

Utrechtsche jaarboeken van de vyftiende eeuw, vervattende het merkwaardige in het Gesticht, en voornamentlyk in de stad Utrecht, zedert den 1402 en vervolgens voorgevallen

<https://hdl.handle.net/1874/9858>

JAARBOEKEN
der Stad
UTRECHT.

J.C. Philips inv. et fecit. 1749

t' Utrecht by J. H. Vonk van Lynden, Boekverkoper.

ALV 129 / 24

UTRECHTSCH JAARBOEKEN

VAN DE

VYFTIENDE EEUW,

VERVATTENDE HET MERKWAARDIGE

IN HET

GESTICHT,

EN VOORNAMENTLYK IN DE STADT

UTRECHT,

*Zedert den jare 1402. en vervolgens
voorgevallen.*

T'ZAMEN GESTELT DOOR

MR. KASPAR BURMAN.

EERSTE DEEL.

UNIVERSITEIT VAN
UTRECHT
BIBLIOTHEEK

TUTRECHT,

By J. H. VONK VAN LYNDEN, Boekverkoper.

MDCCL.

VOORBERICHT

A A N D E N

L E Z E R.

 Adde voortydts de liefde tot myne Vaderlyke Stadt my aangezet om de loffelyke gedachteniffen der genen, die door hunne geleertheit luifter aan hunne geboorte- of woon- Stadt hadden toegebracht, voor de vergetelheit te bewaren; en om jonge luiden, die aan Utrecht hun eerste levenslicht fchuldig zyn, door het voorftel van de bedryven dier Letter-helden aan te moedigen, om het voetspoor dier wakkere Mannen, in het verkrygen van kennis der goede en nutte Wetenschappen na te volgen; geen uitzicht van eer of voordeel (te veelgezien en ondervonden hebbende om zulke ydele gedachten plaats te geven) maar dezelve drift van liefde tot die Stadt, waar in ik niet alleen gebooren en opgevoet, maar de eer genoten hebbe, van nu ruim vyf en twintig jaren een medelid harer Regeeringe te zyn, heeft my aangeport om deze *Utrechtfche Jaarboeken* in het licht te geven. Ik verbeelde my, dat het geen in deze Stadt,

V O O R B E R I C H T

zoo door de Regenten, als de Borgeren en Onderzaten in vorige tyden verricht is, wel waardig was om verhaald te worden: en dat, schoon de Regeerings wyze en manier van leven en bestaan, thans geene plaats meer heeft, of hebben kan, men echter, indien oplettenheit gebruikt wordt, besluiten moet, dat Utrecht wyze en dappere Mannen, zoo wel in het bestier der gemeene zaken, als in het beschermen hunner zekerheit en veiligheid, heeft voortgebracht, wier daden wel verdienen voor de vergetelheit bewaard te worden.

In het begin myner aanstelling tot Raadt in de Vroedschap dezer Stadt, begreep ik, om die post niet ten eenemaal onwaardig te bekleeden, kennisse te moeten verkrygen van de Ordonnantien, Keuren en Besluiten, zoo van Hunne Ed. Mog. de Staten dezes Landschaps, als van den Raadt dezer Stadt, en ik doorlas hunne Besluiten, zoo in deze als in de voorgaande Eeuw genomen. Dit verricht hebbende, wierd myne weetgierigheit groot, om te onderzoeken, op welk eene wyze voortydts de Regeringe hadde bestaan, en ik las alle de Raadtsbesluiten, vervat in de dagelyksche Raadts-boeken en Buurspraak-boeken, welke beginnen van den jare 1402. en maakte Afchriften van 't geen ik oordeelde tot de Geschiedenissen van

A A N D E N L E Z E R.

van de vorige tyden en de Politie der Stadt te behoren. Dewyl nu op verscheide plaatsen gewag gemaakt wierdt van Privilegien, zoo kreeg ik lust, om tot nadere kennisse der zelve te komen, Stadts Archive-kamer en Secretarye te doorzoeken; en dit verricht hebbende, begaf ik my, zoo verre my de gelegenheit daar toe gunstig was, tot het doorsnuffelen der Register-boeken en oude Brieven, welke noch in onze Capittelen in eene grote menigte bewaard worden.

Men kan licht bezeffen, dat 'er moeite aangewend en veel tydt moet besteed worden ter opzoeking, nalezing en uitschryving van zoo veele oude Brieven en Raadsboeken; doch die arbeit viel my niet verdrietig, om dat ik dagelyks meerder begrip kreeg van de gesteltenisse der Regeeringe, zoo ze voortyds geweest was, en van de geschiedenissen dier oude tyden.

Ik weet wel, dat deze kennisse allen niet volstrekt nodig is, en dat veele, met een vlug verstant begaaft, hun oordeel kunnen vellen over alles wat hen voorkomt, zonder acht te geven hoe voortyds de oude Regenten het begrepen hadden: en geen wonder! Want waarom zouden onze luiden mindere kennisse en doordringentheit van oordeel hebben, dan die in vorige tyden het bestier hadden? En waarom zouden zy,

V O O R B E R I C H T

zoo wel niet als die oude Vaderen, alles, wat hen voorkomt, in hun recht gewricht opvatten, daar de Wetenschappen in onze tyden zoo vermeerderd, en de levenswyzen zoo beschaaft zyn? Te meer, daar de zaken moeten geschikt worden naar dezen, en niet naar den ouden tydt, en de manieren en zeden oneindig verandert zynde, men niet aan het oude moet blyven hangen.

Ik sta dit gaerne toe, en roeme het geluk onzer tyden, waar in zoo veele gauwe geesten, vermeenende hen deze kennisse niet te kunnen baten, leven; doch bekenne teffens myne botheit, stompheit en onbekwaamheit om over alle zaken, voor al zoze gewichtig zyn, op het ogenblik hunner voorstelling, wel te kunnen oordeelen: en dit is de ware reden geweest, waarom ik, om dit natuurlyk gebrek eenigzints te heelen, meesten tydts myn gering oordeel hebbe moeten mistrouwen, en, om te voldoen aan mynen plicht en eedt, vermeend hebbe om eene goede bevatting van zaken te verkrygen, te moeten onderzoeken, hoe in vorige tyden onze brave Voorgangeren het hadden verstaan. Dit wetende, overdacht ik, in hoe verre ik in deze tyden gebruik van hunne gevoelens konde maken, en of de omstandigheden van zaken en tyden toelieten daar in veranderinge te maken.

Voor

A A N D E N L E Z E R .

Voor al, als ik my erinnerde den eedt door my aan de Stadt gedaan, van alle hare Privilegiën, Rechten en Gerechtigheden te zullen handhaven, zoo begreep ik, om in dit stuk aan mynen plicht te voldoen, te moeten onderzoeken, waar in die Voorrechten bestonden, en welke die waren. Deze kennis niet verkregen konnende worden dan door het opzoeken en lezen der oude Brieven en Boeken, welke daar gewag van maken, en gelet hebbende op de tyden, in welken, en de redenen, waarom deze Stadt en Borge-rye zonderlinge voordeelen bekomen hebben, raadpleegde ik met myn gering oordeel, om te weten, of men, en waar men, gebruik van deze Voorrechten moet, en kan maken.

Ik voorzie wel, dat veele zullen zeggen, de tydt onnut verkwist te worden in het onderzoek van de gesteldheit der Regeeringe oudtyds, dewyl dezelve afgeschaft is en nooit kan, of moet wederom ingebracht worden. Ik erkenne geerne, dat een der beste daden, die Keizer Karel in deze Stadt verricht heeft, geweest is de veranderinge der Regeerings-forme, om te voorkomen de gedurige oproeren, welke zedert eenige jaren in de Stadt waren ontstaan, en welke onvermydelyk den ondergang van eene Stadt veroorzaken moeten. Doch of men daar

V O O R B E R I C H T.

uit een wettig besluit kan opmaken, dat om die reden de kennisse der voorige Regeeringswyze onnodig is, twyffele ik zeer, dewyl uit dezelve veele nutte zaken, waar van men dagelyks gebruik maken kan, geleerd kunnen worden. Is het niet wetens waardig, dat onze Stadt veele zonderlinge Voorrechten, in andere Steden van ons Gemeenebest buiten het Sticht onbekent, genoten heeft? als by voorbeelt, dat de Stadt Utrecht, of wel de Regeerders van dien, van alle oude tyden af hebben gehadt hunne eige Magistraats bestellinge; de lyfftrafelyke rechts-oeffeninge zonder hoger beroep; de kwytsheldinge des doods-strafs; de aan en aftellinge, vermeerderinge en verminderinge der Excynsen, naar mate dat zy die meerder of minder nodig hadden; het voeren van oorlog, en het maken van vreden en zoenen; het recht van munt te slaan, en het maken van alle Ordonnantien en Placcaten op het stuk van de Politie, en dat alles zonder voorkennis, veel min toestemminge daar toe van den Bisschop, of van de andere Leden van den Staat nodig gehadt te hebben. Men zal my zekerlyk tegenwerpen, dat de aanhalinge der Privilegien en Voorrechten thans ontydig is, dewyl eerst, na dat Keizer Karel zich meester hadde gemaakt van deze Stadt, en naderhant

A A N D E N L E Z E R.

hant na de affweeringe van den Koning van Spanjen en zyne aanhangeren, en na het aannemen van de satisfactie van den grondlegger van onze vryheit, Prins Willem den eersten, en onder het opzicht en bestier der volgende Stadhouderen uit het Doorluchtig Huis van Orange en Nassau, Hoogloffelyker gedachtenisse, de zaken verandert zyn en de Regeerings-form op eene andere leeft geschoeit is. Doch ik begrype, dat deze Stadt en hare Borgeren daar door niet alle hunne Voorrechten, maar alleen die, waar van zy om wettige oorzaken hebben afgezien, verloren hebben, en ik weet niet, indien men de aanhalinge hunner rechten ongeoorlooft wil achten, op wat wyze men dan zal kunnen goetmaken het loffelyk gedrag onzer Voorvaderen, die zich ontdaan hebben van de gehoorzaamheit aan den Koning van Spanjen, en goet en bloet zoo manhaftig opgezet hebben tegens zyne regeeringe, om dat hunne rechten en vryheden zoo heilloos geschonden en vertreden wierden.

Dit hebbe ik nodig geacht voorafte moeten berichten, op dat de Lezer zoude weten de redenen, welke my zoo veel tydts en moeite hebben doen besteeden ter naspouringhe der voormals gebeurde zaken in myne Vaderlyke Stadt. Ik hebbe dien ar-

V O O R B E R I C H T

beit niet begonnen met voornemen om 'er gemeen gebruik van te maken, maar alleen met oogmerk, om my daar door eenigzints bekwaam te maken tot het bekleeden van den aanzienlyken post, my toebetrouwt. Doch in de nazomer van het voorledene jaar van een zwaar en langdurig toeval van gra- veel, door des Albestierders onverdiende goedheit, na het loofen van eenen groten steen, verloft, en tot vorige gezondheid herstelt zynde, kreeg ik lust om mynen ledigen tydt te besteeden tot een zamenstel der oude geschiedenissen, in het Gesticht en onze Stadt voorgevallen.

Het ontbreekt ons Vaderlandt niet aan Schryvers, die het gebeurde in vorige tyden met veel oplettenheit en getrouwigheit ter kennisse hunner nakomelingen hebben gebracht, en behoeft ons Gemeenebest daar in voor geene andere Landen te wyken: voor al kan de weetlust voldaan worden van iemant die begeerig is (gelyk ieder recht gaart en wezentlyk Patriot wezen moet) onderrichtte worden van 't geen, zedert de Regeeringe dezer Landen onder de macht van Philips den tweeden, Koning van Spanjen, gebracht is, dezelve is overgekomen: hebbende zyne mishandelingen en tirannique regeeringe, tegens de Wetten, Voorrechten en Privilegien van den Lan-

A A N D E N L E Z E R .

Lande, rechtvaardige redenen aan onze wakkere Voorvaderen gegeven tot het afleggen van het jok der dienstbaarheid, en het verkrygen van onze dierbare vryheit. En met opzicht van ons Landtschap en de Stadt van Utrecht, kan men overvloedig naricht daar van krygen in de nette en getrouwe verhalen, die de grote Geschiedschryver *Pieter Bor* daar van heeft nagelaten: die toegang gehadt hebbende tot alle brieven, papieren en boeken, zoo op onze Staten-kamer, als op het Stadthuis berustende, de voornaamste en gedenkwaardigste voorvallen met veel nauwkeurigheid beschreven heeft. Doch vermits ik ondervond, dat het geen voor dien tydt voorgevallen was, voor al met betrekkinge tot ons Sticht, en wel voornamentlyk tot onze Stadt, zoo bekend niet was, dacht het my niet ondienfigte zullen zyn, door het uitgeven van deze Jaarboeken eenigzints dat gebrek te vervullen.

Ik twyffele niet, of velen zullen vragen, waarom ik niet van ouder tyden, en dus van de stichtinge onzer Stadt af, begonnen hebbe? Waar op ik antwoorde, dat dan het Werk te groot zoude geworden zyn, de gesteltheit van myn lichaam, dikwerf door byna ondraagelyke graveel-pynen gemartelt wordende, my doende voorzien, de voltrekkinge van zulk een uitgebreit Werk niet

te

VOORBERICHT.

te kunnen beleven. Waar by komt, dat ik wel veel gefchreven gevonden heb van den oorfpronk, naamgevinge, verwoeftinge en weder herftellinge dezer Stadt, doch dewyl ik weinig zekerheit in veele dier vertellingen befpeurde, en alle Gefchiedfchriften, die maar verhalen van anderen behelzen, en van geloofwaardig bewys ontbloot zyn, by my niet zeer gewaardeert worden, heb ik alleen maar aan den dag willen brengen 't geen op wiffe gronden fteunde. Tot dien einde heb ik veel gebruik gemaakt van de Raadts-boeken onzer Stadt, en oude Brieven, zullende my niemant ontkennen, dat deze echte bewys-ftukken zyn, om de waarheit van het geen befchreven wordt te bevestigen.

Wat de Raadts-boeken betreft, dezelve zyn tweederlei, de *Dagelykfche boeken*, behelzende 't geen dagelyks in den Raadt voorviel, en door de Geheim-fchryvers geboekt wierd, en de *Buurspraak-boeken*, ook wel *Luyde-boeken* genaamt, waar in befchreven zyn de befluiten des Raadts, welke opentlyk by klokkluidinge afgelezen, en daar na op een bordje afgefchreven voor het Raadthuis ten toon gehangen wierden, op dat ieder daar van kenniffe zoude hebben.

Boven deze, worden noch op ons Stadthuis oude Boeken gevonden, waar in eenige

A A N D E N L E Z E R.

ge Overdrachten des Raadts, voor al in de veertiende Eeuw genomen, geboekt staan, genaamt *liber albus*, *liber Rosarum*, *liber hirsutus* en *liber rufus*. Aan het einde van 't *liber albus* staan deze woorden: *Deser boeken syn drye, ende ene legbet in de Stat kiste, ene in der Oudermans kiste, ende ene dagbelix voer den Raet op ter Statbuys*. Dit boek vervat veele Keuren in de veertiende Eeuw gemaakt, en dewyl daar na de boeten en breuken wierden ingevordert, was het nodig dat 't zelve in de Raadt-kamer lag.

Ik hebbe ook nagezien de Rekeningen der Cameraars, voor zoo verre die noch in wezen zyn, verscheide der zelve, en wel verre de meesten, ontbrekende en vermist wordende.

Jammer is het, dat de Brieven van, en aan den Raadt geschreven, welke Stadts Klerk of Geheim-schryver, volgens zyne instructie, in het jaar 1440. hem voorgescreven, bewaren moest, niet te vinden zyn, alleen daar maar van overig zynde een boek, waar in de brieven, van den jare 1470. tot 1482. geschreven en ingekomen, te lezen zyn.

De dagelyksche Raadts en Buurspraakboeken beginnen van den jare 1402. van welken tydt ook deze *jaar-boeken* hunnen aanvang nemen. Alhoewel ik op ieder jaar,
indien

V O O R B E R I C H T

indien 'er iets merkwaardigs in het Gesticht, voor zoo verre ik het zelve heb kunnen navorschen, is voorgevallen, daar van meldinge make, zoo zal echter de Lezer ondervinden, dat myn voornaamste oogmerk is, 't geen in de Stadt Utrecht gebeurt is, zoo nauwkeurig als my doenlyk geweest is, aan te tekenen. Niemand moet zich verbeelden in deze *Jaar-boeken*, alle de byzondere geschiedenissen van ieder gedeelte des Gestichts, en voor al der andere Hoofsteden deszelfs, als Amersfoort, Deventer, Campen, Zwoll en Groningen, hier verhaalt te vinden, dewyl my zulks onmogelyk is geweest, om dat ik geene gelegenheit gehadt hebbe, hunne Raads-boeken en oude Brieven, die zekerlyk in die Steden noch te vinden zullen zyn, in te zien en te doorbladeren, hopende, indien deze myne arbeit niet onaangenaam mag voorkomen, dat brave Luiden, en kundiger dan ik, zullen aangemoedicht worden, om myn voorbeeld te volgen, en 't geen in die Plaatzen wetenswaardig in vorige tyden gebeurt is, het gemeen mede te deelen. De geleerde Heer Dumbar, heeft met opzicht tot de Stadt Deventer, daar van een begin gemaakt met het uitgeven van het eerste deel van zyn *Kerkelyk en Wereldlyk Deventer*, doch de ontydige doodt van dien naarstigen onderzoeker

A A N D E N L E Z E R.

zoeker van zyns Vaderlands Outheden en Geschiedenissen, heeft ons de volvoeringe van dat werk benyt.

Ik heb om den Lezer te overtuigen van de waarheit myns verhaals, dikwerf en wel meest, gebruikt de eige woorden van de besluiten des Raads, gevende dezelve op, zoo als ik die geboekt gevonden heb, zonder veranderinge in den zin of spellinge; schoon omtrent het laatste geen en vasten voet by de Geheim-schryvers des Raads gehouden is, zynde meermalen in een Raadsbesluit dezelve woorden niet op eene en dezelve wyze gespelt, ten blyke dat zy zoo vies op dit stuk niet zyn geweest, en geene zekere regels daar in gevolgt hebben. 't Zelve heb ik ook ondervonden in verscheide oude brieven, ja zelfs dat de bynamen niet altydt op dezelve wyze zyn uitgedrukt.

Wat de oude brieven, waar van 'er eenige in deze Jaar-boeken geplaatst zyn, belangt, die hebbe ik zelfs uitgeschreven, of uit de oorspronkelyken, of uit de afschriften der zelve, die in ons Stadthuis, of zommige Capittelhuizen noch bewaard worden. Voor eenige jaren hadde ik veel lust daar mede mynen tydt door te brengen, met voornemen om een *Corpus Diplomaticum* van het Gesticht by een te verzamelen, en hadde ik reets eenen goeden voortgang daar
in

V O O R B E R I C H T

in gemaakt, hebbende eerst de brieven in onzer Stadts Archiven-kamer, voor zoo verre die eenigzints leesbaar en ongeschonden zyn, en de oorspronkelyke afschriften, in onze Secretarye berustende, nauwkeurig nagelezen, en afgeschreven, en daar na eeniger Capittelen Register-boeken en oude Brieven doorbladert; doch door het lezen en voor al het uitschryven van een groot getal dier oude papieren, myn gezicht zoodanig verzwakt hebbende, dat ik alle gebruik van myn linker oog verloor, wierd ik genootzaakt dit werk te staken, wilde ik het ander oog behouden, en niet ten eenemaal van myn gezicht berooft worden.

Dus gestuit zynde geworden in myn voor-nemen, kan ik alleen maar opgeven die Brieven, welke ik gevonden hebbe, en dewyl 'er reets veele door den Heer Matthaeus en anderen zyn uitgegeven, zal ik dikwils den Lezer, om deze *Jaar-boeken* niet te zeer te doen uitdyen, tot de zelve verzenden, en dus alleen maar voor den dag brengen die geene, welke, myns wettens noch niet gedrukt, of wel door Matthaeus voortgebracht, doch niet zonder grove mislagen in het licht zyn gekomen.

Ik voorzie wel, dat de styl en spellinge der woorden, waar mede ik deze *Jaar-boeken* geschreven hebbe, veele gegronde beris-

A A N D E N L E Z E R.

berispingen onderhevig zullen zyn; doch dewyl ik in vorige jaren niet gedacht hebbe iets in het Nederduitsch uit te geven, en dus verzuimt hebbe het fraaye en zinnelyke van onze Moedertaal in den grond te leeren kennen (ik moet dit naar waarheit tot myne schaamte bekennen) zoo bidde ik den Lezer om eene goetgunstige verschoninge, indien zyne kieze ooren nu en dan in het lezen gekwetst worden. Ik heb zoo geschreven, als ik gewoon ben in den dagelykschen omgang met mynen mede-mensch te spreken, en getracht het merkwaardige in ons Geslacht, en voor al in de Stadt Utrecht, voor de overgift van het tydelyk Gebiedt aan Keizer Karel, van het begin der vyftiende Eeuw voorgevallen, kort, en zoo klaar als my mogelijk was, den Lezer mede te deelen, zullende, indien de goede Godt my in het leven spaart, gezondheid verleent, en de graeveelpynen matigt, en ik verneeme, dat myne aangewende moeite en arbeit eenige goetkeuringe verdient, deze *Jaar-boeken* vervolgen, en met 'er tydt uitgeven.

Veelen zal het mogelijk verveelen voor ieder jaar eene lyst der Regeerders te zien, te meer dewyl de Burgermeesteren, Schepenen en Raden in het Utrechtsch Placcaatboek kunnen nagezien worden; doch dewyl tot de Regeeringe dezer Stadt mede de

* *

Ou-

V O O R B E R I C H T

Oudermannen behoorden, welker namen in het gemelde Placcaatboek niet uitgedrukt staan, zoo hebbe ik geoordeelt die nevens de anderen hier te moeten plaatzen. Te meer, om dat daar uit blyken kan, dat luiden van den eersten Stichtſchen Adel en aanzienlyke geboorte, zoo wel als andere mindere borge- ren, deze eerampten bekleed hebben. Ook kan ik den Lezer verzekeren, dat ik zelfs met alle oplettenheit uit de dagelykſche Raads- boeken de namen heb afgeſchreven.

De Regeering dezer Stadt beſtond uit *Schepenen*, *Raden* en *Oudermannen*, dat is *Dekenen* der *Gilden*, welke twee jaren dien- den, en het eerſte jaar den *nieuwen*, het tweede jaar den *ouden Raadt* uitmaakten. Uit welke jaarlyks een *Schepen Borgermee- ſter*, een *Raads Borgermeester* en twee *Overſte Oudermannen* verkoren, en *die O- verſten* genoemd wierden.

Het oudſte echte bericht, welke wy van deze Raadsbeſtellinge hebben, is de *Gilde- brief* in den jare 1304. des anderen daags na *Hemelvaartsdag* gemaakt, welke in het *Utrechtſch Placcaatboek III. Deel* bladz. 67. kan gelezen worden. Uit dezen brief blykt, dat de *Gilden*, of om klaarder te ſpreken, de *Borgers* in de *Gilden* zynde, de aanſtel- linge der *Regeerders* hebben gehad.

Het verdient zeer zyne opmerkinge,
wan-

A A N D E N L E Z E R.

wanneer en op wat wyze de Gilden deze macht hebben bekomen. Als men Beka in het leven van Biffchop Jan den eerften leeft, fchynen de oproerige boeren van Kennemerland daar toe aanleidinge gegeven te hebben. Deeze in den jare 1268. Graaf Floris minderjarig zynde, gebelgt en verbittert op de Edellieden, om dat die, volgens het gevoelen van den Heer van Loon, IV. deel van de aloude Regeeringe van Holland, bladz. 260. geen fchot betaalden, hadden een opzet gemaakt, om alle de Edellieden uit het land te verjagen, hunne Kasteelen en Adelyke huizen te vernielen, en het gantsche Sticht van Utrecht onder een gemeen Volkbestier te brengen. Verfterkt door de Vriefen en Waterlanders, hebben ze eerft de Kasteelen en huizen der Edellieden, in Kennemerland woonachtig, voor het grootfte gedeelte afgebroken, en de eigenaars der zelve genootzaakt naar de Stadt Haarlem te vluchten en daar hunne fchuilplaats te nemen. Van daar zyn ze in Amftelland gevallen, en *Gysbert van Amftel*, onmachtig om dezen hoop te wederftaan, heeft zich niet alleen met hen bezoent; maar zich met zyn volk by hen gevoegt, en is hun Veldheer geworden. Welke van deze gelegenheit getracht heeft zich te bedienen, om zyne vyanden uit het Sticht te verjagen, en

V O O R B E R I C H T

zich dus meester te maken van de sterke Vreeland , welke gesticht was ter beteugeling van de Heeren van Amstel , en om hunne stroperyen in het Nedersticht te beletten. Deze *Gysbert van Amstel* is , om dit zyn voornemen uit te voeren , met dat volk naar Vreeland getrokken ; doch daar dapperen tegenstant ontmoetende , en die sterke niet konnende overmeesteren , heeft hy het volk geraden , schielyk des nachts het leger op te breeken , en regel recht naar de Stadt Utrecht te trekken , om dezelve te overrompelen. Deze raad by hen goetgekeurt wordende , zyn zy onverwacht voor de Stadts muren verschenen. De Utrechters , niet wetende wat hen overkwam , zyn ylinks met hunne wapenen op de Stadts wallen en toorens geklommen , dewyl 'er een gerucht verspreit was , dat de Stadt door Tartaren en vreemde volkeren genoegzaam bezet en ingenomen was. Dies zich gereet vertonende , om de Stadt voor eenen vyandlyken aanval te verdedigen , heeft een der Kennemernars , na verzocht verhoor , hen op deeze wyze aangesproken : *Het vrye volk der Kennemernars groet ulieden als hunne vrienden , ernstig verzoekende dat gylieden alle de Edellieden , die de gemeente tot last en beswaar zyn , uit ulieder Stadt doet gaan , en hunne goederen aan de armen geeft.*

Deze

A A N D E N L E Z E R.

Deze aanspraak hadde die uitwerkinge by het gemeene volk, dat zy stoutmoedig door de opgevatte wapenen hunne Regeerders, welke meest adelyke en zeer aanzienlyke perzonen waren, gedwongen hebben af te staan van het bestier der Stadt, en in hunne plaatzen aangestelt de outste van ieder Gilde tot Borgermeesteren, Schepenen en Raden: en, het hier by niet latende beruften, hebben zy de Edellieden uit de Stadt verjaagt, en een verbont van eene onafscheidelyke vriendschap met de Kennemenaars gesloten, waar by die van Amersfoort en Eemland zich gevoegt hebben. Deze oproerige menigte is niet lang meester gebleven, en is de Stadt Utrecht twee jaren daar na ingenomen door *Sweder van Beusichem* die de uitgewekenen en gebannenen wederom in de Stadt gebracht, en de nieuwe aangestelde Regeerders uit de Stadt gezet heeft. Doch deze zich wederom meester van dezelve gemaakt en veel bloetstortinge verwekt hebbende, is daar na *Nicolaas Catz*, Voogdt van Graaf Floris, met gewapent volk voor de Stadt gekomen, en deszelfs poorten verbroken, en de Stadt ingenomen hebbende, heeft hy Utrecht van veele miltzieke geesten gezuivert. Niet tegenstaande deze veroveringe, is echter van dien tydt af de Regeeringswyze verandert, en meerder

V O O R B E R I C H T

eene Volkregeeringe geworden, dewyl volgens het getuigenisse van den Heer Buchel ad Bekam p. 95. en ad Hedam p. 223. de Gilden te dier tydt zyn opgerecht, by welke tot den jare 1528. de beheeringe der Stadt geweest is. Welk gevoelen van den Heer Buchel schynt te sryden tegen het geen wy zoo even uit Beka hebben verhaald: te weten, dat na de aankomst der Kennemenaren, het verzetten der oude Regeerders, en het verjagen der aanzienlykste luiden uit de Stadt, het gemeene volk tot de Regeeringe hadde aangestelt *seniores cujuslibet officii*, dat is, de oudtste van ieder Gilde, waar uit men besluiten moet, dat 'er reets Gilden waren. Weshalven men dit zeggen van den Heer Buchel moet opvatten in dien zin, dat van dien tydt af ordre zal beraamd zyn omtrent de vereischte hoedanigheden dier genen, welke in de Gilden zouden worden aangenomen, en voornamentlyk, dat van dien tydt af zy de macht verkregen, of wel aan zich getrokken hebben, tot het stellen van de Regeeringe. Mogelyk zal by verdrag, ter vereffeninge der vorige geschillen tusschen de Edellieden en Borgers, verstaan zyn, dat in het vervolg zoo wel Edellieden als Borgers tot de Regeeringe zouden worden toegelaten. Immers dit is zeker, dat van dien tydt af, zoo wel de Edellieden, als de Bor-

A A N D E N L E Z E R.

Borgers zich in Gilden hebben begeeven , en dus deel gehadt aan 't Stadts bestier.

Deeze opstand der Kennemenaars word van alle Hollandsche Geschiedschryveren , uitgenomen van Melis Stoke , in het breede beschreven , hebbende ik daar maar uitgetrokken 't geen Utrecht betreft.

De Gilden zyn , volgens de nette beschryvinge van den Heer Dumber in zyn Kerkelyk en Wereldlyk Deventer I. Boek. 8. Hoofstuk , *gevestigde zameningen van borgeren , een en dezelve neeringe , of koophandel , dryvende , of eene en dezelve konst oeffenende , of een en het zelve handwerk doende , aan zekere wetten gebonden.*

Deze zyn van den jare 1402. een en twintig geweest , te weten de Hoofdgilden. Want in het boek der Rosen vinde ik in eene Overdrachte van 't jaar 1392. des vrydags na S. Jans dag te midfomer gewag gemaakt van *hoofdgilden* en van *lege gilden*. Onder de *legen* zullen zekerlyk geweest zyn de Barbiers , Wynkopers , en ook Brouwers , die in den jare 1433. tot een Hoofdgilde zyn aangesteld in plaatze der Vleyshouwers. Naderhant zyn de Hoofdgilden vermindert , zoo als ik in deze Jaarboeken op de jaren , in welke de veranderingen voorgevallen zyn , aantekenen zal.

Na het jaar 1304. in 't welk wy den eersten Gildenbrief gemaakt vinden , zyn om-

V O O R B E R I C H T

trent de manier van verkiezinge by verscheide Gildebrieven veranderingen gekomen. De zeer geleerde en verstandige Heer Griffier van de Water heeft de Gildebrieven van tydt tot tydt gemaakt by een verzamelt en uitgegeven in het derde deel van het Utrechtsh Placcaatboek I. Boek, tweede en volgende Titels ; waarom wy onnodig achten, hier van meerder meldinge te maken, konnende de Lezer in het breede daar van bericht ter gemelder plaatze vinden, en zal ik ook op die jaren, in welke veranderingen gemaakt zyn, daar iets van melden.

De Regeering wierd jaarlyks verzet op Vrouwen Lichtmiffe dag, dat is, volgens onze tegenwoordige tydtrekening op den tweden February. Dit heeft plaats gehadt tot den jare 1483. wanneer de dag der verkiezinge gestelt is op Maria geboorte, dat is op den achtsten September, ter gedachtenisse van den vrede, die de Stadt in dat jaar, met Hertog Maximiliaan van Oostenryk, naa eene langdurige belegering gemaakt hadde : 't welk geduurt heeft tot den jare 1510. wanneer verstaan is, dat de Raadt wederom, als van oudts, op Maria Lichtmis verzet zoude worden. Wel is 'er in den Raadt nu en dan tusschen tyden veranderinge gekomen, doch niet dan by tyden van oproer.

Op den dag der verkiezinge wierd 'er voor

A A N D E N L E Z E R.

afin de vyf Kloosteren en de vier Kerspelkerken eene misse gezongen van den Heiligen Geest, om van den hemel te verkrygen, dat 'er eene goede Raadt verkoren mochte worden, en wierd daar toe aan ieder dier Kloosteren en Kerspelkerken van Stadts wegen gegeven een pond, en aan de Buurkerk wierden noch twee ponden waskaerffen gezonden: daar en boven wierden aan de Heeren, die daar mede in de kerk waren, vyf paar handschoenen geschonken. Ook wierd op dien dag eene statelyke ommegang gehouden.

In des Cameraars rekening van den jare 1402. vinde ik, dat op Maria Lichtmis dag van Stadts wegen gegeven zyn negen en dertig dozyn handschoenen, die de Raadt oudt ende nieuwe, de Heeren, de goede luiden, der Stadts knapen en knechten op dien dag gedragen hadden, en dan noch zes paar zeemfche handschoenen, waar mede de Oversten, benevens noch twaalf paar handschoenen, waar mede de Vrouwen van de Oversten oude en de nieuwe beschonken waren.

Geenen Borger, die, volgens Stadts rechten, verkiesbaar was tot een lidt des Raads, was het geoorloft op Vrouw Lichtmisse dag uit de Stadt te gaan, op verbeurte van vyftig ponden en een jaar uit de Stadt te zyn, ten zy by toestemminge der vier Oversten, of dat hy konde aantonen, *dat hy van*

V O O R B E R I C H T

kenliken nootzaken van zinen live , ofie van weder in der Stadt niet comen en mochte. Dit wierd alle jaren omtrent drie Koningen ter klokke opentlyk afgeleezen. Zoo waren ook alle volle Gildebroeders verplicht op dien dag ter morgensprake te komen , om te loten in die Gilden , waar in zy behoorden , en dus de Oudermannen te verkiezen. Die dit verzuimden , verbeurden de Stadt een jaar lang , ten zy ze zoo sterk van lyve niet waren , dat zy ter morgensprake konden komen.

Oudtydts iemand verkoren zynde , en niet willende te Rade komen , verbeurde vyftien ponden , en was nimmermeer gedurende zyn leven verkiesbaar. Het fchynt , dat echter veele dit liever hebben willen ondergaan , dan dezen last op zich nemen. Waarom in den jare 1375. nader verftaan is , dat iemant daar mede niet vry , maar verplicht zoude zyn , zoo de keur op hem valt , dien op te volgen , ten zy hy zweere , zoo krank van lyve en van zinne te zyn , dat hy den Raadt niet nutte is , en dat deze de eenigfte reden is , waarom hy zich verſchoont.

De Regeeringe gefelt zynde , mochten de Overften niet van het Raadthuis gaan , voor dat zy Stadts ampten , of , zoo wy thans zouden zeggen , Stadts commiffien , die
door

A A N D E N L E Z E R.

door de Leden van de Regeering wierden waargenomen, hadden bezet voor dat jaar, volgens overdracht van den Raad donderdag na alle Gods heilige dag 1399. genomen, en te vinden in het Roofse boek. Dit moest aanstonts geschieden, om te voorkomen alle lastige aanzoekingen, en op dat de Oversten dus vry die geen en zouden verkiezen, welke zy de bekwaamste tot die posten oordeelden. Deze ampten, waar toe leden van den gemeenen Raadt zyn benoemt, vinde ik van den jare 1402. door de Oversten jaarlyks begeeven, *Cameraars, Schutmeesters, Weydegrave, Heemraad op den Lekkendyk, Beghynmeester, Siekmeester, Bannemeesters, Busmeesters op het Oudermans huis, Busmeesters van den Rade, tot de Quadien in het voor en in het najaar, tot alle wegen en diepen dieter Stadtwaarts gaan, Kerkmeesters van de Buur, S. Jacob en S. Nicolaes kerken, totter timmeringe ter Minrebroeders, totter sleutelen van des roden toorn poorte aan die westsyde, van S. Katrinen, van der Weerd, en Wittenvrouwen poorten, van de poorte by S. Servaas, van der poorte op S. Jans Oudwyk, van de banklok, totte steen van de nieuwe vechtheuren, tot de lotinge vier mannen, tot de keuren van de wyn vier mannen, Keurmeesteren van de vechtheuren, Hoofstman van de vier vieren-deelen,*

V O O R B E R I C H T

deelen , tot de wichten , maten en ellen , tot de tonnen tyken , tot de Engelsche lakens , en tot de Kraan.

Behalven deze vinde ik voor dien tydt noch meerder afgeschikten ter verrichting van deze ofgeene zaken. Zoo heeft de Raadt den negenden Maart 1388. besloten , dat niet meer vrouwen in de vasten zullen gaan bidden ter Minrebroederen en Jacobinen behoef, maar dat twee mannen uit den Raadt zullen gezet worden om te bidden, dat is aalmoessen te vragen, tot behoef dier Kloosteren : en in 't zelve jaar des vrydags na S. Pieters dag ad vincula, dat alle jaar, als de nieuwe Raadt verkoren is, een man uit den nieuwen by een man uit den ouden Raadt zoude gezet worden, tot het Hospitaal van S. Catharine, om die, indien 'er eenig gebrek in het Hospitaal was, daar over aan te spreken. Zoo zyn ook op S. Lucas dag 1391. twee Oudermannen jaarlyks gezet, welke beletten moesten het voorkopen van wilde ganzen, vogelen, kyvieten, pluvieren, snippen, duiyen, of eenig ander wildbraat.

Naderhant is hier verandering in gekomen, en zyn deze Stadts ampten niet door de Oversten, maar door den gantschen Raadt by lotinge vergeven.

Op dien zelve dag van Maria Lichtmiffe
ble-

A A N D E N L E Z E R .

bleven de Oversten met de Cameraars en Dienres , dat is, Boden , op het Raadthuis eeten , en des avonts kwamen de oude en nieuwe Oversten op het Schepenhuis , daar de oude Oversten *hunne lastige zaken verspraken of opdeden aan de nieuwe.* Dat is te zeggen , dat zy daar kennisse en openinge aan de nieuwe Oversten gaven van den staat der Stadt , en van die zaken , welke in het vorige jaar begonnen en noch niet voleind waren , en die nu van de nieuwe Oversten moesten verricht worden. Op dien avondt wierd ten koste van de Stadt geschonken en gegeven , ypecras , malvesye , wyn en kruid , als uit de jaarlyksche rekeningen van de Cameraars blykt.

Verscheide benamingen wierden aan de Raadtsbesluiten gegeven , als *Overdrachten* , *Slytingen* , *Ramingen* , *Klaringen* en *Beliefstennissen.* *Overdrachten* waren dagelyksche besluiten over voorgekomene zaken , voor al dienende tot de Politie , en 't welwezen van de Stadt. *Slytingen* of *Slitingen* wierden genoemd uitspraken van den Raadt tusschen twee of meerder partyen , en voornamelyk vonnissen over misdadigen , het zy de misdaadt met gelt , bannissement , of aan lyf of lidt gestraft wierd. *Ramingen* waren ordonnantien en instructien op deze en geene amptenaren gemaakt. *Klaringen* waren uitleggingen van besluiten

VOOR-

V O O R B E R I C H T

voortyds genomen, die nader verklaard en uitgeleit wierden, en te *Believen* wierd de Raadt gezegt, als zy iemand gunst bewees. Ook vind men veel meldinge van *Wilko- ren*, welke waren verbintenissen, waar in iemand voor den Raadt, als door eene eige vrye wilkeur, zich hadde verplicht iets te doen, met dat gevolg, dat, indien hy zulks niet nakwam, de Raadt, het zy daar toe aangefproken, het zy uit zich zelfs, hem zonder nader verhoor of rechtsgeding, tot het nakomen van het beloofde, of tot eene zekere boete, veroordeelde.

Schoon de oude Raadt tot den gemeenen Raadt behoorde, zoo was echter het dagelyks bestier by den nieuwen Raadt, welke den ouden Raadt riep, wanneer zy die nodig hadde. Hebbende ik niet konnen vinden, dat de oude Raadt afzonderlyk vergaderde, of eenige besluiten alleen genomen heeft; maar wel de nieuwe Raadt, en hadden de Oversten van den nieuwen Raadt Stadts bannier, en wel bepaaldelyk de nieuwe Schepenborgermeester, wordende jaarlyks 't zelve van den ouden tot den nieuwen Borgermeester na de verandering des Raadts overgedragen. Dus hebbe ik op der Cameraaren rekeningen gevonden, dat daar voor jaarlyks aan den overbrenger van Stadts wegen betaald is een pond en tien stuivers: en

A A N D E N L E Z E R .

waren de nieuwe Oversten hoofden van de Stadt, zoo als uitdrukkelyk gezegt wordt in het dagelyks Raadsboek 's Vrydags na Marcus Euangelist 1426. Wat nu de nieuwe Raadt alleen, en wat ze met den ouden Raadt moest berechten, is bepaald des Saturdags na Margrieten dag 1379. te vinden in het Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 70. getrokken uit het Liber Albus. In welk boek ik noch eenige keuren den Raadt aangaande, gevonden hebbe, welke ik oordeele den Lezer, om hem tot betere kennisse van de oude regeeringe op te leiden, niet te moeten onthouden, zullende de veranderingen, die in volgende tyden hier omtrent gemaakt zyn, in deze Jaarboeken laten invloeyen. Deze Keuren zyn van dezen inhoudt:

Des Maandags op thuys te wesen ongheden bi eenre pene van drie duyten, ten ware heylich dach. des Woensdag selmen aster op thuys wesen, sonder oorlof te nemen, op een pene van zes penninge.

De Borghermeysters sellen de Scepene ende ten Raed bieden moeghen op ter Statbuys also dicke, alse si willen, ende hem der Stat oorbaer donct wesen, tot eenre penen toe van vyf scilligen swarter tornoyse. ende desgelyke moeghen de Overste Oudermanne de ghemeyne Oudermannen bieden also dicke alst hem nutte, ende ter Stat oorbaer donct wesen.
Ende

V O O R B E R I C H T

Ende oec so sellen de Borghermeysters ende de Overste Oudermanne den ouden Raad moeghen bieden bi den selven koer, also dicke alst hem nutte donct, ende der Stad oorbaer wesen, ende de nywe Borghermeysters ende de nywe Oudermannen sellen de coeren wtpanden.

De Borghermeysters so wat Scepen of Raedsman si kyesen, om ene boetscap te done buten der Stat, et si veer of na, weyghert bys, de ghelt vyf pont, ten waer dats hem een man ontreyden mochte bi sinen ede, ende dat byt van zukede van sinen live, of van veten, des nyet doen en mochte, ende desghelic moegen de Overste Oudermannen doen onder de ghemeene Oudermanne.

So wat Scepen of wat Raetsman, of wat Ouderman, men beveelt ene sake binnen der Stat tot eenre tyd, dade bys daren binnen nyet, de goude twaalf Engelsche.

So wat si vinden, Scepen, Raetsmanne ende Oudermans opt huys om beste te houden, dat sellen de ander houden stade, de daer nyet syn.

Dit is de gemene Stat te rade geworden, dat men nyemant kyesen en sal weder opt huys te comen binnen jaers na dien daghe dat bi van den huys gaet, is bi Scepen, Raed, of Ouderman van ghilden.

Sloech yemant den anderen binnen der Stad Rade,

A A N D E N L E Z E R.

Rade, van Scepen, van Rade, van Oudermanne, de eerste sloege verboerde twintig pont, die wederloege verboerde nyet; ende so wie medesloege aen deen of ander side, die verboerde oec twintich pont: ende waer ymant, die daer messe oft kuisse, of enighe wapen toeghe, die verboerde oec tien pont. ende enich man, die den andere mit messe of ander wapenen sloege, of stake, die verboerde vyftich pont, ende ewich wt den Raed. die den andere logghent binnen der Stad rade, gelt een pont.

De Borgermeysters van der Stat syn, de sellen houden der Stat kiste mit boren brieven, mitten seghel, 't gewichte, ente elne, ente reep, ente mate, ende si sellen der Stat woerd houden binnen der Stat.

Geen Borgermeysters te zamen, die malkanderen after susters kinderen syn, of naere maech; oick geen Overste Oudermanne, ende geen van hem vieren malkander zo na zynde sellen te zamen in dese stoel zitten.

Voorts staat in dat zelve boek noch aangeetekent: Des Sonnendaghes na S. Servaesdaech 1364. wert overdraghen mit out Raet ende mit nyewe, ende mit ghemeenre morgensprake van allen ghilden, alse dat die Raet van der Stat noch de ghilden van deser tyd voert gheen verbant noch overdrachte maken en sellen mit enighen Here, ofte mit

***

ye-

V O O R B E R I C H T

yemant, dat in enigher manieren gaen mochte tieghens der Stat vribede ofte tieghens haeren ouden haercomen.

Ook hebbe ik noch dit volgende aldaar geboekt gevonden: *Waer enich man van den Rade, die ghenot name van yemant om en zake te vorderen, of te hinderen in den Rade, daert die Raet ter waerheyt vonde, di zoude dat ghenot ter clocken brengben, end daer toe eweliken uten Rade wesen. Voerworde yemant beruft van dezen zaken, di zoutmen ter antworde ontbieden voer de Raet, ende zo zoude die Raet vyf manne daer toe zetten, dat waer wt te gaen, end vont men dat hi scout hadde, zo zoude hi de sentenci liden: ende vondmen onsculdich, z zoude die ghene, die dat ane gebrocht hadde die zelve sentenci hebben, die de ghene gheba soude hebben, die daer of beruft waer. Di wert overdragen mit ghemeenre morgben sprake van allen ghilden, int jaer ons Here 1365. op onser Vrouwen avont te Lichtmiss.*

Hoe verre nu deze oude Regeeringswyte pryzen of te laken is, zal ik niet naukeurig onderzoeken. Het is daar mede glegen, als met alle menschelyke verrichtingen, welke niet volmaakt kunnen en moeten zyn, en met alle Regeeringswyzen, welke altydt iets goeds en iets kwaadts keuren is. De kennisse der geschiedenisse

A A N D E N L E Z E R.

moet ons , die roemen Christenen te zyn, voor al in het beschouwen van het tydelyk bestier van zoo veele Ryken en Landen in het Geheel-al, waar in zo veel verscheidenheit bespeurt word, en waar over zoo veele verstandige Mannen geschreven en hun oordeel gevelt hebben, om deze of geene voor de beste, ja zelfs de volmaakste, aan te pryzen, doen aanbidden de wonderlyke schikkinge en wyze voorzienigheid van het Groot Opperwezen; op dat door het bevinden van het gebrekkelyke in des waerelds zaken, onze harten en zinnen niet te veel zouden blyven hangen aan het aardfche; maar aangezet worden tot het zoeken naar het wezentlyke, bestendige en volmaakte, 't welk eerst na dit leven volstrekt genoten zal worden van die geenen, welke alleen uit zuivere genade, om de verdiensten van Christus, door den invloed van den Heiligen Geest gesterkt en bemoedigt, hier in oprechtheid gelovig wandelen en Godts raadt getrouw uitdienen zullen.

Billyk moet men zich verwonderen, hoe deze Regeeringe zoo langstant heeft gehouden, als men acht geeft op de verscheide zware oorlogen, die zy heeft moeten voeren tegens machtige Heeren en Vorsten, welke jalours over Stadts welvaren en rykdommen waren: en wanneer men let op de

V O O R B E R I C H T

menigvuldige ontftane oneenigheden tusfchen haar en zommige Biffchoppen: doch voor al als men nagaat de gedurige beroertens en oproeren, zoo dikwerf in de Stadt verzezen. De beftendigheit van het beftaan dezer Regeeringswyze moet zekerlyk veel toegefchreven worden aan het volftandig nakomen der Grond-wetten, waar op de Regeering gebouwt was, aan de goede en gedurige waakzaamheit der Regeerders, om hunne Borgeren en Onderzaten ongefchonden te doen genieten de Voorrechten hen toekomende, en te befchermen tegens alle, die daar indracht in deden: en dan ook aan den anderen kant voormentlyk aan eene gehoorzaamheit en volflage onderwerving der Borgeren en Ingezetenen in het nakomen der beveelen van den Raadt, en aan het getrouw waarnemen van alle dienften, die dezelve van hen vorderde. Men moet roemen hunne waakzaamheit ter voorkominge van onverwachte aanvallen der kwaadwillende, hunne onverzaagde dapperheit in het ftryden tegens de vyanden, en hunne gewilligkeit, om alles, dat tot befcherminge en veiligheid, als mede tot wezentlyk welzyn van de Stadt ftrekte, te helpen bevorderen, ja zelfs te bearbeiten. En fchoon 'er dikwerf tegens de Regeerders oproeren verwekt, en veele
aan

A A N D E N L E Z E R

aanflagen gefmeet zyn, om de Stadt te overrompelen, zoo zyn dezelve doch meest door de trouwe hulpe der goede Borgeren gefilt en verydelt. Om den Lezer van het een en het ander te overtuigen, heb ik alles, 't geen my voorkwam zonderlinge opmerkinge te verdienen, betreffende de wyze van Regeeringe, de verftandige Raadsbefluiten, tot welzyn van de Stadt en welvaren der goede Borgeren en Ingezetenen genomen, als mede de volvaardigheit der Borgeren en Onderzaten in het volbrengen der plichten en dienften, aan hunne Regeerders verſchuldigt, niet vergeten te melden. De ondervindinge van alle tyden heeft geleert, wanneer aan beide zyden, zoo door de Regeerders als door de Borgers, aan deze zoo betamelyke en ondergefchikte plichten word voldaan, dat het dan eene Stadt wel moet gaan; en dat by wederzydts verzuim, de bloeiſtandt van geen en duur wezen kan.

Meerder zal ik voor tegenwoordig niet zeggen, alleenlyk maar hier by voegende, my niet te verbeelden, dat ik niet hier en daar eenige misflagen begaan, of overgeflagen hebben zal 't geen gemeld hadt moeten worden. Het zal my tot een groot genoegen ſtrekken, indien ik beſcheidenlyk daar van onderricht worde, dewyl myn voornaamſte
toe-

VOORBERICHT.

toeleg geweest is, om niets, dan 't geen waarlyk gebeurt is, en my niet ondiensfig om te weten voorkwam, te verhalen. Neem dan myne pogingen ten goede, en vaar wel.

UTRECHT, den
achtsten Septem-
ber. MDCCXLIX.

UTRECHT-

UTRECHTSCH E
JAARBOEKEN
VAN DE
VYFTIENDE EEUW.

1402.

ermits de Raad jaarlyks op Vrouw Lichtmisse, en dus in den beginne des jaars, verkoren wiert, zal ik hier en in 't vervolg, eer ik verhaale, 't geen in dat jaar merkwaardig voorgevallen is, eerst opgeven de perzonen, die in dat jaar de Stadts Regeeringe hebben uitgemaakt, hebbende ik de lysten daar van zelfs uit onzer Stadts boeken nageschreven.

In dit jaar 1402. vinde ik tot de Regeeringe geroepen te zyn de navolgende perzonen.

Schepenen.

Gheryd Vrencken, Borgermeister.

Johan Hombout.

Claes van Loenen.

Willam van Minden.

Johan Liboert.

A

Wil-

Willam Scade van Tulle.
 Johan van Lantscrone.
 Gheryd van Damassche.
 Willam van Winfen.
 Ysbrant van der A.
 Zweder van Houdaen.
 Gheryd van Damassche Gheryds zoen.

Raden.

Volprecht van Amerongen, Borgermeister.
 Godevaert Spiker.
 Claes Ketelaer.
 Tyman Herboert.
 Peter Foeyte.
 Steven van Sleen.
 Melys Aernts zoen.
 Lodewyk de Wale, Lubberts zoen.
 Jan de Wit.
 Claes Sloyer.
 Henric van Endoven.
 Jan Gheryd Gepels zoen.
 Louwerens van Hamerfsteyn.
 Tyman Witvoet.
 Peter Walmaer.
 Dirc Willams zoen.
 Jan de Wit Ghysberts zoen.
 Tyman Hazaert.
 Dirck Ruysch.
 Peter Jacobs zoen.
 Gheryd van der Wierze.
 Jan Ghisberts zoen.
 Jacob Vrederix zoen.
 Henric Moerkin.

Oudermannen.

- Jan van Clarenborch. }
 Jacob Sloyer, Henrix zoen. } Wantfniders.
 Tyman Yfebrants zoen. }
 Dirc Wouter. } Sniders.
 Lambert Peter Jans zoens zoen. }
 Jacob Passaert. } Backers.
 Michiel Borre. }
 Peter Jan Kinkelaers zoen. } Moelnaers.
 Marten Ouderogghe. }
 Jan Lourens zoen. } Linnewevers.
 Jacob Egberts zoen. }
 Jan Pot Overcamp. } Vleyfchouwers.
 Herman Wouters zoen. }
 Henric Pouwels zoen van Vredelant. } Vifchcopers.
 Henric de Witte. }
 Jonge Jacob Haec. } Louwers.
 Lambert Grote Willams zoen. }
 Jan de Vroede. } Wollewevers.
 Jan Uten Gaerde. }
 Henric de Jonghe. } Marfluden.
 Jan van Weelde. }
 Jacob Herboert. } Botterluden.
 Jan Valc van Goudenberch. }
 Dirc Godevaerts zoen. } Cordewaniers.
 Herman van Wezel. }
 Herman Scoute. } Oudécordewaniers.
 Andries de Witte. }
 Roelof de Kraen. } Corenkopers.
 Pouwels van Nymeghen. }
 Andries Paep Lawen zoen. } Oudewantfniders.
 Claes Huberts zoen. }
 Gheryd Bolle. } Steenbickers.

Jan Pot. }
 Tyman Walmaer. } Grawerkers.
 Willam van Vloeten. }
 Tyman van Dorfchen. } Ryemsniders.
 Michiel Thomaes zoen. }
 Claes Splinter. } Bylhouters.
 Wouter Grawaert. }
 Jan Scavaert. } Smeden.
 Herman van Amersfoerde. }
 Willam de Haze Jans zoen. } Zadelaers.

In dit jaar is de Stadt Utrecht in een swaren oorlog met den Heer van Arkel geraakt, die, verbittert op de Utrechtenaars wegens den bystant die zy in 't jaar 1397. gedaan hadden aan Heer *Hendrik van Vianen en Ameyde* tegen de roveryen van *Jan van Arkel*, bastaart zoon van *Jan van Arkel*, geweze Biffchop van Utrecht, gepleegt in het Land van Vianen uyt zyn kasteel Reynestein, haar veel nadeel en belemmeringe toebtragte op de stroom van de rivier de Lek, voor al uyt de kasteelen *Hagestein* en *Everstein*, welke certyts aan het Bisdom hadden behoort, doch nu door den Heer van Arkel bezeten wierden. 'T welk door den Raadt der Stadt Utrecht aan de Gilden bekend gemaakt zynde, hebben die den Raadt gemachtigt, om dit ongelyk en geweld met macht te wederstaan, of door een redelyk verdrag met den Heer van Arkel genoegdoeninge te erlangen.

In deze tyd was Heer van Arkel *Jan*, zoon van *Otto*, voortyts een groot gunsteling van Hertog *Aelbert van Beyeren*, en door denzelven tot Stadthouder, Rentmeester en Thesaurier van Hollandt aangestelt. Deze, het hoofd der Cabeljauwschen, had-

had-

hadde Hertog *Aelbert* aangezet tot onmin (1) met zyn zoon *Willem*, Grave van Oostervant, die een voorstander was der Hoekschen. Doch deze naderhand met zyn Vader verzoent, zette Hertog *Aelbert* aan, om *Jan van Arkel* af te eyschen, rekeninge te doen van zyne tienjarige beheeringe, als Stadthouder, Rentmeester en Thesaurier van Holland. *Arkel* dit weigerende, wierd afgezet van de zo evengenoemde bedieningen, alle zyne goederen en heerlykheden, in Holland gelegen, wierden in beslag genomen, en hy zelfs uit Holland gebannen.

De Heer van Arkel, een trots en hoogmoedig Heer, zich hier door verongelykt rekenende, kwam tot die verwaantheid, dat hy en Hertog *Aelbert*, en zyn zoon *Willem* de vriendschap opzeide, en dus den oorlog aankondigde, schoon die hem te machtig waren. (2)

Om dezen oorlog tegen den Heer van Arkel te krachtiger voort te zetten, maakte Hertog *Aelbert* en zyn zoon *Willem* een verbont, met de Stadt Utrecht, om hem te hulpe te zyn, in dezer voegen:

„ *Aelbrecht* bi Goeds ghenaden Palensgrave op
 „ ten Ryn, Hartoghe in Beyeren, Grave van
 „ Henegouwen, van Hollant, van Zelant ende
 „ Heer

(1) Ziet Gouthoeven Chron. bladz. 407. schoon Pontanus lib. viii. Hist. Gelre. p. 360. het tegendeel zegt met deze woorden, *Johannes Arculensis Gulielmum cum factione Hamatorum in parentem Albertum acrius insurgentem irae paternae eripuerat.*

(2) Steunende op zyne leenheeren de Hertogen van Brabant en Gelre, volgens Slightenhorst viii. Boek der Geldersche Geschiedenissen bladz. 172. en voor al op de verwantschap met *Willem* Hertog van Gelre, wiens zuster hy getrouwt hadde.

„ Heer van Vrieslant; ende *Willem van Beyeren*,
 „ van Henegouwen, ende van Hollant, bi der zelve
 „ ghenaden Grave van Oestervant, maken cont
 „ ende kenlic allen luden, dat wi mit goeden
 „ voerzien ende wel beraden, ende bi wille ende
 „ goetduncken onzer Rade ende Steden, gunste-
 „ liken overdraghē zyn mit der Stat van *Utrecht*
 „ ende horen borgheren, alze van zulke ghebre-
 „ ken ende vercortinge, als sy ende wi, ende elc
 „ bifonder, hebben aen Johan Heer 't Arkel.
 „ In den eersten zoo zal die Stat van *Utrecht* ende
 „ hoer borgers voerscreve, overmits der ghebre-
 „ ke ende vercortinge voerscreve, onze hulpers
 „ wezen op hoers selfs ghewin ende verlies, op
 „ ten Heer van Arkel voerscreve, ende op alle
 „ zine hulpers, ende zullen mit ons bezit doen
 „ voer des Heren sloete van Arkel nu ende tot an-
 „ deren tiden, alzo langhe, als dit oerloghe duert,
 „ daer dat viven van onzer Rade, alze den *Heer*
 „ *van Vyanden*, den Heer van *Montfoerde*, den Heer
 „ van *Wassenaer*, Haren *Henric van der Lecke*,
 „ ende *Philips van den Dorpe*; ende die van der
 „ Stat Rade voerscreve, alze *Gheryt Vrencken*,
 „ *Ghizebrecht over de Vecht* ende *Wouter Gra-*
 „ *waert*, nutte duncken zal. Ende zo wanneer
 „ dat wi, of onze vrienden ende de Stat van
 „ *Utrecht* voerscreve zamentlic in den velde zyn,
 „ zo wes vanghen, dat dan ghevanghen worden
 „ in den velde, ofte op ten sloete, ofte wes ha-
 „ ve ofte goet, dat men creghe, daer onse lude
 „ ende hulpers, ende der Stat borghers en hul-
 „ pers, te zamen over waren, en onderlinghe
 „ daer om twyden ende sceelden, dat zoude gaen
 „ na ghoetdonken ende wtwizinghe van zes man-
 „ ne, die men daer toe nemen zoude, alse drie
 „ van

„ van onzer weggen ende drie van der Stat wegen
 „ van Utrecht. Ende waert dat die zesse voer-
 „ scribe nyet overdraghen en condon, zo zoude
 „ de Heer van *Vyanen* daer een overman of we-
 „ zen : ende mit welken dryen dat hyt wyft, dat
 „ zullen wi op beyden siden houden ende vol-
 „ ghen. Ende waert dat wi, of de Stat van
 „ *Utrecht* voerscribe vyande creghen om dezer
 „ voerzeyder zaken wille, daer zouden wi mal-
 „ canderen trouweliken of bistaen, ende in te
 „ helpe comen, na leghenthede der zelve zake
 „ van den vianden. Ende waert dattet ons enter
 „ Stat van *Utrecht* voerscribe ontstonde, ende
 „ den Heer van Arkel voerscribe gheen flote of
 „ en wonnen, ende zonder vrede, zoene of be-
 „ stant uten velde scheyden, zo zouden wi mitter
 „ Stat van *Utrecht* een bastie opslaen in den ghe-
 „ stichte van Utrecht, neffen *Eversteyn*, ende
 „ die becoftighen ende bezetten mit hem half en-
 „ de half, also dat beyde landen daar mede be-
 „ waert waren, duerende dit voerscribe oerloghe
 „ wt. Voert zo en zullen wi zoene, vorwaerde,
 „ vrede, noch bestant gheven noch maken, noch-
 „ te laten maken in gheenre wys mitten Heren
 „ van Arkel, mit *Willam* zinen zoen, noch mit
 „ horen hulperen, ten zi bi wille ende consente
 „ der Stat van Utrecht voerghenoemt.

„ Ende alle deze voerscribe punten ende vor-
 „ waerden, ende elc punt bizonder, hebben wi
 „ gheloest, ende gheloven voer ons, ende voer
 „ onze nacomelingen, der Star van Utrecht voer-
 „ scribe, vaste ende ghestade te houden, ende
 „ nyet te verbreken in gheenre wys. In oercon-
 „ de dezen brive bezeghelt mit onzen zeghellen
 „ hier aen ghehanghen. Ghegheven in den Hage

„ op ten drie endetwintichsten dach in Junio, in 't
 „ jaer ons Heren duzent vier hondert ende
 „ twe. (1)

En op dat de Stadt Utrecht geruft konde zyn, dat na Hertog *Aelberts*, die reets out was, overlyden, zyn zoon en opvolger haar niet zoude laten zitten, maar een trouw bontgenoot blyven, heeft *Willem* de zoon van *Aelbert* haar dezen brief uitgelevert:

„ Willam van Beyeren, van Henegouwen en-
 „ de van Hollant, bi der genaden Goeds Grave
 „ van Oestervant, maken cont ende kenlic allen
 „ luden, dat wi om zonderlinghe gunste ende
 „ vrientſcap te houden, gheloeft hebben ende
 „ gheloven mit goeden trouwen der Stat ende
 „ den borgheren van Utrecht, als dat wi alzo
 „ langhe, als onze lieve Heer ende Vader in le-
 „ venden live is, ende na zynre doet, alzo lan-
 „ ghe, als wi in levenden live zyn, nyet ghehen-
 „ gen en zullen, dat hem yemant oerloghe wt
 „ ons liefs heren ende vaders landen, ſteden en-
 „ de heerlicheden, zo waer dat die gheleghen
 „ zyn, ende daer gheen hulpe toe doen, teghens
 „ der Stat van Utrecht voerscreven, ende oec nye-
 „ mant ghehenghen en zouden op hem ſcade te
 „ doen wt den landen ende heerlicheden voer-
 „ ſcreve, ende hoer borgheren altoes veylich zul-
 „ len laten varen ende keren mit horen live ende
 „ goede binnen den landen, ſteden ende heer-
 „ licheden voerscreven, wtgenomen, dat men
 „ elken man van ſcade ende van ſcoude een on-
 „ vertoghen recht doen zal; behoudeliken den
 „ borgheren van Utrecht zulk recht ende vryhe-
 „ de

(a) Ziet Matth. t. ix. Anal. p. 469.

„ de , alze onze lieve heer ende vader hem bi
 „ onzen ghoetdoncken ghegeven heeft , tusschen
 „ (1) Noede ende Bodegraven , gheliken die brie-
 „ ve daer ofinhouden , die zi daer of hebben. Mer
 „ waer dat zake , dat onze lieve heer ende vader,
 „ ofte wi den Bisscop van Utrecht eerste aenta-
 „ sten ende oerloghen wouden , ende des nyet te
 „ bescheyde comen bi gheliken luden , die wiaen
 „ beyden siden daer toe zetten zullen , zo mocht-
 „ ten zi den Bisscop helpen horen Heer , of zi
 „ wouden , alzo verre als hyt vervolghede aen die
 „ Ecclezi , Ridderen , Knapen ende der Stat , al-
 „ ze hi sculdich waer te doen. Ende alst alzo
 „ verre vervolcht waer , dat onze lieve heer ende
 „ vader , of wi ende zyn lande , steden ende heer-
 „ ligheden voerscreven , niet te beschede comen
 „ en wouden , alze voerscreven is , ende die Bis-
 „ scop voerscreve der stat alzo vervolcht hadde ,
 „ dat zi zyn hulpers wesen wouden , zo zouden
 „ zyt onsen lieven heer ende vader , ofte ons ,
 „ viertien daghe te voren weten laten , eer dat zi
 „ ons aentaken , of ons , ofte onze lande , steden
 „ ende heerlicheneden voerscreven deren mochten ,
 „ ofte onzen heer ende vader voerscreve , ofte
 „ wi hem. Ende daren tenden zouden deze vor-
 „ waerden qwyet wezen. Ende gheviele oek eni-
 „ ge stote tusschen der stat voerscreve , ende on-
 „ zen lieven heer ende vader ende ons , ofte den
 „ landen , steden ende heerlicheneden voerscreven ,
 „ daer en zal men nyet om oerloghen , mer die
 „ in gebreke waren , zoudent aen den anderen
 „ ver-

(1) *Noede*] Hier door wort verstaan de Grebbe , zynde de grenscheidinge tusschen het Sticht en Gelderland. Ziet Matth. de Jure Gladii vii. p. 61.

„ verzoeken , ende binnen viertien daghen ten
 „ langften zullen wi van elker zide twe manne
 „ van onzen rade zetten dat te befcheyden ende
 „ te vergaderen tot eenre gheliker ftede. Ende
 „ en overdroeghen zys nyet binnen viertien da-
 „ ghen na dien dat zi te gader quamen , of daren
 „ binnen niet en koeren enen gheliken overman ,
 „ zo zellen zi tenden dien viertien daghen , alzo
 „ verre alze de ftat in ghebreke is , invaren t'U-
 „ trecht , nyet van dane te fcheyden , voer dat
 „ zi enen gheliken overman ghecoren hebben ,
 „ ende dat zeggen ghewt. Waer oec dat zake ,
 „ dat onze lieve heer ende vader , ofte wie , ofte
 „ de lande , fteden ende heerlicheden voerfcre-
 „ ven in ghebreke waren , zo zouden zi varen
 „ binnen Dordrecht , in der zelve manyeren voer-
 „ fcreven. Ende die Overman zel macht hebben
 „ dien twift te fcheyden bi tweën of meer van den
 „ vieren voerfcreven , ende een yghelic van hem
 „ zel veylich wezen binnen den fteden voerghe-
 „ noemt. Voert zo en zel de ftat voerfcreve gheen
 „ oerloghe maken op ons liefs heren ende vaders
 „ manne , die in den Ghefticht ghezeten zyn (1)
 „ ten waer of die Biffcop , of die ftat voerfcreve
 „ van dien mannen eerst aenghetast worden ; be-
 „ houdeliken nochtans dit voerfcreve verbant in
 „ alre zynre macht te bliven. Ende alle deze
 „ voerfcreve punten zyn te verftaen zonder arghe-
 „ lift. In oerconde dezen brieve bezeghelt mit
 „ onzen zeghele. Ghegheven tot Sevenhoven
 „ des dinxdages na finte Jans dach middezomer ,
 „ int

(1) Tot ophelderinge dezer woorden kan nagezien worden 't geen Matthaeus de Jure Gladii cap. xv. aangeteikent heeft.

„ int jaar ons heren duzent vier hondert en
 „ tw . (1)

En heeft den Raadt dezer Stad , ter beantwoor-
 dinge dezer verbanden , twee brieven , een aan
 Hertog *Aelbert* en een aan Graaf *Willem* , uitgele-
 vert , welke beyde by Matthaeus tom. ix. Anal. p.
 478. & seq. kunnen gelezen worden.

En dewyl de Heerlykheid van der *Leede* onder
 't Bisdom behorende , thans t'onrecht door den
 Heer van Arkel wierde bezeten , die uyt de sloten
Hagestein , *Everstein* en *Lederdam* veel nadeel aan
 de Burgers van Utrecht toebrecht , hebben Her-
 tog *Aelbert* en zyn zoon *Willem* by een bezegelde
 brief beloofd , als deze kasteelen bemachtigt wier-
 den , dezelve af te breeken , en het Sticht te doen
 behouden de heerlykheden hoge en lege van den
 lande van der Lede , en indien den Bisschop kon-
 de aantonen , de Heerlykheid van *Hagestein* , en-
 de de Heerlykheden van den lande van *Haestrecht*
 aan het Sticht behoort te hebben , dezelve aan den
 Bisschop te zullen laten. De brief hier van gege-
 ven (2) , luit aldus : „ *Aelbrecht* bi Goods ghe-
 „ naden Palensgrave op ten Ryn , &c. en *Wil-*
 „ *lam van Beyerem* , van Henegouwen , van Hol-
 „ lant bi der zelve ghenaden Grave van Ooster-
 „ vant , doen cont allen luden , dat wi gheloofd
 „ hebben , ende gheloven voer ons , ende onzen
 „ nacomelinghen der stat van Utrecht , alse waer
 „ dat sake , dat wi ende onze viende wonnen
 „ enich van Haghensteyn , Eversteyn , ofte Le-
 „ derdam ,

(1) Matth. t. ix. Anal. p. 475. stelt den datum *Donre-
 dachs*.

(2) Ziet Matth. 11. de Nobilit. 10. de Jure Gladii XII. p.
 181. en tom. ix. Anal. p. 269.

„ derdam , dat men dan die rechtevoort neder-
 „ legghen zoude , ende nummermeer weder op
 „ timmeren , noch laten op timmeren op die
 „ steden , noch op gheen steden in dien landen
 „ voerscreven , noch in dien zelven landen num-
 „ mermeer tollē te legghen. Ende die Bisscop
 „ van Utrecht zellen hebben ende behouden die
 „ heerlicheden hoghe ende leghe van den lande
 „ van der Lede. Ende zo wanneer , dat die Bif-
 „ scop van Utrecht , de nu is , of namaels wezen
 „ zel in der tyd , houden wil mit seven stollen (1) ,
 „ dat

(1) Van deze manier van bewys van eygendom *met seven stollen* ziet Matth. lib. iv. de Nobilit. cap. xi. en t. v. Anal. p. 630. & Buchel. En om de Utrechtenaars tot vrienden te maken , hadde Hertog Aelbrecht in het vorige jaar toegezeggt te voldoen de schade , die zy door zyn uytleggeren in den oorlog van Oostvrieslant hadden geleden. volgens dezen brief , die ik hier te liever plaats geve , om dat tot noch toe die nergens gedrukt gevonden hebbe. „ *Aelbrecht* bi Goeds „ ghenaden Palensgrave op ten Ryn &c. doen cont allen „ luden , want ons der stat Rade ende vriende van *Utrecht* „ langhe tyt vervolcht hebben van schade , die zi ende hoer „ medeborghere gheleden hebben van onze wtliggheren ende „ onderzaten in onzen oerloghe van Oestvrieslant , so „ zyn wi mit hemluden daer of overdraghē , ghelikerwys „ wi ende zi des ghebleven waren aen onzen ghetruwen den „ Heer van *Montfoerde* , den Prooft van Berghen in Hene- „ gouwen , ende haren *Johan van Rynesse van Rynouwen* , „ die hoer zegghen daer of ghezegt hebben , in alre ma- „ nyeren , als hier na ghescreven staet. Dat is te weten „ eerst , dat wi der stat van Utrecht wtreyken ende betalen „ zullen zestien hondert Hollantsche scilden , daer zy horen „ borgheren voerscreven mede vernueghen ende voldoen „ zullen van alle schade ende toezegghen , dat zi op ons , on- „ zen landen ende luden te zeggen moghen hebben , rueren- „ de van den schade voerscreve. Welc ghelt wi der stat voer- „ ghenoeemt bewyft hebben op te boeren ende te ontfaen „ van den renten , die zi ons jaerlix sculdich zyn van horen „ tollērecht. Welke renten zi aen hem houden zellen voer „ die somme ghelts voerghenoemt , van zinte Jans daghe te „ mid-

„ dat die heerlicheyt van den lande van Hagen-
 „ steyn , de nu ter tyd de Heer van Arkel bezit ,
 „ ende die heerlichede van den lande van Haef-
 „ strecht , hoghe ende leghe , den Ghestichte mit
 „ rechte toebehoort , zo wes zi daer of houden , dat
 „ zullen wi ende onse nacomelinghen hem rusteli-
 „ ken laten houden ende gebruiken , behoudeliken
 „ den Bisscop ende den Ghestichte van Utrecht
 „ voersfeyt hoers strooms , of si dat gehout nyet en
 „ deden , ende behoudeliken onser liever ghezell-
 „ linnen , ende onzer gheminder zuster vrouwen
 „ Margrieten van Cleve hore lyfftochten an den
 „ lande van Haefstrecht voerghenoemt , also langhe
 „ alze zi leeft . Ende ooc zullen wi ende onze na-
 „ comelinghen die heerlicheden van den zelve[n]
 „ landen behouden totter tyd toe , dat dat voerscre-

„ ve

„ middezomer naestcomende vier jaer lang , ende daer me-
 „ de voldoen horen borgheren , alse voerscreven is . behou-
 „ deliken , dat zi binnen den vier jaren voerscreven varen
 „ zullen op hoer oude tollerecht , na inhoud zulker brie-
 „ ve , als zi van ons daer of hebben . ende dat zi ons ten-
 „ den den vier jaren voerghenoemt , ende onzen nacomel-
 „ inghen , die voerscreve renten jaerlix weder wtreyken
 „ ende betalen zullen in alre manieren , als zi ons die scul-
 „ dich zyn te betalen , alle ding zonder arch ende list . In
 „ oerconde dezen brieve bezeghelt mit onzen zeghelle hier
 „ aen ghehanghen . Ende om de meerre zekerhede wille
 „ hebben wi ghebeden onzen lieven zoen Heren Willam van
 „ Beyeren , Grave van Oestervant , dat hi deze voerscreve
 „ overdracht ende vorwaerde mit ons wil bezeghellen .
 „ Ende wi Willam van Beyeren , bi der ghenaden Goeds
 „ Grave van Oestervant , want wi deze voerscreve over-
 „ dracht ende vorwaerde vaste ende ghestade houden wil-
 „ len , als voerscreven is , zo hebben wi om ons liefs hee-
 „ ren ende vaders wille voerscreve dezen brief mit hem be-
 „ zeghelt mit onzen Zeghelle hier aen ghehanghen . Ghe-
 „ gheven in den Hage op ten elften dach in Octobri in 't
 „ jaer ons Heren duzent vier hondert ende een .

„ ve ghehoudghedaan zal wezen; maar mitter ste-
 „ de ende flote tot Gorinchem ende lande van Ar-
 „ kel daer toe behorende, zullen wy altoos onsen
 „ vrien wille mede moghen doen, of wy dat be-
 „ craftigen en de wonnen, behoudelic den Gestich-
 „ te van Utrecht hoers strooms, als voorscreven.
 „ Alle deze voerfz. punten ende vorwaerden ghelo-
 „ ven wi voer ons, ende voer onzen nacomelinghen
 „ der stat voerseyt, vaste ende gestade te houden,
 „ tot ewighen daghen, ende nyet te verbreken in
 „ gheenre wys. In orconde dezen brieve beze-
 „ ghelt mit onzen zeghelen hier aen ghehanghen.
 „ Ghegheven in den Hage op sinte Johans avont
 „ te middezomer, in 't jaer ons Heren duzent vier
 „ hondert ende twee.

En heeft ter dier tyd Hertog *Aelbert*, als ook
 zyn zoon *Willem*, om d'Utrechtersnaars tot dezen
 oorlog aan te zetten, verscheide voorrechten aan
 haar vergunt, ten bewyze, dat hy deze hulpe nodig
 hadde, en dat haar bystant groot gewigt aan de
 zaak konde geven.

Tot voorbeelt hier van kan verstreken deze
 brief van het Tolrecht en andere voordeelen:
 „ *Aelbrecht* by Goeds ghenaden Palensgrave op
 „ ten Ryn, Hertoghe in Beyeren, Grave van
 „ Henegouwen, van Hollant, van Zelant, en-
 „ de Heer van Vrieslant, maken cont ende ken-
 „ lic allen luden, dat wi om zonderlinge gunste,
 „ liefste ende vrientscap, die wi ende onze ouders
 „ gehat hebben, ende wi noch hebben, totter
 „ Stat van Utrecht, ende horen borgheren, en-
 „ de om zonderlinghe truwen dienst, die zi ons
 „ doen zullen in onzen oerloghe tArkel, soo heb-
 „ ben wi mit goeden voersien ende wel beraden,
 „ ende bi wille, consente ende ghoetdonken ons
 „ „ liefs

„ liefs zoens *Willams van Beyeren*, Grave van
 „ Oestervant, ende anders onzer Rade, ghe-
 „ gheven ende gheven mit dezen tieghenwoerdi-
 „ ghen brieve, voer ons ende voer onzen naco-
 „ melingen, tot ewighen daghen durende, der
 „ stat van Utrecht, ende al horen borgheren, dat
 „ weerlike persone zyn, alzulke gracie, pre-
 „ vilegien ende vrieden, als hier na bescreven
 „ staen, over al in den onzen, te water ende te
 „ lande. In den eersten, dat de borghers van
 „ Utrecht voerscreven varen ende keren zullen
 „ op hoer oude tollen: dat is te verstaen, dat zi
 „ gheven zullen van elken hoet terwen, rogghe,
 „ ofte witter erwaten, twalef penninghe Hol-
 „ lants: van elken hoet ghersten, of graver erwa-
 „ ten achte penninghe Hollants: van een hoet
 „ haver vier penninghe Hollants: van een roe-
 „ de wyns, twe corte vaten voer een roe-
 „ de, zeventien penninghe Engels, ende van
 „ elke roede een half take wyns, of zes pennin-
 „ ghe Hollants voer die half take wyns. Ende
 „ dat ghelt of Wyn te nemen zel staen aen onzen
 „ tolnaer, ende daer toe van elker roede derde-
 „ half penninghe Hollants. Item van een scepe
 „ voer zyn roeder tolle achte penninghe Hollants.
 „ Item van een pac pelterien zeven scillinghe zes
 „ penninghe Hollants. Item van een scaerlaken
 „ zestien penninghe Hollants. Item van enen dub-
 „ belden gheverwerden laken achte penninghe
 „ Hollants. Item van een strypten of blauwen laken
 „ vier penninghe Hollants. Item van enen witten
 „ laken, ofte ghisel saye twe penninghe Hollants.
 „ Item van eenre mahave merferien, twe huven,
 „ twe paer hantscoen, twe scillinghe Hollants, zulx
 „ payments, als wi ghemeenlic van onzen rollen
 „ ne-

„ nemen. Ende van anders allen goeden, dat
 „ zi voeren, zullen zi gheven den hondersten
 „ marke voer die eerste tolle, daer zi voer comen,
 „ ende daer zelmen hem gheven den tol-
 „ naer teyken, ende daer mede zullen zi die vaert
 „ mit dien goede vry varen voer anders die ander
 „ tollē, die in onzen landen ghelegē zyn.
 „ Voert zulc zegghen alze voertyts op ter Ho-
 „ gherwoerte bi Utrecht ghezeyt wart, ende nu in
 „ der zoene van Ghildenborch (1) verclaert wart,
 „ roerende van den dienst, die ons de Stat van
 „ Utrecht doen zoude, of vier hondert oude scil-
 „ de sjaers daer voer te gheven van dien dienst,
 „ ende van dien vier hondert oude scilden sjaers
 „ voerscreven, zo scelden wi der Stat van Utrecht,
 „ ende horen borgheren voerscreven claerliken
 „ qwyt tot ewighen daghen, voer ons ende voer
 „ onze nacomelingen. Voert zo en zalmen die
 „ borghers van Utrecht hoer lyf noch hoer goet
 „ nyet bezetten, becommeren noch beclaghē
 „ tusschen Noede ende Bodegraven, ende also
 „ voert daren binnen omme gaende in den onzen;
 „ ten waer dat enich van hem ons broekich wor-
 „ de, dat kenlic waer, dat mochten wi houden
 „ ende rechten aen den ghenen, die ons broekich
 „ worde, ende nyet aen zinen goede, noch an
 „ nyemants goede anders. Ende waert dat enich
 „ van onzen onderzaten binnen den merck voer-
 „ screve tUtrecht ten recht bezet worde, daer
 „ zullen zi tot zulken recht of staen als anders die
 „ ghene, die in den ghestichte van Utrecht ghe-
 „ zeten zyn, also alst van outs gheweest heeft.
 „ Mede zo en zelmen der borgher erve van
 „ Utrecht

(1) Ziet Matth. de Jure Glad. p. 234.

„ Utrecht in onzen landen van ghenen oncoft
 „ scatten , ofte ghelt of nemen tot enighen rey-
 „ fen , ofte onrade , tot gheenre tyt ; ten waer
 „ dat wi een ghemene scattinghe deden over al in
 „ onzen landen , ofte van banwerc , zo zoudt
 „ ghelden , ghelyc andere lande. Ende des ghe-
 „ lyc zo zalmen onzer onderzate lant in den Ghe-
 „ stichte van Utrecht weder doen. Voert alzulc
 „ zegghen als Hertoghe Edewaert van Ghelre
 „ voertyts ghezeyt heeft tusschen ons aen die ene
 „ zide , ende den Ghestichte ende der Stat van
 „ Utrecht aen die ander zide , dat zegghen (1) zal
 „ claer-

(1) Dit is voorgevallen in 't jaar 1371. wanneer de Bisschop
 en de Stadt Utrecht de uytpraak over hare geschillen met Her-
 tog *Aelbrecht* en de Graaflykheid van Hollandt heeft gela-
 ten aan Hertog *Eduwaert van Ghelre*. Welke brief, dewyl
 myns wetens noch niet gedrukt is, als mede d'uitspraak, waar
 van een gedeelte by Matth. de Jure Glad. cap. xvii. p. 287.
 te vinden is, van dezen inhoud zyn: „ Wy Borghermey-
 „ sters, Scepen, ende ghemene Raet der Stat van Utrecht,
 „ maken cont allen luden, dat wi alle ghesceel, ghebreke
 „ ende twye, die wi tot dezer tyt hebben, ende bi scrifte
 „ overghegheven hebben op ten Hertoghe *Aelbrecht van*
 „ *Beyeren*, ende ter Greeflicheyt van Hollant, of si op ons,
 „ ghebleven syn alinghe ende al, aen enen hoghen edelen mo-
 „ ghenden heer den Hertoghe *Eduwaert* Hertoghe van Ghel-
 „ re ende Grave van Zutpheen, ende verbynden ons daer toe
 „ mit dezen brieve te houden, ende te voldoen, te nemen
 „ ende te gheven, ende daer mede ons ghenoeghen te
 „ laten, zo wat te rechte of te minne zegghen, ordineren
 „ of sceyden zel tusschen ons, na woerde ende antwoerde,
 „ die tusschen ons zyn, of hebben gheweest, na den cede-
 „ len ende antwoerde, die onze Raat malcanderen overghe-
 „ gheven hebben, behouden ons ende onzer Stat alle ons
 „ rechts ende vrieden. In orconde des briefs bezeghelt
 „ mit onzer Stat Zeghel. Ghegheven in 't jaer ons heren
 „ duzent dre hondert een ende tzeventich, op ten achtien-
 „ den dach in der maent van Meye.

„ claeliken qwyt ende doet wesen. Ende daer
 „ of hebben wi der Stat voerscreve dien brief, die
 „ wi daer of hadden, overghegheven ende qwyt
 „ ghescouden tot behoef des Gestichts ende der
 „ Stat

*Dit is die zoene, die de Hertoghe van Ghelre ghezeyt heeft
 tusschen der Greefscheit van Hollant ende ons.*

„ Wi *Edwaert*, bi der ghenaden Goeds Hertoghe van
 „ Ghelre, ende Grave van Zutpheen, doen cont ende ken-
 „ lic allen luden, die dezen brief zellen zien ende horen le-
 „ zen, dat wat twiste ende stoet op ghelopen waren tuf-
 „ schen die hoghegeboren, zeer machtighe heren, onzen
 „ lieven neve, den eerweerdighen in Gode Vader ende he-
 „ re, haren *Johanne van Vinnenborch*, van der zelve ghe-
 „ naden Biscop t'Utrecht, op die een siede, Hertoghe *Ael-*
 „ *brecht van Beyeren*, Ruwaert van Henegouwen, van Hol-
 „ lant, van Zelant, ende van Vrieslant, ende Palensgrave
 „ op ten Ryn, ende den zelve Hertoghe *Aelbrecht*, onzen
 „ lieven heer ende neve, ende der goeder Stat van Utrecht,
 „ op die ander siede, des zi aen ons rechts ende minne, om
 „ dien stoet ende twist te sceyden bleven zyn. Ende want
 „ wi oec node enighen twist, oerloghe, of stoet tusschen
 „ hem zaghen, zo hebben wi eens zeggens aen ons ghenom-
 „ men tusschen hem, om die stoet ende oploope neder te
 „ legghen: ende om oec dat zi hoer lande, lude ende ste-
 „ den voertaen in meerre gunsten ende vriendelicheden le-
 „ ven. In den eersten zo croende onze lieve heer ende ne-
 „ ve Hertoghe *Aelbrecht* voerscreve, dat hi in ghebreke
 „ waer an den Biscop van Utrecht van zeven en dertich hon-
 „ dert ponden zwarter tornoyse, enen ouden coninx tor-
 „ noysen voer zestien penninghe gherekent, die de Greefscheit
 „ van Hollant leende op 't huys ende ambochte te Vredelant.
 „ Voert croent hi, dat hem die Stat van *Utrecht*,
 „ dat huys voerscreven mit sinen toebehoren uter hant ghe-
 „ dedingt heeft bi haren *Floraans van der Boechorst*, die
 „ hem dat huys overleverde, buten bevelen Hertoghe *Wil-*
 „ *lams*, dien hi daer op gheset hadde. Daer op na claghe
 „ ende antworde der partyen voerscreven, zeggen wi onse
 „ goetduncken ende verclaernisse voer een minne. Want
 „ dat voerscreve ghelt nyet betaelt en is der Greefscheit
 „ van Hollant, te weten die voerscreve zeven en dertich
 „ hondert pont tornoyse, enen ouden grote voer zestien
 „ pen-

„ Stat voerscreve. Alle deze voerscreve punten
 „ ende voerwaarden , ende elc punt bizonder ,
 „ hebben wi gheloest, ende gheloven voer ons ende
 „ voer onze nacomelinghen der Stat van Utrecht,
 „ „ ende

„ penninghe gherekent , welc ghelt dat die voerscre-
 „ ve Bisscop van Utrecht der Greeflicheyte van Holland be-
 „ talen zal , of payment , dat daer voer ghelyc goet is in
 „ der tyt der betalinge , half tot sinte Martyns misse in den
 „ winter nu naest comende , ende die ander helfte tot sinte
 „ Peters misse ad cathedram daer naest comende. Ende
 „ waer dat zake , dat dat voerscreve ghelt der Greeflicheyte
 „ van Holland nyet betaelt en worde tot elken termine voer-
 „ screve , zo zal voer ene pene onze neef van Holland voer-
 „ screven vervallen wezen tot elken termine vyf duzent
 „ mottoene , dertien placken voer den mottoen gherekent ,
 „ die hi uten Stichte van Utrecht panden mach mitten hoest-
 „ ghelde voerscreve , zonder belette ende onderwynde des
 „ Bisscops ende der Stat van Utrecht. Ende alze dat voersz.
 „ ghelt betaelt is , zo zal die Greeflicheyte van Holland den
 „ Bisscop van Utrecht die brieve weder gheven , daer in dat
 „ huys te *Vredelant* mit sinen toebehoren , dat der Greeflic-
 „ heyte verzet ende verpant was. Ende daer mede zegghen
 „ wi die partyen voerscreven daer of ghezoent ende ghezaet.
 „ Voert van dien stote ende ghebreke , die ghevallen is tus-
 „ schen dien van Amstelredamme ende den Bisscop van
 „ Utrecht , ende *Herman van Kuynre* , dat onze lieve heer
 „ ende neve van Holland hem becroent heeft , om dat hem
 „ hoer goet ghenomen was , des der Stat van Utrecht ghe-
 „ loest was , ende die hoer zegghen daer of ghezeghet heeft,
 „ alse dat die Bisscop van Utrecht dien van Aemsterdamme
 „ hoer ghelt verborghen zoude van den vorghenoemde goe-
 „ de in brieven , alze wi verstaen dat hi ghedaen heeft , zo
 „ zegghen wi , dat die van Aemsterdamme hoer brieve nemen
 „ zullen van der Stat van Utrecht , daer die brieve bi leg-
 „ ghen , ende manen mit dien brieven hoer borghen om dat
 „ ghelt , of si willen. Voert op dat cronen dat des Bisscops
 „ Maerscalc van Utrecht gecomen is in 't lant van Yzelstey-
 „ ne binnen ons heren Heerlicheyte van Holland , ende veng
 „ daer enen man , zegghen wi , dat die Bisscop ende die Stat
 „ van Utrecht dat also verwaren zellen , dat des nyet meer
 „ ghesien en zel , ende die brueken , die daer aen misdaen
 „ moghen wesen , zel onze lieve Heer van Holland te deser

„ ende horen borgheren vaste ende stade te hou-
 „ den tot ewighen daghen , ende nyet te verbre-
 „ ken in gheenre wys. ende hebben des onzen
 „ zeghel aen dezen brief doen hanghen , tot een-
 „ re

„ tyt goet laten wezen. Voert van haren *Henric van Loen-*
 „ *reslote* zegghen wi , dat hi zynre oervede te richts zal
 „ qwyt ghefouden warden , ende men zal hem sinen oerve-
 „ de brief weder gheven. Voert van der jurisdictien zeg-
 „ ghien wi , dat die Bisscop ende zine Prelaten hoers ghee-
 „ steliken rechts ghebruken zullen , ghelyc dat si van outs
 „ ghedaen hebben , ende die zoene brieve inhouden , die
 „ zi daer op hebben. Voert van *Ghisebrecht Gunter* , den
 „ onze neve ende heer van Hollant voer sinen manne verant-
 „ woorden wil , die uter Stat van Utrecht ghewyft is , om
 „ broke wille , die hi ghedaen zoude hebben , zegghen wi
 „ na crone ende na antworden , die wi daer op ghehoert
 „ hebben , dat , want *Ghisebrecht* , alse wi vernomen heb-
 „ ben , tot dier tyt man ende vrient nyet en was ons liefs
 „ heren van Hollant , alzo dat hi en yet verantwoord mach
 „ van dier zaken , daer hi om uter Stat van Utrecht ghewyft
 „ is , na inhoud der brieve , die onze lieve heer van Hol-
 „ lant , die Bisscop ende Stat van Utrecht onder een gheghe-
 „ ven hebben. Voert zegghen wi , dat die Bisscop ende
 „ Stat van Utrecht recht ende vonnisse voert an doen zul-
 „ len ons liefs heren van Hollant mannen ende vrienden bin-
 „ nen dat ghefichte van Utrecht ghezeten , na inhoud der
 „ brieve , die onze voerscreve heer van Hollant daer of heeft.
 „ Voert op dat cronen , dat onze lieve neve die Bisscop van
 „ Utrecht croent , dat *Willam van Naeldwys* zyn renten
 „ ende dier Ecclesien in der ruwer weyde ende op ten lan-
 „ gher weyde , aentast ende neemt , zegghen wi , dat die
 „ Bisscop van Utrecht ende zine Ecclesie , onbelet van on-
 „ zen heer van Hollant , ghebruken zullen hoer renten ende
 „ heerlichede op des Bisscops weyde , ende zel hem laten
 „ boeren alfulke afterstallighe renten , alze hem op ter zel-
 „ ver weyde verschenen zyn. Voert van den goede , dat tot
 „ tollozen bi Dordrecht ghenomen wart , ende ghevuert
 „ onder heren *Aernt van der Duffen* , zegghen wi , dat onze
 „ heer van Hollant haren *Aernde* also goet hebben zel , dat
 „ hi dat goet dien van Utrecht zel doen weder gheven , en-
 „ de wes daer of ontwant of verloren waer , dat zelmen
 „ ghelden ende verrichten bi vier goeder lude zegghen ,
 „ twe

„ re oerconde der waerheyt. Ende want wi
 „ *Willam van Beyeren*, Grave van Oestervant
 „ voersz. lien ende kennen, dat onse lieve heer
 „ ende vader voerghenoemt, dit bi onsen rade,
 „ wil-

„ twe van ons heren wegghen, van Hollant, ende twe van
 „ der Stat wegghen van Utrecht, ende dat zel geschien, ghe-
 „ lyc voerscreven staet, tusschen hier ende onzer vrouwen
 „ misse nativitas naest comende, behoudelic haren *Aernde*
 „ redeliken ende besceydeliken cost, die hi om des goets
 „ wille ghedaen mach hebben dat goet te waren. Voert van
 „ *Ghisebrecht Gunter* zegghen wi, dat onze heer van Hol-
 „ lant nyet gehenghen en zel, dat *Ghisebrecht* of syn hul-
 „ pere van den daghe voert enighen scade punten, daer wi
 „ den van Henegouwen, van Hollant, van Zelant, of van
 „ Vrieslant, doen die van Utrecht, of daer weder inne.
 „ Voert van der Stat van *Woerden* zegghen wi, dat die Bis-
 „ scop van Utrecht binnen ende buten dier Stat zyn recht
 „ behouden zel in alle dier voeghe, alze die Bisscop van
 „ Utrecht, ende zine voervaderen van outs ghehadt hebben.
 „ Voert zegghen wi van allen zaken ende punten, daer wi
 „ ons zegghen nyet of gheclaert of ghezeghet en hebben,
 „ die gaende syn tusschen onzen lieven neven den Bisscop van
 „ Utrecht ende den Hertoghe van Hollant, die si ons aen
 „ beyden siden in scrifte overghegheven hebben, dat malc
 „ van hem twe goede mannen daer bi scicken zullen, diese
 „ sceyden ende verliken zullen bi horen eden ende vyf zin-
 „ nen, tusschen hier ende Sinte Martyns misse naestcomende.
 „ Ende waer dat sake, dat si nyet en overdroeghen hieren bin-
 „ nen, zo zouden wi twe van onzen vrienden daer na binnen
 „ viertien nachten daer by scicken, also verre alst aen ons
 „ verfocht worde, bi welke tweën van den vieren onse
 „ vrienden bliven, daer mede zullen zi der zaken ghescey-
 „ den wesen. Ende des ghelyx zegghen wi tusschen onzen
 „ lieven neve van Hollant ende der Stat van *Utrecht*. Voert
 „ zegghen wi alle zoene, verbondenisse ende brieve, die
 „ deze voerscreve partyen, alze die Hertoghe van Hollant,
 „ ende die Bisscop ende die Stat van *Utrecht*, onder een
 „ malc den anderen ghegheven heeft, ende ghemaect voer
 „ datum des segghens, dat si die voert meer een den anderen
 „ houden ende voldoen zullen, ghelike die brieve inhouden.
 „ Voert zegghen wi, dat die Stat van *Utrecht* enen gunste-
 „ liken dienst onzen neve van Hollant doen zel mit hondert

„ wille ende consente ghedaen heeft, ghelyc voer-
 „ screven staet; zo gheloven wi mede voer ons
 „ ende voer ons nacomelinghen der Stat van
 „ Utrecht voerghenoemt, dit vaste ende stade te
 „ hou-

„ mannen ghewapent, ende vyftich scutte op horen coste
 „ zes weken lang, welker tyt hi des begheert, op die Vre-
 „ zen, ende hi mit syns zelfs live mede vaert, omme die
 „ meerre gunste ende vrientscap wille te behouden. Voert
 „ zegghen wi alse van den ghelde, dat men voer *Vredelant*
 „ gheven zal der Greeflicheyt van Hollant, ende men in
 „ den Stichte zetten zal ende scatten dier lude, zi zyn man-
 „ ne of vriende ons neven van Hollant, ende zal zich om
 „ die te verantwoorden onse lieve neve van Hollant nyet
 „ onderwynden wes ghelts die Bisscop ende die Stat van
 „ *Utrecht* op hem zetten tot dezer tyt, noch hinder daer
 „ aen doen. Voert so hebben wi aen ons behouden, in de-
 „ sen voerscreven punten ende gheloesten, of enich stoet of
 „ verclaernisse in enighen punten zonderlinghe, of in al-
 „ len punten ghevele, ofs noet gheboerde te doen, dat
 „ wi die verclaren moghen ende zetten tot alre tyd, als zi
 „ des noets gheboerde. Ende hier mede zegghen wi dese
 „ voerscreve heren ende die Stat van Utrecht alincliken en-
 „ de ganse van den voerscyde punten ende stote ghezoent.
 „ In orconde des, ende tot onzer ganse stadicheyt, hebben
 „ wi onsen zeghele aen desen brief doen hanghen. Gheghe-
 „ ven tot Nymaghen in 't jaer ons heren duzent drie hon-
 „ dert een ende tzeventich op sint Vycs dach.

Veel zoude ik op dezen brief kunnen aanmerken, doch om alle langheid te vermyden, en dewyl dit hoort tot de geschiedenis van de vorige eeuw, zal ik alleen maar kortelyk aantekenen 't geen tot verstant van dezelve enigzins dienen kan. Wat aangaat 't kasteel *Vreelant*, 't zelve was door Bisschop *Hendrik* omtrent 't jaer 1259. gebouwt, tegen den Heer van Amstel, doch door de kwade beheeringe van Bisschop *Jan van Nassau*, onder de macht van den Heer van Amstel gekomen; door wien een tol op de vaart van de Vecht gestelt zynde, waar door de Utrechtenaars zeer benadeelt wierden, heeft Bisschop *Jan van Zyrick* met macht van wapenen 't zelve wederom in bezit gekregen, doch door Bisschop *Jan van Dieft* 't zelve aan den Grave van Holland verpandt zynde, heeft *Jan van Arkel* het geloft van *Vrouw Margriet* Gravinne van Hollandt. ziet Matth. de Jure Glad.

„ houden tot ewighen daghen, ende nyet te ver-
 „ breken in gheenre wys. Ende hebben des on-
 „ ze zeghel mede aen dezen brief doen hanghen.
 „ ende om de meerre zekerhede ende vestenisse
 „ wil-

cap xvii. pag. 286. die 'er by voegt, dat *Fan van Arkel* de aflossinge voor zes duizent pont penningen payments, dat t'Utrecht gangbaar is, wel belooft, maar niet ten volle betaalt hadde; doch *Buchel* in zyne aantekeningen op *Heda* pag. 255. en 257. toont, dat *Fan van Arkel* aan *Florens van den Boekhorst* voor vrouw *Margriet* hadde betaalt, doch dat de brief, die noch gaaf was, en waar onder van de aflossinge niet gewaagt was, door toedoen van den balling *Gysbert Gunter* was gekomen in handen van Hertog *Aelbrecht*, die op nieuws den Bisschop daar voor aansprak, welk geschil overgelaten is aan de uitspraak van *Eduwart* Hertog van Gelre, die *Catharina* de dochter van Hertog *Aelbrecht* ondertrouwt hadde. Ziet ook *Pontan. lib. vii. Hist. Gelr. p. 284.* Wat vorders aangaat, dat de Stad Utrecht zorge dragen zoude, dat de Bisschop in 't landt van *Yffelsteyn* in het toekomende niemant vangen zoude, heeft de Stad dit stuk tegengeproken, verklarende noyt toegestaan te hebben, dit over te laten aan de uitspraak van Hertog *Eduwaart*. Ziet *Matth. de Jure Glad. xxv. pag. 435. en 436.* die de brieven van tegenpraak daar opgeeft; doch dewyl ik noch een brief daar van, door *Mattheus* niet te voorschyn gebracht, gevonden hebbe, zal ik dezelve, zo als ik het afschrift daar van op ons Stadhuis gevonden hebbe, hier plaatzen.

„ *Wi Zweder van Abcoude* heer van *Gaesbeec*, van *Putten*,
 „ ende van *Strienen*, *Gheryt van den Vene* Proest tot *Aern-*
 „ *hem*, ende *Gosen van Vauderic*, knape, maken cont al-
 „ len luden, dat ons kenlic is, ende wi daer mede over en-
 „ de anc waren, daer die Raed van *Hollant*, alse haer *Aernid*
 „ heer van *Egmonde*, haer *Ghisebrecht* heer van *Vyanen*,
 „ haer *Daniel van der Merweyde* Ridder, haer *Coenraet*
 „ Proest van *sinte Marien* in den *Haghe*, haer *Dirc Voppen*
 „ zoen *Preefter*, ende *Willam van Naeldwyk* knape, op die
 „ ene side: ende die Raet van *Utrecht*, alse *Johan van*
 „ *Clarenborch*, *Willam van Angeren*, *Wernaer Bertouds*
 „ zoen, *Johan Hombout*, *Melys Aernts* sone, *Dirc van der*
 „ *Steghe*, *Johan Meye*, *Peter Banteroe*, *Gheryt de Milde*,
 „ ende *Thomaes Hont*, op te ander side, enen dach weder
 „ malcanderen hielden tot *Oudewater* in *sinte Katrinen* Ca-

„ wille, zo hebben wi Hertoghe *Aelbrecht* voer-
 „ gheuoemt bevolen ende ghebeden onzen lieven
 „ ende ghetruwe Steden, alse Dordrecht, Haer-
 „ lem, Delf, Leyden, Middelborch ende Ze-
 „ rixce, desen brief mit ons mede te bezeghel-
 „ len mit horen zeghellen. Ende wi Borgher-
 „ meysters, Scepenen ende Rade der Steden van
 „ Dordrecht, van Haerlem, van Delf, van Ley-
 „ den, van Middelborch, ende Zerixce voerscre-
 „ ven, hebben bi bevelinghe ende om bede wille
 „ ons liefs ghenadichs heren van Hollant voer-
 „ screve, elc onzer Stede zeghel mede aen dezen
 „ brief ghedaen. Ghegheven in den Haghe op
 „ ten drie en twintichsten dach in Junio, int jaer
 „ ons

„ pelle, op ter dach des daten des briefs, op zulc ghebrec
 „ ende scade, alse der Stat ende den borgheren van Utrecht
 „ wt, ende in der Greflicheyt van Hollant ende van Zelant
 „ ghesciet was. van welken ghebreke voerscreven zi eens
 „ worden ende accordeerden op biden ziden. Maer van den
 „ punten van *Yzelsfeyne*, dat die Stat verhoeden zoude, dat
 „ des Bisscops Maerscalk van Utrecht nyemant vanghen en
 „ zoude in den lande van *Yzelsfeyne*, verantworde die Raet
 „ van Utrecht voerscreve, alse dat die Raet van der Stat
 „ voerscreve, die op te daghe in Hollant, ende tot Nyma-
 „ ghen ghereyft waren, des selven punts nye in belofte en
 „ quamen, ende zyt alto wtghezet ende ghezondert had-
 „ den, ende wederzeydent daer, ende meendent altoes te
 „ verantwoorden, zo wanneer der Stat voerscreve enige
 „ aensprake daer af moete. Voert van den dienst, die de
 „ Stat voerscreve doen zoude Hertoghe *Aelbrecht*, alse mit
 „ hondert manneghewapent, ende mit vyftich scutte, zo wan-
 „ neer die Hertoghe voerscreve mit zyns selfs live op die
 „ Vrezen varen woude, verantworde die Raet van Utrecht
 „ voer ons ter zelve tyt, dat die Stat ende die Raet van
 „ Utrecht voerscreve van dien dienst altoes tot horen ver-
 „ antwoorden staen wouden, zo wanneer zys aen ghesproken
 „ worden. In orconde des briefs bezeghelt mit onsen zeg-
 „ ghellen. Ghegheven in 't jaer ons heren duzent dre hon-
 „ dert ende tseventich op sinte Pancraes dach.

„ ons heren duzent vier hondert ende twe. (1)
 „ En heeft Hertog *Aelbert* ten zelve[n] dage noch
 „ dezen brief aan de Utrechters gegeven, van
 „ hare borgers die vredeloos geleyt waren 's lands van
 „ Hollant. Welke, myns wetens, noch niet gedrukt is.
 „ „ *Aelbrecht* bi Goeds ghenaden &c. doen cont
 „ „ allen luden, dat wi om bede wille der Stat van
 „ „ Utrecht, ende om liefde ende gunsten wille, die
 „ „ wi tot hoer draghen, verdraghen ende qwyt
 „ „ ghesconden hebben den goeden luden wt den
 „ „ Ghestichte ende der Stat van Utrecht, die bal-
 „ „ linghe onzer lande gheleit zyn om des water-
 „ „ gancs wille in den lande van Woerden, alle al-
 „ „ zulke broeken, als zi daer aen jegens ons ende
 „ „ onzer heerlicheyde ghebruect hebben. Ende ghe-
 „ „ ven hem weder al onze landen doer veylich in
 „ „ te wezen, te varen, te merren ende te keren,
 „ „ ende hoer goede te ghebruken in alre manie-
 „ „ ren, als zy plaghen te doen, eer zi balling on-
 „ „ zer lande, als voerscreven is, gheleyt worden.
 „ „ Ende ontbieden ende bevelen allen onzen Bal-
 „ „ iuwen, Scouten ende rechteren overal in onzen
 „ „ landen, dat zi die voerzeyde goede lude vey-
 „ „ lich in onzen landen laten varen, merren ende
 „ „ keren, ende hoer goet vrilic ghebruken, als
 „ „ voerscreven is, zonder hem enighen hinder,
 „ „ ofte moyenisse te doen, ofte laten gheschien in
 „ „ enigherwys, om der zaken willen voerscreve.
 „ „ In oerconde dezen brieve bezeghelt mit onzen
 „ „ zeghele. Ghegheven in den Hage op zinte Jans
 „ „ avont te middezomer int jaer ons heren duzent
 „ „ vier hondert ende twe.

De

(1) Ziet Matth. t. ix. Anal. p. 472. die den datum van
 „ dezen brief stelt den 24. Junii.

De Utrechtenaars, ter nakominge van het verbont met Hertog *Aelbert* aangegaan, maakten zig ten eersten klaar tot den optocht, en de Raat tot Hoofmannen aangestelt hebbende *Beernt Proeys* den Schout, en *Wouter Grawert*, lieten des Saterdags na S. Margrieten dag by klokluidinge, allen, die geschikt waren om te velde te trekken, waerschouwen zich ten eersten gereet te maken, om noch dien zelven dag smiddags na den eeten, als de klok slaan zoude, voor het Raadhuis te komen, en d'Oversten en Homans, daar zy voortrokken, te volgen, met verbot, van enig geschil of oneenigheid onder den anderen in 't veldt te maken, op sware straffe. En, vermits ik in des Raats besluiten gewag gemaakt vinde van vier reyfen, die in dat jaar naar Gornichem gedaan zyn, zo stelle vast, dat in 't vervolg telkens meerder en vars volk naer 't leger gezonden zy. Althans veertien dagen daar na, vrydags na S. Peters dag ad-vincula, wiert by klokluidinge weder afgekondigt: *De Raet ghebiet enen ygeliken, die gheordineert is wt te reyfen, dat bi hem daer toe ziet, dat bi rede zi morgghen ter negender uren, ghewapent te komen op ter plaetzen, als men de klock slaet: dat is te weten die Raet biden Rade, ende elc bi zine Oudermans in zyn gbilde, ende die Scutte bi boren boostmans, ende alsoe men die klocke anderwerve slaet, dat sel wesen ter tiender uren, ende dan selmen rechtvoort wt-trekken.* Ende op dat deze tocht met ordre zoude geschieden, wort er by gevoegt: *Voert zo en zel nyemant trekken, nochte varen voer der Stat wimpel, nochte nyemant en zel bliven after der scutter wimpel.* Waar uit blykt, dat Stads wimpel de voorhoede, en der Schutters wimpel d'achterhoede hadde.

En

En heeft vervolgens de Raat, anderen, die hare borgers of ingezetenen niet waren, zo zy vyanden van den Heer van Arkel, en zyn helper, te weten, den Hertog van Gelderlandt, waren, toegestaan in en uyt hunne Stadt te ryden, en daar hunnen behaalde buit te bergen, onder voorwaarde vervat by hun Raadsbesluit van sondags na onser Vrouwen dag assumptio: *Waer yemant die vyant waer of worde des Heren van Arkel ende zynre bulper, onse vyanden, dien wouden wi lenen onze stat in ende wt te riden, ende zyn gbewin daer te bergben. Voert waer yemant, die enighen man vengbe van onzer stat vyanden, die zellen ze behouden, ende zelve scatten, ende de stat zel hem hoer slote daer toe doen; maer waert dat yemant gbevangben worde van onzen vyanden voorsz. ende den stat hebben woude, daer voer zel de stat gbeven vyf hondert gulden den ghenen, die dien man gbevangben hadde, wtgenomen daar der stat banier ofte wimpel, of der scutten wimpel in den velde waer. behoudeliken der stat hoer oervede van al den gbevangben de zi der stat doen zellen.*

En vermits er noch meer volk wiert vereischt, zo is een nader gebod tot uittrekkinge gekomen, en schynen alleen maar die vry geweest te zyn, die de stadt gelt tot de onkosten in dezen oorlog te maken leenden. Immers op sint Lamberts dag, en op onser Vrouwen dag conceptio, heeft de Raat dit volgende ter klokken laten atkondigen: *De Raet van der stat ghebiet al den ghenen, oic in wat ghilden dat si zyn, die nyet gbelegen en hebben voor Gorinchem in elker leger, ende die der stat gbeen gbelt gbeleent en hebben, dat si nuter eersten reyzen mede wittrecken gbewapent, alze de stat wittrect, ende yemant die dit verbrake, die zel dre jaer lang*
uter

uter stat wesen, ende ene mile van der stat, ende zynre borgerschap rechtvoort qwyt. ende alwaert dat hem die Oudermans van zinen ghilde oerlof ghebeven hadden, dat en zel hem nyet baten. Ende desgbelyx zelt wesen van al den ghenen, die binnen der stat vrybeden woenastich zyn. Voert ghebiet de Raet van der stat alle man personen, die twintich jaer out zyn, of daren boven, die gheen ghilde en hebben ofte die aenworpen zyn, ende die bestorven zyn, ende die voer Gornichem nyet ghelegben en hebben, dat si nu ter eerster reyzen mede wttrecken gbewapent, alse de stat wttrect. Ende yemant die dit verbrake, die zel dre jaer uter stat wesen ende ene mile van der stat, ende zyn borgberschap rechtvoort qwyt. Ende die gheen borgber en is, die zel dre jaer lang uter stat wesen, ende ene mile van der stat. ende des gelyx zelt wesen van al den ghenen, die binnen der stat vrybeden woenastich zyn.

Om te voorkomen, dat de vreemden, die buiten de Utrechenaars mede in 't velt waren tegen den Heer van Arkel, als mede de Utrechenaars, behoorlyk den oorlog voerden, en geen stroperyen buiten kennisse der Bevelhebberen aanregteden: insgelyx dat zy geen goet van vrienden roofden, heeft de Raadt op alre Goodsheyligen avont, den volke dit navolgende bekent gemaakt: *De Raet van der stat heeft voertyts overdragen ende ter klokke gekundicht die twee punten hier na bescreven, en houden aldus: waer yemant die vyant waer ofte worde des beren van Arkel &c. (ziet sondags na onzer vrouwen dag conceptio, hier voren bygebracht) Nu is de Raet op een nye overdragen, ende gebiet enen ygeliken, dat nyemant gheen reyse en make, nochte en doe, voer ofte na, ten zi bi goet dunc-*
ken

ken Gberyds Vrencken ons Borgermeysters, Beernt Proeys ende Wouter Grawaerts, ofte bi bore ene van den selven dreem: ende die zellen hem gbeern ten besten raden ende wizen. Ende waert dat yemant dit verbrake, dat woude de Raet van der Stat zwaerliken aen hem rechten na boren gboetdunken. Voort waert dat yemant enighe gbevanghene venghe, ofte enighe have wonne, die gbevanghene ofte have zouden zi zonder vertooch, ende zonder enich argbelijst rechteveoort onverminret in der stat van Utrecht brengen, ende dat te kennen gbeven Gberyd Vrencken, onsen Borghermeyster, Beernt Proeys ende Wouter Grawaert, wes haer dat si verworven ofte gbe-wonnen hadden, ende dat soude dre daghe lang staen binnen der Stat van Utrecht onverminret, eer menze buten ofte deylen zel, om te weten, of vriende ghoet is ofte vyanden. Ende waert dat yemant dit verbrake, dat woude de Raet zwaerliken aen hem rechten tot boren gboetdunken, in zulken manieren, dat die Raet van der stat houden wil die twe punten voerscreven, die voertyds ter klokken ghekundicht zyn.

En op dat niemant die mede uit moefte trekken, t'huis blyven zoude, en in 't leger alles in ordre zoude toegaan, heeft de Raet op S. Katarinen avont opentlyk afgekondigt dit navolgende: De Raet gbebiet al den ghenen, die de vierde reyze gedaen zoude hebben voor Gorinchem, ende die doe ook gbeboden waren ter klokken wt trecken, dat zi hem daer toe zaten, dat si aster manendach naestcomende rede zyn, dat eerste dat men die bancloc slaet, wtreyfen ende te volghen onzen Oversten, ende onzen Oversten Homans, ende wezen hem onderdanich, ende doen dat si hem beten doen, bi zulken koer, alst voertyds ter klokken
gbe-

gheboden is. Voert dat nyemant gheen legber en begripe, eert die Hoofsmans wizen, waer zi legghen zellen. Voert dat nyemant zyn koorn, zyn stroo, nochte gheenrebande ghoet en neme, men en hebbe der lude gbemoede. Ende verbrake dat yemant, dat woude de Raet zwaarliken aen bem rechten.

En vermits het den borgeren en ingezetenen, die methunne eigene wapenen en zonder foldye te velde trokken, niet te vergen was te graven of te delven, maar zulks in een belegeringe door anderen moest verricht worden, die daar voor beloont wierden, heeft den Raat ten zelve[n] dagen laten weten. *Voert so wanneer men die bancloc staet, en men uittrekt als voerscreven is, alle die gbene, die graven ende arbeyden kunnen, ende mede wttrecken ende arbeyden willen, dien wil de Raet gheven elx dagbes zeven wit, duerende tots Raets wederzegghen.*

Eer ik het vervolg van dezen Oorlog beschryve, moet ik meldinge maken van 't geen de Raet in dit jaar des vrydags na Sacraments dag, zo om hunne stad te verciere[n], als om, wanneer brandt mogte ontstaen, den voortgang daar van, zo veel mogelyk was, te beletten, besloten heeft: te weten dat zy aan allen, die hunne strooye daken zouden willen afbreken, tegelen zouden geven om niet, en die nieuwe huizen zouden timmeren, en die met leyen dekken wilden, geven zoude tot elken roede drie ponden; en dat in 't vervolg, die een nieuw huis zoude willen timmeren of maken, 't zelve met tegelen of met leyen zoude dekken. (1)

Schoon verscheyde Schryvers (2) verhaalen, dat de

(1) Ziet Matth. Lib. IV. de Nobil. 34.

(2) Ziet Kemp's Besch. van Gornichem bladz. 149. en Gouthooven Chron. bladz. 413.

de jaren 1401. en 1402. door de Oorlogvoerende partyen met roven, branden en verwoesten van het platte landt ter wedersyde zyn doorgebracht, en dat de belegeringe van Gornichem eerst voorgevallen sy in 't jaar 1403. zo komt het my echter waarschynelyker voor uyt de vooraangehaalde Raatsbesluiten van onze stad, dat de optocht voor Gornichem en de belegeringe int jaar 1402. geschiet zy, 't welk mede andere schryvers (1) getuigen.

Hertog *Aelbert* en zyn zoon *Willem*, om een einde te maken van dezen Oorlog, besluiten met hunne bontgenoten de Stad en Kasteel *Gornichem* te vermeesteren, en belegeren dezelve van alle zyden, in welk beleg de *Urecht*naars geplaatst zyn aan de noordzyde van het slot, op een plaats geheten de *Twyschilt*.

Gedurende dit beleg was Jonker *Jan van Arkel* Heer van Zoelen in de Herftmaandt met enig volk over de Lek getrokken, en Vreeswyk en 't Geyn genoegzaam verbrant hebbende, hadde hy eenen grooten roof over de Lek binnen Hagestein gebragt, 't welk de Bisschop Frederik van Blankenheim, die tot noch toe niets vyantlyks tegen den Heer van Arkel hadde ondernomen, zeer euvel heeft opgevatt. De Heer van Arkel zyne leenmannen opontboden hebbende, verweerde zich met dezelve dapper, en deede verscheide uitvallen ten nadeele der belegeraars, en na dat dit beleg twaalf weken (2) hadde geduurt, is *Jan van Beyer*en, verkore Bisschop

(1) Als Heda pag. 267. en Slichtenh. Geld. geschied. bladz. 201.

(2) Slichtenh. Geld. geschied. bladz. 20. en de Anonymus de vita & rebus gestis dominorum de Arkel apud Matth. t. VIII. Anal.

schop van Luyk met de Ridders *Arent van Leydenburch* en *Arent Hack van Outbeusden* in 't leger gekomen, en door haar tusschenspraak, de vrede tusschen Hertog Aelbert en den Heer van Arkel gemaakt. (2)

Aanstonts na het sluiten van deze vrede, schreef den Heer van Arkel aan die van Utrecht, of zy mede wilden onder deze vrede begrepen zyn, en zo niet, dat hy hun dan voor vyanden zoude houden. Doch d'Utrechters te zeer verbittert, hier niet op, naar den zin van den Heer van Arkel, antwoordende, wierdt de Oorlog met den Heer van Arkel, en de Utrechters en hunne bondgenoten, die van Vianen, vernieuwt, en duurde nog twee en een half jaar. (2) En klaagden de Utrechters, dat dit verdrag met den Heer van Arkel door Hertog *Aelbert* was ingegaan buiten hunne toestemminge, tegen den zin van het verbondt met Hertog *Aelbert* gemaakt, waer door haar de hoop benomen wierd van *Hagestein* en *Everstein* te bemachtigen. Ook was dit verdrag gesloten tegen den zin van Hertog Aelberts zoon den Grave van Oostervant (3) die naar alle waarschynelykheit de Utrechters in dit voornemen van zich in deze vrede niet in te laten zal gestyft hebben.

1403.

Om dat verscheide aan het bevel van den Raad om tegen den Heer van Arkel te velt te trekken
niet

Anal. p. 334. zeggen, dat het beleg 22. wecken geduurt heeft.

(1) De voorwaarden van die vrede zyn te vinden by Kemp beschr. van Gorn. bladz. 152.

(2) Volgens Heda pag. 267.

(3) Ziet Matt. Vessu Annales lib. XIV.

niet hadden gehoorzaamt , wierd in 't begin van het jaar 1403. even voor den tyt van de veranderinge van de Regeeringe , by den Raadt besloten , dat alle , die niet mede gegaan waren met Stads wimpel , in hunne gilden niet zouden te lote gaan , om de Regeeringe van dat jaar te helpen bestellen. En dat 'er veele zullen geweest zyn , die de zaak van Arkel toegedaan en anders gezint waren , schynt my te blyken uyt het Raadsbesluit genomen donderdags na S. Brixius dag : *De Raet van der Stat oud ende nye zyn eendrachtelic overdraghen , dat van deser tyt voort nimmermeer enich man van onsen wederpartien enighe bevelinge ofte bewynt hebben zal in zinen gilde in eniger wys.* by welk Raadsbesluit vorder beloofd word hondert gulden aan den gene , die *Borre van Tyel* en *Willem van Heze* , de vorige nacht uyt Stads slote ontkomen , of een van hen , wederving , en den Raadt leverde. Zynde mede te dier tyt ontkomen *Claes Clinkart* , doch op wiens lyf de beloofde prys niet gestelt is. en die geene , die een van haar drien huisde , of hoofde , zoude eeuwig uit de stad zyn : zonder byvoeginge waarom zy gevangen zyn geweest : en *Claes Clinkart* nevens zyne broeders *Willem* en *Daniel* , is 's woensdag na Jaers dag 1404. verzoent met den Raadt.

De Regeeringe is dit jaar op den gewconelyken tydt aldus gestelt.

Schepenen.

Jacob Sloyer , Borgermeyster.

Lodewyk de Wale.

Vrederic van Drakenborch.

Dirc Gunter.

Ghysbrecht van der Weyde.

C

God.

Godscalc van Winfen.
 Johan de Coninc.
 Pilgrum de Wale.
 Matheus Pot.
 Jonge Beernt Proys.
 Peter Ruffche.
 Egbert Jacobs zoen.

Raden.

Jan van Damassche, Borgermeyster.
 Herman van Oemeren.
 Ryqwyn Jans zoen.
 Willam Henrix zoen.
 Hubert Egberts zoen.
 Dirc Heer.
 Jan Knwt.
 Tyman de Langhe.
 Wernaer Bertouts zoen.
 Goswin Lichtenap.
 Gheryd de Haen.
 Hughe Grawaert.
 Peter van Snellenberch.
 Mattheus Scrodekin.
 Willam van Alendorp.
 Jan Gheryds zoen.
 Claes Hermans zoen.
 Henric Pouwels zoen.
 Peter Scrodekin.
 Jan van den Doem.
 Jacob Hombout.
 Willam Jacobs zoen.
 Dirc Pyl.
 Lambert de Witte.

Achter deze lyst der Raden, staat aangetekent: *In den jare ons Heren duſent vier bondert en drie, des diensdaghes na ſinte Simon Juden dach Apoſtelen beghan ic Henricus Pauli te ſcriven voir den Raet van Utrecht, Bernt Proys Scout.* 't welk geoordeelt hebbe hier te moeten melden, om dat in de lyſte der Secretariſſen van de Politie der Stadt Utrecht in 't Utrechts Placcaetb. III deſt bladz. 262. deze alleen genoemt wort *Henricus* en gezegt, dat hy gevonden word in den jare 1423. blykende uit deze aantekeninge, dat hy al twintig jaren te voren Geheimschryver van den Raadt geweest is.

Voorts zyn tot Oudermans verkoren.

Jan van den Spiegel, Overſte Ouderman.	} Wantſniders.
Jan van Lichtenberch.	
Jan Knyf.	} Sniders.
Egbert van Groenenberch.	
Peter Jans zoen.	} Backers.
Jan de Wale.	
Jacob Stapel.	} Moelnaers.
Jan Sluzeman.	
Jacob van Eemneſſe.	} Linnewevers.
Henric van Lit.	
Aernt Pot.	} Vleyſchouwers.
Vredric Jacob Vrederix zoens zoen.	
Henric Lichtenap.	} Viſchkopers.
Henric Claes Venckuns zoens zoen.	
Godevaert Vrancken zoen.	} Louwers.
Claes van der Sluze.	
Jonghe Willam de Verwer.	} Wollevewers.
Ghyſbert Gheryts zoen.	
Ghyſbert over die Vecht.	} Marſluden.
Henric Vos.	

Alfer van dea A.	}	Botterlude.
Claes Sabel.		
Willam Jans zoen.	}	Cordewaniers.
Jan Ghiseberts zoen.		
Marten Mathies zoen.	}	Oude Cordewaniers.
Ghisebert Jans soen.		
Aernt Taetse.	}	Corencopers.
Wessel Zuermont.		
Otte Spaen.	}	Oude Wantfniders.
Willam van Maersfen.		
Hubert Daniels zoen.	}	Steenbickers.
Dirc van Meerlo.		
Tyman Droom.	}	Graeuwerkers.
Jan Walnaer.		
Henric van Ghent.	}	Riemsfniders.
Hendric Vredericx zoen.		
Herman Wessels zoen.	}	Bylhouwers.
Aernt Willams zoen.		
Jan Gheel.	}	Smede.
Tyman de Haen.		
Michiel Zalm.	}	Zadelaers.
Dirc Dircs zoen.		

Dat de Regeeringe van deze Stad toegestaan hebbe openbare hoerhuizen, blykt uit veele besluiten des Raads, van tyd tot tyd, en genoegzaam jaarlyks, genomen, waar by zy bepaalt de tyden wanneer, en de plaatzen alwaar, deze schandelyke handel mogte worden bedreven. Ten opzicht van het eerste vinde ik een aanmerkelyk voorbeeld in dit jaar, in welke Vrydags na onzer Vrouwen dag assumptio, de Raed geboden heeft, dat *gheen vroukyns, die om ghelt zitten, hoer doeren op noch toe en doen, nader elfuren in der nacht bi twe ponden, also dicke alst yemant dede.* Deze wier-

wierden doorgaans genaamt *mene* ofte *lichte wiven*, en 's maandags na Ponciaans dag 1413. word gezegt door *lichte wiven* te verstaen, *die men om gelt minnet*. En by na jaarlyks wierd van den Raadt by klokluydinge afgekondigt, dat deze lichtekoyen des avonts of des nachts op geene kerkhoven mogten gaan, om daar hare onreinigheden te plegen, op verbeurte van haar opperste kleedt, ook wel onder bedreiginge, dat zy in het gevangenhuis eenigen tydt zouden leggen. Maar voor al waren haare woonplaatsen bepaalt, welke niet mochten zyn in eerfamen, maar in achterstraten, als gezegt word vrydags na Jacobi 1431. en was dit in 't jaar 1394. al vast gestelt, als uyt het Rooseboek bewyft Matth. lib. 1. Fundat. Eccles. cap. 37. welke achterstraten noch nader bepaalt worden des woensdags na Oculi 1470. en Vrydags na Barthelmei 1479. te weten achterstraten, *die aan onzer Stat mueren uitgaen*, en niet over al in die straaten mochten zy haare woonplaatsen hebben, maar alleen in de helft van de straten ter muurwaerts aan, die geene kruysstraten waren. en by verscheide Raadsbesluiten zyn enige straten en plaatzen uitgezondert, als in de Vieftege by de Put, 's maendags na S. Ponciaen 1413. 't heilige leven by de Wittevrouwen, 's woensdags na S. Paulus dag 1449. de stege van S. Jacobs Kerk ter Weerdpoort aan, 's woensdags na Conversionis Pauli 1463. achter S. Peter in den Regenboog 's maandags na Agnetis 1464. en 1465. niet by S. Jeronimus School en S. Bartholomeus Gasthuis, schoon by de walle gelegen, den 12. Octob. 1552. en 6. Juny 1536. en den 17. April 1510. is verstaan, dat *Margriet van Carwyk* op S. Jans dam geen oneerlyke herberge zoude mogen houden, en dat zy en alle

anderen, die oneerbare herbergen houden, alleen zullen mogen wonen *in achterstraten by de muuren wtgaande*, met byvoeginge, *en wat luyden, die aldus wt gebot van den Raede wten huysen vaeren moeten, sellen voertaen ongebouden wesen van de nabuer, die zy nog aan den huysen badden, ende daer en selmen oick nyemant meer rechts op vorderen laten.*

Uyt al het welk blykt, dat het houden van hoerhuizen, indien de voorgenoemde bepalingen maar in acht wierden genomen, niet verboden, maar in tegendeel geoorloft was. En dit moet ons niet verwonderen, als wy denken, dat volgens de leer der Roomsche kerke, om meerder kwaat, zo zy voorgeeft, voor te komen, zulks toegelaten word. (1)

De Utrechtenaars waren in den vrede tusschen Hertog *Aelbert* en den Heer van *Arkel*, niet begrepen, zo als ik hier voor hebbe aangetekent, en geen wonder, om dat by dien vrede de Heer van *Arkel* in 't bezit zyner landen en heerlykheden bleef, en dus ook de sloten van *Hagestein* en *Everstein* behielt, uyt dewelke groot nadeel aan de burgers en ingezetenen, voor al op den stroom van de *Lek* wierd aangebracht. Waaron zy zich wederom gereet gemaakt hebben, om den Heer van *Arkel* afbreuk te doen. En op dat de Lezer weten zoude, hoe, en in wat ordre, de uittocht te velde tegen den vyand geschiede, zal ik hier opgeven het besluit des Raads op *S. Philips* en *S. Jacobs* avont genomen;

Aldus zellen de ghilden wttrecken, als men de eloc stuet, ende de stat gbewapent wtreyft an dreem batalien. In

(1) Ziet *Chassaneus Catalog. Glorice Mundi part. XII. pag. 590.*

In der eerster batalie zellen trecken de Louwers en de Wollewevers, de Steenbickers ende Oudewantsniders, de uter Tollenstege, Lynpad ende Absteden mit boren Scouten, de Moelnaers, Linnewevers ende de Backers, ende die zellen de afterboede houden van der eerster batalie, ende daar zellen de Pyners (1) bi wezen. ende hier zellen mede wttrecken alle de Scepenen, Raet ende Oudermans, die in dezen voerzeyden ghilden boren, ende hier zel bi wezen der Scutte rode Panyoen.

Dit zyn de Hoeffmans der eerster batalie, Vrederic van Drakenborch, ende Johan van Lantscrone.

In der ander batalie zellen trecken der stat banner, de Wantsniders, ende Sniders, de Vleyschouwers ende Vischcopers. daer na de uten Weerde, ende alle de ghene, die buten der Weerdepoert woensastich zyn in der stat vribeden, ende dit mit dien uten Weerde wt plegben te trecken. ende daer na de Corencopers, ende die zellen die afterboede houden van der ander batalie, ende hier mede zellen wttrecken alle de Scepenen, Raet ende Oudermans, die in dezen voerzeyden ghilden boren.

Dit zyn de Hoeffmans van der ander batalie, Goetscalc van Winsen, ende Tsbrant van der A.

In der derder batalie zellen trecken de Marcluden ende Botterlude, de Smeden ende de Zadelaers, de Bylbouwers, de Ryemsniders ende de Graeuwerkers, de Cordewaniers out ende nywe, ende die
zel-

(1) Pyners, dat is Pypers of Speellieden, ziet van Loon aloude regeer. van Holland iv. deel bladz. 372.

zellen die afterboede houden van der derder batalie, als men wttrect, ende die voerste wezen, als men weder in-trect. ende hier zellen mede wttrecken alle de Scepenen, Raet ende Oudermans, die in den voerzeyden gebilden boren, ende hier zel bi wezen der Scutte witte panyoen.

Dit zyn de Hoeffmans van der derder batalie, Alfer van der A, ende Gberyd van Damassche.

Diergelyk besluit heeft den Raad ook genomen 's woensdags na beloken Pinxteren 1405. en Mauriciidag 1407. en meermalen in het vervolg, en ook reets een jaar te voren op ten heiligen Cruys dag exaltatio 1401. Ik hebbe ook noch een out besluit hier omtrent gevonden, genomen dingsdag na Margarete 1386. waar by verstaan is, dat in de eerste verdeelinghe de Schepenen, en Raden out ende nieuwe met stads banier de voortocht hebben zouden, en dat de Oversten daar van de Overste Hoofdmannen zouden zyn. By latere besluiten worden alle, die boven de twintig jaren engezont van lyve zyn, gelaft mede te trekken, alleen daar van verschoont blyvende, die meer dan zestig jaren oudt waren. (1)

In dit jaar zyn de gemoederen niet minder verbittert geweest, voor al na dat men tyding kreeg, dat den Heer van Arkel twee dezer stads onderzaten, waar van d'een buyten de Tollesteeg en d'ander buyten de Weerdpoorte woonachtig was, gevangen gekregen hebbende, hadde laten onthoofden, tegen 't gebruik van die tyden, waar in de gevangenen voor zeker losgelt wierden vry gelaten

(1) Een ander Raadsbesluit van 't jaar 1387. kan men zien by Matth. de Nobilit. lib. 11. cap. 15.

ten en wedergegeven. Waar om den Raad der Stad Utrecht 's woensdags na Galli besloten heeft 't zelve lot te doen ondergaan aan twee onderzaten van den Heer van Arkel, en t'onthalzen *Jan Wilgaerts* zoon, door de wandeling genaamt *het verloren kindt*, en *Bertout Bertouts* zoon: en het besluit nopens die gevangen mochten worden, in 't vorige jaar genomen, en hier boven vermeldt, in dezer voegen verandert: *Want de Raet van der Stat voertyds overdraghen ende ter clocken ghekundicht hadden*, zo wie eenen man vanghe van onzen vyanden, dat bi dien behouden zoude, of de Raet zoude hem daer voer gheven een somme ghelts: ende want den Heer van Arkel aldus onredeliken mitten onzen omme ghegaen heeft, zo zet de Raet dat voersz. ghelt af. Ende zo wie van dezer tyt voert enen Ridder vanghe, ende der Stat leverde, dien zel de Raet gheven twe hondert gulden: ende zo wie enen welboren knecht venghe, die zel hebben vyftich gulden: ende die enen huysman venghe, die zel hebben vyf en twintich gulden, ende der Stat leverde alsoe voersz. staet. Zekerlyk met dat oogmerk, om, als den Heer van Arkel enige gevangene Utrechtenaars mishandelde, de Raadt der Stadt gelegenheit zoude hebben, om gelyke vergeldinge te doen.

Eer ik van dit jaer afscheyde, moet ik noch aanmerken, dat in dit jaar, en in meest alle de volgende, even na de veranderinge van de Regeeringe, door den Raad vastgesteld wiert de loop en waarde van 't geld, waar na de Cameraars Stads inkomen zouden opbeuren, en de schulden en renten betalen. En dit was nodig, om dat de muntprys onzeker en verschillende was. (1)

(1) Ziet Matth. tom. 11. Analect. vct. aevi p. 522.

1404.

In het Jaar 1404. vinde ik de Regeeringe op den
gewoonelyken tyd aldus bestelt.

Die Scepen.

Jan Hombout, Borgermeister.
Gheryt Vrencke.
Jan die Wit.
Willam van Minden.
Volprecht van Amerongen.
Jan van Lantscroen.
Gheryt van Damassche.
Jan van Clarenborch.
Willam van Winsen.
Yfebrant van der A.
Jacob van Lochorst.
Claes Sloyer.

Die Rade.

Jacob Sloyer Henrics zoen.
Godevaert Spiker.
Tyman Herboort.
Lambrecht Peters zoen.
Peter Foeyt.
Dirck van der Weyde.
Henric Moerkin.
Herman die Vroede.
Jacob van Jutfaes.
Jacob Herboort.
Roelof uten Elswert.
Dirck van der A.
Louwerens van Hamerstein.
Jan Gheryt Gepels zoen.

Ghe-

Gheryt Bolle.
 Jan van Tyel.
 Jacob Haec.
 Andries die Wit.
 Timan Walmer.
 Peter Walmer.
 Michiel Thomaes zoen.
 Claes Splinter.
 Dirc Willam.
 Vrederic Marten.

Oudermannen.

Willam Scade.
 Gheryt van der Masch Gheryts zoen } Wantfniders.
 Jonge Ghisebrecht Galencoop. } Sniders.
 Dirc Wouter.
 Claes Keteler. } Backers.
 Claes Gheryt zoen. }
 Peter Jan Kinkeliers zoen. } Moelnaers.
 Dirc Jans zoen. }
 Marten Ouderog. } Linnewevers.
 Jan Louwerens zoen. }
 Jacob Egberts zoen. } Vleyfchouwers.
 Jacob Vrederics zoen }
 Jan Liboert. }
 Henric Pouwels zoen. } Vifchcopers.
 Henric de Wit Jans zoen. } Louwers.
 Steven Zullen zoen. }
 Oude Willam die Verwer. } Wollewevers.
 Peter Hazaert.
 Jan Uten Gaerde. }
 Lodewyck de Wael Lubberts zoen. } Marfluden.
 Splinter Beren zoen. } Botterluden.
 Willam van Weele. }

Henric van Endoven.	}	Cordewaniers.
Jan Vrancken zoen.		
Jan Claes zoen.	}	Oudecordewaniers.
Henric van Manderen.		
Jacob Taets.	}	Corenkopers.
Riqwun van den Velde.		
Andries Paep Lewen.	}	Oudewantfniders.
Henric van Beesde Jans zoen.		
Claes Huberts zoen.	}	Steenbickers.
Gheryt van der Wyerze.		
Jan Pot.	}	Graeuwerkers.
Gheryt Walmer.		
Willam van Vloeten.	}	Ryemfniders.
Timan van Dorfschen.		
Dirc Willams zoen.	}	Bylhouters.
Jan die Wit Ghifeberts zoen.		
Wouter Grawert.	}	Smede.
Jan Stavert.		
Anffun Zalm.	}	Zadelaers.
Ghifebrecht Zalm.		

Vermits de Overften, eer zy van het Stadhuys gingen, alle stads ambachten, of, zo wy het tegenwoordig zouden zeggen, alle stads commissien, voor dat jaar, moesten vergeven, en daar onder ook waren de *Cameraars*, die stads goederen beheerden, de inkomsten invorderden, en de schulden betaalden, zo heeft den Raad, des woensdages na S. Pouwels dag conversio, verstaan, dat de vier Overften zullen waren ende voldoen der Stat voer boren *Cameraers*, die zy zetten. Dus moesten zy borgen blyven voor derzelver goede beheeringe, en indien de Stadt 'er by te kort quam, 't zelve voldoen. Hier door wierd belet, dat die posten niet naar gunst vergeven wierden, en veroorzaakt, dat

dat de Overften geene , dan die bequaam en nutte waren tot die bedieningen , en van wier trouwe behandeling zy verzekert waren , verkoren , en dat de Stadt , ingevalle van eene kwade beheeringe , fchadeloos gefteft wierd.

In dit jaar des woensdags na S. Mathys dag heeft vrouwe *Belye van Steenre* het klooster der Karthuizers in Bloemendaal met inkomsten begifticht , waar van de brief te lezen is by Matth. lib. II. Fundat. Ecclef. p. 424.

Veeltyts gefchil geweest zynde tuffchen die van *Loosdrecht* en *Breukeleveen* over hunne grensfcheidinge , is de zaak in dit jaar gevonden , in dezer voegen : *Frederic van Blanckenbem* , by der gena-
 „ den Goeds Biffcop t'Utrecht maken kont allen
 „ luden ; Want lange tyt twift ende fcelinge ge-
 „ weeft is tuffchen dien van den *Loesdrecht* aen die
 „ een zyde , ende die van *Broekelveen* aen die an-
 „ der zyde , als om die paelfceydinge te doen ,
 „ ende die rae te trecken tuffchen beyden zy-
 „ den voerfcreve. Ende want wy dicwil van beyden
 „ zyden voerfcreven vervolcht zyn , om alfulke twift
 „ ende fcelinge of te leggen , alfo veere alft in
 „ ons waer , daer wy alle wege toe geneyget fyn
 „ geweest , foe zyn wy des met goeden voerdach-
 „ ten finne mit onfen raede , ende goetduncken
 „ onfer Ecclefien ende der Stat van Wtrecht over-
 „ comen , dat wy drie wt onfen Rade , mit na-
 „ men Heren *Amelys uten Enge* Ridder , *Ja-
 „ cob van Zulen* , ende *Dirck Borre* , daer toe
 „ gefet ende gemachticht hebben van onfer we-
 „ gen , gelyc die hogegeboren onfen lieven ne-
 „ ve Hertoch *Aelbrecht van Beyeren* , Greve
 „ van Henegouwen , van Hollant ende van Ze-
 „ lant , oec hoer drie , als mit namen Heren Ge-
 „ raert

„ raert van Eemskerke Ridder, Florens van Al-
 „ cemade, ende Wouter van Munden, Ridders,
 „ daer toe geset, ende gemachticht heeft, die
 „ rae te trecken, ende paelscydinge te doen tus-
 „ schen beyden zyden voergenoemt. Welke sesse
 „ dicwil, van onser beyder heren wegen, te sa-
 „ men daerom geweest hebben, ende syn eens
 „ seggens eendrachtelic overcomen in allen ma-
 „ nieren, alse hier na bescreven staet. In den
 „ eersten so sel men een pael steken op ten eyn-
 „ de van Broekelveen, tenden hore boulande ter
 „ drencscoet waert midden in die graste, en-
 „ de dat selmen recht op drie bomen op ten
 „ uterften boem van der drencscote tot onzer Stat
 „ waert van Utrecht, ende tot aen der Goyerveen
 „ toe. Ende des soe sellen die van Broekelveen,
 „ ende die van der Loesdrecht, een
 „ kenlike besceyde sceydinge maken tusschen hoer-
 „ rer beyder landen, op dat een yegelic weten
 „ mach waer syn lant heert. Ende dese sceydinge
 „ sal duren tot ewigen dagen, behoudelich alle
 „ recht ende brieve, die enich Heer van ons
 „ Here voerscreve van den anderen hebben
 „ mach, in hoeren machten te bliven. In oer-
 „ conde alre saken voerscreve, soe hebben
 „ wy Bisscop *Frederich* voergenoemt desen on-
 „ sen brief mit onzen zegel doen bezegelen.
 „ Gegeven int jaer ons heren dusent vier hon-
 „ dert ende vier, den vier en twyntichsten dach
 „ in Aprille.

In dit jaar is ook een overdracht gemaakt tus-
 schen het Capittel van den Dom en de Stadt
 Utrecht over de *Borchbrugge*, die voortyts van
 hout, nu van steen, gemaakt zoude worden, wel-
 ke te vinden is by Matth. de Jure Gladii cap. xxiii.

pag. 385. doch dewyl dewyl ze daar niet zonder fouten gedrukt is, zal ik dezelve, zo als ik die op ons Stadhuis gevonden hebbe, alhier plaats geven.

„ Wy Deken ende Capittel der kerke van den
 „ Doem op te een zyde, ende wy Burgermeys-
 „ ren, Scepenen ende gemeene Raedt der Stadt
 „ van Utrecht aen die ander zyde, doen kondt
 „ ende kenlick allen luyden, dat wy eendrachtel-
 „ licken van der *Borchbrugge* overdragen zyn,
 „ als hier na bescreven is. In den yersten soe heb-
 „ ben wy Deken ende Capittel ten Doem der Stat
 „ van Utrecht overgegeven alle recht ende toe-
 „ seggen, dat wy hebben aen de twee huysen, die
 „ staen aen de oestzyde van der *Borchbrugge* voir-
 „ screve aff te breken, ende niet weder the tym-
 „ meren. Ende voir dese twee huysen voirscre-
 „ ven hebben die Stat ons Deken ende Capittel
 „ vernueget ende voldaan mit borgen voir drie
 „ hondert ende vyff ende twyntich oude Vranck-
 „ rycse scilden. Voert zoe zellen wy Deken en-
 „ de Capittel mitter Stadt die *Borchbrugge* van
 „ steen doen maken, alsoe breet, als die Gaard-
 „ brugge nu is. Ende soe wat renten ofte bate van
 „ der voerscreve brugge comen zal opt oesteyn-
 „ de van der brugge voerscreve, het zy onder oft
 „ bove, daer zellen wy Deken ende Capittel die
 „ twee deel off hebben, ende die Stat dat derde
 „ deel. Ende waert sake, dat men dat westeyn-
 „ de van der brugge voirscreve rumen zoude, ende
 „ dat die Stat coste, soe zoude die Stat die ren-
 „ ten ende bate van den westeynde, onder ende
 „ boven, zonder argelift, alleen hebben. Mer
 „ wouden wy Deken ende Capittel die twee deel
 „ van den coep ende oncost dan gelden, soe zou-
 „ de

„ de wy die twee deel van den renten ende bate
 „ voirscreve hebben , ende anders zoe zelt die
 „ Stat alleen behouden. Voert zoe en zel op deze
 „ brugge nyemant loedfen noch scragen fetten ,
 „ noch geen comanscap op houden , oft tafelen ,
 „ oft banken , oft enigerhande becommernisse
 „ daar op maken , buten consente ende wille ons
 „ Dekens ende Capittels , ende der Stat voirscre-
 „ ve , die een nyet buten den anderen. Voert
 „ zoe wes ruym dat blyven zel tusschen die Borch-
 „ brugge ende den opslach , die wy Deken ende
 „ Capittel daer hebben , daer en zel der Stat noch
 „ nyemant anders geen styger maken , noch nyet
 „ op tymmeren , noch geen commernisse daer op
 „ maken , boven noch beneden , buten consent
 „ ende wille ons Dekens ende Capittels , ende
 „ der Stat voirscreve , ende die een niet buten den
 „ anderen ; behoudelick *Henrick die Jonge* , ende
 „ zynen erffgenamen ende nacomelingen hoeren
 „ wtganck ende duerslach in zynen kelre , alsoe
 „ groet ende alsoe cleyn , als hy em daer nu ter
 „ tyt heeft. Voert zoe zel die pylre van der brug-
 „ ge aen die oestzyde van der graft lyntrecht ge-
 „ leyt werden , ende blyven op dat hoeft , dat wy
 „ Deken ende Capittel daer nu hebben , sonder
 „ arch. Voirt zoe zel dat gat van der *Borchbrug-*
 „ *ge* aent oesteynde alsoe wyt wesen , datter dat
 „ scip myt sinte Mertens steen ammelick mitten
 „ eynde in leggen mach. Voirt zoe zellen wy
 „ Deken ende Capittel van der voirscreve *Borch-*
 „ *brugge* te maken ende te becostigen , die tween
 „ deel daer aff gelden , ende die Stat dat derden
 „ deel , ende ten ewigen dagen alsoe houden
 „ ende vermaken , als te doen is , sonder arch.
 „ Ende want wy Deken ende Capittel , Burger-
 „ , mey-

„ fters, Scepenen, ende Raedt der Stat van U-
 „ trecht voirgenoemt, alle deze voirscreve pun-
 „ ten ewelick vast ende ftade houden willen ende
 „ zellen, daerom hebben wy Deken en Capittel
 „ ons Capittels zegel, ende wy Burgemeyfters,
 „ Scepenen ende gemeenen Raedt voirscreve on-
 „ fer Stadt zegel van Utrecht aen defen brieffe doen
 „ hangen, tot eenen oorkonde der waerheit. En-
 „ de defer brieve zyn twee van woirde te woirde
 „ alleens fprekende. Gegeven in 't jaer ons hee-
 „ ren duyfent vier hondert ende vier op finte
 „ Andries avont. (1)

Ook heeft de Raadt in dit jaar eene rydinge ge-
 ftelt op het bier, waer van een tafel wierd opge-
 hangen op het Stadhys by de rydinge van het
 broodt, 't welk naderhant dikwils vernieuwt is,
 als wy in 't vervolg zien zullen.

Dat de Utrechtens naars dit jaar te velde zyn ge-
 weeft tegen den Heer van Arkel, blykt uyt het
 Raadsbesluit op S. Jacobs avont ter klokken afge-
 kondigt, waar by een ieder bevolen wierd in de
 reysen de Homans en de Raden, die dan in den
 velde zouden zyn, gehoorzaam te zyn, en te bly-
 ven onder het bannier of wimpel, waar onder hy
 behoorde. En vinde ik in dat jaar verscheyde bur-
 gers in des Stads Raadtboek vermelt, die, wegens
 ongehoorzaamheit aan dit bevel, zyn ontburgert.

De Raad heeft vrydags na Petri, aan de Homans
 der Schutten belast, alle jaren rekening ende be-
 wys te doen van hunnen ontfang ende uitgaaf
 aan de Schutten, *in allen manieren, ende on-
 „ der alzulke koren, alse die Oudermans hore
 ghil-*

(1) Van deze Borchbrugge, dat is Stadsbrugge, ziet Matth.
 de Jure Glad. p. 381. & 1699.

ghilden jaarlix seuldich zyn ende plegben te doen.

1405.

In 't jaar 1405. is de Regeeringe aldus bestelt.

Schepenen.

Jan van Lichtenberch, Burgermeister.
 Jan van den Spieghele.
 Jonge Beernt Proys.
 Vrederic van Drakenborch.
 Jacob Sloyer.
 Henric van Ghent.
 Willam van Alendorp.
 Peter Jans zoen.
 Jan de Koninc.
 Peter Ruffche. (1)
 Sweder van Houdaen.
 Jan van Groenewoude.

Raden.

Lodewich de Wael.
 Egbert van Groenenberch.
 Jan die Wael.
 Riqwyn Jans zoen.
 Egbrecht Jacobs zoen.
 Steven van Sleen.
 Godevaert Franken zoen.
 Henric Sas.
 Jacob van Lichtenberch.
 Goessen Lichtenap.
 Ghisebrecht die Kraen.

Peter

(1) Dat is *Ruyfch*, op andere plaatsen staat *Ruffche*.

Peter van Snellenberch.
 Henric van Luttichenhuys.
 Mattheus Pot.
 Henric Vredericx zoen.
 Claes Hermans zoen.
 Dirc Pul, die Brouwer.
 Henric Pouwels zoen, die Goutsmit.
 Jan Gheel.
 Jacob Hombout.
 Bartholomeus Glazemaker.
 Peter Hughen zoen.
 Wernaer Bertouts zoen.
 Goedscalc van Winfen. (1)

Oudermannen.

Pilgrim die Wael. (2) } Wantfniders.
 Jan van Damasch. }
 Herman Grawert. } Sniders.
 Herman van Oemerem. }
 Willam Henrics zoen. } Backers.
 Henric Spiker. }
 Jacob Stapel. } Molenaers.
 Jan Slufeman. }
 Henric van Lit. } Linneweyers.
 Jacob Beren zoen. }
 Hubrecht Egbrechts. } Vleyschouwers.
 Henric Jacobs zoen }
 Claes Marfelis zoen. } Vischcopers.
 Henric Veen. }

Claes

(1) Deze word met Jan van Lichtenberg van Lantacroon
 Burgermeester genoemt in een brief by Matth. de Jure Gla-
 dii cap. xii. p. 283.

(2) Deze word op dezelve plaats Overste Ouderman ge-
 noemt.

- Claes van Loenen Jacobs zoen. } Louwers.
 Claes Stevens zoen.
 Jonghe Willam die Verwer. } Wollewevers.
 Simon Pyl.
 Ghisebrecht over die Vecht. } Marsluden.
 Dirc die Jonghe.
 Alfer van der A. } Botterluden.
 Claes Sabel.
 Gheryt die Haen. } Cordewaniers.
 Willam Jans zoen.
 Marfelis van Scherpenborch. } Oudecordewaniers.
 Ghisebrecht Jans zoen.
 Arnt Taetse. } Corencopers.
 Roelof die Craen.
 Pouwels van Nimaghen. } Oudewantsniders.
 Willam van Maersfen.
 Hubert Daniels zoen. } Steenbickers.
 Keyfer Peter Jans zoens zoen.
 Mattheus Scrodekyn. } Graeuwerkers.
 Jan van Hollant.
 Louwe Maes zoen. } Ryemsniders.
 Dirc van der Meer.
 Arnt Willams zoen. } Bylhouwers.
 Herman Wessels zoen.
 Peter Scrodekyn. } Smeden.
 Jan Zintelbier.
 Michiel Jans zoen. } Zadelaars.
 Dirc Dircs zoen.

Hertog *Aelbert* in het vorige jaar den xii. December in den ouderdom van LXXIV. jaren overleden zynde, was hem als Grave van Holland opgevolgt zyn zoon *Willem*, tegen wiens zin, als wy hier voor hebben aangetekent, de vrede met den Heer van Arkel gemaakt was. Geen wonder derhal-

derhalven , dat hy d'Utrechtenaars allenthalven begunftigde , haaft gelegenheit zullende vinden , om op nieuws met den Heer van Arkel in oorlog te komen , en dus gezamender handt met die van Utrecht denzelven alle afbreuk te doen. Ten bewyze hier van dient een gezegelde brief in het begin van dit jaar gegeven , welke , myns wetens noch niet gemeen gemaakt zynde , van dezen inhoud is: „ *Willam* bi der genaden Goets Palens- „ grave op ten Ryn , Hertoge in Beyeren , Gra- „ ve van Henegouwen , van Hollant , van Zelant , „ ende heer van Vrieslant , doen cont allen luden , dat wy genomen hebben , ende nemen „ mit desen brieve onsen goeden vreenden die „ Stat van Utrecht , ende allen horen borgeren „ in onse sekere befchermeniffe over al in den onsen. Ende hebben der selver Stat , ende horen borgeren ghegeven , ende gheven mit desen brieve , een goet , vri , vast ende seker gheleyde , veylich mit alle horen goeden te varen , te merren , te keren ende te wesen overal in den onsen , te water ende te lande , wtghenomen die gene , die onse vyande of ballinge onser lande zyn , ende behoudelic ons onser heerlicheit , ende onsen rechten toē , als haer toe gewoentlic geweest heeft , duerende vier jaer lanc na den date des briefs , of daeren binnen viertien dage lanc na onser wederseggen. In oirconde desen brieve , ende ons signet hier op gedruet. Ghegheven in den Hage op ten derden dach in Januario in 't jaer ons heren MCCCC ende vier na den lope van onsen Hove. (1)

Hier

(1) Volgens welken het jaar begon met Paasschen. By anderen

Hier op heeft de Raad hare borgers en onderzaten gewaarschouwt alle bedrog te myden, en hunne goederen in Holland te vertollen, zo als behoorde, zullende de Raad gene, die het tegendeel deden, en door die van Holland achterhaalt wierden, behulpzaam zyn, noch zich hunne zaak aantrekken, volgens besluit genomen op S. Marten schuddekorfs dag.

Niet lang hier na, te weten omtrent vastenavond, door *Willem van Ysendoorn* Ridder, en voornaam bevelhebber onder den Heer van Arkel, Workum by verrasschinge ingenomen zynde, heeft Hertog *Willem*, voorgevende (1) hier door de vrede van den Heer van Arkel schandelyk verbroken te zyn, veel volk by den anderen verzamelt, en zich met de Stadt Utrecht nader verbonden hebbende, heeft ieder zich ter veldtocht bereyt. En dewyl de Heer van Arkel de Stadt *Gaspaaen* met de sloten *Hagestein* en *Everstein*, omtrent een quar-

begon het jaar met Korsmis, als hier t'Utrecht, gelyk blykt byt het eerste artikel van de Costuymen en Usantien den Hertog van Alva overgegeven, te vinden in het Utrechts Placcaetboek III. Deel bladz. 365. Andere stelden het begin van 't jaar met den eersten Januarij, 't welk de gemeene styl noemt wierd. Ziet *Matth. t. v. Anal. p. 634.* en 't geen de zeer geleerde Heer Griffier van de Water in 't Utrechts Placcaetb. III. Deel. bladz. 547. en 554. en in de Voorrede, en de naafige en Outhedkundige Heer Mieris in zyn Voorbericht op de Historie der Nederlandfche Vorsten aangetekent hebben.

(1) Zo getuigen meest alle de Hollandfche Schryvers, doch Kemp in zyne Beschryvinge van Gorinchem bladz. 154. en Slichtenhofft bladz. 201. zeggen, dat Hertog *Willem* eenige gevangene Gorinchemmers hadde doen brengen te Workum, om die in 't gezicht van die van *Gorinchem* als moordenaars en straatschenders op raderen te doen zetten, en dat om die te verlossen, en d'uitvoeringe van dit vonnis voor te komen, *Willem van Ysendoorn* by verrassinge zich hadde meester gemaakt van *Wornibem*, en dus de gevangenen verlost.

quartier uurs van den anderen afleggende, bezat, en uit dezelve dikwils niet alleen verscheide stropen in het Sticht aanrichtede, maar daar door meester was van de riviere de Lek, en dus veel nadeel aan de Borgers van Utrecht in hunnen koophandel toebreacht, zoo besluiten de bondgenoten deze plaatsen te gelyk te belegeren. Even na Paasschen word dit in 't werk gestelt, en worden beyde die Kasteelen, die in dién tyd gehouden wierden voor de sterkste vestingen toen bekend, door het stellen van drie groote Blokhuyzen, naar de manier van oorlogen ter dier tyd gebruikelijk, ter beneming van allen toevoer, nauw ingesloten. Tot noch toe hadt Bisschop *Frederik van Blankenheim* stil gezeten, doch de Utrechters wendden alle moeyte aan om hem te overreedden mede in het harnas te komen, en brachten hem zo verre, dat hy toestemde in eené t'zamenkomst met *Hertog Willem* te Vianen, na welke hy den heer van Arkel de vriendschap opzeide en den oorlog aankondigde, om dat door zyn volk de *Vaert* verbrant, en veele verwoestingen in het Sticht begaan waren. (1) En *Hertog Willem* op zich genomen hebbende *Hagestein*, en de Bisschop met die van Utrecht *Everstein* te vermeesteren, hebben zy die beyde Kasteelen noch nader door het stellen van eenen hechten tuyn en heying benauwt, zo dat'er niemant uit of in kon. Tot dat eindelyk in den winter *Hagestein* aan *Hertog Willem*, en *Everstein* aan den Bisschop wierden overgegeven, door welke beyde die Kasteelen tot den gront toe afgebroken zyn, op dat uit dezelve in het toekomende geen nadeel

aan

(1) Ziet Vossii Annal. lib. xv. p. 114.

aan het Nedersticht zoude gedaan worden. (1) En wierd kort daar na een bestant tusschen de oorlogvoerende partyen gemaakt, zullende duren tot Pinxteren naastkomende.

Aan deze manier van belegeringe zegt men, dat het wapen van Holland, waar by eene maagt in eenen tuyn besloten verbeeld word, zynen oorspronk verschuldigt is. (2)

De Ridders en Edellieden, die wegens het Sticht deze belegeringe hebben bygewoont, zyn geweest de *Jonkbeer van Gaesbeek*, den *Burggraav van Montfoort*, *Sweer van Montfoort*, *Dirck van Zuylen*, *Willem Taets*, *Dirk Taets van Oudaen Willems zoon*, *Cornelis en Ernst Taets Willems zoonen*, *Willem van der Gheer*, Heer van Breukelen, *Herman van Lochorst Domdeken*, *Jan van Lochorst*, *Otte van Nyenrode*, *Jan van Renesse van Baern*, *Jan van Baecx*, *Jan van Renesse* Heer van Wulven, *Jan van Drakenburgh*, *Willem de Ridder van Groenesteyn*, *Jacob van Clarenburch*, *Beernt Proeys*, *Jan van Landscroon*, *Wouter Grawert*, *Steven van Zuylen van Nievelt*, *Dirck van Sterkenburch*, en *Dirk Taets*, broeder van *Willem*. (3)

De Heer van Arkel gedurende dezen oorlog aan de Gelderschen hebbende laten weten, de goederen aldaer gelegen, en de Geestelykheid van Utrecht toebehorende, niet te pachten noch te gebruiken, hadde hier door veel schade aan de Utrechtsche Geestelykheid gedaan, waarom de Officiaal

(1) Ziet Heda p. 267. Kemps Beschryv. van Gorinchem p. 154. en 155. en Vossius p. 116. die schryft, dat eerst *Everstein* en toen *Hagestein* is overgegeven

(2) Ziet Matth. de Jure Glad. cap. xii. p. 181.

(3) Ziet Gouth. Chron. p. 421.

ficial van Utrecht de Heeren *Jan* en zyn zoon *Willem van Arkel* in den ban heeft gedaan. (1)

In dit jaar is *Sweder van Montfoort* verlyet met het Dykgraaffschap van den Lekkendyk beneden dams tot een Erfleen. (2)

Biffchop *Frederik van Blankenbeim*, de goederen met 'er tyt van het Bisdom vervreemt, aan de kerke wederom willende inlyven, heeft veel moeyte aangewent om de Stad *Groningen* wederom aan de kerk te brengen, en dezelve te vergeefs belegert hebbende, heeft haar echter zo verre gebragt, dat zy in 't vorige jaar toegestemt hebben hare geschillen met den Biffchop over te laten aan de uitspraak van eenige zoenluyden. (3)

Hoe Biffchop *Frederik* de Groningers tot schuldige onderwerpinge heeft gebracht, verhaalt Matth. de reb. Ultr. p. xli. & seqq. Doch vermits ik op ons Stadhuis gevonden hebbe eenen brief, door sommige voorname luyden van *Groningen* gegeven, (belovende dat die zoene uitgesproken zoude worden op sinte Lucas dag te *Coevorden*, of dat zy anders, indien door toedoen van die van *Groningen* op dien bepaalden tydt dezelve niet wierd volbragt, naar *Campen* zouden gaan, en daar blyven tot dat deze zaak zyn volle beslag hadde) die by *Matthaeus* niet staat, zal ik dezelve alhier plaats geven.

„ Wy *Rembertus* persona to *Bafels*, *Elle van*
 „ *Middelstom* Proest to *Usquard* van *Honsinge* lan-
 „ de, *Evert Scikinge*, *Sweder van Winden*, *Rey-*
 „ *nolt Hagbing*, *Alef Schellingbe*, *Coppun Parix*,
 „ ende

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. xii. p. 177.

(2) Ziet Matth. de Nobil. iii. cap. i. p. 886.

(3) Ziet Matth. de reb. Ultraj. p. l.

„ ende *Egbert van Esheten*, borghers in Groe-
„ ninghen, maken kond ende kenlic allen luden
„ mit dessen open brieve, dat wy hebben gheloest
„ van weghen der Stat van Groeninghen, ende
„ der lande van Vriesland, die vyanden geworden
„ zun ons heren van Utrecht, daer goet voer te
„ wesen die zoene te holden, ende te volbren-
„ ghen mit brieven ende mit zeggellen, als die
„ zoenlude die zoene begrepen ende bescreven
„ hebben aen beyden ziden, na inholt dier cedu-
„ len, die daer op ghemaect zun, ende bezeghelt
„ zun, die men wtzeggen zal te Coevoerden op
„ sinte Lucas dach naestcomende, daer die strate
„ op ontslaghen is, ende die ghevanghen aen
„ beyden ziden op quyt ghescolden zien. Ende
„ waert zake, dat 'er enich ghebrec in viel van
„ der Stat van Groeninghen, of van den voirscre-
„ ve lande, so loven wy ende zekeren in goeden
„ trouwen ende by onser eeren, duer voer in te
„ comen te Campen achte daghe na sinte Lucas da-
„ ghe voirscreve, ende daer niet en wech te schey-
„ den, eer die voirscreve zoene wtghezeyt is,
„ ende die brieve van der zoene ghescreven, beze-
„ ghelt, ende overgegeven zun aen biden ziden,
„ na inholt dier voirscreve cedulen. Ende als dat
„ ghesciet is, so en en zullen wy van deser voer-
„ screve lofte niet vorder belast wezen, sonder
„ arghelift. In oerconde so hebben wy *Elle*,
„ *Evert*, *Sweder*, *Reynout*, *Aleff* ende *Coppun*
„ voirscreve onze zeggelle beneden aen dezen
„ brieff ghehanghen, daer ons *Rambertus* ende *Eg-*
„ *bert* voirscreve to deser tut aen genuecht om
„ ghebreke van onzen zeggellen. In den jaer ons
„ heren duzent vier hondert ende vive op sinte
„ Michiels avont.

Hier

Hier op is de zoene zelfs noch in dit jaer gevolgt, welke men lezen kan by Matth. tom. v. Analect. p. 629. doch hier mede schynen noch alle geschillen niet uit den weg geruimt te zyn, hebbende de Groningers telkens gearfelt tot den jaere 1419. wanneer zy eerst den Bisschop voor hunnen Heer hebben erkent en gehuldigt, zoo als wy op dat jaar zullen vermelden.

Die van *Amersfoort* hebben verschil gekregen met den Domprooft van Utrecht over het rechtsgebiedt, hebbende eenen *Gysbert Dwingeland*, die men zeide een klerk te zyn, gevangen genomen en ter dood gebragt, en daer over tot Roman dingplichtig zynde geworden, heeft de Bisschop als ook de Domprooft in dit jaar afstand gedaan van deze proceduren, en de Amersfoorde-naars kwyt gescholden van de breuken, die zy daeromme verbeurt hadden, en van de kosten van noch een ander verschil over 't rechtsgebied voor den Aertsbisschop van Keulen gehangen hebbende, en voorts verklaart, dat die van *Amersfoort* in wereltlyke zaken niet meer te recht gestelt zouden worden voor den Officiaal van Utrecht, maar wel in geestelyke. (1)

In dit jaar is door eene vechterye, op het kerkhof van S. Jan voorgevallen, veroorzaakt, dat niet alleen het kerkhof ontwyt, maar ook de oeffening van den openbaren Godsdienst gestremt is (2),
 waarom

(1) Ziet het Aanzegel op de Kerkelyke Outheden van Nederland door den zeer geleerden Heer Drakenborch uitgegeven bladz. 333. en verv. als mede Matth. de Nobilit. 111. p. 851. de Jure Gladii p. 608. en in Dedicat. Script. Rer. Amersf.

(2) *Gestremt is*] Dit geschiede volgens de overeenkomst der Capitelen in den jaere 1385. gemaakt, welke ik gevonden

waarom de Raadt, ter wegneminghe dezer gegeve
 ergernisse, en op dat de Godsdienst wederom on-
 belemmert zoude geoeffent worden, de schuldige
 aan deze vechterye boete opgelegd, en in dezer
 voegen

den hebbe in het Chartularium of register boek, van het Capittel van S. Pieter, en van dezen inhoud is: „ In Dei no-
 „ mine Amen. Anno nativitatis ejusdem millesimo trecen-
 „ tesimo octuagesimo quinto, indictione octava secundum
 „ stilum & consuetudinem civitatis & diocesis Trajectensis,
 „ mense Julio die ultima hora tertia vel quasi, Pontificatus
 „ sanctissimi in Christo patris ac domini, domini nostri Ur-
 „ bani, divina providentia Papae sexti, octavo anno, in
 „ mei Notarii publici & testium infra scriptorum, ad hoc
 „ vocatorum & rogatorum, praesentia personaliter constitu-
 „ ti venerabiles viri Domini Lubbertus Bolle majoris, Ro-
 „ dolphus de Ysendoren sancti Petri, Arnoldus de Tricht
 „ sancti Joannis, Ecclesiarum Trajectensium Praepositi; E-
 „ verardus Foec Sancti Salvatoris, Arnoldus Pit sancti Petri,
 „ Petrus de Lewenberch beatae Mariae Ecclesiarum Traje-
 „ ctenfium Decani; Stephanus de Everdinghen Choriepisco-
 „ pus, Johannes de Tuul, Wilhelmus Buser, Wyerus de Dic-
 „ penbroec, Arnoldus van den Camp, Johannes Bosfinchem,
 „ Andreas de Groninghen, majoris: Johannes Utenleen,
 „ Bertoldus de Ruemhove, Gherardus Bierwisch, Rycar-
 „ dus de Oy, Wilhelmus de Clivis, Danckaerds Bays, Jo-
 „ hannes de Bromo, Erenbertus Utenleen, Ghiselbertus
 „ Heve, Arnoldus de Emelisse, sancti Salvatoris: Johannes
 „ de Sleen, Wilhelmus Ram, Johannes de Compstetel, Wil-
 „ helmus Riebeeck, Johannes Pugil, Nicolaus Lamberti,
 „ sancti Petri: Fredericus de Maerne, Wilhelmus Zuermont,
 „ Theodericus Ruische, sancti Johannis: Gompardus de Er-
 „ keler, Arnoldus Vos, Henricus de Beesde, Henricus de
 „ Creyencot, Roedolphus Ram & Johannes Symonis, bea-
 „ tae Mariae, Ecclesiarum Trajectensium Canonici, in loco
 „ capitulari Ecclesiae Trajectensis super negotio infra scripto
 „ capitulariter congregati, & Capitulo ad hoc indicto, ut
 „ afferuerunt. Idem Dominus Lubbertus Bolle, Decanus
 „ supradictus, quaedam verba, nomine suo & aliorum Prae-
 „ latorum & Canonicorum praedictorum, proposuit & dixit,
 „ quod dubitatio esset inter eos, quando & in quo facto sta-
 „ tuta provincialia, dudum Coloniae salubriter edita, ob-
 „ servare deberent; tandem iidem domini Praelati & Cano-
 „ nici

voegen gestraft heeft: *Overdroegen Scepen, Rade ende Oudermanne, want Henric Jans soen vechtelic op zinte Jans kerchosaen beer Gberyt Vrenck Canonic zinte Jan, ende aen den Stoelmeyster ende aen den stoel-*

„ nici concorditer & unanimiter, pro se & eorum Ecclesiis
 „ & personis, in eisdem existentibus, concordaverunt, quod
 „ ipsi de caetero ab hac hora in antea observare vellent sta-
 „ tuta provincialia praedicta, secundum omnem sui teno-
 „ rem, eo modo, quo hujusmodi statuta xxx. & xl. annos
 „ tenere & servare ad litteram consueverunt, interpretatio-
 „ ne seu declaratione alia quacunque non expectatis: adji-
 „ cientes etiam, quod quandocunque alicui Ecclesiae dicta-
 „ rum Ecclesiarum, seu personae singulari earundem, seu
 „ alicui personae ecclesiasticae, civitatis Trajectensis fuerit
 „ aliqua injuria illata, occasione cujus injuriae juxta statuta
 „ provincialia hujusmodi injuriam concernentia, interdictum
 „ seu cessatio a divinis merito debet observari, & ipsa Ec-
 „ clesia injuriata propter hoc, animo deliberandi, cessaverit
 „ a divinis, extunc dicti Domini de Capitulo hujusmodi Ec-
 „ clesiae injuriatae, seu persona singularis injuriata ejusdem
 „ Ecclesiae, statim indici faciet generale Capitulum, & ibi-
 „ dem ejusmodi injuriam exponet seu exponet, & si ipsa
 „ Praelatis & Canonicis dictarum Ecclesiarum constiterit per
 „ facti evidentiam, vel per publicam famam, injuriam ipsam
 „ fuisse, & esse, dictae Ecclesiae, seu personae singulari hu-
 „ jusmodi illatam, propter quam dicta statuta provincialia
 „ Ecclesiae cessare debent & tenentur, & absque alia qua-
 „ cunque declaratione cessabunt, juxta eorundem statutorum
 „ continentiam & tenorem. Et si aliqua ambiguitas vel du-
 „ bietas inter Praelatos & personas capitulares hujusmodi
 „ Ecclesiarum praedictarum super tali negotio evenerit, quod
 „ illa vice discutere nequiverunt, utrum cessare debeant, an
 „ non, nihilominus dictae aliae Ecclesiae una cum praedicta
 „ Ecclesia injuriata animo deliberandi a divinis cessare de-
 „ beant, quousque fuerit per Praelatos & personas capitu-
 „ lare discussum, quid in his fuerit faciendum. Super qui-
 „ bus omnibus & singulis idem dominus Lubbertus Bolle,
 „ Decanus Majoris, nomine Ecclesiae suae, & aliarum Ec-
 „ clesiarum praedictarum, petiit sibi a me Notario publico
 „ fieri publica instrumenta. Acta sunt haec in loco capitula-
 „ ri praedicto, sub anno, indictione, mense, die, hora &
 „ Pon-

stoelkynderen aldaer gemaect heeft, daert kerchhof om ontwiet was, ende cessatie in der stat of was, dat Henric voerscreve niet in der stat comen en zel, hi en zel eerst in 't vleyschws gaen, ende van daer niet comen, hi en hebbe den Rade, ende den Heren van sinte Jan, ende der wederpartie gebetert bi den Rade. Item die vyf knechten, die op zinte Jans kerchhof vocchten, alse Lambrecht van der Kwyl, Jan van Risenborch, Willam Jacob Hermans zoen, Jan Toest zoen, ende Rutsbyn Stillegancmaker, Jacob zyn broeder, tegen heer Gbery Vrenck, den Stoelmeyster ende den stoelkynderen, zellen bloetboefis voer den Raet comen van den vleyschuse, ende elk van hem zel den Rade te beteringe geven III^m steens, ende daer mede zellen zi gwyt wesen van den cost van der wyinge van zinte Jans Kerchhof.

Voert zellen zi een sonnendage over acht dagen tsinte Jan comen onder den bomisse, ende elc daer offeren een keerse van vyf pont was, ende bidden vergiffnisse den Deken ende den Heren.

„ Pontificatu, quibus supra, praesentibus ibidem discretis
 „ viris dominis Egberto Johannis de Daventria, Tydeman-
 „ no Blanckaert, sancti Johannis, Wesselo de Ravenswade,
 „ beatae Mariae Ecclesiarum Trajectensium supradictarum
 „ Canonicis, & Henrico dicto Croock Presbytero Nuntio
 „ Capituli dictae Ecclesiae Majoris, testibus ad praemissa vo-
 „ catis specialiter & rogatis. Et ego Wilhelmus Buer, Cle-
 „ ricus Trajectensis diocesis publicus imperiali auctoritate
 „ Notarius, praemissis omnibus & singulis, saepius per me
 „ positus & conscriptis, ipsis una cum nominatis testibus prae-
 „ sens interfui, ea vidi & audivi, & in hanc publicam for-
 „ mam redegei, signoque meo solito & consueto signavi,
 „ vocatus & requisitus in testimonium omnium praemisso-
 „ rum.

1406.

De Regeeringe heeft in dit jaar bestaan uit de volgende perzonen.

Schepenen.

Volprecht van Amerongen, Borgemeyster.

Jan Hombout.

Jan die Witte.

Willam van Mynden.

Jan Pot.

Jan Lieboert.

Jan van Lantscroen.

Dirc van der Weyde.

Willam van Winfen.

Yfebrant van der A.

Jacob van Lochorst.

Henric die Wit.

Raden.

Gheryt van Damassche Gheryts zoen.

Godevaert die Lewe.

Timan Herboort.

Claes Ketelaer.

Jacob Vredericx zoen.

Dirc Heer.

Jan Knwt.

Jacob van Jutfaes.

Dirc Pyl.

Dirc van der A.

Henric van Endoven.

Gheryt Vrenck.

Andries die Wit.
 Tyman Witvoet.
 Tyman van Dorffchen.
 Dirc Willams zoen.
 Claes Splinter.
 Wouter Grawert.
 Vrederic Marten.
 Peter Hafert.
 Gheryt Bolle.
 Jan van Tyel.
 Willam van Vloten.
 Egbert Huberts zoen.

Oudermannen.

Willam Scade van Tulle. } Wantfniders.
 Jacob Sloyer Henricx zoen. }
 Ghisebrecht van Galencoop. } Sniders.
 Jan Knyff. }
 Lambrecht Peters zoen. } Backers.
 Claes Gheryts zoen. }
 Dirc Jans zoen. } Molenaars.
 Dirc Jans zoen die Lyndreyer. }
 Marten Ouderog. } Linnewevers.
 Jacob van Emeneffe. }
 Jacob Egbrechts zoen. } Vleyschouwers.
 Peter Foyt. }
 Henric Lichtenap. } Vifschcopers.
 Henric Pouwels zoen. }
 Henric die Wit. } Louwers.
 Jacob Haeck }
 Willam die Verwer. } Wollewevers.
 Arnt Dircs zoen. }
 Timan Trinde. } Mersluden.
 Jan die Vos. }

Splinter.

Splinter Beren zoen.	}	Botterluden.
Egbert Rwfche.		
Claes Sloyer.	}	Cordewaniers.
Jan Vrancken zoen.		
Herman Scout.	}	Oudecordewaniers.
Henric die Vliegheer.		
Wessel Zuermont.	}	Corenkopers.
Riqwyn van den Velde.		
Gheryt van der Wyerfe.	}	Steenbickers.
Gheerlof Mertens zoen.		
Andries Paep Lewen zoen.	}	Oudewantsniders.
Henric Jans zoen van Beesde.		
Timan Droem	}	Graeuwerkers.
Timan Walmer.		
Mouweric Henricx zoen.	}	Riemsniders.
Jan Jan Ghisebrechts zoen.		
Michiel Thomaes zoen.	}	Bylhouters.
Arnt Willem Arnts zoens zoen.		
Jan Scavaert.	}	Smeden.
Claes van Haerlem.		
Jan van den Dam.	}	Zadelaers.
Jan van Meerlo.		

In dit jaar vinde ik aangetekent in des Raads boek des Saturdags na onzer Vrouwendag annuntiatio, dat den Raadt verklaart, *Ghisebrecht* en *Ernst van Herdenbroeck* geboren borger's dezer Stadt te zyn; welke *Ernst van Herdenbroeck* onder de Edelen word opgetelt, die aanwezende zyn geweest, toen Bisschop *Frederik van Blankenbeim*, met genoegzame bewyzen en eede bevestigde, dat de hoge en lage heerlykheit van *der Lede*, aan het Bisdome behoorde. (1) 'T welk ik niet heb

(1) Ziet Matth. de Jure Gladij cap. xii. p. 182.

heb willen overflaan , om dat van dit oudt Stichts Adelyk Stamhuis noch manlyk oir en nakomelingen overig zyn , van herten wenshende , dat dezelve ter vereeuwiging en roem van hun aanzienlyk geslacht , nakrooft mogen verwekken.

Onder de Ridders en Edellyyden , die ten dienste van den Heer van Arkel tegen Holland en het Sticht opgezeten en de wapenen opgevathadden , was *Willem van Ysendoorn* , van wien wy hier voor verhaalt hebben , dat hy *Worcum* by verrassinghe hadde ingenomen en in brandt gestoken. By dezen had zich de Jonkfrouwe van *Loensterloot* begeven , en , zo gezegt wierd , was zy met hem getrouwt , schoon zy door den Bisschop en den Raadt der Stadt Utrecht was gestelt onder voogdye van *Huge van Loensterloot* (1). Waarom den Raadt vrydages na dertienden dag verstaan heeft , Heer *Huge* voorschreve te sterken in het bezit van den huuze en de goederen van *Loensterloot* , tot dat de Jonkfrouwe aan Heer *Huge* voldaan hadde 800. en 1200. oude scilden : en dingsdag na Pauli conversio , dat alle renten en goederen van de voornoemde Jonkfrouwe , gelegen in den Gestichte van Utrecht , zouden opgebeurt en geheft worden ten behoeve van den Bisschop , de Stadt , en Heer *Huge van Loensterloot*. En voorts verklaart , dat Heer *Huge* , wonende op *Loensterloot* , zyn borgerchap niet verloren hadde , maar borger bleef ; en in 't volgende jaar van 1407. dingsdages voor S. Jans dag te middezomer verstaan , dat *Willem van Ysendoorn* , noch zyn Vrouw , noch iemand

(1) Volgens de oude Rechten , verbeurde eene Juffrouw , trouwende tegen den wil haares mombers , al het goed 't welk zy binnen Utrecht hadde. Ziet Utr. Placc. III. Deel bladz. 278.

mand haren 't wegen op den huize *Loenderflood* komen zoude, ten zy by wille en toestemminge van den Bisschop en den Raedt der Stadt. Deze Jonkvrouwe was genaamt *Isabella*, en de eenige erfgenaam van *Splinter van Loenderflood* en *Elizabeth van Zuylen*, en zyn door dit huwelyk de goederen van *Loenderflood* overgegaan in het geslacht van *Ysendoorn*, en in 't vervolg gekomen aan de *Mindens van Amstel* (1) Zeer wyslyk hadde den Raedt begrepen gemelde *Willem van Ysendoorn*, die een openbare vyandt van het Sticht en de Stadt Utrecht was, op den huize *Loenderflood* niet te laten komen, zonder bovengemelde toestemminge. Vermits hun noch niet vergeeten was het kwaadt en nadeel, 't welk Heer *Splinter* uit dat sterk huis het Sticht hadde aangedaan. Welke niet dan door kracht van wapenen, genootzaakt is geweest zich te verzoenen met Bisschop *Florens van Wevelinchoven*, en de beteringe, die hy schuldig was, wegens gepleegde geweldenaryn over te laten aan d'uitspraak van de Ecclesien en Raedt der Stadt Utrecht, waer van *Buchel* gewag maakt op de aangehaalde plaats, doch om haare langheit niet uitgegeven heeft. Ik zal om dezelve reden alleen maar hier inlasschen 't geen zyn huis *Loenderflood* betreft.

„ Want dat huys tot Loenresfloet des gheffichts
 „ open huys is, ende haer *Splinter* dat huys enen
 „ Bisscop van Utrecht voertyts mit machten voer
 „ ghehouden heeft, ende van den zelve hute
 „ dicwil ghewouts in den lande ghesiet zun, daer
 „ zegghen zi of, dat haer *Splinter*, noch nyemant
 „ anders in gheenre tyt dat huys tot Loenresfloet
 „ vaster

(1) Ziet *Buchel*, ad *Hedam* p. 263.

„ vaster noch starker en zullen moghen maken ,
 „ dan ze op ten dag van huden zyn. maer haer
 „ *Splinter* zel dat huys mitter hofftede houden
 „ ende verwaren , als dat Stichts opene huys , en-
 „ de tottes Gheftichts behoef. Voert zo zel hi
 „ voer hem ende voer syn nacominghen , die dat
 „ huys besitten zellen , den Bisscop van Utrecht ,
 „ die nu is , ende alle die namaels comen zellen ,
 „ ende den Gheftichte van Utrecht , gheloven
 „ nummermeer metten huse te Loenderslote ende
 „ van den huse te Loenreslote teghen den Bis-
 „ scop in der tyd , of teghen dat Gheftichte van
 „ Utrecht yet te doen in enigher wys &c. En heeft
 hy hier op in 't generael Capittel den eedt ge-
 daan 's woensdags na S. Lamberts dag 1386. De-
 ze *Willem van Ysendoorn* is naderhant den 1. De-
 cember 1417. in den stryt voor Gornichem ge-
 vanghen. Ziet Veldenaer Chronyk van Hollant.

Aelbert Vierbaken en *Jan van Ryn* , bastaart
 zoon van *Gerrit van Ryn* , getragt hebbende ee-
 nige borgers gevangen te leveren in 's vyands han-
 den , heeft de Raadt dingsdags na Palmdag hun
 niet alleen het burgerfchap ontnomen , maar ook ver-
 klaert dezelve nooyt tot borgers wederom te zullen
 aanneemen ; en voor vyf jaren uit de Stadt geban-
 nen , zo dat zy in die vyf jaren vyftig mylen van
 deze Stadt moesten blyven onder verbeurte van
 hun leven , met verbodt van zelfs niet by gelegen-
 heit van d'inhuldiging van eenen Bisschop , wan-
 neer ballingen voor dien tyd vry geleide wierd ge-
 geven , in de Stadt te komen.

Ten voordeele van de openbare Stads Wa-
 ge , is des manendags na Alre Apostelen dag by
 klokkluydinge den volke bekend gemaakt , dat
 geene borgeren of onderdanen binnen hunne
 huysen

huysen zouden mogen wegen boven vyftien ponden.

Het was de gewoonte , wanneer in de Stadt brand voorviel , oproer ontfont , of wanneer tegen den vyand te velde moest getrokken worden , de banklok , op het Stadhuis hangende , te gebruiken. Doch deze thans gebroken zynde , hebben de Heeren van den Dom den Raadt geleent onzer Vrouwen klok in den Domstoorn hangende , om dezelve in de zo even gemelde gelegenheden te gebruiken. 't welk den Raadt des vrydags na Andree het volk heeft laten bekend maken , om , als zy die klok hoorden , te weten wat hun te doen font : Als mede , dat wanneer iemand ter dood zoude gerecht worden , dat dan de groote klok in de Buurkerk zoude luiden.

Ik heb hier voor verhaalt , dat Hertog *Aelbert* en *Willem van Beyerens* zich verbonden hadden , indien zy *Hagestein* en *Everstein* in den oorlog tegen den Heer van Arkel , machtig wierden , en de Biffchop met onwraakbare bewyzen konde aantonen , dat die plaats en oudtyds aan het Bisdom hadden behoort , zy dezelve aan het Bisdom zouden overgeven. Dit heeft den Biffchop in dit jaar den 26. December plechtig verricht , en is dus de hoge en lage heerlykheit van *der Lede* , waar in die plaats en gelegen waren , wederom aan het Nederficht gekomen. (1)

Eenige handvesten door Biffchop *Frederik van Blankenbeim* in dit jaar aan de Ommelanden van Vollenhoven gegeven , konnen nagezien worden by den geleerden Heer *Dumbar*. (2)

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. XII. p. 182.

(2) Tom. II. Analect. p. 380.

1407.

In het jaar 1407. heeft de Regeering bestaan uit deze volgende perzonen:

Schepenen.

Willam van Alendorp, Borgermeyster.
 Vrederic van Drakenborch,
 Jan van den Spyegel.
 Goedscale van Winfen,
 Jacob Sloyer.
 Pelgrim die Wael.
 Mattheus Pot.
 Jonge Beernt Proys.
 Sweder van Houdaen,
 Peter Rwfische.
 Jan van Groenewoude,
 Jan van Damassche Geryts zoen,

Raden.

Lodewich die Wael.
 Herman Grawert.
 Jan die Wael.
 Willam Henrix zoen.
 Hubert Egberts zoen.
 Steven van Sleen.
 Claes van Loenen.
 Peter die Beer.
 Jan Herboert.
 Jacob van Lichtenberch, Borgermeyster.
 Willam Jans zoen,
 Ghisebrecht die Craen.
 Louwerens van Hamersteyn.

Hen-

Henric van Luttickenhuse.
 Meyster Aernt die Brune.
 Willam van Maersfen.
 Aernt Hüge.
 Henric Vrederix zoen.
 Claes Hermans zoen.
 Dirc Pyl.
 Jan Gheel.
 Henric Pouwels zoen.
 Egbrecht van Gruenenberch.
 Egbrecht Jacobs zoen.

Oudermannen.

Jan van Lichtenberch. }
 Jan van Zulen. } Wantfniders.
 Peter Jans zoen. }
 Steven Ghisebrechts zoen. } Backers.
 Jan Slufeman. }
 Jan Stout. } Molenaars.
 Wouter Pawe. }
 Aernt Jans zoen. } Sniders.
 Jacob Beren zoen. }
 Herberen van Linscoten. } Linnewevers.
 Gherbrant Spiker. }
 Mouweric Overcamp. } Vleyschouwers.
 Dirc Pawe. }
 Jacob Gheryts zoen. } Vischkopers.
 Godevaert Vrancken zoen. }
 Jan Wessels zoen. } Louwers.
 Herman die Vroede. }
 Jonge Jan wt den Weerde. } Wollevewers.
 Henric Vos. }
 Jan die Coninc, } Marsluden.

Alfer

Alfer van der A.	} Botterluden.
Claes Sabel.	
Gheryt die Haen.	} Cordewaniers.
Jan Ghisebrechts zoen.	
Merfelis van Scherpenborch.	} Oude Cordewaniers.
Ghisebrecht Jans soen.	
Peter van Snellenberch.	} Corencopers.
Jan Gheryts zoen.	
Jacob Hombout	} Oude Wantfniders.
Jan Reyners zoen.	
Hubrecht Daniels zoen.	} Steenbickers.
Henric van Alfen.	
Mattheus Scrodekyn.	} Graeuwerkers.
Jan van Hollant.	
Henric van Gent.	} Ryemfniders.
Peter Walmer.	
Aernt Willams zoen.	} Bylhouwers.
Herman Wessels zoen.	
Jan Zincelbier.	} Smeden.
Henric Timans zoen.	
Michiel Zalm.	} Zadelaers.
Willam Kye.	

Ter voorkominge dat de Stadt, reets genoeg voorzien met geestelyke gestichten, niet te veel door gebouwen, tot geestelyk gebruik opgerecht, zoude worden bezet, waar door de plaats zoude benomen worden voor d'inwoninge der borgeren en ingezetenen, die in tyden van nootd de Stadt niet alleen tegens kwalykgezinden konden beschermen, maar ook, zo als wy in den Arkelsen oorlog gezien hebben, hunne vyanden het hoofd zouden konnen bieden; als mede, om dat de Geestelyken be-
weerden, zoo niet in 't geheel, ten minsten voor het grootste gedeelte, vryheid van Stads Accyn-
fen

fen en fchattingen te moeten genieten, zo heeft de Raadt daar tegen ook in dit jaar trachten te voorzien (1), en uit vreeze, dat het gashuis in den wyngaart in der Oudelle (2) verder uitgebreit zoude worden, des woensdags na beloken Paaffchen verftaan, dat *op de twee boffteden, die Dirck Willam van de Heeren van Outmunfter in pacht hadde ontfangen, noch in die huizen, die 'er te dier tyd op ftonden, of namaals op getimmerd zouden worden, nimmermeer een outaer of cruys op zoude worden gezet, maar dat zy altyt weerlyke goeden blyven zouden.* Doch dit is in 't vervolg niet zeer in acht genomen; want in dat Zusterhuis naderhant in den jare 1484. door Biffchop *David van Burgundien* het klooster van S. Brigitta geficht is, en zyn dus deze erven geen weerlyke goederen gebleven. (3)

Te dezer tyd is de Broederschap in S. Bartholomeus Gashuis opgerecht (4), en is in de kerk van Jutfaas een tweede Priester aangefelt, en voor deszelfs onderhout door den Heer *Hendrik van Ryn* zorge gedragen. (5)

Op

(1) Dit was ook overeenkomstig met d'oude Costumen van de Stadt, volgens welke niemant zyne goederen mochte verkopen of in aalmoese geven aan geestelyke luiden. Ziet Utr. Placcaetb. III. Deel p. 279. Dit hadde Willem de derde Grave van Holland het eerste in zyn gebiedt verboden in 't jaar 1328. en is in 't vervolg door verscheidene Vorsten tegengegaan, als men zien kan by Matth. Manuduct. ad Jus Canonic. lib. II. tit. I.

(2) Zoo wierd genaamt de streek der Stadt tusschen de Tolsteeg en Wittevrouwen Poort. Ziet Buchel. ad Hedam P. 313.

(3) Ziet Matth. lib. I. Fundat. Eccles. 24.

(4) Ziet Matth. ibid. I. Fundat. 34.

(5) Ziet Matth. ibid. II. Fundat. 10.

Op dat de borgers en ingezetenen, die door wonden en andere toevallen de hulpe van een bekwaam heelmeeſter nodig hadden, niet verzuimt, maar van hunne lichaams kwalen behoorlyk genezen, en tot vorigen welſtant herſtelt zouden konnen worden, heeft de Raadt in dit jaar tot Stadsheelmeeſter aangeltelt eenen *Jan van Hoeklem*, onder deze voorwaarden:

In den yerſten, dat Meyſter Jan der Stat meyſter weſen ſal, alſo lange als bi in levenden live is, ende ſel doen allen, dat een goet Cyrurgyn ſculdich is te doen. Ende die Raet van der Stat ſel bem alle jaer, alſe die Raet geſtalleert is, twe mannen van boeren rade bi zetten, die de wonden met bem beſien ſellen, ende Meyſter Jan ſal bi den tweeen ſyn loen eyffchen ende overdragen, ende die twe ſellen bem ſyn loen wtrecchten, gelike zi overdragen waren van onſen borgeren ende onderzaten na gewoente der Stat van Utrecht.

Item ſal die Raet van Utrecht Meyſter Jan ende ſinen kynderen, die bi nu heeft, borgerſcap geven, ende ter clocken wtluden, ſo wanneer bys begeert.

Item ſal die Raet van Utrecht Meyſter Jan jaerlix geve tot ſynre penſioen zeffien engelsche nobelen (1), ende daer toe achte ellen groet pleyns lakens, die de Stat bem mit eeren gheven mach, ende voer ſyn voederie daer toe twe engelsche nobelen.

Voert ſal Meyſter Jan mitten rade varen ſo waert die Raet begeert, ſonder argeliſt.

Voert ſelmen deſe voirſcreve voirwaerde openbaerliken leſen voer den Raet van der Stat, ende dat ſelmen ſcri-

(1) Van de onzekere waarde der Engelsche nobelen ziet Matth. 1. Fundat. Ecclef. 34. naderhant vind ik, dat aan Stads Heelmeeſter toegelegt is boven de kleding vyftig ponden Stads pay jaarlyks, Donderdags na Conceptio Mariae 1427.

scriven in der stat boec, ende daer selmen Meyster Jan een wischrift of gheven, mitter Stat clercken hant gescreven, ende die clerck sal daer syn segel op drucken, datter syn hant is.

Voert so sal Meyster Jan also vry wesen van allen last ende dienst, geliken onze Stat cleric.

Ik heb hier boven op 't jaar 1402. aangetekent, dat de Raadt ter vercieringe hunner Stadt, en ter voorkominge van brandt, hunne borgers en ingezetenen hadde aangezet tot het afbreeken van hunne strooye daken, en zelfs daar toe uitgelokt onder toezegginge van tegelen om niet, en leyen voor een gedeelte, daar toe te zullen geven. Doch het schynt, dat van deze gunst weinig gebruik is gemaakt, en dewyl het echter nootzakelyk was, dat de huysen met harde daken wierden voorzien, en vooral die, welke in de meest bebouwde en bewoonde plaatsen van de Stadt stonden, zoo heeft de Raadt op sinter Peters avond ad vincula geboden, dat de stroodakken van alle de huysen staande aan beide de zyden van de Limmerch (thans de *Lynmerkt* genaamt) van de Zadelstraat en van de Botterstraat binnen een groot jaar moesten worden afgenomen, en met steenen daken gedekt; of dat anders de Raadt die zoude doen afbreeken; en dat de huizen zo lang ongedekt zouden blyven, tot dat ze met steen gedekt waren.

Eenige voorname onderdanen van den Heer van Arkel door Hertog *Willem van Beyeren* met gaven en geschenken omgekocht zynde, hebben eerst den zoon *Willem van Arkel* tegen den Vader opgehitst; doch deze, buiten hun weten, met den Vader verzoent zynde, hebben zy zoo wel den zoon als den Vader in de Stadt *Gornichem* niet willen inlaten, maar Hertog *Willem*, na dat hun tach-

tachtig duizent kronen (1) tot loon hunner verrade-rye betaalt waren , ingehaalt , en tot Heer van Arkel gehuldicht. Doch Hertog *Willem* wederom naar Holland vertrokken zynde , is kort daarna *Willem van Arkel* door krygslift meester van *Gornichem* geworden , en heeft de Hollanders uit de Stadt gejaagt. Waarom Hertog *Willem* een machtig heir by den anderen verzamelt hebbende , voor *Gornichem* zich heeft gelegert , en getuigen eenparig alle onze Vaderlandsche geschiedschryvers , als Heda , Gouthoeven , Pontanus , Slichtenhorst , Voffius , Kemp en anderen , dat de Utrechtenaars door Hertog *Willem van Beyeren* zyn verzocht , om ter zyner hulp in 't veld te komen en de Stad *Gornichem* te belegeren , 't welk te meer nodig was , om dat den Hertog van Gulik en Gelre met veel volks tot hulpe van den Heer van Arkel was opgezeten. Doch , schoon Heda , bladz. 268. bevestigt , dat zy aanstonts met die van Vianen gekomen zyn , zoo vinde ik echter niet in onze Raadsboeken van dit jaar eenig het minste gewag van dit

(1) Zo verhaalt Kemp. Doch Voffius lib. xv. Annal. zegt dat zy tot vergoedinge hunner schade , die zy uit dezen oorlog zouden lyden , bedongen hebben hondert duizent Fransche kronen. Andere Schryvers verhalen , dat Jonkheer *Willem van Arkel* alle moeite te vergeefs by zynen Vader aangewent hebbende ter afradinge van den oorlog , zich met de voornaamste en rykste inwoonderen van *Gornichem* hadde verbonden om vrede te maken , in weerwil van zynen Vader met Hertog *Aelbert* en zynen zoon *Willem*. Doch dat de zoon buiten hunne kennisse met zynen Vader verzoent zynde , zy eerst afgezanten gezonden hebben aan Hertog *Reynout van Gelve* , doch by die geen gehoor krygende , dat zy gezonden hebben eenigen uit den haren aan Grave *Willem van Oostervant* , die met hem over een gekomen zyn , dat zy *Gornichem* en *Leerdam* met de sloten hem overgeven zouden , en dat hy hun beschermen zoude tegen de Heeren van Arkel.

dit verzoek van Hertog *Willem*, of dat zy te veldde zyn getogen. Ook is kort daar na door toedoen van *Jan van Beyeren*, gekoren Biffchop van Luyk, broeder van *Willem*, een bestand voor twee, of, zo Heda getuigt, voor drie jaren gemaakt, en den Heer van Arkel in het bezit van *Gornichem* gebleven.

De Raadt heeft alle hunne borgeren en onderdanen by klokkluidinge des Saturdags op S. Lamberts dag verboden konynen te fretteeren in Eemlant, of op de heyde tuffchen deze Stadt en Amersfoort, zynde des Biffchops warande, onder bedreiginge van boven de beteringe aan den Biffchop, het fcherpelyk aan hen te zullen rechten.

In dit jaar is *Kuynre* aan den Biffchop opgedragen. (2)

1 4 0 8.

In dit jaar heeft de Regeering bestaan uit deze perzonen :

Schepenen.

Jan Pot, Scepen Borgermeyster.

Jan Hombout.

Gheryt Vrencke.

Volprecht van Amerongen.

Jan Lieboert.

Willam Schade van Tulle.

Jan van Lantscroen.

Dirc van der Weyde.

Jacob Sloyer Henrix zoen.

Claes Sloyer.

Henric

(1) De brief daar van is te vinden by *Dumbar tom. 11. A-nalect. p. 385.*

Henric Witte.
Claes van Loenen.

Raden.

Wouter Grawert, Borgermeyster.
Gheryt van Damassche.
Godevaert Spiker.
Peter Foeyte.
Henric Lichtenap.
Jacob Haec.
Willam die Verwer.
Timan Herboert.
Claes Ketelaer.
Godevaert die Coninc.
Willam van Winsen.
Henric van Endoven.
Jan Vrancken zoen.
Andries die Witte.
Roeloff die Kraen.
Bertelmeus Glaesmaker.
Evert van Strimoet.
Timan Witvoet.
Willam van Vlueten.
Jan Gheryts zoen.
Claes Splinter.
Jan Schavert.
Ggbert Paelvoet.
Jan Knwt.

Oudermannen.

Vrederic van den Spieghel. } Wantfniders.
Jacob van Lochorst. }
Jan Knyf. } Sniders.
Ghisebrecht van Galencoep. }

Hen,

- Henric Spiker. }
 Jacob Scrodekyn. } Backers.
 Dirck Jans zoen. }
 Dirck van der Woerde. } Molenaers.
 Jacob van Emeneffe. }
 Jan Louwerens zoen. } Linnewevers.
 Jacob Egbrechts zoen. }
 Jacob Vrederix zoen. } Vleyschouwers.
 Henric Pouwels zoen. }
 Dirck Heer. } Vischcopers.
 Henric die Wit Jans zoen. }
 Jan die Witte Vrancken zoen. } Louwers.
 Peter Hafert. }
 Peter Jacobs zoen. } Wollewevers.
 Vrederic Trinde. }
 Aernt van Cleve. } Mersluden.
 Jacob Herboert. }
 Henrik van den Slyck. } Botterluden.
 Valc van Goudenberch. }
 Claes Buer. } Cordewaniers.
 Herman Scout. }
 Marten Mathys zoen. } Oudecordewaniers.
 Ysbrant van der A. }
 Wessel Zuermont. } Corencopers.
 Keyser Peter Jans zoens zoen. }
 Willam van Boelre. } Steenbickers.
 Jan van Tyel. }
 Florens die Witte. } Oudewantsniders.
 Timan Walmer. }
 Timan Droem. } Graeuwerkers.
 Timan van Dorschen. }
 Daem van der Maet. } Riemsniders.
 Michiel Thomaes zoen. }
 Ghisebrecht Schade Dirck zoen. } Bylhouwers.

Peter Scrodekyn. } Smeden.
 Vrederic Marten. }
 Jan van Meerlo. } Zadelaars.
 Willam die Haze. }

Uit de uitspraak , die de Stadt Utrecht met de drie Overysfelfche Steden in 't volgende jaar gedaan heeft , over de geschillen tusschen den Bisschop en de Stadt Amersfoort blykt , dat in dit jaar *Jacob Vrederixs zoon* en *Timan Walmer* overste Oudermans zyn geweest.

De Raadt der Stadt altyt waakzaam ter beveiliginge van hunne Stadt , borgers en inwoonderen , en derhalven wetende 'er veel aan gelegen te zyn , dat de bewaring der sloten van het Nedersticht (1) niet wierd aanbevolen dan aan die geenen ,

(1) De eigentlyke sloten van het Nedersticht zyn geweest *Ter Horst* , *Stoutenburg* , of het huys ter *Eembrugge* , en *Vreelant*.

Ter Horst , dicht by Rhenen gelegen , was gebouwt door Bisschop *Godefried van Rhenen* , ter beveiliginge van dat gedeelte des Nederstichts tegen de Gelderschen , als Heda en Beka in de levensbeschryvingen van dien Bisschop getuigen , en is in den Burgerlyken oorlog tusschen Bisschop *Hendrik van Beyeren* en de Stadt Utrecht door de Gelderschen , die de Stadt Utrecht bystonden , ingenomen en vernielt , zynde een gedeelte der steenen gebruikt tot opbouw der muuren van de Stadt Rhenen , en naderhand de overige t'Utrecht gebracht , om daar mede het kasteel *Vredenburg* op te metzelen. Dit kasteel was voortyts verpant aan Heer *Hubrecht Schenck* , van wien Bisschop *Jan van Arkel* het zelve geloft heeft. Ziet Matth. t. VI. Anal. p. 252.

Stoutenburg heeft eertyts toebehoort de Heeren van Amersfoort , die in 't vervolg van tyden zich niet zo zeer Heeren van Amersfoort , als Heeren van *Stoutenburg* , om dat zy bezitters waren van dat kasteel , hebben laten noemen. Doch is 't zelve in den jare 1328. door *Evert van Stoutenburg* aan de Utrechtsche kerk overgebracht. Ziet Matth. de

Jure

nen, op wier trouwe zy staat konden maken, heeft des fondags na Pauli conversio besloten, dat van deser tyt voert gheen man op ter Gestichts slote van Utrechtt zitten en zel aen deze zide der Yffel ende daer Castellein op wesen, bi en zel eerst tien jaer lanck borger geweest hebben. Ende dit en sel nyemant oflaten ofte doersien tot eniger tyt, ofte eniger ander sake wille. (1)

Scho-

Jure Gladii cap. ix. naderhandt verpand zynde aan Aernt van Yselftein, heeft Bisschop Jan van Arkel 't zelve geloft in 't jaar 1343. ziet Matth. t. vi. Anal. p. 252.

Het Huis ter Eem heeft gestaan te Eembrugge, en is in den jare 1481. door de Utrechtenaars afgebroken en verbrant. Ziet hier van Verhoeven uitgegeven door Matthacus in zyn boek *Rerum Amorsfort. Scriptor. p. xxxv. & seqq.*

Van Vreelant hebben wy hier voren bladz. xxii. gesproken. Waar by alleen noch moet voegen, dat Bisschop Jan van Vernenburg in 't jaar 1363. het kasteel Vreelant verpand heeft aan de Stadt Utrecht, en haar de macht gegeven heeft daar eenen Maarschalk op te zeten. Ziet den brief by Matth. ii. de Nobil. 19. 't welk ook geschiet is. Ziet Matth. de Jure Gladii cap. xvii.

(1) Schoon de zo evengemelde vier sloten veelyts tot een verblyf voor de Maarschalken verstreken, die, alhoewel door den Bisschop aangestelt, echter door de Staten moesten worden goetgekeurt, en van dezelve met behoorlyke lastbrieven voorzien, en zo wel zich met eede verbonden aan de Staten, als aan den Bisschop, gelykerwys men zien kan by Matth. de Jure Gladii cap. ix. p. 115. & p. 138. zoo waren de sloten boven dien noch voorzien met Casteleynen, die dezelve moesten bewaren ten dienste van het Nedersticht. En deze moesten Utrechtsche borgers zyn: dus vind men Claas van Loenen in 't jaar 1421. als Castellein van 't huys ter Horst, en in 't jaar 1426. Herman van Steenre, als Castellein op het slot Stoutenburg vermeldt. En had reets Bisschop Jan van Arkel by eenen bezegelden brief, gegeven in 't jaar 1354. (te vinden by Matth. lib. ii. de Nobil. 19. p. 354. en de Jure Gladii xix. p. 331.) voor hem en zyne nakomelingen zich verbonden op het huis ter Eembrugge niemand, dan die jaar en dag borger t'Utrecht was geweest, en in die Stadt, of in den lande van Utrecht wel gegoet was, te zetten.

F

Doch

Schotanus in zyne Vriefche Historien het vii. boek, en Boxhorn in zyne Nederlandsche Historie bladz. 135. verhalen, dat in dit jaar oorlog zoude geweest

Doch buiten deze vier voorname sloten, waren noch in het Nederflicht verscheide sloten en adelyke huizen, die door hare sterkten plaatzen van tegenweer waren, welke ope sloten des Gestichts waren, en voor des Gestichts volk open moesten staan, als, *Abcoude, Duurstede, Loenresloot, Ameyde, Nyevelt, Ouden Gheyn, 't Huis ten Ham* en andere.

De Regeerders der Stadt Utrecht zyn ook altyt zeer opletende geweest op de bezitters van kasteelen en sterke huizen in het Nederflicht, om dat door dezelve de borgers en ingezetenen der Stadt veel kwaadt konde worden toegebracht, zoo in het bezit en gebruik hunner goederen, die zy ten platten lande hadden, als in het dryven hunner koopmanschappen: ook konde door dezelve de toevoer van levensmiddelen tot de Stadt zeer belemmert worden. Hier van moet men afleyden de belofte van Biffchop *Jan van Arkel*, gedaan in den jare 1335. waar by hy zich verbint het huys ten *Ouden Gheyn*, eertyts sterk, maar naderhant in de oorlgien tegen Holland en voor al met de Heeren van Yffelsteyn, deerlyk gehavent, te verleyen op enen borger, dien de Stadt Utrecht daar toe kiezen zal, ziet Matth. 111. de Nobil. 1. Ik vind ook, dat *Fredrik van Uten Hamme* en zyn zoon *Peter* zich verbonden hebben met zyn huis *Ten Hamme*, gelegen tusschen de Dorpen *Vleuten* en *Harmelen*, tegen den Biffchop of de Stadt Utrecht nooyt iets te doen, dat vyandelyk zoude zyn. Welke brief, tot noch toe niet gedrukt, en in ons Stadhuis te vinden, aldus luid:

„ Allen den ghenen, die desen brief zoellen zien, of horen
 „ lesen, doe wi verstaen *Vrederic Uten Hamme*, ende *Peter*
 „ *Uten Hamme*, *Ridders*, dat wi gheloest hebben ende
 „ gheloven in goeden trouwe onsen lieven heer, heren *Jo-*
 „ *hanne van Arkel*, *Biffcop t'Utrecht*, ende der Stadt van
 „ *Utrecht*, dat wi nimmermeer teghens hem doen en zuel-
 „ len mit rade noch mit dade, mit onsen huse ten *Hamme*,
 „ bi onsen wille ofte consente. Alle dese voerscreve pun-
 „ ten gheloven wi *Vrederic* ende *Peter* *Ridders* voerscreve
 „ voer ons, ende voer onse erfnamen, vast ende stede te
 „ houden mit goeden trouwe sonder argheleift. In orconde
 „ des briefs beseghelt mit onsen zeghellen. Ghegheven in
 „ 't jaar ons heren dusent dre hondert zeven ende viertich

„ op

weeft zyn tuffchen Biffchop *Frederik van Blankenbeim* en de Vriefen van Stellingwerf, Schoelandt en Cefterzoger landen, en dat door een uitspraak van

„ op finte Peters avont ad cathedram. Ziet ook 't geen wy boven bladz. 67. van den huize *Loendersloot* hebben aange- tekenf.

Zoo was al in 't jaar 1352. Biffchop *Jan van Arkel* met den Raadt der Stadt Utrecht overkomen, dat zy, om te verhoeden de fchade, die het gemeene Landt en de Stadt Utrecht door het bouwen van sterke borchten, zoude konnen overkomen, in 't vervolg zoude beletten het timmeren van sterke kasteelen en huizen, waar door het land en de Stadt by vervolg van tyden onheil zouden konnen toegebracht. De brief daar van, myns wetens tot noch toe ongedrukt, en op ons Stadthuis te vinden, is van dezen inhoud:

„ Wij *Johan* bi der ghenaden Goeds Biffcop t'Utrecht,
 „ Borghermeyfters, Scepen, Raet van den ouden rade ende
 „ van der nyewen der Stadt van Utrecht, doen te weten al-
 „ len luden, die dezen brief zellen zien of horen lezen,
 „ dat wi om te verhoeden ende te fcutten alfucken onraet,
 „ laft ende oerloghe, als ons ende den ghemenen lande
 „ voermaels ghevallen is, overmids starcken borghen ende
 „ veften, die in den lande ghetymmert hebben gheweelt,
 „ in een ghedraghen zun malc mitten anderen, of yemant
 „ ware, die enighe borghe of hufe, of ander vefte, binnen
 „ den lande van Utrecht op deze zide der *Yzel*, daer Utrecht
 „ ftaet, alfo ftarc tymmerden, maeften ofte veften, dat ons
 „ dochte, datter onfer enighe, of den lande, onraet, lafte
 „ of oerloghe of comen mochte, dat wi dat eendfachtelyc
 „ verbieden, keren ende wederftaen zullen, elc na zuns
 „ befte machte. Ende waert, dat onfer enighe, om dese
 „ tymmeringhe te keren, laft ofte oerloghe quame, dat
 „ zullen wi malc mitten anderen vtdraghen na alle onzen
 „ vermoghen. In orconde deser dinghen, fo hebben wi *Johan*
 „ Biffcop voersz. onzen zeghel, ende wi Borghermeyfters,
 „ Scepen ende Raet voerscreve onfer Stat Zeghel van Utrecht
 „ aen dezen brief ghedaen. Ende deser brieve fun twe al-
 „ leens fprekende. Ghegheven in 't jaer ons heren dusent
 „ dre hondert twe ende vyftich, des manendaghes na onfer
 „ Vrouwen dach nativitatis.

Dit voorbeelt hebben de Overyffelsche Steden *Deventer*
Campen en *Savol* in den jare 1381. nagevolgt, en zyn met

van segsluyden, de onlusten zyn gestilt. Welke uitspraak by Boxhorn (1) kan nagezien worden, en waar uit men opmaken kan de inkomsten, die de Bisschop van Utrecht uit die landen trok. Het schynt, dat de verschillen ontstaan zyn tusschen de amptenaren des Bisschops, en de bezitters der landen aldaar gelegen, over de cynse, dien zy jaarlyks aan den Bisschop moesten betalen, zullende de eerste aan knevelaryen, en d'andere aan wanbetalinge zich schuldig gemaakt hebben, en dat die verschillen tot feytelykheden zullen gekomen zyn, zonder dat openbare oorlog geweest zal zyn, dewyl Heda daar niets van melt, maar zal het volgens de taal van die eeuw maar eene *schelinge* geweest zyn.

In dit jaar schynt 'er schaarsheit van koorn geweest te zyn, om dat ik vind door den Raadt verstaan te zyn, dat geen koornverkoper zyn koorn mogte verkopen aan iemant, binnen de Stadt of Stadts vryheit wonende, die dat koorn wederom

Bisschop *Florens van Wevelinchoven* over eengekomen, dat geen sterktens in Zalland zouden worden gebout, ziet *Revius lib. 1. Hist. Daventr. p. 84.* en den naarstigen onderzoeker van de vaderlandsche Outheden, den Heer *Dumbar tom. 11. Analect. p. 316.* en *Historie van Deventer iv. boek 22. Hoofst. p. 560.* die op de volgende bladzyde voor den dag brengt eenen brief, waar by dezelve Bisschop belooft heeft aan de Stadt *Deventer*, geen en anderen *Casteleyn* op het huis *te Holte* te stellen dan eenen borger van *Deventer*. en bladz. 622. eenen brief, waar by *Fan van Buchorst* in 't jaar 1391. zich verbint met zyn huis nooyt schade te zullen doen aan den Bisschop en het Sticht, (ziet ook *Dumb. t. 11. Analect. p. 337.*) en bladz. 624. eenen brief gegeven in 't jaar 1393. waar by Bisschop *Frederik van Blankenheim* belooft geen en *Castelein* te zullen stellen op het huis *te Diepenheim*, dan met voorkennisse der Steden *Deventer*, *Campen* en *Zwol*.

(1) En *Dumbar tom 11. Analect. p. 390.*

derom verkopen wilde. Zoo nochtans, dat zy des saturdaydags openbaarlyk aan een iegelyk mogten verkopen zo veel als de koper voor zich nodig hadde; ook aan de Bakkers wekelyks zo veel, als zy in die week bakten, en niet meer: onder verbeurte dat die geene welke het tegendeel deede in geen jaar koorn zoude mogen kopen of verkopen. Hier door wierd zorg gedragen, dat'er geen gebrek van koorn in de Stadt zoude zyn, en 't zelve niet buiten de Stadt worden vervoert. En dat dit de ernstige meninge van den Raadt zy geweest, blykt uyt de strafoeffeninge gedaan aan *Beernt Proys* de jonge, zoon van den Schout der stad, welke koorn gekocht en op het slot t' Abcoude gebracht hebbende, is veroordeelt den Rade om vergiffenisse te bidden, in den Rade (1) tot Vrouwe Lichtmisse aankomende niet te verschynen, en de stad ter beteringe te geven 100 M. steens.

Niet alleen heeft de Raadt den zoon van den Schout, Schepen zynde, niet verschoont; maar den Schout zelfs tegen des Raadts verbod aangaande gestraft. Aanmerkelyk zyn de woorden, welke ik geboekt vinde 's Woensdags na Ponciani. *Die Raet van der stat out ende nye syn overdragen, want die Scout gebrueft heeft boven 's Raets verbot in den sake tusschen Gaesbeeck ende Brederode, daerom is hi gecomen voer den Rade out ende nywe op ter Statbuys wt Buerkerck bloets hoefis, ende heeft den Rade vergiffenis gebeden, ende heeft oeruede (2) gedaan in teghenwoirdicheyt 's raets voerscreve, hi oft nye-*

(1) Hy was in 't vorige jaar 1407. tot Schepen aangestelt, en hoorde dus onder den ouden Raadt.

(2) *Oeruede*. Was een plechtige eedt, die de veroordeelden deden aan den Raadt, van wegens het gevelde vonnis nie-

nyemant van synre wegen, daerom nyemant te misdooen ende bi sel den rade te beteringe geven LIC. LM. steens.

Wat de zaak tusschen *Gaesbeeck* en *Brederode*, waar van hier gemelt word, aangaat, zoo dient tot ophelderinge, dat de laatste Heer van *Abcoude*, *Willem*, die ook Heer van *Gaesbeeck* en van *Wyk* was, omtrent dezen tyd gestorven is, zonder mannelyk oir, nalatende eene dochter, *Johanna* welke voortyds getrouwt was aan *Jan van Brederode*. Deze *Jan* niet genoeg hebbende om prachtig te kunnen leven, had zyne vrouw, genoegzaam tegens haren wil be-
praat

mant te misdooen of door andere doen misdooen, ziet *Matth. tom. II. Analect. p. 73. en IV. de Nobil. 34. en den Heer Dumbar tom. II. Anal. p. 399. en in zyn Kerkelyk en Wereldlyk Deventer bladz. LVI. Voor al wierd dit afgevergert van die geene welke uyt de gevangenisfen ontslagen, en de stadt ontzeit wierden: 't welk dikwils zullende voorkomen, hebbe ik nodig geoordeelt het Formulier daar van, in een out beschreven boek gevonden, alhier op te geven.*

„ Allen den genen, die desen brief sellen sien of horen
 „ lesen, doe ic A. verstaen, dat ic belie ende bekenne, dat
 „ ic mit mynen vryen moetwille geloeft, gewilkoert ende
 „ gefekert hebbe, gelove, wilkoer ende seker mit desen
 „ brieve, by mynre trouwe, ere ende sekerheyt, ende heb
 „ dair toe myn hant op desen brief geleyt, ende lyflic then
 „ heyligen gezworen mit hande, mit monde, mit opgereg-
 „ ten vingeren, ende mit volstaefde ede aen handen des Raets
 „ van Utrecht, als dat ic nimmermeer, also lange als ic leve,
 „ doen en sel noch doen doen, ic, noch nyemant van mynre
 „ wegen, heymelic noch openbaer, in geenrewys, tegen
 „ der stat van Utrecht, noch hoere borgers, noch onderfa-
 „ ten, noch nyemant anders, die ic betichten of beschuldigen
 „ mag in eniger wys, roerende van der vangenisse, dat
 „ ic t' Utrecht geweest, ende op sinte Katrine Poort &c.
 „ gelegen hebbe. Voert so heb ic noch gewilkoert op myn
 „ lyf, dat ic binnen twee of meerder jaren naestcomende
 „ bynnen der Stat van Utrecht ofte Stat vryheyt niet comen
 „ en sell; ende dat ic een myle omgaens van der Stat blijven
 „ sell;

praat om Nonne te *Wyk* te worden, en hy had zich in een Karthuiſers klooster begeven, Doch de tydinge van zyn ſchoonvaders doot krygende, ſmyt hy zynen Monnikſkap weg, komt heimelyk met eenig volk te *Wyk*, neemt zyne Vrouw wederom tot zich, en tragt zich in het bezit te ſtellen van de goederen door den Heer van *Abcoude* nagelaten, Doch de Biſſchop hier van kenniſſe krygende, zent eenig krygsvolk naer *Wyk*, krygt *Jan van Brederode* gevangen, en ontbiet den Jonkheer van *Gaesbeek*, als naaſte erfgenaam, wien hy *Wyk* overgeeft en verleyt met *Abcoude*. (1) Het ſchynt, dat de Raadt niet gewilt

„ fall, ende tenden den jaren voircreve oec niet naerre der
 „ Stat van Utrecht comen en ſel, dan een miele voircreve,
 „ ten ſy by conſente ende wille des Raets der Stat van Utrecht
 „ voircreve. Ende wairt ſake, dat ic dit niet en hielde,
 „ ende in enige punten gebreckelic worde, dat God verhue-
 „ den moet, ſo bekenne ic my ſelve ſekerloos, trouweloos,
 „ eerloes, ende meyneedich, ende verwonnen te weſen van
 „ allen rechten, ende daer toe myn lyf verboert te hebben,
 „ ende bidde alſdan alle Heren, Vorſten, Stat, Steden,
 „ Baeluwen, Scout, Scepenen ende rechteren, daer ic on-
 „ dergehouden ofte bevonden ſel werden, dat ſy dat aen
 „ myn lyf rechten willen, gelikerwys of ic deſe willekoer,
 „ loffeniſſe ende ſekerheyt voir hem in den gespannen rech-
 „ ten gedaen hadde, ſonder argeliſt. In kenniſſe &c.

Door het doen van deſe *Oirvede* zorgde de Regeering, dat haar in 't vervolg van tyd, van de veroordeelden, of uitgewezenen en ballingen geen nadeel konde worden toegebracht. En hebbe ik in libro *Rofae* p. 81. vf. (zynde een out geſchreven boek beruſtende in onſe Stads Secretarye) gevonden: *enich man die oervedich waer der Stat van Utrecht, ende zyn oervede brac, die verbuerde zyn lyf*. Doch wy zullen in 't vervolg voorbeelden vinden van menſchen, die zich weinig aan dit krachtig verbandt en eedt hebben geſtoort, en niet geſchroomt hebben hunne oervede te breken.

Dit doen van *oirvede* is naderhand door Keiſer Karel by zyne Ordonnantie, te vinden in het Utrechts Placcaetb. III. deel p. 320. afgeſchaft.

(1) Zoo verhaalt het Heda bladz. 268. Doch Joh. a Leydie

gewilt heeft, dat hunne borgeren of onderzaten zich deze zaak zouden aantrekken, ofwel, dat zy meer gunste aan den Heer van *Brederode*, dan aan den Heer van *Gaasbeek* heeft toegedragen. Want ik vinde in het Buurspraak boek, twee jaren daar na, te weten in het jaar 1410. des woensdags na Tiburcii, *De Raet gebiet Beernt Proeys den Scout, dat by voer onsen Rade ter antwoerde coem tusschen dit ende een woensdage naestcomende.* En s'woensdags na Exaudi, *Want Beernt Proeys boven verboede fraets out ende nye gereyst heeft, ende bewint gebadt heeft mitten Joncheer van Gaesbeec, ende in sinen dingen, daerom heeft bi verboert vyflich ponden ende syn borgerfchap, ende die Raet neemt hem syn*

van de daden der Heeren van Brederode by Matth. tom. II. Anal. p. 333. en de Heer Paulus Voet kort verhaal der doorluchtige Heeren van Brederode bladz. 63. schryven, dat Heer *Reinout* van Brederode in 't jaar 1390. is overleden, en dat zyn outste zoon *Diderik*'s jaars te voren in 't Carthuysf Klooster te *Diest* in *Brabant* zich begeven hebbende, de tweede zoon *Fan* hem was opgevolgt, en dat zyne Vrouw in 't jaar 1401. in het Nonneklooster te *Wyk*, 's jaars te voren gesticht, gegaan is, zonder byvoeginge dat zy tot dat befluit onwillig zoude gekomen zyn, en dat *Fan* een Lekebroeder in het Klooster der Karthuysers t' *Utrecht* geworden zynde, na de doot van zyn Schoonvader, oirlof verkregen hebbende van den Paus om zyne order te verlaten, verzocht heeft zyne Vrouw wederom by zich te hebben, doch dat, de Biffchop hem zulks weigerende, hy met enig volk te *Wyk* gekomen is, en zyne Vrouw uyt het Klooster gehaalt heeft: dat de Biffchop dit horende met volk naer *Wyk* gegaan is ende Stadt ingenomen heeft: en dat *Fan van Brederode* in de gevangenfisse gelegd, en zyne Vrouw wederom in 't Klooster gebracht is, in 't welk zy 's jaars daar aan uyt hertzeer en verdriet is gestorven, wanneer *Fan* losgelaten zynde, naer *Vrankryk* is getogen en aldaar in eenen *Veldflag* tegen de *Engelfchen* is gebleven: en dat dus de goederen van den laaften Heer van *Abcoude* zyn gekomen aan *Jacob van Gaesbeek*, zyn broeders zoon.

fyn borgerfchap. (1) Waar uit blykt, dat de Schout voor den Heer van *Gaesbeek*, en dus tegen den Heer van *Brederode* geweest is.

De Raadt heeft ook in dit jaar het getal van hunne Schutters bepaalt, en gewilt dat'er maar vier hondert wezen zouden, (2)

Op dat de Stadt zinlyk zoude gehouden, en voor al stadts bruggen, trappen en wedden van flyk en andere vuilgheit zouden ontlafst blyven, was de Raadt

(1) Dewyl zommige lezers niet zullen kunnen begrypen, hoe de Raadt zodanig eene rechtsoeffeninge over den Schout der Stadt heeft kunnen en mogen oeffenen, zoo moet ik kortelyk aantekenen, dat, schoon de Bifchop den Schout aanftelde, hy niet mogte noemen wien hy wilde, maar was de aanftellinge onder anderen mede bepaalt in zo verre, dat een Bifchop volgens den eedt, dien hy by zyne inkomft aan den Raadt gedaan hadde, (waar by hy zich verbonden hadde alle Stadts rechten, voorrechten, vryheden &c. te zullen hanthaven) geen Schout mogte aanftellen, dan een geboren borger. Ziet Utrechts Placcatb. III. deel p. 201. Moeft derhalven de Schout een geboore borger zyn, zoo was hy ook onderhevig het rechtsgebiedt van den Raadt, die van alle oude tyden af over hare eige borgers en ingezetenen heeft geoordeelt, ja mogt zelfs een borger van Utrecht nergens dan voor den Raadt der Stadt Utrecht te recht gefteft worden. En dat de Raadt der Stadt niet alleen den Schout over gemeene misdaden, maar ook wanneer hy verzuimig was in't waernemen van zynen plicht, geftraft heeft, blykt uit de Ordonnantie op het timmeren van den jare 1373. te vinden in 't Utrechts Placcatb. III. deel bl. 284. waar by de Schout, indien hy volgens derzelver voorfchrift niet handelt, in eene geldboete verwezen word. Ziet ook p. 289. En dat de Schout van den Raadt is berecht en beftraft, zal ons in 't vervolg meermalen voorkomen, en wy het op die jaren, in welke wy'er gewag van vinden, melden.

(2) Het Schutters collegie beftont uyt zeker getal van menfchen, die zich in de doelens oeffenden met boog en pyl, en eens jaarlyks naer eenen opgerechten Papegaay fchoten, en die dezelve treffe wierd Koning der Schutten genaamt, en veel eer bewezen. Ik zoude hier wel meer van aantekenen, doch het we-

Raadt gewoon aan zommige het Borgerrecht om niet te geven, mits zekere bruggen, trappen en wedden, ja zelfs straten, aafdochten en andere publyke plaatzen schoon houdende, en zuiverende van alle onreinigheit op hunne kosten: zoo vinde ik in dit jaar verscheide met het Borgerrecht begiftigt te zyn onder de voorgemelde voorwaarden. Deze borgeren wierden genaamt *Slykborgers*, en waren verplicht hun leven lang gedurende dezen dienst te doen; en indien zy hier in nàlatig waren, wierd hun het Borgerrecht wederom afgenomen, en konden zy geene Gildebroeders blyven in die gilden, welke zy aangenomen hadden volgens het Raadsbesluit genomen des woensdages op sinte Symon en Juden avont 1417. (1)

1 4 0 9.

In den jare 1409. is de Regeering aldus verzet.

Schepenen.

Jan van Lichtenberch, Borgemeyster.
Vrederic van Drakenborch.
Jan van den Spieghel.
Willam van Alendorp.
Alfer van der A.

Jan

zentlykste dat van hen gezegt kan worden, is te vinden hy Matth. lib. IV. de Nobil. p. 1117. die daar en op de volgende bladzyde de oude Schutters Ordonnantie te voorschyn brengt en uitlegt.

(1) Van deze *Slykborgers* verdient nagezien te worden, 't geen de geleerde Heer van de Water in het Utrechts Placc. III. deel p. 269. daar van heeft verzamelt, die ook aantekent, dat dezelve in den jare 1603. vernietigt, en in der zelve plaats vèlnis of afchluiden aangestelt zyn.

Jan die Coninc.
 Jan van Gruenewoude.
 Jonge Beernt Proys.
 Peter Rwfſche,
 Louwerens van Hamerſtein.
 Willam Woutman.
 Dirc van Houdaen.

Raden.

Sweder van Houdaen, Borgemeyſter.
 Herman Grawert,
 Jan die Wael. Huce Goyer in zyn ſtat.
 Riqwyn Jans zoen.
 Egbert Jacobs zoen.
 Dirc Pawe.
 Jan Brunt.
 Herman die Vroede.
 Henric Vos.
 Jan over die Vecht, Hermans zoen.
 Jacob Sloyer.
 Willam Jans zoen.
 Jan Gheryt Gepels zoen.
 Henric van Luttickenhufe.
 Hubrecht Daniels zoen.
 Willam van Maerſen.
 Mattheus Pot.
 Henric Vrederix zoen.
 Herman Weffels zoen.
 Aernt Willams zoen.
 Henric Pouwels zoen.
 Jan Gheel.
 Henric Jacobs zoen.

Volprecht Foyt.
Jan van Damassche.

Oudermannen.

Pilgrum die Wael. }
Lodewich die Wael. } Wantfniders.
Egbert van Gruenenberch. }
Herman van Gameren. } Sniders.
Lambrecht Peters zoen. }
Willam Henrix zoen. } Backers.
Jan Scout. }
Timan Dirx zoen. } Molenaers.
Jacob Beren zoen. }
Henric van Lit. } Linnewevers.
Hubrecht Egbrechts zoen. }
Gherbrant Spiker. } Vleyfchouwers.
Steven van Sleen. }
Jacob Gheryts zoen. } Vifhcopers.
Jan Weffels zoen. }
Willam Jans zoen. } Louwers.
Aernt Dircs zoen. }
Gheryt Aelbrechts zoen. } Wollewevers.
Jan Herboort. }
Willam Herboort. } Marsluden.
Jacob van Lichtenberch. }
Willam van Weelde. } Botterluden.
Gheryt die Haen. }
Willam Ghifelmaer } Cordewaniers.
Ghifebrecht Jans zoen. }
Jan Weffels zoen. } Oudecordewaniers.
Peter van Snellenberch. }
Dirc van Zulen. } Corencopers.
Henric Jans zoen. }
Ludewich van Aerde. } Oudewantfniders.

Aernt

Aernt die Brwn.	}	Steenbickers.
Gheryt van Hensboec.		
Mattheus Scrodekyn.	}	Graeuwerkers.
Jan Mathys zoen.		
Peter Walmer.		Riemsniders.
Dirc van der Meer.		
Claes Hermans zoen.	}	Bylhouwers.
Willam Bogemaker.		
Huge die Beer.	}	Smeden.
Willam Butendyc.		
Anzem zalm.	}	Zadelaers.
Dirc Baers.		

Uyt de uitspraak gedaan over de verschillen tusschen den Bisschop en de Stadt Amersfoort, waar van wy terstond zullen melden, blykt, dat dit jaar Ooverste Oudermannen zyn geweest *Pelgrum die Wael*, en *Huybert Egbertzoon*. In welke uitspraak ook *Mattheus Pot* als Borgermeester word gestelt, schoon in des Raads boeken *Sweder van Houdaan* vermeld word die waardigheid dit jaar bekleet te hebben. Dus moet *Sweder van Houdaan* voor het doen dezer uitspraak gestorven, en *Mattheus Pot* in deszelfs plaats gekoren zyn, of de eerste door krankheit of anderzints belet geweest zyn om de uitspraak te doen, en de laatste deszelfs plaats vervangen hebben.

Het accoord tusschen de Landgenoten van de Lange Vliet en de Elf Hoeven in den lande van Yfellesteyn, aangaande de uitwateringe in de Lange Vliet den 1. Maart gesloten, kan men lezen in het Utrechts Placcaatb. II. deel bladz. 130.

Van alle de amptenaren in de Stadt Utrecht woonachtig had de Bisschop alleen maar de aanstellinge van eenen *Schout*, en van eenen *Tollenaar*, die des Bisschops

Biffchopstollen ontving en verrekende. Om dat deze een bediende van den Biffchop was, en niemant in dienst van eenen anderen Heer zynde, de Stadt vry raden konde, daarom heeft de Raadt in dit jaar des dingsdags na onzer Vrouwen-dag te Lichtmiffe verftaan, dat geen *Tollenaar* van den Biffchop, zoo lang hy dat ampt bediende, in des stadts Rade zitten, of gekoren zal worden voor Schepen, Raadt of Ouderman. Deze *Tollenaar*, fchoon door den Biffchop aangestelt, stont echter, met betrekkinge tot het waarnemen van zyn ampt, onder de beveelen des Raadts, zoo als blykt uit deze overdragte des Raadts van 't jaar 1389. *Wanttet een oude ghewoente gheweest heeft, zo wie zyn ghoet binnen der Stat van Utrecht te vertollen plach, dat zi den Tolnaer te zoeken plaghen in 't Gruythuys, ende daer zo plach de Tolnaer, ofte ghene, dien by 't beval, sberen tollen te boeren, dat een wyl tyts verdwaelt heeft gheweest, daer die coepmans dicke mede ghebindert gheweest hebben, bier omme zo is de Raet van der stat out ende nye over een gbedraghen, dat ons Heren Tolnaer van Utrecht, die nu is, of bier namaels zyn Tolnaer wart in 't Gruythuys sitten zal, bi ofte een ghoet man diet de Tolnaer, beveelt, ende gheen wyf. Ende waert dat de Tolnaer of de ghene dien byt bevele, die onse borgber waer, des nyet en dede, ofte meer name van tollen, dan bi sculdich waer te doen, dat woude de Raet van der stat out ende nywe, die is, of bier namaels wezen zel in der tyd, aen hem rechten na borer goetdunken.*

Het is de plicht van goede Regenten te zorgen, dat de rekeningen der genen, die penningen voor het gemeen ontfangen en uitgeven, in de ordre, en behoorlyk worden onderzocht en nagezien. De Regenten van dezen tyd zyn daar in gansch niet nalatig

latig geweest, maar hebben des maandags na Bonifacii verstaan, dat, wanneer Cameraars en die geene, welke stadts ambachten voerden, en verantwoordinge te doen schuldig waren, hunne rekeningen aan de stad overbrachten, de Raadt dan vier mannen van den Rade out en nieuwe zoude stellen, om die rekeningen wel en nauwkeurig na te zien, welke verplicht waren binnen een maandt daar na die rekeningen in den Rade te brengen en dezelve te loven of te laken. En indien zy binnen dien bepaalden tyd zulks niet deden, zoo moesten zy zoo lang binnen hunne huizen blyven, zonder uit te mogen gaan, tot dat zy behoorlyk verflag van hunne bevindinge aan den Raadt hadden gedaan, en misten acht ponden, die zy anders voor 't onderzoek der rekeningen hadden.

In dit jaar des woensdags na S. Martens dag translationis, heeft den Raadt dit merkwaardig besluit genomen. (1)

Overdroech die Raet van der stat out ende nywe dese punten nabeschreven:

In den eersten, dat van dezer tyt voert gheen onzen borger ofte ondersaet eniger Heren ofte andere luden, gbeestelike ofte weerlike, rok noch caproen, (2) nochte gbeenrebande zac draghen en sellen. Ende yemant die dit verbrake, dat woude die Raet aen hem rechten tot boren goetdoncken, ten waer, dat zy boer stede huysgesinde waren, ende dagbelix in boren cost waren, die mogen boren beren clederen,
caproen

(1) Ziet het Utrechts Placc. III. deel bladz. 72. en voor al Marth. IV. de Nobil. 25.

(2) *Caproen* is het gedeelte van een kap, welke het hoofd bedekt, waar van gezien kan worden 't geen de geleerde Heer van Ryn heeft aangetekent op de Kerkelyke Historien van Nederl. II. deel bladz. 429.

caproen ofte zac draghen sonder brueken.

Item en sellen geen maescap meer clederen ofte caproen te samen draghen, dan zes personen, ende yemant die dit verbrake, dat woude die Raet scherpelic aan hem rechten.

Voert en sellen gheen onse borghere, ofte ondersaeten yemant meer cleden ofte caproen geven dan boren buysgesinde, die sy dagelix mit hem in boren cost hebben, sonder arch, ende yemant die dit verbrake, dat woude die Raet op hem rechten tot boren goetduncken.

En is'er achter dit besluit in 't Raadsboek bygeschreven: *Hier op overdroech die nywen Raet anno XXV. des donredages na annunciationis Marie voer die broken, yemant die dezer punten eenich verbrake, dat by een jaer wt der stat wesen sel.*

Het oogmerk van dit Raadsbesluit is geweest, om voor te komen, dat hunne borgers geene eigen luyden zouden worden, maar vrye luyden blyven. Want vermits te dier tyd de eerste Edelluiden borgers der stadt Utrecht waren, om deel te hebben aen de stads regeeringe, die naer die tyden zeer aanzienlyk was, zoo kan men licht bezeffen, dat'er onder zullen geweest zyn, die op veele wyzen getracht zullen hebben, door mindere borgeren aan zich te verbinden, aenhang te maken, en dus met 'er tyd veel gezag in de Regeering te hebben. En dewyl de Raad begreep, dat hier door veel nadeel aan de vryheit, welkers behout de Regeerders van dien tyd zeer ter herte ging, zoude worden toegebracht, zo heeft zy zulks wysselyk zoeken te beletten. De ondervindinge van vorige jaren had hun geleert, wat de heersucht niet vermag in de doorluchtige geslachten van de *Vreezen, Gunters* en *Lichtenbergens*. Zy wisten zeer wel, dat het niet dan

van

van een kwaad gevolg konde zyn, indien borgers, die jaarlyks in hunne gilden te lote moesten gaan, om Oudermans te verkiezen, niet vry hunne stem konden geven aan die, welke zy in gemoede overtuigt waren de nutste en beste te zyn; en dat die vryheit van stemmen niet konde bestaan in zulke borgers, die aan machtige en vermogende heeren dienstplichtig waren. En dus straalt hier wederom in uyt de groote voorzichtigheit en het wys beleid der Regenten van dien tyd, ter voorkominge van aanwach van gezag en krachtigen aanhang van bewintzuchtige Heeren.

Die van *Amersfoort* veele redenen van klachten gegeven hebbende aan den Bisschop *Frederik van Blankenbeim*, over 't nadeel door hun aan deszelfs rechten gedaan, ook onder vermoeden zynde, van zich tot nadeel van het Sticht met den Hertog van Gelre verbonden te hebben, hebben de Bisschop en zy, volgens de pryslyke gewoonte van dien tyd, de vereffeninge hunner geschillen overgelaten aan d'uitspraak van goede mannen, en daar toe verkoren de Stadt Utrecht, nevens de steden, Deventer, Campen en Swol, die daar over den XVI. December dezès jaars haar zeggen hebben geuit: (1) En hebben ook in dit jaar de Amersfoortenaars met hulpe van die van Emmenes, Seldert, van der Haer en Duiſt, op aanhouden van den Bisschop, den *Spakenburgerdyk* by Bunschoten gemaakt om noots wille des lands, en heeft de Bisschop verklaart, dat die Gerechten ten eeuwigen dage onbelast zullen zyn den Dyk te onderhouden. (2)

(1) Men kan ze lezen by Matth. Rer. Amersf. script. pag. 232.

(2) Ziet Utrechts Placcaatb. II. deel bladz. 49.

1410.

In het jaar 1410. zyn tot de Regeering verkoren
deze navolgende personen.

Schepenen.

Volprecht van Amerongen Borgermeyster.
Peters Jans zoen.
Gheryt Vrencke.
Vrederic van den Spiegel.
Jan Pot.
Willam Schade.
Jan van Lantscroen.
Willam van Winsen.
Yfebrant van der A.
Henric die Wit.
Claes van Loenen.
Egbrecht Paelvoet.

Raden.

Gheryt van Damassche.
Jan Knyff.
Claes Ketelaer.
Jacob Scrodekyn.
Peter Foyte.
Claes Elgher.
Jan Knwt.
Peter Jacobs zoen.
Aernt van Cleve.
Jacob Herboert.
Henric van Endoven.
Andries die Wit.

Roelof die Kraen.
 Aernt Hughe.
 Jan Witvoet.
 Jan Hombout, Borgermeister.
 Claes Splinter.
 Jan Schavert.
 Vrederic Marten.
 Peter Scrodekyn.
 Henric Haec Hubrechts zoen.
 Andries Paep Lewen zoen.
 Bertelmeeus Glasemaker.

Oudermans;

Jacob Sloyer Henrix zoen. } Wantniders.
 Jacob van Lochorst. }
 Ghisebrecht van Galencoep. } Sniders.
 Dirc die Rike. }
 Hendric Spiker. } Backers.
 Steven Backer. }
 Willam van der Woert. } Molenaers.
 Beernt Jans zoen. }
 Herberen van Linschoten. } Linnewevers.
 Ghisebrecht Dirx zoen. }
 Jacob Egbrechts zoen. } Vleyshouwers.
 Jacob Vrederix zoen. }
 Henric Lichtenap. } Vischcopers.
 Henric Pouwels zoen. }
 Henric die Wit Jans zoen. } Louwers.
 Jacob Haec. }
 Peter Hafaert Dirx zoen. } Wollewevers.
 Peter Hugen zoen. }
 Timan die Lange. } Marsluden.
 Jan Wedde. }

Claes

Claes Sabel.	} Botterluden.
Henric van den Slut.	
Valc van Goudenberch.	} Cordewaniers.
Claes Buer.	
Herman Scout.	} Oudecordewaniers.
Andries Alarts zoen.	
Riqwun van den Velde.	} Corencopers.
Wessel Zuermont.	
Jan van Tyel.	} Oudewantfniders.
Evert van Strymaet.	
Gheryt Bolle.	} Steenbickers.
Peter van Voskulen.	
Timan Walmer.	} Graeuwerkers.
Jan Droem.	
Willam van Vlueten.	} Riemfniders.
Timan van Dorsfchen.	
Michiel Thomaes zoen.	} Bylhouwers.
Dirc Pul.	
Wouter Grawert.	} Smeden.
Jan Zintelbyer.	
Jan van Meerlo.	} Zadelaars.
Dirc Willam.	

Op ten Heyligen dertienden avond heeft de Bifchop verklaart by eenen brief, te vinden in het Utrechts Placcaatb. II. deel bladz. 271. dat de geerfden van den Gefichte onder het Waterschap van Woerden, zoo wel als die van Holland, zullen dragen de lasten rakende het voorschreve Waterschap, hebbende kort daar na de Hertogen *Willem* en *Jan van Beyerens* bevestigt de voorrechten door Hertog *Aelbert* aan het voornoemde Waterschap gegeven. En heeft de Bifchop op S. Agnietenavond noch eenen brief uitgegeven, aangaande de fchouwe van de Lange Vliet, en is ook in dit jaar be-

beraamt eene Ordonnantie, om te kiezen de Deputaten, die de Vecht, Vaartsche en Krommen Rhyn zouden schouwen. (1)

Ter betalinge van eenige schulden, welke de Stadt hadde, heeft de Raadt in het begin dezès jaars des vrydags na S. Agnieten dag, als mede Saturday na S. Victoers en Woensdag na S. Andries dag, bevolen allen borgeren, die buiten de stad ten platten lande woonden, jaarlyks aan der Stadts Cameraar te geven eenen ouden Vrankryfschen schilt, op verbeurte van ontborgert te worden. Doch indien zy betaalden, zouden zy waak- en dienst vry zyn en niet mede uyt reysen, ten zy Stadts bannier mede uyt was, maar moeten volgen den klokkenslag als 't watersnoot ware. (2) En voorts dat zy de plaats hunner woning binnen de stad jaarlyks zouden opgeven aan de Oudermans hunner gilden, op dat indien zy wierden beklaagt voor den Raadt of iemand iets op hen te zeggen hadde, de dagingen daar konden gedaan worden. Ook is by dezelve Overdrachten, zoo wel de binnen als de buiten borgeren verboden enig koorn of goed, by eenen Pander bezet, weg te voeren. (3)

In

(1) Ziet Utrechts Placcaatb. II. Deel bladz. 131. en 192.

(2) Dit wort nader verklaart des Woensdags na Martini 1412. *Die Rade van onse Stat out ende nyuwe syn overdrachten, dat alle de borgeren van Utrecht, die hoer boechste weer ende woenstat binnen der Stat van Utrecht hebben, gevriet sellen wesen van den clockenstach op ten Leckendyc, al ist oick dat die borger in ende wt onser Stat bouwet; mer alle andere onse borgers, die in den lande woenen, ende mede onse binnen borgeren, die haar bouwinghe buten houden, daer s' wt ende inne bouwen op ten lande, ende daer dachlix licht ende vuer houden, sellen mede volgen den clockenstach op ten Leckendyc, ende wt elken huse eenen man senden.*

(3) Ziet Utrechts Placcaatb. III. Deel p. 289.

In dit jaar heeft de Raadt ook eene overdrachte gemaakt rakende den *Banne*, en de maniere van procederen voor 't Gerecht, welke, te lang zynde om hier plaats te geven, nagezien kan worden in het derde deel van het Utrechts Placcaetb. bladz. 287. Alleenlyk zal ik hier maar op aantekenen dat iemand gezegt wierd ten *banne te staan*, die door den Rechter veroordeelt was zekere boete te voldoen, of, als gezegt word in de Overdrachte van 't jaar 1382. *van verplagenre scout, of versmadenisse des rechts, of van andere lofte.* (1) Doch, vermits hier gesproken word van die geene, *die niet geestelyke recht vervolgt waren, en dat die zig uit den ban zouden moeten lossen en absolutie winnen*, zoo moet men weten, dat, schoon een burger eigentlyk nergens anders in wereldsche zaken konde te recht gestelt worden, dan voor des stads rechtbank, 'er echter gevallen waren, waar in de Geestelyke Rechter, Officiaal van den Bisschop genoemd, over wereldsche personen te zeggen had, als by voorbeeldt over huisgenoten, dienstboden van kerkelyke personen, over die zich ten dienste der kerke overgegeven, of de bescherminge der kerke hadden aangenomen. Ook in zaken waar in de Geestelykheit in haar recht of bezittinge verkort was, wanneer de Officiaal hun eene boete opleide, of ook wel in den geestelyken ban dede. (2)

In

(1) Het Latynsche woort *bannus* word volgens het gebruik der middel eeuw verscheidentlyk opgevat, als voor de banverklaringe, en *bannire* voor den openbaren ban uitspreken. ziet Sirmond Not. in Concil. Confluentin. en voor de verbeurtverklaringe, als aanwyft Cellotius in Concil. Duziacens. 1. cap. 14. maar voor al voor de rechtelyke uitspraak van geldboete, als Buchel: ad Hed: pag. XLVII. aantoot.

(2) Ziet hier van Matth. 11. de Nobil: 21. en H. v. R. in zyne Aantekeningen over de Kerkelyke Outheden van Nederland

land

In dit jaar is door den Bisschop uitspraak gedaan over 't verschil tusschen *Jacob van Gaesbeek* als Heer van Abcoude, en *Jacob van Lichtenberch* als Prooft van S. Pieter, over hantwissel, nakoop, de dagelyksche gerechte, tins en tienden tot Abcoude en Vinkeveen, welke te zien is by Matth. de jure Gladi cap. xxiv.

Ook heeft *Baarn*, te dier tyd eene stadt, zich verbonden aan *Amersfoort* om haer in tyden van nood by te staan. Ziet den brief by Matth. III. de Nobil. cap. 1. en Rerum Amersfort. Script. pag. 236. by wien ook lib. 1. Fundat. Eccles. p. 164. te lezen is eene aanmerkelyke brief over de twee Costerijen in de Buurkerk, waar uit blyken kan, welk de plicht der Costeren was, en wat door hun verricht moest worden.

Pontanus en Slichtenhorst in 't viii. boek hunner Geldersche geschiedenissen verhalen, dat Bisschop *Frederik van Blankenbeim* in dit jaar tegen de beide Heeren van Arkel, vader en zoon, den ban heeft uitgeblixemt, en brengt Pontanus den brief zelfs te voorschyn. Doch uit de leezing der zelve komt het my voor, dat de Bisschop den ban door zynen Officiaal in 't jaar 1405. wegens de schade aan de goederen der Geestelyken gedaan (waar van wy hier boven bladz. 31. gemelt hebben) op hoope van voldoeninge opheft, en het verbodt van Godsdiens oeffeningen (1) tot het jaar 1412. uitselt,

land I. deel bladz. 256. die ook aldaar aanmerkt, hoe de Officialen dikwils deze macht hebben misbruikt. Voor al verdient hier op nagezien te worden Matth. manuduct. ad Jus Canonic. lib. 11 r. tit. 2. die aantoot, dat wereldsche hunne geschillen zomtyds bragten voor den Officiaal, om redenen daar bygebragt; en 't geen de Heer van de Water in het Utr. Placc. III. Deel p. 242. heeft aangetekent.

(1) Gemeenlyk *interdict* genaamt. Waar in deze van den ban

stelt, onder vermaninge van in dien tusschen tydt te voldoen de schade, door hen aan de Geestelykheit toegebracht, waar aan niet voldoende, dat zy dan voor verbannen in den hoogsten trap zouden gehouden worden.

Het driejarig bestant tusschen den Hertog van Gelre en Graaf *Willem* ten einde zynde, heeft Graaf *Willem* (niet konnende dulden, dat *Willem van Arkel* in 't vorige jaar de stadt *Gornichem* en het *Land van Arkel* overgegeven hadde aan zyn oom *Reynout* Hertog van Gelre, om onafscheidelyk aan Gelderland te blyven, en dat *Reynout* daar reeds gehuldicht was, en 'er bezit van hadde genomen) zich ten oorlog toegeruft, en door het vergunnen van verscheide voorrechten (1) aan die van *Amersfoort*, dezelve op zyne zyde gekregen, en gewapende schepen op de Zuiderzee gezonden, om te beletten, dat de Geldersche schepen uit *Harderwyk* en *Elburg* niet zouden uitloopen, om op de Hollandsche stromen te stropen, en ook krygsvolk in *Amersfoort* gebragt, om daar uit de Gelderschen te beoorlogen. Waar mede hy verscheide stroperyen op den Gelderschen bodem gedaan heeft. Doch is in dit jaar door toedoen van *Jan van Beyeren* Bisschop van Luyk tusschen deze twee Vorsten een bestant voor twee jaren getroffen. En is de stadt *Amersfoort* ook in dit jaar van 1410. met *Reynout* Hertog van Gulik en Gelre verfoent, (2) en bevredicht.

ban of excommunicatie verschildte, ziet by Matth. Manud. ad Jus Can. lib. 111. tit. 8. & 9.

(1) Ziet hier van Matth. Rer. Amersf. Script. p. 230.

(2) Ziet Matth. Rer. Amersf. Script. p. 231.

1411.

In 't jaar 1411. zyn Stadts Regenten geweest :

Schepenen.

Jan van den Spiegel, Borgermeister.

Alfer van der A.

Jan die Coninc.

Pelgrum die Wael.

Mattheus Pot.

Jan van Clarenborch.

Peter Rwfische.

Jan van Groenewoude.

Louwerens van Hamerstein.

Dirc van Houdaen.

Willam Woutman.

Vranc die Witte.

Raden.

Harman Zittert.

Egbert van Groenenberch.

Riqwyn Jans zoen.

Huge Goyer.

Hubert Egberts zoen.

Volpert Foyt.

Henric Sloyer.

Jan van Lichtenberch Beernts zoen.

Herman die Vroede.

Ludewich de Wael.

Alfer van Lichtenberch.

Willam Jans zoen.

Jan Vrancken zoen.

Peter van Snellenberch.

G 5

Hen-

Henric van Luttickenhufe.

Gheryt Dedel.

Meyster Aernt die Brwn.

Matheus Scrodekyn.

Willam van Alendorp, Borgermeister.

Hermans Wessels zoen.

Melis Dirc Willams zoens zoen.

Willam van Ghent.

Henric Pouwels zoen.

Jan Gheel.

Oudermannen.

Jan van Lichtenberch. } Wantfniders.

Henric van Brienem.

Herman Grawaert. } Sniders.

Wouter Paeuwe.

Lambert Peters zoen. } Backers.

Willam Henrics zoen.

Jan Scout.

Peter Herman Mathys zoens zoen. } Molenaars.

Jan Louwerens zoen. } Linnewevers.

Faes van der Paffe.

Egbrecht Jacobs zoen. } Vleyschouwers.

Henric Jacobs zoen.

Jacob Gheryts zoen. } Vifchkopers.

Dirc Heer.

Henric Moerkyn.

Godevaert Vrancken zoen. } Louwers.

Jonge Willam die Verwer. } Wollewevers.

Gheryt Aelberts zoen.

Henric Vos.

Jan Herboort. } Marssluden.

Jacob van Lichtenberch. } Botterluden.

Willam van Weelde.

Ghe-

Gheryt die Haen.	{ Nye Cordewaniers.
Dirc Hafert.	
Ghisebrecht Jans zoen.	{ Oudecordewaniers.
Marten Mathys zoen.	
Jan Gheryts zoen.	{ Corencopers.
Dirc van Zulen.	
Hubrecht Daniels zoen.	{ Steenbickers.
Willam van Boelre.	
Willam van Maersen.	{ Oudewantfniders.
Henric Bonterock.	
Jan Mathys zoen.	{ Graeuwerkers.
Timan Witvoet.	
Peter Walmaer.	{ Riemfniders.
Timan die Wit.	
Aernt Willams zoen.	{ Bylhouwers.
Claes Hermans zoen.	
Claes van Haerlem.	{ Smeden.
Dirc Grawert.	
Michiel Jans zoen.	{ Zadelaars.
Aelbert van den Dam.	

Wy hebben op het vorige jaar aangetekent, dat de Stadt *Amersfoort* met den Hertog van Gelre was bevredicht. Doch deze vrede is in dit jaar niet wel nagekomen, vermits de Gelderschen met hulpe eeniger borgeren van *Amersfoort* hebben getracht de Stadt te overrompelen, waar over de Raadt der Stadt *Amersfoort* zich heeft beklaagt by eenen brief aan den Hertog van Gelre, in welke zy noemen de Geldersche, als ook de borgers, die aan deze daad medeplichtig waren (1), en zich uit de Stadt op het Geldersche grondgebiedt begeeven hadden, en dus ballingen uit de Stadt waren.

Welk

(1) Ziet Matth. Rer. Amersf. Script. p. 79.

Welk gedrag der Amersfoordenaars gelegenheit schynt gegeven te hebben tot het Raadsbesluit van onze Stadt, des Vrydags na Petri en Pauli dag, 't welk van dezen inhoud is: *Die Raat van der Stat out ende nye syn overdragensdysndages na Margriete, dat die goede luden van Amersfoert, die van der partyen syn, die nu buten syn, borgers sellen mogen worden, die gene die der Oversten out ende nye in der tyt nutte duncken sellen, mit zulke voerwaerden, dat sy nimmermeer in onse Stat rade zitten en zellen, mer bore kinderen mogen daer wel in zitten, oft zy daer namaels in gecoren worden.*

Ik vind niet, dat 'er in dit jaar iets merkwaardigs voorgevallen is, dan alleen dat de Vechtkeuren zyn verpacht, 't welk in de volgende jaren ook meest geschiet is. Deze Keuren waren by eene oude Overdrachte vanden Raadt des anderen daags na Kersdag 1341. (1) bepaalt, en zyn in dit jaar opentlyk aan de meestbiedende verpacht, doch op dat de pachters geen misbruik van hun verkregen recht zouden maken, heeft de Raadt dingsdags na Margrete verstaan, dat indien een pachter zelfs, of iemand zynent wegen, vechterye aanrechede, of iemand meer boete afnam, dan by den Raadt bepaalt was, hy dubbelde boete zoude verbeuren, en die bloots hoofts, met bede van vergiffenisse voor den Rade brengen, en dat de eene helfte van die dubbelde boeten voor de Stadt, en de andere helfte ten voordeele van de Keurmeesters zoude komen. Welke Keurmeesters door den Raadt gestelt, die gene, welke binnen eene maand hunne verbeurde vechtboetens niet betaalden, ter vermaninge van de pachters, moesten
uitpan-

(1) Te vinden in het Utrechts Placcaatb. III. deel bladz. 281.

uitpanden, onder verbeurte, indien zy hier in nalatig waren, van hun aandeel aan de boetens te verliezen.

Voortyds wierden alle maanden Keurmeesters aangestelt, die binnen eene maand daar na alle de vechtkuren in hunne maand voorgevallen, als mede de namen der genen, die gevochten hadden, in geschrift moesten overgeven, onder verbeurte van na dien tydt niet uit hunne huizen te mogen gaan, op eene boete van tien ponden alle dagen, tot dat zy dit verricht zouden hebben, volgens Overdrachte des Raadts Sondags na S. Symon en Juden dag 1384. (1)

1 4 1 2.

Ik ga over tot het jaar 1412. volgens gewoonte eerst zullende opgeeven de namen der Regenten van dat jaar.

Schepenen.

Jan Hombout.
Peter Jans zoen.

Vre-

(1) Ziet verder 't geen de Heer van de Water heeft aangetekent III. Deel van 't Utr. Placcaatb. bladz. 254. en de volgende, waar by ik niets te voegen hebbe, dan alleen den eed der Keurmeesters, zo als dezelve in libro Rosae geboekt staat: *Dat zweer ic, dat ic alle die vechtkoren, die dit tegenwoerdige zysoen wt verschenen zellen, ofte oec hair toe verschenen zyn, mer niet wtgegaen, noch onsen Rade aengebrocht, die wy wtgaen ende ondervinden zellen connen, truwelic wtgaen, ende den Rade op ten Raethuse bybrengen sellen, sonder yet daar van heimelic te verduisteren, oec sonder yemant des te verdragen, of daer in te verschonon. des sal ic laten om lieve noch om lede, noch om maechscap, noch om swagerscap, noch om anxt van minen live, noch om anxt van minen goeden, noch om gheenrehande saken. Dat my God so helpe ende syn heiligen!*

Vrederic van den Spiegel.
 Vrederic van Drakenborch
 Volprecht van Amerongen.
 Jan Pot, Schepen Borgermeyster.
 Dirc van der Weyde.
 Willam van Winfen.
 Henric die Wit.
 Claes van Loenen.
 Jan over die Vecht
 Jan Jacob Egbrechts zoens zoen.

Raden.

Braem van Lantscroen.
 Ghisebrecht van Galencoep.
 Claes Ketelaer.
 Jan Pot, Jans zoen.
 Peter Foyte.
 Henric Haec, Hubrechts zoen.
 Claes Elgher.
 Jan Knwt.
 Aernt van Cleve.
 Claes Sabel.
 Valc van Goudenberch.
 Jan Ghisebrechts zoen.
 Ysebrant van der A, Raet Borgermeyster.
 Andries die Witte.
 Tideman van Hamerstein.
 Jan Witvoet.
 Michiel Thomas zoen.
 Melis van Mynden.
 Jan Schavert.
 Peter Scrodekyn.
 Evert van Strimoet.
 Gheryt Bolle.

Willam Jacobs zoen.
Tideman die Lange.

Oudermannen.

Gheryt van Damassche. } Wantfniders.
Jacob van Lochorft. }
Jan Knyff. } Sniders.
Dirc die Rike. }
Jacob Scrodekyn. }
Henric van der Eem de Jonge. } Backers.
Jan Dircs zoen. }
Beernt Jans zoen. } Molenaers.
Henric van Lit. }
Herberen van Linschoten. } Linnewevers.
Jacob Vrederix zoen. } Vleyschouwers.
Gherbrant Spiker. }
Reyner Voet. } Vifschcopers.
Brant Rogge. }
Henric die Wit Jans zoen. } Louwers.
Jacob Haeck. }
Jan van den Wedde. } Marfluden.
Jan Keye. }
Jacob Herboert. } Botterluden.
Roeloff Block. }
Henric van Endoven. } Cordewaniers.
Claes Buer. }
Herman Scout. } Oudecordewaniers.
Jan Claes zoen. }
Huge Grawert. }
Ghifebrecht van Raephorft. } Corencopers.
Peter Hugen zoen. } Wollewevers.
Tyman Pyl. }
Gheerlof Martens. } Steenbickers.
Peter van Voskulen. }

Jan van Tyel.	}	Oudewantfniders.
Tideman van Zulen.		
Jan Droem	}	Graeuwerkers.
Simon Walmer.		
Timan van Dorffchen.	}	Ryemfniders.
Dirc van der Meer.		
Dirc Pyl.	}	Bylhouwers.
Ghifebrecht Schade.		
Vrederic Marten.	}	Smeden.
Henric Timans zoen.		
Jan van Meerlo.	}	Zadelaers.
Dirc Ganslagher.		

Dat *Jacob Vrederiks* zoen en *Vrederic Marten* dit jaar Overfte Oudermannen zyn geweest, blykt uit het verdrag tuffchen den Biffchop en de Stadt van 't jaar 1413, 't welk wy op dat jaar zullen mededeelen.

In het begin van dit jaar, te weten 's maandags na dertiende dag (1), heeft de Raadt lyfftraffe gefelt op eenen boedelharder, 't zy man of wyf, die 't Gerechts zegel, op sloten gefelt, eigener macht ontzegelde. (2)

In dit jaar zyn twee nieuwe straten gemaakt, d'eene genaamt *S. Pieters* straat, en d'andere *S. Pieters* ftege, thans gemeenlyk genoemt *achter S. Pieter*. Tot de eerfte heeft het Capittel van *S. Pieter* hun erf gegeven, en aangaande de tweede hebben de Capittelen van den Dom en *S. Pieter* met de Regeerders der Stadt een verdrag ingegaan.

Wat

(1) *Dertiende dag*, alzo genaamt, om dat ze was de dertiende na de geboorte van Christus, anders drie Koningen dag. Ziet *Matth. 1. Fundat. Ecclef. 17.*

(2) Ziet 't *Utrechts Placaetb. III. Deel* bladz. 290.

Wat de eerste straat betreft, daar omtrent vinde ik in 's Raadsboek 's maendags na S. Agnieten dag dit aangetekent: *Prooft, Deken en Capittel van sinte Peter t'Utrecht zellen van boren erve geleghen in den reghenboghe, wislaen een strate, sel heten sinte Peters strate, die sel breed wesen aent eynde in den reghenboghe viertien voet, ende voert van den eynde inwaert zes roeden lanck, daer is zy breed vyftien voet, ende in den middel vander voirscreve strate is zy breed zeventien voet, ende aent ander eynde so vergadert sy aen een eynde straets, dat Joncfrou Yde, Henric Ywens soens dochter ghemaect heeft, daer is sy breed bet dan zestien voeten (1), geliken dat voirscreve einde straets breed is. Ende die Heren sellen neffens der strate een gemene goede trappe in der nyer grafte doen maken, ende doen houden int reke tot alre tyt.*

Van de tweede hebbe ik in Stadts originele Copeboeken gevonden dezen brief:

„ Wy Deken en Capittelen der kerken van
 „ den Doem ende van Sinte Peters t'Utrecht,
 „ doen kont allen luden, dat wy mitten eerbaren
 „ Borghermeesteren, Scepenen ende Rade der
 „ Stat van Utrecht gunstelic overdragen syn; al-
 „ se dat wy fullen doen maken op dese tyt de stra-
 „ te van den Choraelhuse opstreckende, tusschen
 „ huse

(1) *Zestien voeten*] Dit mochte niet geschieden dan by be-
 lieftenisse en toestemminge des Raads, volgens de Over-
 drachte des Raads van 't jaar 1382. te vinden in libro Rosa-
 rum: *nyemant van deser tyd voert zal ghene nyuwe straten
 mochte stegen maken; zi en zellen wyt wesen achtien voeten
 na der Stat mate, ofte wider, of zi willen; ten zi bi oer-
 love des Raats van der Stad, die wezen zal in der tyt. Ende
 daer en zellen die Overste van der Stat ghene macht in hebben
 buiten dan menen Rade van der Stat.*

„ huse heren Geryts Weerts des Proest van Aern-
 „ hem, ende heren Johans Dircx soens huse, des
 „ Proest van Ruermunde, totter brugge toe an
 „ der nywer graften by des Bisscops herberge van
 „ Ludich nu ter tyt, mit fulken vorwarden, dat
 „ de voirscreve straet tot ewighen daghen een
 „ open ruum straet ende ghemeen wech bliven fell.
 „ Ende dat men daer nummermeer vulnisse ofte
 „ onrenlicheyt, of geen andere becommeringe
 „ des weechs, off der strate, ofte in den sloten lan-
 „ ges der straten voirscreven brengen, leggen
 „ of laten leggen en fall. Ende hier om soe ge-
 „ loeft ons de Stat voerscreve, dat sy daer enen
 „ man toe setten fall tot ewigen dagen, dien sy
 „ borgerfchap geven sel, ende dien zy bevelinge
 „ doen zellen dese voirscreve straet reynlic te hou-
 „ den, ende mede macht geven enen ygeliken
 „ van hueren borgeren ende ondersaten te bekue-
 „ ren by eenre redeliker kuere, die daer onreyn-
 „ licheyt ofte vulnisse op brochte, ofte enige beco-
 „ meringe op dede. Behoudeliken onser kerken
 „ oude brieve ende privilegien in huere machte
 „ te bliven, sonder enich argelift. In orkonde
 „ der waerheyt, hebben wy desen brieff besegelt
 „ mit onser Capittelen segelen. Gegeven in 't
 „ jaer ons heren dusent vier hondert ende twaloff,
 „ festien dage in Aprill.

Deze brief door de voornoemde Capittelen aan de Stadt gegeven zynde, hebben de Regeerders aan die Capittelen uitgelevert dezen navolgenden brief;

„ Wy Borghermeysteren, Schepen ende Ract
 „ der Stat van Utrecht doen condt allen luden,
 „ dat wy mitten eerberen Heren Dekenen ende
 „ Capittelen van den Doem ende sinte Peters der
 „ Stad voerscreve gunstelic overdragen syn, alsoe
 „ dat

„ dat die heren voerscreven sullen doen maken op
 „ dese tyt die straet van den Choraelhuus op streck-
 „ kende tusschen huse heren Geryts Weerts Proest
 „ tot Arnhem, ende heren Jan Dircx zoens huse
 „ des Proest tot Ruremunde, totter brugge toe an
 „ der nywer graften bi des Bisscops herberge van
 „ Ludic nu ter tyt. mit sulken voerwaerden,
 „ dat die voersz. straet ten ewigen dagen een open
 „ ruym straet, ende een gemeen wech bliven sel,
 „ ende dat men daar nummermeer vulnisse ofte
 „ onreynlicheit, ofte geen becommeringe des
 „ wechs of der straten, off in den sloten lanx der
 „ straten voerscreve brengen, leggen of la-
 „ ten leggen en sal. Ende want wy Borgher-
 „ meisteren, Scepen ende Raet der Stat voer-
 „ genoemt dit tot ewighen daghen gehouden wil-
 „ len hebben, soe geloven wy desen tween voer-
 „ screve Capittelen, dat wy daer enen man toe
 „ zetten sullen tot ewigen dagen, dien wy borger-
 „ scap geven sullen, ende dien wy bevelinge
 „ doen sullen dese voersz. straet rylic te hou-
 „ den; ende mede macht geven een ygeliken van
 „ onse borgeren ende onderfaten te bekueren by
 „ eenre redeliker kuere, die daer onreynlicheit
 „ ofte vulnisse op brocht, of enich becommerin-
 „ ge op dede. behoudeliken den Dekenen ende
 „ Capittelen huere oude brieve, ende privilegien
 „ in huere macht te bliven, sonder enich argelist.
 „ In orkonde der waerheit hebben wy desen brief
 „ befeghelt mit onser Stat zegel. Gegeven in 't
 „ jaer ons heren dusent vier hondert ende twa-
 „ leve.

Deze stege *achter S. Pieter* is naderhant in 't
 jaar 1417. gestraat, volgens't Raadtsbesluit 's woens-
 dags na Remigii.

Wy hebben hier voor verhaalt bladz. 85. hoe Jonge *Beernt Proeys* van den Raadt geltraft is wegens het vervoeren van koorn op het huis te Abcoude. In dit jaar is hy volgens 's Raads besluit, op S. Gertrude dag genomen, om dat hy over vier jaren, toen hy een lidt van den Rade was, twintig oude schilden van eene boete, den Raadt toekomende, gebeurt en onder zich gehouden hadde, gelast op de poorte te gaan, en bloots hoofden Rade vergiffnisse te bidden, en voorts zyn burgerfchap ontnomen, zoo dat hy nimmermeer borger zoude mogen worden.

In dit jaar heeft *Jacob van Gaasbeek* als Heer van *Wyk* en *Abcoude*, by bezegelde brieven zich erkent een leenman van den Biffchop te zyn, ende sloten van *Duerfede* en *Abcoude* nooyt te zullen vervreemden, en altyt te zullen houden, als Geflichts open sloten. (1)

Ook is in dit jaar de vrede tuffchen den Hertog *Reynout* van Gelre en Graaf *Willem* getroffen, waar by *Gornichem* en 't landt van *Arkel* Holland is ingelyft. Zommige Schryvers, als Kemp, verzekeren ons, dat Graaf *Willem*, vernemende *Gornichem* met macht van wapenen niet te zullen konnen overmeesteren, eenige Raden van den Hertog van Gelre zoude hebben omgekocht, onder belofte van 18000. kronen hen te zullen fchenken, en daar door deze vredehandeling te hebben uitgewerkt. Andere in tegendeel willen ons wys maken, dat *Willem* niet dan met moeyte daar toe heeft konnen gebracht worden. Dit meerder tot de Hollandsche, dan tot de gefchiedeniffen van het Nederflicht behorende, hebbe ik alleen moeten

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. xxiv.

ten bybrengen, om dat, zoo de Hertog van Gelre, als de Graaf van Holland, de uitspraak hunner geschillen overgelaten hebben aan *Jan van Beyerren*, gekoren Bisschop van Luyk, en onze Utrechtsche Bisschop *Frederik van Blankenheim*, die den 26. Julius dezes jaars op den huize tot *Duerstede* by *Wyk* hunne meeninge daar omtrent hebben verklaart (1), by welke uitspraak de Stadt *Utrecht* en hare borgeren met *Willem van Arkel* zyn verzoent, en de Hertog van Gelre verplicht is geworden, de ballingen van *Amersfoort* niet te laten verblyven in zyne landen, ter tydt toe zy de Stadt *Amersfoort* twee duizent kronen ter beteringe en vergoedinge der gedane schade hadden gegeven.

In dit jaar heeft Bisschop *Frederik van Blankenheim* het Landrecht de Drentenaars voorgescreven, ten bewyze dat hy hunnen Heer, en zy onder zyn gebiedt waren. (2)

Ook is in dit jaar gesticht het klooster der elf duizent maagden, door *Abraham Dole* en zyn zoon *Jacob* (3), welk erf voor weinige jaren gegeven is aan die van de Augsburgsche confessie, die aldaar eene nette kerk gebouwt hebben ter oeffeninge van hunnen Godsdienst.

I 4 1 3.

Tot de Regeering zyn voor dit jaar verkoren.

Sche-

(1) De brief kan nagezien worden by Matth. t. ix. Analect. p. 484.

(2) Ziet Matth. de reb. Ultraj. p. 62.

(3) Ziet Matth. Fundat Eccl. 1, 21.

Schepenen.

Jan van Lichtenberch, Borgermeister. In zyn plaats
 Ghisebrecht van der Weide.
 Jan van den Spiegel.
 Willam Schade.
 Goedscale van Winsen.
 Alfer van der A.
 Willam van Alendorp.
 Jan van Groenewoude.   Jan van Damassche.
 Dirc van Houdaen.
 Willam Woutman.   Henric van Luttickenhuse,
 Vrancke de Witte.
 Louwerens van Hamerstein.   Peter Mouwer.
 Vrederik Hubrechts zoen.

Raden.

Jan van Clarenberch, Borgermeister.
 Egbrecht van Groenenberch.
 Willam Henrix zoen.
 Riqwyn Jans zoen.
 Volprecht Foyte.
 Henric Sloyer.
 Claes Steffens zoen.
 Herman die Vroede.
 Lodewich de Wael.
 Willam van Weelde.
 Claes Sloyer,
 Jan Vrancken zoen.
 Peter van Snellenberch.
 Wessel Zuermont.
 Hubrecht Daniels zoen.

Vrederic de Wit.
 Mattheus Scrodekyn.
 Peter Walmer
 Aernt Willams zoen.
 Melis Dircs zoen.
 Henric Pouwels zoen.
 Johan Gheel.
 Egbert Paelvoet.
 Aarnt Hughe.

Oudermannen.

Pilgrim de Wael. } Wantfniders.
 Herman Zittert. }
 Herman van Oemeren. } Sniders.
 Dirc van Amerongen. }
 Lambert Peters zoen. } Backers.
 Henric Spiker. }
 Jan Scout. }
 Willam van der Woert. } Molenaers.
 Faes van der Passe. }
 Ghisebrecht Dircs zoen. } Linnewevers.
 Jacob Egbrechts zoen. }
 Henric Jacob Vrederix zoens zoen. } Vleyfchouwers.
 Jacob Gheryts zoen. }
 Henric Veen. } Vifhcopers.
 Godevaert Francken zoen. }
 Jan Wessels zoen. } Louwers.
 Peter Jacobs zoen. }
 Willam de Verwer. } Wollewevers.
 Henric Vos. }
 Willam Herboert. } Marsluden.
 Alfer van Lichtenberch. }
 Henric van der Slyt. } Botterluden.

Gheryt de Haen.	}	Cordewaniers.
Willam Jans zoen.		
Ghisebrecht Jans zoen.	}	Oudecordewaniers.
Henric die Vlieger.		
Dirc van Zulen.	}	Corencopers.
Jan Gheryts zoen.		
Willam van Maerfen.	}	Oudewantfniders.
Weernaer Braem.		
Gheryt van Hensbeec.	}	Steenbickers.
Andries Aernts zoen.		
Mattheus Pot.	}	Graeuwerkers.
Tideman Walmer.		
Willam van Vlueten.	}	Ryemfniders.
Willam van Ghent.		
Herman Wessels zoen.	}	Bylhouters.
Willam Boechmaker.		
Wouter Grawert.	}	Smeden.
Timan Hafert.		
Jan van den Dam.	}	Zadelaers.
Willam die Haze.		

Uyt deze zyn tot Overste Oudermannen verko-
ren *Wouter Grawert* en *Tideman Walmer*, als
blykt uit den brief, dien wy zoo aanstonts zullen op-
geven.

Eenige geschillen, tusschen den Bisschop en de
Stadt verzezen, zoo over de buitenborgers, cys-
vryheit der Geestelyken, als over de rechtsoeffe-
ning der Officialen, en Maarschalken, als mede
over den Schout dezer Stadt, zyn in der minne in
dezer voegen bygelegt.

„ In den name ons Heren Jhesu Christi, amen.
„ Wy *Frederik van Blankenbem*, bi der genaden
„ Gods Bisscop te Utrecht op die een fyde: ende wy
„ *Borgermeystere*n, *Scēpenen* ende *Raide* out en-
„ de

„ de nywe der stad van Utrecht, an die ander sy-
 „ de, maken condit allen luden, dat wy eens
 „ minliken gescheyts, ende eenre vrientlike over-
 „ drachte, by raide ende goetduncke onser vren-
 „ den an beiden zyden overdragen ende eens ge-
 „ worden zyn, van zulken punten, als hier nae
 „ bescreven staen.

„ In den eersten, dat men tusschen dit, ende
 „ achte dage na sinte Victoers dach naestcomen-
 „ de, alle buten borgers mitter clocken gebieden
 „ zell, dat zy tusschen dit, ende Meydach dair
 „ naestcomende, binnen Utrecht mitter woene
 „ comen zullen mit hore stediger woninge, ende
 „ binnen Utrecht mitter woen bliven, sonder ar-
 „ gelist. Ende wye binnen diere tyt niet ynne
 „ en quame, als voirscreven is, die, ende hare
 „ kynder, waren hore borgerfchap quyt. Ende
 „ die stad van Utrecht en fall van deser tyt voert
 „ geen borgers ontfangen, sy en sullen bin-
 „ nen der stad mitter woen comen ende bli-
 „ ven, na den ouden rechte ende gewoenten.
 „ Ende dat alle die butenborgers, binnen dier
 „ voirscreve tyt staen zellen totten Lantrecht, ge-
 „ liken anderen luden, die hem gelyck geboren
 „ zyn, wtgenomen van dootslagen. (1)

„ Item

(1) *Dootslagen*] Kennende een borger volgens Stadts
 woorrechten voor niemant anders dan voor den Raadt der
 Stadt hier over te recht gestelt worden. Dat een begane
 manslag by alle volkeren, en voor al niet by de oude Duit-
 schers met de dood gestraft zy, is bekent; en dat volgens
 de Vriesche wetten de straffe maar in eene geldboete bestont,
 toont de geleerde Heer van Loon in het III. Deel van
 de aloude Regeeringswyze van Holland bladz. 140. Volgens
 ons oudt Stadts Recht, *een borger de enen anderen borger doet
 sloege, hi waer wyf of man, begryp men, daer en is nyet te
 nemen voer syn lyf, ontquame hi, so soude hi ballinc wesen*

„ Item van den wynfyfe tuffchen der Eccleſien
 „ ende der ſtat van Utrecht, dat zal bliven ſtaen
 „ in zulker gevuechliker lyden, alſt nu huden des
 „ dages ſtaet, tuffchen dit ende onſer Vrouwen
 „ lichtmiſſe naeſtcomende. ende hiern binnen zal
 „ myn Heer van Utrecht beziën, off hi daer yet
 „ beters tuffchen gededingen can. ende en wor-
 „ de dair niet beters tuffchen gededingt, ſo mach
 „ een

uyt der ſtat ende uyt den lande hondert jaer ende enen dach.
 ziet 't Utrechtsch Placcaatb. III. Deel p. 279. Zoo dat een
 burger een ander burger gedoodt hebbende, indien hy niet
 ontquam, zyn leven verloor. En volgens Overdrachte van't jaar
 1393. te vinden in Libro Roſarum, iemand die geen burger was,
 en een doodſlag binnen de Stad doende, mochte nimmermeer
 in de Stadt of Stadts Vryheid komen, op verbeurte van zyn lyf.
 Maar geheel anders was het, wanneer een burger een ander
 geen burger zynde, hadde ter neder geveld, volgens d'Over-
 drachte des Raadts des Manendages na Palmdach 1373. *Waer*
gemant van onſer borgheren, die enigen man doet ſloeghe die gheen
borgher en waer, die zel legghen in den toerne zes weken lang,
ende daerentends niet uten toern te comen, hien hebbe eerſte den
Rade van der Stat zekerhede ghedaen, na der Stat rechte, den
doden te zoenen bi den Rade van der Stat, ende der Stat beterin-
ge te doen van zinen broeken. En vind men jaarlyks in 's Raadts
 boeken veele gevallen van manſlagen, die niet anders geſtraft
 zyn, de breuke meeſt bepaalt zynde op xxviii ſteens. Doch
 niet alle borgers konden van dit voorrecht gebruik maken,
 maar alleen die geene, die in de Stadt woonden, en alle
 borgers laſten droegen, volgens het beſluit van den Raadt op
 S. Peters dag ad Cathedram 1441. genomen. *Item waert*
zake dat enich butenborgher, die nyet dagelix bynnen onſer
Stadt en woende mit ſynre hoechſter weeren, beſiſt worde van
doetſlage, dien en ſoude ſyn borgerſcap in dien werk geen ſta-
de d'en. Een aanmerkelyk geval van iemand, geen burger
 zynde, dien na de begane manſlag het burgerrecht wierd gege-
 ven, om na Burgerrechte geoordeeld te worden, vind men
 's Maandags na Reminiſcere 1475. *Die Raide out ende nywe*
hebben ter begeerte ende ter liefden van onſen Heer van Utrecht,
ende mede van graciën, op deſe tyt belieft, ende gheconſenteers
dat Willem Houtappel voer den Rade komen zel, ende doen
zyne eedt van zynre borgerſcap, ende men zel hem wyluden

„ een ygelyck pertie den anderen toespreken mit
 „ fulken recht , als hem gadelicste wair , behou-
 „ deliken elken pertyen onvermyner hoers
 „ rechts.

„ Item van den Geesteliken rechte zo zal die
 „ Stat van Utrecht minen Heer van Utrecht syns
 „ geesteliken rechts gebruiken laten in al der fel-
 „ ver manieren , alst myn Heer van Utrecht vant,
 „ doe

voer borger , behouden den dienres hoeren rasoen , ende hy zel op die poerte gaen , ende doen na borger rechte , ruerende van den nederlage , dien hy binnen onser staad gedaan heeft , beboudeliken anders onser borgere rechte t'anderen tyden in hoeren wolcomenen macht te bliuen . En dus wierd de Goddelyke wet , die de dood eischt van dien , die een anders bloed vergooten heeft , door menschelyke inzettingen verandert , en te niet gedaan . Ja zelfs was het oudstyd in het Sticht gebrukelyk , dat de Bisschop of zyn Officiael geen recht konden oeffenen over eenen doodslager , ten zy de bloedverwanten van den nedergeslagen hem aanklaagden , en dat niemant wrake mochte verzoeken over het vergooten bloed , ten zy hy het dode lichaam van den nedergevelden voor het oog van den Bisschop vertoonde ; doch dewyl de doodslager zomtyts een man van aanzien en gezag was , zoo wierden de bloedverwanten uit vreeze dikwils hier van wederhouden ; ook verzuimden zy wel de aanklachte , of uit gunst , of om andere redenen ; en het lichaam van den gedoodden wierd zomwyl aanstonts vervoert of verborgen , zoo dat 'er geen onderzoek naar gedaan wierd , en dus bleef de manslag ongestraft . Waaromme Keyzer Karel de vierde en Paus Innocentius de zesde in 't jaar 1349. deze gewoonte afgeschafft hebben . ziet Matth. de Jure Gladii cap. xxxviii . En heeft Keyzer Karel de vyfde dit voorrecht der borgeren vernietigt den 31. Maart 1529. Een burger , die een doodslag aen een vreemde man doet , die zal te regt gestelt worden en oirdel ontfangen , als of hy een burger dootgeslagen hadde , ende mitsdien sal af wesen ende geaboleert de corruptele tot nog toe binnen Utrecht geuseert , van drie dagen wten lande te gaen , ende alsdan van den dootslach tegen den Heere vry te zyn : of op te poorte te gaen , tot dat hy borge gestelt hadde den doode te versoenen , ende die Stede te voldoen . Ziet Utrechts Placcaath. III. Decl p. 321. art. 2.

„ doe hy eerst Biffcop tot Utrecht wart. Ende
 „ die Stadt van Utrecht en fal den Officiael geen
 „ verbot of hynder doen doen, hy en mach een
 „ ygeliken recht doen, dies van hem geert, alft
 „ van outs gewoentliken heeft geweest, sonder
 „ argelift.

„ Voert fal myn Heer van Utrecht finen Maar-
 „ fcalcken, die nu fyn, of namaels wesen zellen,
 „ bevelen in den generalen Capittel, dat fy allen
 „ luden, die in den Geflichte van Utrecht gezeten
 „ zyn, recht doen fullen, alzo als fy gefworen
 „ hebben, na inhoud des Lantbriefs, ende dat
 „ fy niemant daer en boven vercorten. Ende
 „ vercorten fy yemant dair en boven, daern zou-
 „ de myn Heer van Utrecht niet ynne verantwor-
 „ den. Ende myn Heer van Utrecht fall den
 „ Doemdeken mede bevelen in den generalen Ca-
 „ pittel, dat hy enen ygeliken, dies aen hem
 „ geerde, Capittel leggen fall, alfo dicke, ende
 „ alfo menichwerve, als hy dairomme verfocht
 „ wort, sonder enich vertreck.

„ Voirt of die Scout van Utrecht tot eniger
 „ tyt onledich wair, of dat hi ter goeder tyt bi
 „ den Gerechte niet comen mochte, fo fal hy
 „ enen Scepen bevelinge doen, kuer hy wil, die
 „ ter goeder tyt bi den Gerechte wesen fall, om-
 „ me den luden recht te doen, Mer waert fake,
 „ datten Scoute sonderlinge fake anlagen van
 „ myns Heren wegen, of anders, fo mach hy
 „ thien of twalefwerve sjaers dat recht smorgens
 „ laten vallen; mer zo zelmen nochtans des avonts
 „ recht houden, als men pleecht te doen, ende
 „ voirscreven staet. Ende en zel niemant Scout
 „ wezen, dan diet myn Heer beveelt, off fyn
 „ Scoute van fynre wegen. Voert fal die Scout
 „ enen

„ enen stoel doen maken op 't noerteynde van der
 „ bancken mitten rugge tot Kranenborch wert,
 „ ende daer zal de Scout ynne te recht sitten, en-
 „ de sittende bliven. Ende zo wanneer hem de
 „ Scepen van enigen oordelen beraden of sliten
 „ willen, dat mogen sy doen buten den Scout,
 „ of sy willen.

„ Ende wy *Frederic Bisscop* to Utrecht voirscreve geloven onzer stat van Utrecht dese voirscreve punte vaste ende onverbrekelic te houden, sonder argelist. Ende wy *Johan van Lichtenberch*, *Johan van Clarenborch*, *Wouter Grawert*, *Tydeman Walmer*, *Johan Pot*, *Ysebrant van der Ae*, *Jacob Vrederics zoen*, *Frederick Marten*, als Overste nywe ende out der Stat van Utrecht: ende wy *Willam van Alendorp*, ende *Volprecht van Amerongen*, also als wy dair mede bigeset syn van des Raets wegen nye ende out, geloven den eerwerdigen, hogeborne, onsen lieven genedigen Heer van Utrecht voirscreve, want wy des gemachticht zyn van ons Raets wegen nywe ende out, dat de Stadt van Utrecht dese voirscreve punten vast ende onverbrekelic houden fall sonder argelist. Ende ick *Wilhelmus van Wyc*, gezworen Clerck ende Secretaris des eerwerdigen, hogeborn, myns genedichs Heren voirscreven, ende Canonick sinte Peters to Utrecht, hebbe dese cedule van zynre bevelinge mit myn selfs hant gescreven.

„ Ende doe dese cedula op beiden syden belieft wert, doe waren dair over ende aen, also Rade myns Heren van Utrecht voirscreve, de eerbare Her *Herman van Lochborst*, Doemden, Her *Geryt Weert*, Proest van Arnhem,
 „ Her

„ Her *Aernt van Tricht*, Proest finte Johan, Her
 „ *Evert Foeck* Deken van Oudemunster to Utrecht,
 „ Her *Lodewich van Montforde*, Her *Jan van Ren-*
 „ *nessé*, Her *Melis uten Enge*, Her *Henryc van*
 „ *Zulen van Nyvelde*, Ridders, *Rutger van Doer-*
 „ *nick*, *Hoeffmeyster*, *Steven van Roir* Huysmer-
 „ *scalck*, *Jacob van Zulen*, *Johan van der Meer*,
 „ *Merscalck*, *Evert Freyse*, Rentmeyster des lants
 „ van Utrecht, ende *Bernt Proys*. Gegeven tot
 „ Utrecht in 't jair ons Heren dusent vier hondert
 „ ende dertien, des derden dages in Aprille.

„ T geen van de buyten borgeren gestelt was, is
 kort daar na nader verklaart, in dezer voegen:
 „ Des Saturdages op finte Gertruden dach in 't
 „ jaar van XIII^C. ende dertien, hebben onsgene-
 „ dichs Heren vrende van Utrecht op die een sy-
 „ de, ende ter Stat vrende van Utrecht op te an-
 „ der syde verclaert op te punten ende Articlen
 „ voirscreve. In den eersten van den buten bor-
 „ geren, die after den eersten dach van Meye
 „ neestcomende ontborgert sellen wezen, off sy
 „ niet binnen der Stat voirscreve mitter woen en
 „ quamen tusschen dit ende ten eersten dach van
 „ Meye neestcomende, so wes sy van dien dage,
 „ dat de voirscreve punten overdragen worden, tot-
 „ ten eersten dage van Meye voirscreve gebruect
 „ hebben, het sy van dootslagen, of van brue-
 „ ken, dat sellen sy beteren by vrenden ons gene-
 „ dichs Heren, ende der Stat van Utrecht voirscre-
 „ ve. ende die brueken sellen half hebben onse
 „ genedige Heer van Utrecht, ende de andere helft
 „ de Stat van Utrecht.

„ Item zullen de voirscreve buten borgeren
 „ quyt, vry, ende los wezen van alre aenticht,
 „ ende ansprake, ende van allen brueken, hoe
 „ die

„ die genoemt mogen wezen , die gesciet zyn
 „ voer dien dage , dat de voifcreve punten over-
 „ dragen worden , wtgenomen van openbare on-
 „ daet , dair dan de gene byfetteede , dair de on-
 „ daet an gesciet is , ende nyemant anders , in sul-
 „ ken manieren , dat onse Heer voifcreve , of
 „ zyn Amptluden , dair dat ondaet gebuert , dat
 „ wtrecnten fall an den genen , die in den on-
 „ rechten vallet na den Lantrecht (1) , sonder ar-
 „ gelift. (2)

In den zomer van dit jaar is 'er groote verande-
 ring in de Regeering gekomen. Heda , Gout-
 hoeven en andere Schryvers vergeeten niet dit te
 melden , doch dewyl hun verhaal in veele omstan-
 digheden niet overeenkomt met het geen ik daar
 van aangetekent vinde in onzer Stadts Raadts en
 Buurspraakboeken , hebbe ik gemeent de laatste ,
 als de geloofwaardigste , te moeten volgen , en
 daar uit de beschryving te moeten opmaken.

De Raadt moetende vergaderen op S. Benedi-
 ctus dag , hebben *Jan van Lichtenberch* , *Jan van*
Clarenberch Borgermeesteren , en *Wouter Grawert*
 Overste Ouderman , kennisse gekregen hebbende
 van een opzet , om hen te mishandelen , raadzaam
 geoordeelt de woede des volks te ontwyken , en
 zich ,

(1) *Lantrecht*. Versta hier door den brief van Bifschop
Aarnoud van Hoorn , welke de volgende Bifschoppen by hun-
 ne aankomft hebben moeten befwereen , die te lezen is by
 Matth. lib. II. de Nobil. cap. 47. en in 't Utrechts Plac-
 caatb. I. Deel bladz. 29.

(2) Van deze Overdrachte maakt de Heer Mattheus
 dikwils gewag , en heeft eenige woorden daar van nu endan
 aangehaalt. Ziet by voorbeeld lib. II. de Nobil. xiv. p. 301.
 307. 348. & 357. de Jure Glad. xxxi. & in Dedicat. de
 Reb. Ultraj.

zich, twee of drie uren eer de Raadt by een zoude komen, uit de Stadt te begeven.

De bestemde dag gekomen zynde, is het volk op de been geraakt, en heeft te weeg gebragt, dat noch dien zelven dag, de drie voornoemde Heeren, als mede *Jacob Sloyer Henriks zoon*, en *Herman Grawert* uit de Stadt zyn gebannen. En op S. Jans dag is *Jacob van Lichtenberch* (1) Prooft van S. Pieter aangezegt, voor zonnen ondergang uit de Stadt te gaan, en 'er een jaar lang uit te blijven. 'T zelve lot hebben ook mede moeten ondergaan *Jan Knys*, *Roelof Block*, *Gberyt van de Velde*, en *Johan van den Boffche*, welke een bastart zoon was van *Jan van Lichtenberch*. En zyn uit den Rade, zonder bannissement, gezet *Jan van Groenewoude*, *Laurens van Hamerstein*, *Jan Keye*, en *Jan van Lichtenberg*, *Beernts zoon*, die van Heda *Berent Proys* genoemd word, welken gelaft is een maandt lang in zyn huis te blijven en niet uit te gaan, en andere zyn in de gevangenisse gezet. Doch hier mede niet vergeenoegt zynde, heeft de Raadt, thans naar den zin van 't volk gestelt, op S. Jacobs avont gelaft aan *Laurens van Hamerstein* en *Jan van Groenewoude* uit de Stadt te gaan, ontnemende hen het burgerschap, en *Gberyt de Haan* Oúderman eeuwiglyk, en *Willem van Vlueten* Ouderman, voor tien jaren uit den Rade geleid, en *Dirk* en *Peter Grawert* uit de Stadt gebannen, en *Willem Willems zoon de Bogemaker* Ouderman uit den Rade gezet: en
voorts

(1) Deze *Jacob van Lichtenberch* Broeder van *Jan*, was eerst Canonik ten Dom, en heeft in den jare 1410. als Prooft van S. Pieter zynen eed gedaan, als my gebleken is uit het registerboek van het Capittel van S. Pieter.

voorts een groot getal borgers hun borgerschap ontnomen, met byvoeging, dat de gebannene niet zouden vermogen eenige hunner goederen weerloos worden of overgeven, dan met toestemming van den Raadt oud en nieuwe. Doch hier mede de Stadt noch niet genoeg gezuivert zynde van de aanhangeren der Oude Regenten, heeft de Raadt des Woensdags na Petri ad vincula verscheide hunne borgerschap ontnomen, ook zommige voor een tyt te water en broodt gezet, en veele hunne stemmen in hunne Gilden benomen, en voorts verstaan, dat *Willem van Weelde*, *Herman de Vroede*, *Jan van Holland*, *Willem Butendyk*, *Riqwyn Jans zoon*, en *Henrik Jacob Vrederiks zoons zoon* in geen vyftien jaren in den Rade zoude mogen komen. En 's maandags na onzer Vrouwen dag assumptio, heeft de Raadt met klokkluydinge den volke openbaar bekent gemaakt de Personen, die uit de Stadt waren gezet, en wier borgerschap voor hen en hunne kinderen ontnomen was. Waar onder, behalven de bovengemelden, genoemd worden, *Marten Brunus zoon*, *Beernt Proys*, *Jonge Beernt Proys*, *Jan van Lichtenberch Beernts zoon*, *de Schout*, *Henrik Molle*, *Willem Borre Wouters zoon*, en *Willem de Witte Andries zoon*.

Het volk was wysgemaakt, dat deze Regenten met hunne aanhangeren de Stadt Utrecht aan den Graaf van Holland hadden verkocht, en dat de Stadt eerstdaags op gelyke wyze als *Gornichem*, onder zyn gebied zoude komen. De stichters van dit oproer waren voornamentlyk *Herman (1) van Loc*.

(1) Slichtenhorst geeft voor, dat hier niet *Herman*, maar *Jacob van Lochorst*, *Hermans* broeder, moet gelezen worden. Doch hy verwacht de uitzettinge in dit, en in het jaaf

Lochorst Domdeken, Jan Spiegel, Isbrant van der A, en Gerrit van Damassche. Onze Geschiedschryvers, als Heda, Gouthoeven, Pontanus, Slichtenhorst en andere zeggen, dat dit oproer bestookt zy door de vrienden van den Heer van Arkel, en zelfs dat de voornaamste Edellieden van 't Sticht, als *Brederoode* en *Montfoort*, van den Bisschop vervreemt zynde, het volk hebben opge-royt, om die geene, die tegen den Heer van Arkel geweest waren, uit de Regeering te werpen. Doch het komt my onbegrypelyk voor, dat de Heer van *Brederoode* en de Burggraaf van *Montfoort*, de hoofden van de *Hoeksche* partye, zouden vereenigt zyn geworden met *Jan* en *Willem van Arkel*, hoofden der *Cabeljauwschen*, en dat die zich door dezelfde zouden hebben laten opzetten tegen hunnen Bisschop en tegen Graaf *Willem*, die zich voor de *Hoeksche* partye altyd gunstig betoont hadde, te meer, indien ik hier door den Heer van *Brederode* versta *Walraven van Brederode*, den broeder van *Jan*, 't welk zeker schynt, om dat *Jan*, zoo als wy hier voor hebben aangetekent, ontzet zynde van de goederen van zyn Schoonvader, en gevangen gezet, en na de dood van zyn Vrouw los gelaten, gegaan is in dienst van den Koning van Vrankryk, alwaar hy in 't jaar 1415. in een Veldslag, in welken de Engelschen de overhant hadden, is gebleven. Ook konde *Jan van Brederode* niet onder de Stichtsche Ridderfchap genoemt worden, maar wel *Walraven*, die tot eene Vrouwe had *Jenne*, erfdochter van *Hendrik* Heer van *Vianen*, *Ameijden* en *Haerlaer*, zynde *Amejde* te dier tydt

1415. gedaan, wanneer *Jacob van Lockhorst*, die *Proeys* als Schout opgevolgt was, is uitgezet.

tydt een ope flot van 't Sticht. Deze *Walraven* hadt onder Graaf *Willem* tegen den Heer van Arkel gedient in het beleg van *Gornichem*, en door hem gevangen zynde, was zeven jaar te *Gornichem* gevangen gebleven, en niet dan door list ontkomen: en na dien tydt eerste Raad van Graaf *Willem* geworden zynde, is hy altydt een vyand van den Heer van Arkel geweest, en na den dood van Graaf *Willem*, *Jan* en *Willem van Arkel* de Stadt *Gornichem* weder machtig geworden zynde, heeft hy als Veldoverste van Vrouw *Jacoba Gornichem* wederom ingenomen, en is, schoon overwinnaar, in dien strydt gebleven. Zoo dat het onmogelyk zyn kan, dat deze Heer van *Brederode* door gunste voor den Heer van Arkel, dewyl hy voor en na dien tydt altyd zyn vyand is geweest, het volk tegen den Bisschop en de oude Regeering zoude hebben aanzet. Waar by komt, dat de Heeren van *Brederode* altyd vrienden van de Stadt zyn geweest, en de partye der *Lichtenbergen* aangehangen en gunstig geweest zyn. Zoo derhalven de Heer van *Brederode* in dezen tydt geen vriend van den Bisschop is geweest, moet zulks alleen toegeschreven worden aan het ongenoegen, opgevat over de behandelingen aan zynen broeder gedaan, die door den Bisschop belet was bezitting te nemen van de nagelate goederen en heerlykheden van den laatsten Heer van *Abcoude*, zoo als wy hier boven hebben verhaalt.

Wat de Burggraaf van *Montfoort*, *Jan* genaamt, betreft, de reden van zyn misnoegen moet mede niet uit liefde en gunst voor den Heer van Arkel afgenomen worden, maar kan men wel opmaken, als men nagaat, dat hy zynen broeder *Zweder* opvolgende, geene bezittinge van *Montfoort* heeft

konnen verkrygen, dan onder verband van zich te houden aan de zoene tusschen Bisschop *Florens van Wevelinchoven* en zyn Vader *Hendrik* gemaakt. Hier door zich verkort ziende in zyn goet recht, heeft hy eerst plechtig verklaart deze harde voorwaarden te moeten ondergaan, niet om dat hy rechts wegen daar toe verplicht was, maar uit vreeze voor de macht des Bisschops. (1)

Ik geloof derhalven, dat de oorzaak van dit oproer en verandering in de Regeeringe zal geweest zyn een misnoegen, 't welk de Heeren, die het volk aangezet hebben, onder voorwendfel dat de Stadt aan den Graaf van Holland verkocht was, gehadt hebben op die geene, die te dezer tydt het meeste in Regeering te zeggen hadden, en dus eene onmatige heersucht om meester te zyn, 't welk doorgaans de beweegoorzaak is van nayverige menschen, die het in de Regeeringe niet naar hunnen zin hebbende, lichtelyk door valsche en onware uitstroijingen het volk aan den gang en op de been konnen krygen. Waar van ons de geschiedenissen van alle eeuwen overvloedige bewyzen opleveren. En hebben de aanstokers van dit werk dezen tydt waargenomen, waar in die van *Brederode* met die van *Gaesbeek* oneens, en de Heeren van *Montfoort* t' onvrede waren op den Bisschop.

Deze ballingen en uitgewekenen begaven zich naar *Amersfoort*, alwaar zy ontfangen wierden, en schreven driemaal aan den Raadt, verzoekende dat

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. xi. alwaar bladz. 144. eene kenlyke misflag begaan is in de aantekeninge van het jaar, vermits 'er staat die brief gegeven te zyn in het jaar 1461. 't welk niet waar kan zyn, terwyl Bisschop *Frederik van Blankenheim* gestorven is in 't jaar 1423. zoo als wy op dat jaar zullen melden.

dat men hun recht wilde doen, aanbiedende zich te recht te willen stellen voor den Biffchop. Doch geen antwoord krygende, fchreven zy aan den Biffchop, en leverden aan dien hunne klachten over. Welke in 't generaal Capittel die brieven overleverende, en hunne zake voorftellende, niet anders ten antwoorde kreeg, dan dat het geen tydt was om over die zaak te handelen. Dus door den Biffchop niet konnende geholpen worden, hebben de voornaamfte van hen heul gezocht by Hertog *Willem van Beyeren*, als Graaf van Holland, die by opene brieven hen niet alleen in zyne befcherminge heeft genomen, maar vermits die van de Stadt Utrecht toegestaan hadden, indien iemand eenige dezer uitgewekene of gebannene doodfloeg, dat hy daarom niet zoude vervolgt worden, maar veylig op de ftrate blyven, heeft hy aan de ballingen ook vergunt, indien zy borgeren of onderzaten van de Stadt Utrecht doodfloegen, dat zy vry zouden zyn van 't geen zy daar door tegen hem en zyne heerlykheid gebreukt zouden hebben: en indien zy nadeel in hunne goederen door de Stadt Utrecht leden, dat zy de goederen der Utrechte-naars in Holland gelegen zouden mogen aantasten, en daar aan hunne fchade verhalen. En dit laafte herft Hertog *Willem* door noch eenen anderen brief aan de Regeerders der Stadt Utrecht laten weten. (1) Zoo dat die van Utrecht niet veilig konden komen in Holland.

Aan

(1) Beide deze brieven zyn gefchreven op onzer Vrouwen avont purificatio, en te vinden by Matth. in Praefat. lib. III. de Nobilitate, en in 't Utrechts Placcaatb. I. Deel bladz. 742. en 743. door den Heer Griffier van de Water gebragt, om te bewyzen, dat volgens het oude Landrecht des Gefichts, niemand aldaar zyne goederen verbeuren mag.

Aan den anderen kant heeft de Raadt dezer Stadt niet stil gezeten, maar alle oplettenheit gebruikt, om te beletten, dat de vrienden der ballingen, die noch in de Stadt waren, geene gelegenheit zouden hebben om de uitgezeten te herstellen, en wrake te nemen over 't ongelyk hen aangedaan: Dus is dingsdags voor S. Jans dag dit volgende verstaan: *Om ruste en vrede in onse Stat te houden ende eendrachtelich te wesen, syn die Rade out ende nye overdragen, off enig opstaen of vergaderinghe geviel ergent in onse Stat, daer over onse Overste out ende nywe om vergaderen wouden, so sellen onze Overste out ende nywe op ten plaetsen vergaderen, ende daer sellen bi hem comen, ende bi hem bliuen alle die Rade out ende nywe van onze Stat, ende nergent anders enighe vergaderinge maken, of tot enigher andere vergaderinge gaen. Ende enich man van den Rade out ofte nywe, die dit verbrake, die sel ewelic wt onser Stat Rade wesen; wigenomen of ergent bernde binnen onse Stat, so mogen die Rade, die in den vyerdel geseten syn, gelike andere luden te brande gaen, na der ouder gbewoenten van onser Stat.*

Voert waert sake, dat yemant enich geruft ofte kry makede, ofte ryepe, dan bi den Rade out ende nye te comen, dien soude men rechtevoert wtluden, ende syn bals offlaen.

Voert so en sel niemant om enichs gerufts wille, dat in der Stat vallen mach, tot enigher vergaderinge ofte toeloop gaen; mer een ygelic sel in sinen huse bliuen, ende daer niet wtgaen, then waer dat sy geboden worden bi den Rade out ende nywe te comen. Ende yemant die dit verbrake; die verbuerde elc tien pont, also dicke als by dat dede, wigenomen of ergent bernde binenn onse Stat, so mach een

een ygelic in den vierdel geseten te brande gaen na der ouder gewoenten

Ende yemant die enige vergaderinge makede binnen onse Stat, dat tot onruste droech, die sel een jaer wter Stat wesen ende een mile van der Stat.

Voert verbiet die Raet out ende nye, dat nyemant gheen panzeren, zweerden of onredelike wapen en drage binnen onse Stat ofte Stat vriheit, dan by oerlove onser Oversten out ende nywe, by een koer van vyf pont, also dicke alst yemant dede.

De tegenwoordige Regeerders niet konnende dulden, dat de uitgezeten aan den Graaf van Holland hunne klachten gebracht en hulpe verzocht hadden, hebben zich nader verbonden om de ballingen uit de Stadt te houden. Opmerkelyk is het besluit, 't welk zy 's maandags na onzer Vrouwen dag assumptio genomen, en met klokkenslag aan 't gemeen bekent gemaakt hebben, in dezer voegen: *Die Raet van onser Stat out ende nye zyn overdragen eendrachtelic mit malcanderen, ende hebben bande aen bande getast, want zy verstaen hebben dat een deel van de gene, die de Raet out ende nye gecorrigeert heeft, ende wt onse Stat geset syn; ons ende onse Stat beklaccht hebben, en onse Stat beswaernisse aengedaen hebben (1), dat de Raet out ende nye malcanderen bistance wesen zullen,*

(1) Volgens de oude gewoontens en rechten der Stadt, te lezen in het Utrechts Placcaatb. III. Deel bladz. 281. mochte niemant die broekig en misdadig worde weder de Stat, zyns klagte brengen voor Heeren of Joncheren, of voor Vrouwen of Joncfrouwen, daer de Stat last of swaernisse of komen mochte. Doch dewyl de gebannen, zonder hunne tegenweer gehadt te hebben, waren uitgezet, en de Raadt op derzelver drierwef schryven niet hadde geantwoort, en dus recht geweigert; was 'er voor hen niet anders overig, dan door de hulpe van Graaf *Willem* te trachten herstelt te worden.

len, ende bi bore richteinge blioen, ende dat zynoch gheen van hem weder in onser Stat comen en sullen. Ende die Raet neemt hem allen boer borgerfchap, ende allen boren kynderen, ende dat fy alle laft, die hem daer of comen mach, eendrachtelic weren ende wederftaen willen mit boren live ende goede.

Ook heeft de Raad kwalyk genomen, dat de Schout van den Prooft van S. Pieter en het Gerecht van Abcoude rechtsvordering hadden gedaan aan *Hendrik Dirk Smeets* zoon, borger dezer Stadt, en hem een gedeelte erfs afgewonnen hadden wegens d'onkosten van eene gemaakte watermolen, verklarende die rechtsvordering nietig, en dat hy zyn erf rustelyk gebruiken zoude; en indien iemand hem hinder dede in het gebruik zyns erfs, dat de Raadt dat verhalen zoude aan het Gerecht van Abcoude, of aan dien geene, welke het belet toebrechte. En tot reden van dit Raadtsbesluit word gegeven, *want men na onfer Stat outfte rechten ende gewoenten onfer borgeren arven nergbent tuffchen der Noyde en Bodegraven, ofte daern bynnen omme gaende, van fchade beclagen, of rechtvorderinge daer op doen mach.*

Dit byzonder recht der Utrechtsche borgers hebben de Regeerders dezer Stadt zeer dikwils aangehaalt, en mannelyk verdedigt tegen de geenen, die rechtsplegingen over hunne borgers wilden oeffenen, als in 't vervolg uit verfcheide voorbeelden blyken zal.

Voorts heeft de Raadt in dit jaar eene ordre be-raamt op de Bedelaars, welke in volgende jaren dikwerf is herhaalt, en dewyl dezelve de gewoonte dier tydt op dit ftuk, en de goede ordre op de armen gehouden, aantoot, hebbe ik nodig geoordeelt dezelve hier in te laffen.

Des

Des Woensdach na alre Apostelen dach.

*Dit is die Overdrachte op ten armen luden,
die der aelmiffen gberen.*

In den yersten, dat gheen arme lude in der kerken, of op ter straten, of voer der luden doer, broot of aelmiffen bidden en sellen, die also sterck van live syn, dat sy hoor broot wynere moghen, het si mit ambochten of mit arbeiden, sy syn manne, wive, knechte ofte kynder. ende yemant die dit verbrake, die verboerde elc een jaar die Stat, also dicke alst yemant dede, ende een mile van der Stat te wesen. wtgefondert wtbeemfche bedelaers, die moghen hier een atmael gaen bidden, ende niet langer, bi den selven koer.

Voert verbiet den Raet allen armen luden, die geoorloft werden sellen der luden aelmiffen te bidden, dat sy in ghenen kerken bidden, ende gaen verder dan een roede bynnen voer elker kerc doer, ende yemant, die dit verbrake, die verboerde de Stat een jaer lanck, ende ene mile van der Stat, also dicke als sy dat verbraken.

Voert verbiet de Raet allen besuycten lieden mit enighe oevelen ofte ongemacken, die der bede leven, dat sy bynnen ghenen kerken bynnen onser Stat en gaen verder, dan in der kerc duer, ende daer bliuen staen. Ende yemant die dit verbrake, dat een man waer, dien soude men scuppen; ende enich wyf, die dit verbrake, die soude de steen draghen, ende daer toe verboerden sy elc een jaer die stat, also dicke alst yemant dede.

Voert verbiet de Raet, dat nyemant van enigen oevelen ofte ongemakken en bidden, by en hebbe een betoen van sine kerspelpaet (1) mit sine open brieven,

(1) Zoo staet 'er, waar door men moet verstaan de kerspelpaet.

ven , die bynnen elcs jaers gefcreven ende befegelt is.

Voert verbiet de Raet allen onfen borgeren ende onderfaten , dat nyemant tot enigher befuycter lude bedevaerts en bidde , fy fyn out ofte jonck , ten fy by oorlove 's Raets van der Stat. ende yemant die dit verbrake , die verboerde elc man twee maenden die Stat , ende ene mile van der Stat te wesen.

Voert verbiet die Raet , dat nyemant mit enigben monicken en fal gaen bidden bynnen onfer Stat , dan die boer termyn hier is , then fy by oorlove 's Raets van der Stat. Ende yemant , die dit verbrake , verboerde een jaer die Stat.

Den 1. October dezcs jaers heeft Hertog *Willem van Beyeren* Graaf van Holland , en zyn broeder *Jan van Beyeren* verkore Biffchop van Luyk en Heer van Woerden , handveft verleend op de Waterschap van Bylevelt , als te zien is in het Utrechts Placcaatboek II. Deel p. 138. alwaar ook in 't ver- volg te vinden is de confirmatie van den Dauphin van Vrankryk , fchoonzoon van Hertog *Willem* , en van de Stadt *Amsterdam* , als mede de Schouw- brief van Biffchop *Frederik van Blankenbeim* in 't volgende jaar gegeven.

Ook heeft in dit jaar de Biffchop wederom veel te doen gehadt met de Vriefen van Stellingwerf en Schotterlandt , niet nakomende de zoene over vyf jaren gemaakt , en is de Biffchop verplicht geweest krygsvolk daar na toe te zenden , tot dat eindelyk de gefchillen door de uitspraak van zoens- luiden zyn vereffent. (1)

Eer

fpelpater , of voor *kerfelpaet* lezen *kerfelpaep* , 't welk op 't zelfde zal uitkomen.

(1) Ziet Schotanus VII. boek van de Friefche Historien.

Eer ik van dit jaar scheidde, moet ik noch aanmerken, het my toe te schynen, dat de Regeerders, schoon eensgezint om de ballingen uit te houden, evenwel begrepen hebben, indien het Graaf *Willem* ernst mochte worden, om de uitgewekenen te helpen en hunne zaak aan te trekken, zy zyne macht niet zouden kunnen wederstaan, zoo zy niet door een machtig heer wierden ondersteunt en bygesprongen: en dat zy, zoo niet openbaarlyk, ten minsten onder de hand, den Hertog van Gelre hebben aangesproken, en kennis gegeven van hunnen toestand, immers zyne vriendschap gezocht, op hope van in tydt van noodt zyne hulpe te erlangen. Of liever, dat de Hertog van Gelre, die, als wy hier voor hebben aangetekent, een helper van den Heer van Arkel is geweest, en eenen heftigen oorlog tegen Graaf *Willem* gevoert heeft, schoon thans bevredigt, deze Regeerders aan zich heeft willen verplichten, en alle verschillen, zoo over de te rechtstellinge als over de Tolrechten, tot dien tydt toe ongeslist zynde, tot genoegen der Utrechters, uit den weg ruimen, en hen dus onder de hand te styven tegen den Graaf van Holland, dewyl het zeer tegen zyn belang zoude hebben gestreden, dat het gebied van Holland zich over Utrecht zoude hebben uitgestrekt. Hier toe geven my aanleidinge twee brieven door Hertog *Reynout* in 't eynde van dit jaar gegeven, welke, door my op ons Stadshuis gevonden en uitgeschreven, om dat ik ze tot noch toe nergens gevonden heb, ik geoordeelt hebbe hier in te moeten invoegen.

„ Wy Reynalt bi der genaiden Goids Hertoge
 „ van Gulich ende van Gelre, ende Greve van
 „ Zutphen, doen kont allen luden, die desen ope-
 „ nen

„ nen brief soelen sien of horen lesen , ende be-
 „ kennen mit desen selven brieve openbairlich ,
 „ dat wi omme onse , ende onse lande , lude en-
 „ de onderfaten nutte ende oerber , ende oick
 „ omme deselve onse lande , lude ende onderfa-
 „ ten voirscreve te bet in ruste ende in vreden te
 „ halden , mit guede wale bedachten voirraed ons
 „ selfs , ende onser vriende van onsen raide , over-
 „ dragen ende overcomen syn mitten eersamen
 „ luden Burgermeysteren , Scepenen , Raide , en-
 „ de andere borgeren ende onderfaten ghemeyn-
 „ lich der Stat van Utrecht , eynre vrientfchap en-
 „ de eyndrechticheyt te hebben , ende te halden
 „ in der formen ende manieren , als hier na be-
 „ screven volgt , aengaende op ten dach van hu-
 „ den datum des briefs , ende voirt te dueren en-
 „ de te wesen , also lange als wi Hertoge voirscre-
 „ ve leven soelen .

„ „ In den yersten , so is te voeren in verscheyden
 „ ende gevoirwert , dat wi Hertoge van Gulich ende
 „ van Gelre voirgescreve dier voirscreve Stat van
 „ Utrecht , noch hore burgere ende onderfeten ,
 „ die nu syn off wesen soelen , vyant nyet wesen
 „ noch werden en soelen , noch hem enige scha-
 „ de doen of geschien laten uyt onsen landen ,
 „ machten ende gebieden , noch oick dair weder
 „ in ; mer wi soelen na onser machten verhoeden
 „ doen , dat des nyet en geschie , ten worde yrst
 „ van der Stat wegen , of van den burgeren off
 „ onderfeten van Utrecht voirscreve , of uyt , of
 „ in hore Stat machten en gebieden also verhaelt
 „ op ons , of op onsen steden , sloten , landen ,
 „ luden of onderfaten , so dat ons kenlike noot
 „ dede dit te wederstaen , dat wi dan doen mo-
 „ gen . Voert so soelen de burgers ende onder-
 „ „ se-

„ seten der Stat van Utrecht mit live ende mit
 „ goede in onsen Steden , landen ende gebieden
 „ verantwert ende beschermpt wesen ende wer-
 „ den , gelikerwys als in der Stat van Utrecht
 „ voirscreve , off in hoere machten of gebieden.
 „ Ende alle de burgers ende onderfeten dier zel-
 „ ver Stat van Utrecht voirscreve soelen in ende
 „ doir allen onsen steden , landen ende gebieden,
 „ beyde te watere ende oick te lande , moegen
 „ varen , comen ende keren voirt ende weder , so
 „ wanneer , of waer , fys te doen hebben , onge-
 „ croet ende ongehyndert , hoere oemanschap
 „ ende andere saken in redelicheyde te hantieren
 „ ende te bedryven op hoere rechten ende ghe-
 „ woenliken tolle , ende ander ongelt te betalen.
 „ Ende men sal den burgeren ende onderfeten der
 „ Stat van Utrecht van enigen aenspraken of vor-
 „ deringen , die sy hebben moegen in enigen van
 „ onsen Steden , landen of gebieden , onvertoi-
 „ gen recht doen geschien nae gewoenten der
 „ Stede , of lande , dair dat gelegen were , ende
 „ gebuerde te geschien. Mer wairt sake , dat wi
 „ of de Stat van Utrecht , of enichs burger of
 „ onderfete totten anderen van ons , of tot eni-
 „ gen van onsen , of van hoeren burgeren of on-
 „ derfeten , eniger vorderinge of aensprake had-
 „ den of cregen , die men niet met gevoegen ne-
 „ der geleggen en conde , op dat daer of enighei-
 „ ne veetschap , noch ander twistlike saken op en
 „ staen , noch en gevalle van engheyre syden , en-
 „ de om dat te verhoeden , so is gevoirwaert ende
 „ verdragen , dat wi Hertoge van Gulich ende
 „ van Gelre , of onse onderfeten , die dies te
 „ doen hebben , onse , of dier selver onser onder-
 „ seten , aenspraken , of gebreken , bescreven en-
 „ de

„ de besegelt over seynden soelen bynnen der Stat
„ van Utrecht aen den Raide van der Stat, ende
„ dan so sel deselve Stat van Utrecht, of hoere
„ burgeren of onderfeten, die dat aenghienge,
„ hoere antwoirde dair op maken, ende soelen
„ die bynnen den naesten vier weken daer nae,
„ dat hem de voirscreve aensprake worden, were
„ eith bescreven ende beseghelt mitter selver aen-
„ spraken, ende mit tweeen van den Raide van
„ der Stat van Utrecht, seynden in onser Stat van
„ Arnhem bi onsen Raiden, die dan dair wesen
„ soelen, ende die selven onse ende oick der Stat
„ van Utrecht voirscreve Raide soelen die selve
„ saken uytrichten ende eynden mit rechte, dat
„ sy samentlich ende eyndrechtlich dair over spre-
„ ken soelen, of mit mynre bi weten ende ge-
„ volchnisse diere partyen, die dat aenghenge,
„ ende soelen die selve richten ofte mynnen dien
„ voirscreve partyen te beyden syden bescreven
„ ende besegelt overseynden bynnen den naisten
„ vier weken daer na, dat sy also in onser Stat
„ van Arnhem comen ende vergadert weren. En-
„ de omme enige aenspraken of gebreken, de de
„ Stat van Utrecht, of enich van hoeren burge-
„ ren of onderfeten hedden aen ons of aen onsen
„ onderfeten, die soelen sy oick bescreven ende
„ besegelt overseynden binnen onser Stat van Arn-
„ hem voirscreve in onsen hof aldair aen onsen
„ oversten Rentmeyster ter tyt onser lande van
„ Gelre, ende dan so soelen wi, of onse onder-
„ feten, die dat aenghienge, onse, of der selver
„ onser onderfeten antwoirde dair op maken doen,
„ ende soelen die oick binnen den naesten vier
„ weken dair na, dat ons de voirscreve aensprake
„ geworden were, oick bescreven ende besegelt
„ mit-

„ mitter selver aenspraeken, ende mit tweën van
 „ onsen Raide seynden in de Stat van Utrecht by
 „ de Raide van der Stat aldair, ende de beyde
 „ onse, ende oick dier Stat van Utrecht voirscreve
 „ Raide, soelen deselve saken dan oich uytrich-
 „ ten ende eynden mit rechte, of mit mynnen,
 „ ende den partyen oich ten beyden syden bescre-
 „ ven ende besegelt overseynden bynnen diertyt,
 „ ende in alre manieren, dat van onsen ende on-
 „ ser borgeren ende onderfeten gebreken, ende
 „ van hoeren uitrichtingen voirgescreven steyt.
 „ Ende so wat dat enigen van ons Hertogen van
 „ Gulich ende van Gelre, of de Stat van Utrecht
 „ voirgescreve, of oich onser enichs burger of
 „ onderfeten also overfacht worde, dat sal ellich
 „ den anderen dan volcomelich ende onvertaicht
 „ doen of halden en wolde, ende daer tegen de-
 „ de, so soelen wi hem, of si, dair toe dwingen,
 „ ende halden mit live ende mit guede, dat hy,
 „ of sy, hem dair mede laeten genuegen: ende hed-
 „ den wi des engheyne macht, so en soelen wi
 „ dien man of luden engheyne vorwarde noch ge-
 „ leyde geven in onsen landen, machten, of ge-
 „ bieden te comen of te bliven, ter tyt toe, dat
 „ hy, of sy, die gewalt afgedaen hedde, of hedden,
 „ ende gehoerfaem were, of weren, recht ende
 „ bescheyt te geven, ende te nemen, geluch
 „ voirgescreven steyt. allen argelist in allen ende
 „ yegeliken voirscreven punten ende vorwerden
 „ alentlich uirgesecht.

„ Ende wy Hertoge van Gulich ende van Gel-
 „ re voirgenoemt hebben geloest ende geloven in
 „ gueden trouwen den voirgenoemde Burgermey-
 „ steren, Scepenen, Raide, borgeren, ende on-
 „ derfeten der Stat van Utrecht, die nu syn, en-
 „ de

„ de wesen soelen, alle dese selve voirscreve pun-
 „ ten ende ellich daer of besonder, vaste, stede
 „ ende onverbrekelych te halden, also lange als
 „ wi leven soelen, gelyck dat oich voirscreven
 „ steyt: ende hebben dies te oirconde, ende ste-
 „ dicheyde onse segel van onser gerechter wetent-
 „ heyt aen desen tegenwoirdige brief doen han-
 „ gen. Gegeven in den jare ons heren dusent
 „ vier hondert ende dertien, des goedendages op
 „ sinte Lucien dach der heyliger Joncvrouwen,
 „ dat was op ten derthiensten dach van der maent
 „ December.

„ Per dominum Ducem, presentibus
 „ de consilio Domino Joanne Sche-
 „ lart de Obbendorp milite, magi-
 „ stro curie, Arnoldo de Piecke
 „ Reddituario generali Gelrie, U-
 „ done de Boese magistro coquine,
 „ ac Arnoldo de Boecope armigero.

De tweede brief betreft het Tolrecht door de borgers van Utrecht in Gelderland te betalen, en is van desen inhoud:

„ Wi Reynalt bi der genaeden Goids Hertoge
 „ van Gulich ende van Gelre ende Greve van
 „ Zutphen, doen cont allen luden, ende beken-
 „ nen mit desen openen brieve, dat wi omme son-
 „ derlinge gunste, liefde ende vrientscap, die
 „ onse voirvaderen ende wi gehadt hebben ende
 „ hebben totter Stat van Utrecht, ende hoeren
 „ burgeren, ende omme sonderlinge dienst ende
 „ gunste, die sy ons gedaen hebben, ende, of
 „ Got wil, noch doen soelen, mit goiden voir-
 „ sien ende wail beraden, ende oich bi guetdunc-
 „ ken onser Raide ende vriende, gegeven heb-
 „ ben,

„ ben , ende geven , voir ons , voir onse erven
 „ ende nacomelingen tot ewigen dagen duerende
 „ der Stat van Utrecht voirscreve , ende horen
 „ burgeren , alfulken tollerechten ende vryheiden
 „ vryliken te gebruiken , als hier na bescreven
 „ staen.

„ In den yersten soelen die burgers van Utrecht
 „ alle hoere guede , die sy doir onsen landen van
 „ Gelre , so wair die gelegen syn , over lant vuer
 „ ren soelen , voir de yerste tollen , dair sy voer
 „ comen soelen , vertollen in der manieren nae
 „ bescreven , ende soelen dair des Tolners teyken
 „ nemen , ende met dien teyken die reyfe over all an
 „ ders doir onsen landen van Gelre voirscreve voit
 „ vry ende ledich varen. dat iste weten , dat de bur
 „ gers van Utrecht voirscreve alle hore guede ,
 „ die sy over lant brengen ende vueren soelen ,
 „ ende over den Ryn , over den Wale , of over
 „ den Mase , ghins of weder comen soelen , ver
 „ tollen soelen in deser manieren : Alse van eyn
 „ re manhenen merferien mit polmaten zyde ,
 „ zudenwerc , guldendoeke , zilverdoeke , cruyt ,
 „ of diere gelycke , ende alle guede van gewichte ,
 „ voir der yerster tollen voirscreve geven soelen
 „ eyn quartier van eynen gueden guldenen alden
 „ Engelschen nobel , ende de manhene sal we
 „ gen vier hondert ende vyftich pont ende nyet
 „ meer. Item van eynen packe pelferien , oich
 „ wat wildewerks dair in beslagen is , eyn quar
 „ tier van eynen Engelschen nobel voirscreve ,
 „ uytgenomen lampsvelle , huekenvelle ende vach
 „ ten , die soelen geven den hondersten penninck
 „ van der weerde des guets , also alse dat laetste
 „ ingecost were , ende niet meer. Ende desge
 „ lycks soelen sy geven van eynre balen fysteyns

K

„ eyn

„ eyn quartier van eynen nobel voirscreve. Voirt
 „ van eynen packen gewants salmen te tolle ge-
 „ ven, als voirscreven is, van elken achtien heel-
 „ re geverweder laken, of van zessendertich on-
 „ geverweder, als witte of grawe heelre laken,
 „ eynen halven Engelschen nobel voirscreve, en-
 „ de so voirt meer of min, nae den getaele van
 „ den laken. Item van allen anderen gueden,
 „ die hier nyet yne benoemt en syn, soelen sy
 „ geven voer der yerster tollens voirscreve, dair
 „ sy aen comen soelen, den hondersten penning,
 „ also als dat laetste ingecoest is, ende oich niet
 „ meer. Item van alle wagenen of kerren, die
 „ goet geladen hebben, salmen geven voer der
 „ yerster tollens van elken peerde, dat in den tou-
 „ wen gheet, eynen halven alden Vleemfchen
 „ groten, of de weerde dair voir; mer anders en
 „ salmen van den wagenen of kerren enghene tol-
 „ le of ongelt geven, beheltlyk die guede, die
 „ dair op weren, te vertollen, als voirscreven
 „ is. Voirt voer alle andere onse tollens in der Ve-
 „ luwen, of anders, so wair wi die leggende
 „ hebben in onsen landen van Gelre, soelen de
 „ burgers van Utrecht hoere guede vertollen voer
 „ de yerster tollens, dair sy aencomen soelen, also
 „ dair gewoenlic is te vertollen van anderen vreem-
 „ den luden, die onse onderfeten niet en syn; en-
 „ de mit diere tollens soelen sy die vaert voirt vry
 „ varen over al in onsen lande van Gelre voir-
 „ screve, ende dair eyn teyken nemen als voir-
 „ screven is.

„ Van der watertolle tot Zutphen ende tot Yfel-
 „ oirde is overdragen, dat de burgers van Utrecht
 „ varen ende kerren soelen op alsulken onsen tol-
 „ len dair te geven, als dair gewoenlic is van an-
 „ deren

„ deren vrenden luden , nae inhalt der cedu-
 „ len , die wi der stat van Utrecht voirscreve ,
 „ dair van hebben doen geven : ende die tollē
 „ en salmen hem nyet verhoegen binnen eniger
 „ merften , of daer buten ; mer tot alre tyt mit
 „ eynvoldiger tollē te betalen , sonder enich an-
 „ der ongelt.

„ Voirt syn vorwerden , dat die burgers van
 „ Utrecht bi hoeren gueden wesen soelen , of
 „ eynen goeden man dair by hebben , die dat guet
 „ verantwerden mach mit synen gehalde , of die
 „ Tolnaer wille ; mer weert sake , dat de burger
 „ dair by nyet comen en dorsten of en mochten ,
 „ so soelen die burger , tot vermaninge onfs Tol-
 „ ners , hoere behalt doen voir den Raide van der
 „ Stat van Utrecht , ende die Rait van Utrecht sal
 „ des dan onsen Tolner voirscreve dair bethoe-
 „ ne of seynden mit hoeren brieven. hierynne syn
 „ gefondert ende uytgenomen alle der burger
 „ voirscreve guede , die sy op onsen stromen op-
 „ werts of nederwerts voir onsen water tollē vue-
 „ ren , of brengen soelen , alse dat die dair geven
 „ ende vertollē soelen , alse dair gewoenlic is ,
 „ ende alle ander vrende lude dair te geven ple-
 „ gen ; beheltlich hem des wi hem in onsen tol-
 „ len tot Zutphen ende tot Yffeloerde toe gege-
 „ ven hebben , als voirscreven steyt. Ende in al-
 „ len desen punten voirscreven syn wtgescheyden
 „ alle arch ende lifte.

„ Alle dese selven voirscreven tolrechten , vry-
 „ heden ende punten , ende ellich bisonder , heb-
 „ ben wi Hertoge van Gulich ende van Gelre ,
 „ ende Greve van Zutphen voirgenoemt geloest ,
 „ ende geloeven voir ons , onse erven ende naco-
 „ melingen voirscreven , der Stat van Utrecht ,

„ ende horen burgeren , vaste ende stede te hal-
 „ den , tot ewigen dagen , ende niet te verbre-
 „ ken in eniger wys : ende hebben des te orconde
 „ onsen segel aen desen brief doen hangen . En-
 „ de omme de meerre orconde ende vestenisse heb-
 „ ben wy geheyten ende gebeden onsen lieven
 „ getrouwen Raiden ende vrienden , heren Johan
 „ *Schelart van Obbendorp* , Ridder , onsen ho-
 „ vemeyster , ende *Arnt Pieck* onsen Rentmey-
 „ ster onser lande van Ghelre ter tyt , hoere sege-
 „ len mede aen desen brieve te hangen . Ende
 „ wy *Johan Schelart van Obbendorp* , Hovemey-
 „ ster , en de *Arnt Pieck* Rentmeyster voirge-
 „ noemt , want wy hier over ende aen geweest
 „ hebben , dair dese saken voirscreven aldus ge-
 „ sciet syn , hebben by geheyte ende gebode
 „ ons genedigen liefs heren van Gelre voirge-
 „ noemt , onse segelen mede aen desen brief ge-
 „ hangen . Gegeven in 't jair ons heren dusent
 „ vier hondert ende dertien , des goedensdages op
 „ Sinte Lucien dach , dat was de dertienste dach
 „ der maent van December .

„ Per dominum Ducem , presentibus
 „ de consilio Udone de Boese ,
 „ magistro coquine , ac Arnolfo
 „ de Boecope , armigero .

1 4 1 4 .

In het jaar 1414. is de Regeering gestelt als volgt:

Schepenen.

Volprecht van Amerongen , Borgermeister.
Vrederic van den Spiegel.

Vre-

Vrederic van Drakenborch.
 Johan Pot.
 Johan de Coninc.
 Yfebrant van der A.
 Claes van Loenen.
 Johan over die Vecht.
 Johan Jacob Egberts zoens zoen.
 Vrederic Marten.
 Willam van Zulen.
 Melis van Mynden.

Raden!

Gheryt van Damassche, Borgermeister.
 Ghisebrecht van Galencoop.
 Claes Ketelaer.
 Jan Pot, Jans zoen.
 Jacob Vrederics zoen.
 Henric Lichtenap.
 Jan Knwt.
 Tideman de Lange.
 Jacob Herboert.
 Henric van Endoven.
 Valc van Goudenberch.
 Roelof die Kraen.
 Huge Grawert.
 Jan Droem.
 Henric Aernt Rams zoen.
 Dirc Pyl.
 Aernt Willam, Aernts zoens zoen.
 Jan Schavert.
 Peter Scrodekyn.
 Jan van Tyel.
 Tyman Pyl.
 Peter van Voskulen.

Jan Witvoet.
Henrick Haeck Hubrechts zoen.

Oudermannen.

Jan van der A, Jacobs zoen. } Wantfniders.
Ghifebrecht van den Ryn. }
Wouter Pawe. } Sniders.
Gheryt Brabant. }
Peter Jans zoen. } Backers.
Jacob Scrodekyn. }
Gheryt Pyl. } Molenaers.
Tideman Dircs zoen. }
Henric van Litte. } Linnewevers.
Herberen van Linschoten. }
Peter Foyte. } Vleyschouwers.
Gerbrant Spiker. }
Dirc van der Weyde. } Vifchcopers.
Claes Elgher. }
Henric de Witte Jans zoen. } Louwers.
Jacob Haeck. }
Peter Hugens zoen. } Wollewevers.
Willam Jacobs zoen. }
Aernt van Cleve. } Marfluden.
Jan van der Wedde. }
Claes Sabel. } Botterluden.
Herman van Oudewater de Jonge. }
Claes Buer. } Cordewaniers.
Jan Scholppe. }
Jan Claes zoen. } Oudecordewaniers.
Jan van Wefel. }
Tideman Dedel. } Corencopers.
Henric Staecke. }
Evert van Strimoet. } Oudewantfniders.
Johan Ghifebrechts zoen. }

Aernt

Aernt die Brwn.	} Steenbickers.
Gheryt van der Wyerse.	
Tideman van Hamerstein, Overste Ouderman.	} Graeuwerkers.
Symon Walmer.	
Tideman van Dorsschen, Overste Ouderman.	} Riemsniders.
Dirc van der Meer.	
Claes Hermans zoen.	} Bylhouwers.
Claes Schutter.	
Jan Zintelbier.	} Smeden.
Evert van der Beke.	
Michiel Zulen.	} Zadelaars.
Claes Florens zoen.	

In dit jaar is in de Stadt, als mede in het Sticht niet veel gedenkens waardig voorgevallen. Alleenlyk hebbe ik bevonden, dat de Regeering, niet onbewust, dat 'er noch veele menschen in hunne Stadt waren, die de ballingen gunstig waren, veele oplettenheit heeft gebruikt omtrent de verzekereheit van hunne Stadt, en de stavinge huns gezags: weshalven zy des Saturdags na Pauli conversio, even voor de verzettinge van de Regeering, verboden hebben alle, die in 't vorige jaar *lichtelyk*, dat is zonder verlies van burgerschap, gestraft waren, als mede hunne kinderen, in hunne gilden te loten en te stemmen. Voorts hebben zy, een gemeen Capittel, of, zoo als wy nu zouden zeggen, eene Staatsvergadering, in de maand Februarij uitgeschreven zynde, getracht zorge te dragen, dat by die gelegenheit geene verandering zoude voorvallen, en des Saturdags na onser Vrouwen dag te Lichtmisse, dit besluit genomen en ter klokke uitgekondigt: *Heden over acht dagen sel*

bier een gemeen Capittel wesen , des gheeft men geleiden allen Heren , Ridderen , Knapen , Stederaden , ende goeden luden in den lande van Utrecht , die hier then Capittel comen sellen , ende mit ons Heren brieven van Utrecht , off mitter Ecclesien brieven van Utrecht , then Capittel dan geboden , ofgeboden , sellen worden ; mer die Raet van der Stat verbiet enen ygeliken , dat nyemant bynnen den geleide voirscreve , en gheue bernasch bynnen onser Stat en draghe , noch dan aen en bebbe , wtgenomen de gheue , die onse Raet dan van boren borgen , ende ondersaten in den bernasch bieden ende bebben sel , om ruste en vrede in onse Stat te houden . Ende yemant , die anders enich bernasch dan droege , of aen hadde , die verboorde dat bernasch , ende die van buten onser Stat waer , en zoude daer toe zyn geleide geen stade doen , off by op ymant vocht of parlament makede .

Om dit wel te verstaan , moet de Lezer weten , dat in die tyden niemant vreemts in de Stadt mochte komen , ten zy hy geleyde voor hem en zyn gevolg van den Raadt verzocht en verkregen hadde ; die zulks gewoon was toe te staan , voor eenen zekeren bepaalde tyd , onder voorwaarde , dat onder het gevolg geene ballingen , geene die de Stadt breuken of boeten schuldig waren en niet voldaan hadden , of die om hunne misdaden uit de Stadt in vorige tyden geweken waren , gevonden wierden . Waarom de namen duidelyk moesten opgegeven worden . En dit hadde niet alleen plaats , wanneer vreemde Vorsten of Heeren in deze Stadt kwamen , als by gelegenheit van de verkiezinge van eenen nieuwen Bisschop , wanneer veele voorname Prinzen , Vorsten en aanzienlyke Heeren of zelfs zich naar deze Stadt begaven , of Gezanten alhier zonden ,
om

om iemand hunner vrienden of gunstelingen tot den openstaanden stoel aan te beveelen. Als mede wanneer Tournoy en Steekspellen alhier geviert wierden (1) of by andere voorvallen; maar zelfs moest een Bisschop, schoon hy den eernaam van *Heer van Utrecht* droeg, voor zyn gevolg, als mede alle luiden van het Sticht, geene borgers dezer Stadt zynde, geleide hebben, eer zy de Stadt intraden. (2) Gelyk in dit geval, wanneer een gemeen Capittel zoude gehouden worden, waar in anders geene, dan Stichtsche luiden, zittinge of stem hadden. Zoo ook ten tyde wanneer Dykgraaf en Heemraden van den Lekkendyk hunne rekeningen, die in een gemeen Capittel behoort wierden, zouden doen, wierd 'er geleyde gegeven allen den genen, die tot de rekeningen komen wilden, duerende twee dagen voor en twee dagen na. (3) Ook wierd in deze Stadt jaarlyks eene vergadering van geestelyke luiden, of, zoo als het meermaals voorkomt, van het *Synodus*, of *de gemeene Priesterschap*, uit Holland en uit Zeeland gehouden. En schoon dezelve alleen uit Geestelyken bestont, zoo mocht echter niemand van hen in deze Stadt komen, ten zy na vergunninge van een vry geleyde. (4) En wierd deze

(1) *Geviert wierden*] Waar van ik gewag gemaakt vinde in de Buurspraakboeken, donderdags na onser Vrouwen dag te Lichtmisse 1396. op S. Jans dag decollatio 1441. saturday na S. Pauli conversio 1447. en meermalen.

(2) *Intraden*] Ziet hier van voorbeelden by Matth. 11. de Nobilit. 13.

(3) *Twee dagen na*] Hier van zyn voorbeelden te vinden in de Buurspraakboeken, des dingsdags na Judica 1410. Sondags na Judica 1411. en meermalen.

(4) *Vrygeleyde*] Als in dit zelve jaar op S. Lambrechts

deze vry geleyde ter klokke uitgekondigt , op dat een ieder weten konde , welke vreemde luiden in de Stadt waren , en hoe lange hun verblyf bepaald was. En zo zy langer dan den gezetten tydt in deze Stadt wilden vertoeven , moesten zy verlanginge verzoeken , of anders de Stadt uitgaan.

Alleen waren hier van uitgezondert , die op den gezetten marktdag des Saturdags koorn , en andere eetwaren naar de Stadt brachten , die geleyde hadden van Vrydags tot Sondags daar aan volgende , volgens de oude rechten en vryheden dezer Stadt , als geboekt staat in het Buurspraakboek woensdag na onzer Vrouwen dag nativitatis 1427.

Om dezelve redenen hebben de Regeerders nauwkeurige ordre gestelt omtrent de bewaringe der Stadts Poorten , dat die 's nachts gesloten bleven , en niet geopent wierden , dan met behoorlyke voorzorge ; en ten dien einde des maandags na S. Bartelmeus dag dit besluit genomen : *Overdroegen die Rade van onser Stat out ende nywe , dat men van deser tyt voert gheen van onser Stat poorten , after den tyt , dat zy gesloten zyn , weder opsluten en sel , om gheenrebande saken wil , then sy by onsen achten outsten out ende nywe , of die dan van hem bynnen onser Stat syn. Dat is te verstaen , by horen wete ende wille , ende datter ten minsten vier der oudster , als twe nywe ende twe der oude , by zyn , daer men die poorten op ende weder toeluten sel. Ende enich Outste , of man van onsen Rade , die*

Misse , en vervolgens jaarlyks. Deze vergadering bestond uyt geestelyke personen uit het Sticht , Holland , Zeeland , Vriesland , en ook uit den lande van Gelre , om die geestelyke geboden te hoven en hare saeramenten te ontfangen , als 'er gezegt wort des Vrydages na Johannis ante portam Later. 1433.

die onser Stat poorten anders by nachte opslote, als sy gestoten waren, die en soude van diere tyt voert in onser Stat Rade niet meer sitten. Mer quamen die Oufste totten luden van den Rade, die de slotelen hadden, ende die Oufsten bem zeiden, dat sy consente hadden, daer mede waren die Raetsluyden gwyt, ende die sake quam op ten Oufsten.

Ende enich poortier, die dat verbrake, waer syn borgerfchap gwyt ende fyns ambochts, ende by en sel nimmermeer weder borger mogen worden.

Deze voorzorg was ook zeer nodig, vermits de ballingen niet stil zaten, maar alle middelen in het werk stelden om de Stadt te winnen, en ten dien einde eenig volk by een gebracht hadden, en met kennisse hunner vrienden, die zy noch in de Stadt hadden, getracht de Stadt te vermeersteren. Doch hunne aanslag mislukt zynde, is'er wederom eene nieuwe Rechtsoeffening geschiet, en zommige, als Jan en Braam van Lantscroon, Lambert en Alfer van Lichtenberch, voor eene reeks van jaren, andere voor altoos hunne stem in hunne gilden benomen, verscheide in de gevangenissen gelegd, zommigen, als Pelgrim de Wael en Willem de Verwer, uit den Raadt gezet, meynedig verklaart en voor eeuwig gebannen, en Herman Woutman het leven benomen. In den brief van Hertog Willem van Beyeren, waar by hy de ballingen in zyne bescherming neemt, te vinden by Mattheus (waar van ik in 't vorige jaar meldinge gedaan hebbe) word Herman Woutman gezegt gevangen, swaarlyk gepynigt en onthoofd te zyn, en in het Buurspraakboek van dit jaar op S. Lebuyns dag in den Winter, vinde ik dit van hem aangeteekent: *Want Herman Woudman de verraderie wist van der overvallinge om onse Stat te winnen, die onser gbemeen-*

re Stat mannen ende wive, jonge ende oude, gheestelic ende weerlic, geschiet soude hebben van den ghenen, die wt onser Stat ballinge geset syn, met groote vergaderde volke, ende Herman binnen onser Stat tot diere verraderien ende overvalle, inset, bulpe ende opset, verworven ende gemaect hadde, dat by selver geliet ende bekennet heeft, dair om sel mendat rechten mitten rade aen syn lyf. Hoe dit overeen te brengen is met den voorgemelden brief, die een jaar te voren is geschreven, heeft groote swarigheid. 'T is wel waar, dat ik dikwils ondervonden hebbe in het nazien der oorspronkelyke, of uit de oorspronkelyke afgeschrevene brieven, op ons Stadhuis berustende, dat veele der oude brieven, door Mattheus uitgegeven, met verscheide mislagen zyn gedrukt, zelfs in de ondertekeningen der dag en jaartyden. Doch alle de oude brieven, die noch op ons Stadhuis overig zyn, nagezien en zelfs uitgeschreven hebbende, hebbe ik onder dezelve den voorgenoemden brief niet gevonden, en dus niet na kunnen gaan, of 'er een mislag in de naam, of in den tydt begaan is. Ook schynt dit hier geen plaats te kunnen hebben, om dat het zeker is, dat de ballingen in het vorige jaar geene behoorlyke te recht stelling by den Raadt, noch hulpe by den Bisschop hebbende kunnen krygen, hun beklag gedaan hebben aan Hertog *Willem*, en van hem in zyne bescherming zyn genomen. En dat de Raadt hier van kennis gehadt heeft, blykt uit hun besluit, 't welk wy hier boven bladz. 135. aangehaalt hebben. Ook is het niet waarschynelyk, dat deze *Herman Woutman* een ander is geweest, dan die, waar van Hertog *Willem* in zynen brief gewag maakt, dewyl, volgens de gewoonte dier tyden, daar dan ter onderscheidinge van andere, 'er by

'er by gevoegt zoude zyn wiens zoon hy was. Schoon dit niet altydt opgevolgt is, dewyl men een voorbeeld van het tegendeel in het volgende jaar vind, waar in onder de Raden vermeld word *Eerst van der A*, en onder de Oudermannen van het Wantfnyders gild ook *Eerst van der A*, welkers eene de zoon van *Alfer*, en de andere de zoon van *Isbrant* worden genoemd in het Buurspraakboek des vrydags na midvaften 1417. Te stellen, of dat in 't vorige jaar deze *Willem Woutman* in de gevangenisse gebracht is, en dat het gerucht ter ooren der ballingen gekomen zy, dat hy zoo mishandelt en reets onthoofd was, en dat zy zulks te voorbarig Hertog *Willem* bekend gemaakt hebben; of dat hy reets te dier tyt ter dood veroordeelt is geweest, zonder dat het vonnis ter uitvoer gebracht is, stryd tegen 't geen ik in 't Buurspraakboek van 't vorige jaar op S. Jacobs avont aangetekent vinde, alwaar onder de geene, die alleen hun burgerschap ontnomen is, zonder uitzettinge uit de Stadt, genoemd worden *Willem*, en *Herman Woutman*, waar uit men moet opmaken, dat hy tot dezen tyd toe onder de minst medeplichtigen gerekent geweest is.

Het komt my voor, dat deze *Herman Woutman* na dat hy ontborgert was, in de Stadt zal gebleven zyn, en niet nagelaten hebben met de ballingen kennisse te houden, en wel zoo verre, dat hy zich schuldig gemaakt zal hebben aan 't geen van hem in het Raadsbesluit op S. Libuyns dag aangetekent staat. Hier toe geeft my aanleiding, dat onder die geene, die dingsdag na Victoris in 't volgende jaar 1415. hun burgerschap weder gegeven is, vermeld wordt *Willem*, en niet *Herman Woutman*.

In dit jaar heeft *Simon Trinde* en zyn huisvrouw eenig Land overgegeven aan het Gasthuis van S. Barbara, waar voor de Broeders en Regeerders van dat Gasthuis zich verbonden hebben tot zekere plichten, welke nagezien kunnen worden by Mattheus lib. 1. Fundat Eccl. 22.

De claustrale huizen van het Capittel van S. Pieter, geschikt ter inwoning van Proost, Deken, en Canoniken van 't Capittel, door wereldsche veeltyts bewoond wordende tot ongerief van die kerk, heeft het Capittel in dit jaar daar in getracht te voorzien. De brief daar van, in het Chartularium van dat Capittel te vinden, is van dezen inhoud:

„ In nomine Dei Amen. Nos Heinricus Honberch
 „ Decanus, nec non Wilhelmus de Riebeec, Ar-
 „ noldus Gruter, Johannes de Leyenberch, Jo-
 „ hannes Wael, Nicolaus Wilde, Petrus de Aem-
 „ sterdam, Johannes Heelt, Alphaerdus de A,
 „ Johannes Herboert, Johannes de Hasselt, Ni-
 „ colaus Meynaerdi, Petrus Franconis, Henri-
 „ cus Screye, Wolfgherus de Mera, Arnoldus de
 „ Tieghel, & Johannes Spiker, Canonici capi-
 „ tulares Ecclesiae sancti Petri Trajectensis in lo-
 „ co capitulari ad Capitulum sollempniter convo-
 „ cati, Capitulo ad hoc indicto, & Capitulum
 „ dictae Ecclesiae sancti Petri tunc facientes & re-
 „ praesentantes, dolenter considerantes, quod
 „ quam plures, ymmo pro majori parte, domus
 „ claustrales Ecclesiae nostrae per extraneos ea-
 „ rum inhabitatores, in praejudicium Ecclesiae
 „ nostrae, modernis temporibus existant occupa-
 „ tae, quae domus ad inhabitandum ad usus Prae-
 „ latorum & Canonicorum Praebendatorum ipsius
 „ Ecclesiae nostrae praedictae duntaxat a prima
 „ fundatione provide sunt ordinatae. Nos igitur
 „ occu-

„ occupationem extraneorum hujusmodi, Deo
„ fautore, rescindere & extirpare pro posse cu-
„ pientes, talem constitutionem, Deo gratam, ut
„ speramus, de consensu & voluntate nostra una-
„ nimi statuendam duximus, & perpetuis tempo-
„ ribus inviolabiliter servandam ordinamus. vide-
„ licet, quod si vacat aliqua domus claustralis in-
„ fra emunitatem Ecclesiae nostrae per obitum ali-
„ cujus Praelati vel Canonici, seu per dimissio-
„ nem Praelaturae vel Praebendae suae, quomo-
„ docunque, tunc executores illius, si per obi-
„ tum vacet; sed si per dimissionem aliam, tunc
„ ille dimittens, vel ejus procurator, debent eam
„ exponere venditioni infra mensam in communi
„ convocacione omnibus, tam Capitularibus, quam
„ non Capitularibus, qui commode vocari pote-
„ runt; & dabitur uni Praelato, vel Canonico
„ praebendato, plus offerenti, omnibus dolo &
„ fraude exclusis; proviso tamen, quod antiquior
„ Canonicus praeferetur juniori in aequali obla-
„ tione, dummodo ad statim venditionem acce-
„ pter. Secus si antiquior aliam domum habeat,
„ vel prius habuerit infra emunitatem. In vita
„ vero potest quis per se domum suam vendere,
„ dare donatione intra vivos, vel causa mortis,
„ vel legare alteri Praelato vel Canonico praeben-
„ dato nostrae Ecclesiae, cuicumque voluerit,
„ duobus tamen Canonicis capitularibus & Nota-
„ rio praesentibus. Cavendum est tamen, quod
„ emptor non ad usum alicujus personae extra-
„ neae, quae non fuit Praelatus, vel Canonicus
„ noster praebendatus, domum emat sub aliqua
„ collusione & forma, taliter, quod hujusmodi
„ emptor solum nomen habeat, & extraneus ef-
„ fectualiter dominus domus fiat. Quicumque Ca-
„ „ noni-

„ nonicus vel Praelatus hoc facere praesumpserit,
 „ procurabit Capitulo nostro unam marcam ar-
 „ genti redditus perpetui comparandam infra an-
 „ num, postquam idem emptor, Praelatus vel Ca-
 „ nonicus, hujusmodi extraneam personam sub suo
 „ nomine in usu dictae domus permiserit ultra
 „ mensem remanere. Nihilominus tamen, licet
 „ hujusmodi marcam propter hoc solverit, vel
 „ solvere fuerit obligatus, non debet admittere
 „ personam extraneam, ex cujus exercitio vel con-
 „ versatione laycali emunitas laedatur, seu etiam
 „ Ecclesia gravetur & dehonestetur, tum in puer-
 „ periiis fovendis, quam etiam in aliis fordibus &
 „ secularibus negotiationibus ibidem exercendis,
 „ quae omnino prohibemus, prout etiam de jure
 „ sunt prohibita. Si vero quampiam talium per-
 „ sonarum prohibitarum admiserit sub suo nomine,
 „ & per Decanum & Capitulum monitus fuerit,
 „ ut eas ammoveat infra dimidium annum post
 „ monitionem hujusmodi, tales recedere de emu-
 „ nitate procurabit, sub poena dimidiae marcae
 „ argenti redditus perpetui. Nemini tamen pro-
 „ hibetur, qui tenet domum ad usum suum pro-
 „ prium, quin poterit tenere secum infra domum
 „ suam in expensis suis, vel separatim, personas
 „ extraneas honestas, quae non sunt prohibitae,
 „ ut supra. Poterit etiam, si gravetur debitis,
 „ vel si voluerit esse absens causa studii, vel alias,
 „ personis extraneis honestis domum suam locare,
 „ impignorare, concedere, obligare, seu ad in-
 „ habitandum tradere. Sed si fuerit aliquis de
 „ gremio Ecclesiae, Praelatus, Canonicus vel
 „ Chorifocius, qui tantum sibi dare vel facere vo-
 „ luerit pro locatione, impignoratione, conces-
 „ sione, inhabitatione vel obligatione praemissis,
 „ quan-

„ quantum extraneus daret, praeferendus erit ex-
 „ traneo, Praelatus Canonico, & Canonicus Cho-
 „ rifocio. Dato etiam, quod aliquis extraneus in
 „ possessione domus occasione praemissorum jam
 „ actu foret, cedere debet Praelato, Canonico
 „ vel Chorifocio volenti subire onus, pro quo di-
 „ ctus extraneus staret, super quo deferendum est
 „ juramento patroni domus cum duobus Conca-
 „ nonicis, jurantibus se credere dictum patronum
 „ bene jurasse. Sit igitur hujusmodi patronus pro-
 „ vidus, quod faciat taliter pactum cum illo ex-
 „ traneo, si casus jam proximo supradictus acci-
 „ deret, quod sit potens, ut dictum extraneum
 „ cedere faciat. Acta fuerunt haec in domo no-
 „ stra capitulari, Capitulo sollempniter super hoc
 „ indicto, sub anno a nativitate Domini millesimo
 „ quadringentesimo quarto decimo, die vero un-
 „ decima mensis Augusti, sub sigillo nostro ma-
 „ jori.

1 4 1 5.

In het jaar 1415. zyn tot de Regeering be-
 noemt:

Schepenen.

Willam van Alendorp, Borgermeister.

Jan Hombout.

Jan van den Spiegel. Willam van Winsen.

Lambrecht Peters zoen.

Claes Sloyer. is Schout. Henric de Wit.

Vrederic Huberts-zoen.

Henric van Luttikenhuse.

Peter Mouwer. Vranc de Wit.

Vrederic van Drakenborch de Jonge.

L

Eerst

Eerft van der Ae.

Aernt van Amerongen.

Godevaert de Koninc.

Raden.

Harman Zutoert.

Egbrecht van Gruenenberch.

Willam Henrix zoen.

Henric Spiker.

Egbrecht Paelvoet.

Henric Sloyer.

Godevaert Francken zoen.

Henric Vos.

Alfer van der Aa. **Borgermeifter.**

Dirc Hazaert.

Henrick van Scalwyck.

Walich Rutgers zoen.

Egbrecht Zuermont.

Gheryt Pot.

Daem van der Maet.

Melys Dircx zoen.

Andries van Damaffche.

Willam Tyelmans zoen.

Willam de Haze.

Gheryt Aelberts zoen.

Weernaer Braem.

Andries Arnts zoen.

Arnt Hüge.

Hermans Wessels zoen.

Oudermannen.

Jan van Damaffche.

Eerft van der A.

} Wantfniders.

Her-

Herman van Oemerem.	}	Sniders.
Dirc van Amerongen.		
Henric van der Eem.	}	Backers.
Claes Gheryts zoen.		
Jacob Scout.	}	Moelnaers.
Willam van Woerd.		
Ghisebrecht Dircx zoen.	}	Linnewevers.
Jan Jacobs zoen.		
Jacob Egbrechts zoen.	}	Vleyshouwers.
Volprecht Foyte.		
Jacob Gheryts zoen.	}	Vifchkopers.
Reyner Voet.		
Claes Steffens zoen.	}	Louwers.
Jan de Witte Henrix zoen.		
Peter Jacobs zoen.	}	Wollewevers.
Lyeboert Willams zoen.		
Vrederic Trinde.	}	Marsluden.
Jan van Heeswyck.		
Henric van den Slyck.	}	Botterluden.
Evert Haesse.		
Jan Vrancken zoen.	}	Nyecordewaniers.
Willam Jacobs zoen.		
Andries Alarts zoen.	}	Oudecordewaniers.
Ghisebrecht Jans zoen.		
Jan Gheryt Yepels zoen.	}	Corencopers.
Ghisebrecht van Raephorst.		
Willam van Maerfen.	}	Oudewantfniders.
Gheryt Dedel.		
Gheerlof Martens zoen.	}	Steenbickers.
Gheryt van Hensbeeck.		
Mattheus Pot.	}	Graeuwerkers.
Tyman Walmer.		
Peter Walmer.	}	Ryemfniders.
Willam van Ghent.		

Aernt Willams zoen. } Bylhouters.
Wouter Scade.

Tyman Hazaert. } Smeden.
Jan de Gruter.

Michiel Jans zoen. } Zadelaars.
Jan van den Damme.

Op dat by gelegenheit van deze verkiezinge , alle bewegingen , tot oproer strekkende , zouden voorgekomen worden , hadt de Raadt daags te voren scherpeylyk laten verbieden een iegelyk panseren of harnassen aan te trekken , uitgenomen die van den Rade in den harnasse geboden waren , des Stadts dienaars , en die borgers , die in 't byzonder en met namen ontboden waren om geharnast te komen.

In het begin van dit jaar heeft het Capittel van den Dom eene Ordonnantie gemaakt , waar na die geene , die het opzicht over de timmeringe en het onderhoud der gebouwen , zoo der kerke als tot dezelve behorende , aanbevolen was , zich zouden hebben te schikken. Welke ik gevonden hebbe in een boek op perkement geschreven door *Hugo Vustinc* , Prieester en Canonik van de Domskerk , vervattende de Statuten van die aanzienelyke kerke , waar van ik onlangs door koop bezitter ben geworden. (1) En dewyl men daar uit kennisse kan kry-

(1) *Vustinc* getuigt deze Statuten in ordre gebragt en geschreven te hebben in dit boek op verzoek van den Domdeken *Henrik van Jutsfaes* en zyne mede Canoniken , welke *Henrik van Jutsfaes* noch Deken geweest is in 't jaar 1348. volgens 't geen de Heer Drakenborch in zyn Aanhangzel op de Kerkelyke Outheden van Nederland bladz. 59. opgeeft. En dewyl in dit boek vermeld word eene uitspraak door de Dekens en Proosten der kerken (waar onder ook *Henrik van Jutsfaes* vermeld word) nopens de verplichtinge van den Bisschop om ten Capittel teko-

krygen van de inkomsten tot dat gebruik gestelt , als mede van de plicht der geenen , die tot dat werk verkoren wierden , heb ik geoordeelt zommige lezers geenen ondiensst te zullen doen , indien ik dezelve hier plaats geve.

„ Universis & singulis presentia visuris & audituris , nos Hermannus de Lochorst Decanus , totumque Capitulum Ecclesiae Trajectensis , salutem cum notitia veritatis. Cum officii nostri sit , ut fratrum nostrorum presentium & futurorum concordie & ecclesie nostre indempnitati prout vires & scientia suppetunt providere , & ea que pluries occurrerunt , non solum discordiam sed suspicionem de dampnis ecclesie parientia , studeamus pro viribus extirpare ; hinc est , quod de communi concanonicorum nostrorum capitularium consilio , super receptione & administratione bonorum , ac officio provisorum nove fabrice ecclesie nostre predicte , nonnullas ordinationes per provisos ejusdem fabrice pro nunc existentes & in futurum eligendos , perpetuo & inviolabiliter observandas fecimus , & redegimus in hijs scriptis

„ Primo , quod feria tertia post dominicam Cantate , nec non in crastino beati Remigii , dum Synodus celebratur , per totam Synodum ambo Magistri fabrice sedebunt ad receptionem pecuniarum dicte petitionis , ita , quod unus eorum pecunias computabit , & alter scribat , in libro seu manuali . & omnes pecunie tunc provenientes ponantur in cista , de qua ambo magistri fa-

„ bri-

men en recht te doen, gedaan den xi. September 1343. als noch eene andere van't jaar 1344. over het Aartsdiakenschap, zoo moet dit boek in den tusschen tyd van dat jaar , en het jaar 1348. geschreven zyn.

„ brice claves habebunt, & non alii. Quam qui-
 „ dem pecuniam ipsi duo magistri fabrice post
 „ Synodum de novo numerabunt ex cista, et si ultra
 „ summam conscriptam in manuali receptum fuit,
 „ illud socius receptionis pro tempore signabit in
 „ certo manuali quantum superfuit, ut Capitulo
 „ de hoc fidem facere poterit tempore computa-
 „ tionis fabrice antedictæ.

„ Item aliis temporibus, quando aliquæ pecu-
 „ nie dictarum reportationum solvuntur Magistro
 „ fabrice, idem Magister fabrice eodem die inti-
 „ mabit particulariter socio suo quantum recepit.
 „ & hoc idem socius etiam scribet in suo manuali,
 „ ut Capitulo fidem faciat tempore computationis.

„ Item de testamentis & inmistis Magister fa-
 „ brice Receptor pro tempore semper infra tres
 „ vel quatuor dies sine fraude & dolo tenebitur
 „ referre socio suo quascumque pecunias vel cle-
 „ nodia, que sibi ad usum fabrice de testamentis
 „ aut inmistis presentabuntur, & de quibus per-
 „ sonis, seu per quas, si nominandi fuerint, &
 „ illa socius consimiliter signabit in suo manuali ad
 „ faciendam fidem, ut supra.

„ Item circa regimen Loedze, primo, ut in fi-
 „ ne cujuslibet mensis tempore solutionis opera-
 „ riorum, ambo Magistri fabrice debeant esse pre-
 „ sentes, & diligenter examinare cedulas ibidem
 „ presentandas tam de Loedza quam de Fabro,
 „ ac de Tectore, & Carpentatore. & summam il-
 „ lius mensis ac singularum cedularum idem so-
 „ cius etiam signabit in suo manuali, ad facien-
 „ dam fidem ut supra.

„ Item Magistri fabrice pro tempore una cum
 „ Archilatomo nostro jurato, quotiens opus fuit,
 „ possint facere provisionem de calce & lateribus

" ac lapidibus parvis, nec non de lignis, infra
 " summam quatuor scudatorum antiquorum con-
 " junctim valentibus. Sed de provisione facienda
 " de lapidibus dictis Drakenvelt & Goedelscher,
 " venientibus de reno, nec non de lignis ultra
 " summam praedictam valentibus se non intromit-
 " tent, nisi de speciali licentia Capituli nostri. Et
 " dum sic empti fuerint, Receptor pro tempore
 " quantitatem summe Capitulo nostro publice in-
 " timabit, & illam socius suus similiter in suo ma-
 " nuali signabit, ad faciendam fidem ut supra.

" Item de trunco majori, & etiam de aliis trun-
 " cis minoribus, quilibet Magister fabrice habe-
 " bit unam clavem, & dum tres claves fuerint,
 " tunc Archilatomus habebit tertiam, & quando-
 " cumque aliquae pecuniae ex eis receptae fuerint,
 " illas socius Receptoris consimiliter in suo ma-
 " nuali signabit.

" Item sedens ante indulgentias, omnes & singulas
 " pecunias per ipsum receptas in presentia ambo-
 " rum Magistrorum fabrice temporibus consuetis
 " presentabit, & illas socius Receptoris consimi-
 " liter in suo manuali signabit.

" Item quod omnia & singula jura, privilegia,
 " literas & munimenta ad fabricam spectantia, nec
 " non sigillum majus ejusdem ponantur & confer-
 " ventur in cista fabrice apud Archivum privile-
 " giorum & literarum ecclesiae nostrae. de qua qui-
 " dem cista quilibet Magistrorum fabrice habebit
 " singularem clavem. volumus etiam quod de om-
 " nibus & singulis juribus, privilegiis, literis &
 " munimentis supradictis fiant copie in uno rege-
 " stro conscribende, & illud regestrum apud Ma-
 " gistrum fabrice Receptorum pro tempore sem-
 " per manebit.

” Item operarii in Loedza non recipiantur; nec
” licentientur nisi de expresse consensu amborum
” Magistrorum fabrice, ita quod habiliores sem-
” per recipiantur juxta eorum conscientias.

” Item quod Magistri fabrice pro tempore dum
” interrogati fuerint ab aliquo de Capitulo nostro,
” semper fraternaliter respondeant, & dicant quid
” & quantum provenerit de testamentis & inmistis;
” & etiam de reportationibus, prout verius scive-
” rint, aut per manuale monstare poterint.

” Item dum aliquis Magistrorum fabrice absens
” fuerit, tunc immediatus predecessor in officio
” locum absentis in receptionibus & signaturis, ac
” aliis agendis, fideliter supplebit, & absenti,
” dum venerit, fidelem relationem in scriptis fa-
” ciet, quam in suo manuali signabit ut supra.

” Premissa omnia & singula, deliberatione ma-
” tura prehabita, nos Decanus & Capitulum ec-
” clesie Trajectis unanimi consensu ordinantes, ea
” perpetuis temporibus tam per Magistros fabrice
” nunc electos, quam in futurum eligendos, in
” omnibus & singulis suis clausulis, sub pena su-
” spensionis perpetue ab officiis in ecclesia nostra,
” & juramenti, quo ecclesie sumus astricti, man-
” damus, decernimus & declaramus inviolabiter
” observanda; ita quod de cetero ad exercitium
” dicti officii fabrice nullus admittatur, nisi prius
” premissa omnia & singula observare in presentia
” Decani & Capituli promiserit sub penis supra scri-
” ptis; & deinde in perpetuum ambo Magistri fa-
” brice in prima electione eorum ibidem statim in
” Capitulo in manibus Decani nostri premissa
” omnia prout superius conscripta sunt, sub eisdem
” penis solempniter observare promittent. Datum
” & actum in domo nostra Capitulari minori, sub
” anno

" anno Domini millesimo quadringentesimo quin-
 " todecimo, die Veneris post festum circumcisio-
 " nis Domini.

Ook is in dit jaar, des fondags te midvasten, eene Ordinancie gemaakt van onzer Vrouwen Broederschap van den minder Kalendar tot Buurkerk. (1)

Niet tegenstaande de Regeering naar den zin van *Herman van Lochorst* en *Jan van den Spiegel* gestelt was, en door de Rechtsoeffeningen in de twee vorige jaren, veele, die hen niet wel gezint waren, uit de Stadt gezet en ontborgert waren, zo was echter daar door de Stadt in geene volle rust gebracht. Het verbod door den Graaf van Holland aan alle zyne ingezetenen gedaan, van eenigen handel met die van de Stadt Utrecht te dryven, veroorzaakte niet alleen veele klachten der kooplieden, die niets uit, of over Holland konden krygen, maar ook veel gebrek in deze Stadt. En dewyl dit nu twee jaren byna geduurt hadde, begonden de meeste borgers te murmureeren. Ondertuffchen wilde het geval, dat *Jan van den Spiegel* vrydags voor Pinxteren na het scheidyden van den Raadt met zynen knecht naar huis gaande, een der Stads dienaars by dien knecht zich voegende, door den zelve werd gestooten en smadelyk gehandelt. Deze dit ongelyk niet konnende verdragen, riep om hulp en wraak over deze mishandeling, waar door veel volk by hem kwam, die tegen *van den Spiegel* veele smadelyke woorden zei-

(1) Dezelve is te vinden in het Utrechts Placcaatb. III. Deel bladz. 576 en verdient vooral gelezen te worden't geen de Heer van de Water over deze Calenderbroeders aldaar heeft aangetekent.

zeiden, en hem zynen geweldigen handel verweeten. Welke meerder aanwas van volk vernemen-
de, zich in een huis by de plaatsen begaf, en de
deuren liet toefluiten. Doch het volk fterk aan-
groeiende, breekt de deur van het huis met geweld
op, waarom hy het venfter uitspringt en ontvlucht.
Herman van Loeborft de Domdeken hier van ken-
nis krygende, doet zyne vrienden by den anderen
roepen, om deze oproerige menigte te keer te
gaan; doch deze hem te fterk zynde wierd hy zelfs
genootzaakt met zynen broeder *Jacob*, die dit jaar
Schout was, om een goed heen komen te zien,
en de woede des volks in het klooster der Reguliere
Canoniken te ontvluchten: Vervolgens wierden op
dien zelve dag, *Herman en Jacob van Loeborft, Jan
Spiegel, Ysbrant van der A* en *Jan van Damassche*
uit de Stadt gezet, volgens het getuigen van *Heda*,
welke naderhant, te weten des Saturdags na Jaco-
bi, door den Raadt zyn gevonnift, in dezer voe-
gen: *Want Jan van den Spiegel, Jacob van Loc-
borft, Ysebrant van der A, Vrederic van den Spie-
gel en Johan van Damassche, goede eerbare man-
nen mit onregt, sonder hoer misdaden, wt onfer
Stat mit opzet, ende mit crafte, ende niet onwaer-
beiden hebben doen verdriven, ende tegen den geme-
nen orber ende vriheit vele geweldde gedaen hebben,
ende groote opstaen ende onrust gemaect hebben in
der Stat van Utrecht, daer de gemene Stat van
Utrecht bynnen ende buten onfer Stat van Utrecht,
grotten last of beeft; daerom nemen hem hoer borger-
fchap, ende men verbiet hem de Stat, ende een mile
van der Stat tot goetduncken s Raets out ende nywe.*

Schoon hier uit blykt, dat de tegenwoordige
Regeering gunftig was aan die Heeren, die over
twee jaren uitgezet waren, zoo hebben zy nochtans

dezelve in de Stadt niet ingelaten; om dus te houden 't geen zy den anderen by handtastinge en eede hadden beloofd; maar gezanten gezonden aan Hertog *Willem van Beyeren*, hem kennisse gevende van het voorgevallene, en zyne vriendschap, en verschoninge van het gebeurde verzoekende, en onderusschen alles gelaten in dien staat, waar in het tegenwoordig was, ter voorkominge van alle onrust en opschuddinge in hunne Stadt: ja zelfs zich verbonden om zoo wel de eerste uitgezettene, als de laatste, niet in te nemen, en ten dien einde 's maendags na Petri en Pauli dit besluit genomen: *Want die Rade onser Stal out ende nywe voertyts overdragen syn eendrachtelic, ende dat by consente der gbemeenre gbilden, malcanderen by eede geloeft hebben, ende bant aen bant getast hebben, dat sy by boren overdrachten, ende by boren richtingen op ten ballingen bliuen willen, ende niet weder inne hebben en willen, daerom syn die Rade out ende nywe eendrachtelic hier op overdragen, dat sy by desen boren overdrachten ende richtingen bliuen willen, ende die ballingen voer, ende nu laetste, wtgeset, gelyc wthouden willen. Ende enich man van onsen Rade out ofte nywe, die dit verbrake, of hier tegen rwnde (1) sprake, of dede, beimelic of openbaer, ende die Raet dat ter waerbeit vonde, dien soude de Raet ewelic wt boren Rade leggen, ende daer toe meeneedich kennen, ende luden mit boren clocken, ende daer toe voert rechten scerpelic tot goetdunckens 's Raets out ende nywe, nae dat een ygelic daer inne gebruect badde. Ende enich man op ter straten, die gheen Raet en waer, ende*

(1) *Rwnen*] *Ruynen* of *runen* is een goet out Duytsch woordt, betekeneende in het oor luysteren. Ziet *Kilianus* in zyn woordenboek.

ende hier tegens riede, sprake, rwinde, of dede, ende die Raet dat ter waerheit vonde, dat woude Raet scherpelic aen hem rechten tot boren goetdunc-ken. En of dit noch niet genoeg was, zelfs de Raadt Borgermeesteren, zoo van den nieuwen als van ou- den Raadt, dit navolgende doen zweeren: Aldus hebben Alfer van der A, ende Gberyt van Damaf- sche gesekert ende gesworen in 't jaer ons heren xiiii^e ende vyftibien, saturdayes na sinte Bertelmeus dach, op onser Statbuys voer den Rade out ende ny- we: Ghy geloeft ende sekert, dat ghy alle die ghe- ne, die in den yerster verdriften over twee jaren; ende oick alle die genen, die nu in der laetster ver- driften des vridages voer Pynsteren lesteverleden, en dat daer off ruert, of yemant van hem allen, gee- stelic off weerlic, die de Stat van Utrecht verboden syn, off wtgeset syn, off daer van selver wtgegaen syn, off yemant van boren maghen off vreenden, off yemant anders, die noch bynner der Stat syn, hoe sy genoemt syn, nyet raden, noch daden, noch bel- pen, noch starken, noch siven en selt, noch daer ghenen raet, opzet of vergaderinge mede maken en selt, tegen den Rade van der Stat van Utrecht out ende nywe, ende die ghene die daer nu inne syn.

Voert geloeft ende sekert ghy, dat ghy den Rade van der Stat van Utrecht out ende nywe, ende alle die ghene, die de Stat van Utrecht nu inne hebben, hout, trouwe, bestandich ende behulpich wesen selt, ende daer by comen ende daer by bliven selt, ende den Raet voirscreve starken selt, mit rade ende mit dade, by dage ende by nachte, sonder enich argelift.

Deze voorzorg heeft niet kunnen beletten, dat Jan van den Spiegel met de zyne, en hunne vrien- den, die zy noch in de Stadt hadden, eenen aanslag ge-

gemaakt hebben, om op S Jans dag decollatio des morgens de Stadt te overvallen, en meester van de zelve te worden. Doch die van binnen wel op hunne hoede zynde, is dezelve mislukt, en wederom strenge straoeffeninge gepleegt over die geene, die in de Stadt waren, en van dit voor-nemen kennisse gehad, en hulpe toegebracht hadden, om denzelven wel te doen gelukken. En om die te ontdekken, liet de Raadt by klokluydinge den volke bekend maken, dat ieder, die iets wiste van dezen aanslag, aanstonts daar van kennisse zoude geven aan de Oversten, onder bedreiging, van die geene, die hier in nalatig zoude bevonden worden, men den zweerde te straffen. En vermits de Borgermeester *Gheryt van Damassche* niet alleen kennisse hier van hadde gehad, maar zelfs de raadslagen ter uitvoeringe van dezelve bygewoont, en dus zynen eed, waar van wy zoo even gemeld hebben, te buiten gegaan hadde, zoo is hy meyneedig verklaart, en voor eeuwig uit de Stadt gebannen, drie, als *Alfer van Woudeggem*, *Andries Claas zoon*, en *Willem Uten-gaerde*, zyn ter dood gebragt, negentien andere zyn ontborgert, en twee en veertig geboden in de gevangenisse te gaan.

De Stadt dus wederom in ruste gebragt zynde, was des Raadts voornaamste werk, om zich met Hertog *Willem* te verzoenen, en uit te werken dat hunne borgers wederom als voorheen in Holland konden komen, hunnen handel daar dryven, en varen en keeren op hunne tolrechten. En zyn Hertog *Willem* en de Raadt dezer Stadt het eens geworden, de geschillen te verblyven aan d'uitspraak van vier mannen, die hun zeggen geuit hebben. Waar op Hertog *Willem* wederom de
oude

oude voordeelen dezer Stadts borgeren op de tol-
len van Holland vernieuwt, en vermeerdert heeft.
En dewyl de brieven by deze gelegenheit door
Hertog *Willem* gegeven, tot noch toe ongedrukt
zyn, zal ik dezelve hier opgeeven.

Den Brief, waar by Hertog *Willem* en de
Stadt Utrecht hunne geschillen overgeven aan
d'uitspraak van vier mannen, is van dezen in-
houd:

„ Wi *Willam* bi der genaiden Goids, Palens-
„ grave op ten Ryn, Hertoghe in Beyeren, Gra-
„ ve van Henegouwen, van Hollant, van Zelant,
„ ende Heer van Vrieslant; ende de Borgermey-
„ fters, Scepen ende Raide der Stat van Utrecht,
„ bekennen mit desen open brieve, dat wy Her-
„ toge *Willam* voernoemt voir ons, onsen lan-
„ den, luden ende onderfaten aen de een syde:
„ ende wy Borgermeysters, Scepen ende Raide
„ der Stat van Utrecht voirscreve, voir ons, on-
„ se Stat, borgeren ende onderfaten op te ander
„ syde, van alre schelingen, twedracht ende on-
„ mynne, die tusschen ons ende onser beyde vrien-
„ de ende onderfaten gheweest syn, ende oeck
„ van allen ghebreken ende afterwefen van cost
„ ende van scade, die wy elx aen den anderen
„ gehadt mogen hebben tot desen dage toe, van
„ aenbeghin der veden van Arkel, van den oer-
„ loge, van den wtsettinge ende correxien som-
„ miger borgeren ende onderfaten der Stat van
„ Utrecht, mit namen *Johans van Lichtenberch*, *Jo-*
„ *bans van Clarenborch*, *Wouter Grawerts*, *Beernt*
„ *Proys*, ende hoir vriende, ende anders van allen
„ ongunsten ofte discoorde, die daar wt, of wt eni-
„ gen anderen stucken, ons ende ons beyer vreende
„ roerende, gesproten wesen mogen, hoe sy ge-
„ nuemt

„ genuemt of ghesciet syn, te water of te lande,
 „ sonder enige wtneminghe, mit onsen vryen moet-
 „ wille, ende wail beraden, gebleven syn ende
 „ bliven mit desen tiegenwoirdigen brieve, eens
 „ seggens ende eenre mynliker scheidinge aen
 „ twee van Raiden ons Hertoge *Willems* voer-
 „ screven, alse haer *Philips Heer van Wassenaer*,
 „ Burchgrave van Leyden, ende *Willam Eggart*,
 „ Heer te Purmerende, ende twee van Raide
 „ der Stat van Utrecht voirscreve, als *Willem van*
 „ *Alendorp* ende *Volprecht van Amerongen*, die
 „ hoer seggen ende scheidinge daer off wtspre-
 „ ken zullen tusschen dit ende een sonnendage
 „ naestcomende. Ende so wes die voernoemde
 „ vier seggeren hier of eendrachtelyck seggen en-
 „ de scheidyn fullen, dat hebben wy geloest ende
 „ geloven, als wy Hertoge *Willam* voirnoemt by
 „ onser Vorsteliker eeren, ende wy Borgermey-
 „ sters, Scepen ende Raiden der Stat van Utrecht
 „ voirscreve by onsen truwen eeren ende zeker-
 „ heit, volcomelic te houden, ende wail te vol-
 „ doen, sonder enich wederseggen. Ende
 „ wairt sake, dat de vier seggeren voirscre-
 „ ven scheelden in den twe punten, alse van
 „ *Beernt Proys* mit sinen vrienden, die in de ra-
 „ minghe genoemt staen, hoe sy incomen off
 „ wt bliven zellen, ende hoe lang dat die an-
 „ der, die hondert jair wtgeluyt syn, wter
 „ Stat Rade bliven zullen, dat sal onse lie-
 „ ve neve ende Heer, die Bisscop van Utrecht,
 „ een Overman dair in wesen; ende wes hy
 „ dan mit enigen twee van den seggeren voir-
 „ noemt, of alleen van dien twee punten wt-
 „ spreken ende scheidyn sal, dat gheloven wy
 „ volcomelic te houden ende te voldoen in alre

„ maten , als voirscreven staet. behoudelic alle
 „ zoenen , die voir desen tyt tusschen der Graef-
 „ licheit van Hollant ende der Stat voirscreve
 „ gesegt syn , in hore volcomender machte te bli-
 „ ven. ende alle dingen sonder argelift dair in te
 „ zoeken of te vynden. In kennisse hier of zo
 „ hebben wy Hertoge *Willam* voirnoemt , ende wy
 „ Borgermeysters , Schepen ende Raide voirscre-
 „ ve van onser Stat wegen , beyde onse segelen
 „ aen desen brief gehangen , in 't jaer ons heren
 „ dusent vier hondert ende vyfthien op ten zefsten
 „ dach in Octobri.

Hier op is dese uitspraak gevolgt (1): „ Wy
 „ *Philips* Heer van Wassenaer , Burchgrave van
 „ Leyden , *Willem Eggaert* , Heer to Purmeren-
 „ de Treserier van Hollant , *Willem van Alen-*
 „ *dorp* ende *Volpert van Amerongen* , doen cont
 „ allen luden , want de hoechgebore Vorst , onse
 „ lieve ende Genedige Heer , Hertog *Willem van*
 „ *Beyeren* , Grave van Henegouwen , van Hol-
 „ lant , van Zelant , ende Heer van Vrieslant , voir
 „ hem , sinen landen , luden , onderfaten ende
 „ vrienden , an die een syde , ende de Stat van
 „ Utrecht voir hem , horen borgeren ende onder-
 „ faten , an die ander syde , eens seggens ende
 „ minliker scheydinge aen ons ghebleven zyn ,
 „ van allen geschelen , twidrachte ende onminne,
 „ die sy onderlinge tot desen dage toe gehadt mo-
 „ gen hebben , gelikerwys , ende in sulker maten ,
 „ alse dat compromis , dat sy van beyden syden
 „ dair of besegelt hebben , mit meer woirden in-
 „ hout ende begrypt , so hebben wy mit goeden
 „ voir-

(1) Deze is gedeeltelyk te vinden by Matth. de Jure Gladii cap. v.

„ voirbedachten finne, die gecroon ende gebreke
 „ van beyden partijen voirscreve overgehoirt, en-
 „ de wael verſonnen, ende onſe ſeggen ende
 „ ſcheydinge dair of geſeyt ende gedaen in der
 „ manieren hier nae beſcreven. In den eerſten
 „ van den perſonen, die hier na genoemt ſtaen;
 „ als *Beernt Proys* ende ſyn kinder, *Jan van Lich-*
 „ *tenberch* ende ſyn zoen, *Jan van Clarenborch*,
 „ *Jan van Groenewoude*, *Jacob van Lichtenberch*,
 „ *Lourens van Hamerſteen*, *Jan Knyff*, *Pillegrim*
 „ *de Wail*, *Willem de Witte*, *Martyn Bruninx*,
 „ *Peter van Wiel*, *Jacob van Holland*, ende *Wil-*
 „ *lem Borre Wouters ſoen*; want wy des nyet eens
 „ geworden en kunnen, hoe ſy in der Stat van
 „ Utrecht incoemen of wtbliven ſullen, off in wat
 „ genoege ende maten, dat dat ſtaen fall, ſo
 „ hebben wy dat geſet, ende ſettent aen onſen
 „ genedigen heer, Heer *Fredric van Blancken-*
 „ *beym* Biſſcop t'Utrecht, als onſen Overman, na
 „ inhoud des compromiſſe. Mer alle hoer ander
 „ vrende, die hier voir niet genoemt en ſtaen,
 „ die mit hem voir off na, wter Stat gerwmt off
 „ geſet ſyn, ende hoer vriende, die noch binnen
 „ ſyn, hoe ſy gecorrigeert ſyn, het ſy met jaren
 „ wt te weſen, mit borgerſcap off ſtemmen te ne-
 „ men, in wat manieren dat dat geſcheyt mach
 „ weſen, zullen weder in der Stat comen mit wi-
 „ ve ende kynder rechtevoert op hoer borgerſcap,
 „ ende op al hoer oude rechten ende vrieden,
 „ alſo ſy waren eer de voirscreve correxien aen
 „ hem geheert worden; wtgenomen die gene,
 „ de hondert jaer wtgeluyt ſyn, al iſt, dat ſy me-
 „ de incoemen ſullen, ſo ſullen ſy nochtans wt der
 „ Stat Rade bliven, alſo lange, als onſen lieven
 „ Heer van Utrecht voirnoemt dat goetduncken

„ sal. Des zullen alle die voirgeroerde personen,
 „ genoemt ende ongenoemt, oervede ende ver-
 „ lofte doen, ende elc bysonder, der Stat ende
 „ den Rade van Utrecht, ende oeck den genen,
 „ die nu ter tyd de Stad in handen hebben. En-
 „ de dese oervede sullen sy doen, alse besceydelic
 „ is, by ons vier seggeren voirnoemt, ende bi
 „ den Rentmeyster des Ghestichts van Utrecht.

„ Item de ghene, die tot Aemsterdam den bor-
 „ ger van Utrecht doetsloegen, ende handadich
 „ dair an geweest hebben, na der Stat recht van
 „ Utrecht sullen uter Stat bliven tot ewigen da-
 „ gen, dair off salmen een onderzoek doen binnen
 „ der Stede van Aemsterdam, by viven van den
 „ Rade van Utrecht, ende vive wt den Gerechte
 „ van Aemsterdam, ende wie bi den thienen voir-
 „ screven der doet schuldich gevonden wart, die
 „ sal wtbliven na der Stat recht, als voirscreven
 „ is.

„ Item so sullen de Stat van Utrecht onsen ge-
 „ nedigen heer Hertoge *Willam* voernoemt, also
 „ lange als hy leven sal, dienen tot alre tyt, als
 „ hy mit syns selfs live in den velde is, an die zi-
 „ de van der Maze, dair Utrecht staet, ende zes
 „ milen verre aen d'ander zide van der Maze en-
 „ de niet verder, mit hondert ende vyftich man-
 „ ne, alse hondert gewapent, ende vyftich schut-
 „ te, zes weken lanck op hoers selfs coste, indien
 „ dattet op ten Ghesticht van Utrecht nyet en
 „ draget. Ende hier of sullen die partijen voir-
 „ screven elx den anderen goede besegelde brie-
 „ ve geven, daer sy aen beyden siden mede be-
 „ waert syn.

„ Item so en sal *Jan van Harler* binnen den
 „ palen van Hollant, van Zelant ende van Vries-
 „ lant,

„ lant , den borgeren van Utrecht nyet bescadi-
 „ gen , noch misdoen , aen live noch aen goe-
 „ de. Ende waert dat hy daern boven dede ,
 „ of yemant van synre wegen , dat sel men van
 „ hem doen rechten in ons liefs here lande van
 „ Holland , tot allen tiden , als de Stat van Utrecht
 „ dat doet verzoeken.

„ Voirt van *Herman Woudmans* doet sullen de
 „ Rade , ende anders alle die ghene , die nu ter
 „ tyt de Stat van Utrecht inne hebben , onbelast
 „ ende quyt wesen van allen *Hermans* magen ;
 „ mar sy zullen dat mogen houden aen *Jan van*
 „ *den Spiegel* , *Ysbrant van der A* , *Geryt van*
 „ *Damasch* , ende allen den ghenen , die mit hun
 „ wt syn.

„ Item so sullen de Stat van Utrecht ommelief-
 „ den wille ons genedichs Heer van Hollant , heer
 „ *Jan van Renesse* , ende sinen sonen borgerescap
 „ geven na der Stat recht.

„ Item so sullen Her *Herman van Lochorst* ,
 „ Doemdecken t'Utrecht , heer *Ghysbrecht van Loc-*
 „ *horst* , syn broeder , heer *Jan Herboort* , *Jacob*
 „ *van Lochorst* , *Jan van den Spiegel* , *Vrederic*
 „ *van den Spiegel* , *Ysbrant vander A* , *Dirc van*
 „ *Zulen* , *Gheryt van Damasch* , *Jan van Damasch* ,
 „ *Loef Bergmaker* (1) , *Ghysbrecht Loefs soen* ,
 „ *Gheryt Loefs soen* , *Jacob Herboort* , *Jan van*
 „ *Meerlo* , *Splinter Loefs soen* , *Tyman Mouwer*
 „ *van Scharpenborch* , *Gheryt van Spoel* (2) ende
 „ Tol

(1) *Bergmaker*] In het Raadsbesluit Dingsdag na Victoris , ter voldoeninge van deze uitspraak genomen , word hy genoemd *Boichmaker*.

(2) *Spoel*] Deze word op de gemelde plaats *Spuelde* genaamt.

" *Tol Jans* zoen van den Spiegel (1) wesen ende
 " bliven wt der Stat van Utrecht tot ewigen dagen
 " op hoer lyf. Ende des gelyx sullen sy wesen en-
 " de bliven ewelyc, wt allen landen ende palen
 " ons genedichs heer van Hollant, in der maten
 " voirscreven.

" Item want die brieven van den tolrechten,
 " ende anderen die gegeven wierden om des oir-
 " loges wille van *Arkel*, aff ende te niete wesen
 " sullen, dair beyde pertien voirscreven malcan-
 " deren brieve van quytsheldinge off geven sul-
 " len besegelt, so sullen de borgers van Utrecht
 " voertaen varen ende keren mit hoiren goeden
 " voir all ons genedichs Here tollen van Hollant,
 " ende van *Zelant*, op tol ende rechte, alse die
 " brieve van tolrechte, die voir dese leste brieve
 " gegeven worden, inhouden ende begrypen,
 " duerende tot ewigen dagen, al ist, dat de voir-
 " screve brieve nochtan tot wederseggen, of tot
 " jaren houden. Ende sullen onsen genedigen
 " Heer van Hollant, ende sinen erven, jairlix be-
 " talen sulc vier hondert oude scilden, ende tot
 " sulken terminen, als die brieve, die de Stat van
 " Utrecht dair of besegelt hebben.

" Item so sullen de achten, die Overste geweest
 " hebben der Stat van Utrecht, ende nu binnen
 " syn, in den Hage comen voir onsen genedigen
 " Heer van Hollant, ende seggen, dat die ver-
 " bandbrieve niet gehouden en waren, dat wair
 " by sculden *Jan van den Spiegel*, ende der syne,
 " ende

(3) *Spiegel*] Op dezelve plaats word deze gezegt *Tol Jans*
knecht van den Spiegel, en is misschien die knecht geweest,
 die den Stads dienaar mishandelt heeft, zoo als wy hier bo-
 ven gezien hebben.

” ende is hem leet , biddende synre Genade oet-
 ” moedelic , dat hy dat der Stat vergeven wil om
 ” hoers dienst wille , die sy hem gedaen hebben ,
 ” ende noch doen mogen. Dit sal onse genedige
 ” Heer dan gunstelic doen , ende der Stat syn ge-
 ” naden ende vreeschap toefeggen , ende die O-
 ” verste hun weder van der Stat wegen voirscre-
 ” ve.

” Voert so sullen alle namen ende toetasting ,
 ” die binnen der tyt van dese twidracht , ende on-
 ” minne van beyden ziden geschiet mogen wesen ,
 ” ende alle quetsinge ende misdaden , die de een
 ” den anderen dairen binnen gedaen hebben ,
 ” dair hier voir nyet of bescreven en staet , deen
 ” tegen den anderen quyt wesen , ende clierlic
 ” vergeten.

” Hier mede seggen wy de voirscreve pertien
 ” cleerlic vereffent , ende volcomelic gezoent ,
 ” ende verlyct van allen geschelen ende onminne ,
 ” die tot desen dage toe tusschen hun ende hore
 ” beyder onderzaten , ende vrienden gestaen mo-
 ” gen hebben , na inhoud des compromis , son-
 ” der enich argelist dair in te zoeken , of dair in
 ” te vinden. Ende wairt dat tot eniger tyt enich
 ” geschil hier in , of in enigen punten bisonder
 ” hier namaels geviel , dat houden wy alle wegen
 ” tot onsen verklaren. In kennisse der waerhey ,
 ” so hebben wy segsluden voirnoemt onse zeglen
 ” an desen brieve gehangen. Gedaen ende ge-
 ” geven in den Hage op ten twaleften dach in
 ” October in ’t jaer ons Heren dusent vier hondert
 ” ende vyftien.

Hier op is gevolgt de uitspraak van Bisschop *Fre-
 derik van Blankenbeim* over de twee in den vorigen
 brief genoemde punten.

" Wy *Philips Heer van Waffenaer*, Burchgra-
 " ve van Leyden, *Willem Eggaert*, Heer tot Pur-
 " mereynde, *Trefrier van Hollant*, *Willem van*
 " *Alendorp* ende *Volpert van Amerongen*, doen
 " kont ende kenlic allen luden, dat wy gelezen,
 " gzien ende gehoirt hebben, enen brief gans en-
 " de gave, ende ongerazuert, bezegelt mit segel-
 " le der hochgeborn Heer *Vrederix Biffcop* t'U-
 " trecht, ons liefs genedichs Heere, inhoudende
 " van woirde te woirde, gelyck hier na befcreven
 " staet: *Frederic bi der genaden Goids Biffcop te*
Utrecht maken cond allen luden, want onfe lieve
ende geminde vriende, Her Philips Heer van Waf-
fenair, Burchgrave van Leyden, Willem Eggaert,
Heer to Purmereynde, Trefrier van Hollant, Wil-
lem van Alendorp ende Folpert van Amerongen,
alfe gekoren segslude, een seggen ende een mynlike
fcheydinge gefeyt ende gedain hebben van fulken ge-
fchelen, twedrachten, ende onmynne, als geftaen
hebben tuffchen onfen lieven Heer ende neve Hertoge
Willem van Beyeren, Grave van Henegouwen, van
Hollant, ende van Zelant, op tie een zyde, ende
onfe goeder Stat van Utrecht op tie ander zide. In
welker fcheydinge die voirgenoomde segslude twi-
drachtich geworden fyn als in twee punten, dier
fyn niet eens gewarden en connen, ende hebben die
aen ons gebracht, als aen boren Overman, om die
wt te fpreken nae onfe befcheydensbeyt. So hebben
wy, als van den yerften punt, alfe van Beernt Proys,
fyn zoen, ende boren vrienden, die te famen in den
voirfcreve seggen genoemt staen, hoe ende in wat
maten dat die incomen ende wt bliuen fullen &c.
onfe seggen ende goetduncken gefeyt, ende seggen,
dat Jan van Groenewoude wt onfe Stat van Utrecht
wezen ende bliuen fal twe jair lang na defen dage
 datum

datum des briefs: *Lauwerens van Hamersteyn twee jair; Jacob van Lichtenberch een, Jan Beernt Proys, ende Proys syn soen totten beyligen Paesschen dage toe naestcomende, in sulker maten, dat sy binnen onse Stat mueren nyet comen en sullen, noch oick nyet nare dan een half mile omtrent onse Stat voirscreve, daer sy bueschelic wandelen ende wesen mogen. Ende al e de ander, die mit bem in den seggen genoemt staen, sullen rechtvoert incomen, ende weder wesen op alle boir oude rechten ende vribeyden, also sy waren, eer die correxien op hun gedaen worden. Oec so sullen die vive voirgenoemt rechtvoert op boer borgerfchap, ende op boer oude rechten comen, gelyc den anderen, boe wail dat sy wt wesen sullen den tyt voirscreve, ende tenden dier tyt rechtvoert incomen sonder yemants wederseggen. Voirt van den anderen, die hondert jair wtgeluyt syn, also die voirnoemde seggers, dat mede aen ons geset hebben, so seggen wy, dat sy tusschen dit ende Paesschen naestcomende in onser Stat Rade nyet sitten en sullen; mer after den beyligen Paeschdach naest comende sullen sy wesen ende bliven op alle boir oude rechten ende vribeden, als voirscreve staet, sonder enich argelyst. In oirkond des briefs besegelt mit onsen segel. Gegeven to Utrecht in 't jair ons beren dusent vier hondert ende vyftien des elften daghes in October.* " Ende want wy desen brief gezien, ge-
 " hoort ende gelezen hebben, gelyck voirscreven
 " staet, so hebben wy desen brief bezegelt mit
 " onsen segelen, hier aen gehangen, op ten der-
 " tiende dach in October in 't jair voirscreve.

Door deze uitspraak, de voordeelen omtrent de tolrechten by Hertog *Aelbert* en zyn zoon *Willem* ter aanmoediging der Utrechtsche borgers tegen

den Heer van Arkel verleent (waar van wy hier vo-
ren bladz. 14. gewag gemaakt hebben) vernietigt
zynde, heeft Hertog *Willem* nieuwe brieven van de
Tolrechten gegeven, welke van dezen inhoud zyn.

" *Willem* by der Genaden Goids Palensgrave
" op ten Ryn, Hertoghe in Beyeren, Grave van
" Henegouwen, van Hollant, van Zelant, ende
" Heer van Vrieslant, doen kond allen luden, en-
" de bekennen mit desen brieve, dat wy by onsen
" getruwen Raide ende Clercken in onsen ouden
" regyfteren gevonden hebben, dat een onse voir-
" vadere, zeliger gedachten, onsen geminden
" vrienden der Stat van Utrecht gegeven heeft ge-
" hadt zulke brieve ende rechten van tolrecht, ge-
" lyc hier na van woirde te woirde gescreven staet.

*Wy Willem Grave van Henegouwen, van Hollant,
van Zelant, ende Heer van Vrieslant, maken kond
allen luden, dat wy om beden ons liefs bere ende
Oems des Bisscops van Utrecht, hebben gedaen zul-
ke gracie allen den ghenen, die woenen binnen der
Stat van Utrecht, dat wy willen, dat sy varen sul-
len ende keren doer alle onse lande van Hollant, van
Zelant ende van Vrieslant, voir onse tolln mit sul-
ken recht, als hier na bescreven staet. Dats te ver-
staen van elken boede tarwen of roggen, of witter
erweten, twaleff penningen Hollants: van elken hoet
gbersten of graeuwer erwete achte penninge Hollants:
van een hoet haver vier penninge Hollants: van eenre
roede wyns, twe corte vate voir een roede, zeventien
penningen Engelsche, ende van elker roede wyns een
half take wyns, of zes penninge Hollants, voir die
halve take gelt of wyn te nemen sal staen aen onsen
Tolnaers, ende dair toe van elker roede derdalsoen
penning Hollants; van een scepe achte penning Hol-
lants*

lants (1): van enen scaerlaeken zestien penninge (2), van enen strypten of blawen laken vier penninge Hollants: van enen witten laken of ghyselfayen laken twee penninge Hollants: van eenre manhene marsferien, twe buwen ende twee paer hanscoen, twee schellinge Hollants. Ende van allen anderen goede, dat sy voeren zullen, zullen zy geuen den bonderste marck voir de eerste tollen, dair sy voer comen, ende dan sullen sy nemen der Tolnaer-teken ter eerster tollen, ende dair mede zullen sy die vaert mit dien goede vry varen voir alle de ander tollen. Dit sal gedueren tot onsen goetduncken ende wederseggen. In oirconde desen brieve besegelt mit onsen segele. Gegeuen in den Hage in sinte Thomaes dage in 't jaer ons heren dusent drie hondert ende sestien. (3) " Ende
 " want wy by onsen getruwen Raide ende Clerc-
 " ken in onsen ouden regyfteren gevonden heb-
 " ben den voirgenoemden brief geregystreert, ge-
 " lyck die hier voir gescreuen staet, so hebben wy
 " in kenniffe dair of desen brief besegelt mit on-
 " sen segel hier aen gehangen. Gegeuen in den
 " Hage op Sinte Victoirs avont in 't jair ons heren
 " dusent vier hondert ende vyftien.

Waar op gevolgt is dezen brief:

" Willem by der genaden Goids Palensgrave op
 " ten Ryn, Hertoge in Beyeren, Grave van He-
 " negouwen, van Hollant, van Zelant ende Heer
 " van

(1) In de copie van den originelen brief van Graaf Willem, op ons Stadhuis berustende, volgt hier op, van een pake pelferien zeven scillinghe vi d. Holl.

(2) Hier is overgellagen 't geen in den zoo evengemeldten brief staet, van enen scaerlaken zestien penninghe, van enen dubbel gheverveden laken achte penningen Hollantsche.

(3) Dezen brief heeft Matthaëus gedeeltelyk en gebrekkelyk uitgegeuen lib. 11. de Nobilit. cap. 14.

" van Vrieslant, doen cont allen luden, want on-
 " se geminde vriende de Stat Utrecht gunstelic mit
 " ons overdragen syn van sulken gebreke ende
 " mismoet, als wy dair op hadden, ende sy ons
 " overgegeven hebben asfulke brieve van verban-
 " de van tolrecht ende anders, als voirtyts om des
 " oirloges wille van Arkel, tusschen onsen lieven
 " Heer ende Vader saliger gedachten, ons, ende
 " der Stat voirnoemt, gemaect ende besegelt wor-
 " den van beyden syden, die gescoert ende te nye-
 " te gedaen syn (1), so hebben wy weder onsen
 " geminden vrienden der Stat van Utrecht voir-
 " screven, ende horen ingesetenen borgeren, over-
 " mits dienst wille, die sy ons gedaen hebben, en-
 " de noch doen mogen, gegeven, ende geven mit
 " desen brieve, dat sy voert aen mit horen goe-
 " den varen ende keren sullen over all in den on-
 " sen te water ende te lande, op sulc tolrecht,
 " als de brieve, die sy voir den oirloge voirnoemt,
 " over veel jaren, van onsen voirvaderen dair of
 " gehat hebben, inhouden ende begripen, ende
 " voirt op ten hondersten penning van allen goe-
 " den, die in dien brieven niet gesondert en syn,
 " dier sy rustelic ende vredelic gebruiken sullen
 " tot ewigen dagen, al ist, dat deselve brieve ten
 " wederseggen, of tot jaren houden. behoudelic,
 " dat sy ons ende onsen erven jaerlix betalen sul-
 " len zulke vier hondert oude schilden (2), als sy
 " ons

(1) Deze brief van Hertog *Aelbert*, die wy hier boven bladz. 14. opgegeven hebben, bevestigt den brief van Hertog *Willem* in 't jaar 1316. gegeven, met dat onderscheit, dat dezelve was gegeven tot wederseggen, en dat Hertog *Aelbert* by de zyne, de tolrechten bevestigt ten eeuwigen dage.

(2) De betalinge van deze pensie of renten van 400. schil-
den

" ons schuldich syn, ende die brieve, die wy van
 " hem dair of hebben, inhouden. Ende of wy
 " van der Stat voirnoemt enige andere brieve ge-
 " hadt hebben van den renten voirnoemt, die en
 " sullen voirt aen van gheenre weerde wesen. In
 " kennisse der waerheit, so hebben wy desen brief
 " besegelt mit onsen segele. Gegeven in den Hage
 " op ten elften dach in Octobri in 't jaer ons he-
 " ren duyfent vier hondert ende vyftien.

En heeft de Stadt dezen brief gegeven:

" Wy Borgermeysteren, Scepenen ende Rai-
 " de out ende nywe der Stat van Utrecht, beken-
 " nen mit deze brieve, dat wy sculdich zyn den
 " hoichgeboere Vurste, Hertoghe *Willem van*
 " *Beyeren*, Grave van Henegouwen, van Hollant
 " ende van Zelant, onse lieve gnedige Heer, voer
 " zulke vryheyde van tollen recht, als hy ons op
 " dese tyt gegeven heeft, *III^C* oude scilde des jaars
 " ewy-

den jaarlyks aan den Graaf van Holland, is zyn oorspronk
 schuldich aan de zoene, gemaakt in den jare 1376. tusschen
 Hertog *Willem van Beyeren*, toen hy voor Nyevelt lag, en
 den Bisschop en de Stadt van Utrecht, te lang om hier in te
 voegen, schoon zy noch ongedrukt is, waar in onder ande-
 ren gezegt word, dat *die borgeren van Utrecht voertaen sou-*
den varen op hoer oude tollen ende hoer oude recht: Ende hier
om sellen sy ons weder dienen, also lange alse wi leven jaer-
lix ses weken lang mit hondert gewapent, of vier hondert
seilden jaerlix gheven voer dien dienst. 'T welk herhaalt
 wort in de zoene van Ghildenborch van den jare 1379. te
 zien by Matth. de Jure Glad. xiv. p. 234. en noch in twee
 brieven beyde den 19. Novemb. 1399. door Hertog *Aelbert*
 en zyn zoon *Willem* gegeven. Doch by den brief in 't jaer
 1402. door *Aelbert* gegeven, hadde hy de borgers van Utrecht
 ten ewigen dagen, dezen last kwyt gescholden. waar toe
 hen Hertog *Willem* nu wederom op nieuw verplicht heeft,
 schoon hy, zo wel als zyn Vader, by den gemelden brief voor
 zich en zyne nakomelingen, verbonden hadde de quytchel-
 ding na te zullen komen.

" ewygherrenthen, alse ii^c Keyfersche oude scil-
 " den, ende ii^c gulene Vrancryxsche crone voer
 " deze dage gemunt, of payment hoor weerden,
 " die wy voer ons ende voer onse Stadt onsen lie-
 " ven gnedige Heer voerscreven, ende syne erve
 " geloift hebben, ende geloven in goede trouwe
 " alle jaer wail ende wittelic te betalen, alse die
 " ene helft tot Paischen naistkomende, ende d'an-
 " der helfte tot sinte Victors dach daer naestko-
 " mende, ende alzo voert jairlycx, zonder ar-
 " gelist. In oerkonde des briefs, ende onse Stat
 " zegel hyr aen wtgehangen, in 't jaer ons heren
 " duzent vier hondert ende vyfthien, op sinte Vi-
 " ctors dach.

Voorts heeft Hertog *Willem* noch andere brie-
 ven aan dese Stadt te dier tydt gegeven, die ik,
 om dat ze noch ongedrukt zyn, en door Mattheus,
 of andere Schryvers, myns wetens, noch niet te
 voorschyn zyn gebragt, geoordeelt hebbe hier
 plaats te moeten geven, volgende de ordre der
 dagtekeninge.

De Stadt Utrecht was volgens de zoene verplicht
 den Graaf van Holland, als hy zelfs te velde ging,
 met 150. mannen te dienen. Doch dewyl de-
 deze Stadt in 't vervolg van tyden veel nadeel zou-
 de lyden, indien de Graaf van Hollant met zyne
 vyanden bevredigt zynde, het die vyanden vry
 zoude staen, naderhant wrake te nemen over dezen
 bystant; daerom heeft Hertog *Willem* zich ver-
 bonden geene vrede of zoene te maken, ten zy
 de Stadt Utrecht 'er mede in begrepen was, op
 deze wyze:

" *Willem* bi der genaden Goids Palensgrave op
 " ten Ryn &c. doen cond allen luden, dat onse
 " lieve ende geminde vrienden de Stat van Utrecht
 " voir

„ voir hore borgeren ende onderzaten hem ver-
 „ bonden ende ons geloift hebben in rechter
 „ schulde te dyenen, mit hondert gewapent, ende
 „ vyftich fchutte, als wy felve in den velde fyn, in
 „ alfulker maten ende vorwarden, als die brieve,
 „ die wy van der goeder Stat van Utrecht voir-
 „ fcreven dair of hebben, claerlic inhouden. En-
 „ de want zy dan vyant worden zullen onfen vyant-
 „ de, alfe als dat gebueren fal, fo hebben wy der
 „ Stat, ende allen horen borgeren voirscreven,
 „ weder geloest ende geloven mit defen tegen-
 „ woirdigen brieve, dat wy van den oirloge ende
 „ faken, dair fy ons in der tyt in dienen zullen,
 „ geen zoen noch vrede aengaen en fullen, wy
 „ en zullense mede bezoenen ende bevreden, ge-
 „ like ons felfs luden ende hulperen, sonder ar-
 „ gelift. In orkonde defen brief befegelt mit on-
 „ fen fegele. Gegeven in den Hage op ten twa-
 „ lefften dach in Octobri in 't jair ons heren duy-
 „ sent vier hondert ende vyftiene.

En op den felfven dag heeft Hertog *Willem* onse
 Stadt kwyt gefcholden van de verbanden met zyn
 Vader den Hertog *Aelbrecht* aangegaan, by de-
 zen brief:

„ *Willem* by der genaden Goids Palensgrave op
 „ ten Ryn &c. doen cond allen luden; want alle
 „ brieve van verbande ende voirwaerden, die om
 „ der bede (1) wille van *Arkel*, voirtyts gemaect
 „ ende befegelt waren tuffchen onfen lieven Heer
 „ ende Vader *Aelbrecht* faliger gedachten, ende
 „ ons, ende der Stat ende hore burgeren van
 „ Utrecht, aen beyden fiden overgegeven ende
 „ ge-

(1) *Bede*] Het komt my voor, dat voor dit woort gelezen
 moet worden *vede*, dat is, oorlog.

„ gefchuert fyn , fo hebben wy onfen geminden
 „ vrienden der Stat voifcreve , ende horen ge-
 „ meynen burgeren tot ewigen dagen quyt gefcou-
 „ den , ende verdragen alre geloiften , verbande
 „ ende vorwairden , die fy onfen lieven Heer en-
 „ de Vader , voirnoemt , ende ons in dien brie-
 „ ven voifcreven geloift ende gedaen mogen heb-
 „ ben , sonder arch ende lift. In oirconde defen
 „ brieve befegelt mit onfen fegele hier aen gehan-
 „ gen. Gegeven &c.

En op dat alle Bailjuwen , Tollenaren en ande-
 re beampten van het Graaffchap van Holland ken-
 niffe zouden hebben van de vergunde tolrechten ,
 heeft Hertog *Willem* dezen volgenden brief doen
 uitgaan :

„ *Willem* bi der genaden Goids Palensgrave &c.
 „ doen cond allen luden : want de Stat van Utrecht
 „ mit ons gunfteliken overdragen is van allen al-
 „ fulken brueken ende misdaden , als fy tegens
 „ ons ende onfe heerlicheyt gebruect ende mis-
 „ daen hadden , dair wy lange tyt mismoedich op
 „ hoer ende horen burgeren geweest hebben : en-
 „ de wy defelve Stat , ende de burgeren , geno-
 „ men hebben tot onfe volcomenre gunften , en-
 „ de in onfe befchermeniffe ; fo ontbieden ende
 „ bevelen wy allen onfen Baliuwen , Tolnaeren ,
 „ Scouten , Rechteren , dienftluden , ende allen
 „ onfen onderfaten over al in onfen landen , dat
 „ fy de Stat laten merren , keren ende wesen ,
 „ over al in onfen landen , dair hem genuegen
 „ fal , gelyc fy plagen te doen voir die tyt , dat fy
 „ ons bruecten , ende wy left mismoedich op hem
 „ worden , op fulke tollen ende rechten , als fy
 „ voir die voifcreve mismoedicheyt voir horen
 „ goeden plagen te geven : ende des nyet en la-
 „ ten

„ ten in gheenrewys. In oirkonde desen brieve,
 „ ende onse signet hier op gedruft. Gegeven in
 „ den Hage op ten xiurden dach in Octobri in 't jair
 „ ons heren mcccc ende vyfthien.

En tot meerder zekerheid heeft de zoon des Konings van Vrankryk, getrouwt met *Jacoba* de eenige dochter van Hertog *Willem*, dezen brief uitgelevert.

„ *Jan*, soen des Conincs van Vrancryck, bi
 „ der genaiden Gods Hertoghe van Thoreyne,
 „ ende Grave van Pontyen. Want die goede lude
 „ ende burgeren der Stat van Utrecht, mit onsen
 „ lieven ende geminden Vader Hertoge *Willem van Beyeren*,
 „ Grave van Henegouwen, van Hollant ende van
 „ Zelant, eenre gunsteliker zoene ende verlikinge
 „ overdragen syn, na inhoud des seggens, dat onse
 „ geminde vriende, die Barchgrave van Leyden, *Willem Eggart*
 „ Heer to Purmerynde, *Willem van Alendorp* ende
 „ *Volprecht van Amerongen*, alse gecoren segslude
 „ tusschen onsen lieven Vader ende der Stat voirnoemt,
 „ geseyt ende gesceyden hebben: so doen wy cond
 „ allen luden, dat wy, also verre alst aen ons
 „ coomt, of comen mach, geconsenteert ende
 „ geconfirmeert hebben, consenteren ende
 „ confirmeren mit desen brieve dat seggen ende
 „ sceydinge voirscreve, also als die brieve, die
 „ de vier voirnoemt dair of besegelt hebben, in
 „ allen horen punten, ende in elken bysonder,
 „ inhouden ende begripen, ende geloven die, ende
 „ alle die brieve van tolrechte, van dienste ende
 „ anders, die den voirscreven seggen rueren,
 „ ende dair op gemaect syn, vaste ende gestade
 „ te houden, ende te voldoen sonder argeliff.
 „ Ende hebben des te getuge onsen
 „ segel

” segel an desen brief gehangen. Gegeven in den
 ” Hage op ten dertiente dach in Octobri in 't jaer
 ” ons heren duysent vier hondert ende vyftien.

Deze zoene en bevredinge met Hertog *Willem* als Graaf van Holland, en de weder inlatinge ende afdoeninge van beswaringen der ballingen, als mede de verandering nopens de tollen gemaakt, heeft de Raadt dezer Stadt by klokluidinge des dingsdags na Victoris bekent gemaakt, gebiedende alle hunne borgeren ende onderfaten de onderhoudinge van die zoene. En is kort daar na, volgens het schryven van Heda, Johannes van Leyden, Gouthoeven en anderen, Hertog *Willem* met een goet getal edellieden t'Utrecht gekomen, en heeft zich daar eenigen tyd vrolyk gemaakt. Slichterhorst in zyn VIII. boek der Gelders. Geschied. zegt, dat de Hertog van Gelre Hertog *Willem* vergezelschap heeft en met hem in deze Stadt gekomen is. In het Buurspraakboek 's woensdags na Elisabeth vinde ik, dat vry geleyde toegestaan is aan Hertog *Willem* met 200. personen, tot S. Claes dag, en dat vrydags op Lucien dag aan de Raden van den Grave van Holland tot 50. personen, en aan de Raden van den Hertog van Gelre tot gelyk getal geleyde verleent is tot den dertienden dag, of drie Koningen, en dat op dien dag het geleyde voor die Radenieder met 100. personen verlengt is tot Maria Lichtmisse, zonder dat 'er gewag gemaakt word van het verleenen van geleyde aan den Hertog van Gelre zelfs. Ook vinde ik niets aangetekent van 't geen door hen hier verricht is. En 't blykt uit den brief van Hertog *Willem*, die zoo aanstonts volgen zal, dat hy op Kors avont wederom in den Haag geweest is.

Eer ik van Graaf *Willem*, en zyne verrichtingen omtrent d'Utrechtenaars affcheyde, moet ik noch eenen brief van dezen inhoud laten volgen:

” *Willam* by der genaiden Goits Palenysgrave op ten Ryn &c. doen cont allen luden, dat wy quytgeschouden hebben; ende quytshelden mit desen brieve, onse lieve vrende de Stat van Utrecht, van allen brieve ende geloften van den werken, die *Johan Hombout* borgert t'Utrecht ons gelofst hadde te maken tegen den huse Eversteyn in tyden verleden, doe wy Hagestein ende Everstein belegen hadden: ende van allen gelde, dat wy *Jan Hombout* daer op hadden doen betalen: ende mede van allen penen; dair hy ons van den selven werken inne vervallen wesen mocht, want hy die werke niet volbracht en hadde. Ende bekennen mede; dat de voirscreve brieve van desen geloften ende vorwaerden onder ons; ende in onser Cancellien vermisset syn. Ende of sy tot eniger tyt voirt quamen of gevonden worden, dat sy dan doet ende van geenre weerden wesen fullen; sonder alle argelift. In oirconde desen brieve besegelt mit onsen Segele. Gegeven in den Hage op ten hyligen Kersavont in 't jair ons heren dusent vier hondert ende vyftien.

In dit jaar hebben Bisschop *Frederik van Blankenbeim* en *Johan van Montfoirde*; d'afdoeninge hunner geschillen verbleven aan Hertog *Willem*, die daar van eene uitspraak heeft gedaan (1). Ook heeft de Jonkheer van Arkel den Bisschop doen aenzeggen, dat hy met hem en zyne vrienden in geen bestand of vrede staan wil, waar van den Raadt

's woens-

(1) Te vinden by Matth. de Jure Gladii cap. xi. p. 274.

's woensdags na Martini aan het gemeen by klok-
luidinge kennisse gegeven heeft, en het affchrift
des briefs daar van voor het Schepenhuis gehan-
gen, om van een ieder te kunnen gelezen worden.

1416.

In het jaar 1416. zyn tot de Regeering be-
noemt:

Schepenen.

Vrederic van Drakenborch.

Jan Pot.

Volprecht van Amerongen.

Goedscalc van Winsen, Borgermeister.

Jan de Coninc.

Jan over de Vecht.

Willam Woutman.

Claes van Loenen.

Dirc van Houdaen.

Alfer van Lichtenberch.

Jacob de Voecht.

Timan Paelvoet.

Raden.

Jacob Sloyer.

Herman Galle.

Riqwyn Jans zoen.

Ermbrecht over Ryn.

Jacob Vrederix zoen.

Dirc van der Weyde.

Henric de Wit.

Lambert van Zulen.

Roeloff Block.

Hen-

Henric van Endoven.
 Claes Buer.
 Andries de Wit.
 Machelum Vustinc.
 Timan van Hamerstein.
 Hüge van Vlueten.
 Peter Stevens zoen.
 Gheryt van Tienhoven.
 Peter Stevens zoen.
 Henric Pouwels zoen.
 Peter Scrodekyn.
 Timan van Zulen.
 Hubert Daniels zoen.
 Herman de Vroede.
 Willam van Nyenvelt, Borgermeister. (1)
 Egbert Jacobs zoen.

Oudermannen.

Braem van Lanscroen.
 Ghisebrecht van den Ryn. } Wantfniders.
 Jan Knyf, Overste Ouderman. }
 Ghisebrecht van Galencoop. } Sniders.
 Jacob Scrodekyn. }
 Wouter van Cleve. } Backers.
 Jan Dircs zoen. }
 Gheryt Beernts zoen. } Moelenaers.
 Henric van Lit. }
 Jacob de Wolf. } Linnewevers.
 Peter Foyt. }
 Jacob Hubert Egbrechts zoens zoen. } Vleyshou-
 wers.
 Brant

(1) Deze wort op andere plaatsén genoemd *Willam van Zulen van Nyenvelt*, en niet *Nyenholf*, als in 't Utrechts Placcaatboek.

Brant Rogge.	}	Vifchcopers.
Gheryt Vrencke.		
Jan Wessels zoen.	}	Louwers.
Ghifebrecht Dirx zoen.		
Peter Hüge zoen.	}	Wollewevers.
Symon Pyl.		
Tydeman Trinde.	}	Mersluden.
Lodewich de Wael, Overste Ouderman.		
Willam van Weelde.	}	Botterluden.
Splinter van der Sluth.		
Gheryt de Haen.	}	Cordewaniers.
Herman Vos.		
Herman Scout.	}	Oudecordewaniers.
Jan van Wefel.		
Hüge Grawert.	}	Corencopers.
Henric Staeck.		
Jan van Tyel.	}	Oudewantfniders.
Evert van Strimoet.		
Meyfter Aernt de Verwer.	}	Steenbickers.
Peter van Voskulen.		
Mattheus Scrodekyn.	}	Graeuwerkers.
Jan van Hollant.		
Timan van Dorffchen.	}	Ryemfniders.
Ghife Louwe.		
Dirx Pyl.	}	Bylhouwers.
Claes Everts zoen.		
Dirx Goutflager.	}	Smeden.
Ghifebrecht Michiels zoen.		
Johan Schavaert.	}	Zadelaars.
Jan Zintelbier.		

In dit jaar vinde ik niet iets aantekens waardig voorgevallen te zyn, alleenlyk moet ik niet overlaan, dat de Raad op Meydag hare vooroverdragen, (waar by zy verboden hadde aan hare borgeren zich

zich tot Maarschalcken of Tollenaren te laten aanstellen) verandert en nedergeleit heeft, en verstaan, dat zy in 't vervolg wel Maarschalcken en Tollenaren zullen mogen zyn, doch zo lang zy die ampten bezitten, dat zy in Stadts Rade niet zullen verkoren worden.

Ik hebbe ook gevonden, dat in dit jaar verschil is ontstaan met die van Antwerpen over het Tolrecht, en dat eenige onzer kooplyden aldaar om die reden getoest zyn, om welk verschil weg te nemen, dezen brief door die van Antwerpen is gegeven.

„ Anno XIII°. decimo sexto mensis Augusti die
 „ xx^{ma} was geordineert by der Stat ende by den
 „ Tolnaer van Antwerpen, ende by de Gedepu-
 „ teerden van der Stat van Utrecht, dat alle Coop-
 „ luden van der Stat van Utrecht voirscreve zel-
 „ len varen vry in den toll t'Antwerpen voirscre-
 „ ve, op alsulke vuege ende maniere, als sy de-
 „ den ter tyt dat die Stat van Antwerpen den toll
 „ in pachte hadde, totter tyt toe, dat die Stat en-
 „ de Tolnaer van Antwerpen hem anders laten
 „ weten mit haren brieven.

„ Item die gerasteerde van Utrecht fullen staen
 „ ter ordinancie van Burgermeystersen ende Sce-
 „ pen van der Stat van Antwerpen, ende daar of
 „ zullen zy hebben een goede antwoord nu in de
 „ marc t'Antwerpen naestcomende, also sy hem
 „ des mogen bedanken. Presentibus *Johan Ste-
 „ nens*, Amman (1) van Antwerpen, Heer *Ry-
 „ ner van der Elst*, Heer *Geldolff van der Zennen*,
 „ Ridderen, *Jan Drake*, *Claes van Wynegem*,
 „ Ge-

(1) Anders *Aman*. Ziet *Scribanii Origines Antverpiensium* p. 137. alwaar hy opgeeft, waar in de bedieninge en het ampt van den *Aman* bestaat.

„ *Gelys Batheloer, Ghelys Bode, Aernet Mickert,*
 „ *Jan van den Houte, alse Scepenen, ende Joa-*
 „ *nes van der Voert, als haer Secretaris ende*
 „ *dienre.*

„ In het Chartularium van het Capittel van S. Pie-
 „ ter hebbe ik gevonden, dat de Capittelen zich on-
 „ derling verbonden hebben te blyven by het ver-
 „ drag eertyts met de Stadt aangegaan over de Cyns-
 „ vryheid van wyn, waar van het opschrift en den
 „ inhoud is:

„ *Ordinatio de vino trahendo infra emunitatem*
 „ *quinque Ecclesiarum Trajectensium.*

„ Om te blyven in onsen ouden overdrachten
 „ mitter Stat van Utrecht, die in voertiden ge-
 „ schiet zyn van wyn onder ons mit malcanderen
 „ te drincken, so hebben wy Prelaten ende Capit-
 „ telen der kerken ten Doem, tot Oudemunster,
 „ tsunte Peter, tsunte Johan, ende sunte Marien
 „ t'Utrecht, eendrachteliken, mit gansen ripen
 „ berade by onsen eden, die wy onse kerken voer-
 „ screven gedaan hebben, onderlinge voer ons
 „ ende onse nacomelingen geloest, ende loven mit
 „ desen scrift, sulken seggen, als die erwerdige
 „ vader Bisscop *Henric van Vyennen*, seliger ge-
 „ dachten, wilner Bisscop t'Utrecht, tusschen
 „ der Ecclesie op die een zyde, ende der Stat van
 „ Utrecht op te ander seyde geseyt heeft, inhou-
 „ dende, dat die Ecclesie vriiken gebruiken sou-
 „ den alle vriheyden, die sy van recht ende ge-
 „ woenten van outs gebrueckt hebben, ende die
 „ Stat van Utrecht des gelycx: ende voert dat die
 „ Ecclesie wyn copen, ende onder hem drincken
 „ mogen sonder gewoent van taverne: ende so

„ wie

„ wie van beyden parthyen voerghenoemt tegen
 „ dat voerscreve seggen dede, of dat verbrake,
 „ die soude te banne wesen, mit andere woerden
 „ ende punten daer in begrepen, vaste, stade,
 „ ende onverbroken te houden, ende te doen
 „ houden, als waert sake, dat enich perloen van
 „ onsen kerken voerscreven tegen desen seggen
 „ ende voerwaarden wyn vercoft, of dede verco-
 „ pen, of wyn in sinen huse hadde, om nerin-
 „ ge, of om comanscap daer mede te doen, of te
 „ tappen na tavernsche manier, die soudent wy by
 „ onsen eden voergenoemt, onsen Deken aen-
 „ brenghen, ende te banne, ende van synrepro-
 „ vende suspendiert houden, ter tyt toe, dat hy
 „ dat sinen Capittel, daer hy onder waer geseten,
 „ van der pene van een halve aem wyns, tot sy-
 „ ner kerken Fabriken behoef, ende den Sys-
 „ meysters in der Stat van Utrecht in der tyt van
 „ horen fys claerliken voldaan hadde. Ende daer
 „ toe en soude die gheen, die misdaen hadde, als
 „ voerscreven is, binnen den naesten jare dan toe-
 „ comende genen wyn binnen sinen huse inleg-
 „ gen mogen. alle argelist uytgeseyt. Ende deser
 „ cedulen syn meer van woerde te woerde alleens
 „ sprekende. Gegeven in 't jaer ons heren dusent
 „ vier hondert ende seftien op sinte Calixtus dach.
 „ Onder die geene, welke met *Jan van den Spiegel*
 in 't vorige jaar hadden getracht deze Stadt te over-
 vallen, was eenen *Aernt Dirckx zoon*, die zich
 t'Amersfoort onthoudende, door de Regeerders dier
 Stadt overgegeven is aan den Raadt van Utrecht,
 en dewyl zulks geschied was op verzoek van den
 Raadt van Utrecht, en niet om dat zy zulks verplicht
 waren, heeft die deswegens den xii. November aan
 die van Amersfoort hare dankzegginge betuigt met

eenen brief, welke te vinden is by **Matthaeus**. (1)

Ook heeft in dit jaar Keyzer Sigismund alle de voorrechten eertyts aan de Kerk en Bisschop van Utrecht van zyne voorgangeren gegeven, bevestigcht. (2)

1 4 1 7.

In het jaar 1417. zyn tot de Regeering benoemt
Schepenen.

Willam van Wynfen, Borgermeister.

Johan Hombout.

Johan van Lichtenberch.

Willam van Alendorp.

Mattheus Pot,

Vranc de Wit.

Godert de Koenine.

Vrederic Huberts zoen.

Aernt van Amerongen.

Melis van Mynden.

Eerst van Herdenbroec.

Jacob van Clarenborch.

Raden,

Herman Zittert.

Egbert van Gruenenberch.

Willam Henrix zoen.

Huge de Goyer.

Folpert Foyt.

Clas

(1) Matth. de Jure Gladii cap. xxxv. en in Dedicat rer. Amersf. Script.

(2) Ziet Heda p. 274.

(Claes Marfells zoen.
 Beern Proys.
 Johan Vos.
 Henric van der Slyt.
 Henric van Schalchwyc.
 Johan Sloyer.
 Egbert Zuermont.
 Jan Geryts zoen.
 Gheryt van Hensbeeç.
 Wernaer Braem.
 Jacob van Hollant.
 Gheryt de Keyfer.
 Willam Bogemaker.
 Mattheus Pouwels Scrodekyn.
 Henric van Cleve.
 Gheryt van Zanten.
 Peter Jacobs zoen.
 Henric Vrenc.
 Korskyn Walmer.

Oudermannen.

Pilgrim de Wael. } Wantfniders.
 Willam Schade. }
 Dirc van Amerongen. } Sniders.
 Henric Stamer. }
 Henric Spiker. } Backers.
 Claes Geryts zoen. }
 Jan Scout. } Molenaers.
 Willam van der Woert. }
 Faes van den Passe. } Lynnewevers.
 Geryt Daems zoen. }
 Jacob Egbrechts zoen. } Vleyshouwers.
 Henric Jacob Vredericx zoens zoen. }

Steven van Sleen.	} Vifchkopers.
Peter Kalle.	
Marten Bruninx zoen.	} Louwers.
Peter Jacobs zoen.	
Willam de Verwer.	} Wollewevers.
Lieboert Willams zoen.	
Henric de Witte.	} Marfluden.
Vrederic Trinde.	
Jacob van Lichtenberch.	} Botterluden.
Johan van Weelde.	
Willam de Witte.	} Cordewaniers.
Roelof van Elswert.	
Ghifebrecht Jans zoen.	} Oudecordewaniers.
Gheryt Schillinc.	
Wessel Zuermont.	} Corencopers.
Ghifebrecht van Raephorft.	
Willam van Maerfen.	} Oudewantfuiders.
Dirc Spronck.	
Gheryt Bolle.	} Steenbickers.
Gheerlof Martens zoen.	
Johan Mathys zoen.	} Graeuwerkers.
Evert van den Daem.	
Willam van Ghent.	} Ryemfuiders.
Aernt Hoet.	
Aernt Willams zoen.	} Bylhouwers.
Herman Wessels zoen.	
Wouter Grawert.	} Smeden.
Reyner Koenen zoen.	
Michiel Jans zoen.	} Zadelaers.
Claes Florens zoen.	

In het begin van dit jaar te weten Vrydags na Agnetis heeft de Raadt hare borgers ontheft van de betalinge van den Molenfys, uitgenomen de Backers, die van elken mudde moesten geven een Brabantfche placke. Daer

Daer en tegen heeft de Raadt des Sondags na Pauli conversio belastinge geleyt op den Turf, en verstaan, dat een schouwe swarte turfs te syze geven zoude zes doytkens, en een schouwe witte turfs drie doytkens.

Schoon dit weinig tot de Urechtsche geschiedenissen schynt te behoren, hebbe ik het evenwel nodig geacht te moeten vermelden, om het te doen dienen tot een bewys, dat van oude tyden af, de Raadt van de Stadt Utrecht het recht gehadt heeft van accynsen op deze en geene waren en goederen op en af te stellen, zonder dat daar toe vereischt wierd de voorkennisse of toestemminge van de Staten en des Bisschops. Waar van ik buiten dezen veele andere voorbeelden zoude kunnen bybrengen, indien zulks hier de plaats was. Waar uit zoude blyken, hoe ongegrond zommige Heeren van de voorstemmende Leden voor eenige jaren aan de Regeerders dezer Stadt hebben willen betwisten het recht, om hunne Stads accynsen, indien zy zulks nodig oordeelden, te verhogen, en in het byzonder op den Turf, in hunne Stadt en Vryheit gebruikt wordende.

Een Tournoy spel alhier zullende gehouden worden, heeft de Raadt vrydags na Mathei vrygeleide voor eenige dagen verleent aan die geene, die hier in deel zouden hebben, en voorts hunne borgeren en ingezetenen gewaarschout *baar en hare kinderen te bewaeren, dat hem van den perden of van de spuetres niet en misschie, want de Raet daer geen recht of gedaen en wil hebben.* Welk laatste altyd in 't vervolg, wanneer Tournoy speelen alhier vertoont wierden, is afgekondigt.

Dit jaar is in de geschiedenissen merkwaardig, wegens het overlyden van Hertog *Willem van Beye-*

Beyeren op den laafsten dag van May voorgeval-
len, zonder manlyk oir na te laten, wordende in
zyne heerlykheden en goederen opgevolgt door zy-
ne eenige dochter *Jacoba van Beyeren*, zeer be-
roemt wegens hare ongelukkige lotgevallen. Om-
trent twee maanden te voren, was haar Gemaal
de Dauphyn van Vrankryk door vergift om 't le-
ven gekomen, en zy dus, maar zestien jaren oudt
zynde, weduwe geworden. Het verhaal van haare
levensgevallen, als meer tot de Hollandsche, dan
tot de Stichtsche geschiedenissen behorende, zal
ik overflaan, en alleen maar aantekenen 't geene
zyne betrekking tot ons Sticht en de Stadt Utrecht
heeft, en dus eerst melden 't geen *Yselstein* te beurt
is gevallen.

Na den gemaakten vrede in 't jaar 1413. tusschen
Hertog *Willem*, als Graaf van Holland, en *Reyn-
nout* Hertog van Gelre, hadde de laatste op eenen
tydt, wanneer die Vorsten zich lustig hadden ge-
maakt en wel wyn gedronken, aan den eersten
gezegd, gelukkig te zyn dat de vrede getroffen
was, vermits hy anders zyne gevangen zoude zyn
geweest. Hertog *Willem* hier niet op antwoor-
dende, onthield echter dit zeggen, om te zyn-
er tydt nader onderzoek te doen, ter ontdekkinge
der geenen, die zoo een verraders gruwelstuk zou-
den hebben willen plegen. In 't volgende jaar
Jan van Arkel in Braband gevat, en aan Hertog
Willem overgegeven, en eerst te Gouda gevangen
gezet, hadde aan Hertog *Willem* ontdekt, wie de
Edellieden waren, die zoo trouwloos met hem
zouden gehandelt hebben. En schoon Hertog
Willem hier van noch niets aan 't gemeen open-
baarde, zoo ging echter het gerucht onder 't volk,
dat *Jan van Egmont* Heer van *Yselstein* en zyn
broe-

broeder *Willem* dit voornemen hadden trachten werkftellig te maken (1). Welke door hunne vrienden hier over aangesproken, en aangeraden zyn, indien zy fchuldig waren op hunne veiligheid in tyds te denken, en indien onfchuldig zich te zuiveren. Zy dit laafte verkiezende, bieden aan hunne verdediging zelfs in perzoon voor Hertog *Willem* te doen, onder beding van vry te komen en weder te mogen keeren. Dit wierd hen toegestaan, en een dag van rechten bestemt en gelegd om zich te verantwoorden. Doch zy niet komende, wierden gedagvaard voor 't Hof van Hertog *Willem* tot driemalen, en niet verfchynde, veroordeelt lyf en goed verbeurt te hebben. De Raden van Hertog *Willem* naar Yfelstein gaande om dit vonnis ter uitvoer te brengen, wierden buiten gehouden door *Jan van Egmont*, die aan dat vonnis niet wilde gehoorzamen en zich in Yfelstein verfterkte. Waarom Hertog *Willem* genootzaakt was krygsvolk daar na toe te zenden, aan welke by verdrag de Stadt en 't slot van Yfelstein wierde overgegeven. Doch de Heer *Willem van Egmont* de tyding van het overlyden van Hertog *Willem* krygende, trekt aanftonts (te weten den elfden dag daarna) naar Yfelstein en krygt de Stadt met hulpe van eenige borgers van binnen wederom in zyne macht. De Heeren van Brederode en Montfoort dit vernemende, verzuimden geen tydt om Yfelstein wederom te vermeersteren, en

(1) Dat *Jan* en *Willem van Egmond* aan den Hertog van Gelre hadden beloofd, Hertog *Willem* in zyne handen te leveren, verhaalt *Vossius* lib. xv. *Annal.* p. 129. en dat de Heer van Arkel, met de pynbank gedreigt zynde, dit ook hadde beleden, zegt dezelve Schryver p. 135.

en die op het slot geweken waren te hulpe te komen, verzoekende die van Utrecht en Amersfoort hen by te willen staan, onder beloften, als zy de Stadt innamen, aan hun goedvinden over te zullen laten de Stadt te bewaren, of met het slot af te breken en neder te werpen. Waar op die aanstonts hun volk naar Yselftein zenden, te meer, om dat *Lochorst*, *Spiegel*, en meer ballingen zich by den Heer van Egmont begeven hadden. By dezen voegden zich naderhand verscheidene Hollandsche Steden, nevens Hertog *Jan van Beyeren*, en wierd dus de Heer van Egmont genootzaakt de Stadt by verdrag over te geven. Vervolgens aan die van Utrecht en Amersfoort toegestaan zynde hunnen wil met Yselftein te doen, hebben zy de Stadts poorten en muuren om verghaalt, en de Stadt verbrant, uitgenomen de kerk en het klooster, op S. Pieters en Paulus dag (1), zynde zeer verbittert tegen deze Stadt, om dat ze eene schuilplaats was voor hunne ballingen, die zich veelyds in dezelve onthielden, en heeft Vrouw *Jacoba* deze verwoefing van de Stadt niet alleen goedgekeurt, maar erkent dat het met haren wil, consent, en zelfs op haar verzoek en bevel geschiet zy. (2)

Voorts zyn die van Utrecht en Amersfoort, het houdende met de Hoeksche, Vrouw *Jacoba* getrouw gebleven tegen haaren Oom *Jan van Beyeren*, verkoren Bisschop van Luyk, en de Cabeljauwsche, die hem aanhongen, tegen hunne wettige Landvrouw; welke veele verwoefingen in den lande

aange-

(1) Zo verhaalt het Veldenaar. Heda brengt dit t'onrecht op het volgende jaar.

(2) Ziet de brief hier van by Matth. t. ix. Anal. p. 502.

aangerecht hebben, die door de Hollandsche Schryvers in het brede geboekt zyn.

Hier van hebben die van Utrecht en Amersfoort blyken gegeven in het wederkrygen van *Gornichem*, welke Stadt donderdags na S. Elisabeth door *Willem van Egmont* en eenige vrienden van den Heer van Arkel ingenomen wierd, zoo dat de Hollanders, die de Stadt in gehadt hadden, genootzaakt wierden op het slot te wyken. *Willem van Arkel* dit geboodschapt wordende, kwam aanstonts binnen *Gornichem*, en volk, zoo uit Gelderland, als uit 't land van Luyk, ter zyner hulpe verzocht en verkregen hebbende, trachte zich in 't bezit der Stadt te vestigen en het slot te vermeesteren. Aan den anderen kant verzuimde *Vrouw Jacoba* niets, om hare vrienden, die op het slot waren, te ontzetten, en vergaderde ten dien einde eenig volk uit Holland en Zeland, en kwam zelfs voor *Gornichem* en geraakte met eenige manschap in het slot. Die van Utrecht en Amersfoort kwamen ook ter hulpe van *Vrouw Jacoba*, en uit hunne schepen komende, braken de Waterpoort, waar by het slot stond aan de zyde van de Merwe, op, en maakten een gat in de muur, komende dus met hun volk binnen de Stadt, zonder dat de Heer van Arkel, die binnen *Gornichem* wel vyf en twintig hondert, of zo andere verhalen 3000, ja 4000. gewapende mannen hadde, dit belette. Hier door was het slot wel verzekert, doch vermits de Heer van Arkel eene gracht hadde doen graven tusschen het slot en de Stadt, om niet uit het slot te worden overvallen, zoo bleef de Heer van Arkel meester van het grootste gedeelte der Stadt. Waaronder *Vrouw Jacoba* besluit haar volk een weinig om te doen trekken en den Heer van Arkel te verdriven (andere zeggen, dat de

Utrech-

Utrechtenaars en Amersfoortenaars over de gracht getrokken zyn, en zich zoo by het volk van Vrouw *Jacoba* gevoegt hebben.) 't Welk de Heer van Arkel vernemende, zyn volk op de markt, en op eene breede straat in slagordre gestelt heeft. Doch dit heeft de Hollanders, met hunne helpers, schoon minder in getal dan de Arkelsche, niet afgeschrikt, maar zyn op hen aangevallen, en wierd 'er lang van beide zyden dapper en kloekmoedig gevochten, tot dat eindelyk Vrouw *Jacoba* de overhand behield, en dus *Gornichem* wederom onder hare gehoorzaamheit bracht. In dezen strydt, die den eersten December voorviel, zyn van de Arkelsche zyde duizent mannen, en daar onder *Willem van Arkel* en veele Edellieden gebleven, en een gelyk getal gevangen geworden. (1) Van de andere zyde heeft *Walraven van Brederode* daar het leven gelaten, tot grote smerte en verlies voor Vrouw *Jacoba* en de Hoekschen, wier hoofd hy was.

Die van Utrecht en Amersfoort hebben hier veel lof en eer behaalt, hebbende alleen met het weinige volk, waar mede Vrouw *Jacoba* in het Kasteel gekomen was, eer de Hollandsche Steden haar volk gezonden hadden, zoo heldhaftig gestreden, en zoo eene aanzienlyke overwinninge helpen behaalen.

Dit heeft ook Vrouw *Jacoba* dankelyk erkent, en niet alleen hunne voorechten en privilegien, bysonder omtrent de tolrechten, bevestigt, maar ook zich verbonden genen zoen of vrede met hunne

vyan-

(1) De voornaamste der zelve worden genoemt by Heda Hist. Ultr. p. 272. Veldenaar bladz. 309. Gouthoeven bladz. 436. Vossius lib. xvi. Annal. Anon. de vita & rebus gestis Domin. de Arkel apud Matth. t. v; 11. Annal. p. 341. en andere.

vyanden te willen ingaan, ten zy ze daar mede in begrepen waren, en voorts hen toegestaan twee deelen van de fchattingen, die de gevangenen voor hunne loffinge zouden betalen. Waar van ik deze drie brieven, op eenen dag getekend, gevonden hebbe. Welke, fchoon zy eigentlyk, naar den Utrechtschen ftyl, in het begin van het volgende jaar gegeven zyn, om dat zy het gevolg van het zoo even verhaalde behelzen, ik hier laat volgen:

„ *Jacob*, by der genaeden Goids Hertoginne
 „ in Beyeren, Delphinne van Vyenne, Gravin-
 „ ne van Henegouwen, van Hollant, van Ze-
 „ lant, ende Vrouwe van Vriesland. Want on-
 „ fe lieve ende geminde vrende de Stat van Utrecht
 „ ende hoir borgers, ons, ende den onsen, trou-
 „ like dienften ende goetwillicheyt bewyft heb-
 „ ben in onsen zake, zeder dat onse lieve Heer
 „ ende vader Hertoge *Willem van Beyeren*, zali-
 „ ger gedachten, affivich wert, fo voir Yffelstein,
 „ fo tot Gorinchem, ende onfs also truwelyc by
 „ gebleven fyn in der onvrede ende onmoede, die
 „ onse Oem Hertoge *Jan van Beyeren* (1), Eleft tot
 „ Ludick

(1) De trouwloofte handel van dezen *Jan van Beyeren*, die fchoon hy toegestemt hadde in het huwelyk van zyne nichte met Hertog *Jan van Brabant*, echter by Keyfer *Sigismund* en de Kerkvergadering van Constans, uitwerkte, dat de goetkeuringe, en, zoo men zegt, de dispensatie van dit Huwelyk, vermits zy broeders en zusters kinderen waren, en dus den anderen in den derden graad bestonden, niet konde verkregen worden, en hoe hy zyn Bisdom van Luyk afstaande, in de maand van September zich naar Dordrecht begaf, en daar van de Hollandfche Steden voor Voogt van Vrouw *Jacoba* wilde erkent worden, en de gevolgen van dien, konnen by Gouthoeven en andere Hollandfche Schryveren ngszien worden.

„ Ludick, ende Grave van Loon, mit onrecht aan
 „ ons gekeert heeft, dat wy dez ummer sculdich
 „ syn duegentlyk op hem luden te gedencken;
 „ so hebben wy daer om, ende om andere dien-
 „ sten, die sy ons in toekomenden tyden noch
 „ doen moegen, wt goeden gronden onser her-
 „ ten geconfermeert ende gevestigt, confirmeren
 „ ende vestigen mit desen brieve, alle alsulke
 „ hantvesten, privilegien ende brieve, als die
 „ goede Stadt ende burgers van Utrecht voirscre-
 „ ven hebben van onsen voirvaderen Graven te
 „ Hollant, ende sonderlinge sulke brieve, ver-
 „ claringe ende voirwairde van tolrechte ende
 „ dienste, als sy van onsen lieven Heer ende Va-
 „ der, zaliger gedachten, leest vercregen hebben
 „ bezegelt: ende geloven voir ons ende voir on-
 „ se nacomelingen, die Stat, ende burgeren voir-
 „ screven, dair in te houden, ende te starcken,
 „ tiegen enen ygeliken, nae inhouden der hant-
 „ vesten, ende brieve voirgenoemt. Ontbieden
 „ dairom, ende bevelen, allen onsen Baliuwen,
 „ Droffaten, Tolnaren, Scouten, Rechteren,
 „ Amptluden, ende anders allen onsen goeden
 „ luden ende ondersaten overal in den onsen,
 „ dat sy die Stat ende burgeren van Utrecht, mit
 „ allen horen leven ende goeden, rustelic, vre-
 „ delic, ende onghindert, laten varen, merren,
 „ keren, ende wesen over al, dairt hem genuen-
 „ gen sal, in den onsen, te water ende te lande,
 „ ende hem guetlic ende vordelic syn in allen ho-
 „ ren zaken, na inhoudt hoerre brieve ende voir-
 „ wairden voirscreve. In kennisse der waer-
 „ heit, zo hebben wy onzen zegel hier an doen
 „ hangen. Gegeven in den Hage op ten lesten
 „ dach van Januarius in 't jair ons heren du-
 „ serit

„ fent vier hondert ende zeventhien na den lope
 „ van onsen Hove.

„ *Jacob* by der genaden Goids &c. doen condc
 „ allen luden , want onse geminde vriende , die
 „ Stat van Utrecht , ende hoir borgeren , om on-
 „ ser begeerten ende liefden wille , onfs truwelic
 „ ende gestoutelic gedienc , bystandich ende ge-
 „ hulpich geweest hebben , noch zyn , ende , of
 „ God wil , noch wesen fullen in allen gescheftē,
 „ overvalle ende moyenisse , als ons , onsen ste-
 „ den , landen ende luden van onsen Oem , Her-
 „ toge *Jan van Beyerē* , nu ter tyt Elect van Lu-
 „ dick , ende Grave tot Loen , aengeleecht ende
 „ gedaen zyn , so sellen wy onse vriende de Stat
 „ van Utrecht , ende hoir borgeren dair in moge-
 „ liken besorgen ende ontheffen : ende hebben
 „ dairom geloift , ende geloven mit desen brie-
 „ ve , der Stat van Utrecht , ende horen borge-
 „ ren , in goeder trouw , alse dat wy tot geenre
 „ tyt ons , onse steden , lande ende lude , mit on-
 „ sen Oem voerscreven verslichten , versue-
 „ nen , off tot meerre vrientschap verlikenen en
 „ fullen , wy en sellen de voirscreve Stat ende
 „ borgeren van Utrecht mede besorgen , verliken ,
 „ ende in heelre vrientscap mede brengen mit
 „ onsen Oem voirscreve , van allen onsen ende
 „ horen saken , die zy mit onsen Oem voirscreve
 „ om onsen wille , ofte van horen ballingen rue-
 „ rende , of ander wtstaen hebben , ende noch
 „ overbodich zyn hair zaken aen ons te keren ,
 „ ende by ons rechtinge te doen , ende te ne-
 „ men , wtgeset alle argelift. In orconde desen
 „ brief &c.

„ *Jacob* , bi der genaden Goids &c. , doen
 „ condc allen luden. Want wy , gedachtig ende

„ aenfiende de grote trouwe, ende willige dienst
 „ ende vliete, die onse geminde vriende, die
 „ Stat van Utrecht ende hore borgeren ende on-
 „ dersaten, onfs in den beginne van onser heer-
 „ ligheden voirscreven, terintont na dode onfs
 „ liefs heren ende Vaders Hertoge *Willams*, die
 „ God genadeliken gedencken wil, ende doe wy
 „ noch wtlandich ons lants van Hollant waren,
 „ gedaen hebben, ende mit onsen getruwen Rai-
 „ den, vrienden, steden ende goeden luden, on-
 „ se slot ende stede tot Yfelseyn, die ons van
 „ here *Willam van Egmonde*, mit sommige bal-
 „ lingen onzer lande, ende anderen, dair wy son-
 „ der vede ofte huede voir waren, mit onrecht offge-
 „ wonnen, ende becrafticht waren, hebben helpen
 „ inwinnen, ende weder brengen in onsen handen
 „ op hoir selfs cost: ende dair na by ons selfs live
 „ truwelike ende eerliken in onsen stryde ende
 „ gescheefte tot Gorinchem, doe ons onse stat van
 „ Gorinchem voirscreve eerste van Heer *Jan*
 „ *van Egmonde*, ende den sinen, oick mit onrecht
 „ ontwelacht was, dair Grave *Robbrecht van Ver-*
 „ *nenborch*, *Willem zoen i' Arkel*, ende meer, die
 „ zy dair geworven hadden tegens onfs, ende na
 „ ingecomen waren, mit onsen vrienden, ende
 „ goeden luden voirscreven, geweest hebben,
 „ ende ons die voirscreve onse bruekige helpen
 „ wederstaen, ende den stryde ende onse stat voir-
 „ screve weder helpen winnen; soe hebben wy
 „ van onser gracen, mit onsen goeden vryen wil-
 „ le, ende by raide onser getruwer Raide ende
 „ vriende, gegonnen ende gegeven, gunnen en-
 „ de geven mit desen brieve der Stat van Utrecht,
 „ horen Raiden, borgeren ende ondersaten, die
 „ mit hem waren in den voirscreyen onsen stryde,
 „ ende

„ ende in dier reysen in onser stat van Gorinchem
 „ aldair gevangen hebben tot horen vryen wille,
 „ nutscap ende orbair te hebben, te houden en-
 „ de te scatten by ons: dats te weten, dat zy en-
 „ de onse vriende, die wy dair by vuegen ende
 „ beveel doen sellen, dair off alle die gevangen
 „ voirscreve, ende elx van hem in horen stat voir-
 „ screven, van ons, ende van hore wegen, set-
 „ ten, stocken ende scatten fullen mogen. En-
 „ de so wes gelt ende goet van die scattinge co-
 „ men sal, dair off sellen wy hebben, heffen en-
 „ de behouden, dat rechte derdedeel, ende die
 „ Stad van Utrecht voirscreve die ander twe dee-
 „ len. Ende hebben hier om geloift ende gelo-
 „ ven in goeder truwe voir ons, ende onsen er-
 „ ven ende nacomelingen mit desen brieve horen
 „ Raiden, borgeren ende ondersaten van desen
 „ gevangen, off van hore scattinge, of van des
 „ hier of rueren mach, nummermeer aensprake,
 „ moynisse ofte hinder om te doen, of te ge-
 „ schien laten van onser wegen. Wair oick tsa-
 „ ke, dat om des stryts ofte om der gevangen wil-
 „ le voirscreve, onsen vriende der Stat van
 „ Utrecht, off horen borgeren, off ondersa-
 „ ten, enige aensprake, vorderinge, moyenisse
 „ ofte hinder, van den hogeborne Vorste, onsen
 „ neve, den Hertoge van Gelre, ofte van yemant
 „ anders gesciede, dair zullen wy der selver Stat
 „ ende horen borgeren ende ondersaten, geheel-
 „ liken bystandich in wesen, ende hem dair ynne
 „ te hulpe comen mitten eersten na allen onsen
 „ vermuegen, na dat die saken gelegen fullen
 „ zyn, ende zy onser behoefden; want die hoir
 „ saken onse zyn, en ons so te voerstaen gebue-
 „ ren. Mede sellen wy ende die Stat voirscreve

„ elc den anderen oirveden ende verloften geschien
 „ laten van allen den gevangen , die wy ende
 „ onse vriende , ofte zy vengen in den stryde en-
 „ de gescheefte voirscreven , ende dair off van
 „ den gevangen dubbelde oirveden doen maken,
 „ ende die malcanderen over te doen geven , wt-
 „ geseecht alle argelist. In kennisse hier off
 „ &c. (1)

Gouthoeven schryft , dat de Utrechtenaars *Jan van Egmont* , met meer andere edele en onedele , tot duizent toe gevangen gekregen hadden. Doch ik geloof liever Heda , die zegt , dat zy vier hondert gevangenen r'Utrecht gebracht hebben , zynde het meeste gedeelte der gevangene naar den Haag vervoert.

Ter vergoedinge derhalven van de kosten , die de Stadt en de borgers , welke zonder soldye op hnuue eigen kosten , dezen dienst aan Vrouw *Jacoba* hadden gedaan , wierd hen dit gedeelte van het losgeld , volgens de gewoonte van die tyden , in welke de gevangene niet dan voor betaald losgeld wierden vrygelaten , toegestaan.

Voor

(1) Diergelyke brieven heeft Vrouw *Jacoba* ook gegeven aan Amersfoort. Ziet Matth. Rer. Amersf. Script. p. 238. & seqq. alwaar de dagtekening van den laatsten brief gestelt word den *veersten dach in Januario* , daar die aan Utrecht op den *lesten dach in Januario* gegeven is , en uit deze dagtekening tracht hy Veldenaar , Scriverius en de overige Hollandsche Schryvers te wederleggen , die het overlyden van Hertog *Willem* op dit jaar brengen , wilstende dat hy in 't vorige jaar 1416. gestorven is. Doch de Heer Mattheus heeft niet gelet op de laatste woorden , *na den loop van onsen Hove* , volgens welke het jaar met Pascha begon , als de Heer Mattheus zelfs aanmerkt tom. v. Analect. p. 634. ziet het gene ik hier boven bladz. 53. en 54. hebbe aangetekent.

Voor deze vergunninge hadden sommige der Utrechtsche borgers en ondersaten, in dien strydt enige gevangene bekomen hebbende, dezelve niet aangebracht, of beloofd voor een zeker losgelt vry te laten, of vrygelaten, onder voorwaarden van op zekeren bepaalden tyd zich wederom in hunne handen te stellen, en daar voor panden ontfangen, en dat wel buiten weten der Oversten van de Stadt, die met eenige uit den Raadt mede te Gornichem geweest waren, 't welk de Raadt zeer euvel heeft opgenomen, en by klokluidinge aan den volke dit navolgende heeft laten bekent maken, *des dynsdages na S. Claes dage. Een woensdage na sinte Andries dage is tot Gornichem gestreden, daer veel lude gevangen syn. hierom laet die Raet van der Stat enen ygeliken weten van onsen borgeren of ondersaten, off die mit onsen vrenden tot Gornichem geweest hebben, ende enige gevangen daer in den stryde, of daer na gevangen hebben, ofte in eniger losten genoemen hebben, of die noch hebben, of hem enigen dach gegeven hebben, buten weten der Overster van onser Stat, die daer in der reyse ende stryde waren, dat een ygelic, die hier scout inne heeft, die gevangen onsen Oversten overlevere tot ons Raets beboef, ende die gelosten onsen Oversten bybrenge, ende alsulke dagen ende zulke panden, als sy daer of hebben: ende dit doen van desen daghe by schinen der zonnen. Ende yemant, die dit niet en dede, ende hem hier inne versumede, ende die gevangen, die dage, die geloste ende pande onse Oversten niet by en brochte, als voirscreven is, dat woude die Raet rechtien mitten zweerde aen syn lyff, ende daer nyemant inne verschonon.*

In dit jaar heeft de Raadt ter verzekeringe van de gemeene ruste, om de ballingen alle gelegenheit te benemen, van aanhang in hunne Stadt te

maken, des maandags na Petri ad vincula dit merkwaardig besluit genomen: *Waert van deser tyt voert enich van onsen borgeren, off die in onse Stat woenachtich waer, man off wyff, die bem selven, syn kynderen, syn neven, off syn nisten, aen enigen van den ballinghen, off aen enigen die wtgeset, off wtgewyst syn op deser tyt, off aen baer kynderen, bilicte, off bilix vorwaerde mede makede, off syn goet daer mede lovede, off gave, off dede loven, of te geven, voer off nae, beymelic of openbaer, die soude twintich jaer uter Stat wesen, ende een mile van der Stat: ende die gebilicte persoon soude desgelyx twintich jaer uter Stat wesen, ende een mile van der Stat.*

Noch vinde ik, dat in dit jaar de Raadt vernieuwt heeft eene Overdracht in denjare 1399. gemaakt omtrent die geene, die in overspel leefden, welke in 't vervolg jaarlyks herhaalt is, en dewyl daar uit blykt, hoe gering in die tyden deze misdaat gerekent is, zal ik het besluit des Raads hier plaats geven. Waar op naderhant Keyzer Karel in denjare 1550. eene geldboete van 10. guldens voor de eerste reyze, van twintig guldens voor de tweede reyze, en van bannissement of andere correctie tot discretie van den Rechter gestelt heeft, wordende de straffe des overspels thans in ons Gemeenebest meest aan 't goetvinden van den Rechter overgelaten, en veeltys, indien de schuldige lieden van vermogen zyn, met eene geldboete goedge maakt. (1) Het Besluit staat aldus geboekt;

Des

(1) Hier over verdient nagezien te worden de oude Heer Matthaecus in zyn geleert werk de Criminibus ad lib. XLVIII. Dig. tit. III. de Adulter. alwaar hy aantoonde de schandelykheit van diergelyke landwetten, als strydenste tegen het voorschrift van den Oppersten Wetgever, de gezonde reden, en het gevoelen van verscheyde volkeren, en wyze mannen,

Des dynsdages na sinte Willeboerts dage.

Overdroegen Scepen, Rade ende Oudermans van den Rade, out ende nye, alsoe voertyts oick overdragen is in den jare van xcix. op ten xiii. avont, ende ter clocken gekundicht. Waer yemant, die in openbare overspuele sate in onser Stat, of in onser Stat vribeden, die sellen rechtvoert van malcanderen scheiden ende bliven; ende vonde ment, dat sy van malcanderen nyet gescheiden en waren, zoe zoude die man een maent leggen in den toern, ende twyf zoude een jaar uter Stat wesen, ende een mile van der Stat. Ende waert sake, dat enich man of wyf, die in overspuele hier toe, of hier na gezeten hadden, of zaeten, ende weder vergaerden, ende in overspuele te zaemen quaemen, zo zoude die man twe maenden in den toern leggen, ende dat wyf twe jaer uter Stat wesen, also dicke, alst ymant dede. Ende hier heeft de Raet van der Stat boer Raede toe gezet, die die bruekighe hier inne vernemen sellen. Ende dit selmen alle jaer mitten vrede ter klokken kundigen, ende alle jaer sel die Raet die boere daer toe zetten, die te bewaren, dat yerste dat die Raet vercoren is.

In het einde van dit jaar is Bisschop Frederik van Blankenbeim zeer ontrufft door de trouwloosheit van zynen dienstman *Everwyn van Guyterwyck*, die op S. Andries dag eenen inval in het Twent gedaan en veel roof uit dat land gehaalt en gebracht heeft op zyn kasteel te Nyenhuys; waarom de Bisschop, met hulpe van de Steden Deventer, Campen en Zwoll, dat kasteel zes weken lang in 't volgende jaar belegert heeft, zoo dat *Everwyn van Guyterwyck* genootzaakt is geweest 't zelve over te geven, onder voorwaarden, dat de Bis-

schop 't zelve zoude behouden vyf jaren lang, en dat na dien tydt tzelve zoude kunnen geloft worden met 8300. guldens. (1)

Eer wy van dit jaar afscheiden, moet ik noch melden, dat de Prior en het Convent van de Karthuysers te Bloemendaal buiten de Weerdpoort, eene broederschap hebben aangegaan met de Kerk van St. Jan. Waar in dezelve bestaan heeft, kan nagezien worden by Matth. lib. II. de Nobil. cap. 36. als mede dat te Zwoll eene groote opstand tegen de Regeering geweest is, welke tot haare hulpe eenige krygsknechten gekregen hebbende, de oproerige loon naar werk heeft doen erlangen, zoo met de straffe des doods als met uitbanningen, welke door Bisschop *Frederik van Blankenheim* zyn goetgekeurt. (2)

1 4 1 8.

In 't jaar 1418. zyn tot Regeering benoemt:

Schepenen.

Folprecht van Amerongen, Borgermeester.

Vrederic van Drakenborch.

Goedscalc van Winsen.

Johan Pot.

Dirc

(1) Ziet Heda p. 272. Revius in Daventria illustrata lib. I. p. 95. en Dumbar t. II. Anal. p. 414. hebbende Buchel op Heda aangetekent, dat uit het geslacht van dezen *Guyterwyck* de tegenwoordige Graven van Benthem hunnen oirspronk hebben.

(2) Ziet de brief hier van by Dumbar t. II. Anal. p. 409. die ook p. 410. te berde brengt den brief, waar by in 't zelve jaar het *Caterveer* aan het Sticht gekomen is.

Dirc vander Weyde.
 Claes van Loenen.
 Willam van Zulen.
 Willam Woudman.
 Timan Paelvoet.
 Lodewich de Wael.
 Braem van Landscroen.
 Jonge Jan van Lichtenberch.

Raden.

Jacob Sloyer.
 Jan Knyff.
 Riqwyn Jans zoen.
 Ermbrecht over Ryn.
 Jacob Vrederik zoen.
 Jacob Geryts zoen.
 Jacob Haeck.
 Tyman Trinde.
 Jan van Tyell Otten zoen.
 Hendric van Endoven.
 Claes Buer.
 Dirc van Houdaen, **Burgermeester.**
 Huga Grawert.
 Tyman van Zulen.
 Jan Bolle.
 Mattheus Scrodekyn.
 Tyman van Dorschen.
 Peter Stevens zoen.
 Lambert Claes zoen.
 Henric Pouwels zoen.
 Peter Scrodekyn.
 Machelem van der Stryp.
 Peter Foyt.
 Herman die Vroede.

Ouder.

Oudermannen.

- Ghisebrecht van den Ryn. } Wantfniders.
 Henric van Brienen. }
 Dirc Geryts zoen van Ruweel. } Sniders.
 Claes van den Zande. }
 Jacob Scrodekyn. } Backers.
 Henric Hafert. }
 Gheryt Pyl. } Molenaars.
 Gheryt Beernts. }
 Herberen van Linschoten. } Lynnewevers.
 Wermhout van Bakerlude. }
 Egbert Jacobs zoen. } Vleyshouwers.
 Steven Huberts zoen. }
 Geryt Vrenc. }
 Ghisebrecht Jacob Vrenckens zoen. } Vischcopers.
 Johan de Coeninc. } Marssluden.
 Lambert van Zulen. }
 Willam van Weelde. } Botterluden.
 Splinter van der Slyc. }
 Gheryt die Haen. } Cordewaniers.
 Herman Vos. }
 Jan van Wefel. } Oudecordewaniers.
 Marten Mathys zoen. }
 Henric Staeck. } Corencopers.
 Willam Cloetinc. }
 Johan van Tyel. } Oudewantfniders.
 Henric de Keyfer. }
 Hubert Daniels zoen. } Steenbickers.
 Meyster Aernt de Verwer. }
 Timan Walmer. } Graeuwerkers.
 Jan Droem. }
 Ghisebrecht Louwe. } Ryemfniders.
 Henric Jans zoen. }

Dirc Pyl.
 Reyner Aernt Willams zoen. } Bylhouters.
 Henric Timans zoen. }
 Dirc Grawert. } Smeden.
 Michiel Zalm. }
 Dirc Goutflager. } Zadelaers.
 Henric de Wit Jans zoen. }
 Jonge Beernt Proys. } Louwers.
 Gheryt Aelberts zoen. }
 Jan Schot. } Wollewevers. (1)

Het was de gewoonte in deze tyden, dat in de Domkerke op den dertienden dag, anders drie koningen dag genaamt, openbare toneelspeelen wierden vertoont. Dit is ook in 't begin van dit jaar geschiet, zynde de stof, welke ten toneele gevoert zoude worden: *Koning Herodes* en zyne daden. Ik hebbe ook dikwyls gevonden, zulks in S. Jacobs kerk op andere tyden over een der Bybelsche geschiedenissen te zyn voorgevallen. Hier van wierd eenige dagen te voren kennisse gegeven aan het volk, met ernstig bevel, van op dien tydt in die kerken geene onzedigheit te bedryven, en bedreiging van straffe, indien iemand het tegendeel deede, waar door de Speelders verhindert en de aandacht gestoort zoude worden.

In dit jaar, door toedoen van den Hertog van Bourgondien, een verdrag tusschen Vrouw *Jacoba* en haren Oom *Jan van Beyeren* (welkers inhoud by de Hollandsche Schryvers te lezen is) gesloten zynde zyn de Steden Utrecht en Amersfoort daar mede in befoent, en heeft de Hertog haar daar van eenen brief

(1) De Oudermannen van deze twee gilden worden het laatst gestelt, daar zy anders na de Viskopers geplaatst zyn.

brief (1) gegeven. Heda voegt 'er by, dat de Utrechters, om veiliger hunnen handel in Holland te kunnen dryven, noch nader met Hertog *Jan* zyn bevredigt, mits aan hem betalende achten duizent ryns gulden. De vervolger van de Chronyk van Beka, welke Mattheus tom v. Analectorum heeft uitgegeven, zeit, dat zoo wel die van Amersfoort, als die van Utrecht, door uitgezonde vrienden by Hertog *Jan* hebben aangehouden, om eene volkome vriendschap met hem te maken, onder aanbiedinge van hem genoeg te geven, over 't geen zy tegens hem mogten misdaan hebben, en dat die nadere zoen op den 1. April dezès jaars te Woerden zoude getroffen zyn, en daar voor betaalt 18000. rynse guldens. Doch ik vinde hier niets van in onse Raadsboeken, en hebbe den brief van die nadere zoene niet gezien. Dewelke, zoo ze getroffen is, zeer slecht nagekomen moet zyn, want de Heeren van Egmont, in de vrede te Woudrichem gesloten, met die van Utrecht en Amersfoort onbezoent zynde gebleven, hebben veel nadeel, door toelatinge van *Jan van Arkel*, onse borgers aangedaan, zoo als wy in 't vervolg zullen zien.

Ik heb op 't voorgaande jaar de belegering, overgaaf, en daar op gevolgde afbrekinge van de muren, toorens en huizen, der Stadt Ysselstein gemelt. Doch dewyl 'er hier en daar noch huizen en getimmertens waren blyven staan, heeft Vrouwe *Jacoba* en hare man Hertog *Jan van Brabant* nadere beveelen gegeven, om alles, wat 'er noch was overich gebleven, uitgenomen de ker-

(1) Welke nagezien kan worden by Matth. Rer. Amersf. Script. p. 242, en tom. v. Analect. p. 633.

kerken en geestelyke gebouwen , om ver te halen , en dus de Stadt ten eenemaal te verdelgen.

De brief hier van , is door Mattheus (1) wel uitgegeven , maar zeer gebrekkelyk , waarom ik dezelve alhier in 't geheel zal laten volgen.

„ *Johan* , by der genaeden Goots Hertoge van
 „ Lotryck , van Brabant , van Lymborch , ende
 „ Marcgreve des hiligen Rycks , Greve van Henegouwen , van Hollant , van Zelant , ende
 „ Heer van Vrieslant: ende *Jacob van Beyeren* ,
 „ by der zelve genaiden Hertogynne , Marcgravinne , Grevynne , ende Vrouwe der landen
 „ voirscreven , doen kond allen luden , dat wy ,
 „ overmits groter ontruwe , ende ongeloven , ende verraderyen , die ons Hertoginne voirscreve , terstont na dode saliger gedachten ons liefs heren ende Vader Hertoge *Willems* van Beyeren , gedaen ende geschiet syn van dien van Yffelsteyn , bynnen der poorten , graven ende vesten aldair gezeten , ende van anderen , die zy dair bynnen van buten inne gelaten hebben , aen onser Stat ende slote van Yffelstein , dair wy Hertoginne voirscreve by grote scade , cost , ende arbeyt mit onsen vrienden , ende der Stat van Utrecht , weder angecomen zyn , ende die weder ingewonnen hebben ; ende om allen andren ongetruwen spiegel ende exempel te geven , ende wy oick dier ontruwen ende ongeloven dair niet veerrewachten noch lyden en willen , so hebben wi gebeden onsen geminden vrienden der Stat van Utrecht , allen den van Yffelsteyn geseten ende getymmert binnen den
 „ gre-

(1) Matth. tom. ix. Anal. p. 504.

„ greven ende fundamenten van poirten ende mu-
 „ ren van Yselfteyn; dat zy tuffchen dit ende al-
 „ reheyiligen dage naeftcomende, wechbreken en-
 „ de nederleggen, ende van daen rumen alle hu-
 „ fe, schuren, berge, ende getimmert, die zyn,
 „ ende zy hebben binnen den greven ende funda-
 „ menten der muren tot Yselfteyn voirscreven.
 „ Ende want wy dit gebieden ende willen, wt
 „ sonderlinge ernst ende beraden onsen ende ons
 „ gemeynen Raids, so hebben wy dair op vor-
 „ der geboden ende bevolen, bidden ende beve-
 „ len mit desen openen brieve onse geminde
 „ vrienden der goeder Stat van Utrecht, dat
 „ zy ons ter eeren ende te lieve, alle hufe,
 „ schuren, berge ende getimmert, die zy bin-
 „ nen den greven ende fundamenten van mu-
 „ ren van Yselftein staende ende leggende vin-
 „ den fullen, na den voirscreve alre heyligen
 „ dage naeftcomende, branden, nederbreken
 „ ende averen, mit alre haesten ende ernste,
 „ van onser wegen, ende in onsen naem, wt-
 „ genomen Kerken, Cloesteren, Gasthufe, Ca-
 „ pellen, ende der Papen ende der geesterli-
 „ ker lude hufe. Ende wes die Stat van
 „ Utrecht hier of in of breken, branden of doen
 „ sal na onsen bevelen voirscreven, des gestaen
 „ wy hore geheelliken, ende en zullen an ons,
 „ noch an onsen erven ende nacomelingen, dair
 „ an niet broicken, noch misdoen in eniger
 „ wys. In orconde desen brieve besegelt, mit
 „ onsen segelen. Gegeven in den Hage op on-
 „ ser Vrouwen dach assumptio in 't jair ons he-
 „ ren dusent vier hondert ende achtien.

„ Bi minen Heer den Hertoge, en-
 „ de miner Vrouwe de Hertoginne,
 „ dair

dair by waren die Heer van Culenborch, ende die Joncheer van Gaesbeek, de Heer van Montfoort, de Borchgrave van Leyden, Here Henric van Wassenair, Heer Florens van Haemsteden, ende vele anderen van den Raide.

Dit is ook door de Utrechenaars uitgevoerd, even voor alreheyligen, hebbende zy alle gebouwen, uitgezondert de kerk en het klooster, ten eenemaal weggebroken, en de steenen uit de straten genomen hebbende, de Stadt tot eenen puinloop gemaakt (1). Doch dit is die van Utrecht kwalik bekomen, hebbende zy daar door den bitteren haat en vyantschap van de Heeren van Egmont, die na het sneuvelen van *Willem van Arkel* de hoofden der Cabeljauwsche waren, en door *Jan van Beyeren* begunstigt wierden, op hunnen hals gehaalt, zoo als wy in 't volgende jaar zullen zien.

1 4 1 9.

In 't jaar 1419. heeft de Regeering bestaan uit deze volgende personen:

Schepenen.

Jan Hombout.

Jan van Lichtenberch, Borgermeester.

Wil-

(1) Ziet Snous *Rer. Batav. lib. ix. p. 135.* die'er byvoegt, dat zy de gevangene borgers gebonden te Montfoort hebben gebragt, en na de verwoesting van de Stadt dezelve niet los gelaten hebben, dan voor losgelt hunne landeryen overgevende.

Willam van Wynfen.
 Louwerens van Hamerstein.
 Vranc de Wit.
 Vrederic Hubrechts zoen.
 Aernt van Amerongen.
 Godevert die Koening.
 Jacob de Voecht van Rinevelt.
 Henric Vrenck.
 Adriaen van Lantscroen.
 Jan Sloyer.

Raden.

Herman Zittert.
 Ghisebrecht van Galencoep.
 Willam Henrix zoen.
 Huge de Goyer.
 Henric Jacops zoen.
 Eerst van Herdenbroec.
 Beernt Proys.
 Lieboert Ryem.
 Jan Vos.
 Jacob van Lichtenberch.
 Roelof van Elswaert.
 Henric van Scalcwyc.
 Wessel Zuermont.
 Ghisebrecht van der Horst.
 Henric van Loenresloet.
 Geryt Boll.
 Evert van den Doem.
 Willam van Ghent.
 Herman Wessels zoen.
 Willam Boechmaker.
 Jan Rwsch.
 Henric van Cleve.

Wil-

Willam van Alendorp, Borgermeester.
Folpert Foyt.

Oudermannen.

Pilgrim de Wael. } Wantfniders.
Willam Schade. }
Henric Stamer. } Sniders.
Jan Brant. }
Claes Gheryts. } Backers.
Loeff Hafert. }
Bartout Claes zoen. } Molenaers.
Ghisebrecht Stevens zoen. }
Henric van Lit. } Lynnewevers.
Ghisebrecht Dircs. }
Jacob Egbrechts zoen. } Vleyshouwers.
Gerbrant Spiker. }
Peter Calle. } Vischkopers.
Claes Otten zoen. }
Jan de Wit. } Louwers.
Jan Wessels zoen. }
Willam Verwer. } Wollewevers.
Dirc Aernts zoen. }
Henric de Wit. } Marsluden.
Herman Weldige. }
Henric van Slyck. } Botterluden.
Jan van Weelde. }
Willam de Wit. } Cordewaniers.
Jacob Veen. }
Ghisebrecht Jans zoen. } Oudecordewaniers.
Gheryt Stillinc. }
Jan Gheryts zoen. } Corencopers.
Winant Pot. }
Gheerlof Martens zoen. } Steenbickers.
Claes van Boelre. }

Wernaer Braem.	}	Oudewantsniders.
Dirc Spronck.		
Matheus Pot.	}	Graeuwerkers.
Huge Walmer.		
Gheryt de Keyfer.	}	Ryemsnyders.
Corskyn Walmer.		
Aernt Willams zoen.	}	Bylhouwers.
Mattheus Scrodekyn.		
Wouter Grawert.	}	Smeden.
Wemmer van Maersfen.		
Claes Florens zoen.	}	Zadelaers.
Willem Jans zoen van Scherpenborch.		

Outstydts, de Stadt niet zeer betimmert zynde, waren de meeste huizen van achteren voorzien met ledige plaatsen, die *boffteden* genoemd wierden, waarom men in meest alle de overgiften der huizen gewag gemaakt vind van *buyzingen* en *boffteden*; welke waarfchynelyk zullen gedient hebben tot berginge van 't koorn en 't vee, voor al in tyden van oorlog, wanneer veele verwoestingen ten platten lande wierden aangerecht. Doch ik hebbe in alle onze Raadsboeken geene meldinge gevonden van vee, of fchikkinge omtrent het dryven, of laten lopen van 't zelve door de Stadt, dan alleen van *verkens*, en wel genoegzaam jaarlyks, ten blyke; dat 'er veele in deze Stadt zyn onderhouden. Menigwerf heeft de Raadt verboden *verkens* door de Stadt te laten lopen zonder hoeder, en gelast dezelve in geene wedden, zoo binnen als buiten de Stadt, te dryven, dan alleen in de nieuwe Minne, en zelfs naderhant in 't geheel verboden door de Stadt te dryven. Doch hier van waren uitgezondert de *verkens van S. Anthony*, die by de Roomfche kerk als Patroon der beesten

beesten gevierd word, welke zonder hoeder door de Stadt gingen, en door 't gemeen gevoed wierden, en vooral van die geene, die zelfs vee hielden, vast stellende, dat het goede, 't welke zy aan die *verkens* deden, niet alleen aangenaam was aan den *H. Anthonius*, maar zelfs dat zy daar door verdienden de beschuttinge en beveiliginge van hun vee. (1) Deze *S. Anthoni verkens*, om onderscheiden te kunnen worden van andere, waren voorzien met bellen, gekortoor, en met *S. Anthoni* teken getekent, en liepen vry door de Stadt, en dat wel, zoo als ik in verscheide Raadsbesluiten gevonden hebbe, als *daar toe privilegie van den stoel van Romen hebbende*. Doch dewyl verscheide borgers hunne verkens met het nagemaakte teken van *S. Anthonius* door de Stadt lieten lopen, om dezelve door 't gemeen te laten voeden, heeft de Raadt, ter voorkominge en stuitinge van dit bedrog, in dit jaar, des woensdags na *Jacobi*, dit besluit genomen: *Want de Raet van der Stat vernoemen heeft, dat sommige luden boer verken, geliken die verken, die in de eere Goots ende sinte Anthonys gegeven syn, ende mit sinte Anthonis teyken geteykent syn, ende gecortoor syn, oick teykenen ende cortoren. oick sommige luden teykenen boer verken in 't ander oor, ende contrefeyten zinte Anthonis teyken, of sniden bem t'onrecht oer off, ende laten sy so gaen, thent zy volwassen syn, ende dan nemen sy se weder. ende sommige luden nemen oick zinte Anthonys verken, ende houden sy mit allen, ende verschalken aldus Gode, ende de beiligen, ende den Raet. daerom verbiet den Raet, dat niemant zinte Anthonis verken en neem,*
ende

(1) Ziet Matth. lib. 11. Fundat. Eccles. 18. p. 562.

ende dat niemand oick syn werken en teyken mit sinte Anthonis teyken, noch doet teyken ende verteyken, of en conterfeit in dat oer of in 't ander oer. Ende gemant die dustnige argelist voert meer dede in enigerwys aen den verken voirscreve, dat woude de Raet aen hem rechten openbaer ter clocken, nadien dat sy die brueken vonden gedaen aen den verken voirscreve. En in 't vervolg des woensdags na omnium Sanctorum 1448. zyn de verkens verbeurt verklaart voor S. Anthonis behoef, en de eigenaars daar en boven noch voor ieder verken opgelegd tien ponden te verbeuren.

Wy hebben hier voor bladz. 57. verhaalt, hoe Bisschop *Frederik van Blankenbeim* de goederen, van het Sticht vervreemt, en voor al de Stadt *Groningen*, getracht heeft wederom aan het Sticht te brengen, en de uitspraak van den *Graaf van Benrhem* over de geschillen tusschen den Bisschop en de Stadt *Groningen* gedaan. Doch de Groningers telkens uitstellende aan deze uitspraak te voldoen, heeft de Bisschop in dezen tydt, in welke veele opschuddingen door de *Schieringers* en *Vetkopers* in *Vriesland* en *Groningerland* verwekt wierden, sterk aangedrongen op het voldoen van de gemelde uitspraak, en hen zoo verre gebracht, dat zy zich voor Stichtsche luïden hebben erkent, en den Bisschop als hunnen Heer gehuldicht. En is de Stadt *Groningen* aangenomen voor de zesde Hoofdstadt des Gestichts van *Utrecht*. (1)

In dit jaar is gesticht het Vrouwen Klooster van Hie.

(1) Ziet *Schotan*. viii. Boek der *Friesche Historien*, en de brieven, zoo door den Bisschop, als door de Stadt *Groningen* hier van uitgelevert, by *Matth. de Reb. Ultraj.* p. 51. & seqq.

Hierufalem even buiten de Stadts muren , tuffchen de Weerd en Katryne poorten. (1) 'T welk naderhant in 't jaar 1431. is afgebrant , en wederom opgebouwt , en in 't jaar 1513. in de Stadt verplaatft.

Niet tegenftaande die van Utrecht en Amersfoort mede begrepen waren in het vredes verdrag tuffchen Vrouw *Jacoba* en Hertog *Jan van Beyerren* , en hun dus de vryen handel en fcheepvaart op Holland en Zeeland toegestaan was , zoo wierden echter in dit jaar omtrent Paaffchen twee fchepen , met goederen , de borgeren van Utrecht toebehorende , geladen , te Crimpen aangehouden door het volk van de Heeren van Egmont , en het goed daar uitgehaalt , en de Schepen in den gront geboort. Desgelyks gefchiede aan die van *Amersfoort* op de Zuiderzee. — Waarom die van *Utrecht* en *Amersfoort* aan Hertog *Jan van Beyerren* , te dier tyd noch te Dordrecht zynde , hunne gezanten zonden , te kennen gevende het ongelyk , 't welk tegen de zoene hen aangedaan wierde , verzoekende vergoedinge van hunne gelede fchade , en voorzieninge voor het toekomende. Doch te vergeefs , vermits zulks niet alleen met toelatinge van Hertog *Jan* (die de Utrechtenaars hatede , om dat zy het met Vrouw *Jacoba* gehouden hadden , en om dat ze de Hoekfchen , die hy overal uit de regeeringe zette , in hunne Stadt ontvingen) gefchiede , maar zelfs de Heeren van Egmont en andere Cabeljauwsgezinden door hem geftyft , en met wapenen voorzien wierden , om de Hoekfchen overal te verdryven , en was 't mogelijk uit te roeyen. Ja zelfs maakte Hertog *Jan* met *Reynout* Hertog van Gelre in het heimelyk om-

om-

(1) Ziet Matth. Fundat. Ecclef. 1. 13.

omtrent Pinxteren, zonder dat die van *Utrecht* en *Amersfoort* daar iets van wisten, een verbond, waar by zy besloten in het Nedersticht te vallen, makende by dat verbond reeds eene verdeeling van 't geene zy dachten hen niet te kunnen missen, te weten, dat *Amersfoort* ingenomen zynde aen den Hertog van Gelre, en indien de Burchgraaf van Montfoort die van *Utrecht* bystond, de Stadt *Montfoort* vermeestert zynde aan Hertog *Jan van Beyeren* zoude overgegeven worden. Met verder beding, indien de Bisschop *Frederik van Blankenbeim* kwam te sterven, van gelykelyk uit te werken, dat een Bisschop na hun genoeggen verkoren wierd, dien zy verplichten zouden onder eede, nooyt met zyne onderzaten, luiden of landen hen, of de hunnen, tegen te zullen zyn.

Die van *Utrecht* en *Amersfoort* by Hertog *Jan van Beyeren* geen herstel konnende erlangen, zonden gezanten naar Hertog *Jan van Brabant*, en Vrouw *Jacoba* zyne Gemalinne. Doch, schoon Vrouw *Jacoba* hen zeer gunstig was, en veele moeite aanwende, om hun billyk verzoek te ondersteunen, zoo waren echter alle pogingen vruchteloos, en zonder eenige goede uitwerkingen; dewyl Hertog *Jan van Brabant*, naar zyne Vrouw niet horende, en haar buiten alle bewint van zaken houdende, de regeering verwaarloosde, en dus hunne zaken zich niet aantrok. Ja zelfs wierden eenige *Utrechters*, die zich om hunnen koophandel te dryven in *Brabant* onthielden, of, zoo andere schryven, die zelfs van den Hertog ontboden waren, schoon met vrygeleyde voorzien, aldaar straffeloos mishandelt, gewont, en zelfs om 't leven gebracht. En niet tegenstaande die van *Utrecht* zeer ernstig, zoo by den Raadt van *Brabant*, als by

by de Raden van den Hertog over dit geweld, tegens de gemeene trouw gepleegt, recht verzochten, konden zy echter geene voldoeninge erlangen.

Hier dan geen gehoor konnende krygen, gaven zy de Steden van Holland en Zeeland kennis van 't ongelyk, 't welk hen aangedaan wierd.

Doch in plaats van hulp en troost t'ontfangen, wierden hunne vrienden, in Holland komende, door de Cabeljauwsche, die te dezer tyd de sterkten waren, en de Hoeksche en hunne vrienden over al wredelyk vervolgden, deerlyk mishandelt, ja zelfs zommige gevangen gehouden. Het gevolg hier van zal ik op het volgende jaar verhalen.

De Raadt dezer Stadt wel voorziende, dat zy in meerder onrust zoude komen, droeg zorg, zoo veel mogelyk was, dat het getal hunner borgeren en onderzaten niet verminderde, en liet by klokluidinge aan 't volk bekend maken haar genome Raadsbesluit, waar by zy verstaan hadde, dat, zoo wanneer in dezen tydt eenig borger of onderzaet, in hunne Stadt of Stadts vryheit wonnende, uit de Stadt ging, en Stadts lasten niet hielp dragen, zodanige nooit meer in de Stadt of Stadts vryheit zoude mogen komen, en zyne vrouw of kinderen daar nooit zouden mogen wonen. met verder gebod, dat alle borgeren en onderzaten, buiten de Stadt zynde, tusschen 's woensdags na elf duizent Maagden dag, en S. Maartens dag, binnen de Stadt zouden komen, en daar binnen blyven, om de Stadt te dienen volgens hunnen schuldigen plicht; en in geval zy hier in verzuimig waren, dat zy, noch hunne vrouwen of kinderen, nooit wederom in de Stadt zouden mogen komen, of wonen; uitgenoomen die geene, die wegens breuken uit de Stadt waren, of die

lang buiten 's Lands geweest zynde, zich in verre landen onthielden, en dus op den gezetten tydt niet binnen de Stadt konden komen.

1420.

In 't jaar 1420. was de Regeering aldus gestelt:

Schepenen.

Vrederic van Drakenborch.
 Jan Pot, Borgermeester.
 Goedscalc van Wynsen. Bertelmeus Soudenbalch.
 Beernt Proys de Jonge.
 Claes van Loenen.
 Dirc van Houdaen.
 Willam Woutman.
 Tyman Paelvoet.
 Jan van Lichtenberch de Jonge.
 Jacob van Amerongen.
 Eerst van der A.
 Jan Trinde.

Raden.

Willam van Nyenvelt.
 Herman Grawert.
 Riqwyn Jans zoen.
 Ermbrecht over Ryn.
 Jacob Vrederix zoen.
 Ghisebrecht Claes zoen.
 Jacob Haeck.
 Jonge Jan de Coninck.
 Jan Over de Vecht.
 Herman Vos.
 Jan Vrancken zoen.

Peter

Peter van Snellenberch.
 Willam Cloetinc.
 Matheus Scrodekyn.
 Ghifebrecht Louwe.
 Gheryt van 'Tyenhoeven.
 Peter Stevens zoen.
 Dirc Grawert.
 Henric Pouwels zoen.
 Herman de Vroede.
 Timan van Zulen.
 Jan Bolle.
 Jacob Sloyer.
 Peter Foyt.

Oudermannen.

Braem van Lanscroen. }
 Ghifebrecht van den Ryn. } Wantfniders.
 Jan Knyff. }
 Egbrecht van Groenenberch. } Sniders.
 Jacob Scrodekyn. }
 Henric Hafert. } Backers.
 Gheryt Pyl. }
 Gheryt Beernts zoen. } Molenaers.
 Herberen van Lynscoten. }
 Dirc Ghifebrechts zoen. } Lynnewevers.
 Egbert Jacobs zoen. }
 Steven Huberts zoen. } Vleyshouwers.
 Brant Rogge. }
 Ghifebert Jacob Vrenckens zoen. } Vifchcopers.
 Henric de Wit Jans zoen. }
 Godert Francken zoen. } Louwers.
 Jan Schot. }
 Michiel Jordens zoen. } Wollewevers.
 Ludewich de Wael. }
 Lambert van Zulen. } Marfluden.

Willam van Weelden.	}	Botterluden.
Jan van Tyel Otten zoen.		
Gheryt die Haen.	}	Cordewaniers.
Jan Ghifebrechts zoen.		
Jan van Wefel.	}	Oudecordewaniers.
Herman Scout.		
Henric Staeck.	}	Corencopers.
Machelen Vuffinc.		
Hubert Daniels zoen.	}	Steenbickers.
Gheryt van Hensbeeck.		
Vrederic de Wit.	}	Oudewantfniders.
Vrederic Sprencck.		
Jacob van Hollant.	}	Graeuwerkers.
Henric Jan Elias zoens zoen.		
Tideman van Dorffchen.	}	Ryemfniders.
Aernt Hoet.		
Reyner Aernt Willam zoens zoen.	}	Bylhouwers.
Lambert Elias zoens zoen.		
Heyne de Gruter.	}	Smeden.
Tyman Henrix zoen.		
Jan Meynerts zoen.	}	Zadelaars.
Jacob van Nefse.		

In dit jaar zyn de Steden *Utrecht en Amersfoort* in bekommerlyke omstandigheden geweest, hebbende tot vyanden gehadt, niet alleen de Heeren van Egmont ende alle de Cabeljauwschgezinden, maar voor al Hertog *Jan van Beyeren*, en Hertog *Reynout van Gelre*, zoo dat ze, van boven en beneden genoegzaam ingesloten, van allen handel op Brabant, Vlaenderen, Gelderland, Holland en Zeeland verfteken waren, en hunne luiden, die zich in die landen om hunnen koophandel te dryven, onthielden, lelyk mishandelt wierden. Dus ziende, dat alle hunne ernstige aanhoudingen

om

om de zoene, voorlede jaar gemaakt, te genieten. als mede, dat hunne verzoeken by Vrouw *Jacoba* en haren gemaal Hertog *Jan van Brabant* om hulpe en bystant, vruchteloos waren, hebben zy echter den moed niet laten vallen; maar op middel gedacht, om hun verderf en ondergang, 't welk by hunne vyanden besloten was, te voorkomen. Ten dien einde geven zy hunnen gevaarlyken toestand aan Bisschop *Frederik van Blankenbeim* en de drie Overysfelfche Steden te kennen, en in een gemeen Capittel, of, zoo wy thans zouden schryven, in eene Staatsvergaderinge van het Sticht, daar de afgezanten der Overysfelfche Steden tegenwoordig waren, doen zy hun beklag, en vertoonen hoe onrechtvaardig zy behandelt wierden, verzoekende hunnen raad en bystand. In welke Staatsvergaderinge besloten wierd een gezantschap te zenden naar Hertog *Jan van Beyereren*, die zich thans te Luxemburg onthield, en aldaar op het nadrukkelykste te vertonen het ongelyk en de gebreken, die tegens de zoene hen wierden aangedaan, en te verzoeken vergoedinge der geledene schade, en 't genot van 't geene hen by de zoene was toegestaan. De Bisschop voegde hier by zyne gezanten, om te eiffchen wedergevinge van *Hagestein*, 't welk Hertog *Jan van Beyereren* hem afgenomen hadde. Doch dit gezantschap van geen beter uitflag zynde, dan de voorgaande, wierd de bekommeringe dagelyks groter. Waarom de Bisschop met de Steden *Utrecht* en *Amersfoort*, *Willem van Brederode*, *Jan Borchgrave van Montfoort* (1), en *Philips van Wassenaar* Burggraaf van

(1) De brieven door den Bisschop en de Stadt Utrecht ter dezer gelegenheit aan den Burggraaf en zyne broederen gegeven,

van Leyden, en de Stadt *Leyden* zich vereenigen, en verbinden tegen den Heer *Jan van Egmont* en *Gerrit van Heemskerke*, eerste Raden van Hertog *Jan van Beyeren*, en alle die het met hen zouden houden. By dit verbondt hebben zich naderhant veele Hoeksche Edelen, door de Cabeljauwsche verdreven, gevoegt, welker namen, als mede het verbont zelfs, te lang om hier te plaatsen, nagelezen kan worden by Matthæus. (1) Dit geschiede op den xv. April dezes jaars. En wierden aanstonts op dien zelven dag vier, of, zoo als andere schryven, vyf hondert wel gewapende mannen door den Bisschop en de Stadt Utrecht naar *Leyden* ter verzekeringe van die Stadt gezonden, waar by zich de Heer van Brederode met zyn volk gevoegt heeft, die te zamen verscheide kasteelen der Cabeljauwschgezinden in Rynland hebben vermeerft en vernielt. De verbondelingen hun volk by den anderen vergadert hebbende, trekken naar Gouda, alwaar zich Hertog *Jan van Beyeren* onthielt. Doch deze de poorten gesloten houdende, en niet raadzaam achtende met hen te stryden, dewyl hy noch weinig volk by zich hadde, zyn zy, na veele plonderingen en verwoestingen omtrent die Stadt en Woerden aangerecht te hebben, wederom met veel roof beladen naar Utrecht gekeert.

Hertog *Jan*, veel volk, 't welk hy ontboden hadde, by zich gekregen hebbende, trekt daar mede voor Leyden, en na eenige kasteelen, als
Poel-

ven, zyn te leezen by Matth. de Jure Gladii cap. xi. p. 173. & Rerum Amersf. Scriptor. pag. 243.

(1) Matth. Rer. Amersf. Script. p. 244. & seqq. en by den Heer Micris in zyne Bisschoppelyke zegelen bladz. 58. alwaar hy 't zelve, als noch onuitgegeven, te voorschyn brengt.

Poelgeest en andere ingenomen te hebben, belegerd hy die Stadt. Voor *Leyden* leggende, laat hy den Hertog van Gelre aanmanen, om, volgens het gemaakte verbond, in de wapenen te komen, en den Bisschop en de Steden *Utrecht* en *Amersfoort* te beoorlogen, om dus te beletten, dat zy geen hulp ter ontzet van *Leyden* zouden kunnen zenden. En schoon die van *Leyden* zich kloekmoedig verweerden, en veel nadeel aan de belegeraars toebrachten, zoo wierden zy evenwel eindelijk genootzaakt, door gebrek van levensmiddelen, en, om dat ze geen ontzet van den Bisschop kregen, hunne Stadt, na het uitstaan van eene belegering van negen weken, aan Hertog *Jan van Beyeren*, by verdrag over te geven. By welk verdrag de *Utrechters*, die tot verdediginge van de Stadt daar gekomen waren, vergunt wierd vry uit te trekken. Welke *Utrechters* op hunne terugreyze naar huis, tusschen *Woerden* en *Utrecht*, door den *Heer van Egmont* trouwlozelyk wierden overvallen, en genoegzaam alle, tot wederwraak van 't geen zy de Stadt *Ysselstein* gedaan hadden, ter neder gemaakt.

Eer ik verhaale 't geen de Hertog van Gelre gedaan heeft, moet ik hier tusschen beiden invoegen, dat sommige buurschappen en menschen in 's vyands landen wonende, voor eenen zekeren tydt veiligheid hadden verworven en gekocht, waar van de Raad eene lyst liet hangen voor het Raadhuis, op dat niemand hier van onkundig konde zyn; met verbodt van die buurschappen of luiden te beschadigen, of tegen het verdrag met hen te handelen, onder verbeurte van met den sweerde aan den lyve gestraft te worden. Ook is ten zelven dage, te weten des saturdays na *Cantate*, uit naam van den

Bisschop

Biffchop en de Stadt ter klokke afgekondigt, dat al die geen borger of onderzaat was, en vyand wilde worden van hunne vyanden, vry in deze Stadt mogte komen en hunne gevangene en genomen buit brengen, en dat de Raadt hare gevangenissen zoude openen, om daar in te zetten, die door die vreemde zouden gevangen worden; doch onder deze voorwaarden, dat de gevangene, en verkrege haven van beesten, in de Stadt gebracht, door Schatmeesters van den Biffchop en de Stadt zouden geschat worden, en dat zy twee deelen, ende Biffchop en de Stadt het derde deel zouden hebben: te weten, als zy op zich zelfs uittochten gedaan hadden; doch wanneer de Biffchop en de Stadt met hunne vrienden te velde waren, dan zoude de Biffchop en de Stadt het derde deel genieten, en de twee andere deelen zouden verdeelt worden onder alle de gene, die mede te velde waren, en dan zouden alle gevangene zyn voor den Biffchop en de Stadt, behoudens het zeelgeld voor die geene, die iemand vong, te weten van elken gevangen man tien, van eenen Ridder vyftig, en van eenen Barmaets (1) twee hondert Hollandsche schilden: met bedreiginge van zwaar te zullen straffen, die eenige gevangene of verkregene have verkochte of verduisterde. (2)

De

(1) Wie hier door verstaan moeten worden is my onbekent, ik denke schier, dat daar door Bannierdragers zullen gemeent worden. In eene oude Overdragt van 't jaar 1387. by Matth. lib. 11. de Nobilit. cap. 14. te vinden, word het Zeelgeld voor eenen Ridder op 100. voor eenen man van wapenen op 50. en voor eenen huisman of anderen gemeenen man op 10. oude schilden gestelt.

(2) Noch in dit zelve jaar te weten donderdags na Remigii, is iemand, eenen gevangen verzwegen en verborgen hebbende,

De Hertog van Gelre, op aanmaninge van *Jan van Beyer*, openbaarde zich als vyant der *Steden Utrecht* en *Amersfoort*, en, om zich te ontzachelyker te maken, en te verzekeren van den buit, dien hy met Hertog *Jan van Beyer*, eerze verkregen was, al hadde verdeelt, maakte een verbond met *Otto* Bisschop van Trier, *Dirk van Meurs*, Bisschop van Ceulen, en deszelfs broeder *Frederik van Meurs*, den Bisschop van Munster, den Hertog van Bergen, en meer andere Heeren, als den Jonkheer van Gaasbeek (1), en *Hubert* Heer van Kuylenburg, om met hunne krygsmacht, gevoegt by de zyne, *Amersfoort* t'overmeesteren, en aan Gelderland te hechten.

Na de aankondiginge des oorlogs zyn eenige Geldersche voor *Amersfoort* gekomen, en hebben de beesten, buiten de Stadt in de weyden lopende, weggehaalt, en wel kennende giffen, dat de *Amersfoordenaars* dit zouden trachten te beletten, eenig volk in eene hinderlage geleit. Die van de Stadt, niet kennende dulden, dat hun vee weggenomen wierd, trekken uit de Stadt, vallen manmoedig op de Gelderschen, die zich veinzende te vluchten, van de *Amersfoordenaars* zoo verre vervolgt wierden, dat het volk in de hinderlage leggende voor den dag kwam, en meer dan hondert

hun-

bende, met den sweerde onthalt, en eene beloning van vyftig Hollandsche schilden gestelt voor den aanbrengrer van ieder gevangen die verstoken was.

(1) *Gaasbeek*] Schoon hy door den Bisschop in 't bezit van *Wyck* en *Abcoude* gestelt was. en aan denzelven den eedt van getrouwicheit, als zynen Leenman, gedaan hadde, zoo als wy hier boven op 't jaar 1408. en 1412. hebben verhaalt. Deze *Jan van Gaasbeek* heeft de Dorpen *Amerongen*, *Doorn* en *Zeyst* uitgeplondert en verbrand. Ziet *Petit Chron. de Hollande* 66. liv. III. pag. 367.

hunner borgeren en onderzaten vongen of dootfloegen. De Hertog van Gelre, van deze overwinninge kennisse gekregen hebbende, ontbied de hulpbenden van de zoo evengemelde Vorsten en Heeren, en besluit met den Bisschop van Munster aanstonts *Amersfoort* te belegeren. Doch d'Utrechtsche Bisschop dit gebodschapt zynde, zend aanstonts vyf hondert wel gewapende mannen met eenige steenbuffen binnen *Amersfoort*, ter verdediginge van de Stadt, en ter moedgevinge van de welmeenende borgeren.

De Hertog van Gelre kwam op S. Margrieten dag met zyne helperen voor *Amersfoort*, en legerde zich op der Eem; doch, vernemende, dat die van binnen van oorlogs gereetschap wel voorzien, en op hunne hoede waren, en dus geen kans ziende om hen door zyne medegebrachte krygsmacht tot de overgave te dwingen, tracht hy door list de Stadt r'overmeesteren. Weshalven hy zynen intrek genomen hebbende in het klooster van S. Andries, buiten *Amersfoort* gelegen, den Prior naar de Stadt zend, eenen stilltant van wapenen tot den volgenden dag aanbiedende. welke aangenomen zynde, zond hy den volgenden dag eenige ballingen en gevangene naar de Stadt, die onder 't gemeen d'edelmoedigheid van den Hertog van Gelre zeer verheften, en hen verzekerden, indien zy zich wilden scheiden van die van *Utrecht*, dat de Hertog bereid en geneegen was zich met hen te verzoenen: en hen niet alleen den vryen handel in Gelderland toetestaan, maar ook te bezorgen, dat zy in Holland en Zee-land wederom vry zouden verkeerren, en hunne vryheden en gerechtigheden als voorheen genieeten, en de gevangene zonder losgelt vry te laten. Hier door kwam eenige verdeeltheit in de
Stadt,

Stadt, doordien verscheide naar deze aanbiedingen luisterden. Doch de getrouwe borgers lieten dit heimelyk aanstonts den Bisschop bekend maken, die zich hierop zonder vertoeven met vyf hondert gewapende mannen en eenige der Oversten van de Stadt Utrecht, naar *Amersfoort* begaf, en 'snachts ten elf uren in de Stadt komende, nochedien zelven nacht belaste de gevangene, van den Hertog van Gelre uitgezonden, uit de Stadt te zetten. En hadde de Bisschop zoo veel spoed niet gemaakt, en die nacht niet binnen de Stadt gekomen, zoo was naar alle waarschynelykheit *Amersfoort* verloren geweest; want daags daar aan in den vroegen morgenstond, naderden de Gelderschen tot dicht aan de Stadt, vaststellende, dat hunne uitgezondene oneenigheid en verdeeltheit onder de borgeren zouden hebben verwekt, en 't hen nu zoude gelukken de Stadt te overweldigen. Doch vernemende, dat de Bisschop met vars volk in de Stadt gekomen, en hunne listige aanslag mislukt was, braken zyn huu leger op en trokken naar Gelderland te rug. De Bisschop xii. of xiv. van de voornaamste, welke de borgerye tot de overgave der Stadt hadden trachten t'overreeden, met zich naar Utrecht gevangen (1) genomen hebbende, liet hondert krygsknechten in de Stadt, en hulpbenden van de Overysselsche Steden ontfangen hebbende, voorzag de Stadt van 'tgeene zy nodig hadde. Waar op hy met het overige van 't volk wederom naar Utrecht gaat, nademaal hy voorgenomen hadt, om ten eersten ter ontzettinge der Stadt *Leyden* uit te trekken. Doch op weg zynde krygt hy de tydinge, dat *Leyden* zich al overgegeven hadde.

Na

(1) *Gevangen*] Vossius Annal. lib. xvii. verhaalt, dat hy die hebbende laten yatten, met de dood heeft doen straffen.

Na de bemachtiging van Leyden, trok *Jan van Beyeren* met zyne krygsmacht naar Geertruydenberg, en dus wierd het Sticht van de zyde van Holland bevryt van eenen vyandyken inval. Echter wierd den oorlog tegen de Cabeljauwſchgezinden met yver voortgezet, en van weerskanten niet zonder groote wreetheit vervolgt, en veel verwoefingen ten platten lande aangerecht. Onder de krygsbenden, die ten oorlog trokken, bevonden zich buiten de borgeren en onderzaten der Stadt Utrecht, andere vreemde luiden, die, op hoop van roof, zonder foldye dienden. Deze wierden gemeenelyk *lichte gezellen* genoemt; doch dewyl die dikwils zonder ordre roofden en branden, zoo heeft de Raadt nodig geacht hier in te voorzien, en ten dien einde dingsdags na alre Apostelen dag dit besluit genomen: *Men ſal maken een cleyne root wympel mit enen langen ſtart, dat hebben ſel een wit cruys, ende ſel alre vorſte reysen, ende daer ſellen alle lichte lude onder comen, alle blote lude ende lichte gefellen, ende die ſellen doen ende laten, dat hem die Wympeldrager beten ſal. daerom gebieden onſen Heer, ende die Raet enen ygeltken van dien gefellen, dat ſy doen, dat hem die gene, die by den panyoen weſen ſellen, hem beten doen, ende dat nyemant en genen roef, of geroeft goet argent anders en overdrive of en verſteke, of wech en brenge, dan onder dat wympel voirscreve. ende yemant die dit verbrake ende enich goet verſteke of wechbrocht buten den wympel voirscreve, dat woude onſe Heer ende die Stat ſonder vertreck rechten als dieſte mitter galgen ſonder verdrach, ook is ten zelve dage by klokkluidinge ſtrengelyk verboden eenige kloofters of gewyde gaſthuizen te branden of te roven, onder ſtraffe van de galge. En zyn*
er

'er in het volgende jaar saturday na S. Jans dag drie onthoofst, die tegen dit verbod hadden gedaan.

Vervolgens hebben de Bisschop en de Stadt des vrydags na decollationis Johannis twee Veltovers tens aangestelt, te weten *Florens van Kusboek*, en *Hendrik Ledebuer*, met volkomen macht om het volk te regeeren en te leiden in alle reyzen, en in alle zaken den oorlog betreffende, met gebod aan het volk zich hunne beveelen te onderwerpen en na te komen. Hierop hebben d'Utrechters eers t eene reys naar Naarden gedaan, van waar zy veele beesten gehaalt en in de Stadt gebragt hebben, en naderhant omtrent Remigius dag zyn zy getogen voor Amsterdam (1), en zonden die lichte gezellen dicht onder de Stadt, om de beesten uit de weyden weg te halen. De Amsterdammers kwamen, om dit te beletten, met veel volk buiten de Stadt, om deze gezellen te verdryven, en niet wetende, dat het heyr der Utrechters, die zich verholen en stil hielden, zoo dicht by hen was, begaven zy zich wat te verre van de Stadt. Waar op die van Utrecht voor den dag kwamen, en hen zoo op het lyf vielen, dat 'er van de Amsterdammers meer dan twee hondert en vyftig, zoo gevangen,

als

(1) Pontanus in *Histor. Amstel.* p. xx. dit geval verhalende, schryft, dat behalven den Bisschop en d'Overysseche Steden de Cabeljauwschgezinden in Holland het met de Utrechtsche hielden, en Kommelin in zyne *Beschryvinge van Amsterdam VI.* Boek bladz. 904. schryft dit getrouwelyk na, niet tegenstaande het tegendeel waar is. Zoo volgt d'een den ander, zonder onderzoek te doen naar de waarheit. Boxhorn in zyn *Tooneel van Holland* p. 238. getuigt, dat de Utrechters aan die van Amsterdam lagen geleit hebben, doch dat die ontdekt zynde, zy gedwongen geweest zyn te wyken.

als gedood wierden. En hadden de Utrechters de Amsterdammers wat verder laten komen, en niet te schielijk aangevallen, zy zouden ze meest alle gevangen gekregen of doodgeslagen, en dus zonder moeite de Stadt ingetrokken en vermeestert hebben, zynde de verslagenheit over dit verlies zoo groot in de Stadt, dat de meeste ingezetene hunne goederen pakten, om dezelve elders in veiligheid te brengen. Doch zy met hunne overwinninge te vrede zynde, trokken met de gevangene naar huis.

Op dat nu de uittochten, die dit jaar menigvuldig zyn geweest, en de wederkomsten, zoo wel des nachts als des daags, zonder verwarring zouden geschieden, en door de duisterheit des nachts niet verhindert worden, bevoel de Raadt, donderdags na Remigijl, dat ieder voor zyne deur des nachts eene lanteerne zoude hangen met brandend licht, by eene keur van een pond.

Eenig volk van den Bisschop en de Stadt Utrecht door die van Leyden gevangen, en niet tegenstaande het ernstig verzoek om dezelve te mogen lossen, het hoofd afgeslagen zynde, heeft men alhier het recht van wedervergeldinge gebruikt. Nadrukelyk zyn my voorgekomen de woorden, die ik geboekt vinde in het Buurspraakboek van dit jaar des Vrydags na Elifabeth, waarom ik geoordeelt heb dezelve geheel te moeten opgeeven, te meer, om dat ze getuigen de verwoetheit, waar mede deze oorlog is gevoert geweest. *Alfoe alst openbaer ende kenliken is, dat onse genedige Heer van Utrecht ende die Stat van Utrecht, mit groten geweld ende onrechte, die hem overdadeliken aangedaan, ende in enen oorloge gedronzen sijn, daer sy nu thans ynne staen. Welc oorloge onse Heer van Utrecht, ende*

ende die Stat van Utrecht eerliken ende ridderliken gevoert hebben. Des ist geschiet, dat bulpere ende vrende ons Heren van Utrecht ende der Stat van Utrecht nedergelegen syn by Leyden. Ende doe onse Heer ende die Stat van Utrecht dat vernamen, deden sy huer brieven schriven aen die Stat van Leyden, ende tot Alfen leggende, dat men mit horen bulperen ende dieren eerliken ommegaen woude; wantet in eenre Heren veete waer, ende verbueden woude, datten onsen voirscreve niet en misschiede aen horen live ende gesonde; mer dat men sy scattede, ende mede umme gbinge, als men mit ghevangen pleecht, die in eeren gevangen syn. ende doe ons beer ende der Stat brieven van Utrecht des morgens daer quaemen, doe deden sy wytleiden drieuren na middage des selven dages vier of vive ons beren ende der Stat vrende, bulpere ende dienre, ende deden bem dat hoeft offlaen. Hier om selmen rechtvoert wytleiden, ende weder dat hoeft offlaen Jan die Duven soen van Abcoude, Aelbert van Tselfsteyn, dubbelde Dircx brueder, Heynkyn, die bode was van Amsterdam, Aernt Heynen oen, Schout tot Nyenveen, ende Jacob Mathys soen. Ende wast, dat aen ons beren ende aen onser Stat vrenden, bulperen ende dienre, enige onredelicheit vorder gekeert worde, so woude bem onse Heer van Utrecht ende die Stat van Utrecht vorder ende scherpeliker daer na rechten, als dat gebueren soude.

Dus eindigde dit jaar gelukkig, welkers begin den ondergang van het Nedersticht, en voor al der Steden Utrecht en Amersfoort dreigde, en wierden de listige aanslagen van hunne groote en machtige vyanden, zoo om door verbod van verkeeringe en handel in Gelderland, Holland en Zeeland, hen door gebrek en hongersnood t'on-

der te brengen; als mede om door het verwekk van verdeeltheden hen lichtelyk t'overmeestere verydelt. In tegendeel, vermits d'Utrechters door hunne tochten in Holland, veele Dorpen Amstelland, genoegzaam gansch Goyland, uitgenomen de Stadt *Naerden*, *Cudelstaart* en *Aemeer* by *Haerlem*, een gedeelte der Veendorper tusschen Woerden en Leyden, als mede de ingzetenen beneden Schoonhoven, tot Oudewater Krimpen in den Alblafferweert toe, onder bratschattinge gebragt, en veel losgeld ontfangen hadden van de gevangene voor Amsterdam, en anderen, die zy in Holland gekregen hadden, hadden zy in dit jaar van alles overvloet in de Stadt wierden zelfs door dezen oorlog ryker. Ivoordeel hadden zy toe te schryven aan de eenigheid onder hen, en het goet verstant met hun Bisschop, die een wys en kloekmoedig man was als Heda wel aanmerkt, en zoo ooit, zoo is dezer tydt de spreuk van Sallustius: *Concordia i parvae crescunt*: bewaarheit, zoo als Buchel c Heda aantekent.

Eer ik tot het volgende jaar overgaa, moet i gewag maken van eene gerichtsoeffeninge, aan *Ja van Lom* des donderdags op S. Marcus dag gepleegt welke om dat hy twee wyven hadde getrouwt, voo eeuwig op zyn lyf uit de Stadt gebannen is. Noc drie voorvallen hebbe ik hier van gevonden de vrydags na S. Odulfus dag 1385. 's woensdags n elf duizent maagden en op S. Wilboerts dag 1390 en van eene vrouw, die twee mannen getrouwt hadde, en op dezelve wyze gestraft is, op ten de tienden dag 1386.

1421.

In 't jaar 1421. heeft de Regeering bestaan uit deze navolgende personen.

Schepenen.

Willam van Wynsen, Borgermeester.

Jan van Lichtenberch.

Pelgrim de Wael.

Willem van Alenderp.

Jan Hombout.

Jacob die Voecht.

Vranck die Wit.

Godevaert die Koeninc.

Henric Vrenck.

Willem van Ghent.

Eerst van Herdenbroec.

Folpert Foyt.

Raden.

Beernt Proys, Borgermeester.

Folpert van Amerongen. doot.

Henric Stamer.

Willem Henrix zoen.

Huge Goyer.

Henric Jacobs zoen.

Henric Sloyer.

Peter van Kreyenbroec.

Steven Stevens zoen.

Henric van Scalcwyc.

Willem die Wit.

Egbert Zuermont. doot.

Jan Nypyfer.
 Mattheus Pot.
 Henric Jans zoen. uyt.
 Gheryt Bolle.
 Willem Verwer.
 Henric van Loenresloet.
 Aernt Willems zoen.
 Herman Wessels zoen.
 Peter Grawert.
 Roelof Timans zoen.
 Jan de Wit Henrix zoen.
 Egbert Paelvoet.

Oudermannen.

Willam Schade. } Wantfniders.
 Herman Zittert. }
 Jan Brant. } Sniders.
 Gheryt Knyff. }
 Lambrecht Peters zoen. } Backers.
 Henric Spiker. }
 Jan Schout. } Molenaers.
 Willam van der Woert. }
 Ghisebrecht Uden zoen. } Lynnewevers.
 Willem van Manewyc. }
 Jacob Egbrechts zoen. } Vleyshouwers.
 Gherbrant Spiker. }
 Peter Calle. } Vifchcopers.
 Claes Otten zoen. }
 Claes Steffaens zoen. } Louwers.
 Jan Wessels zoen. }
 Lyeboert Ryem. } Wollewevers.
 Gheryt Aalberts zoen. }
 Henric de Wit, Overste Ouderman. } Marfluden.
 Herman de Weldige. }

Splin.

Splinter van den Slyc.	} Botterluden.
Jan van Weelde.	
Roelof uten Elswiert.	} Cordewaniers.
Jacob Veen.	
Gheryt Schillinc.	} Oudecordewaniers.
Henric Buedync.	
Jan Taets.	} Corencopers.
Bouderic Wynants zoen.	
Jan van Tyel.	} Oudewantfniders.
Werner Braem.	
Willam van Boelre.	} Steenbickers.
Peter Hubert Daniels zoen.	
Lambert Walmer.	} Graeuwerkers.
Jan Vuffinc.	
Gheryt de Keyfer.	} Ryemfniders.
Henric Ram.	
Matheus Scrodekyn Pauwels zoen.	} Bylhouters.
Roelof van den Zyl.	
Geryt van Bencop.	} Smeden.
Timan Henric Pauwels zoens zoen.	
Claes Florens zoen.	} Zadelaers.
Johan die Keyfer.	

In 't begin van dit jaar , te weten Vrydags na den dertiende dag , is eene dagvaart te Vianen gehouden tusschen *Jan van Beyerens* en den Hertog van Gelre op d'eene zyde , en den Bisschop , en de Steden *Utrecht* , *Amersfoort* en die van Overysfel op de andere zyde , doch vruchteloos.

De Bisschop en de Utrechters hun in 't vorige jaar ontzachelyk voor de Hollanders gemaakt , en dus van dien kant hunne veiligheid genoegzaam bezorgt hebbende , hebben dit jaar een groot gedeelte van hunne macht tot hulpe van die van *Amersfoort* , en ter beoorloginge van den Hertog van Gelre

Gelre gebruikt. Zynde in dit jaar beneden Utrecht anders niet voorgevallen, dan dat die van *Oude-water* in 't begin van 't jaar omtrent Paulus bekeeringe uitgetrokken zynde om in 't Sticht te roven en te branden, door *Lodewyk van Montfoort*, en de zynen, daar in zyn verhindert, en verflagen, zoo dat 'er meer dan zeventig zoo gedoodt, als verflagen zyn. (1)

Doch eer ik verhaale, 't geen tegen den Hertog van Gelre geschiet is, zal ik voor af laten gaan de bewyzen van de goede voorzorge, die de Raadt dezer Stadt genomen heeft, om uit te werken, dat die gene, welke geschikt waren tegen de vyanden te velde te gaan, en voor al die, welke te peerde zouden opzitten, dezen dienst zich niet onttrekken zouden, en in eene behoorlyke krygstucht gehouden worden, en gehoorzaam zyn aan 't geen de Bevelhebberen hen zouden gebieden. Na dat zy des dingsdags na *Invocavit* gelaft hadden, dat de Schutten in den velde zouden blyven onder hunnen wympel, voor of achter het heier naar gewoonte, en dat de *alinge wake*, dat is te zeggen, de borgers, die in de Stad gewoon waren te waken, zouden trekken met hunne batalien by der Stadt bannier, en elk gilde en gildebroeder by hunne Oudermans, en die geene Schutten of Gildebroeders waren, dat die reyzen zouden voor of achter, zoo als de Oversten

(1) In het melden van dit geval hebbe hebbe ik nagevolgt den Schryver van het *Chronicon auctius Joannis de Beka*, door *Mattheus* uitgegeven t. v. Anal. p. 449. Heda verhaalt het anders, en brengt het op 't laatste van het jaar, schryvende, dat de Gelderschen, na dat de Utrechters naars Wageningen gewonnen hadden, eenen inval in het Sticht hadden gedaan, doch daar in verhindert en geslagen waren door *Lodewyk van Montfoort*. Doch het eerste komt my waarschynelyker voor.

ften hen gebieden zullen , en dat niemand anders dan onder zyn wimpel dienen zoude , en voor al niet bernen of roven zonder verlof der Bevelhebber , ook geene kerken of kerkhoven beroven , alles onder bedreiging van zware straffen : wordende de Homans en Ritmeesters volmacht gegeven om in den velde te straffen , alle die hier tegen deden ; zoo vinde ik noch twee besluiten door den Raadt in dit jaar genomen , welker eerste des manendags na beloken Pinxteren by klokluidinge is bekend gemaakt op deze wyze : *Scepen , Rade ende Oudermannen syn overdraghen , dat van deser tyt voert alle die gene , die op peerden geset syn , ende also van live syn , dat sy selver ryden mogen , selver ryden sellen sonder verdrach ; ten waer dat sy hem redeliken verantwoirden mogen , by enen koer van tien ponden , also dicke als byt verswimde , ende selver niet en rede . ende desgelyx sellen de gene , die also sterck niet en syn , of des an boren live niet en vermueghen , boer knapen , ofte Stathouders , tot alre tyt uytseinden , als men ryden sal , sonder verdrach ; ten wair , dat hem die meysters redelic verantworden moegen voer onsen Rade voirscreve , oick by enen koer van tien ponden , also dicke als byt verswimde . Ende die knapen sellen oick sulc wesen , dat sy den Ritmeesters ende den Homans genuegen sellen mede te reysen . Ende dese koren sellen wtpanden die Busmeysters van den Rade op Nedereynde , ende die Busmeysters (1) van den Oudermans op 't Overeynde , elken Homan in synre*

(1) Hier uit , als mede uit het volgende Raadsbesluit , kan men opmaken een gedeelte van den plicht der *Busmeesteren* , waar van de geleerde Heer van de Water in het Utrechts Plagcaatb. III. Deel. bladz. 257. veel heeft aangeteekent.

synre Homanscap. ende dese koren sellen hebben een derde deel die Rade van der Stat, een derde deel die Busmeysters, die de lude panden sellen, ende die Homans dat derdendeel, elc in synre Homanscap, ende dien koer niemant te laten by boren eede.

De Raet gebiet allen onsen goede luden, dat so wanneer onse Stat in den velde reyft mit hopen groot ofte cleyn, dat dan nyemant anders of voer of nae, en reyse in eniger wys, dan als die Ordinancie gemaoct sel werden, ende men den goeden luden dan seggen sell. Ende enich man die dat verbrake, en die voer of nae, dan onder Stat of Scutter wympel, daer by onder boerde, toge, thuyts quame, of wytoege, wtgenomen die voer ofte aeter te wesen geset sellen werden, die verboerde elc tien ponden. ende dese selmen in den velde, ende voer alle poerten scriven.

De tweede genomen op S. Lamberts dag, is van dezen inhoud:

In den yersten tot alre tyt, als men reysen sell, so sellen die Ritmeysteren die Homans van den peerden bieden, ende die Homans sellen elc voert doen bieden alle boer ryden, die onder hem syn, na inboud hare rollen, alsoe hem die rolle overgelevert is by den Oversten, tot elker ure ende steden, als men hem sel laeten weten, ende dan rede te wesen, ende daer nyemant ynne te verschonen by onse kuer van tien ponden van elken man, die de Homans versuimden te bieden.

Ende men sell den Ritmeysteren alle der Homans rolle in scrifte overgeven, dat sy weten mogen hoe veel ryden elc Homan onder hem heeft, ende wtbrengen sell.

Ende dese koren sellen die Ritmeysters elken Homan wtpanden sonder verdrach, wtgenomen van den

den genen, die kenlike noetsake hebben, dat sy niet ryden en moegen. mer die noetsaken sellen die rydere bewisen den Homans voor dat men ryt, ende niet nader reysen, of hem en sel geen onschout ofte sake baten, die by nae seggen mach.

Item sellen selver ryden tot alre tyt alle die gene, die peerde houden, ende alsoe van lyve syn; dat sy selve ryden moegen, sonder verdrach, by ene koer van tien ponden. Ende die selver niet ryden en moegen, sellen elc enen goeden man mit boren peerden wtseynden tot alre tyt, als men hem die wete doet. Ende dese man, die elc man wtseynden sell, ende syn peert, sellen alsulc wesen, dat den Ritmeysteren ende den Homans genuegen sellen mede te ryden, by enen koer van tien ponden, alsoe dicke als by hem versuimde te ryden, off dat syn knaep ende peert also goet niet en waren, dat sy den Ritmeysteren ende Homans genuechden mede te ryden, als voerscreven is.

Item als men in den velde is, sel elc man onder, ende bi, sinen Homan ryden ende wesen. dat is te weten, als die Homan voert roept, dat dan echnygelic hem selven verantwoorden sell. ende en dede by des niet, so waer by koerbaer, of by daer niet en waer. Ende die Homan mach woert roepen wanneer, en waer, by wil in den velde.

Item so sellen alle die Homans van den ryderen elc overgeven den Busmeysteren van den Rade ende van den Oudermans, des anderen daegs na elker reysen, als sy wtgeweest hebben, alle die gene, die ondr hem ryden, ende van dien ryfen koerbaer syn, ende daer nyemant ynne verschonen ende des sellen die Homans geloest wesen, sonder yemants onschout daer of te boren na diere reysen. ende soe sellen die Busmeysters voirscreve des anderen dages daer na,

bi ſcinender ſonne , panden alle die gene , die dan koerbaer ſyn van diere reysen , elken man op een koer van tien ponden . ende die panden ſellen ſy alſoe goet , of beter , nemen , dan die koer van tien ponden , ende daer nyemant ynne verſchoenen , noch daer en ſel oick nyemant onſchout tegen doen moegen .

Ende en panden die Busmeysters niet die bruekige binnen den anderen dach na diere reysen , ſo ſellen die Homans dat anbrenge Aernt Willems zoen ende Jan van Lichtenberg den jongen , die daer voert van den Rade toe geſet ſyn ; ende ſo ſellen Aernt ende Jan voirscreve , des yerſten dage daer na , alle die Busmeysters off panden alle verbuerde koeren van diere reysen , die ſy niet gepant en hebben , als voirscreven is , ende alſoe veel ende alſoe goede panden den Busmeysters ofbalen , die alſoe goet ſyn , of beter , dan die verſuimde koeren voirscreve .

Om te bezorgen de vrye vaart van de Eem , waar door uit Overyffel , en voor al uit Campen , de Stadt Amersfoort van alles 't geene zy nodig hadde , konde voorzien worden , hebben die van Utrecht doen maken het Blokhuis ter Eem , buiten op den Zeekant , waar door de ſchepen van Campen veilig in en uit de Eem konden komen . Waar tegen die van Amsterdam uitrusteden twee grote ſchepen , wel voorzien met gewapende mannen en oorlogstuig , ter bekommeringe van deze vaart .

Ondertuſſchen kwamen nu en dan de Gelderſchen tot voor de poorten van Amersfoort , en voor al die van Barnevelt en Nykerken , ja zelfs tot in het Overquartier van het Nederſticht , alwaar ook de Jonkheer van Gaasbeek , en de Heer van Cuylenborch veele ſtroperyen aanrecheden . Waarom die van Utrecht met die van Amersfoort be-

ſluiten

fluiten eenen inval in de Veluwe te doen, waar op zy in verscheide uittochten vernielt, berooft en verbrant hebben *Barneveld*, *Nykerken*, de Dorpen *ter Schuyr*, *Putten*, *Voortbuisen*, *Ede*, *Ermen* en het slot *Erler*. En in de natydt, het koorn van 't veld zynde, is de Bisschop met veele Ridderen, en de Utrechenaars en die van *Amersfoort* gekomen tot *Rekem*, en heeft eenig volk te paard gezonden tot voor Aernhem, en die van Aernhem zich binnen houdende, hebben zy *Rosendaal*, des Hertogs lusthof, verbrand, als mede *Velp*. Vervolgens veele verwoestingen ten platten lande verricht hebbende, zyn zy wederom te *Rekem* by den Bisschop gekomen, die het dorp *Rekem* hebbende doen verbranden, met zyn volk naar Utrecht te rug is gekeert. De Gelderschen, in weerwraak van 't geen hen wedervaren was, zyn met eenig volk in het Overquartier van het Nedersticht gevallen, en hebben verscheide dorpen en plaatzen als *Amerongen*, *Doorn* en *Houten* uitgeplondert en verbrand, en veel vee en haave mede genomen.

Door deze gedurige uittochten, die gericht waren om te roven, plonderen en branden, of om plaatzen onder brandschattingen te zetten, wierd het platte land wederzyts zeer verarmt en uitgeput, en daar door gebrek aan koorn veroorzaakt. In deze Stadt ontstond eene duerte in brood en bier, zoo dat men voor een goede mudde weyts vyf, en voor een mudde haver twee guldens moest betalen, 't Welk in die tyden eene ongewoone duerte was, Welke duerte van koorn veel veroorzaakt wierd door baatzoekende menschen, die het koorn opkochten om het in prys te doen steygeren. Hier in heeft de Raadt tragten te voorzien, en van tydt tot tydt gelast, eerst dat niemand 25. mudden weyts en

100. mudden havers hebbende, niet meer mochte kopen, en in 't vervolg, dat niemand koorn mochte voorkopen van die het ter markt wilde brengen, maar dat men op de markt alleen mochte kopen: ook dat niemand weyt, haver, rogge of gerst uit de Stadt mochte voeren: dat Bakkers en Brouwers geen meer koorn mochten opdoen, dan zy voor een maandt tot hunne neringe nodig hadden. En heeft de Raadt veel koorn gekocht, 't welk zy aan die des behoefstig waren, leverde. En op dat het gemeen bier zoude krygen voor eenen redelyken prys, zoo wel 't geen hier gebrouwen wierd als t'Amersfoort, 't welk in die tyden zeer beroemt was, en hier veel genuttigt wierd, heeft de Raadt den prys van 't gemelde bier bepaalt, en de Tappers gelaft voor den gestelden prys, en niet duerder, het bier te geven, onder verbeurte van een vierendeel jaars neringe. Hier by kwam eene grote sterfte onder 't volk, zoo dat 'er in de Stadt wel vyftien hondert borgers overleden, behalven de vrouwen en kinderen. Welke sterfte, naar alle waarschynelykheit moet toegeschreven worden aan de ongemakken, die zy by alle die uittochten hebben moeten ondergaan, of liever, volgens de oordeelkundige aanmerkinge van den geleerden Heer Buchel, aan de natuurlyke gevolgen van den oorlog, waar door, de landen verwoest, en de landluiden verjaagt zynde, schaarsheit van levensmiddelen en vervolgens hongersnoot veroorzaakt word, om welke te stillen door het gebruiken van rauwe en ongezonde spys pestziekte of butengewone sterfte verwekt word. (1) Niet tegenstaande, dat hier door groote bekommeringe in de Stadt veroorzaakt wierd, zoo hebben echter

onze

(1) *Sterfte*] By gelegenheit van deze sterfte vinde ik een opmer-

onze brave borgers en onderzaten den moedt niet laten vallen; maar zyn op S. Maartens avont in den winter, op welken tydt alle de inwooners anders gewoon waren ter eere van hunnen Patroon zich vrolyk en lustig te maken, omtrent duizent sterk naar *Rhenen* getrokken, en voorts naar *Wageningen*, en hebben die Stadt veroverd. En vermits veele menschen van het platte land hunne goederen en vee in die Stadt geborgen hadden, zoo was de buit dien zy daar verkregen hebben, zeer groot. Ook verlostten zy verscheide Stichtenaars, die aldaar gevangen waren, en vongen daar den Ridder *Henrik van Hoemoet* met noch omtrent hondert mannen (1), zynde de overige ontvlucht. Waar op zy de goederen, haven, vee, en 't geen hen aanstont, opgepakt heb-

opmerkelyk Raadtsbesluit genomen op dertienden avont 1422. *In de sterfte zyn vele zieke luyden over het derde buys harer woninge gegaan, en hebben daar hore vriende hore goede gegeven of gemaect, die de voerwaerde of punten niet hebben laten schryven in der Schepenboek, daerom laat de Raet weten enen ygelick, die de giften of maken gemaect of gegeven syn, dat sy voer de Scepenen comen, ende die maken ofte giften tot hoechnisse der Scepen in hare boeken scriven laten binnen 14. dagen, of daer tendens wil de Raet daer geen bespreck off hebben op ten Scepen, of daer versum by geschiede. 't Welk bewyft de bondigheit van zodanige uitterste willen, indien zy maar tydig ter kennisse van de Schepenen gebragt warden. En dat deze sterfte op het platte land ook zeer gewoed heeft, blykt uit het geene ik des donderdags op S. Lamberts avont 1423. aangetekent vinde, alwaar ik leeze, onse lieve Heer van Utrecht ende de Raet der Stat Utrecht hebben geleyde gegeven allen wtheemsche luden, die hier in den lands van Utrecht comen willen woenen, ende bouwinge aennemen, alsoe veel bouwingen om der sterfte wille ledich syn, overal in den lande van Utrecht.*

(1) Gouthoeven schryft, dat het getal der gevangene beliep acht hondert mannen. Doch Buchel. ad Hed. p. 283. geloofst het niet.

hebbende , de Stadt in brandt gestooken hebben ,
en met den geroofden buit en gevangene naar
Utrecht gekeert zyn.

I 4 2 2.

In 't jaar 1422. is de Regeering dezer Stadt
aldus bestelt :

Schepenen.

Vrederic van Drakenborch.

Jan Pot.

Egbert Jacobs zoen.

Jonge Proys.

Dirc Houdaen , Borgermeyster.

Claes van Loenen.

Lodewich de Wael.

Jonge Jan van Lichtenberch.

Jan Trinde.

Adriaen van Lantscroen.

Bertelmeus Zoudenbalch.

Dirc Grawert.

Raden.

Braem van Landscroen , Borgermeyster.

Herman Grawert.

Jacob Scrodekyn.

Henric Hafert.

Steven Huberts zoen.

Jacob Geryts zoen.

Vranc Godevaerts zoen.

Jan Rwfche , Peters zoen.

Jan over de Vecht.

Herman Vos.

Jacob van der A.

Peter

Peter van Snellenberch.
 Jan Geryts zoen.
 Henric Jan Elyaes zoen.
 Aernt Hoet.
 Reynier Aernts zoen.
 Geryt van Vlueten.
 Henric Pauwels zoen.
 Heyman Gruter.
 Herman de Vroede.
 Hubert Daniels zoen.
 Geryt Dedel.
 Willam van Nyenvelt.
 Peter Stevens zoen.

Oudermannen.

Jacob Sloyer.
 Ghifebrecht van den Ryn. } Wantfniders.
 Jan Knyff. }
 Claes van Gruenenberch. } Sniders.
 Claes Geryts zoen. }
 Claes Martens zoen. } Backers.
 Gheryt Beernts zoen. }
 Ghifebrecht Stevens zoen. } Molenaers.
 Faes van der Passche. }
 Henric de Monick. } Lynnewevers.
 Jacob Vrederix zoen. }
 Jan Foyt. } Vleyshouwers.
 Ghifebert Claes zoen. }
 Thomas Hout. } Vischcopers.
 Henric de Wit Jans zoen. }
 Wessel Jan Beren zoens zoen. } Louwers.
 Dirc Aernts zoen. }
 Jonge Willem Verwer. } Wollewevers.
 Lambert van Zulen. }
 Jan die Coninc. } Marsluden.

Jan van Tyel.	}	Botterluden.
Willem van Weelde.		
Gheryt de Haen.	}	Cordewaniers.
Gheryt Jans zoen.		
Jan van Wefel.	}	Oudecordewaniers.
Jacob Scout.		
Willam Cloetinc.	}	Corencopers.
Henric van Voskulen.		
Evert van Strimoet.	}	Oudewantfniders.
Vrederic de Wit.		
Jan Bolle.	}	Steenbickers.
Timan Sloyer Geryts zoen.		
Evert van den Daem.	}	Graeuwerkers.
Aelbert van Hamerstein.		
Timan van Dorffche.	}	Ryemfniders.
Ghisebrecht Louwe.		
Willem Bogemaker.	}	Bylhouters.
Claes Clyaes zoen.		
Jan Rwfche.	}	Smeden.
Weemmer van Mersfen.		
Daem Jans zoen.	}	Zadelaars.
Aernt Claes zoen.		

Het was in dezen rydt de gewoonte, wanneer een borger dezer Stadt lyfrenten hadde op deze of geene Stadt van Holland, en die Stadt dezelve niet betaalde, dat zodanig een borger zich daar over beklagde aan den Raadt, en dat wel met die uitwerkinge, dat een borger van die Stadt, die in de betalinge verzuimig was, alhier komende wierd aangehouden, om op hem de geledene schade te verhalen. Op gelyke wyze ging het in Holland, wanneer alhier de Renten niet betaald wierden. Dit was een goet dwangmiddel, om de Regeerders van die Steden, die nalatig waren in de

vol-

voldoeninge der bedongene renten, te noodzaken tot betalinge, dewyl zy als Hoofdheeren hunner borgeren verplicht waren de vryheit van zodanig eenen aangehoudenen borger te bezorgen, en hem schadeloos te stellen. Om nu te beletten, dat in dezen tydt des oorlogs, niemant licht lysrenten in Holland zoude kopen, heeft de Raadt des vrydags na Quasimodo, verstaan, dat *waer yemant, die hem deser tyt voert eenige lysrenten in Hollant cost, dat men hem daerom bier nyemant wt Hollant bezet hebben en wil, noch daer geen recht op gedaen.*

Den oorlog tegen de Cabeljauwsche in Holland, en den Hertog van Gelre, schoon met veel dapperheit door die van *Utrecht* en *Amersfoort* gevoert, dus twee jaren geduurt hebbende, begonnen de middelen te ontbreken, om die langer uit te houden. De Overysfelsche Steden, en voor al de Stadt Campen hadden veele schaden geleden in het verliezen van hunne schepen op de Zuyderzee, en het platte land van het Sticht was voor een groot gedeelte door de menigvuldige stroperyen genoegzaam vernield. Waarom het verlangen naar den vrede groot was. Aan den anderen kant hadde *Jan van Beyeren* zyne meeste macht naar Vriesland gewend, om die t'onder te brengen, alwaar hy veel volk verloor, en zyn oogmerk niet bereikte. De Hertog van Gelre ook veel schade en verwoestinge in zyn land geleden hebbende, neigde mede tot den vrede. En dus zyn zy wederzyts het eens geworden omtrent Pinxteren om eene vrede aan te gaan. Vossius in zyne Jaarboeken zegt, dat de voorwaarden van deze vrede niet te vinden zyn by de Hollandsche Schryvers, doch dat de Bisschop volgens dezelve verplicht is geweest eene grote somme gelds aan *Jan van Beyeren* en aan

den Hertog van Gelre te geven, en dat 't bedon-
ge geld aan *Jan van Beyerens* betaalt is, 't welk
Heda ook getuigt, maar dat door het overlyden
van den Hertog van Gelre in het volgende jaar,
de betalinge aan hem niet gevolgt is. Pontanus
en Slightenhorst vertellen, dat de Bisschop deze
vrede gekocht heeft, en dat zy in de Archiven ka-
mer van den Hertog van Gelre gezien hebben den
brief, waar by de Bisschop met die van *Utrecht*
en *Amersfoort* zich aan den Hertog *Reinout* ver-
bonden hadden, de zoene van waarde te zullen
houden, en gezegelde brieven wegens de be-
loofde penningen te zullen uitleveren, en alles
in der minne te zullen afsmaken. Doch dat de
Hertog de dag der betalinge niet beleeft heeft.
Het schynt my toe, dat van dezen tydt af de afge-
zanten zyn gezonden naar *Cuylenburg* om daar te
handelen, en dat de vrede niet in dit jaar, maar
eerst in 't volgende jaar ten eenemaal getroffen is,
om dat ik in onze Raadtboeken vinde, dat de vre-
de, die den volke 's maandags na beloken Pinxte-
ren van dit jaar was aangekondigt, telkens van
tydt tot tydt verlengt is, en dewyl ik eerst leeze op
alre Apostelen dag van 't volgende jaar 1423. dat
op naam van den Bisschop en den Raadt het volk
by klokluidinge bekend gemaakt is, dat 'er eene
gansche zoene gemaakt is te *Cuylenburg*. Mat-
thaeus (1) brengt wel voor den dag een vredes op-
stel van den 27. July dezes jaars; doch 't zelve be-
helst alleen 't geen *Jan van Beyerens* heeft toege-
staan, die daar met de zynen alleen spreekt, zon-
der

(1) Matth. Rer. Amersf. Script. p. 258. die de jure Gladii
p. 469. bybrengt eenen brok van het verdrag, 't welk niet ge-
vonden word in 't geen hy op de eerste plaats gestelt heeft.

der dat daar in begrepen is 't geen de Bisschop en zyne bondgenoten beloofd hebben te zullen achtervolgen, en 't blykt uit de goetkeuringe, die de Bisschop en de steden *Utrecht* en *Amersfoort* op de zoene gegeven hebben (welke Matthaëus ook opgeeft) den 6. July 1423. dat in 't volgende jaar de verschillen eerst vereffent zyn. Dus stelle ik vast, dat van dezen tydt tot in het laatste van de maand July des volgenden jaars, eene opschorting van den oorlog, en dus stilstant van wapenen is geweest, en dat de tusschentydt besteed is te *Cuylenburg* om te handelen.

Uyt het geene Matthaëus voorbrengt kunnen wy wel gedeeltelyk opmaken, waar toe Hertog *Jan van Beyerens* en de zynen zich verplicht hebben, doch het eigentlyke verdrag in 't jaar 1423. te *Cuylenburg* gesloten, zoo met Hertog *Jan van Beyerens* als met den Hertog van *Gelre*, hebbe ik nergens gevonden. En dus kan ik niet opgeven, hoe veel de Bisschop en de Steden, en inzonderheit deze Stadt heeft gegeven aan Hertog *Jan van Beyerens*, en beloofd heeft te voldoen aan den Hertog van *Gelre*. Dat deze Stadt gelt gegeven heeft, moet ik besluiten uit het geene ik aangekent vinde donderdags na *Pauli converfio* 1423. by klokluidinge afgekondigt te zyn met deze woorden: *om onser Stat schoude te betalen, en onser Stat eere en geloven te houden, hebben onsen Raet out ende n, we by believinge ende consente der gilden hoer syfen deels gehoocht, en sommige nye syse gemaect ende geset.* Uit welke woorden *om onser Stat eere en geloven te houden*, ik opmake, dat zy daar mede hebben willen te verstaan geven, om de penningen, aan den Hertog van *Beyerens* beloofd, te voldoen. Ook vinde ik des Maandags na

Lucie van 't zelve jaar 1423. dat 'er in het Sticht was opgezet een nieuw Mergengeld en Huisgeld, *om die zuen van Beyeren van den lesten dage te betalen.* Zoo dat 'er zekerlyk geld zal betaald zyn, doch hoeveel, is my onbekent. Ik hebbe ook nauwkeurig nagelezen de lyst of Inventaris der papieren en stukken, op de Rekenkamer van Holland berustende, welke ik onder myne met de hand geschrevene boeken bezitte, doch vinde geene meldinge van dit vredes verdrag.

Jacob van Loeborst, Jan van den Spiegel, en hunne mede ballingen in deze zoene geweigert hebbende te komen, willende op zich zelfs vyan den blyven van den Raadt der Stadt en de borgers, om die aan lyve en goede te belasten, zoo heeft de Raadt op S. Margrieten dag eenparig verstaan, hen te zullen wederstaan, krenken en vervolgen, heimelyk en openbaar, daar zy maar zouden konnen en mogen, aan hun leven, lyven en goederen. En zoo wat daar af kwam, of in wrake daarom gedaan zoude worden, dat de Raadt die zake zoude aanmerken en opnemen als eene gemeene Stadts zake.

De Amersfoordenaars hebben noch dit jaar de vruchten van den vrede genoten, hebbende Hertog *Jan van Beyeren* den zesden September bevesticht de vryheit der Tollen in Holland, door zynen broeder *Willem* hen in 't jaar 1413. vergunt. (1)

Niet tegestaande het platte land zedert twee jaren zoo sterk betreden was van krygsknechten, die het geluit hunner wapenen deden horen, zoo schynt echter het wilt gedierte daar door niet verjaagt geweest te zyn, hebbende de Raadt dezer Stadt

des

(1) Ziet Matth. in Dedicat. rer. Amersf. Script.

des Vrydags na S. Marcus dag translatio by klok-
luidinge verboden, *enig grof wilt te vangen ergent
op des Biffchops wiltbaan, als berten, binden, zwy-
nen of ander wilt; of te fretteeren, of met culeden
of met fakkonynen te vangen*, blyvende geoor-
loft te vangen en te jagen met jachten van honden,
hazen, konynen en vossen; maar anders niet.
welk laatste noch het zelve jaar des Woensdags na
Matthei bepaalt is alleen tot het jagen van hazen,
zynde daar by wel uitdrukkelyk verboden konynen
te vangen. Uit welk besluit men nader verftant
krygen kan van des Biffchops wiltbaan, vermits
daar gezegt word, dat de Biffchop *Aernt Hoet*,
*Raet en borger, gemaakt heeft finen boutvefter en-
de warantmeyfter, van synre wiltbaen tuffchen den
Dynsloe ende der Grebben, ende tuffchen den Ryn
ende ter Eem.*

De Biffchop heeft dit jaar de vergaderinge der
geestelyke Heeren, of het Synodus (waar van wy
hier voor al gewag gemaakt hebben) die gehou-
den pleeg te worden finte Remeys misse, die Can-
tate genaamt word, verzet op S. Gelis dag.

De Biffchop heeft ook te dezer tydt bepaald het
registertgelt, te geven van die geene, welke in het
geestelyk recht kwamen, als mede hoe de Maar-
schalken recht zouden doen tegen die genen, die
eens anders land t'einde der huurjaren gebruikte,
als anders. De brief daar van, myns wetens noch
niet gedrukt, schoon my voorftaat ergens by Mat-
thaeus een brok daar van gelezen te hebben, is van
dezen inhoud:

„ Wy *Frederick van Blanckenbem*, bi der
„ genaden Goids Biffcop tho Utrecht ma-
„ ken cond allen luden, dat wy voer ons ende
„ onse nacomelingen Biffcoppen tho Utrecht,
„ be-

„ belieft ende consentiert hebben, believen ende
 „ consentieren mit desen onsen brieve, dese punten
 „ hier na bescreven the holden ende the doen
 „ holden. In den eersten, waer enich man, die
 „ in dat register ons geestelicken rechts quame,
 „ die en fall van elken register niet meer geven dan
 „ enen braspenninck, off die werde dair voir aen
 „ anderen payment. Ende dit registergelt sullen die
 „ geven, die in 't register comen, the betalen altoes
 „ voir den heiligen Paeschdag, als men dat plecht
 „ the betalen. Ende weer yemant, die des niet
 „ en dede, daer salmen mit recht op voert varen,
 „ als recht is.

„ Item soe is onse wille, ende ghebieden onse
 „ Maerschalken, die nu syn, of naemaels comen
 „ zullen, weer enich man ons lants van Utrecht,
 „ den syn lant uter huer weer, ende voirt dat ver-
 „ hueren off selve gebruiken woude, ende hem
 „ yemant daer an hinder of crot dede, dat sullen
 „ onse Maerschalken, daer dat onder geschiede,
 „ rechten, als aen den ghenen, die den anderen
 „ dat syn neme.

„ Item so yemant ghevangen worde, die bo-
 „ ven pandinge ende besettinge oft gebuert had-
 „ de, dat de Pander gegicht hadde, soe en sul-
 „ len onse Maerschalken des mans niet weerloes
 „ werden, hy en sal rechten, als hy dat schuldich
 „ is te richten, ende dat die clager dat syne heb-
 „ be, eer hy des mans weerloes werde. Ende
 „ weert saecke, dat onse Maerschalken des mans
 „ in enigher manieren weerloes werden, off hem
 „ ontliepe, buten des clagers wille, soe zullen
 „ onse Maerschalken der clagher van zynen ge-
 „ breke terstont voldoen. Ende mede off onse
 „ Maerschalken over den man richteden, soe sal
 „ die

„ die clager nochtans dat syne verhalen aen des
 „ doden guede, alsoe verre als dat strecket.

„ Item soe sullen onse Maerschalken nyemant
 „ voir hem bieden laten anders, dan mit onsen
 „ gesworen Panders,

„ Ende alle dese voirscreve punten geloven wy
 „ voir ons, ende voir onsen nacomelingen Bis-
 „ scoppen tho Utrecht voirscreve vaste ende stede
 „ te houden, sonder argelift. In oirconde des
 „ briefs besegelt mit onsen segell. Gegeven tho
 „ Utrecht in 't jaar ons heren dusent vier hondert
 „ twee ende twyntich, des seventienden dach in
 „ Augusto.

Eer ik ik van dit jaar afscheyde, zal ik terloops
 maar aantekenen, dat ik in een verbod, door den
 Raadt gedaan, van den Scherprechter geene smaat-
 heit aan te doen, denzelveu genoemd vinde: *onser*
Stat. Meyster van der boechster recht.

1 4 2 3.

In het jaar 1423. zyn tot de Regeering verka-
 ren deze navolgende personen:

Schepenen.

Johan van Lichtenberch, Borgermeyster.

Johan Hombout.

Godert de Coninc.

Willem van Wynsen.

Matheus Pot.

Henrick de Witte.

Jacob de Voecht.

Jan van Amerongen.

Henric Vrencke.

Eerst

Eerft van Herdenbroec.
 Jacob van Clarenborch.
 Egbert Paelvoet.

Raden.

Herman Zittert.
 Gheryt Knyff.
 Willem Henrix zoen.
 Hüge de Goyer.
 Claes Otten zoen.
 Gerbrant Spiker.
 Beernt Proys.
 Peter van Kreyenbroec.
 Steven Stevens zoen.
 Marten van Endoven.
 Henric van Scalcwyc.
 Henric Staeck.
 Hüge Grawert.
 Jan Mathys zoen.
 Willem van Alendorp, Borgermeyfter.
 Aernt Willams zoen.
 Roelof Timans zoen.
 Herman Wessels zoen.
 Geryt van Benscop.
 Lyeboert Ryem.
 Henric van Loenresloet.
 Peter Huberts zoen.
 Henric Jacops zoen.
 Peter Foyt.

Oudermannen.

Pilgrim de Wael. } Wantniders.
 Willam Schade. }

Hen.

- Henric Stamer.
 Dirc Geryts soen van Ruweel. } Sniders.
 Henric Spiker. }
 Jan van Cleve. } Backers.
 Willam van der Woert. }
 Gheryt Pul. } Molenaers.
 Jacob Egbrechts soen. }
 Vrederic Huberts soen. } Vleyshouwers.
 Peter Calle. }
 Ghisebrecht Heer. } Vischkopers.
 Jan die Wit Henrix soen.
 Ghisebrecht Dirc Willems soens soen. } Louwers.
 Willem de Verwer. }
 Jan Dircx soen. } Wolleweyers.
 Timan Trinde. }
 Johan de Vos. } Marsluden.
 Jan van Weelde. }
 Cornelis van der Maelftede. } Botterluden.
 Willem de Wit. }
 Roelof van Elswært. } Cordewaniers.
 Ghisebrecht Jans soen. }
 Gheryt Stillinc. } Oudecordewaniers.
 Michelem. }
 Gheryt Wevens soen. } Corencopers.
 Gheryt Bolle. }
 Willem van Boelre. } Steenbickers.
 Johan van Tyel. }
 Willem van der Meem. } Oudewantfniders.
 Ewout Willems soen. }
 Claes Jans soen. } Lynnewevers.
 Timan van Hamerstein. }
 Jacob Dircx soen. } Graeuwerkers.
 Gheryt de Keyser. }
 Willem van Gent. } Ryemfniders.

Matheus Scrodekem. } Bylhouters.
 Jan Meens zoen. }
 Peter Grawert. } Smeden.
 Aernt Oghe. }
 Jan de Keyfer. }
 Willem Jans zoen van Scherpenberch. } Zadelaars.

In het begin van dit jaar heeft de Biffchop eenige voorrechten aan die van *Hasselt* verleend. (1)

Ter voorkominge van overstrominge der rivieren, zyn in dit jaar de Geestelykheit, de Raadt dezer Stadt, en die geene, welke Gerechten hadden in de Lopikkerweert, met die van Schoonhoven en de hunnen, over een gekomen, dat van elk mergen gelegen in de Overschouwe van Lopikkerweert zoude worden gegeven vyftien wit (2), om daar mede de waden en gaten in den Yffeldyk en Lekkendyk te stoppen.

Mogelyk zal men vragen, hoe komt de Raadt der Stadt hier in dit verdrag genoemd, daar dezelve geene landeryen daar leggende hadde? Doch hunne toestemminge was nootzakelyk, om die borgers en onderzaten, welke landen aldaar gelegen waren, hun aandeel te doen betalen. Want de borgers volgens hunne voorrechten, welkers in die tyden met alle oplettenheit wierden in acht genomen, nergens tusschen Node en Bodegraven konnende te recht gestelt worden, dan voor den Raadt, was het volstrekt nodig, dat de Raadt dit

(1) Ziet Dumbar tom. II. Anal. p. 423.

(2) Wordende 'er bygevoegt, dat zulks geschiet van *ghunsten* en niet van *rechts wegen*: en in 't volgende jaar 1424, des vrydags na reminiscere, om de wade te Krimpen te helpen, van *gracien* en niet van *rechts wegen*.

dit verdrag goetkeurde en mede aenging, zouden de Borgers en onderzaten wegens hunne landeryen ter betalinge verplicht worden. Even zoo was het gestelt met de uitzettinge van het Mergengeld, 't welk ingewilligt zynde by de Staten, liet de Raadt, en niet de Staten, die in de Stadt niets te zeggen hadden, daar van kennisse geven aan 't gemeen, en hen gebieden, dat zy op zekeren bepaalden tydt en plaatze het Mergengeld der landeryen, waar van zy eigenaars waren, moesten betalen, onder eene zekere boete by verzuim, waar van eene cedulle wierd uitgehangen voor Hafenberg, op dat een ieder weten zoude, hoe veel, waar, en wanneer, hy betalen moest. Zoo ook hier in dit geval, liet de Raadt by klokluidinge weten, dit verdrag aangegaan te zyn met die van Schoonhoven en de hunnen, gebiedende hunne borgers en onderzaten, die in de Lopikkerweert landeryen hadden, de vyftien wit voor ieder mergen te betalen tusschen vrydag na onzer Vrouwen dag annuntiatio, en Sondag te beloken Paasschen in de kerk van sint Marien, aan die genen, die daar toe zitten zouden, op verbeurte van by nalatigheid terstont uitgepant te worden aan twee schatten gelden, of aan vier schatten panden, zonder iemand daar in te verschonen.

Hertog *Jan van Beyer* heeft den 27. July eenen brief uitgegeven, behelzende het onderhoud en de beheeringe van den Diemer Zeedyk, zoo door de Hollandsche als Stichtsche Heemraden te verrichten, welke kan gelezen worden in het begin van det tweede deel van het Utrechts Placcaatboek.

In dit jaar is gesticht eene Vicarye in de Buurkerk, waar van de Oversten in der tydt in 't ver-

volg de begevinge gehadt hebben. De brief der stichtinge noch ongedrukt, en wel waardig om gelezen te worden, is van dezen inhoud:

„ In der eeren ende name der heiligher Drie-
 „ voldicheit, des Vaders, des Zoons, ende des
 „ heilighen Gheestes. Wy Burgermeister, Sce-
 „ pen ende Raide oude ende nywe der Stadt van
 „ Utrecht, ende van wegen der Stadt voerscre-
 „ ven, doen kondt allen luden, dat wy beken-
 „ nende dat woert Godes doir den monde des hei-
 „ lighen Prophetes, dat men yerste ende voer all
 „ titelike dinge soecken zell dat rycke Godes, en-
 „ de dat dat beghynne alre wysheit is, vrese ende
 „ ontlich synre moeghentheit: hier omme, ende
 „ om dat een onse truwe vryent ende dienre *Gbe-
 „ ryt Berntse*, die voer der heiliger kerken recht
 „ ende bescherme, nu in der laetster vete tusschen
 „ Hollant ende Gelre op die ene zyde, ende onse
 „ op ter ander, in onsen dienst doet ghebleven
 „ is, den God ghenadentlick ontferme, in syne
 „ leven ende laetsten wyll in goeden sinne hadde,
 „ syn ghoet te gheven ende te laten ter eren Go-
 „ des tot stichtinghe eenre Capelryen, ende after
 „ gelaten heeft drie hondert dominus gulden,
 „ dair wy *Mabelyen*, *Gberyts* moeder ende erfna-
 „ me, hondert dominus gulden off belecht hebben
 „ an lyfrenten, alse vierthien dominus gulden
 „ jaerlicx tot hoeren live duerende, ende die an-
 „ der twe hondert dominus gulden hebben wy be-
 „ lecht an erfrenten, alse om elf dominus gulden
 „ elkes jaers, gelike die renthe brieve, die wy van
 „ *Gberyt die Keyser*, onse borger, dair of heb-
 „ ben, dat bewyfen. Ende soe dese erfrenthe
 „ niet ghenouch en is tot heencoomste ofte noot-
 „ rofte eens Priesters, willen wy nochtans nae wil-

„ le ende begherten *Gberys* voerscreve, des goe-
 „ den werkes maken ende stichten, hopende dat
 „ noch te meeren ende te beteren tot nootroften
 „ eens Priesters, om een ewighe Vicarie te stich-
 „ ten, nae wille *Gberys* voerscreve. Soe heb-
 „ ben wy ghemaict ende gheset, maken ende set-
 „ ten mit dese onse brieve ende fundacien, oick
 „ by wille ende consente *Mabelyen Gberys Be-*
 „ *rents* zoens moeder, ende rechte erfname voer-
 „ screve, een Officium ofte dienste, tot eren der
 „ heiliger drievoldicheit, der gebenedyder Moe-
 „ der ons Heren, ende des heilighen sinte Mar-
 „ tyns ons Patroens, te doen ende te verdienen
 „ van den renthen voerscreven. behoudelicken,
 „ dat wy dat Officium tot alre tyt, als ons dat
 „ open wert, dan meerren, wandelen, verleg-
 „ ghen ende verbeteren moighen, ende hier of
 „ een beneficium maecken ende stichten, by gna-
 „ de ende hulpe ons Here des Bisscops van Utrecht
 „ in der tyt, ende der Cureyten, of des Cureyts,
 „ daer wy dat dan stichten ende vestighen zullen,
 „ te bliven tot ewighen daighen. welke officium
 „ voerscreve wy nu ter eren Goedts, ende puer-
 „ liken om synen wille ghegeven ende bevolen
 „ hebben, gheven ende bevelen mit desen brie-
 „ ve, enen eersamen Priester, Here *Bernt uten*
 „ *bolte*, dat te verdienen, ende te bewaren zyn
 „ leven lang, op ten lasten ende manieren nae-
 „ bescreven.

„ In den eersten, alse *Gberit die Keyser*, onse
 „ lieve mede Raet ende goede vrunt voerscreve,
 „ dese twe hondert Arnhemse gulden onder
 „ heft, om die te belegghen an erfrenthen, ende
 „ die an hem selven ende sinen goeden dat be-
 „ wyft heft, na inhoud synre brieve, die dair of

„ syn, soe sell *Gberit* voerscreve, of syn nacome-
 „ lingen pachteren voerscreve, die renthen, die
 „ dair of comen, alse elf dominus gulden, jaerlics
 „ wtreyken ende betalen Here *Bernt* voerge-
 „ noemt, of syne nacomelingen besitteren des
 „ Officiums, die ene helfte tot sinte Peters dae-
 „ ghe ad Cathedram naistkomende, ende die an-
 „ der helfte tot sinte Martyns daighe in den wyn-
 „ ter dair naistkomende, ende alsoe voert jaerlics
 „ tot ewighen daighen, thent hy die renthen an-
 „ ders waer beleyt heft, nae inhoud synre brieve
 „ voerscreve. des sal Her *Bernt* voergenoemt, of
 „ zyn naecomelinghe, die wy dat bevelen sullen,
 „ diet officium verdienen, ende officieren in der
 „ Buerkerck op ter heylighen cruus outair, tot
 „ dier tyt toe, dat wy hem een ander bequame
 „ stede sullen laten weten, elker weke mit twe-
 „ missen, te beghinnen des merghens thee ach-
 „ ter ure, alse des manendachs ende des vrydai-
 „ ghes, eer men te Raide ghaen sell, ende sul-
 „ len heten des Raits missen, ende salmen doen
 „ die ene misse in der eeren Goeddes ende der hei-
 „ liger Drievoudicheit, ende die ander misse sell
 „ een syll misse wesen in der eeren Goedts, ende
 „ tot ghenaden *Gberyts* siell voerscreve, ende al-
 „ ler der ghenre, die deser stichtinghen waeldaet
 „ ende deell hebben sullen nu, ende tot toeco-
 „ menden tyden. Ende in elker missen van den
 „ twe- missen zall die Priester houden een suf-
 „ fragium, ofte collecte van onsen heilighen Pa-
 „ troen sinte Martyn. Ende dit Officium ende
 „ beneficium, off zoe ghesticht worde, en fall
 „ nyemant hebben, hy en sy Priester, off hy en
 „ sal Priester worden binnen jairs na dattet hem
 „ ghegeven sel werden, off by vervallet van der
 „ ghif-

„ ghifte hem ghedaen, ende ghene ander ghifte
 „ daer of weder te kryghen. Ende die ghifte des
 „ Officiums ofte dienste voerscreve, als dat open
 „ wert, sel altoes wesen ende bliven an der vier
 „ nywen Oversten in der tyt, te weten, an den
 „ tweeen Borgermeysteren ende tweeen Oversten
 „ Oudermans van Utrecht, eendrachtlick dat te
 „ gheven binnen vier maenden, nae dattet open
 „ werden sell, off dat mere ghetall, alse drie van
 „ hem vieren. Ende off die Overste, of dat me-
 „ re ghetal van hem, dese ghifte en bevelinghe
 „ niet en deden in der manieren voerscreve, soe
 „ sel die oude Scepenburgermeister dan in der tyt
 „ hoer Overman wesen, ende mit welken tweeen
 „ Oversten hy dan gheven sel, dat sal dan tordie-
 „ re tyt stede wesen, behoudeliken die na toeco-
 „ mende Oversten hoer machten ende ghisten tot
 „ hoeren tyden. ende alle argelift in elken pun-
 „ ten voerscreve claerlick wtgescheiden. In ewi-
 „ gher kennisse hier of, hebben wy onser Stadt
 „ segell hier an wt doen hanghen, in 't jaar ons
 „ heren dusent vier hondert drie ende twintich,
 „ op sinte Victoers avont.

Den negenden October is overleden de Bisschop
Frederik van Blankenbeym, hebbende dertig ja-
 ren en zes maanden den stoel bezeten. Hy was
 een wys, verstandig en kloekmoedig man, en
 word van alle Schryvers zynen lof vermeld (1). Men
 ver-

(1) Behalven de Schryvers, die met de uiterste achtinge
 van hem gewagen, aangehaalt by Matth. Rer. Amersf. Script.
 p. 263. en Heusf. Kerkel Outhed. 1. Deel bladz. 284. Zoo
 noemt hem Brusschius de Reform. Monaster. t. II. Rer. Brunsv.
 Script. p. 480. een geleert en voorzichtig man, en Herman-
 nus Cornerus in Chron. apud Eccardum tom. II. Corpor.
 Histor. medii aevi p. 1260. een voorzichtig en zeer deugd-

verhaalt van hem, dat hy op zyn doodbedde deze woorden zoude gesproken hebben: *Die van Utrecht zullen na mynen doot eerst recht leeren erkennen, dat ik ben een goet en vredelievend Heer geweest heb, een ieder van de Geestelyken is lustig om te beerschen, niemand wil staan onder anderen, en hier uit zal eene zeer schrikkelike verwerringe opryzen.* (1) De uitkomst heeft ook geleert, dat deze voorzegginge waarachtig geweest is.

Zommige stellen zynen doot voorgevallen te zyn te *Vollenhove*, andere op het slot *ter Horst* (2). Doch dit kan niet wel waar zyn, dewyl *Matthaeus* (3) uit eenen echten brief bewyft, dat hy op den zelve dag van zyn overlyden in de Domkerke begraven is, verwonderende zich, hoe in dien korten tydt alle den toefstel tot de plechtige begraafenis heeft konnen vervaerdigt worden, met byvoeging hier van nooit een voorbeeld gevonden te hebben. Naar alle waarschynelykheit zullen zy uit zyne laatste ziekte, (te meer dewyl hy een oudt man was) hebben opgemaakt, dat zyn sterfuur na by was, zonder hope van herstellinge, en dus tydig alles, tot de begraafenis nodig, te voren gereet

zaam man. en Petit Chronique de Hollande livre III. p. 311. homme magnanime, prudent, discret, liberal et affable, docte en droits et loix, et fort prevoyent au fait de son estat et dignité.

(1) Ziet van Leeuwen *Batavia illustrata* p. 606.

(2) Ziet *Buchel. ad Hedam* p. 287. *Revius* in *Histor. Daventr.* p. 96. schryft, dat hy te *Vollenhove* gestorven is, en dat zyn lyk met een wagen, verzeld door eenige edelluiden t'Utrecht gebragt, en voor de poorte afgehaalt is door de Geestelykheit, en zoop gebragt in de Domskerk. *Dumbar t. II. Anal.* p. 424. wil ook, dat hy te *Vollenhoven* gestorven is.

(3) Ziet *Matth.* tom. IX. *Analect.* p. 266.

reet gemaakt hebben, om zoo veel te spoediger tot de verkiezing van een ander te kunnen treden: dewyl, zoo lang de overlede niet begraven was, de Capittelen niet vermochten t'zamen te komen ter bezorging van eenen opvolger. Onder eene heerlyke grafnaalde leyt hy in de Domkerk begraven, met dit Graffschrift: (1)

*Praesul Magnificus de Blanckenheim Fredericus,
Nobilis ex genere conditur hoc opere.*

Koewort ablatum, revocans vi Drenth & Comitatum

Reddidit ecclesiae, junxerat & patriae.

Groninghen pridem refugam, construxit & idem Halten, sed Kuyne duxit adbaec emere.

Terram Stellingwerf, domuitque cremando Scoterwerf,

Sic nocuit nocuis, profuit innocuis.

Fregit Rynenstein pro demeritis & Everstejn.

Annis ter decem rexit hic ante necem.

*X bis, Cque quater, semel M, dum scribitur & ter,
Octobris nono cessit agone bono.*

Daags na de begraaffenis was een algemeen Capittel beleit, alwaar naar gewoonte de algemeene Stedehouder (*Vicarius generalis*) de Officiaal en de Geheimschryver des Bisschops met nederlegginge hunner ampten, de zegels aan den Proost van den Dom overgaven, welke aldaar verbroken

(1) Matth. lib. 1. Fundat. Eccles. 1. p. 14. Kemp in de beschryvinge der Stadt Gorinchem p. 216. verhaald, dat zyn lyk gezet is in het graf, waar in *Robbert van Arkel*, broeder van Bisschop *Jan van Arkel*, begraven lag, en dat zyn doot lichaam is opgegraven, en zyn bannier en wimpel, hangende boven zyne tombe, zyn verscheurd. Zoo verre ging de haat tegen de Heeren van Arkel.

broken wierden , uitgenomen die van den Officiaal , welke aan die geene , die de kerk daar toe het dienstigst oordeelde , gegeven wierden. Hier over ontstont aanstonts geschil , want de Prooſt van den Dom de zegels van den Officiaal ontfangen hebbende , gaf die over aan *Arnout de Waell* , Vicedeken van den Dom , om gedurende het ledig ſtaan van den Stoel die waardigheid te bekleeden ; maar de Canoniken der vier andere Capittelen ſpraken dit tegen , bewerende , dat het aanſtellen van eenen Officiaal in deze omſtandigheid niet ſtont aan den Prooſt van den Dom , maar aan de vrye verkiezinge der vyf Capittelen t'zamen , en verkoren eenparig , in weerwil van de Canoniken van den Dom , tot algemeenen Stedehouder *Jacob van Lichtenberch* , Prooſt van S. Pieter , hem toevoegende tot medehulper (Coadjutor) *Jacob Hondertmerck* , Canonik van Oudmunſter , en Meester *Hendrik Houberch* , Decan van Oudmunſter tot Officiaal , en voorts tot Ruwaarden van het Sticht , wat het wereldſche aangaat , *Jan van Renesse* en *Gysbert van Ryſenburch* den ouden (1). Dit laaſte moet verſtaan worden te zyn geweest het gevoelen der Geestelyken omtrent het aanſtellen der Ruwaarden , want ik vinde , dat *Gysbert van Vianen van Ryſenburch* , en *Gysbert van Nyenrode* door het algemeene Capittel of Staten daar toe zyn be-noemt (2) , maar niet *Jan van Renesse* , t welk my doet beſluiten , dat de twee andere Staatsleden in

(1) Ziet Matth. tom. ix. Anal. p. 263. hebbende het Capittel van den Dom meermalen dit voorrecht zich willen toe-eigenen , doch de andere vier hebben zich daar heftig tegen gezet. Ziet Matth. d. l. p. 229. & ſeqq. en lib. 11. de Nobilit. cap. 43. p. 691. & tom. 1. Anal. p. 211.

(2) Matth. Ibid. p. 284.

in de plaats van *Jan van Renesse*, by de Geestelykheit voorgesteld, *Gysbert van Nyenrode* tot die waardigheid benoemt zullen hebben.

Aaniftons na het overlyden van dezen wakkeren Biffchop, deeden zich veele vryers op, om deze kerk tot hunne Bruidt te verkrygen, en verfeheide Vorften en aanzienlyke Heeren kwamen of zelfs, of zonden hunne gezanten naar Utrecht, om hunne vrienden in de gunft der Canoniken te beveelen. *Dirk van Meurs*, Aartsbiffchop van Keulen, zond eerst *Walraven* Heer van Carpen, Prooft tot S. Mariengrade, en *Hendrik* Prooft van S. Severin te Keulen, met een gevolg van XLIII. menfchen, en kwam naderhant zelfs (1), verzoekende het Bifdom voor zyn broeder *Walraven van Meurs*. *Jan van Heynsberg*, Biffchop van Luyk, fprak voor *Jan van Buren*, Prooft van Aken, en van S. Marie alhier. *Otto*, biffchop van Munfter, vraagde de ftemmen voor Jonkheer *Aelbert van der Hoey*, zyn neef; en Hertog *Adolf van den Berg* voor Jonkheer *Gerrit van Cleve*. Hertog *Adolf van Cleef* kwam zelfs t'Utrecht, met hem brengende *Everwyn van Gutherwyk Grave te Benthem*, en *Rudolph Grave van Diepholt*, Prooft van Osnabrug en Canonik in den Dom te Keulen, veele moeite aanwendende, om den laaften den Biffchoppelyken Stoel te doen beklimmen. Ook vinde ik, dat *Vrank van Borsele* met een gevolg van vyftig perfonen wegens Hertog *Jan van Beyeren* t'Utrecht is geweest, doch ik heb niet konnen na-
gaan,

(1) Dit befluite ik, om dat ik in het Buurfpreekboek maendag na omnium Sanctorum vinde, dat hem met zyn gevolg tot IX. perfonen vry geleyde door den Raadt dezer Stadt verleent is.

gaan, dat hy iemant getracht heeft te bevorderen. Ieder dezer Heeren hun verzoek gedaan hebbende, namen de Canoniken hun beraad, en bestemden den dag der verkiezinge op S. Meertens dag. Doch op dat die verkiezinge vry zoude geschieden, en de Canoniken in de laatste dagen niet te veel bekommert en geslingert zouden worden door sterke aanzoekingen, liet de Raadt elf dagen te voren by klokluidinge den volke bekend maken, te weten des maandags na omnium Sanctorum: *Also onse lieve Heer van Utrecht gestorven is, den God ontferme, ende die Clesie van Utrecht cortelic, als een Dynsdage naestcomende, na der gewoente, tot enen nywen Heer enen Bisscop te kryesen, die ons God salichlic verlenen moet, gaen willen. so is de Rait out ende nywe eendrachtelic overdragen over vriheit der Clesie, ende op dat sy onbelast wesen mogen te kieser, dat alle die gene, die na der koer staen, ende bidden willen voer hem, ende voer boren meden (1) ende vrienden bidden mogen, off sy willen, tusschen dit ende vridage naestcomende, ende dien dach an, ende dat niemant van hem daern tendens hier binnen onser Stat wesen noch bliven en sell, op dat die Clesy ummer vry syn in boeren koer voirscreve. Ende bleeff ymant hieren boven binnen onser Stat, dat woude die Raat an hem houden ende rechten tot boren gueduncken; wtgenomen alle geestelike persoën, die stemme in den koer hebben, die mogen hier bliven, ende mede kieser na bore rechten.*

Schoon de verkiezinge alleen stond aan de Leeden van de vyf Capittelen, (welke niet naar den rang hunner Capittelen, maar volgens de jaren, in welke zy

(1) *Meden.* Ik gelove dat dit woord kwalyk geschreven is voor *megen*, dat is maagen, bloedverwanten.

zy Canoniken waren geweest, en dus naar den ouderdom hunner dienst, zonder onderscheit van Capittelen, stemden) zoo was het echter aan de Ridderschap en Steden niet onverschillig, wie tot die waardigheid verheven wierd. Welke heimelyk afgezanten gezonden hebbende naar die plaatsen, alwaar *Rudolph van Diepbolt* het meest verkeert hadde, en niet dan goets van hem vernomen hebbende, besluiten zy den zelve ter verkiezinge tot eenen Bisschop aan de Capittelen aan te beveelen.

De Capittelen op S. Meertens dag by den anderen zynde in het Capittelhuis van den Dom, om tot de verkiezinge van eenen Bisschop te treden, wierden daar in eenigzints verhindert door den drift van *Beernt Proeys*, Raadt dezer Stat, welke zeer ongeschikt aan de deur kloppende, zynen neef *Jacob van Lichtenberg* (1) Prooft van S. Pieter, toeriep al dreigende, dat hy een dootd man was, indien hy zynen stem niet gaf aan *Rudolph van Diepbolt*.

(1) Heda pag. 284. zegt, dat hy deze dreigementen dede aan den Deken van S. Pieter, die in dien tydt geweest is *Pieter de Mera*, doch dewyl hy 'er by voegt, dat die Deken zyn neef was, en *Pieter de Mera* een Brabander, oorspronkelyk van Leuven geweest is, hebbe ik voor den Deken gestelt den Prooft, die in dien tydt *Jacob van Lichtenberch* was, blykende het uit de geslachtlysten der Lichtenbergen en Prociſen, opgegeven door Buchel. ad Hedam p. 280. & 290. dat deze *Proeis* vermaagschapt is geweest aan *Lichtenberch*, hebbende tot zyne tweede vrouw gehadt de dochter van den Ridder *Jacob van Lichtenberch*. En dewyl deze Prooft een man was van veel aanzien, van den oudsten Stichtſchen Adel, en vermaagschapt aan de eerste geslachten, is het my waarschynelyker voorgekomen, dat deze hier, en niet den Deken, moet verstaan worden. Deze heeft als algemeene Vicarius in het begin van het volgende jaar de Capelle van Valkenburg by Leyden verheven tot eene Parochiale Kerk, waar van de brief te lezen is by Matth. tom. vi. Analect. p. 118.

bolt. Het Capittel van den Dom, hier door hunne vryheit gestoort achtende, weigerde tot de verkiezinge te gaan; doch de andere Capittelen be-
 weerden, dat het gemeen Capittel, op dezen be-
 paalden dag t'zamen gekomen, niet vruchteloos
 moeste scheiden, maar met het werk voortgaan,
 en, schoon zy het gansch niet eens waren, wierd
 echter by het opnemen der stemmen bevonden,
 dat de voornaamste gevallen waren op *Rudolph van
 Diepbolt*, *Jan van Buren* Prooft van Aken, en
Sweder van Kuylenburg Prooft van den Dom
 t'Utrecht; doch *Rudolph van Diepbolt* de meeste
 hebbende, hadde *Sweder van Kuylenburg*, vol-
 gens het schryven van Heda, zyne stemmen over-
 gegeven aan *Rudolph van Diepbolt*, met verkla-
 ringe op zyn gemoet, dat hy de weerdigste was.
 Dus wierd *Rudolph* van het Choor van den Dom
 uitgeroepen tot Bisschop, en even buiten de Stadt
 zich bevindende, in de Stadt gebragt, en op des
 Bisschops stoel gezet, waar op naar gewoonte in de
 Domkerk het *Te Deum laudamus* gezongen wierd.
 De Overyffelsche Steden nevens de Ridderfchap, die
 met deze verkiezinge zeer in hunnen fchik waren,
 gaven aanstonts de sloten in het Overficht aan hem
 over, als mede de inkomsten, die de Bisschop
 uit de landen, aldaar gelegen, gewoon was
 te genieten: Hierop zond de verkore Bisschop
 aanstonts gezanten naar Romem, om van den
 Paus in den Stoel bevestigt te worden, waar
 van wy den uitslag op het volgende jaar zullen
 melden.

De Heeren van het Capittel van S. Marien hun-
 ne Thinfen in den lande van Yffelstein willen-
 de invorderen, zyn daar in belet en verhindert
 door den Heer *Jan van Egmont*. De verschillen
 daar

daar over in dit jaar gevallen kunnen nagezien worden by Matthaeus. (1)

1 4 2 4.

In 't jaar 1424. hebben deze personen de Regeering uitgemaakt.

Schepenen.

Vrederic van Drakenborch.

Jonge Beernt Proeys.

Dirc van Houdaen.

Braem van Landscroen.

Willem van Nyenvelt.

Jan over die Vecht, Hermans zoen.

Jan Trinde.

Jan van Lichtenberch.

Dirc Grawert, Schout en Borgermeester. (2)

Adriaen van Landscroen.

Jonge Jan de Haen.

Vrenc Goderts zoen.

Ra.

(1) De Jure Gladii cap. xxv. p. 442.

(2) Alle d'Amptenaren van den Biffchop, waar onder de Schout de voornaamfte was, vervielen aanftonts by het overlyden van den Biffchop van hunne bedieningen, en dewyl de Stadt geen Schout ontbeeren konde, zoo nam de Schepen Borgermeester of de outfte Schepen in der tydt, volgens den brief van den Roomfch Koning *Wenceflaus*, gegeven den 15. Maart 1381. het Schoutampt waar, tot dat een Biffchop verkoren, en die verkiezing door den Paus goedgekeurt was. Hier van kan men nazien 't geen de Heer van de Water heeft aangetekend in het Utrechts Placcaatb. III. Deel bladz. 203. en dus ftaat *Dirk Grawert* hier als Schout en Borgermeester.

Raden.

Jacob Sloyer Henrix zoen.

Jan Knyff.

Ermbrecht over Ryn.

Claes Geryts zoen.

Jacob Vrederix zoen.

Jacob van Amerongen.

Henric de Wit.

Jan Rwfſche Peters zoen.

Wilem van Weelde.

Geryt de Haen.

Henric van Endoven.

Peter van Snellenberch.

Jan Nypyſer.

Jan Pot.

Ghiſebert Louwe.

Reyner Aernts zoen.

Jan Keteler.

Jan Wels Henrix zoen.

Jan van Benſcoep.

Geryt van Hensbroec.

Herman die Vroede.

Timan van Zulen.

Melys Haeck.

Willem Scrodekyn.

Oudermannen.

Bertelmeus Zoudenbalch. } Wantſniders.

Ghiſebrecht van den Ryn. }

Henric Hafert. }

Jacob Scrodekyn. } Sniders.

Herman Grawert. }

Claes van Groenenberch. } Backers.

- Bertout Claes zoen. }
 Peter Zaffe. } Molenaers.
 Ghisebrecht Dirx zoen. }
 Willem van Mondwyc. } Linnewevers.
 Steven Huberts zoen. }
 Jan Jacob Egberts zoens zoen. } Vleyshouwers.
 Jacob Geryts zoen. }
 Ghisebrecht Claes zoen. } Vischcopers.
 Claes van Loenen. }
 Wessel Jan Beren zoen. } Louwers.
 Dirx Aernts zoen. }
 Michiel de Verwer. } Wollewevers.
 Lodewich de Wael. }
 Peter Terninc. } Marsluden.
 Johan van Tyel. }
 Claes van Heemstede. } Botterluden.
 Claes Sloyer. }
 Ywün van Wely. } Cordewaniers.
 Jacob Schout. }
 Henric Buddinc. } Oudecordewaniers.
 Jan Geryt Yepels zoen. }
 Willem Cloetinc. } Corencopers.
 Hubert Daniels zoen. }
 Tideman Sloyer. } Steenbickers.
 Werner Braem. }
 Vrederic de Wit. } Oudewantsniders.
 Henric Jans zoen. }
 Jan Lubic. } Graeuwerkers.
 Tideman van Dorfchen. }
 Ghisebrecht de Keyfer. } Ryemsnyders.
 Willem Bogemaker. }
 Peter de Beer. } Bylhouwers.
 Jan Rwfche. }
 Wernaer van Marsen. } Smeden.

Claes Florens zoen. } Zadelaers.
 Dirc Goutflager. }

Daags na de verkiezinge des Biffchops was eene nieuwe vergadering beleid, en zoo uit naam der Capittelen, als der andere Staten gefchreven, en gezanten afgezonden naar Romen, aan Paus *Marten den vyfden*, hem kenniffe gevende, dat *Diepbolt* tot de Biffchoppelyke waardigheid was verheven, met verzoek van deze keuze te willen bevestigen. En de verkore Biffchop zond de zynen ook naar Romen, om de goedkeuringe te verkrygen. Doch de Paus heeft dit geweigert, onder voorgeven, dat *Rudolph van Diepbolt* een ongelettert en wereldfch man was, die de Latynfche taal niet verftont, waarom hy de verkiezing nietig verklarende, de Capittelen gelast heeft naar eenen anderen uit te zien. De Geestelykheit, beweerende de wettigheid van hunnen handel, en zich niet willende fchikken naar den zin van hun Opperhoofd, heeft de Paus het Bisdrom gegeven aan den Biffchop van Spiers, dien Buchel (1) meent *Rabanus* genaamt te wizen, uit het adelyk geflacht van Helmftadt. Hier tegen heeft *Diepbolt* fttaande gehouden, dat de bepaalde tydt der verkiezinge verlopen was, weshalven de Canoniken zich van deze uitspraak des Paus beroepen hebben op eene algemeene Kerkvergadering.

(1) ad Hedam p. 288. Immers dat deze in de jaren 1421. en 1422. Biffchop te Spiers is geweest, blykt uit twee brieven van Keyzer *Sigismundus* aan dezen *Rabanus* gegeven, de eerste in 't jaar 1421. ten zynen voordeele tegen de Stadt Spiers, en de tweede in 't jaar 1422. waar by de Keyfer hem toestaat fterktens en kasteelen te bouwen in het gebiedt des Bisdroms. Welke beide brieven gelezen konnen worden in het *Corps Diplomatique* tom. 11. part. 2. pag. 152. en 172.

gaderinge. (1) De voornaamste Edellieden, de Ridderfchap uitmakende, en de Overyffelfche Steden met her Nederfticht hebben eenen dagvaart beleyt en gehouden te Deventer, alwaar ook tegenwoordig is geweest de Hertog van Cleeff, en hebben zich verbonden, zoo zy *Rudolph van Diepbolt* niet voor hunnen Biffchop mochten hebben, hem dan te houden en te erkennen voor eenen Postulaet (2), Voogt en Momber des Stichts, en hebben hem gezet in de bezittinge van alle de inkomsten, renten, fteden, sloten, en 't gebruik der kerkelyke goederen. Waar om hy aanftonts gout geld heeft doen munten, welke *Postulaets guldens* genoemt zyn.

De Biffchop van Spiers heeft, alvorens de aanbeoode waardigheit t'aanvaarden, eenige afgezonden naar Utrecht, om te verneemen naar den toefant der kerke: doch bericht bekomen hebbende van den grooten tweefpalt, zoo onder onder de Geestelyke als Wereldlyke, en dat de inkomsten der kerke reets overgegeven waren aan *Rudolph van Diepbolt*, heeft hy licht begrepen, dat hy niet gemakelyk in de vreedzame bezittinge van het Bifdom zoude kunnen komen, waarom hy begon te luyf-

fte.

(1) Zoo verhaalt het Revius in *Historia Daventriae* lib. 1, p. 97.

(2) Schoon hy wettig door de meeste ftemmen tot Biffchop was benoemt, wierd hy echter geen *verkoren Biffchop*, of, zoo als *Jan van Beyer*, eer hy aftant dede van den Luykfchen myter, *Eleft* genoemt, om dat hy als Prooft van Onabrugge en Canonik te Keulen, aan die kerken verbonden, dezelve niet mocht verlaten, en tot eene andere overgaan, ten zy met bewilliginge van den Paus, *a quo postulandus erat*, van wien hy verzocht moest worden, en daarom wierd hy *Postulaet* genaamt. Ziet *Matth. 1. Fundat. Eccles. 20, & 11. de Nobilit. 46.*

stereu naar de aanzoekingen van den Domprooft *Zweder van Kuylenburg*. Deze, zeer begeerig om den Utrechtschen Stoel te beklimmen, boodt den Bisschop van Spiers aan de Prooftdye van den Dom met noch eenige andere geestelyke beneficien, indien hy afstaande van de voorzieninge, welke de Paus op hem gedaan hadde, wilde uitwerken by den Roomschen Stoel, dat de Bisschoppelyke waerdigheid aan hem wierde opgedragen. Dit verdrag heeft de Bisschop van Spiers aangegaan (1), en heeft de Paus deze ruilinge goetgekeurt, en dus *Zweder van Kuylenburg* met het Bisdom voorzien.

De Regeerders dezer Stadt, tydinge krygende van deze voorzieninge, hebben nevens d'andere Steden van het Sticht, zich daar tegen gezet, en geappelleert aan den Stoel van Romem, gebruikende tot redenen van hun hoger beroep, eerst, dat *Zweder's* ouders, voorvaders en broeders zedert dertig jaren openbare vyanden waren geweest en noch waren van de Utrechtsche kerke, schoon zy, wegens de goederen, die zy van de kerke hielden, aan dezelve verbonden waren, zonder dat *Zweder*, zoo lange hy Domprooft geweest was, zulks

(1) Schoon de Utrechtsche Stoel aanzienlyker was, en ryker inkomsten hadde dan de Spiersche, heeft hy echter wysfelyk gedaan van te behouden 't geene hy hadde, en dit verdrag aan te gaan, te meer, dewyl hy reets een out en bejaart man was, volgens het getuigenisse van Hermannus Cornerus in zyne Chronyk, te vinden by Eccard Corp. Histor. medii aevi tom. II. p. 1260. Zoo hy te dier tydt al hoog van jaren was, moet hy tot eenen grooten ouderdom gekomen zyn, vermits hy in het jaar 1439. eerst gestorven is, volgens de Chronyk van de Bisschoppen van Spiers by den zelveu Eccard pag. 2257. hebbende 43. jaren Bisschop van Spiers geweest. Ziet ook pag. 2276. alwaar 1430. voor 1439. staat, doch dit is eene klare drukfout.

zulks belet of verhindert hadde. Ten tweeden , om dat *Zweder* in den jare 1406. *Johan van Baerlant* Priester , dienaar en Schryver van den Paus , door den Paus voorzien zynde met een Canoni- caatschap in den Dom , in des Pausen maand open- gevallen zynde , met geweld geweert , en des Paus brieven uit zyne handen genomen en gescheurt hadde , en dus ongehoorzaam was geweest aan de beveelen van het Hof van Romen. Ten derden , om dat *Zweder* door slingsche wegen aan de Proost- dye van den Dom was geraakt , door Simonie , by de kerkelyke wetten zoo streng verboden. Ten vierden , om dat hy zich verbonden hadde met de Heeren van Egmond , Stadts en Stichts dodelyke vyanden , die eenen onverzoenlyken haat tegen de- zelve hadden opgevat , en dagelyks bittere vyand- lykheden tegens hen bedreven , verzoekende dat de Paus om deze redenen van die voorzieninge wilde afzien , en dezelve nietig verklaren. Ter bevorderinge van dit hoger beroep , zyn eenige afgezonden naar Romen , waar van de voornaam- ste was *Rays Doggert* , meester in de vrye kunsten en geneeskunde , doch welke te Romen gekomen zynde , nauwlyks gehoord , en zelfs smadelyk ge- handelt zyn , zoo dat gemelde *Rays Doggert* in de gevangenis gebracht , daar drie dagen , als een misdadiger in heeft moeten leggen.

De Raadt dezer Stadt zich dus voor *Rudolph van Diepholt* verklaard hebbende , heeft zelfs gelt met zyn beeld laten munten , *Postulaeten* (1) genoemd , en toegestaan , dat hy des Gestichts renten zoude genieten , ook zich verbonden hem hulpe en by- stand te zullen toebrengen ; doch voorzichtiglyk beslo-

(1) Ziet Matth. II. de Nobil. p. 723.

befloten; dat zulks zoude moeten geschieden buiten laste der Stadt, en mit sulke voerwaerde, dat die Postulaet binnen der Stat van Utrecht, noch in den viere des Gestichts sloten, alse op ter Horst, op Stoutenberch, op ter Eem, ende op Vredelant, niet comen en sal, ende daer sall hi sine eet toe doen. Zoo nochtans dat deze overdragte verandert mochte worden by goetdunkens 's Raads out en nieuwe en der gemeene gilden, en heeft de Raadt eenige tydt hier na, te weten des Dingsdags na Poncia-ni, nader zich verklaart, in dezer voegen: op ter voer overdrachten 's Raats out ende nywe, wil die Raet out ende nywe die in bore machten houden; mer sy en sellen genen heer in des Gestichts sloten laten comen, eer by geconfirmiert is. en worde yemant anders, die onse vyant geweest is, of die onse nabuer waer, ofte yemant anders geconfirmiert, daer ynne souden wy onsen Heer den Postulaet bestandich wesen, ende daer ynne te hulpe comen, also lange als wy dat mit rechte doen mogen.

Jacob van Lichtenberch heeft, als algemeene Stedehouder, de Capelle van Valkenburg by Leyden tot eene Parochiale kerk verheven. (1)

Eenigen tydt voor den ingang der jaarmarkten (2) binnen deze Stadt was de Raadt gewoon hunne bor-

(1) De brief hier van heeft Matthaeus uitgegeven tom. vi. Analect. p. 118.

(2) Deze jaarmarkten zyn al van oude tyden in deze Stadt gehouden, waar van tot bewys strekt de brief door Bisschop Godebont in den jare 1127. gegeven. Welke uit het Latyn in het Duitfch vertaalt, in onzer Stadts Copieboek staande, aldus luid:

„ In den name der heyligher ende onghedeylder drievou-
 „ dicheyt, des Vaders, des Soens, ende des heyligen Gheest
 „ Amen. Kont si allen Kerften ghelovigen luden, beyde
 „ die nacomend: sun, ende nu sun, hoe dat ic Godebont,

„ van

borgers en onderzaten te gelasten op die tyden hunne koopwaren op geene andere markten te brengen, of van andere markten te halen; doch zeer strekte het ter begunstiging der markten, voor al der beesten markten, indien de Bisschop de ingezetenen in het Sticht diergelyk bevel deede. Hier van hebben wy een voorbeeld in dit jaar, in welke de algemeene Stedehouder en Ruwaarden der

„ van der ontfarmarhertich Goeds Bisscop onser Stat van
 „ Utrecht, besettende ghemene oerbaer, vier principale
 „ marcten, die men bi ons elx jaers hout, om bede eenre-
 „ hande onser borgher deylen wouden, als in onser vrou-
 „ wen daghe nativitas, ende in der foesten van sinte Mar-
 „ tun bi der nywer graste, die coeplude gheherbercht sou-
 „ den werden, aldaer marcte te hantieren van horen cope-
 „ liken dinghen: ende die andre marcten tot twee tiden,
 „ als in den Passchen ende 'sunte Johans misse in 't nederste
 „ deel der Stat, die men heet *Scache*, daer tsamen te co-
 „ men. Doe dese onsen wille wederriepen dat meeste deel
 „ der Stat, ende alle coeplude ende aller onser voersaten,
 „ ende hare tide in seachen steghe vier marcten, die wi voer-
 „ gheseyt hebben rustelike ghebleven rechtelyc ende redelyc
 „ prysden, te lesten om beden der Hertogen van Loeven,
 „ oec bi *Godevaerde* ende *Herman van Chuken* raet te sa-
 „ men, ende anders onsen trouwen luden, dien dit goet
 „ dochte: ende oec want aldaer in deser sake die huse vaster
 „ ende betymmerliker waren: mer oec want die Stede ons
 „ bequameliker dochte, so hebbe wi dat verleendt, als voer
 „ een segghen, ende om behoefte der coeplude te hebben,
 „ gheliken als si ghehadt hebben tot deser tyt toe, sonder
 „ onse wederseggen voertmeec, so waer si willen te herber-
 „ ghen, ende stadighe comanscap te driven, oorlof te heb-
 „ ben. Op dat dit vast ende onghescoert bliven moeghe hier
 „ namaels, so hebbe wi dese charte doen bescriven, ende
 „ mit onsen inghedrueten zeghel gheboden mede te vesten.
 „ In ghetughenisse deser dinghe, so waren vele wittaftighe tu-
 „ ghen bi Clerken eerst ende vrye leeke, ende dienstmanne,
 „ Proest *Mengod*, *Herman* Proest van den Berghe (1), Proest
 „ *Luc*

(1) Deze word in den Latynschen brief niet genoemd.

der kerken en 's lands van Utrecht, verboden hebben, dat niemant uit het Sticht op Aschelwoensdag, een dag voor of na, tot eene andere markt buiten de Stadt zoude mogen trekken, kopen of verkopen, halen of doen halen, beesten, of andere goederen, op verbeurte van vyftig Vrankryfsche schilden, 't welk de Raadt by klokluidinge be.

„ *Luchart*, Proest *Ghevaert*, Proest *Herman*: Dekene, *Lub-*
 „ *bert*, *Otto*, *Lutzo*, *Wasso*: Clercken, *Adelhaert*, *Sy-*
 „ *mon*: Vryen, jonghe Hertoghe *Godevaert* Greve van
 „ *Hollant*, *Dyrc* Greve van Utrecht (1), *Dyrc*, *Godevaert*
 „ ende *Herman van Chuke*, *Aernt van Grimbergen*, *Her-*
 „ *man Dircs soen*: Dienstmannen, *Aernt Castelleyne*, *Alfer*
 „ *Scout*, *Gheryt Tolner*, *Herman*, *Roelof*, *Aernt*, twee
 „ gebroeders *Mentete* ende *Goeswun van Maersen*, *Bogier*
 „ ende *Zasse Herboert*, *Herman Albeye*, *Boudewun de*
 „ *Goutsmit*, *Cleyne Zasse*, ende anders vele, die wi, om
 „ die zake te corte, nyet bescreven en hebben. Ende dit
 „ is ghesciet int jaer ons heren ontfanghemisse duzent hon-

„ dert zeven ende twintich, die vyfte indictie, regnerende
 „ haren *Lotharys* int jaer syns rycs dat derde jaer, int jaer
 „ des Bisdoms Heren *Godebout XIII*. Ghegheven t'Utrecht
 „ des zefsten nonas van October gheluckelyk in Christus na-
 „ me, Amen. (2)

Naderhant vinde ik de jaarmarkten bepaald tot drie, en
 leze voor in het Buurspraakboek van den jare 1396. *Ao.* 1378.
des vridaghes voer zinte Urbaens dach, wart dit punt, dat
 hier na bescreven staet, overdragen bi onsen Heer van Utrecht
 by out Raet ende nywe, ende mit ghemeenre morgensprake
 van allen ghilden.

Gi goede lude van den ghilden, die Raet out ende nywe
doet u te weten, hoe dat si om orbaer der Stat, ende des ghe-
meen coopmans, overdraghen zyn mit onsen heer van Utrecht,
op ter ghilden verbeteren, dat men van deser tyt voort jaer-
 lix

(1) Verstaet hier door Burggraaf van Utrecht, Van dit Burggraafschap kan men omstandig bericht vinden by den Heer van de Water is he: *Utr. Placcaatb.* III. Deel. bladz. 47.

(2) In het Latyn is dezelve door den Heer Drakenborch in zyn aangezel op de Kerkelyke Outheden bladz. 296. uitgegeven.

bekent gemaakt heeft des maandags na S. Mathys dag, met deze aanmerkelyke woorden: *daerom waernt de Raet enen ygeliken in den Stichte gezeten* (1), *dat sy den Vicarius ende de Ruwaerden in desen boren verbode geboirsam syn, ende daer niet tegens en doen; want die Raet den Vicarius ende de Ruwaerden voirscreven hier ynne bebulpich ende*

lix drie vrye jaermarften houden zel binnen Utrecht van allen ghoede, ende elke marfte zel hebben drie togheldagen: ende die eerste marfte zel ingaen op sinte Vitsfoors avont naestcomende, ende die drie togheldagen zellen wezen die eerste drie daghe na zinte Vitsfoors dach. die ander marfte zel ingaen op ten Palmavont daer naestcomende, ende die togheldaghe zellen wezen die eerste dre daghen na Palmdach: ende die derde marfte zel ingaen viertien daghe voer Pinxteren daer naestcomende, ende die togheldaghe zellen wezen die eerste dre daghe voer ons Heven Hemelvaertsdach ende also voort jaerlix. Ende al die ghene die hier ter marften comen, zellen hebben een ghoet vrye gheleyde van onsen Heer van Utrecht, ende van der Stat, veylich te varen ende te keren in der Stat ende in den lande van Utrecht mit boren live ende mit boren ghoede, duerende achte daghe voer, ende achte daghen na, na elken termine voerscreve. wtghenomen, of yemant binnen deser voerscyder marften misdede, ende wtghenomen die gene, die ballinge of vredeloos gheleyt syn der Stat ofte des lants van Utrecht, ofte die ons Heren van Utrecht ofte der Stat vyande zyn. behudeliken onsen Here van Utrecht, ende sinen nacomelinghen Bisscoppen v'Utrecht hore tolln, ende al hoer tolln, ende al hoer rechts, ende der Stat van Utrecht al hoer recht.

Hier uit kan men licht opmaken, dat de Stadt het met den Bisschop eens moeste zyn, wilde zy hunne markten zien bloeyen; want vreemde luyden zouden met hunne koopwaren geweert, en dus belet konnen worden de Stadt te naderen, zoo zy door den Bisschop geen vry geleyde in het Sticht hadden verkregen. aan den anderen kant wierd's Bisschops belang zeer bevordert, met betrekkinge tot zyne tolln, indien veele kooplieden uit andere landen tot deze markten kwamen, en dezelve bywoonden.

(1) Niet alleen hunne borgets en ondersaten, maar een iegelyk, die in het Sticht woonde.

ende biftandich wesen sellen die koren yn te winnen van den genen, die sy verboirde, ende die Raet wil hier op doen waerden an allen eynden van den lande ende gestichte, om die bruekige te weten ende te becoren.

De Wybiffchop door de Oversten dezer Stadt verzocht zynde om 's weeks na Paeffchen het vormfel in de Buurkerk om Gods wil te bedienen, wierden Stadts knapen, dat is Deurwaarders en Boonden, gezonden in de kerk, zoo om het gedrang des gemeenen volks te beletten, als om te bezorgen dat alle onregeltheden geweert en verhindert wierden, en wierd het volk ernstig gelaft, de knapen gehoorzaam te zyn, en hen noch met woorden, noch met daden, in dezen hunnen dienst te misdoen, noch te miszeggen, onder bedreiginge van sware straffe.

Ik hebbe hier boven bladz. 102. aangemerkt, dat de Geestelyke rechter, *Officiael* genoemd, veeltyts en in verscheide gevallen, zyn rechtsgebiedt oeffende over wereldsche personen, waar by ik nu voege, dat een borger eenen anderen voor de Geestelyke vierfchaar trekkende, het den verweerder vry stont, indien hy onder den Geestelyken rechter niet wilde staan, een *libel* van dien rechter te eiffchen, en 't zelve over te brengen aan den Raadt dezer Stadt, met aanbiedinge van zyn geschil aan hen te verblyven. En zoo wel als de Raadt tot alle zaken eenige uit de hunnen afzonderde, om des te beter kenniffe te nemen, en te kunnen oordeelen, zoo waren ook tot dien einde twee uit den hunnen geschikt, om 't geen op die wyze aan hen kwam, t'onderzoeken. Deeze wierden genoemd *Libel-*

mee.

meesters (1), aan welke, volgens het besluit des Raadts 's woensdags na Agathe in dit jaar genomen, door den brenger des *libels*, alvorens zy het aannamen, moest gegeven worden een take wyns, en waren deze *Libelmeesters* verplicht, eer zy afdingen, de zaken, zoo voor hen gebragt, te eindigen, dat is, wel onderzocht zynde, daar van bericht te doen aan den Raadt, op dat die hunne uitspraak daar op konden doen. En deden de *Libelmeesters* dit niet op zyn tyd, zoo waren zy genootzaakt het geld van de take wyns, by hen ontfangen, over te geven aan die *Libelmeesters*, die hen opvolgden.

Op dat die buiten de Tollesteeg poorte in Stads vryheid woonden, de poorten, bruggen en grafstenen, door de Stadt gemaakt, zouden kunnen onderhouden, heeft de Raadt op ten anderen Vrydag in Meye eene oude gewoonte en herkomen bevestigd, met deze woorden: *Die Raet heeft ter waerheit gevonden, dat het heeft aloeck een oude gewoonte geweest, ende een out haercomen, so wye dat in den Gerechte van der Tollenstege mitter woencoemt, die sel daer yerste zweren der Stat van Utrecht, ende den menen gilden van Utrecht, ende den bueren in den Tollenstege, hout ende vrouwe te wesen, ende sal geven den bueren in de Tollenstege een Stat pont, ende so soude de Stat van Utrecht verantwoirden voer boren ondersaet, also lange als sy daer woenen: ende die gene, die so arm waren, dat sy niet en vermochten, die en soude geen gelt geven, mer sy souden boren eet doen. ende anders*

T 5

(1) Het ampt dezer *Libelmeesters* heeft de Heer Griffier van de Water klaar en net, volgens zyne loffelyke gewoonte, beschreven in het Utr. Placcaatb. III. Deel bladz. 242. en 243.

*so en hebben die buer geen renten, daer sy mede bou-
den moeten vyf poirten, een brugge, ende twee graf-
ten, die hem die Stat voer gemaect heeft, ende hier
valt hem gebreck ynne, dat hem dit niet geschien en
mach.*

*Hier op heeft de Raet geseeten, dat die buer in
den Tollenstege by dese hore rechte bliuen sellen.*

Ik hebbe dit niet willen overslaan, op dat men
hier uit zoude kunnen weten het getal der poor-
ten in de voorstadt staande, welke, benevens de
brugge en twee graften, uit zulk eenen geringen
inkomst door de bueren moesten onderhouden wor-
den.

Wonderlyk is my voorgekomen 't geene geboekt
staat in 's Raads boek, des woensdags na alre A-
postelen dag: *Want Jan van Tyel by wilen wtsin-
nich, ende synre synnen onmachtich is, ende in sul-
ker onsynnicheit den luden mit messen, ende ander
wapen, grotelic geant, gevrees, ende oick gekwetst
heeft, daerom hebben Scepen, Rade ende Ouder-
mans eendrachtelic overdragen, oft zake waer, dat
yemant van deser tyt voert synhande sloege an Joban
voirscreve, ende van live ter doot brochte, dat God
verbuede, dat nyemant dairom noch syn lyff, noch
de Stat, noch syn borgerfchap verbueren en sel in
eniger wys.* Schoon in dezen tydt het Dolhuis ter
verzekeringe van zulke ongelukkige menschen
noch niet gesticht was, zoo is het echter zeer te
misprysen, dat een mensch, door krankzinnigheid
zulke groote buitensporigheden bedryvende, niet
uit de zamenlevinge der menschen weggenomen,
geboeyt, en in eene verzekerde plaats wierd ge-
bragt, om alle gelegenheit van andere te bescha-
digen hem te beneemen. Want deze straffeloos-
heit te willen bepalen tot het geval, als die uit-
zinni-

zinnige met een mes of ander wapentuig iemand aanvalt, heeft zyne bedenkelijkheit, om dat het niet alleen geoorloft is den genen, die eenen anderen vyandelyk met een mes of ander geweer aandoet, te wederstaan; maar dat zelfs een ieder verplicht is, tot zyn eigen behoud den aanvaller tegenweer te bieden, zoo dat, indien hy hem kwetste, ja zelfs het leven benam, hy niet als een doodslager kan gestraft worden. Dus schynt het Raadsbesluit dit geval niet te bedoelen, en dewyl zoodanig een onzinnige kinderen, oude luiden, vrouwen, gebrekkelyke, en andere onweerbare menschen, konde aandoen, kwetzen, ja zelfs doden, en dus de Stadt beroven van goede en nutte inwoonders, zoo was het de plicht der Regeerders, zorge te dragen, dat deze onheilen wierden voorgekomen, door den krankzinnigen te kluisteren; te meer, dewyl de ondervinding geleert heeft, dat zulke ongelukkige menschen van die ziekte kunnen genezen en herstelt worden.

Wy hebben hier voor, meldende van het vredesverdrag met Hertog *Jan van Beyeren* en den Hertog van *Gelre* aangegaan, vast gestelt, dat de Stadt volgens het getuigenisse aller schryveren, eenig geld heeft moeten geven aan Hertog *Jan van Beyeren*, en dat, om dat geld te vinden, eenige sysen zyn verhoogt en ingevoerd. Hier van vinde ik gewag in het Raadsboek in *castino Victoris*. *Nu na den eten wil den Raet van der Stat vercoopen onser Stat maentsysen van de leste vier maenden, na der nywer ordinantien ende overdrachten 's Raets out ende nywe, ende der meenre gilden, dat is te weten den wynsys van elker amen, die men tapet, 't gelt van achte take wyns, als men den wyn verkopen sell: den Hoppensys. van elken vate twe pont.*

pont. dat tonnegelt van elken vate vyf scellingen. den Imbrouwensys van elken vate een pont; mit dustanigen vorwerden, dat men van den Hoppensys ende Imbrouwensys een redelike ridinge nu setten sal. ende die ridinge en selmen niet vermeerden dese vier maenden wt, mer die vaste houden; then waer ofter enen kenliken opslach quame in den koorn, so soude die Raet die ridinge bogen redelic na den opslach van den koorn dese vier maenden wt, also dat bem den tappere ende die Brouwers bebouden mogen.

Dat de Brouwers niet mochten het bier brouwen en verkopen naar hun goetvinden, zoo als in onze dagen de kwade gewoonte is, maar dat zy aan eene gezette rydinge gebonden waren, hebbe ik hier voor reets aangetekent, en zal in het vervolg noch nader daar van moeten melden. De borgers waren ook niet verplicht hunne bieren by de Brouwers te kopen, maar konden, zoo zy wilden, zelfs brouwen, voor zoo verre zy het zelfs gebruikten, mits daar van gevende zoo veel fys, als de Brouwers aan Stadts Sysmeesteren betaalden, en heeft de Raadt in dit zoo evengemeld besluit verboden de borgers hier in eenig belet of hinder te doen, op verbeurte van vyftig ponden.

Jan en Gysbert van Nyenrode hebben de Landgenoten van de Lange Vliet verzekert, altoos te zullen kunnen uitwateren in de Waterschap van de A. zoo als men zien kan in 't Utrechts Placcaetboek II. Deel p. 132.

I 4 2 5.

In den jare 1425. is op den gewonen tydt de Regeering aldus gestelt :

Schepenen.

Willem van Winsen, Borgermeester.

Jan van Lichtenberch.

Willem van Alendorp.

Godert de Coninc.

Jan Sloyer.

Egbrecht Paelvoet.

Jacob de Voecht.

Henric Vrenck.

Willem van Gent.

Johan van Amerongen.

Jonge Vrederic van Drakenborch.

Henric Trinde.

Raden.

Herman Zittert.

Geryt Knyff.

Willem Henrix zoen.

Lambert Peters zoen.

Henric Jacobs zoen.

Peter Kalle.

Beernt Proys, Borgermeester.

Peter van Kryenbroeck.

Vrederic de Witte.

Henric van Scalcwyc.

Marten van Endoven.

Henric Staeck.

Huge Grawert.

Timan van Hamerstein.

Geryt de Keyfer.

Herman Weffels zoen.

Johan van Jutfaes.

Peter

Peter Grawert.
 Geryt van Benscoep,
 Jan Schot.
 Henric van Loeniresloet.
 Geryt Bolle.
 Gerbrant Spiker.
 Eerst van der A.

Oudermannen.

Pilgrim de Wael. } Wantfniders.
 Willem Schade. }
 Egbrecht van Groenenberg. } Sniders.
 Henric Stamer. }
 Loeff Hafert. } Backers.
 Jacob van den Bosch. }
 Ghisebrecht Slufeman. } Molenaers.
 Geryt van Maersen. }
 Claes Jans zoen. } Linnewevers.
 Dirc Ghisebrechts zoen. }
 Jacob Egberts zoen. } Vleyshouwers.
 Peter Foyte. }
 Claes Otten zoen. } Vischcopers.
 Wouter Hermans zoen. }
 Johan de Wit Henrix zoen. } Louwers.
 Herman Claes Brants zoen. }
 Lieboert Riem. } Wollewevers.
 Henric Jacobs zoen. }
 Henric de Wit. }
 Lambert van Zulen. } Marsluden.
 Steven Stevens zoen. }
 Johan Ewout Ghisebrechts zoen. } Botterluden.
 Roelof uten Elswer. } Cordewaniers.
 Willam de Witte, }

Geryt Scillinc.	}	Oudecordewaniers.
Gheryt Schout.		
Johan Taets.	}	Corencopers.
Boudekyn Wimkens zoen.		
Meyster Aernt de Verwer.	}	Steenbickers.
Peter Hubrechts zoen.		
Willem van der Meern.	}	Oudewantsniders.
Timan Vos.		
Matheeus Pot.	}	Graeuwerkers.
Jan Vuystinc.		
Henric Ram.	}	Ryemsniders.
Willam van Dorffchen.		
Michiel Scrodekyn.	}	Bylhouters.
Geryt van Vloeten Timans zoen.		
Roeloff Tideman, Overste Ouderman.	}	Smeden.
Heyman de Gruter.		
Willem Jans zoen.	}	Zadelaars.
Henric de Hafe.		

De Raadt heeft hunne voor overdrachten omtrent het verbodt aan hunne borgeren en onderzaten van andere Heeren klederen, rok of caproen te dragen, vernieuwt. Men kan hier op nazien 't geen wy hier boven bladz. 95. hebben aangetekent.

In het vorige jaar hebben wy gezien, op wat wyze de Raadt dezer Stadt zich verklaard hadde voor den *Postulaat*. by dat besluit heeft zy niet alleen volhard, maar den 22. Maart zich nader en verder geuit, en eendrachtig verstaan, *de provisie of confirmatie des Domproost te weren, met regte, zo lange als konde. ende nyemant van onsen borgeren ende onderzaten en sellen daer tegens raden, daagen, schriwen, runen, of tegens doen in eenigerwys, mer hier bi bliuen eendrachtelic. ende yemant van den Rade out of nywe, of van onsen borgeren, die*
dis

dit verbrake, die soude syn borgerſcap verloren ende een jaer uter Stat weſen. ende eenich onderſaet, die dit verbrake, die soude vyf Jaer uter Stat weſen (1). Doch weinig uitwerking heeft dit beſluit gehad, dewyl zy noch in dit zelve jaarden Domprooſt voor Biſſchop hebben moeten erkennen, zoo als wy ſtraks zien zullen.

Sweder van Cuylenburg, de voorzieninge van het Biſdom van 't Roomſche Hof verkregen hebbende, heeft door *Wouter Grawert*, Canonik van S. Jan, zynen gevolmagtigden, in een gemeen Capittel doen vertoonen de bulle van Paus *Martinus den vyfden*, van zyne verheffinge tot den Biſchoppelyken myter, als mede de brieven van denzelven aan de Capittelen en de Clergie van Utrecht, als ook aan den Aartsbiſchop van Keulen en anderen geſchreven (2), hen alle bevelende gemelden Domprooſt voor Biſchop aan te nemen, en te gehoorzamen. Welke brieven in het Capittel gelezen zynde, heeft de voorgenoemde gevolmachtigde ernſtig geëiſcht, dat het gemeen Capittel den Domprooſt voor Biſchop wilde erkennen, en hem in den name van zyn meſter in de bezittinge ſtellen, met die plechtigheden, waar mede men gewoon was eenen nieuw verkoren Biſchop in te huldigen, beſtaande in het doen plaats nemen in des Biſchops Stoel, zoo in 't groot Capittelhuis, als in het Choor van de Domskerk, in het overgeven der

(1) In dit beſluit ziet men onder anderen een merkelyk onderſcheit tuffchen *borgeren* en *onderſaten*, wordende de *borgeren* indien zy tegen 't zelve iets ondernamen, of deden, in de ſtraffe gelyk geſtelt met die van den Raadt, daar de *onderſaten* ſwaarder beeteringe moeſten ondergaan.

(2) Dezelve konnen gelezen worden by *Matth. tom. ix. Anal. p. 294. & ſeqq.*

zegelen van den algemeenen Vicaris en Officiael, en de sleutels van het Hof, en hem te doen brengen in 't Biffchops hof. De Canoniken eenigen tydt van beraad genomen hebbende, en ten dien einde in het klein Capittelhuis, naaft het groote gelegen, gegaan zynde, en wederom in 't groot Capittelhuis gekomen zynde, heeft het Capittel van den Dom geantwoord, bereit te zyn te gehoorzamen aan den Pauffelyken wil, behoudens hunne rechten, en dat die plechtigheden verricht wierden door hunnen Vicedeken uit name der gansche kerke, beweerende dit voorrecht den Vicedeken toe te komen, protesteerende by ontfenteniſſe van dien van het ongelyk, dat hunne kerke zoude worden aangedaan. De andere Capittelen hier weinig acht op slaande, hebben ingewilligt het verzoek des Paus, en hebben den gevolmachtigden gestelt in het groot Capittelhuis op dien Stoel, waar op de Biffchop gewoon is te zitten, en gelast *Jan de Wit* Deken van S. Marie hem uit hunnen naam met de gewoone plechtigheden in het bezit te stellen, welke met alle de Proosten, Dekens en Canoniken der vier kerken hem geleit heeft in de Domskerk, doch komende aan het Choor, en 't zelve gefloten vindende, hem voor het Choor op het autaar van het kruys gestelt, en van daar gebragt in het Biffchoppelyke hof, en eene Biffchops muts op het hoofd gezet, ten teken van de wezentlyke bezitneming des Bisdoms, en alle rechten daar toe betrekkelijk zynde. Doch dewyl de Biffchop te zyner inhuldiging nodig hadde de gunst der Regeerders van de Stadt Utrecht, mogende in de Stadt niet komen ten zy met vry geleide, zoo heeft hy alle middelen aangewend om die op zyne zyde te trekken, en dewyl

hy ondertuffchen het slot ter Horft in zyne macht hadde gekregen, en volgens het getuigen van Gout| hoeven te Rhenen en Amersfoort (1) was ingelaten, heeft de Raadt goet gedacht met hem te handelen, en zyn zy met hem over een gekomen, onder de voorwaarde vervat by dezen brief, door *Zweder* uitgelevert: (2)

„ Wy *Zweder* bi der genaden Gods Elect van
 „ Utrecht, ende confirmeert van den heyligen
 „ stoel van Romen, bekenhen mit dezen opene
 „ brieve, dat wy mogelike gehouden zyn, ende
 „ gehouden willen wezen tot onfer liever Stadt
 „ van Utrecht, omme die zelve onse Stadt mit
 „ onfer gunften ende graciën gueteliken to ver-
 „ volgen, ende to bet tot ons to trecken mit alre
 „ vrentfchappen, alzo dat wael betemet, ende be-
 „ hoirliken is: soe zyn wy by rade onfer Rade en-
 „ de vrende, ende ter hoere, vrentliken overco-
 „ men zulken punten, articulen ende zaken, als
 „ hier na bescreven staen.

„ In den eerften, want zeliger gedachten Heer
 „ *Vrederycs van Blankenbem* Biffcops to Utrecht,
 „ onze laetste voirvader, voir hem ende zynre
 „ kerken rechten ende vorderinge belieft ende
 „ gevesticht hadde, alle rechtvorderinge, gee-
 „ stelick ende weerlick, alle banninge ende wt-

(1) Hy hadde al den 29. July aan die van *Amersfoort* gegeven twee brieven, te vinden by Matth. rer. Amersf. Script. p. 281. & 282. by de eerste hen kwytfehldende alle de breuken tegen hem begaan, en by de tweede alle hunne rechten en privilegien confirmerende, en brengt Matth. de Nobil. iii. cap. 1. noch eenen brief, den volgenden dag gegeven, te voorfchyn, waar by hy aan die van *Amersfoort* bevestigt de privilegien door de Biffchoppen *Willem* en *Henrik* hen voortyts gegeven.

(2) Ziet Matth. tom. ix. Anal. p. 302.

„ settinge, gedaen ende geschiet van alle den ge-
 „ nen, die wt onser Stad van Utrecht omme hore
 „ breuken wil gebannen ende wtgezet zyn, ge-
 „ heren die ballinge, mit zynre kerken off zynre
 „ Stad voirscreven sententien off overdrachten,
 „ geestelick of weerlick, die vaste ende stede ge-
 „ houden heeft, of hy die alle zelve gedaen had-
 „ de, ende heeft die verantwoord ende vervolght
 „ eerst voer den alre duerluchtichsten Heer den
 „ Roemschen Koninck, onzen genedichsten Heer,
 „ ende dair na voir onzen hiligen Vader den
 „ Paeus, ende dair zyn Procuratoers gezet ende
 „ gemachticht, ende heeft die zaken doen vorde-
 „ ren ende vervolgen, als zyn ende synre kerken
 „ zaken, tot in den eynde zyns zeligen sterffda-
 „ ges, alze wi hier off wael mitter waarheit on-
 „ derwifet zyn; so willen wy gevolgich wezen
 „ onzen voirvader voirscreven, ende zyn getre-
 „ den ende treden mit dezen brieve in alle den
 „ zaken voirscreven, ghelyck in alre stad ende
 „ stede ons voirvaders voirscreve. dat is to we-
 „ ten, dat wy alle de gebannede off wtgezette
 „ voirscreve wt onser Stad houden ende helpen
 „ houden zullen, ende onze Stad dair ynne star-
 „ ken, behulpich, ende biffandich wezen, in al-
 „ len schyn, alze onze Stad dat hair gebracht
 „ heeft, ende dair ynne voirtgaen ende machtigen,
 „ ende Procuratoers zetten in allen hoven voir-
 „ noemt, ende anders dair des noots gebuerde
 „ deze zaken te vervolgen, ende to vorderen in
 „ der bester formen, geliken ons zelfs ende on-
 „ zer kerken zaken, op ten voirscreven onser Stad
 „ cost, behoudeliken, dat wy den zelve ballin-
 „ gen onze gracie ende genaden doen mogen,
 „ alze wi hem in der laistter zuenen tusschen on-

„ zen voirvader , zynre kerken , stad ende ge-
 „ stichte op die een zyde , ende den hogeboirne
 „ Vursten van Beyeren , ende van Gulich ende
 „ van Gelre Hertogen verdedinct hadden , die zy
 „ doe versmaedden , ende buten der Vursten zue-
 „ ne onser kerken , Stad ende Gestichtes vianden
 „ bleven. dat is to weten , so wanneer die ballin-
 „ ge voirscreve alle gader ende zamentlic zuenen
 „ by ons begeren , dat wy zy dan bezuenen mo-
 „ gen in zulker vuegen , dat zy dan oirvede doen
 „ zullen , ende buten der mile nae onzer Stad bli-
 „ ven , ende dair op op hoere goede bezuent wezen ,
 „ diere alzo van diere tyt voirt to gebruiken. En-
 „ de alle verlide gebuerde goede overmits der ve-
 „ ten , zullen quyt ende doot wezen tot beiden
 „ zyden. Oick en zullen zy in onzer incoemp-
 „ sten niet ynne comen mogen , off nemant , dat
 „ hier off ruert , zonder argelift.

„ Voirt van der scelinge , die noch wtsaende
 „ is , tusschen den lande van Gelre ende den Stichts
 „ van Utrecht , ende aller , dat dair van opstaen
 „ mach , dair zullen wy ynne treden , ende tre-
 „ den dair ynne voor ons , voor onzer kercken ,
 „ Stad ende Gestichte , in allen schyn , alze onze
 „ voirvader Bisscop *Vrederick* voirscreven in sinen
 „ laitsen dair ynne was : ende wy en zullen dair
 „ niet vorder ynne voirtgaen in eniger wys , off
 „ dair ynne doen , dan by rade ende goetduncken
 „ onzer Ecclesien , Ridderescap ende Stat voirs-
 „ screven zamentliken. Ende want onze lant
 „ van *Hagenstein* by onzen voirvader Heer *Vrede-
 „ ric* Bisscop voirscreve onzer kerken weder an-
 „ gewonnen is , mit hulpe , coste ende arbeit on-
 „ zer Stad van Utrecht voirscreve , die den cost
 „ dair off verleyt ende vervallen hebben , ende

„ on-

„ onze voirvader hem weder geloift heeft dien
 „ cost van die goede te betalen , nae inhoud
 „ der brieve , die dair off zyn , so bekennen
 „ wy hem ende believen die renten to bueren
 „ tot hoere zommen toe na inhoud der zelve
 „ brieve , behoudeliken ons , ende onzer kerken
 „ onzer hoger heerlicheit dierre lande te gebruiken.
 „ ende mede behoudelic als de pachtjaren wt zyn,
 „ dat men dan die goede vorseve voortae by
 „ vrenden onzer ende onzer Stat ter bester orber
 „ verpachten zal.

„ Item zo en zullen wy op tes Gestichts sloten
 „ niemant brengen , dair dat Gesticht mede be-
 „ last ofte vervreemt werden mach van den sloten
 „ vorseven : ende bekennen mede dat die Ca-
 „ stelryen van *Vredelant* , ende van der *Eem* mit
 „ horen borgeren te bewaren , in handen van
 „ onser Stat van Utrecht staen : ende dat wy die
 „ gewoentlike jairlyxe pensien dair of zullen doen
 „ betalen. Item zullen wy Heer *Dirck van Zu-*
 „ *len* , Ridder , van den twe duzent oude scilden,
 „ die hem onze voirvader ende onze Stad , als
 „ van den huze tot *Vredelant* bezegelt hebben :
 „ ende *Hubert Wolff* van den toczeggen , dat hem
 „ onze Stadt toegeseecht heeft , dair een open-
 „ bair instrument off is , voldoen ende ontheffen,
 „ toe dat onse Stadt voirseve zonder schade dair
 „ of wezen sal ; behoudelic den consent brieff van
 „ den vyftien duzent scilden , die onze Ecclesie
 „ bezegelt heeft , in synre machte te bliven. ende
 „ zullen oick den Castelleinen in den sloten des
 „ Gestichts laten berusten thent diere tyt toe , dat
 „ hoir nacomelingen borchzaten dair of gedaen
 „ hebben na den inhoud des Landbriefs ende ou-
 „ der gewoonten.

„ Item zo scelinge is van der Stad fysen van
 „ Utrecht tusschen onser Ecclesien ende der Stadt
 „ vorseven, dair ynne zullen wy ons tot redeli-
 „ ker scheidinge duechdelyck bewisen voor ruste
 „ ende vrede der gelegentheit onzer kerken ende
 „ Stad voirnoemt, nae onzen besten weten ende
 „ vermogen.

„ Ende want onze Stad tegens ons ende onzer
 „ graciën totten stoel van Romen geappelleert
 „ hadden, nae inhoud hoere appellaciën, die sy
 „ ons to lieve ende ommie te dancke to wesen,
 „ nedergeflagen ende ofgelaten hebben, so heb-
 „ ben wy hem weder te lieve ofgelaten, verdra-
 „ gen ende quytgescouden mit dezen brieve alle
 „ wederrochten, zaken ende sprake, die hun van
 „ ons, ofte van yemant anders van onzer wegen
 „ gescien zoude mogen, of dair of ruerende we-
 „ zen zouden mogen: ende alle Rade, vrende
 „ ende dienre, geestlyck off weerlic onzer Stad
 „ voirnoemt, zullen dair off, ende van allen ho-
 „ ren Rade, dienste ende vorderinge vorseve
 „ hier ynne gedaen, van ons, onzen amptluden
 „ ende vrenden, geestlick ende weerlick, clairli-
 „ ken bezuent ende onbelast bliven, ende wezen
 „ tot alre tyt. ende hier op sullen onze executoers
 „ nederleggen ende offlaten allen processen, brie-
 „ ve, ende geestlike vorderinge van onser wegen
 „ op onser Stat vorseven, op horen borgeren
 „ of onderzaten gedaen, zonder argelift.

„ Alle deze voirscreve pnnten, ende elcs be-
 „ zonder, hebben wy *Zweder* Elect vorseve ge-
 „ loeft ende geloven in goeden truwen onzer lie-
 „ ver Stadt voirscreven volcomelic te houden en-
 „ de to voldoen, sonder al argeliste. In kennisse
 „ hier off hebben wy onzen zegel by onser rech-

„ ter

ter wetentheit ende bevele aen dezen brieff doen hangen. Gegeven int jair ons heren duzent vier hondert vyff ende twintich op ten zestienden dach in der maent van Augustus.

En twee dagen daar na heeft hy Stadts voorrechten bevestigt met dezen brief: „ Wy *Zweder* by der genaden Goids Elect van Utrecht, ende confirmiert van den Stoel van Romen, doen cond allen luden, ende bekennen mit dezen open brieve, dat wy onser Stad van Utrecht, ende onsen lieven borgeren ende onderfaten der selver Stad alle hoir brieven, privilegien, rechten, vryheiden, wilkoren ende koren, die sy hebben of vercregen hebben van onzen genedichsten Heeren, Keyseren, Roemschen Koningen, ende van Bisscoppen t'Utrecht, onsen voirvaderen, so wie sy geweest hebben, ende alle hoir oude haircomen, die sy van onser voirvader tyden, ende van hoir oude tyden hair gebrocht hebben tot desen dage toe, confirmeren, vast ende stede geloven te houden, sonder enige wederwoirde ofte werken, mit goeden truwen. In oirconde des brieffs besegelt mit onsen zegell. Gegeven int jair ons Heren dusent vier hondert vyff ende twyntich, op ten achtien- de dach in der maent van Augustus.

Hebbende daags te voren de borgers van Utrecht verzekert, indien zy bezwaart wierden van den Heer van Egmond, dat hy hen voorstaan en helpen zoude. (1) Deze zyne beloften van geene wrake te nemen of vyandschap te oeffenen op iemand van den Raadt, wegens hun gedaan be- roep

(1) De brief hier van heeft Matthaeus uitgegeven tom. ix. Anal. p. 307.

roep aan den Stoel van Rom en , heeft hy met eede gesterkt. (1) En aan de Geestelyken belooft hebbende geen en oorlog te zullen voeren zonder hunne toestemminge (2), is hy, niet op S. Laurens dag, als Heda schryft, maar den 21. Augustus in de Stadt Utrecht, vergezelt met veele Heeren en Riddersen, gekomen.

Doch zyn inkomst in plaats van vreugde in de Stadt te veroorzaaken, is niet min dan blyde, maar droevig geweest. Maar dewyl volgens het verhaal van Veldenaar, dit oproer wel op dien zelven dag, doch na de inhuldiging voorgevallen is, zullen wy hem volgen.

In de Stad gekomen zynde, wierd hy ingewagt aan de Borgerbrugge, door de Prelaten en Canoniken der vyf Capittelen, by zich hebbende hunne Choor-jongens, Zangers, en Scholieren, met kruizen, brandende waskaarsen en het wierookvat, welke hem van daar onder gezang leyden in het groote Capittel-huys, en plaatsten in den stoel, waar in de Bisschop, als gemeen Capittel gehouden wierd, gewoon was te zitten, en leyde hy daar af den gewoonlyken eed, welke uit het Latyn vertaald aldus luit (3): „ Dat zweer ik, dat ik „ myner kerke gerechtigheden ongeschonden be- „ waren zal, de vryheit van verkiesinge en exemptie, „ die het Utrechtsche Stift tot noch toe gehadt en „ genoten heeft, noyt zal verbreken of toelaten „ verbroken te worden: dat ik door geen lastig „ verzoek de kerke zal bezwaren, of laten bezwa- „ ren:

(1) Ziet Matth. *ibid.* pag. 308. & t. vi. Anal. p. 332.

(2) Matth. d. 1.

(3) Ziet Matth. t. 1. Anal. p. 289. tom. II. Anal. p. 462. & tom. IX. p. 301.

ren: dat ik de sloten van de Utrechtsche kerk,
 die er thans zyn, of in 't vervolg zullen zyn, niet
 vervreemden, verpanden of met schulden be-
 swaren zal, direct of indirect, maar deselve ten
 behoeve van de kerk, vry, zo ze thans zyn, ge-
 trouw bewaren: dat ik de goederen van de kerk,
 en allerhande bezittingen van myne voorzaten
 op my gekomen niet zal vervreemden, ook
 geene oorlogen zal aanvangen, zonder gemeene
 raad en uitdrukkelyke toestemminge der Prela-
 ten en Geestelykheit: dat ik niemand, die zulks
 op my mogte verzoeken, belofte doen zal hem
 by te springen tegen der kerken Leen of dienst-
 mannen, zo lang dezelve bereitwillig zyn om
 zich naar den raad der Prelaten en der Geestelyk-
 heit te gedragen. Dit zal ik trouw en onver-
 breekelyk onderhouden. So moet my God met
 alle heiligen en de heilige Euangelien helpen!"

Dit verricht zynde is hy gebracht in het Choor van
 de Domskerk, en aldaar gestelt op des Bisschops
 stoel, en toen door alle de Geestelykheit opgezong-
 en den lofzang van Augustinus en Ambrosius, *Te
 Deum laudamus.* Welke uitgezongen zynde, is
 hy gebracht voor het groote altaar in het Choor
 staande, en na het zingen van eenen tegenzang
 (*antiphonie*) na des Bisschops hof. Dus is *Zweder
 van Kuylenburg*, die een zoon was van *Gerrit*, den
 negenden Heer van Kuylenburg, en van de dochter
 van *Jan van Egmond*, met de gewoone plechtig-
 heden, tot Bisschop ingehuldigt.

Veldenaar getuigt wel, dat hy aan de Stadt ook
 ter zelve tydt zynen eedt gedaan heeft, doch ik vin-
 de daar van niets in onze Raadt-boeken, schoon
 in 't vervolg by gelegenheit der inkomst van andere
 Bisschoppen daar van gemeld wordt, waarom

ik ook tot dien tydt, in welke dat voorkomt, sparen zal aan te tekenen de plechtigheden in het eedt doen aan den Raadt der Stadt gebruikelyk. Ik geloof echter Veldenaar, te meer, om dat in het Manifest der drie Staten tegen *Sweder* uitgegeven, hy gezegt word tegens *de rechten en gewoonten der Stadt Utrecht, door hem bezworen*, aangegaan te hebben.

Deze dag, die anders met veel vrolykheit door alle wierd doorgebracht, is niet zonder bloetstorting ten einde gelopen. Heda in het leven van dezen Bisschop verhaald het op deze wyze, *Als Bisschop Sweder op S. Laurens dag in de Stadt kwam, en naar gewoonte enige ballingen binnen een touw hem volgden, verrees er eene grote opstant, want het touw gebroken zynde, wierden 'er zommige doodgeslagen, welker doot de Bisschop op zich nam, aanslonts eenige in den ban doende.* Tot verstant van die gewoonte, moet ik den Lezer berichten, dat de Bisschop geene macht hadde om die uit de Stadt gezet of gebannen waren, in weerwil van den Raadt, wederom in de Stadt te brengen, dan alleen by zyne blyde inkomst, en dan noch niet alle ballingen zonder onderscheit, maar alleen die, welkers namen te voren aan den Raadt waren opgegeven, en in welker wederkomst zy bewilligt hadden, vermits 'er van tydt tot tydt verscheide uit de Stadt gebannen waren, met verbod van 'er weder in te komen, zelfs niet met eenen nieuwen Bisschop, welke van deze gelegenheit zich niet konden bedienen. De ballingen, die door de voorspraak van den nieuwen Bisschop en ter zyner eer van hunne ballingschap ontheft zouden worden, kwamen met den Bisschop en zyn gevolg in de Stadt, besloten in een gespanne touw, of, zo als ik by andere gelegenheden gevonden hebbe, *in*

een lynde (1). Nu is de bedenkelijkheit, wie men door die zommige, die doodgeslagen wierden, by Heda begrypen moet. Heda schynt daar door verstaan te hebben zommige dier ballingen, die te voren in den omtrek van het gespanne touw gegaan hadden: en zoo vat het Matthaeus op (2), (die 'er by stelt, dat dit touw by geval gebroken zoude zyn,) zeggende dat men alle ballingen, die buiten dat touw gevonden wierden, straffeloos mochte doden, en dat zulks in dit geval gebeurt is. Doch dan is het noch duister, hoe men opvatten moet, 't geen Heda daar by voegt: *quorum caedem Episcopus in se assumpsit*. Want het niet waar kan zyn, dat de Bisschop verklaard zoude hebben, dat het vermoorden dier ballingen op zyn bevel, of met zyn goetkeuringe gedaan was, dewyl by zelfs die ingebragt, en als in zyne bescherminge genomen hadde.

Als ik Veldenaar (3), welke geen gewag maakt van het breken van het touw, nazie, komt het my voor, dat Heda in eenen zin te kennen wil geven, alles wat op dien dag gebeurt is, en dat hy door de *doodgeslagen* verstaat die gene, die op dien dag door het oproerig volk zyn vermoort, en dat Bisschop *Sweder*, zoo het om hals brengen, als andere gepleegde geweldenaryen toegelaten, goetgekeurt en op zich genomen heeft. Want zoo schryft Veldenaar: *Item op ten selven dach was in de Stat een groot oploep, so dat de Borghermeyster Berni Preus in syn bed doorgeslagen wart. en* soch-

(1) Ziet hier van Buchel ad Hedam p. 288. en H. v. R. in zyne aantekeningen op de Kerkel. Outhed. II. Decl. bladz. 201.

(2) Matth. rer. Amersf. Script. p. 267.

(3) Velden. bladz. 269.

sochten maer luden om doot te slaen, en bedreven groten homoet. Ende wat op dien dach gheschiet was in der Stadt, dat nam de Biscop al te samen op hem, dat onwyselick ghesproken was van een eerbaer Biscop, want daar veel yammers ende fortisen op dien dach geschiede. Waar uit blykt, dat de Bisschop alle die gewelden, op dien dag voorgevallen, voor zyne rekeninge genomen heeft, als met zyne kennis en wille geschiet. Snoy (1) zegt, dat het oproer met toelatinge van Sweder gebeurt is. Doch Veldenaar verzwigt de reden en de gelegenheit, waar uit dit oproer is gerezen, en ik heb daar van het rechte bericht gevonden in een besluit des Raads, behelzende de straffoeffeninge genomen over de oproermakers, waar uit blykt, dat de Bisschop tegen zyn gegeven woord en eedt (2), en tegen den wil des Raads iemand der ballingen ingebracht hebbende, gelegenheit en dus oorzaak gegeven heeft tot den oploop. Schoon dit besluit eerst in 't volgende jaar des Vrydags na Jacobi genomen is, achte ik echter nodig om het recht verstant van dit oproer te krygen, de eige woorden, voor zo verre zy het gebeurde op den dag der inkomste van den Bisschop behelzen, hier te plaatzen (3), zullende op het volgende jaar, hoe die oproermakers gestraft, en wie die geweest zyn, uit het zelve Raadsbesluit opgeven. *Want de Raede van onser Stat oude ende nywe, op ten dach*

(1) Snoyus lib. ix. rer. Batav.

(2) Vermits hy in den brief aan de Stadt den 16. Augusti gegeven, welke hier voor blad. 306. te vinden is, uitdrukke-lyk zich verbonden hadde: *oick en zullen zy (te weten de ballingen daar even te voren gemeld) in onser incoempste niet ynne komen mogen, off niemant die hier off ruert.*

(3) Matthaeus meld het mede tom. ix. Anal. p. 310.

der incoempst ons heren van Utrecht mit bore clocken verboden badden, dat nyemant des dages wechtelic of onruste maken en soude binnen onser Stat, ende yemant die dat verbrake, dat woude de Raet rechten mitten zweerde an syn lyff; des is op ten selven dach tegens overdracht ons Heren ende des Raets voirscreven, ende boven boren verboden een persone binnen onser Stat mit onsen Heer van Utrecht ingecomen, dien onsen Raet voirscreve hier omme leggen deden in 't vleyschuys in bore vangnisse, daer een wechtelic omme wart op ter plaetsen op een deel van onsen Raede, die dair bevele van badden van onsen gemenen Rade (1), ende daer omme der nedergeslagen worden van sommige luden, die doe mit geweld den gevangen man uter vangnisse namen. Ende wi dien so syn die, ende meer andere luden tot hem, van der plaetsen mit opset gestreken tot Beernt Proys buys, ons Raet Borgermeyster, die daar sieck lach, ende hebben den selven daer jammerliken doet geslagen in sinen bedde, ende syn van doen voert doer onser Stat tot goeder lude buse gelopen, ende hebben die goede lude gesocht, omme die mede doot te slaen. ende hebben die goede lude boere buse, buysraet, glase ende clenoten ontwe geslagen, boer kisten opgeslagen, ende hem dat boer genomen ende ondragen, &c.

Gerrit Spyker, Raadt, is ook op dien dag om het leven gekomen, en andere gewond. Vervolgens zyn op S. Bartholomei dag noch geboden uit de Stadt te gaan en daar uit te blyven tot dat het

(1) Indien deze persoon besloten in het uitgespanne touw geweest is, zoo is het waarschynelyk, dat door deze leden van den Raadt, op bevel van den Raadt, het touw los gemaakt, hy daar uit genomen en in de vangnisse gebragt is.

het den Biffchop en den Raadt zal goetduncken, dat zy weder binnen komen, Heer *Jan van Ryneffe* met zyne knechten, die by hem op de plaatze waren, *Jan Proeys van Lichtenberch*, *Aernt*, *Albert* en *Roetaert*, zonen van *Berent Proeys*, *Roelof Tymans* zoon, jonge *Beernt Proeys*, en *Jacob* zyn zoon. Jonge *Jan van Lichtenberch*, *Dirc van Houdaen*, *Henric Jacobs* zoon, *Jacob Scrodekyn*, *Aernt Hoet*, *Henricus Pouli* en *Reynerus Jagber*. Vyftien andere zyn hunne ftemmen in hunne Gilden benomen, en wierd vorder ten dien dage het volk gewaarfchouwt, zich hier niet tegen te ftellen, maar zich met deze vonniffen te vrede te houden, onder verbeurte van met den zweerde aan den lyve geftraft te worden.

De Biffchop, om was het mogelyk, den haat van het grootfte gedeelte des Raads endergoede Borgeye te ontgaan, heeft geveinfte het gebeurde te verfoeijen, en zich met den Raadt verbonden daar wraak over te nemen; maar te recht fchryft *Marthaenus* (1), dat de belofte by woorden gebleven is. En geen wonder, vermits *Sweder*, van Moederszyde na vermaagfchapt zynde aan den Heer van Egmond, by wien de ballingen hunne fchuilplaats hadden, hen, en dus de Cabeljauwfchgezinden, begunftigde.

In het Manifest door de Staten tegen *Sweder* uitgegeven, waar van ik in 't vervolg melden zal, zeggen zy, dat hy tegens zynen eedt en beloften vyandlyk gekomen is voor het Raadthuis met gewapende mannen, die hy mede ingebracht hadde; en daar des Stadts bannier opgericht, om grote vergaderinge te maken, en dat zommige der geene, die dit wilden wederftaan, zyn doodgeflagen, gekwetft

(1) *Marth.* tom. ix. *Analect.* p. 372. en *Revius Hift. Datre.* p. 98.

kwerft, en uit de Stadt gebannen, en dat eenige booswichten uit last van *Sweder* zyn gegaan naar het huis van den Burgermeester *Beernt Proeys*, welken zy, op zyn bedde ziek leggende, zwaar hebben gewond. Dat *Sweder* horende, dat de Burgermeester noch leefde, zelfs heeft willen gaan naar het huis van hem, om hem dood te slaan, 't welk hem niet dan met moeyte belet zynde, zyn de Vleyshouwers en andere booswichten, andermaal op bevel van *Sweder* gegaan naar *Beernt Proeys*, die op dien tydt het Sacrament van den Priester ontfing, welken Priester zy weg gestoten en het Sacrament dus onteert hebbende, hebben zy den zelve Burgermeester wredelyk vermoort. Daar van daar zyn zy gegaan naar het huis van den Proost van St. Pieter (1), en geweldig daar uit genomen de kerkgewaden, boeken, geld, klynodien en andere goederen, dreigende indien zy hem vonden, ook te zullen doodslaan. Alle deze gruweldaden, heeft *Sweder*, in plaatze van te helpen straffen, op hem genomen, en het interdict en banninge, waar in deze godvergetene menschen, volgens de rechten der kerke, in gevallen waren, opgeheven.

Sweder dus t'Utrecht als Bisschop ingehuldicht zynde, heeft aanstonts *Rudolph van Diepbolt* met alle zyne begunstigers, als mede die van Overysfel, in den ban gedaan. Doch die, uitgenomen *Willem van Coeverden*, zich daar weinig aan storende, zyn *Diepbolt* getrouw gebleven, hun beroep te Romem vervolgende. Volgens het schryven van Heda, is hy kort daar na t'Amersfoort (2) gekomen, en

(1) Van deze mishandeling zie het geene wy op het jaar 1436. zullen aantekenen.

(2) Aldaar zynde, heeft hy de Stadts gerechtigheden van Baarn bevestigd, ziet de brief hier van by Matth. III. de Nobil. 1. p. 821.

zyn aldaar verscheide Borgers uitgezet, andere vermoord, en zommige met den zweerde ter dood gebracht. Door welk gedrag zoo daar, als hier t' Utrecht, zyne wreede inborst ontdekt zynde, is hy in den haat van veele gekomen, waar van wy de gevolgen straks op het volgende jaar zullen verhalen.

Deze *Sweder* heeft even na zyne inhuldiging noch twee brieven uitgelevert, een van het Maarschalks gerecht, en een waar by hy zich verbind ten Capittel geroepen zynde te zullen komen, en recht te doen (1).

1 4 2 6.

Tot de Regeering zyn in het jaar 1426. deze personen verkoren.

Schepenen.

Jan Pot, Borgermeyster.

Claes Sloyer. Braem van Lantscroen. (2)

Henric van Lutickenhuze.

Willam van Zulen.

Lodewyck de Wale.

Dirc Grawaert.

Jan de Koninc.

Aelbert van Hamersteine.

Machelum van der Stripe.

Beernt Grawert.

Jan Knyf.

Gelys van den Velden.

Ra-

(1) Deze brieven zyn te vinden by Matth. II. de Nobil. 19. p. 396. & p. 535.

(2) Deze, als mede de volgende, die by malkanderen geselt zyn, zyn by het uitzetten van Bisschop *Zweder*, in de plaatsen gekomen der geenen, waar naast zy staan.

Raden.

Bartelmeeus Zoudenbalch.

Herman Grawaert.

Ermbrecht over Ryn.

Wouter van Cleve.

Jacob Vrederix zoen.

Volpert Foyte.

Ghisebrecht Heer.

Vrancke Godevaerts zoen.

Aernt van Amerongen.

Herman de Vroede.

Jan de Vos.

Claes van Heemstede. Jan van Tiel Otten zoen.

Henric van Endoven.

Jacob Veen.

Peter van Snellenborch.

Jacob Backer. Diric van Houdaen.

Gheryt Dedel.

Tyman Sloyer. Hubert Daniels zoen.

Willem Scrodekyn.

Tyman van Dorschen, Borgermeester. Ghysbert

Lourens zoen.

Jan van Benschop.

Wenemaar van Maersfen.

Peter Stevens zoen.

Peter de Veer.

Oudermannen.

Ghisebrecht van den Ryn. } Wantniders. (1)

Gheryt Sloyer. }

Claes

(1) In het Raadsboek staan de Gilden, waar van zy Oudermannen gestelt waren, niet uigedrukt, doch ik hebbe de voorgaande ordre gevolgt.

- Claes van Groenenberch. } Sniders.
 Jorys Paedse. }
 Henric Hazaert. } Backers.
 Claes Gheryts zoen. }
 Willam van der Woert. } Molenaers.
 Gheryt Beernts zoen. }
 Ewout Willems zoen. } Vleyshouwers.
 Ghisebrecht Dircs zoen. }
 Egbrecht Jacobs zoen. } Vifchcopers.
 Steven Huberts zoen. }
 Ghisebrecht Claes zoen. } Louwers.
 Lubbert Barten zoen. }
 Henric de Wit Jans zoen. } Overfte Ouderman.
 Claes van Loenen. } Wollewevers.
 Jacob Vaelbier. } Marfluden.
 Dirc Aernts zoen. }
 Jan Trinde. } Botterluden.
 Michiel Lupaert. }
 Willam van Weelde. } Cordewaniers.
 Gheryt van Slyc. }
 Gheryt de Haen. } Overfte Ouderman.
 Godevert Jans zoen. } Oudecordewaniers.
 Ghisebrecht Jans zoen. } Corencopers.
 Henric Buddinc. }
 Ghisebert van Raephorft. } Steenbickers.
 Jan Gheryts zoen. }
 Gheryt van Hensbroec. } Oudewantfniders.
 Roelof de Kraen. }
 Evert van Strymoet. } Lynnewevers.
 Weernaer Braem. }
 Jacob Dircs zoen. } Graeuwerkers.
 Henric Jans zoen. }
 Jacob Pot. } Ryemfniders.
 Ghisebrecht Jans zoen. }

Dirc van Loenen Aernts zoen. } Bylhouwers.
 Claes Stevens zoen.

Jan Rufche. } Smeden.
 Aernt Oge.

Jan Meynaerts zoen. } Zadelaars.
 Claes Florens zoen.

Een der inkomsten dezer Stadt bestont in het verkopen en verpachten der Stadts Ampten, of in het vorderen van zekere jaarlyksche uitkeeringe voor dezelve, niet aan deze of geene nabestaande of gunstelingen der Regenten, gelyk wy het in onze dagen menigmaal gezien hebben, maar ten voordeele van de Stadt, en dus van het gemeen. Dit laatste hadde ook plaats in den Geheimschryver van het Gerecht, die te dezer tyd *Clerk van 't Gerecht* genaamt wierd, en hondert ponden 's jaars van dat Ampt aan de Stadt moest geven. Deze Secretaris had zynen loon van het schryven der brieven, zoo van plecht als overgiftsbrieven, 't welk voldaan wierd van de geene, die Schepenbrieven begeerden. Doch vermits deze betalinge gericht wierd naar mate der grootheit van deze brieven, zoo wierden dezelve niet kort en beknopt opgesteld, maar zeer lang uitgebreit. Om het welke voortekomen, en d'onkosten, die de borgers en onderzaten hier voor moesten betalen, te matigen, heeft de Raadt op S. Valentyns dag verstaan, dat de Secretaris de Schepenbrieven zoo veel zoude bekorten, als doenlyk was, en om dat hier door eene grote tak van zyne inkomsten wierd afgesnoeit, heeft de Raadt hem ontslagen van de jaarlyksche uitkeeringe van hondert ponden voor de Stadt.

In het Gerecht van Heer *Franck van Borsselen*,

in het kerspel van Westbroek eene watergang door de landgenoten en buuren gemaakt en gegraven zynde, heeft de Raadt op den eersten Maart verboden alle, die geene landgenoten of buuren zyn, die grifte te bevaren met hunne schouwen, ten zy ze mede hun aandeel in het graven, en maken, en ook in het onderhouden van die grifte, betaalden.

Ook heeft de Raadt des Woensdag na S. Matheus dag verstaan, dat geene Geestelyke huizen of Gasthuizen in de Stadt zouden mogen getimmerd worden, dan met toestemming en oorlof van den Raadt. (1)

Bisschop *Sweder* van Amersfoort wederom t'Utrecht gekomen zynde, heeft volgens het verhaal van Heda, het Vleyshouwers gilde op zyne zyde gekregen, 't welk argwaan verwekt heeft. Zyn gehoude gedrag t'Amersfoort, alwaar hy wreedlyk huis gehouden hadde, gaf ook veel nadenken, en de vrienden der geene, die op den dag zyn inkomste zoo deerlyk gedood en op andere wyzen mishandelt waren, waren t'onvreede, dat alle die geweldenaryen straffeloos gelaten wierden, zoo dat de voorige liefde, die zy *Diepbolt* hadden toegedragen, wederom sterk begon te herleven. *Diepbolt* hier van niet onbewust, hield zich op in het Kasteel Wulven, omtrent een uur van de Stadt Utrecht gelegen, wachtende naar eene bekwame gelegenheit, om de Stadt te konnen bemachtigen. Om dit voornemen te begunstigen, hadden zommige, veinzende *Sweders* vrienden te zyn, hem geraden, niet altyd t'Utrecht te blyven, maar nu en dan zich naar Amersfoort te begeven, en zich

daar

(1) De reden hier van hebben wy hier boven bladz. 72. opgegeven.

daar, als ook te Rheenen en op het Slot ter Horst enigen tydt op te houden, alwaar hy met minder kosten konde leven, en waar door hy veeler geoederen tot zich zoude trekken. Dezen raad volgende, is hy in het begin van de Lente naar Amersfoort getrokken. Welke afweezenheit de Heer *Jan van Renesse van Reinouwen* (1), die in 't vorige jaar mede uit de Stadt was gezet, waarnemende, is hy op Pinxter namiddag met veertien (2) paerden, waar op gewapende mannen zaten, gekleet als Monniken, in de Stadt gekomen, en flux gereden zynde naar de plaatze voor het Raadhuis, heeft hy die met hulpe van den Heer van Buuren, en andere zyner vrienden, die van dezen aanslag kennisse hadden, ingenomen. Het gild der Vleyshouwers kreeg hier op des Stadts bannier, en nam de Rodenburgerbrugge (3) in, alle borgers daar ontbiedende by hen te komen, en dus *Jan van Renesse* trachtende te wederstaan; doch deze trekt

(1) By Meyboom tom. II. Rer. German. Script. is te vinden eene Kronyk der Osnabrugse Bisschoppen door Erdwinus Erdmannus beschreven, waar in dit geval verhaald word, welke *Jan van Renesse* noemt *Jan van Nes* bladz. 247. doch kwalyk.

(2) H. van Ryn in zyne aantekeningen op de Kerkel. Outhed. I. Deel p. 298. zegt met 24. paerden, tegens het getuigen der Schryveren, zoo dat ik geloof, dat het eene drukfout is.

(3) Verkeert word by Meiboom op de aangehaalde plaatze deze brugge de *Brodenburgerbrugge* genoemd, en van veele de *Romerburgerbrugge*, welke de benaminge afleiden van de Romeinen, en vertellen, dat die daar oudtyds eene sterkte zouden gemaakt hebben, doch zonder eenige zekerheit. Waarschynlyker is het, dat zy zoo genoemd is van het geslacht der *Rodenburgers*, 't welk certyds zeer aanzienlyk alhier is geweest, waar uit *Christiaan Rodenburg*, welkers leven wy beschreven hebben in ons *Trajectum eruditum*, gesproten

manmoedig naar die Brugge, welkers bezetters hem met een onverschrokt gemoet op hen ziende aankomen, aanstonts de vlucht namen, Stadts bannier latende vallen: veele van hen vielen over de Stadts muuren, andere gevangen zynde, deden oirveede en eedt van niemand te zullen misdoen, en wierden uit de Stadt gezet. Daags daar aan wierd *Diepholt* in de Stadt gelaten. *Sweder* hier van kennisse krygende, spoede zich wel aanstonts naar de Stadt, om zyne vrienden te hulp te komen, doch kwam te laat, en wierd buiten gehouden, en is zedert dien tydt noit meer in de Stadt geweest. Dus trok hy wederom te rugge naar Amersfoort, alwaar hy nauwlyks ingelaten wierd. Hier zynde, liet hy den toestand zynere zaken weten aan den Heer van Egmond, Vader van *Aernout* Hertog van Gelre, die eenen dodelyken haat tegens d'Utrechtenaars hebbende, hem aanstonts vyf hondert gewapende mannen toezond, doch d'Amersfoorde-naars weigerende die in hunne Stadt te nemen, hebben zy, veinzende wederom naar huis te trekken, zich verftoken omtrent de Stadt, en *Sweder* smorgens vroeg te paard gezeten zynde, voorgevende ter zynere verlustiging buiten de Stadt te willen ryden, heeft zich in de poort eenigen tydt opgehouden, wanneer de Geldersche uit hunne schuilplaatzen zyn gekomen, en zoo de Stadt ingenomen hebben. Waar op de Geldersche, Amersfoort met twee blokhuizen versterkt hebbende, veele stroperyen in het Sticht gedaan hebben.

De Raadt dezer Stadt van Bisschop *Sweder* bevryd zynde, en een nauwkeurig onderzoek naar 't geen ten tyde zynere inkomst in deze Stadt was voorgevallen, gedaan hebbende, heeft alle, die aan die geweldenaryen schuldig waren, te recht gestelt, en

en behoorlyke straff-oeffening over dezelve genomen, des Vrydags na S. Jacobs dag.

Ik heb op het voorige jaar het begin van dit Raadtsbesluit opgegeven, met belofte van het vervolg hier te zullen plaatzen, waar uit men noch klaarder hunne misdaden, wie de schuldigen geweest, en hoe zy geltraft zyn, zal bevroeden. Na de woorden te voren gemelt, volgen dezen: *Ende want deze persone nabescreven, die zelver mede gezworen Rade waren van onser Stat, raets, daets, opsats ende wetens schuldich waren van BEERNT PROYS ons Borgermeysters doot, ende van den anderen geweld en voirscreven, die selver mede deden, ende die lichte lude, ende die quadien daer op toemaecten, ende daer ynne gestarket hebben, ende den Raet van onse Stat voirscreve daer voert toe gedruket hebben, dat sy hoer mede Raede, die op ter plaetsen gewont ende nedergeslagen waren, ende andere goede borgere, die dat hoer genomen, ende onrwe geslagen was, daer toe wt der Stat setten ende bannen moeste, sonder enigen boren brueken, misdaden ofte schulden. Ende dat die Raet voirscreve van desen boren misdaden, ende menigen anderen geweld en, ende van dat sy daer nae WILLEM VAN WINSSEN, Schepenborgermeyster mit opset neder slaen deden, niet rechten en konden, noch en moesten nae boren behoren, ende hebben aldus onse Stat, boren Raet, boren borgeren ende ondersaten in boren ouden rechten ende vrybeiden grotelic veronrecht ende vercort; hier omme verbiet de Raet out ende nywe den personen nabeschreven elken eweliken die Stat op haer lyff, ende men neemt hem allen ende elken van hem bisonder hoer borgerescap: TIDEMAN VAN DORSCHEN, CLAES SLOYER, JOHAN DE WITTE HENRICK soen, WILLEM DE WIT, WILLEM VAN*

DORSCHEN, HENRIK RAM, VREDERIC HUBRECHTS soen, LAMBERT PETERS soen, CLAES VAN HEEMSCROEN, MELYS HAEK, STEVEN HUBRECHT EGBRECHTS soens soen, JOHAN HAECK, CLAES GHISEBRECHTS soens soen, die men MITTER NOESEN beet, JOHAN VAN DER MAET, DIRCK VOSKUYL, MENT BRUNINCK soen, WILBOERT syn soen.

Want dese nabeschreven in den voirscreve saken hem qualic tegens onser Stat ende tegens onsen Rade bewyft hebben, daer omme heeft sy de Raet out ende nywe gecorrigeert elken als hier nae beschreven staet: HENRIC DE WIT JANS soen fall uter Stat Rade wesen, ende men neemt hem syn stemme. JOHAN LIEBOERT sel twe jaer wt onser Stat Rade wesen. ROELOF DIE KRAEN sel uter Stat Raede wesen, ende men neemt hem syn stemme. TIDEMAN SLOYER fall uter Rade wesen, ende daer toe (1) fall hy staen tot goetduncken's Raets van enigen brueken, daern de Raet bruekich ynne vonde. GODVAERT DAEMS soen set men uten Raede, ende men neemt hem syn borgerfchap. DIRC AERNTS soen set men wt den Raede, ende men neemt hem syne stemme. YERYS PAEDSE fall uten Rade wesen, ende die Raet neemt hem syn borgerfchap.

Want dese nabescreve op ten dach der incoempst ons Heren van Utrecht mede omme gelopen hebben, die goede lude gesocht, om die lude te slaen, ende den lude bore kuse, boer clenoten, ende bwsraet ontwe gestagen, ende doels genomen, ende sint diere tyt nacht ende dach tot alre tyt rede geweest hebben omme quaet te doen, ende die goede lude doer der Stat gedruket ende gedreyget hebben, daerom heeft de Raet out ende nywe sy gecorrigeert mit groter

gra-

(1) Dat is daar en boven, naar den schryfftyl van dien tydt,

gracien, ende hoer bruecken gerecht aen elken, alst hier na bescreven staet. JACOB SPIKER verbiet men de Stat vyf ende twintich jaer, ende tien milen van der Stat, als mede AELBRECHT GHISEBRECHT GERYT soens soen, ende GHERYT ROEDERIX soen. JOHAN TOLL vyf ende twintig jaer de Stat. buten landen van Utrecht an des syde der kerke, ende tot Culenborch niet te comen. HENRIC SPLINTER xx jaer, GHESE FLOER x, WOUTER CLAES soen x, GHERYT VAN SMALENVELT x, ende TIDEMAN GEEL x jaer, ende elx van hen tien milen van der Stat. STEVEN JANS soen, PETER HERMANS soen, GHERYT BLANCKERT, WESSEL JAN JORDENS soens soen, DIRCK VAN HENSBERCK elx vyf jaer. LOEF HENRIX soen, zes jaer. WISSE PETERS soen, ende BERENT HEY WOUTERS soen, elc drie jaren. JOHAN VAN DEN BERGE, ende CLAES RWSSCHE, elc twee jaer, &c. Zynde noch verscheide hun borgerfchap ontnomen.

Dus wierd deze straff-oeffening zonder doodvonnis verricht. Ook heeft de Raadt alle die in 't vorige jaar uit de Stadt en uit den Raadt gezet, en die hunne borgerfchap en stemmen in hunne gildens afgenomen waren, wederom herstelt. En heeft vervolgens de Ridderfchap en de Stadt Utrecht op den 6. October (1) zich met de Ridderfchap van Zallant, Vollenhove, Twent en Drent, en met de Steden Deventer, Campen, Swol en Oudenzeel verbonden, en *Diepholt* tot Ruwaard en beschermer verklaard. Na dat *Sweder* hier

(1) Ziet de brief by Matth. t. ix. Anal. p. 317. die denzelven brief p. 340. noch eens voor den dag brengt, vergeten hebbende, dat hy denzelven even te voren hadde uitgegeven. Ziet ook Revius lib. 1. Histor. Daventr. p. 101.

hier op driemaal ingedaagt en niet verschenen was, (schoon hem vry geleide gegeven was, en hy volgens den Landtbrief ten Capittel geroepen zynde, verplicht was te komen,) en van die indaginge zich hadde beroepen op den Paus, hebben de Capittelen zich te zamen verbonden, indien iemand van den hunne last hier over geschieden mocht, den anderen by te staan, en met gemeene krachten en kosten hunne rechten tegens *Sweder* voor te staan (1); hebbende zes dagen te voren, te weten den 6. October, zich op den Roomschen Stoel beroepen tegens Bisschop *Sweder*, welke, uit kracht van het Interdict, door den Abt van Marienweerd als Officiaal van *Sweder* tegen de Stadt uitgesproken, wilde, dat de Capittelen de Stadt, als onder het Interdict leggende, zouden verlaten, en elders by een komen, om ordre te beramen, hoe in het vervolg het Capittel zoude gehouden worden, veele redenen in dien beroep-brief, te lang om hier te plaatzen (2) bybrengende, ter betoog dat *Sweder* geen recht hadde om zulks te beveelen, en zy daar niet aan konden of behoefden te gehoorzamen. En vermits veele Geestelyke, wegens den ban door *Sweder* tegens *Diepholt* en zyne aanhangeren uitgeblixemt (3),

(1) Ziet Matth. t. ix. Anal. p. 347.

(2) Ziet Heuffens Kerkel. Outhed. I. deel, bladz. 288.

(3) Met veel iever heeft *Sweder* den uitgesproken ban vervolgt, getuigende S. van Cuylenborch in Origin. Culenb. by Matth. tom. vi. Analect. p. 283. dat by alle Sonnendagen over hen las die eeuwige maledictie ende schelden over hen, ende overschoetse mit keersfen. Doch zy hebben 'er zich niet aan gestoort. Revius in Hist. Daventr. p. 100. verhaald, dat als *Diepholt* aangekondigt wierd, dat hy geexcommuniceert was, hy niet zeer gelettert zynde, gevraagd zoude hebben, *wat is excommuniceren?* en als hem dat uitgeleit was, dat hy zyn ponjaart zoude uitgetrokken hebben, en gezegt, *hier mede zal ik hem excommuniceren.*

de Stadt Utrecht hadden verlaten, heeft de Raadt by klokluidinge laten afkondigen, dewyl *Diepholt* alle Prelaten, Canoniken, Vicariffen en alle Geestelyke luiden binnen de Stadt gebeneficeert, vergaf alles 't geen zy tegen hem misdaan mochten hebben, met betuiginge van dezelve te willen beschutten en beschermen, dat zy vry geleide gaf aan alle die Geestelyken, om veilig hier te wonen en te wezen; mits dat hun voornemen waar hier te blyven. Op dezelve wyze heeft de Raadt ook verboden, dat niemand eenige processen, maanbrieven, banbrieven of verzwaringe van wegen Bisschop *Sweder*, of van eenen anderen Rechter, wie hy ook zyn mochte, tegens het beroep van *Diepholt* aan den Paus, in de Stadt zoude brengen, op verbeurte van lyfs straffe. En dewyl Bisschop *Sweder* en alle zyne Amptluiden, met het Landrecht naar inhoud van den Landbrief, en der kerken rechten, afgenomen en nedergeleit waren alle gehoorzaamheit, alle diensten, en alle gerechten, geestelyk en weereldlyk, heeft de Raadt insgelyks doen verbieden, eenige dagebrieven, maanbrieven, banbrieven, of eenige andere processen wegens *Sweder*, zynen Officiaal, of iemand anders, ten behoeve zynrer Amptlieden, in de Stadt te brengen, op verbeurte als boven. (1)

Hier by heeft de Raadt het niet gelaten, maar niet konnende dulden, dat *Amersfoort* van het Sticht was vervreemd, en door bolwerken gesterkt, en dat *Sweder* een groot gedeelte der goede borgers uit de Stadt gezet had, als mede dat de Geldersche dagelyks veele stroperyen op het platte land aanrichteden, en ook dat Bisschop *Sweder* verboden hadde eenig
goed

(1) Ziet Matth. t. ix. Anal. p. 339.

goed door het Sticht in de Stadt Utrecht te brengen, heeft zy ordre gestelt, om deze roveryen en andere geweldenaryen tegen te gaan, en zich ten oorloge toegerust, en tot Hoofdmannen benoemt *Aérnt van Amerongen* en *Dirk Grawert*, met volkomen macht, om des Gestichts palen te vryen en te beschermen, alle geweldens te wederstaan, en het volk te regeeren en te geleiden in alle reizen en tochten. Ter hulpe der Utrechtenaars heeft *Vrouw Jacoba van Beyeren* eenig volk gezonden, met 't welk *Diepholt* getrokken is voor *Amersfoort*, omtrent aller heiligen dag, en heeft de Stadt ingenomen, de twee bolwerken vermeestert, en tot gevangens gekregen *Pieter van Cuylenborch*, *Sweders* broeder, *Jan van Ackoy*, *Gosen van Ryecken*, *Dirck van Royen*, met noch twee hondert mannen. Heda, Slightenhorst en andere Schryvers verhalen, dat de borgers van dezen aanslag kennis gehad hebben, en die van *Emmenesse* aan d'eene zyde 's nachts voor de Stadt zyn gekomen, waar op de borgers met veel iever waren gelopen naar de wallen, en daar in gevolgt door die aan de poorten op de wal de wacht hadden, waar op die van Utrecht aan den anderen hoek van de Stadt over de wallen en muren geklommen waren, en dus de Stadt bemachtigt hadden.

Het volk had de wallen beklommen, en om dit te vaerdiger te kunnen doen, hunne opperste klederen afgeleit, en vooral de Hollanders, welke weg genomen zynde, heeft de Raadt op zware straffe geboden de genen, die ze opgebeurt hadden, of wisten wie ze hadden, dezelve te brengen in handen van den Stadts Cameraar, of te kennen te geven by wien zy gehouden wierden.

Dus wierd *Amersfoort* wederom gebracht aan
het

het Sticht, en heeft *Diepholt* eenen brief afgezonden aan Hertog *Aernout* van Gelre, vergoedinge eischende van de schade door de Geldersche aan die Stadt gedaan, met betuiging, indien hy niet voldeede aan dezen rechtmatigen eisch, dat hy dan zyn recht zoude vervolgen, daar hy oordeelde het te behoren (1). Vervolgens heeft *Diepholt* de Amersfoordenaars kwyt gescholden alle breuken en tichten, die hy op hen te zeggen mocht hebben (2); en hebben die van *Amersfoort* den 14. November zich gevoecht by het beroep door *Utrecht* gedaan, tegens den ban van *Sweder*. (3).

Tot besluit van dit jaar zal ik hier byvoegen, dat *Peter van den Steene*, als Prooft van Oudmunster, Heer *Jan van Arkel* heeft verleit met de Heerlykheit van *Haastrecht*, en eenige andere goederen. (4)

1 4 2 7.

Tot de Regeeringe dezer Stadt zyn in het jaar 1427. deze navolgende verkoren.

Schepenen.

Johan van Lichtenberch, Borgermeyster.

Willam van Alendorp.

Willam van Wynssen.

Matheus Pot.

Henrick de Wit.

Jonge

(1) Ziet Matth. Rer. Amersf. script. p. xcix. en Pontan. Hist. Gelr. ix. p. 427.

(2) De brief daar van heeft Matth. ibid. p. 282.

(3) Ziet Matth. ibid. p. 268.

(4) De brief is te lezen by Matth. t. viii. Anal. p. 342.

Jonge Vrederick van Drakenborch.

Jacob de Voecht van Rynevelt.

Henrick Vrenck van den Vliet.

Adriaan van Landscroen.

Henrick Trinde.

Johan van Amerongen.

Reynier van Tetwyck.

Raden.

Peter over de Vecht.

Henric Stamer.

Loeff Hafert.

Claes Martens zoen.

Johan Foyt.

Jacob Geryts zoen.

Johan Proys.

Godevert de Coninck, Borgermeyster.

Johan van Gruenewoude.

Henric van Scalwyc.

Johan van Hamelenberge.

Willem Cloetinc.

Jan Nypyfer.

Goedscalc van Winfen.

Aernt Hoet.

Ryner Arnts zoen.

Gheryt van Vlueten Henrix zoen.

Roeloff Tidemans zoen.

Henric de Hafe.

Jonge Willem Verwer.

Willem van der Stekel.

Peter Hubert Daniels zoens zoen.

Johan van Jutfaes.

Johan Rwfch Peters zoen.

Oudermannen.

- Pilgrim de Wael. }
 Steven van Zulen. } Wantfniders.
 Egbrecht van Gruenenberch. }
 Gheryt Knyff. } Sniders.
 Jacob Strokim. }
 Henric Spiker. } Backers.
 Peter Zaffe. }
 Geryt van Maersen. } Molenaers.
 Willem van Mondwyc. }
 Henric van Gelre. } Lynneweyers.
 Henric Jacobs zoen. }
 Egbrecht Paelvoet. } Vleyshouwers.
 Henric Sloyer. }
 Willem de Ridder. } Vischcopers.
 Herman Claes Brants zoen. }
 Jacob Proys. } Louwers.
 Lyeboert Riem. }
 Michiel de Verwer. } Wolleweyers.
 Lambrecht van Zulen. }
 Lubbrecht de Jonge. } Marsluden.
 Steven Stevens zoen. }
 Arnt van Tyel. } Botterluden.
 Roelof van Elswert. }
 Claes Louwe. } Cordewaniers.
 Gheryt Stillinc. }
 Gheryt Schout. } Oudecordewaniers.
 Baudekim Wimkens zoen. }
 Tideman Dedel. } Corencopers.
 Johan Bolle. }
 Arnt Jans zoen. } Steenbickers.
 Willem van der Meern. }
 Henric van Loenresloet. } Oudewantfniders.

Gheryt

Gheryt Pot. } Graeuwerkers.
 Dirc Braem. }
 Willem van Gent. } Ryemfniders.
 Gheryt de Keyfer. }
 Willem Bogemaker. } Bylhouwers.
 Eerft Jans zoen. }
 Gheryt van Benscop. } Smeden.
 Willem Tielmans zoen. }
 Albert van den Damme. } Zadelaars.
 Willem Jans zoen. }

Wy hebben op het vorige jaar verhaald, dat de Ridderfchap en de Stadt Utrecht, nevens die van Overyffel *Rudolph van Diepbolt* tot hunnen Ruwaart en befchermer hadden verkoren. In het begin van dit jaar, te weten den 3. January heeft de Geestelykheit hier zich bygevoegt, en *Diepbolt*, den volgenden dag in het gemeen Capittel geroepen, heeft het zich laten welgevallen, en by eede zich verbonden, 's lands en kerken gerechtigheden te zullen voorftaan. Welke eed genoegzaam van denzelven inhoud was, als de nieuw gekorene Biffchoppen gewoon waren af te leggen (1).

Biffchop *Sweder* heeft daarom den moet niet laten vallen, maar zyn heul gezogt by *Philips de Goede*, Hertog van Bourgonje, die zich gewillig getoont heeft om hem byftant te doen, t'onvrede zynde over die van *Utrecht* en *Amersfoort*, om dat zy het met de Hoekfchen hielden (2), en Vrouw

(1) Ziet Matth. t. ix. Anal. p. 325. & feqq. en V. Heuffens Kerkel. Outhed. 1. deel, bladz. 294.

(2) Pont. Heuter. lib. iv. Rer. Burgund. cap. 3. Zoo waren in het vorige jaar veele uit het Sticht met Vrouw *Jacoba* opgetrokken voor Haarlem, volgens het verhaal van *Veldenaar*, in zyne *Hollandsche Cronyk*.

Jacoba (wiens ongelukkige lotgevallen, dewyl die tot de Hollandfche gefchiedeniffen behoren, ik overfla) begunftigden.

Deze *Philips*, met Hertog *Aernout* van Gelre en Biffchop *Sweder* een verdrag gemaakt hebbende, waar by ze zich onderling verbonden hadden, dat d'een zonder des anders kenniffe geene vredehandeling zoude ingaan, en veel volks uit Picardien, Bourgonje, en Holland, by een hebbende doen komen, is met dezelve getrokken in het Sticht, en eerst *Bunfchoten* hebbende doen innemen, om die van *Amersfoort* af te snyden van de Zuiderzee, heeft hy voorgenomen *Amersfoort* en het huis *ter Eem* te bemachtigen, latende aan den Hertog van Gelre over het innemen van *Rbeenen*, die daar ook, gesterkt door die van *Cuylenborch*, voor gekomen is. Waarom Hertog *Philips* zich gelegert heeft voor *Amersfoort*, waar in 's nachts te voren die van Utrecht hadden gezonden drie hondert Schutten, om den vyand te helpen wederftaan. *Philips*, deze Stadt niet konnende machtig worden zonder geweld en kracht van wapenen, heeft de Stadt fterk doen beftormen, en zelfs, geen gevaar ontziende, de gracht overgesprongen, om door zyn voorbeelt zyne krygsknechten aan te moedigen, en het zoo verre gebragt, dat hy d'Amersfoordenaars tot drie malen al van de wallen hadde verdreven. Doch de Utrechtsche Schutten toefchietende, hebben met behulp der Amersfoortsche vrouwen en jongens, die heet water met brouwt gemengt, gekookt in de brouwketenen (1) hen

(1) Het Amersfoorts bier was in die tyden zoo vermaart, dat 'er drie hondert brouwers in die Stadt gevonden wierden. Cornelius Zaanflic in zyne Chronyk, uitgegeven door Marten

hen toebrachten , en van de wallen op de aanvallers storteden , met eene byzondere kloekmoedigheid de vyanden het opklimmen der wallen belet , en dus de Stadt van dit groot gevaar gered en bevreit. Waar door de Hertog van Bourgouje genootzaakt is geweest het beleg op te breken , en met groot verlies af te trekken , zoo dat acht dagen aan den anderen besteet zyn , om de dode lyken , in de gracht en geweeze legerplaats van den Hertog gevonden , te begraven. De Hertog dus door kracht van wapenen *Amersfoort* niet hebbende kunnen overmeesteren , heeft getracht dezelve alle toevoer van de Overryfselfche Steden over de Zuiderzee te beneemen , en t' *Amsterdam* een groot schip doen bouwen , 't welk eene *Kat* (1) genaamt wierd , en 't zelve doen leggen voor den mont van de *Eem* ; doch die van Amersfoort met hulp der Utrechtenaars hebben daar tegen een groot blokhuis doen zetten , waar door zy deze kat

ne en Durand tom. v. Collect. veter. scriptor. & Monum. pag. 418. schryft , dat Hertog *Philips* hen op 't onverwagst op het lyf gevallen is , zoo dat de Amersfoordenaars noch niet genoegzaam gewapent , zich echter kloekmoedig hebben verweert , en op de beklimmers der muuren heet bier , 't welk toen by geval gebrouwen wierd , gegooit hebben , en daar door hem genootzaakt af te wyken. Herman. Cornerus in Chron. apud Eccard. tom. II. Corpor. Hist. medii aevi verhaald , dat de Postulaat even voor de komst van Hertog *Philips* met 1100. gewapende mannen in Amersfoort was gekomen , en dat die toegelaten hadden , dat 500. Bourgondische krygsknechten over de wallen de Stadt beklommen hadden , en in de Stadt zynde , op dezelve aangevallen waren , en ten deele gedood , ten deele gevangen genomen hadden. Doch dit verhaal verdient geen geloof.

(1) Hoe en tot wat einde dit schip gebouwt was , kan gezien worden by Vossius , lib. xx. Annal. p. 114. & 115. die 't zelve zeer nauwkeurig beschryft.

kat onbruikbaar hebben gemaakt, welke ook naderhand in den winter door eenen ysgang ten eenemaal vernield is (1). De Schryver van de Amersfoordfche Kronyk voegt 'er by (2), dat *Bunfchoten*, om dat het de Hollanders ingelaten en geholpen hadt, tot den gront toe afgebroken is.

Ook hebben de Hollanders eenen aanflag gehad op *Vreeland*, doch 't zelve door d'Utrechtenaars tydig van 't geen nodig was ter verdediginge voorzien zynde, is hun voornemen te leur gestelt.

De Regeerders dezer Stadt, zulk eenen machtigen vyand in hunne nabuurschap hebbende, hebben zich ten ftryde toegeruft, en alle die geene, die zich by hen en den Heer Postulaat wilden voegen, en tegen hunne vyanden optrekken, vry geleide gegeven, en toegestaan hunnen te behalen buit in de Stadt te brengen, onder toezegginge van het derde gedeelte van de genome have voor zich te zullen behouden, en voor zeelgelt van ieder gevangene te genieten tien Hollandsche schilden, of de gevangene, mits dat zy geene bekomē have of gevangene verduisterden, maar in de Stadt brachten op verbeurte van hun leven. De bekomē buit moest gebracht worden op S. Cathryne veld, om aldaar door Scharmeesters, die ook anders *Butemeesters* genoemd worden, verdeelt te worden. Vervolgens zyn door den Heer Postulaat tot Bevelhebbers

OVER

(1) Ziet Matth. Rer. Amersf. script. p. 95. & 292. Zantvliet op de zoo even aangehaalde plaats verhaald, dat dit groote Schip voor het beleg al in de Zuiderzee gelegen heeft; andere, als Veldenaar en Vossius brengen dit op het volgende jaar.

(2) Matth. ibid. p. 171. en Gouthoeven Chron. p. 455. schryven, dat dit door de Utrechtenaars verricht is, ziet ook Matthaëus in zyne aantekeningen over de Rer. Amersf. script. p. 292.

over zyn krygsvolk gestelt, Heer *Willem van Montfoort* en *Hendrik Ledebuer*, en door de Stadt *Godevaert de Konink* en *Aernt van Amerongen*, Burgermeesters van den nieuwen en ouden Raadt, zynde de laatste in plaats van den uitgezetten *Timan van Dorfschen* tot die waardigheid verheven.

Hertog *Aernout* van Gelre zich mede vyand van het Sticht verklaard hebbende, heeft met zoo veel iever dezen oorlog voortgezet, dat hy daar door het Graaffschap *Gulik* kwyt raakte. Want *Maria van Harcourt*, eerst Weduwe van den ouden Hertog *Reynout*, en naderhant getrouwt aan *Robbert*, zoon van *Adolf*, Hertog van Berge, hadde in lyf-tocht de bezittinge van *Gulik*, welke na haar overlyden moest komen aan den Hertog van Gelre. Welke *Maria* te dezer tydt stervende, verzuimde Hertog *Aernout* van *Gulik* bezittinge te nemen, en de Keizer eenige bekommeringe opgevat hebbende over de al te groote macht van den Hertog van Bourgondien, waar mede Hertog *Aernout* zich verbonden hadde, verleide den Hertog van Berge met *Gulik*, waar door Gelderland voor altoos van dat Graaffschap is ontzet. Dus wierd de Hertog van Gelre, alle zyne krachten bybrengende om een ander onwettig en met geweld 't zyne t'ontnemen, rechtvaardig gestraft, en van een schoon stuk goed, welk hem natuurlyk toekwam, berooft.

In het laatste van het voorgaande of in het begin van dit jaar hebben de Utrechters blokhuisen voor Cuylenburg doen stellen, om de inwoners te benauwen en het uitlopen te beletten. Of schoon geene Schryvers hier van gewagen, voor zoo verre my bewust is, zoo kan ik echter dit vast stellen, om dat ik in onze Raadtboeken dingsdag na Pauli

conversio van dit jaar aangetekent vinde, dat aan twee menschen, die in Stadts dienst gearbeithadden aan die blokhuisen, en welkers eenen zyn been, en den anderen zynen arm was afgeschoten, toegelegt zyn 's maandelyks hun leven lang gedurende twee ponden Stadts pay, en voor eens acht Beyerische guldens.

Ook hebbe ik gevonden onder de Stadts oude boeken eene byzondere rekeninge, gedaan door *Jacob Scroeykyns*, *Lambert van Zulen*, *Hubert Daniels* zoon, en *Lambert Elias* zoon, van zulken loon, als aan de werkluiden gegeven is, die aan het blokhuis voor Cuylenborg gearbeith hebben, en van zulke reizen, als in 't jaar 1427. gedaan zyn van de Stadt, waar in gewag gemaakt word van verscheide reizen, als in de Veluw, voor Amsterdam, in Overyffel, te Kampen, tot Seyft, Amersfoort, Soestdyk, in de Betuw en tot Cuylenborg, hebbende d'onkosten voor deze Stadt in alles bedragen 4096. guldens, zes wit. Welke somme ons thans zeer gering moet voorkomen.

De eerste uittocht, die *Diepholt* met de Utrechters, die van Amersfoort en Overyffel, (waar by zich de Graaf van Hoey hadt gevoegt,) gedaan heeft, is voorgevallen daags na S. Geertruden dag, zynde gericht op de Veluwe, alwaar groote verwoestingen door plunderen, roven en branden door hen zyn aangerecht, zonder kloosters of geestelyke huizen te verschonen. De Hertog van Gelder, om dit betaald te zetten, heeft den vierden April zyne wraaklust geboet in het verbranden van *Amerongen*, *Wouderberg* en andere plaatzen van het Sticht, en is voorts in Drent gevallen, op dezelve wyze aldaar huis houdende.

Diepholt is hier op omtrent het einde van de Som-

mermaand by Rheenen den Rhyn overgevaren, en heeft *Heusden, Kesteren, Linden, Ommeren, Ingen, Eck, Maurik* en de omleggende buurschappen tot *Ravensway* toe uitgerooft en geblaakt. Om welke en vordere verwoeltingen was het mogelyk te wederstaan, die van *Nimwegen, Tiel* en *Bommel* uitgetrokken zyn, en in gevecht gekomen zynde, tusschen *Ryswyk* en *Maurik*, zyn de Geldersche verslagen, met achterlatinge van vyf hondert gevangene. Even daar naar heeft *Diepholt* eenen aanslag gemaakt om *Tiel* te bemachtigen, doch die mislukt zynde, heeft hy zich vergenoegt met de berovinge en verderffenisse der Dorpen, *Zantwyck, Droemt, Soelen, Malfen* en *Wadenoyen*, en het uitplonderen en verbranden van het *Marienklooster*, om dat deszelfs Abt den ban, als Officiaal van *Sweder*, tegens hen hadde uitgesproken. Dus zyn de Utrechters met veel behalden buit en gevangene t'Utrecht te rug gekomen. Dezen tocht in de Veluwe brengt Heda op het volgende jaar, doch dewyl ik daar van gemeld vinde in ons Buurspraakboek van dit jaar, moet dezelve te dezer rydt voorgevallen zyn.

Hoe *Johan van Middendorp* in dit jaar, en verscheide andere, den Postulaat en het Gesticht den oorlog hebben aangezeit, kan gezien worden by *Revius* (1).

In des Cameraars rekening van dit jaar hebbe ik gevonden, dat Donderdags na Petri de Postulaat uit het leger in de Stadt gekomen is, om met onzer Stadts Overstems, en de vrienden van *Vrouw Jacoba van Beyerens* te spreken, en te overleggen hoe men de vyanden den meesten afbreuk zoude kon-

(1) *Revius* lib. 1. *Histor. Daventr.* p. 102. & 103.

konnen doen , en dat die alle door de Overstems op Hasenberg ten eeten zyn onthaalt , welke maalyd smiddags en savonts gekost heeft 20. guldens twaalf wit , makende zes en twintig Stadts ponden , twaalf wit en twee duiten. Dit hebbe ik niet willen overslaan hier aan te tekenen , om te bewyzen hoe weinig diergelyke maalyden , in vergelykinge van de hedendaagsche , gekost hebben , te meer daar de Heeren , die dezelve bygewoont hebben , zeer aanzienlyk waren , zynde de geene , die door Vrouw *Jacoba* naar Utrecht waren gezonden , geweest *Jan van Wassenaar* , *Dirk van Merwede* , *Bartout van Assendelft* , *Geryt van Poelgeest* , *Willem van Naaldkwyck* , *Adriaan ter Longe* , en *Florys van Kyfboek* , welke met den Postulaat en de Overstems dezer Stadt ter maalyd hebben aangezeten.

Bisschop *Sweder* en zyne helpers hebben veele middelen aangewent , om de Stadt Utrecht te bemachtigen , en ten dien einde eenen aanslag beraamt om de Stadt op het onverwachtst te vermeesteren : waar van kennisse gegeven hebben de aan eenige zynere begunstigers , in de Stadt wonende , heeft hy getracht des Vrydags na Kruisvindinge , des morgens om zeven uren , de Witte-vrouwe-poort in te nemen , en daar door zyn volk in de Stadt te brengen en dus te overrompelen. Doch deze aanslag , door de waakzaamheit der goede borgerye ontdekt en tegen gegaan zynde , is vruchteloos geweest , en zyn 'er verscheide der medeplichtigen aan dit verraat met de dood gestraft , als *Alert Goessens* zoon , en *Lambert Jans* zoon , met den rade : *Jacob Wemmer* , *Bertelmeus Andries* zoon , *Jan Lieboort* , *Hendrik Uurslotmaker* , *Jan van Spengen* , en *Lambert* , Biertapper in

de Jacobinen steeg, met den zweerde: andere gebannen: doch eenige der voornaamste, als *Johan over de Vecht Hermans zoon*, *Hubrecht Zoudenbalch*, *Vreeswyk de Witte*, *Jans zoon*, *Hendrik van Endoven*, *Evert die Gruter*, *Timan Rycouts zoon van Bylair*, *Aelbrecht Botte* en *Gerrit Ude*, de Leydekker, ontvlucht zynde, is de Stadt voor eeuwig verboden op hun lyf, en zyn zelfs hunne Vrouwen en Kinderen gelaft uit de Stadt te gaan, en dus zo wel als haare Mannen en Vaders gebannen.

Door het Interdict van Bisschop *Sweder* hadden, volgens de gewoonte der Roomsche Kerke, de morgen en avont gezangen, en in zommige Kerken de geheele Godsdienstoeffeninge stil gestaan; doch na dat eerst de Raadt, en naderhant de Postulaat, de Ridderfchap en de Raadt dezer Stadt de Geestelyken in hunne bescherminge hadde genomen, hebben zy den dienst naar gewoonte wederom verricht. (1)

De Staten des Geslachts geen gehoor by den Paus konnende krygen, jaa smadelyk by den Stoel van *Romen* behandelt wordende, in hunnen Afgezant *Rays Doggart* (2), die aldaar als eene misdadige in de gevangenisse was gebracht, hebben goet gevonden, de gantsche Christen wereld by een openbaar geschrift bekend te maken de rechtsweigeringe hen aan 't Roomsche Hof gedaan, en de

(1) Ziet Matth. tom. ix. Analect. p. 351. & Rer. Amersf. Script. p. 272.

(2) Deze *Raiso Doggart van Oudewerve*, Doctor in de Geneeskunde, is in het volgende jaar Canonik ten Dom geworden, en in het jaar 1435. Proost tot Oudenzael, en in het jaar 1443. gestorven. Ziet Drakenb. Aanh. op de Kerk. Outh. pladz. 63.

de redenen, waarom zy Biffchop *Sweder* niet konden aannemen. In dit Verklaar-fchrift, gericht aan alle Chriften Koningen, Keurvorften en andere Vorften van 't Roomfche Ryk, mitfgaders aan alle Aartsbiffchoppen, Biffchoppen, Hertogen, Markgraven Landgraven, Graven, Edelen en geboertige Heeren, en alle andere Kerkenprelatten, een *Manifest* genaamt, waardig omgelezen te worden, doch te lang zynde om hier geplaatft te worden (1), word eerst aangetoont de wettigheid der verkiezinge van *Rudolph van Diepbolt*, de onwettigheid der voorzieninge ten behoeve van *Sweder van Cuylenburg*, de redenen by het beroep aan den Paus bygebracht, de rechtsweigeringe te Romen gedaan, en dan worden verhaald de gruwelstukken, geweldenaryen en wreedheden door *Sweder* gepleegt, waar door hy zich onwaardig gemaakt hadt den Biffchoppelyken zetel te beklimmen: waar van tot staaltjes bygebracht worden, eerst dat hy, voor dat hy de Pauffelyke brieven van voorzieninge getoont, en daar op zynen eedt gedaan hadde, een der Stichts Sloten, *Horft* genaamt, ingenomen had, en vyf Mannen doen onthoofden, zonder hen volgens het Landrecht te recht te hebben doen ftellen. Ten tweden, de geweldenaryen, verdriften en rovinge by zyne inkomft t'Utrecht gepleegt. Ten derden, dat hy 's nachts t'Utrecht eenen Priester van Overyffel van zyn bedde hadde doen lichten, en geboeit doen overbrengen op het Slot *ter Horft*, en daar zoo lang gevangen gehouden, tot dat hy eene goede fomme gelds aan hem betaald hadt. Ten vierden, dat hy de Stadt *Amersfoort* van het Sticht ver-

(1) Ziet het zelve by Matth. tom. vi. Anal. p. 310.

vervreemd hadt, en in handen der Gelderschen overgegeven, die daar blokhuizen in gemaakt, veele borgers gevangen genomen, en andere gevangen in vreemde landen hadden gezet, om hen te dwingen groot losgeld te betalen. Ten vyfden, dat hy eenen *Johan van Loenen* in de gevangenis hadt doen brengen, wredelyk laten pynigen, en gedwongen in die pynen belydenisse te doen van een gesmeet verraat, welke, door den Rechter en Schepenen van *Rheenen* ter dood veroordeeld zynde, zyne vorige belydenisse, als daar toe door de onmenschelyke pynigingen gedwongen zynde, herroepen hadt, waar op het Gerecht van *Rheenen*, zwaarigheid makende het geveld vonnis ter uitvoer te brengen, door *Sweder* gelast was hem te doen onthoofden, en op een rad te leggen, welk wreed nootlot hy hadt moeten ondergaan, schoon hy tot het laatste zyns levens, 't geen hy te voren beleden hadt, herroepen en ontkent hadde. Ten zesden, dat hy den Domdeken *Herman van Locborst* by hem ontboden hebbende, met verleeninge van vry geleide, op het Slot *ter Horst* elf dagen hadt doen opsluiten, en door alle middelen, zelfs door zware dreigementen, hadde getracht daar toe te brengen, dat hy zyne Decanie ten behoeve van eenen neef van *Sweder* zoude afstaan. Dat hy denzelven, zulks volstandig blyvende weigeren, van het Slot schandelyk hadde doen ryden op een klein veulen peerd, in verwachtinge, dat des Domdekens vyanden hem zouden onder weeg aantreffen, en zoo niet doodslaan, ten minsten gevangen krygen. Ten zevenden, dat *Sweder* alle die hem tegen waren, zoo geestelyke als weerdlyke, overal deed vervolgen, jaa zelfs doodslaan, voorgevende daar toe oorlof van den Paus ontfangen te hebben.

Be-

Besluitende de Staten uit dit alles, dat *Sweder* was een meenedige, verbreker en overtreder der rechten, een overbrenger en vervreemder der Kerke-lyke goederen, manslachtig, te banne, irregulier, onwettig, en met menigerlei misdaden beswaard, en vermits zy geen gehoor konden krygen by den Paus, die hen recht weigerde, dat zy onder be-
tuiginge van altydt te willen blyven onder de ge-
hoorzaamheit der Kerke, zich beroepen op eene
algemeene Kerkvergadering, en op den Paus, die
daar dan wezen zal, gevende hier van tot reden
deze opmerkelyke woorden: *Want by belikenisse,
gelyck de tafel van den scepe te live hout den genen,
die daer op comt, na dat dat scip gebroken is, alle
lopen wi totten Concilium der gemeenre Kerke, so
ons dat hoest recht weygering doet, als tot den tafel
des scips, welk Concilium weder maeckt totter salig-
heyt die verdrukt zyn ende by hem blyven.*

Ook heeft de Raadt dezer Stadt wederom scher-
pelyk op straffe des doods, by openbare kloklui-
dinge doen verbieden, in de Stadt of Stadts vry-
heit te brengen, te tonen of te lezen, of doen
lezen of tonen, heimelyk of openbaar, eenige Paus
bullen, processen, dagebrieven, manebrieven,
banbrieven, of andere Roomsche brieven, by da-
ge of by nachte, ter rydt toe de algemeene Kerk-
vergadering uitsprake zoude gedaan hebben, of
dat de Paus openbaar recht doen zal, en herroe-
pen zal hebben alle bullen, processen en brieven,
ten onrechte tegens hen uitgegeven.

Niet tegenstaande Bisschop *Sweder* aan zoo veele
gruwelstukken schuldig, en met zoo veele euvel-
daden besmet was, die hem eer aan eenen wreeden en
bloetdorftigen dwingelant, dan aan eenen Kerken-
herder gelyk maakten, die zyne kudde zachtmoedig
lei-

leiden en regeeren moet; zoo waren 'er echter noch veele onder de Geestelyken, die, ondervoor-geven van te gehoorzamen aan de beveelen van den Paus, hem aanhingen, zoo dat eenige Cano-niken uit alle de vyf Capittelen de Stadt Utrecht verlieten, en zich t'Aernhem neder zetteden, en van daar uit name der vyf Capittelen hunne beslui-ten uitgaven; 't welk zoo verre ging, dat zy *Swe-der* volmachten om geld op te nemen, en daar voor te verpanden de jaarlyksche inkomsten des Bisschops, en zyne tafel-goederen, den Bisschop tot onderhoud toegeschikt. (1)

Tot de gedurige uittochten tegens de vyanden, wierden eenige wagenen en paerden vereischt ter overbrenginge van 't geen ter uitvoeringe der voor-nemens nodig was, en vooral in het winterseizoen; waarom de Raadt dezer Stadt des Vrydags na onzer Vrouwen dag conceptio by openbare klok-luidinge alle, die in de Stadt en Stadts vryheit woonachtig waren, en bouwden, gelast heeft hunne wagenen en paerden gereet te houden, om de Stadt te dienen op zeker loon, zoo dat die bouwden met eenen geheelen ploeg, leveren moesten een wa-gen met vier paerden, die met eenen halven ploeg, een met twee paerden, en zo voorts, elk naar zyne bouwinge, onder verbeurte van tien ponden.

Buitengewoon zyn in dit jaar de onkosten ge-weest, die de Stadt heeft moeten maken, hebben-de ik gevonden, dat in de rekening van den eer-ften Cameraar, de ontfangst bestaan heeft in 85932. ponden acht stuivers en drie duiten, en de uit-gaaf in 159357. ponden en elf duiten, en dat hy dus meerder hadde uitgegeven 73424. ponden
twaalf

(1) Ziet Matth. tom. ix. Anal. p. 407.

twaalf stuivers en acht duiten. En hebben de Staten een mergengeld uitgeschreven hebben, om de onkosten hunner proceduren, te Romen tegens Bisschop *Sweder* gevoert, goet te maken.

1 4 2 8 .

In den jare 1428. zyn deze navolgende tot de Regeeringe verkoren.

Schepenen.

Vrederic van Drakenborch.

Johan Pot.

Braem van Landskroen.

Willem van Nywenvelt.

Dirc Grawert, Borgermeyster.

Jonge Jan van Lichtenberch.

Jan Trinde.

Jan de Coninc.

Jan Sloyer.

Vranc Goderts zoen.

Peter van Snellenberch.

Reynier Utenham.

Raeden.

Johan Zittert.

Herman Grawert.

Huge Goyert.

Ermbrecht over Ryn.

Eerst van Gruenewoude Jans zoen, Borgermeyster.

Ghifebrecht Boll.

Claes Aelbrechts zoen.

Peter Terinc.

Ja-

Jacob Vrenck.
 Gheryt de Haen.
 Johan Ghisebrechts zoen.
 Johan Geryts zoen.
 Evert van Voskulen.
 Johan Wustinc.
 Johan Walmer.
 Johan Keteler.
 Roeloff van den Zyle.
 Weemmer van Maersfen.
 Herman de Gruter.
 Geryt van Hensbeken.
 Herman die Vroede.
 Reynier Modde.
 Dirc van Houdaen.
 Herman van Steenre.

Oudermannen.

Willem Schade. }
 Bertelmeus Soudenbalch. } Wantfniders.
 Johan Knyff. }
 Claes van Gruenenberch. } Sniders.
 Henric Hafert. }
 Dirc de Goyer Henrix zoen. } Backers.
 Willem van der Woert. }
 Gheryt Beernts zoen. } Moleñaers.
 Claes Jans zoen. }
 Andries Jans zoen. } Lynnewevers.
 Jacob Vrederix zoen. }
 Peter Foyt. } Vleyshouwers.
 Peter Calle. }
 Ghisebrecht Claes zoen. } Vifchcopers.
 Beernt Proys. }
 Claes Steffens zoen. } Louwers.

Hen.

Henric Jacobs zoen.	}	Wollewevers.
Wouter Stevens zoen.		
Lodewich de Wael.	}	Marsluden.
Herman de Witte.		
Willem van Weelde.	}	Botterluden.
Johan van Tyel.		
Jacob Veen.	}	Cordewaniers.
Tideman Vos.		
Robbert Jans zoen.	}	Oudecordewaniers.
Arnt Egberts zoen.		
Gelis van den Velde.	}	Corencopers.
Johan Taets.		
Meister Arnt die Brwn.	}	Steenbickers.
Hubrecht Daniels zoen.		
Hermen Braem.	}	Oudewantfniders.
Evert van Strimaet.		
Huge Walmer.	}	Graeuwerkers.
Jacob Dirckx zoen.		
Ghisebrecht Louwerens zoen.	}	Riemfniders.
Ghisebrecht Keiser.		
Peter Stevens zoen.	}	Bylhouwers.
Willem Arnt Willems zoens zoen.		
Aernt Oge.	}	Smeden.
Johan van Benscoop.		
Claes Florens zoen.	}	Zadelaers.
Geryt Geryts Boudens zoens zoen.		

In het begin van dit jaar heeft Vrouw *Jacoba van Beyeren* den Borchgraaf van Montfoort *Johan* verleit met de Heerlykheden van Linschoten, Hekendorp en den Weert, 't welk door Hertog *Philips van Bourgondien* den zesden September van dit jaar is bevesticht. (1)

Om

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii xi. p. 169. & 171.

Om de Stadts macht ontzachelyker te doen zyn, en meerder volk in 't veld te kunnen brengen tegens hunne vyanden, heeft de Raadt op Palm-avond, by klokluidinge gelast, dat alle, die jaar en dag in de Stadt hadden gewoont, de Stadt zouden moeten dienen, en uittrekken als de klok floeg, zoo wel als andere borgeren en onderzaten, op verbeurte, indien zy dit bevel niet opvolgden, van met hunne Vrouwen en Kinderen, vyf jaren uit de Stadt en een myl van daar te moeten blyven.

Biffchop *Sweder* en zyne begunftigers hebben zich gestadig bezig gehouden, en overleg gemaakt, om, dewyl zy den Postulaat noch de Stadt Utrecht door macht van wapenen niet konden bemachtigen, dezelve door list te vermeesteren. Dus verhaald Heda, dat 'er verscheide zamensweeringen, zelfs tot achtien toe, zyn ontdekt en te niet gelopen. In dit jaar vinde ik in het Buurspraakboek, dat *Aernt Proeys*, Vrydag na Paasch dag, eenen oloop in de Stadt verwekt en getracht heeft eene gemeene bloetstorting en manslag over de gantsche Stadt te maken, en derzelver vyanden ter uitvoer zynen bloeddorftige voornemens in de Stadt te brengen. Uit wat oorzaak deze verbitteringe van *Aernt Proeys* tegens de Regeerders der Stadt gesproten zy, is my onbekent, en ik heb zulks niet kunnen ontdekken. Hy moet een wreevelig, bloetdorftig en ontaart mensch geweest zyn, zynde hy de zoon van den Borgermeester *Berent Proeys*, die, ten tyde van de inkomst van Biffchop *Sweder*, zoo wreedelyk was vermoord, zoo als wy hier voor verhaald hebben. Dus heeft hy aangespannen met de moordenaars van zynen Vader, tegens die genen, die de vrienden van zynen Voortteeler geweest waren, en aan welker voornaamste hy
nauw

nauw vermaagtschap was. Hoe hy dit begonnen en getracht heeft uit te voeren, als mede het gevelde vonnis van den Raadt, staat in het Buurspraakboek van dit jaar Donderdags na Pinxterdag, op deze wyze aangetekent: *Want Arnt Proys mit opset gewapent, om gemene bloetstoringe doer onse Stat te doen, op ter plaetsen gecomen is des Vrydages nae den heiligen Paeschdage leste leden, ende heeft dat bewiset mitten werken, yerste an onsen Oversten, die hem in maesscappen ende in vrenscappen te gemuete quamen, hem te vragen ende doochdeliken tonderwysen, wat by yn sinne hadde, op die selve Overste verradelike gevochten, die gewont ende nedergeslagen heeft, ende meer onser borgere, om die bloetstoringe te beginnen, ende voirganger of te wesen, ende die te volbrengen, die hem ontweken gevreesst heeft, ende daer tot selver tyt Claes van Zoelen onser borger, die in rechter vrenscappen tot hem quam, ende vraechde hem, of by yet begerde, dien by daern boven moortdaliken, ende sonder buede, doert lyf gestoken heeft, daer Claes aen gestorven is, ende hier toe opsat gemaect ende overdragen heeft mit onsen vianden, die tot deser ondaet ende bloetstoringe in onser Stat te brengen. Also die Raet alle dese ondaden voirscreven claerliken ter waerheit gevonden heeft, daerom verbiet men Arnt Proys die Stat ende 't lant van Utrecht (1), van verraderien ende van moirde eweliken op syn lyf. ende yemant die Arnt Proys vengge, en onser Stat doen levende leverde, dien wil die* Raet

(1) Aanmerkelyk is het, dat de Raadt hem niet alleen uit de Stadt, maar zelfs uit het land van Utrecht gebannen heeft, 't welk een bewys uislevet van haar groot gezag in die tyden.

Raet geven twee hondert Hollandse schilden. Hoe hy naderhant in hechtenisse gekomen en gevonden is, zullen wy op 't volgende jaar verhalen.

Kort na dezen gestilden oploop, heeft de Raadt ter klokke opentlyk doen bekend maken, dat alle, zoo Mannen als Vrouwen, die tot hunne jaren gekomen waren, te weten die twintig jaren out waren en daar boven, welke niet ter kerke gingen, en de Misse en Godsdienst niet bywoonden, wekelyks zouden verbeuren eene Beyerfche gulden, welke de Kerkmeesteren der vier Parochiekerken, by hunnen eedt daar op te doen, ieder in zyn kerspel zouden opbeuren, de helft ten voordeele der Parochiekerken, onder welke de bekeurden woonden, en de andere helft tot Stadts behoef, met uitdrukkelyke last aan de Kerkmeesteren, daar van alle veertien dagen bericht te doen aan den Raadt.

Schoon dit Raadts-besluit schynt te bedoelen de bevordering van den uitterlyken Godsdienst, om de menschen yveriger te doen zyn in het horen der Missen en vordere openbare Godsdienst-oeffeningen, in dien tydt gebruikelyk, zoo konde dit middel ook zeer gepast zyn ter ontdekkinge der geenen, die Bisschop *Sweder* bleven aanhangen, en om dus te weten, wie des Raadts verborgene vyanden waren, die gedurige zamenfweeringen in hunne Stadt smeeden, en gelegenheit zochten, om Bisschop *Sweder* wederom binnen te brengen. Want deze, gehoorzamende aan den ban tegens den Postulaat en den Raadt der Stadt door *Sweder* uitgeblixemt, en voor al aan het verbod aan de Geestelyken gedaan, van eenige openbare Godsdienst-oeffeningen te plegen, kwamen niet ter kerke by die Geestelyken, die de beveelen van Bisschop

Sweder vermaaden, en de andere Geestelyken, die daar aan gehoorzaamden, waren meest uit de Stadt geweeken, of, zoo zy gebleven waren, hadden opgehouden de kerken-diensten te doen. Dus konde door dit nauw onderzoek en bekeuringe der geene, die den uitterlyken en openbaren Godsdienst niet waar namen, de Raadt kennen, wie die geene waren, die het met *Sweder* hielden, en van welke zy niets goeds te wachten hadden.

Ik heb hier boven verhaald, dat de Postulaat, als mede de Ridderfchap en de Raadt dezer Stadt de Geestelyken, die op het land en in de Stadt den dienst bleven waarnemen, in hunne bescherminge hadden genomen, voor al met betrekkinge tot hunne goederen en renten. Door dit middel wierd het verder verloop gestuit, en veele, volgens het schryven van Heda, die geweken waren, kwamen wederom, om 't genot hunner inkomsten, en dus een middel van bestaan te hebben. En ten bewyze dat de Regeerders dezer Stadt aan hunne verbintenisse hebben voldaan, hebben zy al vroeg in dit jaar besloten aan het Capittel van *S. Jan* te geven vier hondert en vyftig mudden haver. (1)

Bis-

(1) Dewyl 'er dikwerf in onze Raadtsboeken gewag gemaakt wort van den *Haver van S. Jan*, welke de Stadt jaarlyks opbragt aan het Capittel van *S. Jan*, zal ik om den oorspronk daar van te ontdekken, hier opgeven de brieven, myns wetens noch niet gedrukt, zoo als ik die in een onzer Stadts Copieboeken gevonden hebbe, waar uit blykt, dat die *Haver* tot een erfpacht gegeven is voor eenig land tot de Proofstye van *S. Jan* behorende, gelegen buiten de Weerdpoort in het gerecht van Hogelande, welke de Stadt nodig hadde ter verdiepinge en verbredinge van de rivier de Vecht. Te meer achte ik het niet ondienstig deze brieven hier in te voegen, om dat tot dezen huidigen dag aan het Capittel van *S. Jan* deze erfpacht word betaalt, niet

in haver, maar in geld, gerekent naar den prys des havers.
De Brieven luiden aldus:

„ Nos *Nicolaus de Steen*, Dei gratia Prepositus & Archidiaconus Ecclesie Sancti Johannis Trajectensis, facimus manifestum, quod cum *Godefridus Vastrado* ex locatione sibi facta a predecessore nostro, de consensu Capituli nostri omnes agros sitos in Hogelande, ad nostram Preposituram spectantes, possideat pro annua pensione colendos, datis super hoc literis sub hac forma: *Johannes* Dei gratia Prepositus & Archidiaconus Ecclesie Sancti Johannis Trajectensis, omnibus presentia visuris notum facimus, quod nos de consensu Capituli nostri *Godefrido Vastrado*, presentium conservatori, quoad vixerit, & post ipsum uni heredi suo, scilicet filio vel filie, si filium non habuerit, ab ipso legitime descendenti, & si absque liberis decesserit, *Henrico* fratri suo, quo ad vitam suam, omnes agros nostros, sitos in Hogenlande, colendos contulimus pro quadringentis modis avene, dativae & legaliter sex modis avene minus, quos solvet *Gerardus de Hogelande*, & ipse *Godefridus*, vel successor ejus, ut premissum est, Officiato nostro satisfaciet certis temporibus, ad serviendum Capitulo antedicto, & insuper ipse habebit utilitatem de avena ad dictam terram colendam, dummodo foveas impleat, & in debito statu conservet terram supra dictam. Et ipse dabit Officiato nostro, vel ejus heres, ut dictum est, optimam avenam, quam inveniet ad emendum, & etiam ei, vel ejus heredi pro tempore extanti, de quolibet modio denarius refundetur. Et omne impedimentum de aggeribus, & omne dampnum, quod idem *Godefridus*, vel eidem in dictis bonis succedens, occasione nostra & Canonicorum Sancti Johannis predictae receperit, hoc ipsi ad existimationem proborum virorum refundetur, generali plaga duntaxat excepta. Et nos Prepositus dabimus dicto *Godefrido*, seu ejus heredi singulis annis decem solidos Trajectenses in vigilia beati Remigii persolvendos. In cuius rei memoriam presens scriptum dicto *Godefrido* contulimus, sigillis nostris & Capituli nostri roboratum. Datum anno Domini M. & nonagesimo sexto (NB. dit is een schryffout, zynde overgellagen CC¹ moete de deze brief in 't jaar 1296. geschreven zyn), in crastino beati Remigii. Nos demum tempore, quo caristia frugum esse ceperit propter habundantiam aque pluvialis, timentes de pensione nostra predicta defraudari, fruges in dictis agris tunc existentes ad cautelam fecimus arrestari. propter quod dictus *Godefridus* pro dicta arrestatione redimenda, & pro
„ dicta

22 dicta pensione solvenda, nobis constituit fidejussores pro
 23 se, videlicet *Johannem Rotardi* civem Trajectensem, &
 24 *Wilhelmum Godefridi de Futsaes*, sub hac conventionione,
 25 quod si dicti fidejussores occasione dicte fidejussionis ali-
 26 quod dampnum incurrerent, vel expensas facerent, quod
 27 dictos agros sive terras predictas possidere deberent eo jure,
 28 quo dictus *Godefridus Vastract* eos possidet, prout litere pre-
 29 decessoris nostri superius prenominatè loquuntur de *Godefri-
 30 do Vastradi* supra dicto, donec omnia dampna & expensas,
 31 que & quas propter hoc sustinuerint & fecerint, integre recu-
 32 peraverint & complete, & de hoc stare & credere debet sim-
 33 plici dicto eorum & cuilibet eorum, salva pensione predicta,
 34 nobis & successori nostro, juxta tenorem dictarum literarum
 35 predecessoris nostri annis singulis persolvenda. Ita tamen,
 36 quod dicta possessio dictorum fidejussorum ultra tempus vite
 37 illorum, qui in dictis literis predecessoris nostri sient in-
 38 scripti, non duraret. Quibus sic actis dictus *Godefridus
 39 Vastrade* literas predictas, super dictis terris a predeces-
 40 sore nostro obtentas, dictis fidejussoribus suis coram no-
 41 bis resignavit, nos rogans instanter, ut dictis fidejussori-
 42 bus suis, ob firmiorem securitatem eorum, nostras dare-
 43 mus literas super omnibus enarratis. Nos igitur
 44 dictorum fidejussorum indemnitati consulere volentes,
 45 tam propter veritatem rei sic geste, quam propter dictum,
 46 sive permissionem, pronuntiationemque reverendi Patris,
 47 Domini *Guidonis* Episcopi Trajectensis, qui controver-
 48 siam prenominatam, inter dictos fidejussores & nos, occa-
 49 sione premissorum exortam, terminavit, premissis omnibus
 50 una cum Capitulo nostro consentimus, & in testimonium
 51 & roboris firmitatem premissorum presentes literas dictis
 52 *Johanni & Wilhelmo* fidejussoribus tradidimus, sigillis no-
 53 stris & Capituli nostri sigillatas, & nos talium antedicto-
 54 rum constitemur ad dictum Episcopi & ad preces Prepositi
 55 predictorum premissis omnibus consensisse, & sigillum no-
 56 strum presentibus apposuisse in testimonium premissorum.
 57 datum anno millesimo CCC. decimo sexto feria sexta post
 58 festum Nicolai Episcopi.

Onder dezen brief stont: *Nota. Denarius de quolibet modio
 refundendus, erit denarius nigrorum Turonensium, quorum XII.
 faciunt solidum, & viginti solidi faciunt libram, & libra nigro-
 rum Turonensium juxta ordinationem bone memorie domini Gui-
 donis Episcopi Trajectensis valet novem placken Dordracenses.*

In de betalinge van deze erfpacht, die de Stadt jaarlyks
 doet aan her Capittel van S. Jan, word voor den swarten tour-
 noys afgetrokken den twaalfden penning.

De uitspraak van Bischoep *Guido* over het verschil tusschen den Proost *Nicolaas*, die ook *Colyn* genoemd wordt, (ziet Drakenborch Aanzegzel op de Kerkelyke Oudheden van Nederland blad. 186.) en tusschen de voorgemelde borgen, is van dezen inhoud:

„ *Guido Dei gratia* Episcopus Trajectensis, universis pre-
 „ sentia visuris salutem, cum noticia veritatis. In questione
 „ dudum haectenus inter domibum *Colinum* Prepositum Ec-
 „ clesie sancti *Johannis* Trajectensis ex una parte, & *Johan-*
 „ *nem Rotardi*, & *Wilhelmum Godefridi* ex altera ventila-
 „ ta, compromissionem in nos suscepto, vel ab eisdem par-
 „ tibus hinc & inde exquisitum exquirendum, & considera-
 „ tum considerandum, discretorum usi consilio & proborum
 „ e Provincia nostra Trajectensi: videlicet quod *Johannes*
 „ & *Wilhelmus* predicti satisfaciant integre de quadringen-
 „ tis modis avene, minus sex modis avene, temporibus
 „ debitis & consuetis, pro pacto presentis anni, de terris
 „ memorati Prepositi, quas possident *Johannes* & *Wilhel-*
 „ *mus* memorati. Preterea idem *Wilhelmus* & *Johannes*
 „ solvent jam dicto Preposito pro ducentis & quadraginta
 „ quatuor modis avene, qui de pacto anni proximi preteri-
 „ ti restant adhuc solvendi, pro quolibet modio sedecim so-
 „ lidos nigrorum Turonensium. Et nihilominus quum dictus
 „ Prepositus ipsi *Johanni* de quadraginta modis avene per
 „ eundem prefato Preposito eodem anno preterito mutuatum
 „ exsolvit viginti quinque solidos nigrorum Turonensium
 „ pro quolibet modio avene detento, & nunc duntaxat se-
 „ decim solidos recuperabit de quolibet modio avene deten-
 „ te de pacto ejusdem anni preteriti refundet idem *Johan-*
 „ *nes* dicto Preposito de quolibet dictorum quinquaginta mo-
 „ diorum novem solidos dicte monete ad gratiam ipsius Pre-
 „ positi, pro sue benignitatis arbitrio faciendam. Insuper
 „ idem Prepositus sepe dictis *Johanni* & *Wilhelmo* procura-
 „ bit literas, sui & Capituli sui sancti *Johannis* Trajectensis
 „ sigillis sigillatas, sub hac forma & tenore, quod prefati
 „ *Johannes* & *Wilhelmus* possidebunt dictas terras omni ju-
 „ re, prout litere ejusdem Prepositi & ejus Capituli tenent,
 „ & *Godefrido Vastradi* super dictis terris date loquuntur,
 „ & ad tempora vite inscriptorum in eisdem, donec omnia
 „ dampna, que dicti *Johannes* & *Wilhelmus* occasione dicti
 „ *Godefridi Vastradi*, & dictarum terrarum pertulerunt &
 „ perferent, recuperaverint ad simplex dictum eorundem,
 „ salvo sepedicto Preposito pacto suo, sibi juxta tenorem
 „ dictarum literarum annis singulis persolvendo, presentium
 „ nostrarum literarum testimonio. Datum anno Domini
 „ MCCC

„ MCCC. septimo decimo, in vigilia Nicolai Episcopi.
 „ Hoe nu de Stadt aan dit land gekomen is, en op welke
 „ voorwaarden, blykt uit deze twee navolgende brieven:
 „ Dit zyn die voerwaerden, die gemaect zyn tusschen
 „ Heer *Aernt Loef Proest*, ende den Deken ende gemene Ca-
 „ pittel van sunte Johan t'Utrecht aen die een zide, ende
 „ den gemenen Raat, ende gemene gilden der Stadt van
 „ Utrecht aen die ander zyde, dat die Proest, Deken ende
 „ Capittel voersceyt mit gansen beraden hebben gegeven mit
 „ gemener consente *Heyne Roelof* borger t'Utrecht, ende
 „ zinen erfnamen, op enen ende den outsten te comen tot
 „ enen erfpacht ewelike te duren, die sel ingaen, alse *Va-*
 „ *sstraet van den Enge* niet meer en is, dat goet ten Enge,
 „ gelegen op 't hoge lant by Utrecht, dat des Goedshuys is
 „ van sunte Johan voersceyt, ende dat *Fan* Heer *Roetaerds*
 „ soen, ende *Vastraet van den Enge* nu in pachte hebben
 „ van den Heren van sunte Johan, ende der Proestien voer-
 „ screve, mit allen dat daer toe behoert, ende behoren mach
 „ mitten rechte, om vyfthalf hondert mudde haveren sjaers
 „ te betalen &c., alse *Fans* brief Heer *Roetaert* sone hout, in
 „ maniere, dat die Stat van Utrecht doer dat voerscreve goet
 „ by den Here wille voerscreve, ende by consent *Fans* Heer
 „ *Roetard* sone, ende *Vastraet van den Enge*, die noch rech-
 „ te aen dien goede hebben, als hoer brieven spreken, een
 „ diep uter Vecht, ende weder in die Vecht, gemaect heb-
 „ ben, dat mitten wegen, die daer besyden gaen, hout en-
 „ de houden sel aen die brede ses roeden na die Strichtse
 „ maete. Ende want dat erve alsoe doergegraven, mitten
 „ wege voersceyt loopt op de maet van drien mergen, soe
 „ heeft die Stat in dien versette den Goedshuys van sunte
 „ Johan voerscreve totter Proestien behoef weder gegeven
 „ drie mergen lants gelegen &c. welke drie mergen *Heyn*
 „ *Roelof* voerscreve, ende syn erfnamen hebben sullen mit-
 „ ten anderen goeden in erfpacht, ende in dien selven pacht.
 „ Voert soe heeft die Stat den Heeren voerscreven in die
 „ hant geset een halve hoef lants gelegen &c. in manieren,
 „ waer dat zake, dat *Heyn Roelof* voerscreve, of zyn erf-
 „ namen dien voerscreve pacht niet en betaelde in allen ma-
 „ nieren, als voerscreven is, soe vielen hy ende syn erfna-
 „ men van allen rechte, dat zy aen desen voerscreve goede
 „ hadden, alsoe veer als die Proest, die in dien tiden ware,
 „ dat opnemen woude, ende nochtant waer hy sculdich dien
 „ versetenen pacht te betalen, ende die halve hoeve zoude
 „ die Proest tot zynre Proestie dan vrylike blyven; mer dat
 „ diep ende wege voerscreve souden blyven eweliken, als zy

" nu gemaect zyn; behouden dat die Stat dat dyep ende we-
 " gen voerscreven vergraven ende vernyen moegen tot ha-
 " ren oerbaer, alst hem goetdunct: ende behouden den Proest
 " voerscreve, ende zynre Proestynen, al zyn rechts wryes te
 " water ende te lande. Ende voert waer dat zake, dat *Heyne*
 " *Roelof* voerscreve, of zyn erfnamen, dien erfacht van desen
 " voerscreve goede versuymde, ende die Proest dat goet
 " opname alsoe, ende in allen manieren, als voerscreven is,
 " soe soude die Stat van Utrecht voerscreve die Heren voer-
 " genoemt voldoen van allen gebreken, dat zy hadden van
 " des leste jaers pacht des voerscreve goods. Voert waer dat
 " zake, dat *Johan* ende *Vastraet* voerscreve quyt seelden
 " wouden sulc recht, als zy hebben aen desen voerscreve
 " goede, soe soude *Heyn Roelof* voerscreve, ende zyn erf-
 " namen, alsoe lange, als desen voerscreve *Vastraet* leeft,
 " dat goet hebben in allen desen voerwarden, als die brie-
 " ven spreken, die *Johan* ende *Vastraet* voerscreve op dat
 " goet nu hebben.

" Wy ghemenen Raet ende gilden der Stat van Utrecht
 " doen verstaen allen luden, dat wy mit gansen berade, om
 " oerbaer onser Stat voerscreve, over een gedragen zyn
 " mitten eersamen luden, Heren *Aernt Loef* Proest, mitten
 " Deken, ende mitten gemene Capittel tot sunte Johan
 " t'Utrecht in voerwaerde als een cedel hout, bezegelt mit
 " onser Stat zegel, daer dese brief doer ghestoken is: ende
 " hebben die Heren geloeft van sunte Johan voerscreven,
 " dat wy tusschen dit ende sunte Mertens dage in den wyn-
 " ter naestcomende, volwaren sullen ende voldoen den He-
 " ren voerscreven in allen manieren, als die cedel hout, en-
 " de die meuinge daer of is, sonder alderhand archeyt: be-
 " houden des waer dat zake, dat wy by onfengenoege bin-
 " nen desen tiden niet gecrigen en mochten binnen des voer-
 " screve Proeste gerechte alsoe veel erfs als die mate belo-
 " pen sal van den dyepe, dat wy graven sullen, ende van
 " den wegen, die daer by leggen sullen, dat wy den voer-
 " screven Heren geven alsoe veel hofsteden binnen Utrecht,
 " die alsoe goet wesen souden, ende alsoe veel souden mo-
 " gen renthen, als dit voerscreve erve renthen soude mo-
 " ghen, by seggen Heren *Aernt* Proest voerscreve, Meyster
 " *Huge Vastinc* Canonic ten Doem, ende Here *Henric van*
 " *den Ryn* Canonic tot sunte Jan voerscreve, ofte hoer twyer
 " van hem dryen, waert dat hoere een niet seggen en mochte
 " of en woude in manieren, dat wy binnen een jaer, dat
 " naestcomen sel, na sunte Martensdage voerscreve, die voer-
 " seyde hofsteden bescudden ende weder aen ons lossen mo-
 " gen

" gen mitten erve voerscreve, als die cedel hout. Mer en
 " lossen wy der niet, soe souden die hofsteden den heren
 " voerscreven bliven in alle die steden, alse dat erve zoude
 " gedaen hebben, dat wy hem bewyft zouden hebben, als
 " dese voerscreve cedel hout. Waer oec dat zake, dat wy
 " mitter voerscreve voerworden, als die cedel hout, ende
 " hier voer ghesaget is, binnen deser voerscyder tyt sunte
 " Martensmisse naestcomende niet en volvoeren, soe verlo-
 " ren wy een pœn van vyf hondert pont zwarter tornoyse,
 " tot der Heren behoef voerscreven. waer dat wy hem die
 " pene voerscreve niet en betaelden, noch wt en reykende,
 " soe souden wy, of twe goede mannen, die wy voer ons
 " dan leggen sullen, ende onse borgen, die wy hier op heb-
 " ben geset, mit ghesamender hant, ende elc voer al, alse
 " *Johan Here Rotaerd sone, Ghysbert uten Werde, Hen-
 " ric van Leuwenberch, Ghysbert Gunter, Aernt van den
 " Velde, Johan Aloskyn, Dirck Romer, Jacob van den
 " Steenhuys, Willam Hout, ende Mengde Heyne*, onse
 " borgen, te maninge des Proest van sunte Johan voergenoemt,
 " of des genen, die daer Proest wesen sal in den tyt, of
 " syns sekens bode, incomen sonder enich wederseggen, al-
 " soe wie eerst gemaent wort, die sal eerst incomen binnen
 " Utrecht in ene herberghe, daermen ons inwyft, aldaer des
 " dages rechte maelyden te eten, ons selven te winnen, van
 " daer niet te scyden. noch onser geen en mach mit syn
 " aendeel quyt wesen van deser voergenoemde pene, dien
 " Heeren van sinte Johan voergenoemt. en syn van dese voer-
 " screve voerwaarden voldaan in allen manieren, als voer-
 " screven is, mitten costen, dien sy deden om ons ende on-
 " se voerscreve borgen in te manen. Ende soe wie dan on-
 " sen voerscreven borgen dan lage voer ander scout, of sel-
 " ve niet leysten en mochte, die sal voer hem leggen enen
 " anderen goeden man. Ende waer dat zake, dat enich van
 " onsen voerscreven borgen hieren binnes storve, dat God
 " verbieden moet, soe sellen gemene Raet ende gilden der
 " Stat van Utrecht, principaële sacwouden voerscreve, set-
 " ten enen anderen goeden man in des genen stat, die van
 " onsen voerscreve borgen gestorven waer, binnen viertien
 " dagen na synre doot, of wy, ende die gene, die van on-
 " sen voerscreve borgen te live bliven, sullen daer voer in
 " comen leysten, als voerscreven is, alsoe langh ent wy enen
 " anderen goeden borge hebben geset in des dode stede.
 " Ende waert dat yemant van ons hier of syn trouwe verbra-
 " ke, dat God verbieden moet, daer mede en moegen hem
 " die ander niet beschudden, noch die Proest voerscreve

" of zyn gewaerde boden, ende is nyemant souldich trou-
 " weloos te scelden noch te verwinnen mit enigen rechte,
 " hi en wilt doen, noch men selt hem niet vergen.
 " Alle die voerscreve voerwarde geloven wy gemene Raet
 " ende gilden der Stat van Utrecht, saecwoudige voerscre-
 " ve, ende wy *Johan Here Roetard soen, Gysbrecht uten*
 " *Weerd, Henric van Lenwenberch, Ghysbrecht Guanter,*
 " *Aerndt van den Velde, Johan Alwebyn, Dirck Roemer,*
 " *Jacob van den Steenbuys, Willem Hout, ende Mengde*
 " *Heyne,* borgen voorgenoemt, mit gesamender hant, en-
 " de elc voer al, mit goeder trouwen, ende sonder alrehtant
 " archeit, vast ende stade te houden, ende vol te doen. En-
 " de op dat dit vaste ende stade blyft, soe hebben wy mene
 " Raet ende gilden der Stat van Utrecht onser Stat zegel,
 " ende wy borgen voirgenoemt ons selfs zegelen aen desen
 " brief gedaen. Gegeven in 't jaer ons Heren dusent drie
 " hondert ende achten dartich, des vrydachs voer Pynx-
 " teren.

Ik bidde den Lezer om verschoninge, zoo het hem vervee-
 len mochte dit bovenstaande hier te zien ingelast, hebbende
 de verschillen, die de Heeren Regeerders dezer Stadt zedert
 eenige jaren met de andere Leeden der Regeeringe over het
 verdiepen van den Vaartschen Rhyn gehadt hebben, my daar
 aanleidinge toe gegeven; dewyl hier uit klaar blykt, dat de
 Stadt niet dan onder zeer kostbaare voorwaarden dit land
 verkregen heeft, alleen om de Vecht te verdiepen en te ver-
 breiden, en dus de af en aankomst der schepen van, tot, en
 langs hunne Stadt gemakkelyker te maken; en kost deze erf-
 pacht noch jaarlyks doorgaans omtrent vier hondert guldens,
 en ook wel daar boven, zynde eene grote somme voor zoo
 weinig lands. Als men hier by aanmerkt, dat de Stadt in
 het begin van de zeventiende eeuw plechtig met de twee an-
 dere Leden van den Staat over een gekomen is, om niet al-
 leen dat gedeelte van de Vecht, maar zelfs van buiten de
 Tollesteeg-poort, de grachten langs de Stadts Cingels en
 zoo voorts langs de Weerd, te verdiepen en vaarbaar te
 houden, op dat de Vaart uit de Lek tot in de Vecht al-
 tyd open en bruikbaar zoude kunnen zyn, en de Staten
 zich verplicht hebben den Vaartschen Rhyn behoorlyk te
 diepen, en dat de Stadt sfiptelyk aan haar verband voldoet,
 en hun Ed. Mog. hoe dikwils en sterk zedert eenige jaren
 daar toe door de Regeerders der Stadt vermaant en aan-
 gezocht, weigerig blyven hunne verplichtinge na te ko-
 men; zoo kan men licht opmaken, dat de Stadt eene
 groote somme gelds reets uitgegeven heeft, om niet alleen

Biffchop *Sweder* heeft by eenen brief (1) die van Cuylenburch bevesticht in hunne tolvryheden door het Sticht, waar van zy zedert eenigen tydt geen genot hadden gehad, immers waar in hen, zedert zy den voornoemden Biffchop hadden aangehangen, indracht gedaan was; en dat voor de trouwe dienften, die zy hem gedaan hadden in dit jaar, wanneer *Jan Heer van Buuren*, en Prooft tot Aken, de Stadt Cuylenburch trachtende by nacht te beklimmen, en te vermeerteren, door de borgers kloekmoedig was afgeslagen en zelfs gedood. (2)

Nat

ten dienfte dezer Stadts inwoonderen, maar zelfs van het geheele Landschap, en ook ten voordeel der tolln van hun Ed. Mog. de vaart tot in de Vecht, bekwaam te houden, om door groote schepen, van boven uit Duitschland naar Amsterdam varende, gebruikt te konnen worden; en dat al dat geld, nu over de drie eeuwen lang door de Stadt ter verdiepinge en verbredinge van de Vecht uitgegeven, boven de groote onkosten ter verdiepinge van de Stadts grachten gedaan, genoegzaam te vergeefs verspilt is. En dewyl thans de Vaartfche Rhyu zoo zeer verland en ondiep geworden is, dat byna geen geladen schepen daar door konnen, en hun Ed. Mog. niet konnen besluiten ter voldoeninge hunner verbintenisse dezelve te laten verdiepen en uithalen, zoo zal binnen korte jaren die Vaart moeten verlopen, de Rhyu-schippers van boven komende eenen anderen omweg moeten nemen om t'Amsterdam te komen, en dus de Staten en de Stadt een onherstelbaar nadeel worden toegebracht.

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii p. 378.

(2) Ziet Pontanus en Slichtenhorft in 't ix. Boek der Geldersche Geschied. Hermannus Cornerus in zyne Chronyk by Eccard. tom. II. Corpor. Histor. medii aevi, verhaalt, dat Hendrik van Bueren een aanflag gemaakt hebbende om Cuylenburch in te neemen, over de brugge, die over den *Yffel* gelegd was, Stadtswaarts willende trekken, door het instorten van die brugge, met veel volk was verdronken, en dus dien aanflag mislukt was; noemende hy de rivier, waar over die brugge gelegd was, den *Yffel*, in plaats van de *Lok*. Doch op dezcs Schryvers zeggen is geen staat te maken.

Naderhant in het begin van Oogstmaand heeft *Diepbolt* met *Willem* Heer van *Buuren*, broeder van *Jan* de Stadt Thiel zoeken t'overrompelen, doch te vergeefs, volgens het verhaal van *Pontanus* en *Slichtenhorst*.

De Utrechters hebben te dezer tydt eene grote overwinninge behaalt op de krygsmacht van Hertog *Philips van Bourgondien*, die vyf duizent mannen, meest oorspronkelyk uit *Picardien*, en welke hy in zyne bezoldinge hadde, onder het geleide van *Roedolf van Westkerke*, naar het Sticht hadde gezonden. Deze *Picarden* waren te dezer tydt zeer vermaart wegens hunne ervarenheit in het behandelen van pyl en boog; want volgens de aanmerkingen van den Heer *Vossius* in het xx. boek zyn'er jaarboeken, wierden de musketten te dier tydt niet dan in belegeringen gebruikt. Dit volk aan de Vecht by *Breukelen* komende, wierden daar wel enigzints door de boeren gestuit, doch zoude dien hoop haast vermeerst hebben, zoo die van *Utrecht* de landlieden niet te hulp waren gekomen; welke met eene grote dapperheit kloekmoedig de *Picarden* aanvielen, en hen versloegen, ruim duizent van dezelve ter neder vellende, en vier hondert gevangen krygende, in welken strydt zy acht vaandelen der vyanden bekomen, en dezelve naar *Utrecht* gebracht hebben, welke in de *Domskerke* in zegenpraal zyn opgehangen.

Schoon *Heda* verhaald, dat in het volgende jaar eerst de vrede tusschen den Hertog van *Bourgondien* met zyne helperen, en den *Postulaat*, de Stadt en het Gesticht van *Utrecht* aan beide zyde van den *Yssel*, en hunne helperen, getroffen is, zoo vinde ik echter in het *Buurspraakboek* van dit jaar, des *Saturdags* na *Elifabeth* aangetekent, dat

de Raadt de borgeren en ingezetenen heeft doen aankondigen, dat 'er een bestand, of stilstand van wapenen beraamd was voor eenigen tydt, te weten van Vrydags voor Elifabeth tot alre kinderen dag toe, en dat ook door toedoen van den Hertog van *Cleve* insgelyks vrede gemaakt was met den Hertog van *Gelre*, in te gaan als voren en te duuren viert weken lang, welke tydt verlopen zynde, dezelve zoo met Hollandt als met den Hertog van *Gelre* van tydt tot tydt verlengt is. Gedurende welken tyd geen van beiden den anderen te water of te land zoude beleedigen, ieder blyven op zyn grond, zoo nochtans, dat beide de Zuiderzee bevaren, en ook ter verrichtinge hunner zaken komen konden van de *Mars* tot *Rbeenen*, als mede te *Hoewelacken* en *Scherpenzeel*; de bodens zouden vry over en weder gaan, doch vermochten niet naar uitheemsche Heeren te trekken, of brieven aan dezelve bestellen, strekkende tot verkortinge van den een of den ander; aan de bezettingen van het Slot *ter Horst* zoude geoorloft zyn de aangrenzende Veluwe te bezoeken, gelyk mede Hertog *Aernout*, gedurende de byeenkomst, welke op het Slot *ter Horst* was aangelegt, zoo lang hy daar vertoefde, door het Sticht van Utrecht, en over de Grebbe allen nodigen toevoer zoude mogen bekomen (1). Dit bestand, met uitsluitinge van Bisschop *Sweder*, wiens zaak noch den Hertog van *Bourgondien*, noch den Hertog van *Gelder*, zich meer aantrokken, latende hem in zyn geheel en op zyne wiken dryven, is in het volgende jaar in eene vrede verandert, vooral na dat de verschillen tusschen Hertog *Philips van Brabant*, en den Her-

(1) Ziet *Pontanus* en *Slichtenh.* ix. boek der *Gelder. Gesch.*

Hertog van *Gelre*, door toedoen van Hertog *Philips van Bourgondien* waren vereffent, en dus den oorlog, waar toe *Diepbolt* den Hertog van *Brabant* aanporde, voorgekomen was.

Deze bevreediging was een gevolg van de zoene, den 3. July te Delft tusschen *Vrouw Jacoba van Beyeren* en Hertog *Philips van Bourgondien* gesloten (1), en dus zyn *Holland* en het *Sticht* ieder wederom in haare geruste bezittinge gekomen, als wy op het jaar 1430. zullen melden.

Ik vinde dat in dit jaar aan *Dirk Borren*, *Schepen Schryver*, dat is, *Secretaris* van het *Gerecht*, eene nadere ordre, waar na zich te gedragen, gegeven is; welke, vermits in ons *Utrechts Placcaatboek*, III. deel, bladz. 263. niet vermeld word, ik geoordeelt hebbe, hier niet te moeten overflaan.

Des vrydags na sinte Kathrinen dach, is een raminge gbemaect op Dirck Borren der Scepen scriver, by Scepen, Rade ende de gemene Oudermans, in der maniere nabescreve, daer by sinen eedt in tegenwoerdicheyt 's raets op gedaen heeft te houden ende te voldoen.

In den eersten, dat by hem gene dinck onderwyn-den en sell, noch gene dingtael maken en sel, noch helpen maken, noch raet te geven in enigen saken, die der Scepen recht ruerende syn.

Item dair men erfpacht overgeven sel, dair sel men in den nywen brieff rueren den ouden erfpacht-brieff, ende de leste gifte, die dat goet jaer ende dach

(1) Welke zoene gelezen kan worden tom. II. Corps Diplomat. p. 218.

dach beseten hebben, ende de meer overgifte sel men wlaten, ende scriven dat in den nywen brieff, dat een mit allen recht gecomen ende ghevesticht is, dat is gemaect omme de brieven te corten, ende dat gemene gelt te sparen.

Item selmen van een plecht nemen van schriben een botken, ende wat brieven dair meerre syn, dair sel men of geven van schriben na den beloop, datter vele plechten in syn.

Item dat dese Clerck en geen erfnisse copen en sell, omme voort te vercopen, off tot yemants behoeff.

Item sel dese Clerck sinen eedt hier op doen dit te bouden ende te voldoen, sonder argelyst, van alle punten voirscreven, ende hem verwilcoren, waer dat by in enige punten bruekich werde, dat de Schepen, die in der tyt waren, hem dair op bevonden, soude by des dienst quyt wesen.

1 4 2 9.

In den jare 1429. zyn deze navolgende perzonen tot de Stadts Regeeringe verkoren.

Schepenen.

Willem van Winsen, Borgermeister.

Willem van Alenderp.

Godert Koeninc.

Peigrim de Wael.

Jacob die Voecht.

Willem van Gent.

Henric Vrencke.

Reynier van Tetwyc.

Adriaan van Lantscroen.

Henric Trinde.

Goed-

Goedscalc van Winsen.

Johan van Jutfaes.

Raden.

Peter over die Vecht.

Egbrecht van Gruenenberch.

Loeff Hafert.

Claes Martens zoen.

Henric Jacobs zoen.

Johan Grawert.

Johan Proys van Lichtenberch, Borgermeister.

Johan Rwfische Peters zoen.

Vrederic van Steenre.

Henric van Scalewyc.

Johan van Hamelenberch.

Johan Nypyfer.

Ghisebrecht van der Horft.

Matheus Pot.

Jorden Wouters zoen.

Jan Tullen zoen.

Evert Clyaes zoen.

Roeloff Tidemans zoen.

Ghisebrecht de Gruter.

Willem Holle de Verwers zoen.

Gheryt Bolle.

Henric van Loenresloet.

Gheryt Voern van Kersberch.

Jacob Geryts zoen.

Oudermannen.

Steven van Zulen.

Braem van Lichtenberch. } Wantfniders.

Gheryt

- Gheryt Knyff. } Sniders.
 Henric Stamer. }
 Jacob Scrodekyn. } Backers.
 Herberen Spiker. }
 Geryt van Maerfen. } Molenaers.
 Peter Zaffe. }
 Willem van Mondyc. } Lynnewevers.
 Dirc Ghisebrechts zoen. }
 Egbrecht Paelvoet. } Vleyshouwers.
 Jan Foyt. }
 Wouter Hermans. } Vischcopers.
 Johan van Raephorst. }
 Henric Moerkem. } Louwers.
 Jacob Proys. }
 Geryt Aelbertsen. } Wollewevers.
 Jacob Dircx zoen de Verwer. }
 Henric de Wit. } Marsluden.
 Lambrecht van Zulen. }
 Arnt van Tyele. } Botterluden.
 Gelys van Gellinchem. }
 Roeloff uten Elswert. } Cordewaniers.
 Peter van Abcoude. }
 Jacob Schout. } Oudecordewaniers.
 Henric Buddinc. }
 Tideman Dedel. } Corencopers.
 Baudekem Wimkens zoen. }
 Peter Hubrecht Daniels zoen. } Steenbickers.
 Peter Hubrechts zoen. }
 Willem van der Meern. } Oudewantfniders.
 Willem Block. }
 Henric Jan Clyaes zoen. } Graeuwerkers.
 Evert Geryts zoen. }
 Gheryt de Keyser. } Riemfniders.
 Arnt Hoet. }

Reiner Aernt zoen. } Bylhouters.
 Geryt van Vlueten. }
 Vrederic van Drakenborch. } Smeden.
 Peter Rwfliche. }
 Willem Jans zoen. } Zadelaars.
 Lambert Meynsen zoen. }

Ik heb hier voor verhaald de straff-oeffeninge in den jare 1426. door den Raadt genomen over die geene, die zich schuldig hadden gemaakt aan den gruwelyken moort van den Borgermeester *Berent Proeys*, en de vordere wandaden, ten tyde des inkomft van Biffchop *Sweder* gepleecht. Veele derzelve waren gebannen, en uit de Stadt gezet, welke, naar de gewoonte van dien tyd, oorveede gedaan, en plechtelyk gezworen hadden, geen nadeel aan de Stadt, Regeerders, borgeren of onderzaten van dezelve te zullen doen, en dat zy zich eenige mylen van de Stadt zouden onthouden. Sommige van hen hebben hunnen eedt nagekomen; maar andere, te weten *Claes Sloyer*, *Tideman van Dorffchen*, *Willem van Dorffchen* zyn zoon, *Willem de Witte*, *Jan de Witte de Louwer*, *Hendrik Ram*, *Claes van Loenen*, *Lambrecht Peters* zoon, en *Claes van Heemstede*, hebben hunne oorveede gebroken, en, zich in des vyands Sloten begeven hebbende, dagelyks raad gehouden en overleg gemaakt, om de Stadt te overvallen, en zelfs geen geld gefpaart, om daar toe helpers te verkrygen. Vermits zy nu hier door zich aan meenedigheit hadden schuldig gemaakt, heeft de Raadt op St. Agnieten avont ter klokke laten afkondigen, dat, zo wie eenige der voorgemelde ballingen leverde in Stadts handen, hy voor ieder hebben zoude vier hondert Beyersche Guldens, zyn-
de

de ook 't zelve geld gezet op de lyven van *Stevett Huberts* zoon, en *Jan Haeck*, schoon dezelve geene oorveede gedaan hadde. En zoo iemand, hen willende vangen, tegenstand ontmoetede, en hen ter nedervelde, zoude hy van ieder doodgeslagen ontfangen twee hondert Beyersche guldens. En, vermits deze ballingen veele arme en onnozele menschen door geld tot hen gelokt hadden, die de Stadt verlaten en zich by hen begeben hadden, om hen in het uitvoeren hunner booze voornemens behulpzaam te zyn, heeft de Raadt aan die uitgewekene, indien zy een der voorge- melde ballingen levendig aan de Stadt leverde, of doodfloegen, boven het gestelde loon van 400. en 200. Beyersche guldens, beloofd en toegezeit vergevinge hunner begane misdaden, zoo dat zy strafeloos wederom zouden mogen komen in de Stadt, en hunne verlore borgerfchap wederom krygen. En zoo wie iemand der gene, die zich zoo hadden laten omkopen, vong, zoude een hondert, en zoo hy hem doodfloeg, vyftig Beyersche guldens hebben, en zoo iemand hunner den Raadt, als de ballingen op reis waren om de Stadt te overval- len, tydig waarschouwde, en zy verslagen wierden, zoude die geene, die deze kennisse gegeven hadde, 1000. en zoo zy te rug weeken, en niet overwonnen wierden, hondert Beyersche guldens van Stadts wegen ontfangen. En vermits *Arnt Proeys* met deze ballingen aangespannen hadde, en op allerlei wyze de Stadt trachten te overrompe- len, heeft de Raadt zich verbonden 1000. guldens te zullen vereeren aan die geene, die hem leven- dig vong, en 500. guldens aan die hem doodfloeg. Vervolgens verklaart de Raadt in het laatste van dit Raadsbesluit, dat die Stat boer alre hoeftbeer we-

fen sal van allen vangnisse ende doitslage voirscreve, voir allen boren vrenden ende magen, ende van allen saken die hem dair off comen mochten. Waar door de Stadt zich verbond, alle vervolg, die op hen, of op hunne namaagschap daar over zoude worden ondernomen, op zich te nemen, en hen daar van te bevryden. Dit zag voornamentlyk op het recht, dat, naar de gewoontens van die tyden, de naaftbestaande van eenen ter dood gewonden oeffenden, om wrake te nemen over den beganen manslag, niet alleen op den dader, maar zelfs op deszelfs namaagschap, zoo lang de doode niet verzoent was. (1)

Aernt

(1) Wy hebben hier voor al aangetekent hoe de doodslagen outstyds gestraft wierden. Doch schoon de doodslager aan den lyve by den wereldschen Rechter zynen verdienden loon niet ontfong, zoo konde hy echter niet ontvlieden de woede der naaftbestaanden, aan welker vervolg hy, en zyne namaagschap bloot stond, zoo lang de doode niet verzoent en dus dezelve in vrede gezet was. Op dat derhalven de bloetvergieter tydt en gelegenheit zoude hebben, om de wreede handen der naaftbestaande te ontwyken, hadde de Raadt dezer Stadt in den jare 1397. verboden wrake te neemen binnen vier en twintig uren na den beganen manslag, zullende de geene, die eerder wrake nam, voor eenen vredebreuker gehouden worden, en dus strafbaar zyn aan den lyve. In dezen tusschentydt van xxiv. uren begaven doorgaans de manslachtige zich of in een klooster, of wel gingen zy van zelfs in Stadts gevangenhuis, en verzochten den Raadt de verzoeninge met des overledens vrienden te willen uitwerken, die dan eenige uit den hunnen afzonderden om dit werk te bevorderen. Welke met de vrienden gehandelt en hen te vrede gestelt hebbende, dan dien doodslag in vrede stelde, 't welk van dat gevolg was, dat niemand der namaagen, uit hoofde van den begaenen doodslag, op den dader verder vervolg mochte doen, of hem daar over nadeel toebrengen, en indien hy het tegendeel deede, daar over als eene vredebreuker strafbaar was. Wat het *maachgeld* aangaat, 't zelve was by eene oude overdracht van den jare 1366. te vinden in ons Utrechtsch Placsaatb. III. deel, bladz. 284. bepaalt, zoo dat iemand aan-

Aernt Proeys de stoutheit gehadt hebbende, om in de Stadt te komen, is aanstonds gevat des Woensdags na Petri ad vincula, en kort daar aan, te weten op S. Laurensdag met den swaerde ter doot gebracht.

En

gesproken wordende om maachgeld van dooden, als hy een achterkind was, niet meerder behoefde te geven dan vyf schellingen, en als hy nader of verder vermaagfchap was, meerder of minder. Van den oorsprong en het gebruik dezer gewoonte zoude veel kunnen geschreven worden, doch om lankheit te vermyden, zende ik den Lezer tot het geene de zeer geleerde en naarstige Heer Trotz, waardig Hoogleeraar in de Vriesche Hogeschoole daar van heeft aangetekent in zyne *Theses Juris publici thes.* 238. *Et seq.* Jammer is het, dat de geleerde kenner van Nederlands outheden de Heer van Alkemade zyne beloften, gedaan in zyne Beschryvinge van den Briel, en in de Inleidinge tot het Ceremonieel der begravenissen, van eene verhandeling over deze stoffe in het licht te zullen geven, niet heeft kunnen volbrengen. Grooter zoude dit verlies zyn, indien die naarstige Heer zyne Schriften niet hadde nagelaten aan zynen Schoonzoon den Heer van der Schelling, van wien, 's Vaders voetstappen onvermoeit in het onderzoeken en opdelfen der Vaderlandsche geschiedenissen en oude gewoontens, navolgende, wy verwachten, dat hy het opgestelde door zynen waarden Schoonvader, tot opschrift hebbende: *Oude Hof crimineel, of hoogste strafen rechtswordering over wonden en manslag onder de Graavelyke regeering in Holland van ouds gebruikelyk*, waar in alles, tot het zoenrecht behorende, omstandig en nauwkeurig beschreven is, met den druk zal gemeen maken, waar mede die Heer veel dienst zal doen aan alle beminnaars van diergelyke lekkernyen, dewyl deze stof wel gene omstandige beschryvinge verdient. In welke verwachtinge ik hier van niet meerder melden zal, alleenlyk maar tot een voorbeeld zullende laten volgen eene verzoeninge en eene claringe van den Raadt deser Stadt daar op, welke ik in het Raadtsboek van het jaar 1412. gevonden heb, waar uit men kan opmaken, hoe die verzoeninge verricht is, en wat zy al gekost heeft.

" Dit is die zoene, die *Johan vander Meer*, als een Maer-scalc van den lande van Utrecht, *Claes Sabel* en *Jacob Scrodekyn* van sraets weghen van Utrecht, alle drie alsoe

" *Overmans*; *Staedskyn van Loendersloot*, ende *Dirc van*

En dewyl veele ballingen, uitgezettene, en anderen, die, de Stadt verlaten hebbende, zich tot dezelve begeven hadden, zich te Vianen onthielden, dagelyks overleggende, om door lift en geld eenige borgeren en onderzaten aan hunne snoer te krygen,

” *Maerfen*, alse seggers van der eenre ziden; ende *Gheryt van der A*, ende *Huge de Beer*, alse seggers van der ander zide, eendrachtelic gheseit hebben tusschen *Lubbrant Heyen*, *Fan* sinen soen, *Fan Heyen*, desselven *Lubbrants* broeder, *Henric Lubbrant*, *Roetaers* soens soen, ende alle die ghene, die de Maerscalc ende den Raet van Utrecht vonden, dat raets ende daets sculdich syn aen deser sake, daer dese dootslach of gheschiet is, ende alle horen maghen ende hulperen op die een zide, ende alle *Splinters* maghe *Fans soen van Oudencoop* op te ander zide, alse van den dootslach ende ongeval, dat gheschiet is aen *Splinter* voirgenoot, daer God die ziel of hebben moet, also alse zi des gebleven syn aen ons by eenre penen van vyftich Engelfcher nobelen, half tot behoef ons liefs Heren van Utrecht, ende half tot behoef onser Overmans ende seggers voirscreven.

” In den eersten so sel dese soene voirscreve costen den bandadighen ende horen maghen ende hulperen, geliken voirscreven staet, vyf hondert gulden, dertien vlaemsche groot voer elken gulden, of payment daer voer, datter goet voer is in der tyt der betalinge. Ende dit gheselmen betalen ende leveren bynnen der Stat van Utrecht tot *Ysebrants* huys van der *A*, of daer hyt wyft, als een derdendeel op ten heiligen dertien dage nu naestcomende, een derdendeel binnen zes weken daer naestcomende, ende een derdendeel binnen zes weken daer naestcomende, ende dit ghesel gaen alse hier na bescreven staet.

” In den yersten, myn Heer van Utrecht voer syn brueken ende heerlicheyt tnegentich gulden: item de Maerscalc voer sinen cost ende arbeit vyf en dertich gulden: item ter erffoen vyf en tseventich gulden: item ter maechsoen tseftich gulden. item ter voerfoen hondert ende tnegentich gulden. ende die sellen gaen onder die maghe also, alse die *Maerscalc*, *Staedskyn van Loenvesloot* ende *Dirc van Maerfen* voirscreven, mitten ghenen, die sy van den maghen daer by nemen, dat ordineren ende wisen sellen.

” Item sellen gaen voer oncoft ende teringhe, die de
” *Maer-*

gen, in hope van deze Stadt eens meester te zullen worden, heeft de Raadt, deze nabyheit al te gevaarlyk oordeelende, donderdags na Assumptionis Mariæ hen gelaft, dat zy des avonts van den volgenden dag Vianen zouden ruimen en van daar gaan,

" Maerfcalc, die Raet van der Stat, ende die seggers gedaen hebben, alse sy hier of by malcanderen geweest hebben, ende van scriven, te samen vyftich gulden.

" Ende ten middelste dage der betalinge voirscreve, zo sellen die handadige in scrifte overleveren die ghene, daer sy oorveden of gedaen willen hebben, ende daer toe geboren syn. ende then lesten dage der betalinge voirgenoomt sel men voetval doen tot Maersen mit vyftich mannen, ende dan cloesterwinninge overleveren van allen cloosteren tusschen Noyde ende Bodegraven, alse gewoentlic is.

" Voert zo is ons seggen, dat *Lubbrant Roetaerts soens* wyf ende kynderen bliuen sellen in den erve, also alse de Raet van der Stat hem daer inne gevonden ende gesleten heeft, ende daer en sellen *Johan van Oudencoop*, noch syne nacomelingen, hem gheen hinder, lette, moynisse noch aansprake aen doen in gheenre wys: ende daer voer so sellen *Fan van Oudencoop* ende syn medewerkers qwyf wesen van allen penen ende breuken van der Stat van Utrecht, ende daer weder veylich incomen ende keren, als sy te voeren pleghen te doen, onghehyndert ofte ghe-toeft.

" Ende dese soen is ghefeit tot allen soenen recht, ende daer hebben sy enen alinghen vrede opghegheven, durende een jaer lanck na den lesten daghe der betalinge voirscreve. ende dese soene hebben wy gezeit bi der pene voirscreve te houden ende te voldoen. Ende waert dat hore nich van beyden tfsiden dit verbrake, die verboerde die voirscreve pene, ende nochtans selmen dese soen houden ende voldoen, geliken hier voer bescreven staet. ende waert, dat hier nich twist ofte scheel in gheviel in enighen punten voirscreven, dat houden wy Overmans ende seggers voirscreven aen ons tot onser verclaringhen bi der penen voergenoemt, sonder argelift.

" Voert zulk dedinge ende soen, alse *Evert Ghisebrechts soen*, mit *Fan van Oudencoop* ende zinen vrienden gemaect heeft, dit zel aff ende qwyf wesen, ende *Evert* sel mede

gaan, onder bedreiginghe, indien zy zulks niet nakwamen, dat alle hunne goederen, die zy noch in deze Stadt hadden gelaten, aangeflagen, en hunne wyven en kinderen hen zouden worden nagezonden; 't welk de Raedt hen door eene Stadts bode te

" in desen zoenen wesen. In oorconde deser dinghe, so syn dese cedullen drie alleens sprekende, die een uter ander gesneden. Gegeven in 't Jaer ons Heren XIII^c ende XII. des Dynsdach na sinte Gallen dach.

" Op dese zoene heeft die Raet van der Stat een claringhe gedaen, alse hier na bescreven staet.

" Om meer dootslagen ende ongevals te scutten van den seggen ende van der zoenen van den dootslach gedaen aen *Splinter Johans soon van Oudencoop*, die *Jan van der Meer*, *Maerfcalc's* lants van Utrecht, van ons Heren wegen van Utrecht, *Claes Sabel* ende *Jacob Scrodekyn* van onts Raets wegen, mitten seggers geseyt hebben, tusschen den handadigen ende allen horen magen op die een zide, ende des doden magen op die ander zide, also dat gebleven ende verpeent was, ende dat seggen voirscreve inhout. Want die Raet ter waerheit ghevonden heeft, dat die *Maerfcalc* om sraets wille te hulpe der zuene overghegheven heeft alsulc ghelt, alse der handadigen mage hem geboden hadden te gheven voer den clagen, die op hem begonnen hadde te doen, om dat zy daer buten bliven zouden. Ende want die Raet, op dat die zoen ummer volschien zoude, oick quytgeschouden heeft alle penen ende koren, die hem van des doden maghen verbuert ende verschenen waren, so hebben *Scepen*, *Rade* ende *Oudermans* verclaert, dat een ygelic van de handadigen, ende van horen magen, totter soen gelden zellen, gelike si bi den *Maerfcalc*, ende bi onsen *Rade* ende seggers op geset syn, sy syn onse butenlude ofte lantslude. Ende so wes gelt overloopt boven den vyf hondert gulden in den zoenen geseyt, dat sal gaen voor den brootfack, ende die arme maghen, dies met all gelden en moghen, tot hore besceidentheit, ende voer sulken cost, alse die *Maerfcalc* ende onse *Rade*, ende die seggers daer om noch doen moeten, om dat ghelt totter zoenen in te wynnen wt den handadigen ende horen magen, ende mede voer onser Stat knechten, ende des *Maerfcalcs* knapen loen.

" Ende dit sel de *Maerfcalc* ende onse *Rade* voirscreve
" wt.

te Vianen heeft laten bekend maken. En dit vereifchte de gewoone voorzichtigheit van den Raadt, dewyl Biffchop *Sweder* en de ballingen gefteadig de Stadt in onruft hielden.

De Raadt heeft dit jaar veel foldye moeten betalen
ter

’ wtrechten, ende daer toe helpen, dat dese foen ummer
’ volfchie. Actum feria secunda post Pauli conversionem.

Voorts verdient hier op nagezien te worden den Heer Matthaeus de Jure Gladii cap. xxxviii. aantoonende de onmatige wraakluft, zelfs op onschuldige nabestaanden, en hoe die door wetten heeft moeten beteugelt worden, als mede de straffe, die, wanneer de zoene gefchiet, en de manflag in vrede gefteelt was, tegen de verbreekers bedreigt was. Waar by ik alleen zal voegen eene oude Stadts brief op die geene die vrede breken, welke ik in onfer Stadts copie boek gevonden hebbe.

” Al den ghenen die desen brief zien zoelen of horen lezen,
” doe wi verstaen Scoute, Scepene, ente Raet der Stat van
” Utrecht, dat wi deze kore, die hier na befcreven staen,
” gemaket hebben bi ghemenen Rade voer ’t besten wille.
” Croent yemant, dat vrede ghebroken fi, foe fullen die
” Oudermans nemen hem viven uter Stat Raet, die vive zoe-
” len daer of die waerhede ondervinden binnen achte daghen
” van den daghe, dat fi daer toe ghenomen syn, ende bren-
” ghent weder in den Raet, ofte vrede ghebroken fi, ende
” wie dat ghedaen hebben, moeghen fi shoers over een dra-
” ghen; mer moegen si nyet over een draghen, wat die
” meeste partye van den viven vorghenoemt voertbrenghet,
” dat zel stade wezen. So wie dit van desen vyf mannen
” nyet doen en woude, den selmen houden voer den zelven,
” die den vrede brac. Voert teyt die Raet van de Stat, des
” yeman dat hi daer mede was mit rade of mit dade, daer
” vrede ghebroken fi, so fel die ghenen, die men des be-
” teyt, zweren mit vier goede mannen, die de Raet van der
” Stat daer toe neemt, dat hi onsculdich is raets ende daets,
” dat die vrede gebroken was. hier mede is hy qwyt. Waer
” enich man die enen vrede brake, waer dat hi doet bleve,
” daar hine aen brake, dat soude men rechten aen sinen hals,
” diet gedaen hadde: hoe dat hine anders brake, dat hine
” stiete ofte floeghe, of wonde, dat ghinge aen syn hant den
” ghenen, die dat dede. Waer oec yemant, die den ande-
” ren jaghede, ende hine weder stiete, noch en floeghe,
” en.

ter bezettinge van des Stichts Sloten en Sterkten, en ter verdediginge hunner Stadt: Dus vind ik, dat zy niet alleen iemand naar Overyffel hebben afgezonden om volk te werven, maar zelfs dat zy Saxen in hunnen dienst gehadt hebben. Veel volks hebben zy moeten zenden naar de Vaart, en op het Blokhuis voor Cuylenborch, om het oog te houden op *Sweder*, de Cuilenburgers, en de ballingen, die zich te Vianen onthielden, om hunne naderingen aan de Stadt te beletten: Ook hebben zy meerder bezettinge geleit op het huis *ter Eem*, en op het Blokhuis aan die rivier staande, dewyl de ballingen te Muiden by een gekomen waren, voornemens zynde om Amersfoort te beklimmen. Jaa het komt my voor, dat de Raadt niet geruft, maar wantrouwende op hunne borgeren en onderzaten geweest is, waar van veele, zoo als wy hier boven hebben aangetekent, met geld door de ballingen tot verraderye wierden omgekocht; zoo dat zy genootzaakt zyn geweest vreemden in hunnen dienst te nemen. En hebbe ik in de rekening van den eersten Cameraar van dit jaar gevonden, dat de plaats voor het Raadthuis acht weken en drie dagen door negen en vyftig perfoonen bewaart is geweest, en dat daags na S. Odulphus dag, noch voor veertien dagen, vier en dertig mannen tot het zelve einde

” ende hi daer of bedraghen worde dat binnen vrede gheschiet
 ” waer, die verboerde vyf pont. Waer enich man, die men
 ” eyschede van tuych te doen, ende die niet zweren en woude
 ” noch tughen alse hi sculdich waer te doen, die verboerde
 ” zulken koer, alse die ghene verboren soude dien hi betu-
 ” ghen zoude, ofte hi bedraghen worde. Op dat dit vast
 ” ende stade blive, so heb wi Scout, Scepene ente Raet vor-
 ” genoemt onser Stat zeghel aen desen brief ghedaen. Dit
 ” gheschide in den jare ons heren dusent dre hondert op alre
 ” Goeds heylighen avont.

einde geschikt geweest zyn, welke alle soldye genoten hebben, waar van de Capittelen eenige aan de Stadt hebben goetgedaan, en loon gegeven.

Omtrent S. Laurens dag heeft Bisschop *Sweder* met eenige ballingen zich op reis begeven naar de Stadt, doch de Raadt daar van tydig kennisse krygende, heeft eenig volk gezonden naar Absteede en Outwyk, en daar door het naderen aan de Stadt belet.

Het bestant met den Hertog van Bourgondien maar vooreenen bepaalden tydt zynde getroffen, zyn de afgezonden van het Sticht, zoo te Woerden als t'Amsterdam en ter Goude geweest, om aldaar te handelen met de Raden des Hertogs over de verlenging van het bestant, 't welk ook van tydt tot tydt geschiet is. Ook zyn dezelve te Wageningen, te Rheenen en het naby gelege Slot ter Horst geweest, om met den Hertog van Gelre te spreken, en wel met die uitwerkinge, dat op den 28. van Hooymaand het bestand in eene gestadige vrede is verandert.

De voornaamste inhoud der voorwaarden van deze vrede, hebben Pontanus (1), Slichtenhorst (2), en uit dezelve Du Mont (3), en woordelyk Matthaeus (4) opgegeeven; doch dewyl het afschrift, 't welk ik in onzer Stadts Copieboek gevonden heb, in veele woorden verschilt van 't geen Matthaeus te voorschyn heeft gebracht, zoo geloof ik den

(1) Pontan. lib. ix. Hist. Gelr. pag. 439.

(2) Slichtenh. ix. Boek der Geld. Geschied. bladz. 218. en 219.

(3) Corps Diplomatique tom. II. pag. 227.

(4) Matth. Rer. Amersf. Scriptor. p. 274. & seq.

den opmerkenden Lezer geen en ondiensft te zullen doen , met dezelve , zoo als ze op ons Stadhuis gevonden wordt , alhier plaats te geven.

„ Wy *Arnolt* van der genaden Goids Hertoge
 „ van Gelre , ende van Gulick , ende Greve van
 „ Zutphen , doen kond allen luden mit desen opene
 „ brieve , ende bekennen , dat wy voir ons ende
 „ onsen nacominghen , van allen twifte , ge-
 „ breke ende scade , die in den oirloghe , ende
 „ dair voir , van dat wy die Stadt van Amersfoir-
 „ de ynne genomen hadden , geweest is tuffchen
 „ den edelen Heren *Rodolph van Diepholt* , Postu-
 „ laet tot Utrecht , sine ende des Gestichts steden ,
 „ landen , luden , namelicke *Amersfoirde* , *De-*
 „ *venter* , *Campen* ende *Zwolle* , ende allen ande-
 „ ren hoeren borgheren , ondersaten , ingefete-
 „ nen , hulperen ende hulpere hulperen , ende
 „ alle den ghenen , die mit hem , of om hoeren
 „ wille in deser vede gecomen syn , aen die een
 „ side ; ende ons Hertoghe *Arnoult* voirscreve ,
 „ allen onsen ondersaten , steden , landen , luden ,
 „ borgheren , ingefetenen , hulperen ende hul-
 „ pere hulperen , ende allen den genen , die mit
 „ ons , off om onsen wille , off om hoeren wille
 „ in der veden gecomen syn , an die ander side ,
 „ gevallen ende geschiet syn binre veden , ende
 „ dair voir , als voirscreven is , aen beyde zyden ,
 „ eenre mynlicker zuenen , vrientscap ende een-
 „ drachticheyt , by rade ende goetduncken ons
 „ selfs , ende onser Rade ende vrienden , die van
 „ onser wegghen ende sonderlinghen onsen beveel
 „ dair by geweest syn , ende dit gedingt hebben ,
 „ overdragen , overcomen ende eens geworden
 „ syn , ende die zuene ghegheven hebben ende
 „ gheven mit desen open brieve. In welker zue-

„ nen

„ nen wy bezuent hebben alle onse lande , lude ,
 „ onderfaten , fteden , onfen hulperen ende hul-
 „ pere hulperen , ende allen anderen , die mit
 „ ons , off om onfen wille in defer veden ofte
 „ oirloghe ghecomen fyn. Desgelycs hebben onse
 „ neve die Postulaet , die Stadt van *Utrecht* , ende
 „ die fteden *Amersfoirde* , *Deventer* , *Campen* ende
 „ *Zwolle* bezuent op hoire zyden alle des Gestichts
 „ fteden , landen , luden , borgheren , onderfaten ,
 „ hulperen ende hulpere hulperen , die mit hem ,
 „ off om hoeren wille in der veden ende oirloghe
 „ voirscreve gecomen fyn. Welcke onse zuene , en-
 „ de alle punten nabescreven , wy Hertoghe open-
 „ bairlic ende volcomelick voltrecket ende voldoen
 „ hebben , voltrecken ende voldoen in maten na-
 „ bescreven.

„ In den eerften hebben wy Hertoghe van Gelre
 „ voirscreve onfen neve den Postulaet , ende den
 „ Gestichte van *Utrecht* dat slot *ter Horst* over-
 „ gegeven in maten alse hier na bescreven staet.
 „ Also wes Biffcop *Frederic* zaligher gedachten ,
 „ off dat Capittel , off die Stadt van *Utrecht* , *Hu-*
 „ *brecht Wolff van der Horst* in brieven , off tot
 „ redelicker bewysinge sculdich mogen wesen ,
 „ dair fell *Hubrecht* richte omme geschien by
 „ onfen lieven Vader den Hertoghe van Cleve ,
 „ *Dirc van Bronchorst* , zoen tot *Batenborch* en-
 „ de *Toenholt* , ende *Dirck Heymerick*. Ende die
 „ Postulaet , Capittel ende Stadt fullen mallich
 „ enen goeden man dair toe scicken , ende dese
 „ fefs voirscreven fullen binnen der tydt nabe-
 „ screven wtspreken : ende wes *Hubrecht* dan toe
 „ ghinge ende geschikt worde mit mynnen off mit
 „ rechten , dair fullen sy *Hubrecht* off vernueghen ,
 „ also dat wy Hertoghe dair van qwyt van *Hu-*
 „ *brecht* ,

„ *brecht* gefcouden worden: item binnen fefs we-
 „ ken na wtsprake der zuenen, datum des brieffs
 „ aensprake ende antwoordt over te geven; dat is
 „ te weten, die aensprake te doen binnen den
 „ eerften drien weken, ende dantwoirdt dair op
 „ te geven, binnen den anderen drien weken
 „ dair naeft volgende. Ende dair na zullen die
 „ fesse voirscreven binnen fefs weken naift dair
 „ na die wtsprake doen, als voirscreven staet.
 „ Ende hier en boven en fullen wy Hertoghe van
 „ Gelre *Hubrecht die Wolff*, off yemant van onfer
 „ wegghen, die Stadt van Utrecht, off dat Stichte
 „ nyet becommeren, off bezweren an live off an
 „ goede, om alfulc gelt, als *Hubrecht* dair an
 „ leggende mach hebben.

„ Item soe en fullen wy Hertoghe van Gelre,
 „ noch die onse ons Biffcop *Zweders*, noch der
 „ ballingen, noch hoire faken niet kroenen, noch
 „ onderwynden in geenrelye wys; dan waren
 „ enige ballinge onse borggers of onderfaten, die
 „ fullen mede in der zuenen wesen, off zy willen.
 „ in den Stichte en fullen fy niet comen, dat en
 „ zy mit wille ons neve des Postulaets, ende des
 „ Gestichts, ende willen fy hoirs goets gebruiken,
 „ soe fullen fy onsen neve den Postulaet, ende
 „ dat Gesticht verlaven, soe selmen hem hoir
 „ goet, in den Stichte liggende, laten volgen,
 „ dan off wy Hertoghe van Gelre ende onse lan-
 „ de mit den Stichte toe veden quamen, soe moe-
 „ ghen fy in der veden ons ende onsen lande hel-
 „ pen, gelyc anderen onsen onderfaten, die ve-
 „ den wt. behoudeliken den van *Zwolle* hoir brie-
 „ ven van horen ballingen in hoire machten te
 „ bliven.

„ Item so fullen die Ecclesie ende die Sticht-
 „ schen,

„ schen, die onse neve den Postulaet, Stadt en-
 „ de Gestichte van Utrecht gehoirsam ende by-
 „ blivich geweest syn, ende alle die kercken,
 „ ghelegen in den Gestichte van Utrecht alle hoe-
 „ re goede, gheestelic ende weerlic, in onsen
 „ lande van Gelre liggende, rustelic ende vrede-
 „ lic ghebruken: ende off Bisscop *Zweder*, die
 „ Paepscap, off yemant anders, ons Hertoghe
 „ van Gelre, off onsen onderfaten, dair omme
 „ bannende worden, dair sullen wy Hertoghe
 „ voirscreve by rade ons neefs des Postulaets, des
 „ Paepscap, ende des Ghestichts redelike lude
 „ ende Procuratoers toe setten, dat te weder-
 „ staen mit rechte: ende wat dat kosten fall, sul-
 „ len die Stichtse ende Paepscap betalen buten
 „ scade ops Hertoghe van Gelre: ende en ghe-
 „ sciede des van den Gestichtschen ende Paepscap
 „ niet, soe moghen wy Hertoghe van Gelre dat
 „ an den Stichtschen geestelicken goeden in on-
 „ sen landen gelegen verhalen, ende dair mede
 „ weren in den voirscreven saken.

„ Voert so sullen ons Hertoghe onderfaten, en-
 „ de die Stichtsche onderfaten onder malkanden
 „ in des anders floete, stede ende landen,
 „ mit live ende mit goede, te water ende te lan-
 „ de, ynne ende daer veylich ende bescermpt va-
 „ ren, comen ende marren, hore comentscap en-
 „ de andere saken in redelicheden te hantieren op
 „ hoer rechten gewoentlicken tolln: ende men
 „ fall den onderfaten voirscreven elcs in des an-
 „ ders lande van pachte, van schulde, ende van
 „ scade, onvertoghen recht laten geschien.

„ Item so en sullen onse lieve Neve die Postu-
 „ laet ende die Stichtschen tot geenre tyt Bisscop
 „ *Zweder* bystant off hulpe doen tegens ons Her-
 „ toghe

„ toghe van Gelre, ende onsen lande. Ende off
 „ Biffcop *Zweder*, enich deel des Gestichts be-
 „ crachtichde off increghe, soe fullen onse neve
 „ die Postulaet, die Stadt, ende Gestichte van
 „ Utrecht, tot ghesinnen ons Hertoghe van Gel-
 „ re dat dan wederstaen, ende dair weder na
 „ hoerre machten wtjaghen, ende dat fullen wy
 „ Hertoghe van Gelre als dan truwelic mede doen,
 „ elcs op ons selfs cost.

„ Item off enighe Heeren, off yemant, om de-
 „ ser dedinge wille, die nu gededinct ende geslo-
 „ ten is tusschen onsen neve den Postulaet, ende
 „ ons, ende onser beyder landen, deden teghens
 „ ons Hertoghe van Gelre, ende onsen landen,
 „ dair toe en fullen onse neve die Postulaet ende
 „ die Stichtfchen hoer gheen bystant noch hulpe
 „ doen in eniger wys op ons Hertoghe van Gelre
 „ ende onsen landen.

„ Item alle gevanghen aen beyden syden qwyt,
 „ wtgescheiden *Peter van Culenborch*, ende som-
 „ mighe, die ter tyt mede op ten Bolwerck tot
 „ Amersfoirde gevanghen worden, ende ons Her-
 „ toghe van Gelre nyet off gevanghen en syn, en-
 „ de alle onbetaelt gelt aen beyden syde qwyt.
 „ Mer hadde yemant an beyden syden in deser
 „ veden voir den anderen wat betaelt, dair om-
 „ me salmen enen ygelicken van beyden syden
 „ recht wedervaeren laten na Lantrecht ende na
 „ Stede recht.

„ Item van alle scatinghen der Stichtfcher goe-
 „ den in onsen lande van Gelre gelegen, salmen
 „ halden ende enen ygelicken geschien laten, als
 „ men anderen geestelicken ende weerlicken
 „ doet, boven ende beneden hem geseten, des
 „ gelycs sal men onsen onderlaten in den Stichte

„ oec doen; ende men en sell nyemants goet toe-
 „ slaen. ende wairt dat yemants goet bezett wor-
 „ de, daer sal men die wete van doen ter goeder
 „ tyt den Meyerlinghen (1), off an den Borger-
 „ meifteren der Stadt, dair dese ynne gefeten we-
 „ re, die fyn guet beset ware.

„ Item dat men der Stichtfcher guede, gelegen
 „ in onfen lande van Gelre, niet befwaren en fall
 „ mit enige peerden te houden; mer dat men die
 „ Meyerlinge op peerden fetten fall, als men bo-
 „ ven ende beneden doet. Ende hadden die
 „ Meyerlingen ander goet, dat fy dair van doen
 „ sellen, als men oick boven ende beneden doet.

„ Item dat die Dyckfcouwe van Veluen fyde
 „ ons Hertoghe voirfcreve bliven fal, ende die
 „ Stichtfche lude dair ynne woenende dat wy die
 „ beschudden ende beschermen sullen voir geweld,
 „ als dat in voirtyden inghesett ende overgege-
 „ ven is.

„ Item soe fyn die borgers der Stadt van Zwol-
 „ le op onfer straten van Gelre, boven geley-
 „ de mit brieven ons Hertoghe voirfcreven geno-
 „ men hondert ende xci. offen, welke offen voir-
 „ fcreven wy Hertoghe voirfcreve betalen sullen
 „ den borgeren voirfcreven, van den lesten ter-
 „ myn des gelts, dat die Stadt van Utrecht ons
 „ beloest heeft te betalen. mit vorwerden, dat
 „ die

(1) Meyer betekent in het oudt duitfch een Schout, zoo
 wel in eene Stadt als ten platten lande, en dus die geene,
 die op die plaatzen het hoogfte rechtsgebiet voert. Ook
 betekent het eenen landman, die eens anders akkers en landen
 bebouwt, en een gedeelte der vruchten den eigenaar uit-
 reikt volgens Kilianus; en de volgende woorden fchynen te
 vereiffchen, dat men het woord Meyerlingen in den laaftten
 zin moet opvatten.

" die borgeren, dien die offen voifcreven geno-
 " men fyn, mit hoeren eden behalden fullen, wat
 " fy gecoft hebben in te copen ende van weyden,
 " ende niet meer, wanneer wy Hertoghe des ver-
 " manen doen, sonder argelift.

" Item dat alle afterftedige renten ende jair-
 " ghulde, die in deser veden aen beyden fyden
 " voir finte Peters dach ad cathedram lesteleden
 " onbetaelt waren, fullen qwyf wesen. Item fo
 " fullen aen beyden fyden qwyf wesen alle Tinfen,
 " die men ons, of den Stichtfchen, of yemant byn-
 " nen onfen lande van Gelre ende Gefichte van
 " Utrecht feuldich gebleven mach wesen binnen
 " deser veden; mer wolde yemant den anderen
 " dair omme manen mit gheestelicke rechte, dat
 " mach hy doen. Ende wy Hertoghe van Gelre,
 " noch onfe neve die Postulaet, en fullen nyemant
 " enichs weerlics rechtes dair over gunnen of ge-
 " schien laten in onfen lande, sonder argelift.

" Item alfulcke brieve, als wy Hertoghe van
 " Gelre hebben van der Stadt van *Renen*, ende die
 " Stadt van *Renen* weder van ons, dat die Stadt
 " van *Renen* in deser veden stille fitten folde, ful-
 " len wy malcanderen overgeven. ende off wy
 " Hertoghe van Gelre den brief van den van *Re-
 " nen* nyet en hadden, off machtich en waeren,
 " dat wy Hertoghe van Gelre mit onfen brieve
 " die Stadt van *Renen* dair off qwyf schelden ful-
 " len, ende hem des onfe brieve geven, alsoe ver-
 " re dat an ons treft.

" Item alle brieve die die Stadt van *Amersfoirde*
 " gegeven heeft, ende hem off gedrongen zyn in
 " tyden, dat wy Hertoghe voifcreve die Stadt
 " van *Amersfoirde* ynne hadden, die brieve ful-
 " len wy, noch nyemant van onfer weggen, van
 " geen-

" geenre weerden houden; met wairt dat wy die
 " brieve in onser machten hadden, die sullen wy
 " der Stadt van *Amersfoirt* doen overgeven.

" Item off yemant leen aen bestorven waer, off
 " syn leene off hooftpenninghe van beiden syden
 " op gheseecht, off versuynt hadde, binnen dese
 " fer veden voirscreve, die versumenisse, off enige
 " ge ander rechtvorderinge dair aff, sell qwyt we-
 " sen, ende mallick weder dair van opt syn en-
 " de op syn leengoet comen.

" Item den dyck by der *Ewyck* salmen toedyc-
 " ken, off een sluse dair in leggen, by rade ende
 " toedoen der erfgenoten aldair aen beyden sy-
 " den, die des watergancs ghenieten ende ontgel-
 " den moghen, te verstaen, die doir die sluse hoir
 " lant wateren.

" Item en sullen wy Hertoghe van Gelre in geen-
 " re wys gehengen, dat onse lieve neef die Postu-
 " laet, die Stadt of dat Gestichte van Utrecht,
 " hoerre borgers, ondersaten, off die gemeyn-
 " scap mit hem gehadt hebben, enige lasten, ge-
 " breck off hynder in onse lande van Gelre van
 " den ballingen, off yemant anders van hoerre
 " weghen, mitter achten te doen off geschien la-
 " ten, off dat dair off ruerende is, gelycken on-
 " se lieve Heer ende Oem Hertoghe *Reynoult* fall-
 " gher gedachten dat in zyner zuenen mitten Sticht-
 " sichen oec verdedinct hadde.

" Item schelden wy Hertoghe van Gelre die
 " Stadt van *Utrecht*, van *Amersfoirde* ende die
 " Gestichtsichen qwyt van alsucken gescalf, als tot
 " Gorinchem geschach, ende dair off die Stadt
 " van *Utrecht* ende den Stichtsichen andragende
 " tot desen dage toe claerlic verleken ende ge-
 " scheiden wesen sullen mit deser zuene.

” Item is verdedinct van den Heer van *Culen-*
” *borch*, off hy mede in deser zuenen wesen will,
” dat fall hy wesen in alle dermaten, als dat van
” onsen lande van Gelre verdedinct is. ende wol-
” de des die Heer van *Culenborch* alsoe niet doen,
” soe geven wy Hertoghe van Gelre doch voir
” hem ene zuene, want hy onse hulper is. Ende
” wolde die Heer van *Culenborch* boven deser on-
” ser zuene tegens onsen neve den Postulaet ende
” die Stichtfchen doen, dat en folde nyet hinde-
” ren an der dedinge ende brieven nu tusschen ons
” beyden Heren ende landen gemaect.

” Item soe sullen dode tegens dode, roeff te-
” gens roeff, brant tegens brant, name tegens na-
” me, quetsinge tegens quetsinge, hoe off wair
” die geschiet syn binnen der veden, qwyt wesen,
” die een tegens die ander tot beyden syden.

” Item off yemant ons Hertoghe ongehoirfam
” waer, ende die zuene niet holden en wolde,
” als wy die onse neve den Postulaet, ende den
” Stichtfchen beloest ende bebrieft hebben, ende
” den Stichtfchen dair hynder ende gebreke ynne
” viele, soe sullen wy Hertoghe den Stichtfchen,
” ende onse neve die Postulaet, ende die Sticht-
” fchen ons Hertoghe voirscreve malcanderen tru-
” welic bystaen, die gebreke ende hinder te we-
” derstaen na alle onser ende hoirre machten, elcs
” op zyns selfs cost, die ongehoirsame te bedwin-
” gen, den hinder te richten, ende die zuene te
” houden sonder argelift. Ende omme ymmer rust
” ende vrede in beyder onser Heren lande elcx voir
” den anderen te behouden, ende te verhueden
” te beyden syden, dat en geen roeff, brande,
” name, gevangenisse, off enige gewelden wt des
” enen lande dair duer, of ynne, in des ander lan-
” den

" den meer en geschien, soe hebben wy Hertoghe
 " voirscreve geloest ende geloeven mit desen brie-
 " ve, ende onse Ridderſcap nabescreven over
 " ons getwicht, dat te verhueden na alle onser
 " machten. Ende off dat dair en boven geschie-
 " de in enigen der punten voirscreven, ynne ofte
 " wt, off duer onsen lande, dat wy dat onsen ne-
 " ve den Postulaet ende den Gestichte richten sul-
 " len binnen twaleff weken dan dair naistcomen-
 " de, na dattet geschiet ware. Ende off dat on-
 " sen neve den Postulaet ende den Gestichte ge-
 " schiet were, soe sell onse neve, of die besce-
 " dicht were ons Hertoghe dat verkundigen, en-
 " de te daghe eysschen binnen den eersten sels
 " weken op ten steden nabescreven, als die Sticht-
 " sche aen dese syde dair Utrecht staet, tot Ren-
 " nen, ende die Overstichtſchen, dair Deventer
 " en Campen staen, aen den Ryn, off tot Deven-
 " ter op ten water, ende gheren dair richtinghe,
 " dair een ygelick veylich ende gheleyt wesen fall,
 " aen ende aff te comen, ende op ten dage sell
 " die bescadichde syn gehoet doen mit synen ede,
 " ende synen scaden groten. ende als dan fullen
 " wy Hertoghe den scade richten als voirscreven
 " is. Ende off dan dese richtinge aldus nyet en
 " geschiede binnen deser tyt den ghescadichden,
 " soe mach onse neve die Postulaet, dat Gestichte
 " van Utrecht, of die gene, die den scade had-
 " de, dat panden an onsen ondersaten in onsen
 " lande, ende sich dair an verhalen, sonder enige
 " wete, toirn, off weer van rechte, ofte anders
 " van ons Hertoghe ende ons lants daer van te
 " hebben, off te doen, sonder argelist. Ende
 " off wy Hertoghe voirscreve onser vier hoefsteden
 " segellen mede aen onsen zuenbrieff volsegelt

" brengen doen, soe en sell die pandinge van den
 " scade niet vorder geschien, dan in elcker hoef-
 " stede vierendell ons lants van Gelre, dair die
 " scade duer, off in, geschiet waer. te weten,
 " dat een vierendeel *Nymmeghen* mitten Rike
 " der alinger Betuwen, ende onsen lande tusschen
 " Maes ende Wael: *Rueremonde* mitten alingen
 " onser overlanden ende onse steden tot dien vie-
 " rendeel behoerende aldaer gelegen: *Zutphen*
 " mitter alinger onser Graeffcap aldair, ende *Arn-*
 " *bem* mitter alinger onser Veluwen. Ende soe
 " sullen nochtant onse vier Hoofsteden mit hore
 " live ende goede in den Gestichte van Utrecht
 " toe beyden syden hier off veylich ende onbelast
 " wesen. Ende des ghelycs sellen die *vyff Hoofsteden*
 " *des Gestichts van Utrecht* hoer live ende
 " goede weder in den onsen wesen, alle argelift
 " voirder of saken, die hier ynne weer off hinder
 " wesen mochten, claerliken wtgescheiden.
 " Ende want wy Hertoghe van Gelre ende van
 " Gulich voirscreve voir ons, onse nacomelin-
 " ghen, allen onsen steden, landen, luden, bor-
 " geren ende ondersaten, hulperen ende hulpere
 " hulperen, ende allen den genen, die mit ons,
 " off om onsen wille, in der vede voirscreve ko-
 " men syn, dese voirscreve dedinge, zuene ende
 " mynlike overdrachte, ende alles dat dair ynne
 " begrepen is, ghedaen, gegeven ende belieft
 " hebben mit ons selfs rade, ende onsen vryen
 " wille, ende by rade onser vriende, die volco-
 " melic te halden, te voldoen ende te doen hal-
 " den, in allen ende yghelicken punten voirscre-
 " ven, soe hebben wy alle saken voirscreven ghe-
 " loeft, ende gheloven by onser Vorsterlicker ee-
 " ren, ende onse hande op desen brieff gheleecht
 " en-

" ende lyflic ten heyligen gezworen mit volstaef-
 " den eede van ons ghenomen. Ende hebben des
 " in oirkonde der waerheyt alre punten voifcreven
 " onfen segell by onfer rechter wetenheyt aen de-
 " fen briefft wt doen hanghen. Ende om die meer-
 " re veftheniffe ende fekerheit aller punten voif-
 " fcreven, foe hebben wy gebeden ende anghen-
 " finnen onfen lieven magen, raden ende vrien-
 " den, als mit namen Heren *Willam van Bueren*
 " ende van *Beufichem*, *Ghysbrecht van Bronchorft*
 " Heer tot *Batenborch* ende *Taenholt*, *Willam*
 " *van der Lecke* Heer ten *Berge* ende ten *Bylan-*
 " *de*, *Jan* Heer tot *Hoekelem* ende tot *Millin-*
 " *ghen*, Heer *Johan Schelert van Obbendorp* Rid-
 " der, onfe *Hovemeifter*, *Johan van Bueren* Heer
 " tot *Ewyck*, *Johan* Heer tot *Appelteern*, tot
 " *Voerft* ende tot *Keppel*, *Dirck van Bronchorft*
 " zoen van *Batenborch* ende *Taenholt*, Heer *Dirck*
 " *van Lienden* Heer tot *Hemmen*, *Dirck van By-*
 " *lande*, *Dirck van Arnhem*, *Johan van Bylande*
 " *Ridder*, *Johan van Groesbeke* Heer tot *Hoemen*,
 " tot *Malden* ende tot *Beeck*, *Johan* Heer tot
 " *Broechuyfen*, tot *Werdenborch* ende *Tamer-*
 " *foyen*, *Johan van Oeft*, *Johan van Apelteren*
 " Here *Roberechts* zoen, onfen *Maerfcalc*, *Wil-*
 " *lam van Vloedorp* erffvoicht tot *Ruremunde*,
 " *Reynalt* Heer tot *Oy*, *Johan van Appeleren*
 " Heer tot *Perfingen*, *Johan van Rossem* Heer tot
 " *Leyenberch*, *Herbert van Oy* Heer tot *Valgoy*,
 " *Aernt* Heer tot *Blitterswyc*, *Johan van Bueren*
 " Heer tot *Aerfem*, *Jan van Oy* Greve tot *Ub-*
 " *bergen*, *Ghysbert van Twl*, *Dirck van Vloedorp*,
 " *Reynalt* ende *Jan van Zeller* gebrueders, *Ghys-*
 " *bert van Mekerem*, *Pe'er van Steenbergem* van
 " *Nyenbeke*, *Evert van Wilp* die jonge, ende

" *Willam van Ryswyck* onsen Kamerlinck: ende
 " voirt die Borgermeisters, Scepen ende Rade on-
 " ser vier hoofstede ons lants van Gelre, als *Nym-*
 " *meghen, Rueremunde, Zutphen* ende *Arnhem*,
 " dat sy des to getughe der waerheyt hoere ende
 " hoerre steden segelen mede aen desen brief han-
 " gen willen, dat wy *WILLAM* Heer van *Bueren*
 " ende *Besinchem, Gbysbrecht van Bronchorst*,
 " Heer tot *Batenborch* en *Taenholt, Willam van*
 " *der Lecke* Heer ten *Berghe* ende ten *Bylande*,
 " *Johan* Heer tot *Hoekelern* ende tot *Millinghen*,
 " *Johan Schelert van Obbendorp* Ridder, *Johan*
 " *van Bueren* Heer tot *Ewyck, Johan* Heer tot
 " *Appenteren* (1) tot *Voerst* ende tot *Keppel, Dirck*
 " *van Bronchorst* zoen tot *Batenborch* ende *Taen-*
 " *holt, Dirck van Lienden* Heer tot *Hemmen*,
 " *Dirck van Bylande, Dirck van Arnhem, Johan van*
 " *Bylande* Ridder, *Johan van Gruesbeke* Heer tot
 " *Hoemen*, tot *Malden* ende tot *Beeck, Johan*
 " Heer tot *Broechuysen*, tot *Werdenborch* ende
 " *Tamerfoyen, Johan van Oest, Johan van Ap-*
 " *pelteren* Heer *Robberts* zoen, *Willam van Vloe-*
 " *dorp* erfvoicht tot *Rueremunde, Reynalt* Heer
 " tot *Oy, Jan van Appeleren* Heer tot *Perlingen*,
 " *Johan van Rossen* Heer tot *Leyenberch, Her-*
 " *bert van Oy* Heer tot *Valgoy, Aernt* Heer tot
 " *Blitterswyck, Johan van Bueren* Heer tot *Air-*
 " *sen, Johan van Oy Greve* tot *Ubbergen, Ghy-*
 " *bert van Twl, Dirck van Vloedorp, Reynalt* en-
 " de *Johan van Zeller* gebrueders, *Gysbert van*
 " *Me-*

(1) *Matthaeus* maakt hier van *Asperen*, daar hy te voren
 Heer van *Appeleren* genoemd was, in het myne staat *App.*
 waar van eer *Appeldoorn*, of *Appeleren* dan *Asperen* kan ge-
 maakt worden.

Mekerem, Peter van Steenberg van Nyenbeke,
 Evert van Wilp die jonge ende Willam van Rys-
 wyck: ende voirt wy Borgermeisters, Scepen ende
 Rade der vier hoofsteden der lande van Gelre,
 als Nymwegen, Rueremunde, Zutphen ende Arn-
 bem voirscreven, bekennen omme begheerten
 ende angefinnens wille ons alre liefsten genedich-
 sten Here des Hertoghen van Gelre ende van Gu-
 lich ende Greve van Zutphen voirscreve geerne
 gedaen te hebben: ende hebben des to getughe
 der waerheit ende ganser vaster stedicheit alre
 punten voirscreven onse, ende onser stede se-
 gelen mede aen desen tegenwoirdighen brief
 gehanghen. Gegeven in den jair ons heren du-
 sent vier hondert ende negen ende twyntich,
 op sinte Pantalionis dach Abbatis, acht ende
 twyntich dage in der maant van Julio.

Hier achter staat: Nota. Deze zoene tusschen
 Hertoch Aernt van Gelre ende den Gestichte van
 Utrecht gemaeft, en is niet volsegelt, die Hertoch
 heeft gezegelt, ende noch XIII. beeren tot bem.

Van deze zoen beft die Raet van Deventer een
 transcript in forma juris latin expedieren uten ori-
 ginale brieve. Actum IX. Februarii a^o. LXXXVII.

Ende seyde die Borgermeyster van Deventer ende
 Meyster Steven Secretaris aldair, dat sy verworven
 hebben eertyts by Hertoich Olofs tydt dese zoene ge-
 vesticht te zyn, als of zy volsegelt waer.

Oick hebben zy verworven by Eertzhertoch Maxi-
 miliaen, levende vrou Marie van Bourgondien zyn
 vrouwe, vesticheyt des tractaets ende meer ander doer
 alle zynen landen &c. als men vynden mach in archi-
 vis te Deventer, waer van zy gherne copie auctentycq
 geven willen.

Onderfont,

T Z W Y N N E N .

Ver-

Bb 5

Vermits beyde deze Hertogen zich verbonden hadden de zaak van Bisschop *Sweder* niet meerder te zullen behertigen, behoudens nochtans zyn recht, aan hem overlatende dat te hanthaven, zoo als het hem goet zoude dunken, zoo is *Sweder* naar Arnhem, en zoo zommige willen, naar Dordrecht getrokken, en heeft aldaar met de Canoniken, die hem toegedaan en gevolgt waren, zynen Bisschoppelyken zetel geplaatst. (1)

Dewyl verscheide menschen in het Sticht met beslotene deuren missen en andere godsdienstoeffeningen deden verrichten, door Priesteren, die daar toe oorlof van Bisschop *Sweder* verkregen hadden, heeft de Raadt dezer Stadt, om zulks te beletten en tegen te gaan, des maandags na Odulfi dit merkwaardige ter klokke laten afkondigen: *Want alle kerken ende cloesteren in stad en lande van Utrecht geboirsame syn der Doem moederkerken, myssen ende goitsdienst doen geliken der Doemkerken; dan dair sommige mit onwille ende onrecht der kerken overborich syn, ende in den openbaren en geen mysse doen en willen; sommige oick op boren sloten mit besloten dueren mysse doen doen, ende ander bevelinge ende oirloff werven ende nemen dan van der moeder Doemkerke, dair dwalinge ende groten lasten in der bitiger kerken ende ons allen van coempt ende opstaet onder den luden. hieromme laten onsen genedige Heer Postulaet, die Ecclesie, ende die Stad*

van

(1) Volgens het verhaal van den Heer Mieris Hist. der Nederl. Vorst. 1 Boek bladz. 41. uit Beverwyks Beschryvinge van Dordrecht, bladz. 319. en Bockenbergs Pontif. Ultr. p. 38. Het komt my evenwel waarschynelyker voor, dat hy te Arnhem zich opgehouden heeft, en dat niet *Zweder* maar *Walraven van Meurs*, van wien wy in 't vervolg zullen melden, zich te Dordrecht geplaatst heeft.

van Utrecht weten ende wairnen alle Priesteren in de stad ende lande van Utrecht, dat sy Myffe in den openbare doen, dan by oorlove ende wete der Doemkerke ende nyemant anders, ende en geen Myssen, off andere diensten Goits heymeliken, off op enige sloten, besloten en doen. Ende dat nyemant die Priesters, die dus overborick syn, op sinen sote, off anderswair, en buse off en hove, off noch die op boeren husen heymelic, off mit besloten bruggen of dueren, Myffe doen en laten. En nadien verscheide uitgewekene Geestelyken allengskens wederom in de Stadt kwamen, heeft de Raadt alle kloosteren en zusterhuizen doen verbieden, niemand van hen te ontfangen, dan by oorlof van den Postulaat en den Raadt.

In des eersten Cameraars rekeninge over dit jaar vinde ik, dat de Oversten dezer Stadt te Vreelant onthaald hebben den Heer Postulaat, en eenige Raden van den Hertog van Bourgondien, en dat de Stadt ten dien einde van de Heeren van het Duitfchen huis hadde geleent eenen zilveren schaal, welke vermist zynde, de Stadt derzelve waarde aan die Heeren heeft goetgedaan. Ook vinde ik noch meldinge van eene aanzienlyke maaltyd door de Stadt alhier op Hafenberg gehouden, des vrydags na Victoris, welke als gasten bygewoont hebben de Postulaet met zyne Raden en Ridderfchap, de Raden des Hertogs van Bourgondien, en de Raden der Steden van Overyffel, welke maaltyt van spysse, cruyt, wyn, malevizerye, ypocras, en menigerhande gerechten met allen onrade te zamen gekost heeft 286. ponden en vier stuivers, 't welk veel was in die tyden.

Door het voeren van den oorlog, zoo tegen den Hertog van Bourgondien als tegen den Hertog van Gelre, die nu in eene aangename vrede

was

was verandert, hadden zoo wel de Staten, als in 't byzonder deze Stadt veele buitengewoone onkosten gemaakt, en dus waren zy in schulden geraakt, waarom de Staten uitgeschreven hebben een gemeen mergengeld en huisgeld, 't welk overal in alle kerspelkerken wierd afgekondigt, en hier ook voor alle des stadts poorten, met byvoeginge van hoe, waar, en wanneer die belastingen betaald moesten worden, en wierden alle borgers en onderzaten, die daar in lasten moesten, uit naam van den Postulaat en den Raadt, gelaft binnen veertien dagen in het Capittel van den Dom, alwaar de afgezondene tot den ontfangst zouden zitten, hunne verschuldigde mergengelden en huisgelden op te brengen, en die hier verzuimig in was, dien zouden zyne mergen en huisgelden worden uitgepant *twy scatte gelt, of vier scatte panden*, dat is, die zoude dubbeld geld worden afgenomen, of, zoo hy geen geld hadde, zoo veel van zyn goed in pandschap worden genomen, als viermaal de verschuldigde schattingen bedroegen.

De Regeerders dezer Stadt, niet minder dan de Staten, om geld verlegen zynde, hadden van alle hunne gegoede borgers en onderzaten geëischt eene leeninge van gelden, naar mate hunner vermogens. Doch dewyl zommige hier in nalatig waren, heeft de Raadt by klokkluidinge des maandags na Martini gelaft alle, die noch niet het geld, waar op zy gestelt waren, hadden opgebracht, voor donderdag daar aan volgende, 't zelve te voldoen; of dat by versuim, die tien schilden zouden leenen, voor een jaar, en die twintig schilden ter leen zouden opschieten, voor twee jaren de Stadt zouden moeten ruimen, en daar niet wederom binnen komen, ten zy dat ze ter beeteringe aan de Stadt

voor hunne onwilligheid betaald hadden zoo veel gelds, als zy nu aan de Stadt zouden geleend hebben.

Ik heb dit niet willen overflaan, op dat de Lezer daar uit zoude kunnen opmaken het gezag, 't welk de Overigheid in die tyden oeffende over hunne ingezetenen, om dezelve te nootzaken ter opbrenginge van de nodige schattingen, zonder welke hunne vryheit, bescherminge ende geruſte bezittinge hunner goederen onmogelyk door de Regenten kan bezorgt worden. (1) Wyffelyk hadde de Raadt begrepen, dat alle die geene, welke geen geld wilden leenen en dus de Stadt byſtaan, in dezen tydt, waar in zoo veele buitengewoone en onvermydelyke onkosten hadden moeten gedaan worden, ter wederſtant en afbreukdoeninge hunner machtige vyanden, en ter bezorginge van het behout hunner Stadt, tegen zoo veele liſten, lagen en gefmeedde verraderyen, onnutte inwoonderen en dus onwaardig de gemeene bescherminge waren.

Eer ik van dit jaar afscheide, moet ik kortelyk melden, dat de Capittelen van den Dom en Oudmunſter verſcheide landeryen in Brabant gelegen, in erfpacht hebben gegeven aan den Heer *Richard van Merode*. (2) Als mede dat *Gerrit* Heer ten Vliet eenen brief heeft uitgegeven van de Heerlykheden van den Veer en van Polsbroek, ten behoeven van *Johan Burggraaf van Montfoort*. (3)

De

(1) Volgens 't geen ik leeze by Tacitus lib. iv. Hiſtor. cap. 74. *Neque quies gentium ſine armis, neque arma ſine ſtipendiis, neque ſtipendia ſine tributis haberi queunt*, een waarachtig zeggen, 't welk ik wenschte, dat alle inwoonderen van ons Nederland in deze tyden recht begreepen.

(2) Ziet *Miraei* lib. 1. Diplom. Belg. cap. 109.

(3) Ziet *Matth. de Jure Gladii* lib. ix. p. 109.

1430.

De Regenten voor dit jaar zyn geweest:

Schepenen.

Vrederic van Drakenborch.

Johan Pot.

Dire van Houdaen.

Aernt van Amerongen, Borgermeyster.

Ludewich de Wael.

Braem van Lantskroen.

Jonge Jan van Lichtenberch.

Jan de Coninc.

Jan Sloyer.

Aelbrecht Proys.

Peter van Snellenberch.

Reynier Uten Ham.

Raeden.

Johan Over de Vecht.

Claes van Gruenenberch.

Henric Hafert.

Huge de Goyer.

Eerst van Gruenewoude.

Peter Calle.

Vranck Goderts zoen.

Willem de Verwer.

Lubbrecht de Jonge, doot, voor hem Peter Terninc.

Herman van Steenre, Borgermeyster.

Tideman de Vos.

Claas Louwe.

Gelys van den Velde.

Evert

Evert van Voskulen.
 Jan Wustinc.
 Ghisebrecht Louwerens zoen.
 Jan Keteler.
 Peter Stevens zoen.
 Wenmaer van Maersen.
 Henric de Hase.
 Willem van Weelde.
 Eerst Jans zoen.
 Werner Braem.
 Meyster Arnt van der Borch.

Oudermannen.

Bertelmeus Zoudenbalch. }
 Willem van Nyevelt. } Wantsniders.
 Jan Knyff. }
 Herman Grawert. } Sniders.
 Dirc de Goyer Willems zoen. }
 Pauwels Scrodekyn. } Backers.
 Willam van der Woerd. }
 Bertout Claes zoen. } Molenaers.
 Andries Jans zoen. }
 Ewout Willems zoen. } Lynnewevers.
 Jacob Vrederix zoen. }
 Peter Foyt. } Overste Ouderman,
 Ghisebrecht Claes zoen. } Vleyshouwers.
 Ghisebrecht Heer. }
 Claes Steffens zoen. }
 Gheryd Jan Wessels zoen. } Louwers.
 Herman die Vroede. }
 Henric Jacob Dircx zoens zoen. } Wollewevers.
 Jan Trinde. }
 Herman de Witte. } Marssluden.

Jan van Tiell.	}	Botterluden.
Jacob van Winfen.		
Gheryd de Haen.	}	Overfte Ouderman.
Gheryd Jans zoen.		
Gheryd Schillinck.	}	Oudecordewaniers.
Arnt Egberts zoen.		
Jan Geryts zoen.	}	Corencopers.
Willem Cloetinc.		
Reyner Modde.	}	Oudewantfniders.
Tyman Dedel.		
Hübrecht Daniels zoen.	}	Steenbickers.
Albert Bertelmeus zoen.		
Jan Mathys zoen.	}	Graeuwerkers.
Jacob Dircx zoen.		
Henrick van Ghend.	}	Riemfniders.
Jan Walmer.		
Willem Arnts zoen.	}	Bylhouwers.
Godevert Egberts zoen.		
Willem Tyelmans zoen.	}	Smeden.
Korskyn de Brune.		
Albert van Dam.	}	Zadelaers.
Arnt Claes zoen.		

Het bestand, 't welk tuffchen Hertog *Philips van Bourgondien* en het Sticht getroffen, en van tydt tot tydt verlengt was, is in het begin van dit jaar in eene vaste zoene verandert. Welkers afschrift ik gevonden hebbe op ons Stadthuis, en in een met de hand geschreven boek, waar van ik bezitter ben, inhoudende eenige brieven van zommige Graven van Holland, en eenige handvesten aan die van Amsterdam gegeven; en daar achter eene lyst der Schouten, Borgermeesteren en Schepenen van die Stadt van den jare 1413. tot 1552. In dat boek staat de brief van deze zoene, zoo als dezel-

dezelve door Hertog *Philips de goede* is uitgegeven en bezegelt: hebbende *Matthaeus* (1) te voorschyn gebracht den brief, hier van door den Postulaet en het Sticht, zoo aan deze als aan geene zyde van den Yffel, aan gemelden Hertog uitgelevert, en dewyl zy, schoon genoegzaam van denzelven inhoud, in zommige gezegdens verschillen, zal ik de eerste, ook op ons Stadthuis te vinden, alhier invoegen, konnende de andere by *Matthaeus* nagelezen worden.

„ *Philips*, by der gratien Goeds Hertoge van
 „ Bourgonien, van Lotryck, van Brabant ende
 „ van Limborch, Grave van Vlaenderen, van Ar-
 „ toys, van Bourgonien, Palatyn van Henegou-
 „ wen, van Hollant, van Zelant ende van Na-
 „ men, Marcgrave des heiligen Rycx, Heer van
 „ Vrieslant, van Salms, ende van Mechelen;
 „ doen condt allen luden: dat wi, om te scuwen
 „ die bloetstortinge ende anderen onraet, die om
 „ der veden wille, die lange tyt gestaen heeft
 „ tusschen ons, ende den lande van Hollant, van
 „ Zelant ende van Vrieslant, ende onsen onder-
 „ saten hulperen ende hulper hulperen, aen die een
 „ zyde: ende Here *Rodolph van Diepbolt &c.* der
 „ Stadt van *Utrecht*, ende die van *Amersfoort*,
 „ ende die Steden *Deventer*, *Campen* ende *Zwol-*
 „ *le*, an der ander zyde der Yfsele, ende voert
 „ den gemenen Stichte an beide zyden der Yfe-
 „ len, ende horen ondersaten hulperen en hulper
 „ hulperen, an die ander fyde, gescepen waren
 „ zoe lang zoe meer toe te comen, indien dat sy
 „ niet gesoent en worden, syn by goetduncken
 „ van onsen Rade ende vrienden, om orber, nut-
 „ scap ende profyte der landen, luden ende onder-
 „ saten

(1) *Rer. Amersf. Scriptor. p. 283.*

„ faten an beiden fyden overcomen ende eens ge-
 „ worden mitten voernoemde Here *Rodolpb* ende
 „ die van *Utrecht*, een minlike zoene ende vrint-
 „ fcap ende overdrachte, in den welken wy be-
 „ foent hebben allen onsen landen, fteden ende
 „ onderfaten, ende mit name die landen, luden,
 „ fteden ende onderfaten der landen van Hollant,
 „ Zelant ende Vrieslant, ende daer wy anders
 „ bewynt over hebben, mitgaders onsen hulpe-
 „ ren, ende hulpers hulperen, ende allen ande-
 „ ren, die mit ons, ofte mit onsen wille, in der
 „ veden ende oerloge gecomen fyn. ende Here
 „ *Rodolpb van Diepbolt*, die Stadt van *Utrecht*,
 „ ende die ander fteden voernoemt hebben be-
 „ foent op horen zyde alle des Gefichtts lande,
 „ luden, fteden ende onderfaten hulperen ende
 „ hulpers hulperen, ende anders alle die ghenen,
 „ die mit hem in de voerfcreve veden ende oir-
 „ loge gecomen fyn, in forme, manieren ende
 „ voerwaarden, als hier nae befcreven ftaet.

„ In den eerften, foe fullen Here *Rodolpb van*
 „ *Diepbolt*, die Stadt van *Utrecht* ende anders
 „ die fteden des Gefichtts van *Utrecht* an beiden
 „ zyden der Yfele voernoemt, voertan onse gue-
 „ de vrienden ende nae gebueren fyn, ende ons
 „ getruwelick dienen voer enige Vorfte, die leeft,
 „ ende fullen oeck guede vrienden wesen alle on-
 „ fer lande, luden ende onderfaten, ende der
 „ gheenre, daer wy bewynt over hebben, ende
 „ fonderlinge van den onderfaten onfer landen,
 „ ende die ons te bewynden ftaen, die wy voer
 „ onse vrienden houden ende houden fullen. En-
 „ de oft gebuerde, dat in onsen voerfcreve lan-
 „ den, of die wy te bewynden hebben, enige
 „ partyen oprefen, foe fullen fy daer in houden
 fulke

„ fulke partye, als wy houden fullen. Ende wie
 „ ons in den selven onsen landen, of dié ons te
 „ bewynden staen, niet te willen en wair, dien
 „ en fullen sy niet behulpelic, vorderlic, noch
 „ bystandich wesen in enigen stucken, ons noch
 „ onsen landen ende vrienden voirscreven tegen-
 „ dragende, noch niet gehengen, dat sy in der Stadt,
 „ Steden ende Stichte voirscreven verkeeren sul-
 „ len, noch diere gebruiken na der tyt, dat hem
 „ gecondicht wesen sal, dat fulke luden in der
 „ Stadt, Steden ende Gestichte gecomen waren.
 „ desgelycx en fullen sy niet gehengen, dat eni-
 „ ge vreemden, die onse vyanden syn, of wor-
 „ den, comen fullen in der Stadt, Steden ende
 „ Gestichte voernoemt, ons of den onsen dair in,
 „ daer wt, of daer over, te scadigen in eniger-
 „ wys, alle argelist hier in wtgesceiden.

„ Item fullen voer ons comen op een half mile
 „ nae Utrecht tot onser ere ende waerdicheit,
 „ Here *Rodolph van Diepholt*, die Overste der
 „ Stat ende Steden van *Utrecht* ende van *Amers-
 „ foert*, mitten Oversten der Steden van *Overyf-
 „ sel* voirscreven, tusschen dit ende van *Paesschen*
 „ naistcomende over een jair, tot sulker tyt, als
 „ wy dat der Stadt van Utrecht mit onsen brieven
 „ een maent te voren weten laten, ende op hoir
 „ knyen ons oetmoedeliken bidden vergiffenis van
 „ des sy ons vercort, ende tegens ons misdaen
 „ moegen hebben. Ende dit aldus gedaen we-
 „ sende, soe fullen sy ons mit onser openre ende
 „ ontwonden bannier trecken der Stadt van
 „ Utrecht wairt an. dair tegens ons dan comen
 „ fullen buten der selver Stadt mit processien, cru-
 „ cen ende vanen die geestelike ende wairlike
 „ personen wt der selver Stadt, ende dan t'sa-

„ men ons gebrengen op ter Stadt huys, dair te
 „ dier tydt onse bannier of op ter poirten wtge-
 „ fteken sal worden ofte wesen, ende aldaer
 „ wtftekende bliven drie dagen lange. ende des-
 „ gelycx fullen onse bannieren wt gesteken wor-
 „ den op die poerte tot *Amersfoert*, ende tot *Rye-*
 „ *nen*, ende aldair wtftekende bliven drie dagen
 „ lange, of ons dat genoeght.

„ Item off wy tusschen hier ende van Paesschen
 „ naestcomende over een jair selve tot *Utrecht* niet
 „ en quamen, soe moegen wy onsen getruwen He-
 „ ren *Roelant van Wikercken*, mit anderen onsen ra-
 „ den ende vrienden, die des Gestichts ballinge
 „ noch viande niet en waren, senden binnen der
 „ Stadt van *Utrecht*, onse bannieren aldair te bren-
 „ gen, ende wt te doen hangen, gelyck of wy mit
 „ ons selfs livevoer ogen waren. ende des gelycx tot
 „ *Amersfoert* ende tot *Ryenen*, behoudelyck anders
 „ altyt der Stadt ende Gestichte van *Utrecht*, gee-
 „ stelick ende waerlick, in horen rechten ende vry-
 „ heden, sonder argelift. Ende hoewel dat die
 „ voernoemde here *Rodolpb*, Stadt ende Steden
 „ des Gestichts van *Utrecht*, ons mit deser zoe-
 „ ne gehouden syn te doen die reverentie ende
 „ oetmoedicheit, daer hier voer of verhaelt is,
 „ wy bekennen nochtan voir ons ende onse naco-
 „ melingen, dat wy dair mede nu, noch in toeco-
 „ mende tyden, gheen recht an die Stadt, Steden
 „ ende Gestichte voernoemt vercregen noch ver-
 „ meten en fullen.

„ Item soe en fullen voertaen gheen ballinge,
 „ noch voervluchtige, die nu ter tyt wt Hollant
 „ geweken, ende binnen des Gestichts steden bur-
 „ geren of ingeseten geworden syn, aldair niet
 „ mogen wonen noch bliven, sy en fullen yerft
 „ oirve-

„ oirvede ende verloffnisse gedaen hebben, dat
 „ zy tegens ons, noch onsen landen, ende die
 „ ons te bewynden staen, niet doen en fullen in
 „ enigerwys. ende deden sy dair en boven, dat
 „ zoude Here *Rodolpb*, Stadt ende Gestichte
 „ voirsz. doen rechten op hoer lyf mitten zweerde,
 „ waer dat men die bevynden konde in den Ge-
 „ stichte van Utrecht voirscreve.

„ Item gevielt, dat hier namels enighe perso-
 „ nen, ballingen of voervluchtich worden wten
 „ lande van Hollant, van Zelant, of van Vries-
 „ lant, ende bynnen den voirscreve Gestichte
 „ quamen, soe en fullen die binnen des voirscre-
 „ ve Gestichts palen, binnen steden, noch dair
 „ buten, aen dese zyde der Yselen niet bliven
 „ noch wonen moegen, nae dien dat wy, of on-
 „ se Amptluden van onser wegen den voirscreve
 „ Here *Rodolpb*, of der Stadt van *Utrecht*, of van
 „ *Amersfoerde*, dat mit onsen, of mit horen, brie-
 „ ven fullen hebben laten weten, mer willen sy
 „ trecken an gheen zyde der Yselen, dat fullen
 „ sy mogen doen in sulker maten, dat sy eerst ver-
 „ loven fullen ons, ende onsen landen, ende die
 „ ons te bewynden staen, ghenen scade te doen.
 „ ende wairt sy des contrari deden, dat soude men
 „ metten zweerde rechten an horen live in der ma-
 „ niere voirscreve. Ende waert dat onder hem
 „ luden enige ons tonwille wair in sulkerwys,
 „ dat wy die daer niet hebben en wouden, so
 „ en fouden sy daer niet bliven mogen, nae dat
 „ Here *Rodolpb*, Stadt of Steden van onser wegen
 „ dat gecondicht zoude wesen, noch der landen
 „ gebruiken, als voirscreven is, ende dat salmen
 „ openbaerlick doen condigen over al in des Ge-
 „ stichts kerken. ende alle die verloffnisse voer-

„ screven fullen geschien voer den Rechteren ,
 „ Burgermeisteren , Scepenen ende Rade ten ste-
 „ den , dair sy woenen , of woenachtich worden .
 „ ende dair fullen die Steden brieve doen of ma-
 „ ken , ende ons , of an onsen Treserier van Hol-
 „ lant , tot onser behoef die senden , ons dair na
 „ te rechten .

„ Item soe wie ons , of den landen van Hol-
 „ lant , van Zelant , of van Vrieslant , verloffte-
 „ nisse of oirvede gedaen hebben , ende sint der
 „ zoene gemaect tusschen onser liever nichte van
 „ Hollant ende ons menedich geworden syn ,
 „ die en fullen dese dedinge niet gebruiken noch
 „ genieten .

„ Item soe en sellen die ondersaten van Hollant ,
 „ van Zelant , van Vrieslant , ende andere alle die
 „ ghene , die met ons in deser veden hebben ge-
 „ syn , gegoet ende geërft wesende in den Ge-
 „ stichte van Utrecht , vry ende quyt wesen van
 „ allen last , cost , ongelt ende scatinge , die ge-
 „ schiet is , of sal mogen geschien , om deser oir-
 „ logen wille , ende dat dair aff roeren mach , zoe
 „ dat sy dair toe niet betalen en fullen . hier syn
 „ wtgesceiden die Geldersche , van dat hem hier
 „ of anrueren mach .

„ Item hoewaell dat die stede van *Bunschoten*
 „ mit horen toebehoeren vry erve is , ende bliven
 „ sal des Gestichts van Utrecht , t welcke wy oeck
 „ bekennen mit desen brieve , wy fullen nochtan
 „ enen Stichtse man dair in setten , die dat regie-
 „ ren sal na den Stichtsen rechte , ter tyt toe , dat
 „ het gescil wesende tusschen onsen neve Here
 „ *Zweder van Culenborch* , Bisscop tot Utrecht ,
 „ ende Here *Rodolph van Diepbolt* , ende den Ge-
 „ stichte voernoemt , geeyndet sal wesen ; ende de-
 „ sen

„ fen tyt duerende , foe fal die ghene , die dair
 „ alzoef gefet wert , die nutfcap ende profyt aldair
 „ opbueren ende ontfangen ende in gewairder
 „ hant by een houden , mit voerwaerden , dat hy
 „ dan goede rekeninge ende bewifinge dair of
 „ doen fal den genen , die an den Geflichte bli-
 „ ven fall , indien dat binnen defer tyt gheen an-
 „ der vouge dair in gevonden en wort. Ende
 „ fullen alle die ballinge , die wt *Bunfcboten* ge-
 „ weken ende verdreven zyn , dair weder in co-
 „ men mogen , ende hoir goede ruftelick ende
 „ vredelick gebuiken , ende mit malcanderen
 „ goetlick ende vrientlick gefceiden wesen , ende
 „ geflicht van allen faken , die hier voertyts ge-
 „ fciet ende gevallen mogen wesen om defer ve-
 „ den wille ; mer die voifcreve ballingen fullen
 „ eerft geloven ende oervede doen in handen der
 „ Stadt van Utrecht , daer omme niet te misdoen
 „ in enigerwys den ghenen , die binnen *Bunfcbo-*
 „ *ten* gebleven fyn , ende dair fullen brieven of
 „ gemaect worden , die de felve Stadt fenden ful-
 „ len onfen Treferier van Hollant. Ende waert
 „ dat fy dairen boven misdeden , dat foudemen
 „ rechten an hoir lyf. Ende den tyt des gefchils
 „ hangende , die ballingen , die defer zoene niet
 „ genieten en willen , noch die vianden Heren
 „ *Rodolphs* , der Stadt ende Geflichte voirnoemt,
 „ en fullen binnen *Bunfcboten* niet comen mo-
 „ ghen.

„ Item foe fullen mit defer overdrachte alle
 „ die ballinge out ende nye der Stadt , Steden en-
 „ de des Geflichts van Utrecht gebuiken alle ho-
 „ ren onruerende goede , die fy hadden , doe zy
 „ wtruymden , ende oeck alle hore ruerende goe-
 „ den , die fy zullen kunnen bevinden , die welc-

„ ke in Heren *Rodolphs*, Stadt, Steden, of Ge-
 „ stichts oerbaer niet gecomen en zyn, wair die
 „ gelegen zyn in den selven Gestichte, binnen
 „ steden ende daer buten. behoudelick dat alle
 „ die ghenen van hem luden, die dezer zoene ge-
 „ nieten willen, eerst oervede ende verloffenisse
 „ doen sullen, niet te doen in enigerwys regens
 „ Heren *Rodolph*, der Stadt, Steden ende Ge-
 „ stichte voirscreve, ende die ghene die dair in-
 „ ne syn, ende die de Stadt ende Steden nu regie-
 „ ren. ende deden sy dair en boven, dat sullen
 „ wy doen rechten aen horen lyf mitten zweerde,
 „ wair men die bevynden kan in onsen landen,
 „ ende dair wy bewynt of hebben. Ende die ver-
 „ loffenisse sullen zy doen in handen ons Gouver-
 „ neurs of Treseriers van Hollant, ende hoir brie-
 „ ven dair of geven, die sy terstondt senden en-
 „ de overleveren zullen Heren *Rodolph*, of der
 „ Stadt van *Utrecht* voernoemt. Ende sullen die
 „ ghene van hem luden, die dese zoene genieten
 „ sullen, mogen stellen hoer procuratoers, die
 „ geen ballingen of vianden en syn, om hoir goe-
 „ den over al, binnen Steden ende buten, te be-
 „ wynden, ende te doen regieren tot hoiren nut-
 „ scap ende profyte. Ende die Stadt ende Ste-
 „ den, daer sy goeden hebben, sullen hem die
 „ dan rustelic ende vredelic gebruiken ende vol-
 „ gen laten, sonder argelift; mer die voernoem-
 „ de ballingen, ende elcx van hem luden, sullen
 „ bliven buten der mile van der Stadt van *Utrecht*
 „ ofte van der Steden, daer sy wtgeweken zyn, ten
 „ sy by consent Heren *Rodolph* voernoemt, ende
 „ der Stadt of der Steden, daer sy wtgezeit of wt-
 „ getogen syn, ende behoudelic der Stadt van
 „ *Zwolle* alfulkere brieve, als sy van over twaelf
 „ jair

„ jair , of daer te voren , hebben van horen ou-
 „ de ballingen , in hoere macht te bliven. ende
 „ dit sullen die ballingen mede in hoere oervede
 „ loven ende zweeren. ende desen oervede sullen
 „ sy elcx doen , te weeten , die ghene die binnen
 „ 's lants syn , binnen zes weken , ende die ghe-
 „ ne die buten 's lants syn , binnen drie maen-
 „ den na wtsprake der zoene , of sy en sullen der
 „ selver zoene niet genieten , argelift hier wtge-
 „ sceiden.

„ Item wie van dese ballingen voirscreven de-
 „ ser zoene niet genieten en woude , die en sal in
 „ onse lande , of daer wy bewynt over hebben ,
 „ niet wesen , hy en hebbe eerst oervede ende ver-
 „ loffenisse gedaen , tegen Heren *Rodolph* , der
 „ Stadt ende Gestichte voirscreve , niet te doen.
 „ ende dede yemant dair en boven , dat zouden
 „ wy aen hem doen rechten over syn lyf gelyc
 „ voerscreven staet. ende dese oervede sullen sy
 „ doen , ende die brieve daer af salmen overleve-
 „ ren , als voirscreven is. Ende oft gebuerde ,
 „ dat Heren *Rodolph* , Stadt ende Steden van
 „ *Utrecht* voirscreven , niet en genuechde an som-
 „ migen van de voerscreven ballingen , dat sy die
 „ voirnoemde loftenisse en oervede deden onder
 „ hoeren segel , soe sullen sy , ende des gelycx
 „ die gene die gheen segel en hebben , die zelve
 „ verloffenis ende oervede doen voer onsen Gou-
 „ verneur , of Treserier van Hollant , diet op hem
 „ tugen sal onder syn zegel.

„ Item soe hebben wy Heren *Rodolph van Diep-*
 „ *bolt* , die Stadt van *Utrecht* , die Steden ende
 „ Gestichte voernoemt , nu regierende , ende daer
 „ binnen wesende , tot hoere eerster bede ende
 „ oetmoedigen vervolge , ende overmits den pun-

„ ten voerſcreven, genomen in onſen beſcudden
 „ ende beſcermeniffe, ſoe dat ſy over al in den
 „ onſen, daer wy bewynt hebben, te water ende
 „ te lande, binnen Steden ende daer buten, ſul-
 „ len veylich, ruſtelic ende vredelic mogen va-
 „ ren, keren, merren ende mogen weſen, ſon-
 „ der hem enige craſte, of geweld gedaen te we-
 „ ſen in live noch in goede in eniger wys.

„ Item ghevele enich opſtal in der Stadt, Ste-
 „ den ende Geſticht van *Utrecht*, tegendragen-
 „ de genoemde Heren *Rodolph*, Stadt, Steden
 „ ofte Geſtichts voirſcreven, ende hem yemant
 „ van hem luden, die dat dede, tonwille wair, ſoe
 „ en ſullen wy, noch die onſe, die niet behulplich,
 „ vordelic, noch biſtandich weſen in enigen ſtuc-
 „ ken, Heren *Rodolph*, ende den Regierders
 „ voirſcreven tegendragende, noch gehengen,
 „ dat ſy in den landen van Hollant, Zelant ende
 „ Vrieslant verkeren ſullen, noch diere gebruiken,
 „ nadien dat Here *Rodolph*, Stadt, ende Steden
 „ ons dat ſullen hebben laten weeten. Oeck en
 „ ſullen wy niet gehengen, dat enige vreemden,
 „ die Heren *Rodolph*, Stadt, Steden ende Ge-
 „ ſtichte vianden ſyn, of werden, comen ſullen
 „ in onſen Steden ende landen, of daer wy be-
 „ wynt hebben, hem daer in, daer wt, of daer
 „ doer te beſcadigen in enigerwys, alle argeliſt
 „ hier in wtgeſceiden.

„ Item ſullen alle onderſaten, hulperen ende
 „ hulper hulperen van beiden ſyden vry comen op
 „ ten hoeren, alſoe die nu ſyn, het zy leen of
 „ eighen, ende op hoir oude brieve, die ſy daer
 „ of hebben, gelyc zy voer der veden waren,
 „ ende eer yemant ſyn leen opgeſeit hadde, ende
 „ dat van deſer veden roert, wtgeſceiden de ballin-
 „ gen

„ gen der Stadt ende Gestichts van Utrecht, die
 „ des hoirs gebruiken sullen in der manieren voir-
 „ sreven, ende anders niet.

„ Item sullen staen roef tegens roef, brant te-
 „ gens brant, dode tegens dode, quetsinge te-
 „ gens quetsinge, ende alle neminge tegens ne-
 „ minge, hoe, of wie, het sy geestelick of wair-
 „ lick, die geschiet is binnen deser veden, ende
 „ die gevangen die ons, of Heren *Rodolph*, Stadt,
 „ Steden ende Gestichte toe beiden syden of ge-
 „ vangen syn, quyt, ende desgelycs alle onbetaelt
 „ gelt der gevangen quyt, alwairt oeck verwyft,
 „ of verwyft te betalen. oeck mede waert sake,
 „ dat an die een zyde, of an die ander syde enige
 „ gelofte van gelde, heimelic of openbaer, ge-
 „ sciet wair van brantscatinge in deser veden,
 „ die gelofte sal dair off quyt ende te niet wesen.

„ Voert so sullen quyt wesen tot desen dage toe
 „ alle afterstallige erfrenten, die van den Here,
 „ of van syn dienres, gebuert ende quytgescou-
 „ den zyn,

„ Oick sullen alle die ghene van beiden syden,
 „ die deser zoene genieten willen, quyt wesen
 „ van alle afterstallige lysfrenten, die verschenen
 „ syn zeder den eersten dach van Octobri *xiiii*.
 „ ende *xxv*. dat wy als Gouverneur der landen van
 „ Hollant, Zelant ende van Vrieslant in die lan-
 „ de quamen, totten eersten dage van Mey lest-
 „ leden; ende alle lysfrenten verschenen voer den
 „ eersten dach van Octobri salmen voirtan beta-
 „ len den ghenen, die mense sculdich is, of hoe-
 „ ren erven, waren sy gestorven, op dien dach
 „ der betalinge; te weten op elke toecomende
 „ nye termyn enen ouden termyn met die nye, ter
 „ tyt toe, dat die oude lysfrenten verschenen voir
 „ die

„ die tyt ons Regiments voirscreve hem betaelt
 „ sullen wesen, sonder arch ende list. Ende alle
 „ lyfrenten van Meye dage leffleden verscenen
 „ tot desen dage der soenen toe, selmen betalen
 „ binnen den naesten ses weken na der wtsprake
 „ der zelve zoenen : ende dese betalingen voir-
 „ screven sullen aldus geschien sonder enige pene,
 „ die verscenen waren, dair of te nemen, tot
 „ desen dage toe der wtsprake voirscreve.

„ Item sullen alle rechtvorderinge, die binnen
 „ deser vede geschiet syn, hoe, waer, of in wat
 „ schine, die geschiet mogen wesen, clauerlick
 „ doot, af ende quyt wesen; wtgenomen, dat
 „ alle die gheene, die sculdich syn tot eniger Dyc-
 „ kaedse van den Zeedyck, of anders wair water-
 „ ganck-gelt, ende alle ander gelt wtgesett voer
 „ elcx gemeens lands oirbar, geven ende betalen
 „ sullen een scatgelt, sonder meer, binnen ses
 „ weken, nae dat die zoene wtgesproken wesen
 „ sal, van al des op hem tot desen dage toe mit
 „ rechte gevordert heeft geweest. Ende alle die
 „ ondersaten van beiden zyden sullen hoir dyc-
 „ kaedsen, wegen ende wateringen voirtan doen
 „ bewaren, ende hoir gelt, dat men op hem recht-
 „ vaerdelic mit goeden bewyse nae den rechten
 „ rekenen sal, betalen alst behoirt.

„ Item dat alle onse ondersaten, hulperen ende
 „ hulper hulperen, deser zoene genietende, die
 „ hoir goede verset hebben tegens den Sticht-
 „ schen, die hulpers syn geweest Heren *Rodolp*s,
 „ Stadts ende Gestichts voirscreve, dair die daghen
 „ van der losinge of omgegaen syn binnen deser
 „ veden, ende om deser veden wille die niet en
 „ hebben mogen lossen, sullen die selve versette
 „ goeden mogen lossen binnen een jair na wtspra-
 ke

” ke deser zoene, voir alsoe veel gelts, als sy die
 ” geloest zouden hebben ten dage der aflossinge.

” Item sullen wy ende Heren *Rodolph*, Stadt
 ” ende Steden voirscreven van onser beider Rade
 ” tot des anderen versuecs senden op die palen
 ” van onser lande van Goylant, om te besceiden
 ” elck syn palen, die hem van rechts wegghen toe-
 ” behoren.

” Item sullen alle die ondersaten van beiden zy-
 ” den veylich ende onghindert in des anderen
 ” landen ende Steden, te water ende te lande on-
 ” der malcander mogen varen, keren ende wesen
 ” op hoir gewoenlike tolle, privilegien, rechten
 ” ende vryheden, wtgenomen die ballingen te
 ” beiden syden, die anders niet dair in en sul-
 ” len mogen verkeren, dan also voirscreven is.
 ” Ende wair yemant van den ondersaten voirscre-
 ” ven, die deen op ten anderen yet te seggen
 ” of an te spreken hadde, dat sal hy doen mit
 ” rechte, ende anders niet. ende des sal men hem
 ” dan een onvertoge recht doen tot allen plaet-
 ” sen, dair dat gebuert, sonder enich vertreck
 ” dair in te zoeken, of te laten geschien in eni-
 ” gerwys, zoe dat die verweerre gheen weere sal
 ” mogen doen van dies men hem eyschende wert
 ” anders, dan mit quitancie, mit synen ede, of mit
 ” goeder bewisinge van betalinge: Ende sullen
 ” oeck mede die oude compositien gemaect tuf-
 ” schen den landen van Hollant, Zelant ende
 ” Vrieslant, ende den Gestichte voirscreve, in
 ” hoirre volcomenre macht wesen ende bliven,
 ” gelyc men die tot hier toe geploghen heeft.

” Item gevielt dat Heren *Rodolph*, die Stadt van
 ” *Utrecht*, die Stede van *Amersfoert*, of anders
 ” die Steden des Gestichts van Utrecht, enige
 ” ge-

" gebreken cregen, of yemant van den horen tot
 " eniger tyt tſyn genomen worde, of ſcade ge-
 " ſchiede boven deſer zoene, zoe ſel Heren *Ko-*
 " *dolph*, Stadt ende Steden voirnoemt, wien die
 " ſcade geſchiet wair, ons daïrom ſcriven, ende
 " hoir gebreck off ſcade openen ende groten,
 " ende ons dair of te dage eyſſchen binnen een
 " maent dair naelt volgende, tot *Putcuyp* (1),
 " ende zoe ſal, diet gebreck of ſcade geleden
 " heeft, op dien dach ende plaetſe comen, ende
 " daer ſyn gehout doen, ende ſyn gebreck ende
 " ſcade groten mit ſynen ede, ende mit vier
 " goede wittachtiger mannen, die daïr an winnen
 " noch verlieſen mogen, die dat mit hem ten hei-
 " ligen zweren, ende die gebreke of ſcade groten
 " ſullen, fonder arch ende liſt. Ende deſe ede
 " ſullen ende moghen ſy doen voer den Raden,
 " die dair op dien dach ende plaetſe comen ſul-
 " len. ende des gehouts ende grotinge van den ge-
 " breck of ſcade voirſcreve, ende oeck van der
 " kunde der gheenre, die dat gehout mede doen
 " ſellen, alſe dat ſy goede wittachtige mannen
 " zyn, ſullen die Rade voirſcreve alſe Rade hoir
 " bezegelde brieven geven dien ghenen, die in
 " gebreke of beſcedicht is. Ende zoe wanneer
 " die ghene, diet gebreck hadde, of beſcedicht
 " wair, ſyn gehout mit hem vierden dair op ge-
 " daen heeft, als voirſcreven is, ſoe ſullen wy die
 " gebreken ende ſcade gelden ende betalen, of
 " doen betaelen nae inhoud zyns bewys, ende gro-
 " tinge ſyner ſcade of gebreke voirſcreve, binnen
 " een-

(1) *Putcuyp*. Deze plaats is gelegen tuſſchen Hermelen en Woerden, aan den Rhyn, zynde te dezer tydt noch eene herberg, genaamt de *Putkop*.

" eenre maent dan dair naevolgende den ghenen,
 " die den scade ende gebreke geleden hadde, en-
 " de gehouden als voirscreven is, sonder meer
 " vertrecks ende vervolchs dair in te laten geschien.
 " Ende des en sullen wy, noch nyemant anders,
 " ons, of hem, daer of onderwynden, die beta-
 " linge ende richting en sal gescien in der maten
 " voirscreven. ende alle die ghene, die tot desen
 " dage voirscreve ende plaetsen comen sullen om
 " der gebreken ende scade wil voirscreve, zyn zy
 " Rade, clager of getuge, van allen zyde, die
 " zullen een vry geleide ende gantze veylicheit
 " hebben an ende of te komen, sonder arch ende
 " list, wtgenomen die vianden, ballingen, of
 " vredeloes der lande of der steden waeren.

" Behoudelick in allen anderen saeken ons ende
 " onse landen, die wy te bewynden hebben, ende
 " Heren *Rodolpb*, Stadt, Steden ende Gestichte
 " voirscreve, in onsen, ende in horen, rech-
 " ten te bliven, ende desgelycx Heren *Zweder*
 " *van Culenborch* Bisscop van Utrecht, ende den
 " Ecclesien van Utrecht die mit hem wt syn, ende
 " oeck Heren *Roedolff van Diepbolt*, den Ecclesien
 " die binnen syn ende der Stadt, Steden ende Ge-
 " stichte van Utrecht voirscreve, te bliven in ho-
 " ren rechten van der gescelen, die sy hebben den
 " een tegens den anderen, sonder argelift.

" Ende of in deser soenen, of in enich der pun-
 " ten, daer in begrepen enich gebreck geviel,
 " dairom en soude die selve soene niet verbroken
 " noch gemenct wesen, mer soudemen dat ge-
 " breck rechten van der zyde, dair dat gesciet
 " ware, in der manieren voerscreven, ende zou-
 " de nochtans die soene voerscreve in allen pun-
 " ten in horen volcomen macht wesen ende bliven.

" Welc-

" Welcke soene ende minlike overdracht voer-
 " screve, ende alle die punten daer in begrepen
 " ende elcx byzonder, wy mit onsen vryen wille
 " geloeft hebben ende geloven, by onser truwen
 " ende vorsteliker eren, te houden ende te vol-
 " doen, ende te doen houden ende te voldoen,
 " ongemeynt ende onverbroken, alle argelift en-
 " de nye vonden claerlic wtgescheiden. Ontbie-
 " den dairom ende bevelen alle amptluden ende
 " rechteren, dienaren ende onderfaten onser lan-
 " den, ende die ons te bewynden staen, mitga-
 " ders allen anderen, wien desen faecke anrueren
 " mach, ende een ygelicken byzonder, dat sy die
 " zoene ende minlike overdrachte voirscreve hou-
 " den ende volcomen, sonder dair tegens te doen,
 " of te gaen in enigerwys. Ende waert dat yemant
 " die contrarie dede, so bevelen wy onsen ampt-
 " luden, rechteren ende dienaren voirscreven,
 " dat sy dat rechten ende corrigeren an die misda-
 " digen an horen live ende goede, nae gelegent-
 " heit des misdaets in der manieren voirscreven,
 " ende des niet en laten, op al dat sy van ons
 " houdende syn. waert daer enige veylinge, of
 " versumenisse in geschiede, dat wouden wy an
 " hem houden, ende verhalen, als wy doen zou-
 " den an den voirscreve misdadigen. ende desten
 " oirconde soe hebben wy onsen zegel hier an
 " doen hangen. Gegeven tot Brugge den twalef-
 " sten dach in Januario in 't jaer ons Heren dusent
 " vier hondert ende xxix. (1)

Schoon in deze zoene de Postulaet, de Stadt
 Utrecht en de Steden van het Sticht zich verbond-
 " den

(1) Te weten naar den styl van den Hove, doch naar den
 Utrechtschen in 't jaar 1430. zoo als wy hier voor reets aan-
 getekent hebben.

den hadden, om vergiffenisse te verzoeken van het geen zy den Hertog misdaen hadden, op de wyze in de zoene uitgedrukt; zoo vinde ik echter niet zulks geschiet te zyn, zullende de Hertog zich vergenoegt hebben met de toezegginge.

Ook heeft Hertog *Philips* dezen brief aan het Gesticht van Utrecht gegeven: " *Philips* Hertoge
 " van Bourgoengen, Grave van Vlaenderen van
 " Artois, van Borgoengen, Palatin, ende van
 " Naemen, Heer van Salms ende van Mechelen,
 " Ruwaert ende oir der lande van Henegouwe,
 " van Hollant, van Zelant, ende van Vrieslant,
 " doen cond allen luden: alsoe wy met Heer *Roedolff van Diepholt* &c. der Stat, Steden, ende
 " gemeyn Gesticht van Utrecht overcomen syn
 " eenre minliker zoene ende vruntscap van den
 " oirloge, dat lange tyt geltaen heeft tusschen ons
 " ende den landen van Hollant, van Zelant ende
 " van Vrieslant voirscreve aen die een zyde, ende
 " Heer *Roedolff*, Stat, Steden ende gemeyn Ge-
 " sticht voirnoemt, an die ander zyde, so hebben
 " wy gewilkoert ende geloift, wilkoeren ende ge-
 " loven mit dezen brieve Here *Roedolff*, land,
 " Stat, ende Steden's Gestichts van Utrecht voir-
 " screve, dat wy niet gehengen en zullen, dat
 " Heer *Roedolff*, of enege burger, ingeseten, of
 " onderfate des zelfs Gestichts in enige syden der
 " Yffel, van wat state of conditie hy zy, gelet,
 " gevatteert, of becommert wesen sullen in live
 " noch in goede, tot eniger tyt, in den voirscre-
 " ven landen van Hollant, van Zeelant ende van
 " Vrieslant, of in enich der selver landen binnen
 " Steden noch dair buten, dair wy dat vernemen
 " of vertrecken mogen mit enigen brieven of be-
 " velingen, vercregen, of die men hyr na verwer-

" ven mochte van enegen Heer of Vrouwe , om
 " wat zake dat dat zy , of wesen moghe , anders ,
 " dan na ende mit den rechten der landen van Hol
 " lant , van Zelant ende van Vrieslant voirscreve ,
 " of van den genen der selver landen , dair men
 " die becommeringe doen woude , na inhoud der
 " voirscreve zoene gemaiçt tusschen beyden. Be-
 " houdelic dat Heer *Roedolff* , Stat ende Steden van
 " Utrecht voirscreve mit hoeren brieven desgelicx
 " geloven zullen , dat zy niet gehengen en zullen ,
 " dat enege burger , ingefete , of onderfate der
 " selver landen van Hollant , van Zelant ende
 " van Vrieslant , gelet , gevalsteert of becommert
 " wesen zullen in live noch in goede , in die voir-
 " screve Sticht van Utrecht , binnèn steden noch
 " dair buten , nu , noch in toecomenden tyden , mit
 " enigen brieven of bevelinghen , vercreghen , of
 " die men verwerven mochte van enigen Heer of
 " Vrouwe , om wat sake dat dat sy , of wesen mo-
 " ge , anders dan na ende mit den rechte des voir-
 " screven Gestichts , of de Stat , of plaetse des-
 " zelfs Gestichts , dair men dat verzoeken ende
 " verwerven mochte , gelyc voirscreven staet , al-
 " le argelist hyr in wtgesceyden. Ende des toir-
 " konde so hebben wy onsen segell hier aen doen
 " hangen. Gegeven in onser stat tot Brugge den
 " veertiensten dach in Januario , int jair ons
 " Heren dusent vier hondert negen ende twin-
 " tich.

De Geldersche en Hollanders hebben breet uit-
 gemeeten de schaden , die zy de Utrechters
 gedurende dezen oorlog hadden aangedaan , en de
 schatten , die zy van hen hadden bekomen , ja zelfs
 uitgestrooit , dat zy tot de uitterste armoede verval-
 len , en van alles berooft waren.

gens het verhaal van Heda (1), die van Utrecht, al te kitteloorig om dit te verdragen, openbare speelen en vertoningen hebben doen aanzeggen, en ieder, die maar komen wilde, genodigt om die by te wonen, onder toezegginge van een vast en zeker geleide. Heda voegt 'er by, dat zy op dien tydt drie dagen achter den anderen hunne kostelykheden opentlyk, van de Bakkerbrugge tot aan de Rodenburgerbrugge toe, ten toon gestelt hebben, om de aanbouwers te overtuigen van de onwaarheit van hunne armoede, en verlies in den voorgaanden oorlog, en, zouden 'er, te dier tydt zoo veele kostelykheden van gout en zilver in het openbaar gezien zyn geweest, dat alle de schatten van Gelderland en Holland in de Stadt Utrecht scheenen gebracht te zyn. Schoon men dit verstaan moet, niet als of alle die kostelyke huiscieradien van de Bakkerbrugge langs de muren van de gracht aan de wederzydsche kanten tot de Rodenburgerbrugge gestelt zouden zyn geweest; maar alleen maar op de bruggen van de Bakkerbrugge tot de Rodenburgerbrugge toe, op welke dezelve op drie traps banken afhangende vertoond wierden, zoo twyffel ik echter zeer aan de echtheit van dit verhaal, dewyl Veldenaar hier van geen gewag maakt, en ik geene meldinge daar van in onses Raads of Buurspraakboeken vinde. Ik kan ook niet licht geloven, dat de borgers en ingezetenen te dier tydt zoo veele rykdommen zouden bezeeten, of door dezen oorlog overgewonnen hebben; want schoon zy nu en dan in hunne uittochten niet ongelukkig zyn geweest, zoo bestont doch de verkreege buit,

die

(1) Hist. Traject. p. 286. Ziet ook Pontanus lib. ix. Hist. Gelr. p. 452.

die van het platte land gehaald wierd, meest in vee en gevange manschap der vyanden, en konden de verkopinge van het eerste, en de losgeldden van de laatsten zoo veele schatten niet uitmaken. Te stellen, dat de Geestelyken hun gout en zilver tot deeze vertoninge zouden geleend hebben, komt my niet aanneemelyk voor, dewyl hun gout en zilver ten dienste der kerke eens gewyt, tot gebruik van wereldsche zaken niet mochte gebezicht worden. Ook kan de Raadt dezer Stadt, uit de Stadts goederen deze vertooninge zoo luisterryk niet gemaakt hebben, dewyl die met sware schulden, door den oorlog veroorzaakt, bezet was; want in het slot van des eersten Cameraars rekeninge van het vorige jaar 1429. gedaan, vinde ik, dat den ontfangst 129641. ponden 9. st. en 4. duyten, en den uitgaaf 222059 - 11 - 7. bedragen heeft, en dus meerder uitgegeven dan ontfangen was 92418 - 2 - 3.

Omtrent het einde van dit jaar heeft Bisschop *Sweder* alzulke hoge Heerlykheit, als hy in den kerspel en lande van Montfoort hadde, verpand aan den Burchgraaf *Johan* voor twaalf duizent Hollandsche schilden. (1)

1 4 3 1.

De Regenten van het jaar 1431. zyn geweest:

Schepenen,

Jan van Lichtenberch.

Willem van Winsen.

Wil.

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. xi. p. 144.

Willem van Alenderp.
 Godert de Coninck, Borgermeester.
 Steven van Nyenvelt.
 Henric Vrencks zoen.
 Goedscalc van Winsen.
 Adriaen van Lantscroen.
 Vrederic van Drakenborch.
 Reynier van Tetwyc.
 Peter Rwfische.
 Geryt Voern van Kersberch.

Raden.

Jacob die Voecht.
 Gheryt Knyff.
 Ermbrecht Over Ryn.
 Loeff Haeffert.
 Gheryt Foyt.
 Henric Sloyer.
 Johan van Amerongen.
 Wouter Stevens zoen.
 Jan Rwfische Peters zoen.
 Tideman Nypyfer.
 Johan van Hamelenberch.
 Henric van Scalcwyc.
 Ghisebrecht van der Horst.
 Willem Jacobs zoen.
 Gheryt Bolle.
 Henric van Loenresfloet.
 Matheus Pot.
 Jorden Wouters zoen.
 Reyner Arnts zoen.
 Gheryt van Vlueten.
 Roeloff Tidemans zoen.
 Ghisebrecht de Grute.

Jan Proys van Lichtenberch.
Egbrecht van Gruenenberch.

Oudermannen.

Pilgrim de Wael. } Wantfniders.
Peter over de Vecht. }
Henric Stamer. } Sniders.
Jacob Wouters zoen. }
Jacob Scrodekyn. } Backers.
Claes Geryts zoen. }
Gheryd van Maerfen. } Molenaers.
Gheryd Aernts zoen. }
Henric van Gelre. } Lynnewevers.
Ysbrant Jans zoen. }
Henric Jacops zoen. } Vleyshouwers.
Jan Foeyt. }
Jacob Geryts zoen. } Vifchcopers.
Johan Grawert. }
Jacob Proys. } Louwers.
Herman Claes Brants zoen. }
Gheryd Alberts zoen. } Wollewevers.
Willam Holle. }
Henrick de Witte. } Marfluden.
Lambert van Zulen. }
Jan van der Meer. } Botterluden.
Arnt van Tiell. }
Roeloff uten Elsweert. } Cordewaniers.
Jacob Veen. }
Henrick Budinck. } Oudecordewaniers.
Jacob Scout. }
Johan Taets. } Corencopers.
Jan Grawert Hugens zoen. }
Willam Block. } Oudewantfniders.
Jan Jan Reyniers zoens zoen. }

Geryd van Hensbeeck.	} Steenbickers.
Peter Hubert Daniels zoen.	
Tyman van Hamerfstejn.	} Graeuwerkers.
Evert Gerydts zoen.	
Willam van Gend.	} Riemfnyders.
Arnt Hoet.	
Evert Claes zoen	} Bylhouters.
Rutger Egbrechts zoen.	
Arnt Oge.	} Smeden.
Johan van Benscoop.	
Willam die Hafe.	} Zadelaars.
Lambrecht Meynsen zoen.	

De Canoniken, Biffchop *Sweder* blyvende aangingen, en uit deze Stadt naar Arnhem geweeken, hebben noch eene nadere bulle van Paus *Martinus den vyfden* in het begin van dit jaar te voorschyn gebracht, waar by die Kerkvoogd alle te voren uitgesprokene bannen en interdichten, tegens *Rudolph van Diepbolt* en zyne byftanderen bevesticht, en alle gelovigen vermaant Biffchop *Sweder* te blyven aanklyven, en hem alleen te erkennen voor hunnen herder, met verbot van eenigen handel, wandel of verkeeringe te hebben met *Rudolph van Diepbolt* en zyne begunftigers, welke hy van keteryen te recht verdacht, hardnekkige zondaars, en de zamenleevinge der gelovigen onwaerdig oordeelt. Doch *Diepbolt*, en die het methem hielden hebben zich hier aan weinig gestoort.

Door eenen fwaaren brand, buiten de Weerdpoort ontftaan, is het Klooster van Hierufalem, welkers ftichting ik op het jaar 1419. gemeld heb, in koolen geleyt, en zyn de huizen in het Gerecht van Lauwenrecht meeft afgebrand, en de vlamme, overgeslagen in de Stadt, heeft verfchei-

den woningen op het Sand by de S. Jacobs kerke vernield. (1)

De Raadt dezer Stadt , waakzaam om de rechten en voordeelen hunner borgeren voor te staan , heeft zich in dit jaar beklaagt , dat de Utrechtsche borgeren , met hunne koopmanschap de markt te Antwerpen bywoonende , indracht leeden in de aan hen voortyds vergunde vryheit der Tollrechten , waar op hen dit antwoord is toegekomen:

” Eerbaren , wyfen , ende bescheide-
 ” nen Borgermeysteren , Scepen
 ” ende Raden van der Stad van
 ” Utrecht , onsen lieven ende ge-
 ” minden vrenden.

” Eerbaere , lieve , geminde vrende. Op tgeent
 ” dat gy ons hebt gescreven aengaende de vryheit
 ” van uwen borgeren , die sy souden hebben in
 ” den Toll tAntwerpen , ende andersins , gelyck
 ” een instrument ons overgesonden dat wail ver-
 ” clairt ; soe hebben also verre gesproken ende
 ” gearbeit by den Rade ons genedichs Here sHer-
 ” toghen van Bourgondien ende van Brabant , dat ,
 ” na wtwyfen des voirscreven instruments , uwe
 ” coeplude ende borgeren gehandelt sullen wer-
 ” den in den voirscreven toll , zonder meer ofte
 ” zwaerder belast te wesen , also dat sy hoir vry-
 ” heit gebruiken sullen in dier voegen ende ma-
 ” nieren , den tyd lang geduerende van vier jaren ,
 ” deen after dander volgende , na datum deser let-
 ” teren , behoudelic altyt de heerlicheit ende recht
 ” ons gnedichs Heer voirscreven , dat sinen toll
 ” aen-

(1) Heda p. 286.

" aencleeft ; want dit es geconfentiert in manie-
 " ren van graciën , ende van goetduncken . Eer-
 " baere , lieve , geminde vrende , anders en heb-
 " ben wy op defen tyd niet connen gedoen , hoe-
 " well ons dit zwair geworden es , ende dit heb-
 " ben gecregen mit groten arbejde . Gelyck eni-
 " ge uwe coeplude well gefien hebben , ende bid-
 " dens dair omme dit te dancke te nemen ; want
 " of wy , verleden fynde die voirfcreven vierjaren ,
 " in defen faken , ofte in enigen anderen , u to
 " lieve yet connen gedoen , dat fullen wy gerne
 " altyd doen willen na onfen vermogen , dat God
 " onfe Heer kenne , die u altyd moet bewaren ge-
 " font ende felich . Gefcreven xxix. dage in Meye
 " in 't jair xxxi. (1)

Ik vinde , dat de Raadt dezer Stadt in dit jaar
 wederom ordre gefelt heeft op het onordentelyk
 oeffenen van de Jacht , hebbende des faturdags na
 Katherine ter klokke laten afkondigen , dat het
 oneerlyk en onbehoorlyk was , konynen of hazen
 te vangen met panden , budelen , foretten , ga-
 ren , of daar na te fchieten met bogen ; en dat
 zy den genen , die tegen het verbodt des Raadts ,
 zulks deden , niet zouden verantwoorden , maar
 overlaten aan het goetduncken des Biffchops , om
 daar mede te begaan , als *met den genen , die
 hem 't zyne ftale ; beboudeliken , dat een ygelic
 goet man wel mit finen wynden jagen , ende van-
 gen mach coninen of bafen , die hy verlopen kan.*

Tot

(1) Schoon uit het einde dezës briefs niet blykt , aan wien
 de Raadt dezer Stadt hunne klachten heeft gedaan , en wie
 hen dit antwoord heeft gefchreven , zo geloof ik echter , dat de
 brief van de Regeerders der Stadt Antwerpen zal afgezonden
 zyn .

1 4 3 2.

Tot de Regeeringe zyn voor het jaar 1432. verkooren:

Schepenen.

Dirc van Houdaen, Borgermeister.

Aernt van Amerongen.

Herman van Steenre.

Johan Pot.

Braem van Lantscroen.

Johan de Coninc.

Johan Trinde.

Reynier uten Hamme.

Johan Sloyer.

Henric van Nyenvelt.

Peter van Snellenberch.

Johan die Wael.

Raden.

Johan Zittert.

Claes van Grunenberch.

Huge Goyer.

Dirc de Goyer Willems zoen.

Eerst van Gruenewoude.

Claes Otten zoen.

Vranc Godeverts zoen.

Lodewich die Wael.

Johan van Tyel.

Peter van Abcoude.

Claes uten Elswiert.

Willem Clotinc.

Ghifebrecht van Raephorft.

Johan

Johan van Hamerstein.
 Johan Walmer.
 Peter Stevens zoen.
 Eerst Jans zoen.
 Wenmer van Maersfen.
 Werner Braem.
 Aelbert van Dam.
 Claes Steffens zoen.
 Pouwels Scrodekyn.
 Willem Verwer.
 Hubert Daniels zoen.

Oudermannen.

Bertelmeus Zoudenbalch. } Wantfnyders.
 Jan Over de Vecht. }
 Jan Knyff. } Snyders.
 Claes Sys. }
 Henric Hafert. } Backers.
 Henric Jacobs zoen van Assum. }
 Geryd Pyll. } Molenaers.
 Arnt over Ryn. }
 Ewout Willems zoen. } Lynnewevers.
 Claes Jans zoen. }
 Egbert Paelvoet. } Vleyfchouwers.
 Coenraet Jacobs zoen. }
 Peter Calle. } Vifchcopers.
 Gysbert Claes zoen. }
 Roetart Proys. } Louwers.
 Egbert van der A. }
 Hairman de Vroede. } Wollewevers.
 Jan Steen. }
 Herman de Wit. } Marfluden.
 Henric Trinde Vrederix zoen. }

Willam van Weelden.	}	Botterluden.
Herman Ploechmaker.		
Geryd de Haen.	}	Cordewaniers.
Geryd Jans zoen.		
Geryd Stillinck.	}	Oudecordewaniers.
Arnt Egberts zoen.		
Evert Voscuyl.	}	Corencopers.
Claes Dedel Lamberts zoen.		
Vrederick de Witte.	}	Oudewantfnyders.
Reyner Modde.		
Meyfter Arnt van der Borch.	}	Steenbickers.
Peter Hubert, Huberts zoens zoen.		
Jan Vuystinck.	}	Graeuwerkers.
Jacob Dirx zoen.		
Gysbert Louwerens zoen.	}	Riemsfnyders.
Henrick van Ghend.		
Jan van Lichtenberch de jonge.	}	Bylhouters.
Willem Arnts zoen.		
Geryt Benfcop.	}	Smeden.
Keesken de Brune.		
Henrick de Hafe.	}	Zadelaers.
Willem Jans zoen van Scherpenborch.		

Vier onzer Utrechtsche borgers te Brugge in Vlaanderen getoest zynde van eenen, die lyfrenten ten laste van de Stadt Utrecht te eiffchen hadde, is daar over een verschil voor den Raadt der Stadt Brugge ontstaan, welke onze aangehoudene borgeren vry verklaart heeft by vonnisse, welkers afschrift van dezen inhoud is:

” Wy Borchmeesters, Scepen ende Rade van
 ” der Stede van Brugge, doen te weten allen lie-
 ” den, dat voir ons in wetten commen zyn *Jan*
 ” *Haec Jacobs*, gebore van Utrecht, eeschere aen
 ” deen syde: *Woutre van Vyane, Godevaird de Co-*
ninc,

" *ninc*, *Zybrand Paeu* ende *Henric van Wercou-*
 " *den*, *Poirters van Utrecht*, gelet ende becom-
 " mert then verzouke den voirscreve *Janne Haec*,
 " verweerrers, an dander zyde, by cause van twe
 " hondert twintich pont, negen Dordrechtsche
 " placken gerekent voir een pont, die de voir-
 " screve *Janne Haec* den zelve *Woutren*, *Gode-*
 " *vairt*, *Zybrand* ende *Henrick*, als poirters van
 " Utrecht, eefschende was tachter van achte jaren,
 " by cause van xxiiii. ponden acht scillingen der
 " voirscreven munten lyfrenten, die welke Borch-
 " meesters, Scepen, Raet ende die gemene Ou-
 " dermans van den ouden ende nyen Rade der
 " Stad van Utrecht, by wille ende consente der
 " gemeenre ghilden, wilen verzochten *Jacob Haec*
 " ende Joncfrouw *Wendelmoet* sinen wive, then
 " live van den voirscreve *Jan Haec* haer beyder
 " kinde; te weten achte pont by haren letteren,
 " besegelt mitter voirscreven Stad segell, gegeven
 " in 't jair mcccc. ende drie op sinte Agnieten
 " avond. Item acht pont by haren letteren besegelt
 " als boven, gegeven in 't jair miiii. ende zevenē
 " daechs naer sinte Agnieten dach: ende acht pont
 " scillinge groten mit hare letteren besegelt als
 " boven, gegeven in 't jair mcccc. ende elve des
 " anderen daechs naar sinte Meertyns dage. Dair
 " op die voirscreve *Woutere*, *Godevard*, *Zibrand*
 " ende *Henric* verantworde, dat sy van de voir-
 " screve letteren niet en wisten, ende dat sy die
 " rente dair in begrepen, niet vercocht en had-
 " den, noch helpen vercopen, zeyden voirt, dat
 " sy, noch die gemeentucht van den voirscreve
 " Stad van Utrecht, in den voirscreven letteren
 " niet verbonden en syn, of emmer niet zo, dat
 " die voirscreve *Jan Haeck* by dien mogende es
 " hem

" hem lieden in live off in goede te doen letten off
 " arrefteren , begerende myds dien ontsleggen te zi-
 " ne ; den voirscreve *Jan Haeck* zeggende de con-
 " trarie , te wetene , dat sy ende alle die andere
 " poirters van Utrecht in de voirscreve renten
 " verbonden zyn ; want na dat die Wet ende Ou-
 " dermans van den ouden ende nywen Rade by
 " wille ende confente van den gemenen ghilde ,
 " die als die gemeentucht der voirscreve Stad ge-
 " rekent fyn , die voirscreve rente vercocht heb-
 " ben , ende dat gelt in den gemenen orbair der
 " felver Stad naer den wtwyfe van den voirscre-
 " ven letteren bekeert was , dat al 't gemene , en-
 " de elc poirter der zelve Stad dair in verbonden
 " ende gehouden fyn . Op welke gefcill behoirt
 " all 't geene dat die voirscreven pertien dair toe
 " togen ende zeggen wilden , ende de voirscreve
 " letteren van lyffrente ripelike overfien , by ons
 " Scepen voirscreven gewyft heeft gezin , ende
 " es , dat die voirscreve *Jan Haeck* fculdich es de
 " voirscreve poirters van Utrecht van der voirscre-
 " ve lyffrente te latene ongemoeyt . In oircon-
 " fcepen van welken dingen hebben wy deze let-
 " teren gedaen zegelen mitten zegel van zaken
 " van der voirscreve Stede van Brugge . Gemaect
 " ende gegeven int jair der geboirten ons Heren
 " mcccc. twee ende dertich op ten xx^{ste} dach van
 " Februario .

Schoon het by veelen te dezer tydt de gewoon-
 te was , dat borgers , uit wanbetalende fteden ko-
 mende in plaatzen , daar de fchulteiffchers woon-
 den , aangehouden wierden , om dus de Regeer-
 ders te verplichten , ter lossinge en fchadeloos stel-
 linge hunner borgeren , de verschuldigde renten
 te voldoen ; zoo heeft echter de Raadt dezer Stadt
 dit

dit gebruik niet goetgekeurt of nagevolgt tot den jare 1448. wanneer zy, om dat het hunne borge-
ren in andere plaatzen gefchiede, zulks toegestaan
heeft.

In het begin van dit jaar heeft de Raadt een be-
luit genomen nopens het malen van het koorn,
en het loon der Molenaaren, in dezer voege: *Is
overdragen by Scepen, Rade ende Oudermanne,
dat die Moelnaren malen zellen eerste den Backe-
ren hoir koirn, ende dat balen ende wederbrengen,
ende dair of hebben van elken mudde, dat sy op ter
wyntmolen malen enen halven Johannes braspen-
ning, ende van elken mudde twe pont totter lakin-
ge; ende laicte dat koirn meer, zo zelmen bem cor-
ten voir elc pont, dattet meer laeicte, enen hal-
ven Johannes braspenning; mer dat koern, dat
men op ter rosmolen maelt, dair selmen off geven
van elken mudde enen Johannes braspenning, ende
niet meer.*

*Ende in den selven manieren selmen oick den bor-
geren ende gemene volke malen.*

*Ende wair enich moelenair, die meer naem van
yemants koirn, dan dese voirscreve overdrachte hout,
die sell verbueren vyff pont, also dicke als by dat de-
de. ende van dien vyff ponden sellen hebben die Stat
twee pont, die gene diet wbrocht twe pont, ende
die Busmeysters van den Rade een pont, om dat sy
dat wtpanden sellen.*

De ballingen en uitgewekenen, schoon nu gee-
ne hulpe uit Gelderland of Holland ontfangende,
hebben echter alle hoop om in hunne vaderlyke
Stadt te komen, en wrake te neemen van die
geene, welke hen daar uit hielden, niet weg
geworpen; maar steunende op den bystant van
eenigen, die in de Stadt woonden, tot tweemaal,
te

te weten even voor, en een weinig na Paaschen, getracht de Stadt te vermeerteren; doch hunnen aanlag mislukt zynde, is eenen *Huge Vecht*, die met hen aangespannen hadde, als een verrader met den rade gerecht.

Op den xxiii. May vinde ik in 't Stadts Raadsboek aangetekent: *Overdragen by den Rade out ende nywe eendrachteliken, overmits groten lasten, die tot menigen tyden van der Vleyschouwers vergaderinge der Stat, ende den goeden mannen in onser Stat geschiet, ende gevallen syn, dat zy onser Stat vleysbuys nederleggen ende grontliken nu ende rechtvoirt ofbreken sellen, ende dat vleysbuys nimmermeer aldaer weder te laten maken, ofte tymmeren in eniger wys, ende die vleyschouwers sellen boer vleysch vercopen in boren busen, totter tyt toe, dat men hem by den Rade out ende nywe andere steden wissell, dair sy boer vleysch vercopen sellen, ende en geen vleischouwer en sel hier omme syn vleysch slaen laten.* En den volgenden dag heeft de Raadt by klokluidinge laten aankondigen; dat zy het vleyshuis, te weten deszelfs opstal, verkoopen zoude. Ik besluite hier uit, dat het gild der Vleyschouwers, (welke wy hier boven by de inkomst van Bisschop *Sweder* zeer ieverig gezien hebben in het uitvoeren van des gemelden Bisschops beveelen, zoo in het vermoorden van den Butgermeester *Berent Proeys*, en in het plegen van menigerlei geweldenaryen, als in het tegenstaan van *Jan van Renesse van Reinouwen*,) met deze ballingen aangespannen en hun voornemen zullen getracht hebben te bevorderen. En dewyl dit vleyschuis dicht by het Raadthuis, daar nu de Stadts kelder is, gelegen was, heeft de Raadt wysselyk begrepen, dat de nabyheit van zulk een huys, waar

in dagelyks de begunftigers hunner vyanden by een kwamen , voor hen zeer gevaarlyk was. Weshalven de Raadt in het begin van het volgende jaar donderdag na dertiende dag besloten heeft twee nieuwe vleyshuiften te timmeren , een boven en een beneden in de Stadt , en te vernietigen het Vleyshouwers gild , en in des zelfs plaats te stellen het Brouwers gild. Hierom zullen wy in het volgende jaar geene Oudermannen van het Vleyschouwers gild onder de Leeden des gemeenen Raads gemeld , maar in hunne plaats die der Brouwers gilde gestelt zien. Dit laatstgemelde Raadsbesluit is niet geboekt in het dagelyks Raadsboek , maar ik heb het gevonden in het boek der Rosen.

In dit jaar vinde ik , dat *Herman van Lochorst* , Domdeken , door het Capittel gevonnift , ja zelfs gevangen gehouden is : en dewyl veele in deze Stadt hem beminden , was de Raadt billyk bekomert , dat zommigen hem met geweld zouden trachten te verlossen , waar door nieuwe opschuddinge , en eene gevaarlyke opstant in de Stadt te verwachten was. Waarom de Raadt , om zulks voor te komen , in die Petri ad vincula dit besluit genomen heeft :

Want ber Herman van Lochorst Doemdeken , overmits sinen groten brueken mit rechte der Doemkerke gecorrigiert , ende in bueden der zelver kerken bi zinen beren geleyt is , daer by noch leyt , is den Rade angecomen mit konde , die sy voir wair houden , dat sommige lude , geestelike ende weerlike , bier tegens sprake , vervolch ende oick gedreych om doen souden , om dair om weder onruste in onser Stad te maken. Omme dan dat te verbueden , ende dat hem des nyemant en onderwynde , geestelick off weerlick , die Doemkerke in boren rechten , off ons , en-

de onse Stad in boren vrede te houden, ende alle onvrede te schutten, syn die Rade out ende nywe eendrachtelic overdragen, wair enich man borger, off ondersaet, die hier van enige sprake, vervolch, off verzueke, om den Domdeken voirscreven te verlichten, off syn sententie te veranderen, off dat dair toe dienen mocht, ende die Raet dat ter eniger tyt ter waerheit vonde, dien sel men elc vyff jair de Stad verbieden, ende een myle van der Stad, sonder yemant dair ynne te verschonen. Ende yemant van buten, die dair omme sprake, vervolch off versuecke dede, om den Doemdeken te verlichten, witebrenge, off syn sententie te veranderen, off dat dair off dienen mocht, ende die Raet dat tber waerheit vonde, die van buten en sell hier geen geleyde hebben, noch in onser Stad comen.

Waar in zyne misdaat bestaan heeft is onzeker. De zeer geleerde Heer Drakenborch Aanh. op de Kerkel. Oudh. bladz. 62. schryft, dat Buchel in zyne geschrevene lyft der Domdekenen aangetekent heeft, dat op de Kerkvergadering van Basel in het jaar 1431. Hendrik Scatter tot Domdeken benoemt is. Misschien zal Herman van Lochorst zich niet hebben willen schikken naar het besluit der Kerkvaderen, en de Canoniken hem willen verplichten daar aan te gehoorzamen, en daar over verschil geweest zyn. Doch dit is maar eene gissing. Hy moet naderhant wederom met zyne Canoniken bevredicht zyn, om dat hy Deken gebleven, en hem na zyn overlyden in het jaar 1438. Johan Proeys als Deken opgevolgt is.

Paus Martinus de vyfde (1) in het vorige jaar over-

(1) Die begeerte heeft om dezès Paus leven en daden te weten, kan naleezen de Schryvers aangehaalt by Struvius tom.

overleden, wierd opgevolgt door *Eugenius den vierden*, welke *Johan Biffchop van Makon* (1) afgezonden heeft, om, was het mogelyk, de fcheuringe in de Utrechtsche kerk te heelen. Deze te Vianen zich onthoudende, heeft aldaar de zaken onderzocht, en uitspraak gedaan ten voordeele van den Postulaat. De afgezondenen van den Raadt dezer Stadt t'huis gekomen zynde, heeft de Raadt opentlyk ter klokken laten afkondigen dit navolgende:

Want onse bilige Vader de Paëus, om vrede ende eendracht der kerken ende lande van Utrecht te maken, ende die deilinge neder te leggen, oick omme te bekennen de herten der menschen, geestelike ende weerlike, der kerken ende alle boern landen, daer die kerke in den besten in den koer eens Biffchops mede te vreden comen mach, wtgesent heeft den eerweerdigen vader in Gode, Heren Johan Biffchop van Makon, sonderlinge bode van den Paëus ende stoele van Romen gesent, die na wtwifinge der bullen van Roemsscher brieve hem bevolen, voirtgevaren heeft, ende ondersueck in alle der kerken landen gedaen, binnen steden ende der buten, ende heeft eendrachtig gevonden alle herten, omme by onsen genedigen Heer den Postulaet te blijven: heeft die Biffchop van Makon voirscreve tot Vyanen verdaghet alle Paepscap van binnen ende van buten wesende, om den vrede voirscreve tusschen hem te maken

tom. 1. *Rerum Germanic. Scriptor.* p. 684. Grootte loftuitingen geeft hem *Theodorus de Niem* in zyne *Chronyk* uitgegeven door *Eccard* tom. 1. *Corpor. Histor. medii aevi* p. 1539.

(1) Eigentlyk *Mascon* of *Matiscona*, zyn eene Biffchoppelyke Stadt in het zuid oosterdeel van het Hertogdom *Burgundie* gelegen. *Petit Chron. de Holl.* liv. 111. p. 383. noemt hem Biffchop van *Besançon*.

maken na sinen bevele, ende heeft die geesteliken Heeren, by rade ende consente ons Heeren des Postulaets vrenden, ende by den Oversten ouden ende nywen daer gesent, vereenicht van binnen ende van buten, ende sommige die nutste wegen van vreden om buten te bliuen gewyst; so dat sy alle te vreden syn, ende by daerom mit hem inbrengen sal alle die geystelike Heren voirscreven, die geset syn in te comen, ende dat sy elc op ten boren, ende in boren provenden vriliken ende rusteliken comen sellen ongelet ende onverbindert: hier omme laet die Raet dit enen ygeliken weten, ende verbiet enen ygeliken dat nyemant en genen geystliken personen, geoidt off ongeoidt, die nu van buten binnen comen sellen, en myspreke ende mysdoe, noch arch an en kere, an live of an goede, in enigerwys, mit woirden off mit werken; mer enen ygelic vredelic by den sinen, ende dair ynne, berusten ende bliuen laet. Ende wair yemant, die hier tegens dede mit woirden of mit werken, dat woude die Raet also scherpelike an hem rechten, dat alle ander dair spiegell ende exempell an sien ende nemen sellen mogen. Want onse Raet wtsprake ende vrede by den Bisscop van Makon gemaekt also gehouden willen hebben.

Dus de banvonnissen gelicht zynde, kwamen veele Geestelyken, die uit de Stadt geweeken waren, wederom binnen, en in de bezittinge der inkomsten tot hunnen dienst geschikt.

Bisschop Sweder, zich van alle hulpe ontbloot, en van veelen, die hem te voren aanhingen, verlaten ziende, is getrokken naar de kerkvergaderinge, die te dier tydt te Bazyl gehouden wierd, om daar zyn beklag te doen over de voorgemelde uitspraak van des Paus afgezant; doch met geene andere uitwerkinge, dan dat hy na veele moeyte te

ver-

vergeefs te hebben aangewend, tot Biffchop van Cafarea benoemt, en vol van fpyt en hartzeer aldaar geflorven (1) en begraven is.

1 4 3 3.

De Regeering is in het jaar 1433. beftelt op deze wyze:

Schepenen.

Godert de Coninc.

Jacop de Voecht.

Willem van Gent.

Willem van Winfen.

Pelgrim de Wael, Borgermeyfter.

Henric de Wit.

Adriaen van Lantscroen.

Reynier van Tetwyc.

Jonge Vrederic van Drakenborch.

Goedfcalc van Winfen.

Jan van Amerongen.

Jan van der Meer Jans zoen.

Raden.

Peter over die Vecht.

Her-

(1) Zommige Schryvers ftellen zyn overlyden in dit jaar, anderen in het jaar 1433. en anderen in het jaar 1434. voor- gevallen te zyn. Ziet Drakenborch Aenhangz. op de Kerke- lyke Oudheden bladz. 30. Veldenaar zegt, dat hy aan het buykeuvel geflorven is, en brengt zyn overlyden op het jaar 1434. 't welk my het geloofwaardigft voorkomt. Immers kan het niet geweest zyn tuffchen den xx. en xxi. September 1433. dewyl de bulle van Paus *Eugenius*, waar van ik op het volgende jaar gewag maken zal, gedagtekent is in October 1433.

Herman Grawert.
 Esmbrecht over Ryn.
 Jacop Martens zoen.
 Henric van Loenresloet.
 Jacop van Amerongen.
 Johan Proys van Lichtenberch, Borgermeyster.
 Jan Rwfche Peters zoen.
 Tydeman Nypyfer.
 Roeloff van Elswert.
 Henric van Scalcwyc.
 Jan Taets
 Geryt Foeck.
 Jan Mathys zoen.
 Johan Aelberts zoen.
 Geryt van Vlueten.
 Evert Clyaes zoen.
 Wouter Stevens zoen.
 Gheryt van Hensbeeck.
 Evert van Strimoet.
 Ghisebrecht die Gruter.
 Willem Tielmans zoen.
 Johan van Gruenewoude.
 Johan van Clarenborch.

Oudermannen.

Steven van Zulen Willams zoen. } Wantfniders.
 Braem van Lichtenberch. }
 Egbrecht van Gruenenberch. } Sniders.
 Jonge Jan Knyff. }
 Jacob Scrodekyn. } Backers.
 Loeff Hafert. }
 Willem van der Woert. } Molenaers.
 Geryt Beernts zoen. }

- Andries Jans zoen. } Lynnewevers.
 Yfebrant Jans zoen. }
 Henric Jacops zoen. } Brouwers.
 Jan van Cleve. }
 Ghisebrecht Heer. }
 Jan Ghisebrecht Andries zoens zoen. } Vifchcopers.
 Jacob Proys. }
 Herman Brants zoen. } Louwers.
 Johan Schot. }
 Henric Jacop Dircs zoens zoen. } Wollewevers.
 Lambert van Zulen. }
 Jacop de Wael. } Marfluden.
 Arnt van Tiel. }
 Jacop van Winfen. } Botterluden.
 Jacop Veen. }
 Johan van Hamelenberch. } Cordewaniers.
 Henric Buddinc. }
 Gheryt Scout. } Oudecordewaniers.
 Jacop Peters zoen. }
 Pouskim Ghisebrechts zoen. } Corencopers.
 Willem Bloc. }
 Willem van Blidenberch. } Oudewantfniders.
 Peter Huberts zoen. }
 Willem van Boelre. } Steenbickers.
 Matheus Pot. }
 Henric Jan Clyaes zoen. } Graeuwerkers.
 Geryt de Keyfer. }
 Arnt Hoet. } Riemfniders.
 Reyner Arnts zoen. }
 Bernt Grawert. } Bylhouters.
 Roeloff Tymans zoen. }
 Arnt Otte. } Smeden.
 Willem de Hafe. }
 Lambert Mensef zoen. } Zadelaars.

Het oude vleyshuis afgebroken zynde, is 'er een nieuw opgericht op St. Jans veld, alwaar hetzelve noch ten huidigen dage staande is, en heeft de Raadt de banksteden daar in jaarlyks verpacht, ten voordeele van de Stadt.

Ook heeft de Raadt Vrydags na drie Koningen verkocht de Stadts hoge en lage weide, 't welk veele redenen tot ongenoegen aan het gemeen gegeven heeft, zoo als wy in het vervolg zullen zien.

Oudtydts wierd het borgerschap dezer Stadt niet aanstonts verleend aan die geenen, die het verzochten, maar moest 'er een jaar na het gedane verzoek verlopen zyn, eer dit voorrecht verkregen wierd, volgens de overdrachte des Raadts van het jaar 1368. op S. Lucien dach, alwaar gezegt word: *Wantet een oude gewoente is, dat men gheen burger ontsaen en zel, hi en hebbe zine borgerschap een jare te voeren versocht. Waer enich Borghermeyster, ofte Overste Ouderman, die daer over zate, dat men yemant borgerschap gawe, eerst die Oudermanne mitten boec aengebracht badden, dattet een jaer geleden waer, dat hi borgerschap verzocht hadde, die Borghermeyster ende die Overste Oudermanne, die daer over zaten, zouden twe jaer lang uten Rade wesen.* De reden hier van schynt geweest te zyn, om in dezen ruimen tusschentydt te kunnen verneemen naar het gedrag en levenswyze van die het borgerschap begeerden: Insgelyx hadt de Raadt op S. Agnieten avont des jaars 1390. vastgesteld, dat niemant het Borgerschap zoude verkrygen, ten zy hy het volle gild hadde gewonnen, en dus eene volle gildebroeder alhier was, op dat die geenen, die met dit voorrecht begunstigt wierden, nutte borgers zouden zyn, die niet alleen goet voor hunne kostwinninge waren, maar ook
in

tyden van noodt, de waken konden waarnemen te velde trekken tegen de Stadts vyanden. Met alle omzichtigheit derhalven wierd dit verleenen n Borgherschap behandeld, en die 't zelve beerden, deeden daar toe aanzoek niet by den Raadt, maar by de Oudermannen van dat gild, in welk zy zich begeeven hadden, welke Oudermannen dan in den Raadt bragten de namen der zeden, die het Borgherschap verzochten, welke t voorrecht verkreegen hebbende, moesten die in die gilden, in welke zy aangenomen waren. Het komt my voor, dat zedert eenigen tydt zoo nauwkeurig niet opgevolgt, en daar in sig verval gekomen is, ook dat de Raadt geacht heeft het getal der borgeren te vermeerderen, terwyl zy ondervonden hadden in de vorige troygen met Gelderland en Holland, en in den troyft met Biffchop *Sweder*, als ook in de gedurige fchuddingen door de ballingen verwekt, hoe dhaftig en dapper de Utrechtsche gildebreezen, zoo in het bewaren en verdedigen der Raadt tegens alle gefmeedde aanflagen, als in de troychten te velde, zich gedragen hadden; deyl de macht des Raadts niet dan door de waakzaamheit en trouwheit hunner borgeren konde beaan. Bilyk derhalven was de Raadt bedacht om 't tal der borgeren te doen aangroeyen, en ordre te ramen, dat ieder in zyn gilde dienen zoude. Waaraan de Raadt des donderdags na Pauli converfio t befluit heeft genomen: *Overdroegen die Rade t ende nywe, dat een ygelic Ouderman in finen ilde binnen eenre maent na onfer vrouwen dach rificatio naeftcomende, den Rade van der Stat brengen fellen alle boer aenworpen, die fy in bon gilde hebben, om die borgeren te warden. ende*

de enich Ouderman, die dese syn aenwerpen den Rade by brengen, ende sy borger warden, die sellen in dien boren ghilde bliven. mer enighe Oudermanne, die hier versumich ynne worde, ende syn anworpen den Rade nyet by en brochte binnen der maent voirscreve, die aenworpen sellen hebben die ghilden, die sy boer Oudermans dan by brengen sellen, ende in dien ghilde sellen sy dan borgers warden, ende last ende dienst ynne doen.

Voert enighe andere manne personen, die ynne onser Stat woenastich syn, ende geen borger, of aenworpen in enigben ghilde en syn, die mogen binnen viertien dagen naestcomende voer den Rade comen, ende ghilden kiesen na der overdrachten, off daern tendens sellen sy die Oudermans, die sy den Rade by brengen sellen in boren ghilde borgen, ende tot boren dienst hebben en bebouden.

In der selver forme selt oick wesen van alle ghilbruederen, die en gheen borgers en syn, die sellen boer Oudermans aenbrengen ende borger worden binnen eenre maent na onser vrouwen dach te lichtmisse naestcomende, of daern tendens sellen sy borger worden, ende ghildebrueder wesen in des ghilde, die sy van onsen Rade ende Oudermans den Rade by brengen sall.

Naderhant, te weten 's maandags na Pauli conversio 1502. is dit anders begrepen, en verstaan, dat de Oudermannen geene gildebreders mochten aenneemen, ten zy hen kenlyk was by handschrift van den Secretaris, dat zy borgers waren, op het verbeuren van dubbeld borgergelt, en word doorgaans van gemeene luiden het Borgerchap hedendaags verzocht, om de eene of de andere neeringe of handwerk, tot zekere gildens behorende, te mogen oeffenen, konnende niemant in een

een gilde komen, of hy moet eerft het Borgerfchap verkregen hebben, of een geboore borger zyn. Oudtydts konden zy wel Gildebroeders zyn, fchoon dat ze geene borgers waren, doch dan waren zy ontbloot en verfteken van alle de voorrechten aan het Borgerfchap verknocht, en mochten onder anderen dan niet mede in hunne gildens te loote gaan ter verkiezinge der Oudermannen, welke medeleeden van den gemeenen Raadt waren, waar toe zy alleen gerechticht wierden, na dat zy jaar en dag, dat is een jaar en twee en veertig dagen, borgers geweest waren, volgens eene oude overdrachte genomen des vrydags na Pouwels dag 1368.

Rudolph van Diepholt, door den Biffchop van Makon de Pauffelyke bevestiginge verkregen hebbende, en op het flot Vollenhoven door de Biffchoppen van Osnabrug en Minden en twee Wyebiffchoppen ingewyd zynde (1), heeft zich naar Utrecht begeeven, om bezittinge van het Bifdom te nemen: alwaar hy des Saturdags na Paulus bekeeringe aangekomen moet zyn, dewyl ik vinde, dat de Raadt daags te voren ter klokken heeft laten afkondigen, dat den volgenden dag *Rudolph van Diepholt* in de Stadt komen en ingeleit zoude worden volgens de oude rechten ende gewoontens. Doch dewyl de Raadt noch niet vergeeten hadt het gebeurde by de inkomft van Biffchop *Sweder*, door het inbrengen eeniger ballingen, zoo heeft ze nadrukkelyk verboden, dat niemant der ballingen met hem zoude inkomen, en zoo het tegendeel gefchiede, dat de Raadt dezelve zoude laten vatten, in de gevangeniſſe leggen en rechten ingevolge hunne mis-

(1) Hy heeft aanftonts de Biffchoppelyke Miffe verricht, volgens Herm. Cornerii Chronicon apud Eccardum tom. II. Corp. Hiftor. medii aevi p. 1326.

misdaden, uit welkers hoofde zy uit de Stadt waren. Vervolgens heeft Biffchop *Rudolph* dezen brief, daags voor zyne inkomst, aan de Stadt overgelevert:

„ Alle den genen, die desen brief sellen zien
 „ off horen lezen, doen wy *Roedolph van Diep-*
 „ *bolt*, by der genaide Goids Elect van Utrecht,
 „ ende confirmiert van den stoel van Romen, te
 „ weten, ende maken cont, dat wy onsen lieven
 „ borgers, ende der Stadt van Utrecht, alle hoer
 „ brieve, diet gemeen rueren, privilegien, rech-
 „ ten, vryheden, wilcoren ende koren, die sy
 „ hebben ofte vercregen hebben van Keyseren,
 „ van Roemfcher Coningen ende van Biffcoppen
 „ t'Utrecht, onsen voirvaderen, soo wie sy geweest
 „ hebben, ende alle hoer oude haircomen, sy by
 „ onfer voirvader tyden, ende by hoerre ouder
 „ tyden hair gebracht hebben tot desen dage toe,
 „ confirmeren, vaste ende stade geloven te hou-
 „ den, sonder enich wederwoirde ofte wercken
 „ mit goeden truwen. In oirconde des briefs be-
 „ segelt mit onsen segell. Gegeven in 't jair ons
 „ heren dusent vier hondert drie ende dertich des
 „ vrydages na sinte Pouwels dach conversio.

Schoon niemand der ballingen met den Biffchop konde inkomen, zoo hebben zy echter niet stil gezeeten, maar alles in het werk gestelt, dat hen doenlyk was, om in hunne vaderstadt en voorige bezittingen herstelt te worden: doch de Raadt kennisse gekregen hebbende van eenen nieuwen gesmeeden aanslag, heeft Sondag na onfer Vrouwen dag *nativitas* by klokluidinge den volke daar van kennisse gegeven, met uitdrukkelyk gebodt aen alle de borgers en ingezetenen, om hen in gereedheit te houden, van gewapend op het bevel der Oversten de ballingen te kunnen wederstaan.

Vervolgens heeft de Raadt te weten des maandags na Lucie, tegen de ballingen dit besluit genomen: *Overdroegen die Rade out ende nywe, dat van deser ryt voert en gheen man, die weder binnen onser Stat comen sall van alle den genen, die wtgebannen, wtgeluit, off voervluchtrich geweest syn, om onser laiststen lasten wil, ruerende van den opstaen, dat geweest is van Bisscop Zweder van Cullenborch, ende sulken lasten, als ons daer om angeleit syn geweest, sy off boer kynderen nummermeer in onser Stat Rade gecoren en sellen worden, noch in den ghilde te loten gaen.*

Den zesden Februarius heeft Bisschop Rudolph aan die van Amersfoort eenen bezegelden brief gegeven, waar by hy alle hunne privilegien, rechten en vryheden, bevesticht, en zich verbind hen die te zullen laten houden ende genieten. (1)

Voorts vinde ik in het Buurspraakboek des vrydags na Lamberti aangetekent: *Een sonnendage naestcomende sell hier een gemene Capittel wesen, daer ontboden sellen werden alle Ritteren, knechten ende goede mannen in den lande, ende alle ander Staten, om te horen ende te sien ons Heren bullen ende brieven van sinre provisien ende confirmacien totten kerken ende den Stichte van Utrecht. des geeft men geleyde allen den genen, die hier ten Capittel comen sellen, ingaende mergen ter sonnen opganck, duerende een manendage toe naestcomende, ende dien dach al.* Waar uit ik besluiten moet, dat die Staatsvergaderinge beleyt is om te zien en te horen lezen de bulle van Paus Eugenius den vierden, waar by Rudolphs verkiezinge tot Bisschop bevesticht

(1) De brief kan gelezen worden by Matth. Rer. Amersf. Scriptor. p. 292. en de Nobilit. lib. III. cap. 1. p. 850.

vefticht word. Ik hebbe geene andere bulle gevonden, dan die, welke de Heer Matthaeus (1) voor den dag gebracht heeft, waar by de Paus goetkeurt al 't geen door zynen afgezant den Biffchop van Makon verricht is. Doch deze is gegeven in het midden van de maand October van dit jaar. Zoo deze dagtekening echt is, kan dezelve, als later gegeven, op den voorgenoemden tydt in het algemeen Capittel niet vertoont zyn geweest. Dus giffe ik, dat de dagtekening verkeert door Matthaeus opgegeven is, en vroeger gefteft moet worden. Ook is het niet waarfchynelyk, dat de goetkeuringe van den Paus byna een jaar lang achter zoude gebleven zyn, en *Rudolph* reets tot Biffchop ingewyt, voor dat van des Roomschen Kerkvoogds toestemminge ten volle gebleken was.

De Steenweg tuffchen de Wittevrouwen poort en het dorp de Bilt vermaakt zynde, is nadrukke-lyk verboden, dien weg te gebruiken met rytui- gen, welkers raderen met yzer beflagen waren, op verbeurte van vyf ponden voor ieder rad, aan den wagen of karre met yzer beflagen.

Biffchop *Rudolph* en de Raadt der Stadt Utrecht hebben op S. Gregorius avond eene ordre beraamd ter onderhoudinge en fchouwe van den gemaakten Spakenburger Zeedyk. (2)

Eer ik overga tot het verhaal van 't geen in het volgende jaar voorgevallen is, moet ik melden, dat de Raadt dezer Stadt des manendags na S. Lucas dag (op dat der Regenten nabestaanden geene meerdere gunft zouden genieten, dan alle andere ge-

(1) Tom. ix. Analect. p. 393. & seqq.

(2) De brief daar van is te vinden in het Utrechts Placcaatb. II. Deel bladz. 50.

gemeene borgeren en onderzaten, en dus zonder onderscheit van personen de Raadt vry hun oordeel zoude kunnen vellen) wyffelyk verstaan heeft, dat *niemant van den Rade out of nieuw over iemants zake in den Rade sal blijven zitten die de personen, dair men of spreken sal, aftersusterkynt, of naere-maech, of swager is.*

1 4 3 4.

Tot de Regeering voor het jaar 1434. zyn verkooren deze navolgende:

Schepenen.

Dirc van Houdaen.

Aernt van Amerongen.

Johan van Lichtenberch van Lantscroen.

Jan Sloyer.

Jan Trinde.

Jan van Drakenborch.

Roetart van Lantscroen.

Roetart Proeys. (1)

Jan over die Vecht.

Jan die Coninc.

Lubbert die Wael.

Henric van Damassche.

Raden.

Herman Wonder.

Dirc van Waell.

Jacop

(1) Deze word in het Raadtsboek des manendags na Martini translatio genoemt Schepen Borgermeester.

Jacop Martens zoen van den Bosch.

Pouwels Scrodekyn.

Vrederic Vrederics zoen.

Jan Grawert.

Vranc Goderts zoen.

Jan Heerkyn.

Jan van Tyell.

Geryt die Haen.

Dirck Hazert.

Willam van Snellenberch.

Henric van Luttikenhuys.

Jacop Tymans zoen.

Henric van Gent.

Jan van Jutfaes.

Eerft Jans zoen.

Jan Rwfch.

Geryt Mathys zoen.

Peter Willams zoen.

Henric Jacop Dirc zoens zoen.

Henric Block.

Jan van Raephorft.

Dirc de Jonge.

Oudermannen.

Jan die Wael.

Jan van der Ae.

Jan Knyff.

Henric Knoep.

Rutger Claes zoen.

Huge Lubberts zoen.

Jan Wouters zoen.

Tyman Jacops zoen.

Dirc Gysberts zoen.

Jan Lamberts zoen.

} Wantfnyders.

} Overfte Ouderman.

} Snyders.

} Backers.

} Molenaers.

} Lynnewevers.

- Reynier uten Hamme. } Brouwers.
 Johan Jacobs zoen. }
 Jan Grawert Wouters zoen. } Vischcopers.
 Gheryd Frenck. }
 Roetairt Proys. } Louwers.
 Geryd Jan Wessels zoens zoen. }
 Gheryd Alberts zoen. } Wollewevers.
 Willam Vaelbier. }
 Jan de Coninck. } Marsluden.
 Herman de Witte. }
 Jan van Tiell. } Botterluden.
 Gelis van Gellinchem. }
 Geryd de Haen. } Cordewaniers.
 Claes Louwe. }
 Gysbert Jans zoen. } Oudecordewaniers.
 Jacob Scout. }
 Boudeken Wynkens zoen. } Corencopers.
 Wessel Zuermont. }
 Tydeman Dedell. } Oudewantsnyders.
 Henrick Block. }
 Albert Bertelmeus zoen. } Steenbickers.
 Geryd Willams zoen. }
 Tydeman van Hamerstein. } Graeuwerkers.
 Jacob Dirx zoen. }
 Gysbert Louwerens zoen. } Riemsnyders.
 Henrick van Ghend. }
 Willem Arnts zoen. } Bylhouwers.
 Peter Stevens zoen. }
 Geryd van Benfcop. } Smeden.
 Jan Bolle. }
 Willam Jans zoen. } Zadelaers.
 Henrick de Hafe. }

Veele klachten dagelyks voorvallende over het kwaat gedrag en handel der Provisoren en De-

kenen, het geestelyk rechtsgebiet in Holland, Zeeland en Vriesland oeffenende, heeft Hertog *Philips* daar van kennisse gegeven aan Bisschop *Rudolph*, en wel met die uitwerking, dat de Utrechtsche Kerkvoogdt eene ordre op dezelve beraamd heeft, welke, indien ze niet door den Heer *Boxhorn* (1) was uitgegeven, ik hier zoude ingevoegt hebben, wel waerdig om gelezen te worden, dewyl men daar uit kan opmaken de knevelaryen der Geestelyken van dien tydt, die den gemeenen man met een byna ondraagelyk jok bezwaarden.

Drie plaatzen waren te dezer tydt in deze Stadt geschikt ter bewaringe der gevangenen, het *Vleysbuis*, de *Katbarine poort* en de *Rode Tooren*. Het *Vleysbuis* was gelegen op het Oude Kerkhof, naast het huis geheten den *Hardshoorn*, zoo als gezegt word in des Raadtsboeken den laetsten September 1545. en den 26. October 1547. waar by eene straat de *Vuile steeg* genaamt, om dat aldaar de woningen der Pensluiden waren, gelegen is. Schoon dit *Vleysbuis* afgebroken en verplaatst was op *St. Jans veld*, zoo als ik hier boven op het vorige jaar hebbe aange-tekent, zoo waren evenwel de plaatzen, geschikt ter opsluitinge der misdadigen, in weezen gebleven. De *Katbarine poort* was wel op dezelve plaats, daar zy nu noch is, doch veel ruimer en grooter. De *Rode Tooren* was gelegen in het westen van de Stadt,

na

(1) *Boxhorn Nederl. Histor. bladz. 163.* ook heeft *Walvis* in de Beschryvinge van der *Goude I. deel bladz. 128.* dezelve te voorschyn gebracht. *Matthaeus* maakt hier ook meldinge van, de *Nobilit. p. 394.* en *Kemp Besch. van Gornichem bladz. 244.* als mede *Heussen Kerkel. Oudhed. I. Deel bladz. 292.* welke getuigt, dat dezelve gedrukt is achter de *Wetten, Rechten, Privilegien en Ordonnantien der Stadt Amsterdam,* in die Stadt in het licht gegeven in het jaar 1613. Ook is dezelve gebracht in het *Corps Diplomatique. II. tom. p. 279.*

na by het huis der Ridderen van de Duitſche ordre. Naderhand zyn 'er meerder plaatzen gebruikt tot gevangeniffen (1). Die het opzicht over dezelve hadde wierd *Steenwaarder* genoemd, waar van de Heer Matthaeus (2) deze reden geeft, om dat de huizen oudtydts meest alle van hout gebouwt waren, uitgenomen de gevangenhui-zen, welke ſteene huizen waren. Miſſchien kan deze benaminge zynen oorspronk ſchuldig zyn, aan de boetens, die meest met ſteen, zoo als wy hier boven bladz. 86. en 122. gezien hebben, voldaan wierden. Deze *Steenwaarder*, welke men heden- daags *Cippier* noemt, moest by zyne aanſtellinge in tegenwoordigheit van Schepenen, Raden en Oudermans zich verbinden, volgens het beſluit des Raadts, genomen des woensdags na S. Peters dag ad cathedram 1410. *op zyn lyf en op zyn goet; der Stat gevangen te verwaren in der Stat vangniſſe, ſo dat ſy hem by synre verſumeniſſe niet en ontliepen.* De oſgeſloten en op de Katharine poort en den Rooden Tooren waren toebetrouwt aan de zorge van de Poortiers. Tuſſchen den Steenwaarder en de Poortiers verſchil ontſtaan zynde over het *Steen- geld*, heeft de Raadt in dit jaar dit beſluit hier om- trent genomen: *ſall die Steenwaerder de ſorge dra- gen van alle gevangen die men hem beveelt, ende dair ſell die Steenwaerder dat ſluytgelt ende dat genot al- leen of hebben, ende die Poirtiers en ſellen dair geen bewynt noch genot of hebben.*

Mer ſo wes lude op ſinte Katrine poirt off op ten roiden toirn dagelix comen van koren of van brueken, ende men niet en ſluit, dair ſellen die poirtiers dat ſteen-

(1) Ziet Matth. de Nobilit. iv. cap. 33.

(2) De Nobilitate lib. iv. cap. 34.

steengelt of hebben, ende dair voir sellen sy den luden dienen, ende dair en sall die Steenwaerder en geen bewynt of genot off hebben.

Voirt off yemant beneden in den roden toirn gestoten worde, dair sell die poirtier aldaer dat steengelt of hebben, ende van dien luden sell die poirtier die sorge dragen, ende dat bewynt off hebben.

Item men is sculdich van allen steengelden tien stuvers, ende dair mach die gevangen achte dagen om in der vangnisse leggen; mer daern tendens is dat steengelt een pont, oick hoe lange die gevange in der vangnisse leggen bleve.

Veele onkundigen zich onderwindende de heerkonst in deeze Stadt te oeffenen, tot groot nadeel der genen, die hunnen dienst gebrukten, heeft de Raadt daar in willen voorzien door een besluit, des Sondags na S. Jacobs dag genomen, welkers woorden ik al te opmerkelyk gevonden hebbe, om dezelve over te slaan: *Wy Borgermeysteren, Scepen ende Rade der Stad van Utrecht, ansiende ende voir ogen hebbende, dat onkunstige ende onbesochte in allen kunsten, ende sonderlinge die den leven ende den gesonden der menschen rueren ende aengaen, die dair ynne werken, grote verderfnisse in den volke maken, ende maken mogen, om dat te verbueden, hebben wy overdragen ende gestoten eendrachtelic op ten ambocht der barbieren in onse Stad, ende die dair ynne dienen, dat van deser tyt voirt en geen meyster barbier hem latens, tanden wt te trecken, noch cyrurgie onderwynden en sall, by en sy dair ynne besocht ende geoessent, ende by den Oudermans van den Wantsnyders ghilde van onser Stad, die wy dair bevelinge van doen, elken in syner tyd, ende by meysteren van den ampten voirscreve, die dair toe gezworen wesen sellen, geproeft ende geap-*
pro-

probeert, weerdich te wesen die kunst ende dat ambocht te hantieren. behoudelic dat een ygelick barbier, die kore gilde gewonnen heeft, of winnen zel, wail bair scheren mach, ende den luden dair ynne dienen.

De beheeringe van den Leckendyk beneden den nieuwen dam, thans den *Leckendyk beneden dams* genaamt, in verscheidene opzichten niet naar behoren, volgens het voorschrift der Schouwbrief door Bisschop *Jan van Diest* in den jare 1328. gegeven, waargenomen wordende, heeft Bisschop *Rudolpb van Diepbolt* in dit jaar op Marie Magdalene avond der zelve onderhoud nader verklaart en uitgeleit. (1)

Na het overlyden van *Sweder van Cuylenborch* te Bazel, hebben zommige Canoniken, die het met *Sweder* gehouden hadden, en *Rudolpb* voor hunnen Bisschop niet wilden erkennen, ten getale van een en veertig (2) hun Capittel te Dordrecht houdende, tot opvolger van *Sweder* verkoren *Walraven van Meurs*, die tot broeders hadde *Frederik Grave van Meurs*, *Dirc* Keurvorst en Aartsbisschop van Keulen, en *Hendrik* Bisschop van Munster, welke twee laatste ook Cardinalen waren. Heda en Veldenaar, en de vordere geschiedschryvers hen navolgende, schynen te kennen te geven, dat deze verkiezinge aanstonts door de Kerkvergaderinge van Bazel, en door Paus *Felix den vyfden* (3), die door die Kerkvaders,

(1) Ziet het Utrechts Placcaatboek II. Deel bladz. 107.

(2) De namen dezer Canoniken kunnen gelezen worden by *Matthaeus* tom ix. Analect. p. 415. *Veldenaar* bladz. 70. getuigt maar van x. of xii. Canoniken.

(3) Deze *Felix* was te voren genoemd *Amadeus*, Hertog van Savoyen, die zyne landen veertig jaren wysselyk gere-

vaders , met afzettinge van *Eugenius den vyfden* , tot Paus was verkoren , wierd goedgekeurt. Doch vermits de aanstellinge van *Felix den vyfden* in plaatze van *Eugenius* eerst in het jaar 1439. is voorgevallen , zoo kan de bevestiginge van deze verkiezinge wel op dezen tydt van de Kerkvergaderinge van Bazel , maar niet door den tegenpaus *Felix* verricht zyn geweest.

Schoon

geert hebbende , en een der rykste Prinzen van zynen tydt zynde , op zyn zes en vyftigste jaar weduenaar , met zes Ridderen , wier vrouwen overleden waren , zich in de eenzaamheit hadde begeven , om als een kluizenaar te leven , de regeeringe aan zynen Zoon overgevende. Gobelinus in Commentariis Pii Secundi lib. 1. p. 3. schryft , dat hy in die eenzaamheit niet minder dan een boetvaardig leven leide , en tot dit besluit was gekomen , in hope , van met 'er tydt den Roomschen stoel te beklimmen. Dat zyn ernstig voornemen niet geweest is door deze afzonderinge zich te ontdoen van de zorge aller wereldsche zaken , en zich alleen maar bezig te houden met geestelyke en godvruchtige oeffeningen , blykt , als wy den zelve schryver lib. vii. p. 181. nazien , verhalende , dat hy aan zynen zoon in schyn de regeeringe maar hadde overgegeven , doch het bestier der gewichtige zaken , en vooral de inkomsten zyner landen , aan zich behouden. Dus was hy alleen maar een Eremit in zyne kleding : en heeft de uitkomst dit bevestigd ; want Paus *Eugenius* het oneens met de Kerkvergaderinge te Bazel geworden zynde , heeft hy door zyne afgezanten uitgewerkt , dat *Eugenius* door die Kerkvaders afgezet , en hy in desselfs plaats verkoren , en te Bazel , schoon 'er maar een Cardinaal tegenwoordig was , ingezegent is. Doch na het overlyden van *Eugenius* , *Nicolaus de vyfde* verkoren zynde , heeft die het Hertogdom van Savoyen en alle zyne verdere landen en heerlykheden gegeven aan den Koning van Vrankryk , by eene bulle , die te lezen is by Dachery in zyn Spicilegium tom. iv. p. 336. edit. in 4. en *Felix* het niet konnende houden , heeft op 't aantaden van den Keyzer , den Koning van Vrankryk en van den Hertog van Bourgondien afstand gedaan in 't jaar 1449. ziet Platina en Meyeri Annales Flandriae lib. xvi. en Dacherii Spicileg. d. 1. p. 361. & seqq.

Schoon deze verkiezing onwettig, niet op de gewoone plaats, noch door alle, die daar toe gerechtigd waren, verricht was, en daarom *Walraven* ook niet op de lyst der Utrechtsche Kerkvoogden geplaatst is, zoo heeft evenwel *Walraven* zynen zetel te Dordrecht en te Arnhem gevestigd, doch meest zyne verblyfplaats in de eerste Stadt gehouden (alwaar hy volgens het getuigenisse van Gouthooven gewoond heeft in het hooge huis, het eerste aan de linkerhand, als men achter het groote choor uit de groote kerk komt) en zyn geestelyk gebied in Gelderland, Holland, Zeeland en Vriesland geoeffent, en na veele moeyelykheden aan *Rudolph* en het Sticht te hebben veroorzaakt, niet van zyn gewaand recht afgestaan, dan tot groot nadeel en schade van het Gesticht, zoo als wy in het vervolg zullen verhaalen.

Paus *Eugenius* heeft deze aanstelling van *Walraven* ten eenemaal afgekeurt, en Bisschop *Rudolph* en de Canoniken, die hem getrouw bleven, gelast, de afgedwaalde Canoniken, onder toezegginge van vergevinge hunner afdwalinge, tot zich te lokken. Vervolgens heeft de Bisschop en de Raadt dezer Stadt hen tot dien einde vry geleyde verleend, en by openbare klokluidinge doen afkondigen des woensdags na Crispini dit navolgende: *Onse bilige vader de Paeus Eugenius heeft hier noch syn Roemsche brieven ende bullen wigesant an onsen genedigen Heer van Utrecht, allen sinen Prelaten, Proesten, Dekenen ende Capitelen der kerken van Utrecht, dair ynne syn bilicheden bekenen, hoe by onsen genedigen Heer, Heren Rodolph Bisschop i' Utrecht mitter kerken van Utrecht versien beeft, ende dat dairn tegens Hr. Peter van Steyn, die hem Proest tot Oudemunster noempt, Hr.*

Gysbert van Lochorst, Hr. Gysbert van Rietvelt
 zben Doem, Meyster Henric van Compostelle tot
 Oudemunster, ende alle ander boren mede sculdige,
 in den anderen kerken van Utrecht hem Canoniken
 noemende, weder Got, weder recht, ende sonder
 enige moge, tegen boren eden lystyken boren
 kerken gesworen, tegens geboirsambeiden des
 stoels van Romem, ende ons Heren enter kerken van
 Utrecht voirscreve, mit enen onrechten ende onre-
 keliken koir, ofte eyssche, van Walraven van Muer-
 se tot Dordrecht (1) gedaen, om hier tot enen Bis-
 cop van Utrecht te roepen, geset hebben, dair om-
 me sy in des Paeus ban, ende anderen zwaren ban-
 nen gecomen syn; soo will onse bilige vader die Paeus
 zy nochtant mit alre gnaden duechdeliken vervolgen,
 ende heeft dairomme onse genedigen Heer Bisscop
 Roeloff van Utrecht voirscreven, ende sinen Prela-
 ten, Proesten, Dekenen ende Capitele geboden ende
 bevolen, dat sy alle die voirscreve geystelike perso-
 nen noch overplichts eysschen ende manen zellen, en-
 de

(1) Achter de namen der Canoniken, die *Walraven van Meurs* in de plaats van *Sweder van Cuylenborch* tot Bisschop hadden aangestelt, door *Matthaeus* tom. ix. *Analect.* p. 416. uit het Registerboek van het Capittel van den Dom te voorschyn gebracht, staat, dat die Canoniken hunne verblyfsplaats hadden te Arnhem, waar uit schynt te moeten worden afgenomen, dat deze keur te dier plaatze geschiet is: doch dewyl alhier duidelyk gezegt word, dat de benoeming van *Walraven* te Dordrecht is voorgevallen, zoo stelle ik vast, dat die daad in die Stadt verricht is. Wy hebben hier boven gezien, dat *Sweder* te Arnhem, doch meest te Dordrecht zich heeft opgehouden, en heeft *Walraven van Meurs* dit voorbeeld nagevolgt, en dus zal ook het zoo genaamde Capittel der Canoniken, die zich aan *Rudolph* niet wilden onderwerpen, dan eens te Arnhem, en op eenen anderen tydt te Dordrecht hunne vergaderinge gehouden hebben, en in de laatste Stadt op dezen tydt by een geweest zyn.

de die tot hem roepen, des sy noch elx weder in onser Stad ende boren kerken in boren provenden comen binnen eenre maant van der tyd der openbaringe synre bullen voirgeruert, ende van allen geboir ende boirfambeden Walravens van Muerfen afflaten ende wederroepen, ende hem Roeloff voirscreve, als boren rechten Bisscop ende Heer, ende boren Prelaten ende Cappittelen der kerken van Utrecht, geliken anderen geboirfamen, onderdanich syn; want onse hilige vader de Paeus sy alle gader van allen mysdaden ende brueken voirscreven geabsolveert ende ontbonden beest, so verre sy afflaten, noch geboirfame syn, ende te gnaden comen als voirscreven is. Hieromme geven onse genedige Heer van Utrecht voirscreve, ende die Raat van der Stat van Utrecht, een goet, vry, vast ende seker geleyde Heren Peter van Steyn, Proest tot Oudemunster, Heren Gysbert van Lochorst, Heren Gysbert van Rietvelt, Meyster Henric van Compostelle, ende allen geysteliken personen boren medewerkeren, gebenefyciert binnen onser Stad van Utrecht, binnen onser Stat te comen, te merren, te wesen ende te scheyden, om des Paeus geboden te doen, te bouden ende te volbrengen, geliken syn hiligheiden gebieden, ende die bullen dat inbouden, nu rechtvoirt ingaende, duerende tot sinte Andries dage Apostels naestcomende, ende dier dach all.

Doch dit middel is niet bequaam geweest om hen tot gehoorzaamheit te brengen, dewyl zy halsterrig Walraven van Meurs bleven aanhangen, en in hunne afdwalinge volhard hebben.

Uit de rekening van den eersten Cameraar over dit jaar vinde ik, dat aan zeltien ballingen, mits ieder eene zekere bepaalde somme gelds ten behoeve van de Stadt betaalde, toegestaan is, wederom in de Stadt te komen, en dat het geld, hier

van gekomen ten voordeele van de Stadt belopen heeft te zamen 2263. ponden en vyf stuivers.

Dirk van Waffenaar, Protonotaris des stoels van Romen, Aartsdiaken in den Dom, en Prooft van S. Jan, heeft aan die van *Amersfoort* uitgelevert een vidimus der brieven van de Hertogen *Albert* en *Willem van Beyer*en aan *Amersfoort* verleend, wegens hunne vryheden en rechten der tollēn. (1)

Hertog *Philips* van Bourgondien heeft in dit jaar *Gysbrecht van Nieuwenerode* verleyt met het huis te *Amerongen* en al zyn toebehoren. (2)

In dit jaar hebben die van *Baarn*, (te dier tydt een Stadt) het Capittel van S. Jan, en *Jan van Drakenborch*, een geding gehadt voor den Official des Bisschops over het Bosch *Vuerze*, thans de *Vuurst* genoemt. (3)

I 4 3 5.

Tot de Regeering zyn voor het jaar 1435. verkoren:

Schepenen.

Pelgrum de Waell.

Willam van Winsen.

Godert de Coninck, Borgermeister.

Jan Proys van Lichtenberch.

Jonge Vrederic van Drakenborch.

Adriaen

(1) Ziet *Drakenborch Aanhangfel* op de Kerkel. Oudhed. bladz. 346.

(2) De brief daar van kan gelezen worden by *Matthaeus de Jure Gladii* cap. XII.

(3) Ziet *Matth. de Nobilit.* III. cap. 1. p. 827

Adriaen van Landscreen.
 Reynier van Tetwyck.
 Goedscale van Winsen.
 Jan van Hamerstein.
 Voern van Kersberch.
 Jan van Clarenborch.
 Tyman Nypfer.

Raden.

Peter over de Vecht.
 Gheryd Knyff.
 Ermbrecht Over Ryn.
 Loeff Hafert.
 Henric van Loenrefloet.
 Jacob van Amerongen.
 Jan van Amerongen.
 Lambert van Zulen.
 Jacob van Winsen.
 Roeloff uten Elswert.
 Jan van Hamelenberch.
 Jan Taets.
 Geryd Foeck.
 Jan Mathys zoen.
 Geryd de Keyfer.
 Godert Egberts zoen.
 Bernt Grawert.
 Roeloff Tydemans zoen.
 Gysbert de Gruter.
 Jacob Proys, Borgermeister.
 Jan Rwsch Peters zoen.
 Peter Hubert Daniels zoen.
 Willam van Blidenborch.
 Willam de Verwer.

Ouder.

Oudermannen.

- Steven van Zulen, Willams zoen. } Wantfnyders.
 Braem van Lichtenberch. }
 Arnt Gunter. } Snyders.
 Otte van Ryningen. }
 Jacob Scrodekyn. } Backers.
 Jan de Wael Claes zoen. }
 Willam van der Woerdt. } Moleners.
 Geryd Pyll. }
 Claes Jan Pouwelinx zoen. } Lynnewevers.
 Henrick Jans zoen. }
 Henrick Jans zoen. } Brouwers.
 Jan van Cleve. }
 Peter Calle. } Vifchkopers.
 Gysbert Lichtenap. }
 Herman Claes Brant zoen. } Louwers.
 Engbert Aernts zoen. }
 Henrick Jacob Dirx zoens zoen. } Wollewevers.
 Johan Schot. }
 Henrick de Witte. } Marsluden.
 Jan Heerman. }
 Jan van der Meer. } Botterluden.
 Aernt van Tiell. }
 Henrick van Scalcwyck. } Cordewaniers.
 Jacob Veen. }
 Henrick Buddinck Geryts zoen. } Oudecordewa-
 Jan van Ewick. } niers.
 Gysbert van Raephorst. } Corencopers.
 Tyman Dedell. }
 Evert van Strymoet. } Oudewantfnyders.
 Willam Block. }
 Willam van Bolre de Jonge. } Steenbickers.
 Willam Bolleken. }

Symon van Teylingen. } Graeuwerkers.
 Adriaen Sloyer. }
 Willam van Gend. } Ryemfnyders.
 Arnt Hoet. }
 Evert Claes zoen. } Bylhouters.
 Rutger Egbrechts zoen. }
 Arnt Oge. } Smeden.
 Johan van Benscoep. }
 Willam die Hase. } Zadelaars.
 Lambrecht Meynsen zoen. }

Alle Borgers, die de volle voorrechten van het
 burgerfchap genieten wilden, moesten binnen de
 Stadt woonen, en niet buiten des zelfs muuren,
 fchoon in de Stadts vryheit, hun verblyf hebben;
 niet alleen om des nachts hunne waken waar te
 neemen; maar voor al op dat de Regeerders t'al-
 ler tydt op het eerfte bevel, by gelegenheit van
 brand, oproer of aanval der vyanden, zich
 van hunne hulpe en byftand konden bedienen.
 Een zonderling voerecht hier omtrent hadden de
Molenaars, wier molens buiten de Stadt ftonden.
 De reden hier van zal de Lezer kunnen opmaken,
 als ik het Raadsbefluit op S. Paulus avont conver-
 fio genomen, waar by 't zelve oude recht nader
 verklaart en bevesticht word, hier invoege: *Want*
van ontelliken verleden jare ende tyden onfer voirva-
deren, Rade out ende nywe onfer Stadt, voir nut-
fchap ende gemene noit orbaer, also men dat binnen
onfer Stad niet doen en mach, noch nutte gedaen
en is, beliest, gegonst, ende geconsentiert hebben,
dair fy snachts als fdages den gemene volke mede
dienen moeten, ende dair omme by boren moelen we-
fen, boir ampte doen, ende dair op woenen, ende
boir burgerfchap dair op gehadt, gewonnen ende be-
wairt

wairt hebben. Ende want wy den onsen voirscreven alle tyd sculdig syn, ende mogelike boir vrybeiden ende goeder rechten te langē, die wy hem buten binder ende vercortinge eniger andere gilden, doen ende geven mogen, geliken wy ook allen anderen gbilden sculdich syn te doen: hier omme, ende om die voirscreve vrybeiden te verclaren, ende tot goede verstaen te brengen, so syn die Rade out ende nye teser tyt wesende, eendrachtelic overdragen, dat alle Molenare voirscreven by boren molenen, nacht als dach, buten muren, mer binnen onser Stadt vrybeiden, wesen mogen, ende dair op woenen sellen, ende boir ampt dair op doen, als voirscreven is, ende dair op borger-scappen wynnen, die geen borge-ren en syn, ende boir borger-scappen dair bewaren ende bescutten, off sy in onser Stadt binnenmuren woenaftich waren, durende also lange, als sy dat ampte selver doen zellen, sonder argelist. Mer tot alre tyt als sy dat ambocht laten, ende selver niet en doen, so sullen sy binnen jairs ende zefs weken weder binnen onser Stad mueren comen mit bore stediger woeninge (1), of sy syn hore borger-scap qwynt, ende die en zellen hem dan voirt geen stade doen; mer wair enich Moelnair, die teser tyd, off hier namaels borger wair, ende binnen onser Stad woenaftich wair, die en zell niet buten onser Stad op syn moelen woenen, ende dair zyn borger-scap mede bewaren, by en sell tenden jairs na synre wivaert yerste borger-scap wynnen, geliken die buten woenen gedaen hebben. Ende hebben hem hier op gegeven, ende gegonst, geven ende gunnen alle privilegien, vrybei-

(1) Stediger woeninge. Dat is vaste, blyvende woninge, ziet ten Kate Aanleiding tot de kennisse van het verhevene deel der Nederduitsche Sprake 1. deel bladz. 235.

vrybeiden ende goede rechten, geliken anderen onsen borgeren binnen onser Stad woenaftich, die wy bem geven ende gunnen mogen, beboudeliken, dat sy so lange sy buten mueren woenen in onser Stad Rade niet gecoren en sellen werden: ende mede beboudeliken der Stad bore waken in dien ghilde van dien borgeren, geliken hoir borgeren voirscreven alle wegen gedaen hebben.

De Raadt dezer Stadt bemerkende, dat de scheuringe door het afsterven van Sweder van Cuylenborch niet geheeld was, en beducht zynde, dat de keur van Walraven van Meurs nieuwe onrust en verdeeltheit in hunne Stadt zoude verwekken, en nadeel toebrengen aan die geene, welke gedurende de vorige tweedracht met Prebenden of andere geestelyke waardigheden voorzien waren, heeft om die kwade gevolgen voor te komen, op alre heiligen avond dit navolgende besluit genomen, en aan een iegelyk doen bekent maken: *Die Rade van onser Stadt oude ende nywe syn eendrachteliken overdragen, ende laten weten enen ygeliken ende verbieden:*

Also overmits den groeten onrechte, ongenade ende rechtweigeringe onsen genedigen Heer van Utrecht, der Kerken, ende boren Staten gedaen by tyden Paeus Mertens, dair sy off appellieren ende beroepen hebben totte biligen Stoell van Romem, ende op boren appellatie waren bliuen staen, na wivisinge der instrumenten en brieven dair ofgemaect, hadden die Staten voirscreven hoir borsambeit ende onderdanicheit Paeus Merten mogelic ontogen in dingen, die ons tot onvreden ende tot onrusten leiden ende brochten. So ist, dat die eerweerde Kerken van Utrecht, elc in boren kerken, hoir provende ende andere beneficien na ouden boren rechten ende gewoen-

gewoente tot horen gisten horende, by tyden deser onruste, selver gegeven hebben eerwaerde geesteliken personen, olden ende jongen, dair dese kerken mede gestarket ende gesiert syn; syn dese saken tot oren ende geboir ons bilichsten Vaders Paeus Eugenius gecomen, ende onse bilichste Vader heeft dairomme wigesent in desen lande den eerwerdigen Vader in Goede, den Bisscop van Makon, die waerheit hier off te verwaren, ende ons Here van Utrecht ende der kerken ende Staten voirscreven saken waer ende gerecht gevonden heeft. Ende die Bisscop voirscreve heeft hier om wt sonderlinge volcomenre macht, ende bevele ons bilichste Vaders Paeus Eugenius voirscreve alle onrechten ende ongenaden ons gedaen, alle Paeus Mertens bullen, ende processen ende brieven ibegens ons wigesent, alse onrechte, wederroepen ende te niete gedaen, ende enen ygeliken dair aff gevryet, off sy nyet geweest en badden, dat onse bilichste Vader Paeus Eugenius dair confirmeert ende gevestigt bevet mit sinre volcomenre bilicheden moge. Ende want wy mogeliken beducht voir enige nywe dwalinge in der kerken van Utrecht, ende voir meer bloustortinge, manslachte, oirlogen, ende alle quaet, dat der kerken, bore Staten, ende ons ende andere steden, landen ende luden des Gestichts van Utrecht dair van comen mochten, ende om ummer dat te verbueden, soe verbieden die Raet out ende nywe voirscreven, dat nyemant, by sy geestelic of weerlic, op enigen geesteliken levenden personen, die jair ende dach in synre provende, off in andere beneficien geseten heeft, off anders albier by der kerken ende by ons in der kerken, ende onsen lasten gebleven syn, enige bullen, processen, off oude brieven en iboen, en lese off en exequier, off lesen, ibonen off exequiren en doe, ende dat dair
nye-

nyemant by en gae, noch by en stae, dat te sterken off te tuegen, mit scriften, off mit woirden, off anders in eniger wys. Ende wair enich geestelic persoen, die hier tegen dede, off doen dede, off dair by wair, dair dit geschiede, arch an gekeert worde, misschiet off misdaen worde an live, an gesonde, off anders hoe dattet toecomen mochte, daer in woude die Raet oude ende nywe voirscreve an yemande, die dit gedaen hadde, en geen tuinge, vangnisse, off recht, off beteringe dair omme laten geschien. Ende wair enich weerlic persoen, onse borger off ondersaet, off vremde, die dit dede, die dair by ware, by ginge, off by stonde, dat te sterken off te tuegen, mit scriften off mit woirden, off anders in eniger wys, dat woude die Rade rechten sonder verdrach mitten zweerde an boren liven, gelike als an den gene, by sy geestlic of weerlic, die des Paeus vrede, ons so hoecliken gegeven, ende anders ons gemeens lants ruste ende vrede wedercrachtigen ende breken woude.

Voirt waert dat yemant van geesteliken personen voirscreven, die de brieven lesen, doen lesen off thoenen in enigher wys, ende enige leke lude voirscreven, die dair by waren om dat te starken off te tuegen, mit woirden off mit scriften, off anders in eniger wys, ende sy ontqwamen wt onser Stadt, off enich van hem, die en fall nummermeer binnen der Stadt van Utrecht, off binnen onser Stadt vrybeit comen op boir lyff, by, ofte sy, en hadden dat al wederroepen ende afgedaen, ende den genen gevryet, dair die lesinge ofte thominge op geschiet wair, ende onser Stadt gebetert hadde off hadden, ende allen anderen, dien gebruectt wair tot bore bescheidenheit.

Ende desgelycx selt wesen van allen den genen, die dese provende off beneficien annamen, ofte crigen

mit permutatien, mit resignatien, off anders in eniger wys, ende allen laken luden, die dair by waren, die sellen allen wesen ende staen tot allen lasten voirescreven.

Bisschop *Rudolpb* en de Raedt der Stad Utrecht hebben in den jare 1433. eene ordre beraamd op de onderhoudinge van den Spakenborchschen Dyck. In dit jaar hebben zich de vyf Godshuizen daar bygevoegt, bevestigende den vorigen Schouwbrief. (1)

Ik vinde niet, dat in dit jaar vorder iets merkwaardigs voorgevallen is, waarom ik overga tot den jare

1 4 3 6.

In 't welk de Regenten zyn geweest.

Schepenen.

Dirc van Houdaen, Borgermeester.

Aernt van Amerongen.

Jonge Jan van Lichtenberch.

Henrick Vrenck.

Jan Sloyer.

Roetart van Landscroen.

Jan Trinde.

Jan die Wael.

Eerst van Herdenbroec.

Ghisebrecht van Vlueten.

Reynier Uten Ham.

Herman van Lewenberch.

Ra-

(1) De Brief staat in 't Utrechts Placcaatb. II. Deel bladz. 50.

Raden.

Jan Zittert.
 Johan Knyff.
 Pouwels Scrodekyn.
 Dirc Willem Henrix zoens zoen.
 Jan Jacobs zoen.
 Jan van Raephorst.
 Vranck Goderts zoen.
 Lodewich de Wael, **Borgermeester.**
 Henric van Malfem.
 Geryt de Haen.
 Peter van Abcoude.
 Wessel Zuermont.
 Willam Jacobs zoen.
 Jacob Tidemans zoen.
 Henric van Gent.
 Peter Stevens zoen.
 Eerst Jans zoen.
 Bertelmeus van Nyenvelt.
 Aelbert van den Damme.
 Henric Bloc.
 Willem Holl.
 Peter Hubrechts zoen.
 Huge Goyer.
 Willem van Weelde.

Oudermannen.

Johan over die Vecht. }
 Bertelmeus Zoudenbalch. } **Wantfnyders.**
 Claes van Gruenenberch. }
 Claes Sys. } **Sniders.**
 Henric Hafert. }
 Hilbrant Dircx zoen. } **Backers.**

- Gerydt Bernts zoen. } Moleners.
 Geryd van Mairfen. }
 Ysbrant Jans zoen. } Lynnewevers.
 Henric de Wolff. }
 Jan Dedel. } Brouwers.
 Vrederic Vredericx zoen. }
 Ghisebrecht Claes zoen. } Vischcopers.
 Meyster Jan Gysberts zoen. }
 Roetart Proys. } Louwers.
 Pouwel Gysberts zoen. }
 Wouter Stevens zoen. } Wollewevers.
 Wouter Schot. }
 Jan de Coninc. } Marsluden.
 Geryd van Zulen. }
 Jan van Tyell. } Botterluden.
 Gelis van Gelinchoven. }
 Claes Louwe. } Cordewaniers.
 Jan Peters zoen. }
 Geryd Schout. } Oudecordewaniers.
 Gysbert Jans zoen. }
 Jan Grawert. } Coreficopers.
 Gerydt van Luttikenhuys. }
 Aelbert Bertelmeus zoen. } Steenbickers.
 Gerydt Willems zoen. }
 Reyner Modde. } Oudewantsniders.
 Jonge Tyman Dedel. }
 Henric Jan Clyaes zoen. } Graeuwerkers.
 Jacob Dirx zoen. }
 Gysbert Louwerens zoen. } Riemsniders.
 Yorden Wouters zoen. }
 Willam Arnts zoen. } Bylhouwers.
 Roeloff van Zyll. }
 Peter Rwfische. } Smeden.
 Arnt Oge. }

Henric de Hafe. }
 Willam Jans zoen. } Zadelaars.

De Markt-plaats, waar op tot dezen tydt toe de Boter, Melk en Eyeren, te koop wierden aangeboden, was in de Maffegaffe tot by het Vrouwen huysken, een weinig daar van daan staande; doch deze plaats te nauw en te klein zynde tot dat gebruik, heeft de Raadt dezer Stadt des Vrydags op S. Scolasticus dag laten afkondigen, dat in het vervolg niet meer aldaar, maar langs de Steenweg, tot Sinte Katrine waerts aan, de markt van de bovengemelde waaren zoude gehouden worden.

In het begin van dit jaar is de Stadt Utrecht, schoon alomme bevredicht, en met niemand oorlog voerende of twist hebbende, dan alleen met *Walraven van Meurs* en zyne aanhangeren, in groot gevaar geweest van overvallen te worden. Deze aanslag was gesmeet door *Jan van Arkel*, Heer van Heukelom, de eenigste overgebleve manlyk oir van het oudt en aanzienlyk geslacht der Arkels. Ik vinde niet, dat eenig ongelyk door de Utrechtenaars hem aangedaan is, waar door hy wettige redenen gehadt heeft, om tot dit besluit te komen. Waarom ik met den Heer Kemp (1) vast stelle, dat de begeerte om wraak te oeffenen, over't geen voortyts door de Utrechtenaars tegens het huis van Arkel, (waar van wy hier boven verhaal hebben gedaan) begaan was, hem hier toe heeft aangezet. Deze eenig volk by een vergadert hebbende, heeft voor af eenige gewapende mannen Stadtwaarts aan gezonden, zelfs hen met zyn heir op de hie-

G g 3

(1) Beschryv. van Gorinchem bladz. 254.

len volgende, naar alle waarschylykheit om door die een der poorten te doen overvallen en vermeesteren, en om dan de Stadt met zyn volk te lichter te overrompelen. Doch deze aanslag is mislukt, dewyl de eerstkomende gevangen zyn geworden, en hy dus genootzaakt te rug te trekken.

Dewyl nu dit vyandyk voornemen gesmeet, en by na ter uitvoer gebracht was, zonder aanzegginge van oorlog, zoo heeft de Raadt zeventien dier gevangenen ter dood veroordeelt, te weten, *Jan, Dirk, Wouter en Steven van Grootenweld, Roever van Bolk, Jan Roever van Bolk, Alard van Weje, Gelis Dirks zoon van Meerten, Wouter Jan Reiners zoon, Johan Gysberts zoon, Johan Dirks zoon, Govert die Buyn, Otto Gerrits zoon van Oist, Remkyn die Weert, Willem van Hamme, Gerit Krauwel,* en *Gerit Stevens zoon*; en zyn vier andere gevangenen losgelaten. De eerstgemelde zyn alle den xix. February onthoofst, en heeft de Raadt, om deze buitengewoone gerechts-oeffeninge by te wonen, door eene Stadts bode aan Jonkheer van *Brederode, Dirk van der Merwe,* en Heer *Jan van Langerak* en zynen broeder verzocht in de Stadt te komen, en de Steden *Amersfoort, Deventer, Campen* en *Zwoll* daar van kennisse gegeven. Alle deze gevangenen hebben op *Hafenberg* gezeten, en zyn eenige mannen geschikt, om toe te zien, dat zy des nachts niet ontkwamen, welke wakers ieder nacht gekregen hebben aan bier een braspenning, zoo als my gebleken is uit des eerstens Cameraars rekeninge, uit welke ik ook gezien hebbe, dat te dezer tydt de Stadt een Zegel heeft laten maken, wegende vier loot zilvers, om hunne brieven daar mede te zegelen.

Twee Vleyshuizen waren 'er al te dezer tydt in de Stadt, een in de Nieuwstraat, en een op S.

Jans Velt, alwaar het laatste onlangs verplaatst en gebouwt was, zoo als wy hier voor hebben gezien. Welke twee noch in wezen, en tot het verkopen van vleesch geschikt zyn. Dewyl in het laatste zeventien bank steden gestelt waren, heeft de Raadt gewilt, dat in het eerste geen meerder, maar een gelyk getal zoude zyn, welke jaarlyks ten behoeve van de Stadt verhuurd wierden aan de Vleeshouwers. Waar uit ik moet besluiten, dat het getal der Vleeshouwers oudtyds grooter geweest is, dan tegenwoordig, wordende thans maar weinige bank-steden in de Nieuwstraat gebruikt, terwyl in het andere ook eenige ledig staan, schoon de Stadt meerder bebouwt en ook volkryker is dan voortyds, en te dier tydt minder vleesch schynt gegeten te zyn geweest, dewyl alle de inwoonderen, volgens de leer der Roomsche kerk, hunne vastendagen onderhielden. De reden hier van zal zyn, of dat de neeringe meerder dan hedendaags onder de Vleeshouwers verdeeld was, of dat de armoede onder de gemeente niet zo groot, en voor al dat het vleesch zoo duur niet geweest is dan tegenwoordig, en dat dus de mindere gemeente het zelve tot hun dagelyks voedsel zal hebben kunnen bekomen.

Walraven van Meurs zyne onwettige verkiezing by de Kerkvergaderinge van Bazel, door het gezag zyner twee Broederen, bevesticht gekregen hebbende, heeft alle middelen gebruikt om in de bezittinge van het Bisdom te geraken. Om zulks tegen te gaan, hebben op den laatsten dag van de maand Maart, de vyf Godshuisen, de Ridderschap en de Steden Utrecht en Amersfoort, zich nauw verbonden, om met alle hunne macht den Bisschop *Rudolph* in zynen zetel te beschermen,

en alle kosten en schade, die zy daarom genootzaakt zouden zyn te doen en te lyden, te verhalen van die geenen, welk hen hier in tegenstant mochten doen; verklarende de verkiezinge van *Walraven van Meurs* onwettig, als gedaan door die genen, welke daar toe niet gerechtigd waren, en met raadt en toedoen zommiger vyanden des vredes en des lands van Utrecht, vergaderinge gemaakt hadden op ongewoone plaatzen, en tegen der Kerken en alle andere rechten, tegen hunne gesworene eeden; *een vermetele kiezinge of postulatie, niet weerdig om te noemen, gedaan hebben, in verdoemenisse hunner zielen, smertenisse des H. Stoels van Romen, en schande der luden* (1). De namen der Edelluiden, die nevens de vyf Capitelen en Utrecht en Amersfoort dezen Verbandtbrief hebben ondertekent en bezegelt, hebbe ik goetgedacht hier te laten volgen, om daar uit te kunnen zien, welke de Ridderfchap te dezer tydt uitmaakten. Dezelve zyn *Jan van Rynesse van Rynouwen, Willem van Montfoerde van Zweten, Dirk van Zulen, Vrederik Uten Ham, Vrederik Uten Ham van Baecstel, Ridderen, Gysbert van Vianen van Rifenborch, Johan van Rynesse, Steven van Zulen van Nyenvelt, Jonge Gysbert van Vianen van Rifenborch, Melys van Mynden, Geryt van Zulen van Natewifch, Vrederick van Rynesse, Jonge Jan van Rynesse, Gysbert van Sterckenborch, Henric van Ryn, Gysbert van Nyenrode van Velsen, Steven van Zulen van Nyenvelt Wil-*

(1) Zoo luiden de eige woorden van het Verbandt der Staten, 't welk gedeeltelyk Matth. t. ix. Anal. p. 417. en in 't geheel *Rer. Amersf. Script.* p. 293. te voorschyn heeft gebracht, en hebbe ik ook 't zelve gevonden en gelefen in het Capituel van Oudtmunster.

lems soen, Henric van Vyanen Jans soen, Alfer van der Horst, Jacob Bor van Amerongen, Willem van Zulen van Nyevelt, Eerst van Hindersteyn, Gysbert van Herdenbroeck, Gysbert van der Haer, Joban van der Meer, Gysbert van Hindersteyn, Jacob die Voecht van Rynvelt, Melys Uten Enge, Dirck van Zulen, Zweder van Zulen, Soude van Ryn, Vrederick van Steenre, Gysbert van der Haer Henrics soen, Loef van der Haer, Loef van Ruweel, Florens van Jutsaes, Joban van Jutsaes, Jacob van Zulen van Blikenburch, Boekel van Ryn, Herman van Ryn, Otto van Ryn, Willam van Vloeten, Joban die Welt, Steefken van Loenresloet, Alfer van der Meye, Willem van Welre, Gysbert van Welle, en Florens van Blochoven, waar by zich op S. Georgius avont Henrik Borre van Amerongen, en den 15. September de Stadt Rbenen gevoegt hebben.

Insgelyks heeft Bisschop Rudolpb zich verbonden, de kosten, die daar over te Romen zouden gemaakt worden, zelfs te zullen voldoen (1), en in het byzonder heeft hy Amersfoort daar van ontlast. (2)

De Raadt heeft, om te beletten dat wegens *Walraven van Meurs* en de Kerkvergaderinge van Bazel geene vermaanbrieven of diergelyke, waar door de rust in hunne Stadt konde gestoord worden, in de Stadt gebracht wierden, openlyk ter klokke af doen kondigen des vrydags na S. Johans dag decollatio: *Die Raet van der Stat, voir gemeen nutscap ende orber; ende om alle onrust, rwydrachte ende ander quaet in de Stadt te scuwen, verbiet allen boren borgeren*

Gg 5

(1) De brief daar van is te vinden by Matth. lib. III. de Nobil. 1. pag. 773.

(2) Ziet de brief by Matth. Rer. Amersf. Script. p. 297.

ende ondersaten, ende oec allen anderen wtbeem-
 schen personen, dat nyemant en geen brieven, pro-
 cessen ofte geboden eniger wtbeemischer Heren ofte
 Richtere, ende sonderlinge in der vermyninge des
 biligen stoels van Romen, ende auctoriteyts ende
 machten ons bilichs vader des Paeus, binnen der
 Stadt ofte der Stadt vryheid verkondige, ende die
 gebode dair off doe, off die brieve off enige copie dair
 off aen kerken ofte andere steden aenlaen, off laten,
 off daer by, over ende aen syn, dair dat geschiet,
 heymelic of openbaer in enigerwys; then sy, dat de
 brieven, processen ende geboden yerste gesien, aen-
 genomen ende belieft syn van onsen Heer van Utrecht,
 ofte sinen generalen Vicario, ende geoorloft, die ge-
 boden ende verkundige dair off te doen. Ende wairt
 dat yemant hier ynne bruekich worde, ende die
 Raet ther waerbeyt vonde, dat woude die Raet
 rechten an des genen lyff, die brukich hier ynne
 worde, sonder verdrach. ende dit seg een ygelic den
 anderen voirt, op dat nyemant hier ynne onwetende
 belast worde. Ende hier selmen een cedel, of wt-
 hangen voir Hasenberch, om dattet een ygelic weten
 mach.

De Raadt heeft ook 's woensdags na Victoris eene
 nieuwe ordre beraamt op de Vechtkeuren, welke
 in het Utrechts Placcaatboek, alwaar zy op het
 vorige jaar gebracht word, III. Deel bladz. 282.
 kan nagezien worden. Als mede op S. Barbaren
 avont twee mannen gezet om de goederen van lui-
 den des begeerende, openbaarlyk te verkopen,
 of te schatten, en dat wel in dezer voegen: *De
 Raet heeft een Ordinancie gemaect van der lude
 goede te vercopen.*

*In den eersten so wanneer dese twee totter lude
 guede sitten en vercopen sellen, soe sellen sy der lu-
 de*

de oirbair doen by boren eede, ende sy en sellen der lude guet nyet mynen, noch nyemant van boren wegen, ende sy en sellen geen veynote wesen an dat guet, dat men dair vercopen sel, of nyemant van bore wegen.

Item van den guede, dat besien, geschat ende vercoft worden, dat sy dair off hebben sellen van elken gulden vier doytkens, mitten scryfgelde.

Van den guede, dat geschat ende ontwee geleyt worde, dat sy dair off hebben sellen van elken gulden vier doytken.

Item van den guede, dat ontwee geleyt ende nyet geschat en worde, dat sy dair off hebben sellen tot goetduncken der lude, dier dat goet toebehoerde, na der tydt, dat sy dair over geweest hadden.

Item van den guede, dat men scattede, ende nyet ontwee geleyt en worde, dat sy dair off hebben sellen tot guetduncken der lude, die dat guet toebehoeren, na der tydt, dat sy dair over geweest hebben.

Voirt so dit desen tween bevolen is, so en selt anders nyemant doen, ende yemant diet biern tegen dede, die verboerde twintich ponden, also dicke alst geschiede, ende dat souden de Busmeysters van den Rade wtpanden.

Beboudeliken, dat een ygelic syns selfs guet vercopen mach, off by wil, sonder dese tween, off enigen van hem dair by te trecken. ende wair sy nyet by en syn, dair en sellen sy nyet off hebben: dat is te verstaen, dattet nyemant doen en sel, dan die gene, die in den boedel bestorven syn, ende sonder enich gelt dair off te nemen.

Item van alle guede, dat vercoft wert, sellen dese twee manen, ende dat gelt dair aff leveren bynnen achte weken, gesondert off enich guet vercoft worde om
reet

reet gelt, dat sy dat gelt dan leveren sellen binnen veertien dagen: ende hier off sellen sy hebben van elken gulden een doytken, behoudeliken, off die gene woude, die syn guet vercoft worde, selve dat gelt inmanen, dat mochten sy doen, sonder enich gelt dair off te geven. Ende ofte dese voirscreve vercofte guede aldus nyet betaelt en worden, dat dan die Raet desen twee machte gegeven heeft dese gueden mitten Busmeysters van den Rade terstont wt te panden.

Item off enige buse vercoft worden, dat sy dair off hebben sellen tot guetduncken der lude.

Item nyemant en fall by nacht copen, noch leveren.

Item om ghifte des dienst voirscreve, so hebben boir voiroaders ende sy gebadt, als een ygelic van den twee zestien ponden sjairs voir boren dienst, die dese twee voirscreven quutgescholden hebben der Stat van Utrecht voir hem, ende voir alle den gene, die desen dienst namaals gegeven sel werden.

Ende van deser tyt voirt so sellen dese twee ende boir nacomelingen, die desen dienst gegeven sel werden, selve vercopen, ende nyemant anders van bore wegen.

Item off enich van desen twee, die nu den dienst hebben, off namaels hebben sellen, dit verbraken, die verboerde dit ambocht, ende twe maenden de Stadt.

Ik heb op het jaar 1425. verhaalt, dat onder de veelvuldige geweldenaryen, gepleegt op den dag der inkomste van Bisschop Sweder van Cuylenborch, het oproerig volk ook was gegaan naar het huis van Jacob van Lichtenberch Prooft van S. Pieter, en t'zelve geplondert, en alle eerbiedt, voor't geen tot godsdienstige gebruiken geschikt was, uitge-
schud

schud hebbende, zelfs de kerkgewaden en boeken, welke tot de Godsdiensttoeffeningen afgesondert waren, weggenomen hadden, en gedreigt, indien zy hem konden vinden, van het leven te beroven. Om hier van vergoedinge te krygen hadt de gemelde Prooft zich naar Romēn begeven, en aldaar rechtvorderinge verzocht tegen de Stadt, hunne borgers en onderzaten. Doch dewyl al het ongelyk den Prooft aangedaan was door het muitziek volk, tegen den wil der Regeerders en de goede borge-rye, heeft de Raadt den Prooft verzocht af te willen zien van de begonne rechtvorderinge, onder belofte van voldoeninge, waar toe de Prooft zich gewillig getoond heeft; onder zekere voorwaarden, vervat by het besluit des Raadts, genomen des vrydags na alre Apostelen, 't welk van dezen inhoudt is. *Also kenliken ende openbair syn die grote vrese, anxten ende lasten, den eerberen Heere JACOB VAN LICHTENBERCH, Proest isinte Peter t'Utrecht, die onse lieve beer ende vrendt altoes geweest is, in sinen live, ende grote sinen scade an synre haven, gelde, cleynoten ende guede, geleden heeft, dat bem doe van onsen gemene volke en den ommelopen geschiede, op ten dage der incoempste Biscops Zweders van Culenborch, mit grote ongenaden ende geweldē, dair die Proest, om dat onrecht te wederstaen, ende onse gemene Stadt dair voir to te spreken, ende beteringe mitten recht aff tegenwoerdich tot Romēn gereden was; dat doe die vrenden vernemende den Rade te kennen gaven, screef onse Raet in naem der Stad tot Romēn aen den Proest, bem biddende, dat by syne rechtvorderinge nederleggen woude, die by begonnen hadde op onsen borge-ren ende onderfaten, die ommeliepen voirscreve; want sy bem dat rechten ende beteren wouden van*
der

der Stat wegen, off van der ballingen gueden: heeft die Proest doechdeliken, om die vrenden, die buten boren sculden dair mede belast geweest solden hebben, tontlasten, tot Romen nedergeslagen, ende aan den Rade getogen, dair tusschen den Proest ende onsen Rade out ende nywe van wegen onser alinger Stadt off overcomen ende overdragen is, dat die Proest, dese alinge sake overgeslegen heeft, ende vergeven om Goits wil, mit eere ende cleynre beteringe hem dair voir te geschien ende te doen. Welke eer ende beteringe hem die Rade oudt ende nywe geloest te doen ende in boren boeken gescreven hebben, ende wesen sel in deser manieren: te weten, als die Proest gestorven is, als wy alle moeten, zellen die Rade out ende nywe tot synre begangenissen (1) ende wtvaert comen ende offeren, Gode i'eere, elc boren penninc, so verre by binnen der Stat begraven wort: ende so sal die Raet van der Stadt tot tes Proest wtvaert wyn over den Proest geven, als den Schult, elken Oversten ende den Camerair ouden ende nywen een take Ryns wyns, elken Scepen, Rade ende Oudermannen, ouden ende nywen een halve take Ryns wyns, ende elken legen knaap een mingelen na boeren gewoenten. (2)

Voirt

(1) *Begangenissen.*] Dit word hier gestelt voor den uitvaart, schoon het doorgaans verricht wierd op zekere vast gestelde dagen, als het lyk al ter aarden was beftelt. *Begangenissen te doen*, of *begaan* wierden gezegt in deze tyden, in welke het bygeloof noch in zyne volle kracht was, die geenen, welke, een Priester een kruis in zyn hand hebbende hen voorgaande, al biddende voor den afgestorvene, rondt om het graf van den overleden gingen, zynde de grafzerk met zwart laken bedekt, en om dezelve eenige waskaarzen opgestoken. Ziet hier van breeder Matthaeus de Fat. & Fundat. Ecclef. p. 73. 303. en 397.

(2) In alle statelyke ommegangen, of, zoo men het noemde,

Voirt sellen alle lyfrenten, dair die Proeffst beffer off is, ende die brieven dair ofsprekende, beel ende ongequetset blioven staen op zulken live, als zy staen na inbout der brieven.

Voirt sel men betalen den Proeffst alle zyne afterstallige lyfrenten, die by an der Stadt ten afteren is tot deser dage toe.

Dezelve Proofft van S. Pieter heeft zich in dit jaar vergeleken met het Capittel, over het verschil, 't welk zy eenigen tydt gehad hadden nopens het geen de Proofft jaarlyks aan het Capittel uit de goederen van de Prooffdye moest uitkeeren. (1)

1 4 3 7.

In 't jaar 1437. is de Regeering verzet op deze wyze:

Schepenen.

Pilgrim de Wael.

Willem van Winsen.

Godert die Coninc.

Willem van Gent.

Adriaen van Landscroen.

Steven van Nyenvelt, Borgermeester.

Goetscalc van Winsen.

Reynier van Tetwyck.

Jan van Drakenborch.

Timan

de, processien, wierd door de Stadt wyn gegeven aan de voornaamste en ook aan de beampsten, die dezelve bywoonden, waar van wy in 't vervolg gelegenheit zullen hebben, nader verflag te doen.

(1) De brieven hier van heeft de Heer Drakenborch in zyn Aanhangel op de Kerkelyke Oudheden bladz. 350. en volgende, te voorfchyn gebracht.

Timan Nypyfer.
 Peter Grawert.
 Jacop van Amerongen.

Raden.

Peter over die Vecht.
 Geryt Knyff.
 Jacob Mertens zoen.
 Willem Proest.
 Henric van Loenresloet.
 Ghisebrecht Lichtenap.
 Herman Claes Vrans zoen.
 Jan Schot.
 Lambert van Zulen.
 Jacop van Winsen.
 Henric van Scalcwyc.
 Jan van Hamelenberch.
 Jan Taets.
 Geryt Foeck.
 Willem Block.
 Peter Hubert Daniels zoen.
 Jan Mathys zoen.
 Arnt Hoet.
 Gheryt van Vloeten Henrix zoen.
 Godert Egberts zoen.
 Roeloff Tidemans zoen.
 Ghisebrecht die Gruter.
 Jan van Lichtenberch Proeys zoen, Borgermeester.
 Jan Rwfische Peters zoen.

Oudermannen.

Braem van Lichtenberch. } Wantfniders.
 Philips van Gruenevelt. }

Hen-

- Henric Stamer. } Sniders.
 Arnt Gunter. }
 Jacob Scrodekyn. } Backers.
 Ermbrecht over Ryn. }
 Willam van der Woert. } Molenairs.
 Aernt over Ryn. }
 Dirc Ghisebrechts zoen. } Lynnewevers.
 Aernt Jans zoen. }
 Henric Jacops zoen. } Brouwers.
 Otte Peters zoen. }
 Peter Calle. } Vifchkopers.
 Dirc Heer. }
 Jacop Proys. } Louwers.
 Jan van Amerongen. }
 Willem Verwer. } Wollewevers.
 Arnt Lieboert. }
 Henric die Witte. } Marsluden.
 Godert Coninc van Voerde. }
 Arnt van Tyel. } Botterluden.
 Steven Stevens zoen. }
 Roeloff uten Elswert. } Cordewaniers.
 Jacop Veen. }
 Henric Buddinc. } Oudecordewaniers.
 Geryt Roedinck. }
 Tideman Dedell. } Corencopers.
 Henric Stoeck. }
 Meyfter Willem van Boelre. } Steenbickers.
 Dirc Holl. }
 Evert van Strimoet. } Oudewantfniders.
 Willem van Budenberch. }
 Jan Vustinc. } Graeuwerkers.
 Willem Scrodekyn. }
 Geryt de Keyfer. } Riemsfniders.
 Jan Walmer. }

Bernt Grawert. } Bylhouters.
 Renier Arnts zoen. }
 Jan Bolle. } Smeden.
 Jan van Benscoep. }
 Lambert Mensen zoen. } Zadelaars.
 Sander van Heemstede. }

Ik heb op het einde van het vorige jaar melding gemaakt van de vereffeninge der geschillen tusschen *Jacob van Lichtenberch*, Prooft, en den Deken en Canoniken der Kerke van S. Pieter, meest het Rechts-gebiet rakende; doch dewyl zy daar door in alles noch niet eens waren, voor al over het geen de Prooft aan de Kerk jaarlyks moest uitreiken, hebben zy in dit jaar noch een nader verdrag aangegaan, om voor het toekomende altydt te worden nagevolgt. (1)

Dit verdrag is eerst door den Bisschop en naderhant door de goetkeuringe van Paus Eugenius den vierden bekrachtigt, welkers brief, tot noch toe onuitgegeven, ik in het Register-boek van S. Pieter gevonden hebbe, en dewyl de anderen door den Heer Drakenborch zyn te voorschyn gebracht, gelove ik geenen ondienst te zullen doen aan de be-minnaars van diergelyke lekkernyen, indien ik dezelve hier plaats geve. (2)

" Eugenius Episcopus, servus fervorum Dei,
 " ad perpetuam rei memoriam, Romanus Pontifex,
 " Dei in terris Vicarius circa quarumlibet
 " ejus curae coelitus commissarum Ecclesiarum,
 " nec

(1) Ziet Drakenb. Aanhangz. op de Kerkel. Outhed. bladz. 363.

(2) Matthaeus de Jure Gladii, cap. VIII. maakt van dezen brief gewag, en brengt 'er een stuk van te voorschyn.

” nec non Ecclesiasticorum, ut singulis sublatis
 ” ab ipsis jurgiorum & dissensionum dispendiis, in
 ” pacis, quae exuperat omnem sensum, & quietis
 ” ubertate altissimum jugiter collaudare & bene-
 ” dicere valeat personarum status, & indemnitate
 ” Apostolicos diffundit copiosius cogitatus, ac il-
 ” lis, quae pro ipsarum Ecclesiarum & persona-
 ” rum successu prospero provide prodisse compe-
 ” rit, ut illibata persistant, perpetui roboris con-
 ” suevit adiscere firmitatem: Sane pro parte dile-
 ” ctorum filiorum *Jacobi de Lichtenberch* Praepo-
 ” sitī, *Petri Zuermont*, Decani, & Capituli Ec-
 ” clesiae Sancti Petri Trajectensis, nobis nuper
 ” exhibita petitio continebat, quod olim ipsi pro-
 ” vide attendentes, quod inter eos mutuo, ipso-
 ” rumque successores, super servitio sive ministra-
 ” tione panis ac cervisiae denariorum mensurna-
 ” lium, ac aliorum jurium de bonis Praepositurae
 ” dictae Ecclesiae ipsis Decano & Capitulo, debi-
 ” taque undecunque & qualitercunque provenien-
 ” tia, pro hujusmodi servitio sive ministracione di-
 ” ctis Decano & Capitulo ypothecata & obligata
 ” censebantur, grandis fere singulis annis moder-
 ” nis, & etiam retroactis temporibus suborta fue-
 ” rat materia quaestionis, & exinde dicta Ecclesia
 ” gravia in spiritualibus & temporalibus pertulerat
 ” detrimenta, pro evidenti ipsius Ecclesiae utili-
 ” tate ad unam temporalem ad ipsius Praepositi
 ” vitam, nec non aliam, perpetuis temporibus
 ” duraturas concordias devenerunt: videlicet,
 ” quod jurisdictio ecclesiastica Praepositurae, sive
 ” Archydiaconatus dictae Ecclesiae, cum omnibus
 ” suis obventionibus & emolumentis, nec non
 ” Vasallorum investitura, feudorum cognitio &
 ” decisio, de eisdem beneficiis collatio, una

” cum praebenda, dictae Praepositurae annexa, ad
 ” dictae Ecclesiae Praepositos, pro tempore exi-
 ” stentes, sicuti haec omnia spectare consueve-
 ” rant, & tunc spectabunt ad eundem *Jacobum*
 ” Praepositum, ad ipsum, ejusque successores,
 ” sub certis modo & forma tunc expressis pertine-
 ” rent; ita quod de aliis bonis & juribus, quae ad
 ” dictam Praeposituram pertinere consueverant,
 ” *Jacobus* & successores praedicti nullatenus se
 ” intromitterent; sed essent extunc in antea ab
 ” omnibus oneribus & obligationibus, sive servi-
 ” tiis, quibus ratione bonorum dictae Praepositu-
 ” rae praefatis Decano & Capitulo, aliisque per-
 ” sonis, quibus in cervisia & panibus, denariis
 ” mensuralibus, & aliis servitiis sive juribus mi-
 ” nistrare tenebantur, penitus liberi & absoluti,
 ” salvo, quod Praepositus dictae Ecclesiae pro
 ” tempore existens teneretur consuetum servitium
 ” in choro dictae Ecclesiae, & in illa, nec non
 ” ministracionem, quae alio nomine *mandatum*
 ” nuncupatur, singulis annis per totam quadrage-
 ” simam pro pauperibus, & in die coenae Domini
 ” pro Decano, Scolastico, Thesaurario, Cano-
 ” nicis, Vicariis & Sclaribus, aliisque Officiali-
 ” bus dictae Ecclesiae, facere modo consueto:
 ” nec non omnia & singula dictae Praepositurae
 ” bona, sive in censibus, vel decimis, grossis aut
 ” minutis, vel jurisdictionibus, seu dominiis cor-
 ” poralibus, aut terrarum seu bonorum commuta-
 ” tionibus, vulgariter *banrwissele*, sive in pensio-
 ” nibus, redditibus, obventionibus, aut bonorum
 ” devolutionibus, sive in mancipiis aut hominibus
 ” cerocensualibus, vel cuermedalibus, seu aliis
 ” quibuscunque juribus, bonis & rebus consister-
 ” rent, ac libera & plenaria administratio sive
 ” dispo-

" dispositio eorundem cum omnibus suis obventio-
 " nibus, & emolumentis, certis & incertis, etiam
 " ratione sigilli, aut alias quocunque jure prove-
 " nientibus, Decano & Capitulo praedictis, ad
 " usum personarum in eadem Ecclesia praebendata-
 " rum, & aliorum, quibus per ipsius Ecclesiae
 " Praepositos pro tempore existentes, ministratio
 " de supradictis fieri consuevit, perpetuo incorpo-
 " rarentur, unirentur & annecterentur, & inter
 " eos secundum ratam, uniuersamque eorum con-
 " cernentem, ad instar bonorum divisorum sine
 " diminutione qualibet, ministrarentur & divide-
 " rentur: ipseque *Jacobus* Praepositus, *Petrus*
 " Decanus & Capitulum concordias praefatis, ne-
 " mine discrepante, suum confessum adhibuerunt,
 " nec non illas acceptarunt & susceperunt, ac il-
 " las successive venerabilis frater noster *Rodolphus*
 " Episcopus Trajectensis ordinaria auctoritate
 " confirmavit, prout in literis authenticis desuper
 " confectis, ipsorum Episcopi, *Jacobi* Praepositi,
 " Decani & Capituli sigillis minutis, & quarum
 " tenores de verbo ad verbum inferi fecimus, ex-
 " tensius continetur. Quare pro parte *Jacobi*
 " Praepositi, *Petri* Decani, & Capituli praedicto-
 " rum nobis fuit humiliter supplicatum, ut con-
 " cordias, acceptationi, susceptioni & confirma-
 " tioni praedictis, nec non aliis in eisdem literis
 " contentis, pro firmiori illorum subsistentia ro-
 " bur Apostolicae confirmationis adiscere de be-
 " nignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur
 " hujusmodi supplicationibus inclinati, nec non
 " concordias, acceptationem, susceptionem &
 " confirmationem ac contenta in literis hujusmodi,
 " & quaecunque inde secuta, rata habentes, &
 " grata illa omnia Apostolica auctoritate, & ex
 " Hh 3 " certa

" certa scientia confirmamus & approbamus, ac
 " praesentis scripti patrocinio communimus, sup-
 " plentes omnes defectus, si qui forsan intervenere
 " rint in eisdem. Tenor vero dictarum literarum
 " sequitur & est talis."

Hier op volgt dan de brief door den Deken en
 het Capittel uitgelevert, welke de Heer Draken-
 borch op de gemelde plaats heeft uitgegeven, en
 daar na volgt de goetkeuringe van Bisschop *Ru-*
dolph, welke om dat ze tot noch toe niet gedrukt
 is, als mede het overige van des Paus brief, ik
 hier laat volgen.

" *Rodolphus* Dei gratia Episcopus Trajectensis,
 " notum facimus universis Christi fidelibus, tam
 " praesentibus quam futuris, quod nos ad suppli-
 " cationem venerabilium Dominorum *Jacobi de*
 " *Lichtenberch* Praepositi; nec non Decani & Ca-
 " nonicorum capitularium Ecclesiae nostrae Sancti
 " Petri Trajectensis, concordias & ordinationes
 " per Praepositum ex una, ac Decanum & Cano-
 " nicos praedictos, partibus ex altera, factas, ac-
 " ceptatas, amplexas & susceptas, de quibus in
 " literis, quibus haec nostra praesens littera est
 " transfixa, memoratur, tenore praesentium ap-
 " probamus & ratificamus, ratas & gratas habe-
 " mus, nec non jura & bona corporalia & incor-
 " poralia, prout in dictis litteris designata sunt &
 " conscripta, praesatis Dominis Decano & Capi-
 " tulo, ad usus, in iisdem litteris descriptos, per-
 " petuo incorporamus, unimus & annectimus, eas-
 " que, ac ea, in Dei nomine auctoritate nostra
 " ordinaria confirmamus nostrarum testimonio lit-
 " terarum. Datum anno Domini mccccxxxvii.
 " mensis Aprilis die undecima. Nulli ergo om-
 " nino hominum licet hanc paginam nostrae con-
 " firma-

” firmationis, approbationis, communitio-
 ” suppletionis refringere, vel ei temerario ausu
 ” contraire, si quis autem hoc attemptare prae-
 ” sumperit, indignationem omnipotentis Dei &
 ” beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se
 ” noverit incursum. Datum Ferrariae anno in-
 ” carnationis Dominicae MCCCXXXVII. sexto deci-
 ” mo Kal. Apriles, Pontificatus nostri anno octavo.”

Ik voege hier noch by, dewyl 't zelve mede het
 Capittel van S. Pieter betreft, dat in dit jaar *Johan van Nyenrode* aan de gemelde kerk overgege-
 ven heeft den Otterspoorse Tiende, by Breuke-
 len aan de Vecht, waar van ik dezen brief gevon-
 den hebbe:

” Allen den genen, die desen brief zullen sien,
 ” off horen lesen, doe ic verstaan *Johan van Nyen-*
 ” *rode*, dat ic voer my, myne erfnamen ende na-
 ” comelingen, quytgescouden hebbe, ende quyt-
 ” schelde mit desen tegenwoirdige brieve den eer-
 ” beren Heren Deken ende Capittel der kerken
 ” tot sunte Peters t'Utrecht, alle recht, toefeg-
 ” gen ende aensprake, dat, ende die, ic my ver-
 ” meten hebbe, ende vermeten te hebben, ofte
 ” in enigerwys hebbe, of hebben mach, aen den
 ” Tienden gross ende smal, gelegen in den kers-
 ” pel van Broeclede an der westziden van der
 ” Vechten, tusschen der selver Vechten, ende
 ” den Otterspoer Broeddyck; strekkende boven
 ” van de Maersenbroeker Weteringe, die nu leget
 ” uit gescheit tusschen der kerspelen van Maersen
 ” ende Broeclede voerscreve, voert nederwert
 ” alsoe veer, als ter Proestyen Gerecht van sunte
 ” Peter voergenoemt gaet tot aen des Bisscops
 ” gerecht toe, geheten Otterspoer tienden, ofte
 ” anders hoe die genoemt moegen wesen, tus-
 ” schen

" scken ende binnen der bepalinge voerscreve,
 " soe sy nu gelegen syn: ende gelove in goeden
 " truwen voer my, minen erfnamen ende naco-
 " melingen voerscreve, den Heren voerscreve
 " geen aensprake, crot, moyenisse ofte hinder
 " meer te doen, of te doen doen in enigerwys aen
 " den Tienden, gelegen tusschen ende binnen der
 " bepalinge voerscreve, nochte aen gene anderen
 " horen ende hoirre kerken voerscreve goede,
 " oick waer die gelegen zyn, mer hem vordelie
 " in te wesen tot ewigen dagen. Oick mede soe
 " belye ic *Johan van Nyenrode* voerscreve, ende
 " bekenne voer my, myne erfnamen ende naco-
 " melingen voerscreve, mit desen selven brieve,
 " my wittelike ende wel voldaan, betaelt ende
 " vernuecht te wesen van alre aensprake, die ic
 " gehadt hebbe, ende hebbe op ten Heren Deken
 " ende Capittel voerscreve, ende hoire kerken
 " ende goede voerscreve, also dat ic dair om voer
 " my, ende den selven mynen erfnamen ende na-
 " comelingen, die Heren voerscreven, ende alle
 " die gene, die des van hoirre wegen behoeven,
 " claerlicke ende altemael daer van, ende van al-
 " len opseggen, dat ic op hem gehadt hebbe tot
 " op datum des briefs, oeck van wat faken rue-
 " rende, gequyt ende gevryt hebbe, quyte ende
 " vrye mit dese tegenwoirdigen brieve, sonder
 " alle argelift. In kennisse der waerheit soe heb-
 " be ic *Johan van Nyenrode* voergenoemt minen
 " zegel aen desen brief gedaen. Gegeven int jaer
 " ons Heren mccccxxxvii. des manendachs na
 " sunte Thomas dach Apostel."

Op dat de Stadt Utrecht wel verzekert zoude
 zyn voor de listige aanslagen van *Walraven van*
Meurs, wiens gestadige toeleg was de Stadt te
 be-

bemachtigen, om dus in het bezit des Bisdoms te komen, heeft de Raadt op S. Gregorius avont overdragen, dat Schepenen, Raden en Oudermannen van den nieuwen Raadt mede zoude waken met hunne Gildebroeders, op verbeurte telkens van eenen braspenning; ende indien die geene die niet en waakten, verzuimig waren dezen boetpenning te betalen, zoo zoude de Busmeester van den Rade die betalen, en twee braspenningen uitpanden van de geenen, die zich niet van hunnen plicht hadden gekweeten. Om voorts rust in de Stadt te houden, heeft de oude en nieuwe Raadt den ix. Junius eendrachtig overgedragen, *waer enich man, onse borger off ondersaet, die hem eniger geisteliken bere geoident off ongeoident, bore personen, kerken off cloesteren gueden, rechten off pachten onderwonde, voirstonde, sprake, off boetscapte, off dede, tegendragende onser Stat van Utrecht, onsen Rade, onsen rechten, onsen gemene gueden, vryheiden, off ouden haircomen, die verboerde ende sell uter Stadt wesen vyf jair lang, ende een mile van der Stadt te wesen.* Dit strekte voornamentlyk, om die Heeren, welke *Walraven* volgden, te beletten, de inkomsten, aan hunne geestelyke ampten verknocht, te genieten.

Dewyl het meermalen voorgekomen is, en in het vervolg dikwerf meldinge zal gemaakt worden in banvonnissen, waar in de Raadt dezer Stadt die geenen, die de Stadt verboden wierd, 't zy voor hun leven, 't zy voor zekeren tydt, ook gelaste een myle van der Stadt te blyven, en zulks den Leezer bedenkelyk zal voorkomen, dewyl Stadts gebied buiten deszelfs poorten zich zoo verre niet uitstreckte, zoo moet ik eens voor al den Leczer berichten, dat zulks van alle oude tyden af verricht

is geweest, zoo verre zelfs, dat al stond het in het vonnis niet uitgedrukt, echter die gene, welke de Stadt verboden was, een myle van de Stadt blyven moeste, hebbende ik in een oudt boek op Parkement geschreven, in ons Stadhuis berustende, dit navolgende gevonden: *Int jair ons Heren MCCCLXIII. des Donderdaghes voer sinte Jobans dach te Middesomer, wart overdraghen mit out Raet ende mit nywe, waer dat yemant die lys of lit verboert hadde, of die de Stadt verboden wair, of noch verboden worde, alwaer daer ghene mile gbenoemt, dat bi nochtans een mile van der Stadt wesen zel.* En zyn in dit zelve jaar des Saturdags na Epiphaniae, *Lambert Walmer*, die voor vyftig jaren om zyne begane misdaden de Stadt verboden was, en *Egbert van Zweten*, die eenen manslag begaan hadde aan *Gerrit Wouters*, en uit dien hoofde de Stadt ontzeit was, met den zweerde gerecht, om dat zy voor de Stadt en binnen een myl van de Stadt gekomen waren.

Jobannes van Elswert, Canonik en Kerkmeester der Buur-kerk, heeft aanzienlyke geschenken aan de gemelde Kerk gedaan, bestaande in eenen gouden beeker en schotel, wegende drie mark, twee vergulde kruiken, een swart zyde kleet met gout en edele gesteentens verciert, om te bedekken den geheiligden ouwel, en eenen kelk of beeker, waar in het lichaam onzes Zaligmakers, naar het voorgeven der Roomsche Kerke, by de zieken gebracht wierdt, met een zeer fraai misboek, onder voorwaarde dat deze goederen nooit vervreemd zouden worden, maar aan de Buur-kerk altydt blyven, om in alle hoogtyden daar van gebruik te maken. (1)

Aar-

(1) De giftbrief kan nagezien worden by Matthaeus 1. Fundat. Eccles. vi. p. 170.

Aarnout Hertog van Gelre heeft in dit jaar het Karthuiser Klooster te Bloemendaal, buiten dezer Stadts Weerd-poort gelegen, toegestaan jaarlyks zes voeder-vaten Wyns, vry van de Geldersche tollē, te mogen voeren naar het Klooster (1), ten bewyze, dat die Klooster-heeren niet geheel afkeerig van den Rhynschen wyn zyn geweest.

Ook moet ik niet overslaan, dat den xxii. Augustus de vyf Capittelen, de Ridderfchap en de Stadt van Utrecht, het eens geworden zyn omtrent het maken en leggen van een Sluis in de Vecht aan den Hinderdam, en eene vaste ordre beraamt hebben, omtrent het onderhouden en schouwen van de Vecht en den Rhyn. (2)

Het schynt, dat voortydts op de Staats-vergaderinge, welke in dezen tydt het *Generaal Capittel* (3) wierd genoemd, veele, zoo niet alle, Leeden des Raadts der Stadt Utrecht verschenen zyn, doordien ik in des Raadts boek op onzer Vrouwendag *assumptio* aangetekent vind: *Scepen, Rade ende Oudermannen syn overdragen eendrachtelic, voer ruste ende vrede, dat so wanneer de Overste then generael Capittel gaen, dat niemant van onsen Rade anders, dan Overste, then Capittel comen en sellen, ende aldair mit Ridderfchap, off mit nyemant anders, te rade ofte sprake gaen, off comen en sellen, dan bi den Overste, off sy dair by van den Overste geroepen warden, ende yemant, die anders deden, die sel twee jaren uten Rade wesen.*

De

(1) Matthaeus *ibid.* lib. 11. cap. 3. p. 425.

(2) Ziet Utrechts Placcaatb. III. Deel, bladz. 215.

(3) Ziet Matthaeus tom. 11. *Analect.* p. 59. en *Fundat. Eccles.* lib. 1. cap. xv. §. 4. en van Ryn Aantek. op de Kerkel. Outh. 11. Deel, bladz. 203.

De Saturdag was gestelt tot het houden van den wekelykschen Marktdag; doch dewyl zomtydts op denzelfven de vieringe van eenen heiligen moest verricht worden, zoo heeft de Raadt des Vrydags na Martini in den Winter verstaan:

Om Gode te eren, ende die heilige dage te vieren, so gebiet die Raet, ende laet enen ygeliken weten, dat so wanneer het Saterdages heilich dach is, so en selmen des dages hier geen marctte houden, noch marctte wesen; mer die marctdach sel dan wesen, ende sel men houden des yersten werkedages voer den Saterdach voirscreven, dat is te verstaen, waert des Vridages oick heilich dach waer, so sel die marctdach des Donredaghes te voren wesen, also verret dan werkedach is, ende so voirt vervolgende.

Door het Waterschap van Byleveld eene houtte brugge gelegd zynde aan het einde van Gerverscop, over de rivier van Byleveld, hebben de gemeene buuren van Gerverscop aangenomen ten eeuwigigen dage die brugge te onderhouden; zynde aan hen toegestaan, om altydt de aarde tusschen den Indyk en Gerverscop te mogen halen ter aanhoginge en sterkinge van de brugge. (1)

Wy hebben hier boven bladz. 216. gewag gemaakt van een Raads-besluit, vervattende de strafte tegen de Overspeelders gestelt. In dit jaar heeft de Raadt een nader besluit tegen dezelve genomen, 't welk, ten blyke hoe deze zonde in deze tyden gestraft is geworden, ik geoordeelt hebbe hier in te moeten voegen. 't Zelve is des Vrydags op S. Lucien dag in dezer voegen ter klokke afgekondicht: *Also alle overspele tegens den geboden Goits*

(1) De brieven hier van zyn te vinden in het Utrechts Placcaatb. II. Deel, bladz. 144. en 145.

Goits ende der biliger kerken syn, ende onse Raet dair omme dat dicke verboden beeft, dair noch grote gebreke ynne gevallen syn, dair omme gebieden die Rade van onser Stadt out ende nywe allen den genen die in overspuele sitten, mannen ende wyven, nyemant gesondert, dat sy hem van een scheiden tusschen dit ende en Sonnendage naistcomende, ende van mal-kanderen bliven, sonder ummermeer weder te samen te comen, by enen koer van vyf en twintich ponden, dat is te verstaen, een man, die een getruwet wyff beeft, off een wyff, die een getruwede man beeft, off man ende wyff, die beide ander wyff ende manne getrouwet levende hebben, die sellen elc boir koeren voirscreven verboeren, off zy tot eniger tyt weder te same vergaderden.

Ende enige wive, die getruwede man hebben, ende mit yemant anders in overspuele saten, ende bem niet en scheyden ende gescheiden bleven, zellen verboeren den selven koer.

Mer wair yemant van onsen Rade, die hier brueklich ynne wair, ende bem niet en scheiden, als voirscreven is, die sellen gelden dubbelde koeren, ende een jair lang hier toe wt den Rade te wesen.

Oec enich onser knapen ofte knechte (1) die in overspuele zaten, ende nyet en scheiden, als voirscreven is, die sell terstont hier toe syn cleder nederleggen, dubbelde koeren gelden, ende een jair syn ambocht verboeren.

Ende dese koeren sellen die bruekige brengen voir onsen Rade op ter kisten, als die Rade dair te rade sitten, ende die koeren sellen hebben die Raet dat
der-

(1) Zoo wierden te dier tydt Stadts Deurwaarders en Bodden genoemt, waar van wy in 't vervolg nadere gelegenheit zullen hebben om iets aan te tekenen.

derdendeel, die *Bussemeyster* dat ander derdendeel, ende zoe wie dese *overspuelers* melt, ende den *Rade* bybrenget, dat derde derdendeel. Ende dit hebben die *Busmeysters* die nu syn, geswoeren aldus te houden, ende nyet te verbreken: ende des *gebycx* sellen alle *Busmeysters* van den *Rade* alle jair doen *therstont* nae onser *Vrouwen Lichtmissē*.

Ende hier toe off die *overspuelre* man, wyff, off beide, hem aldus nyet en scheiden, off namaels weder te samen quamen, zoe zelmen den man, off wyff off beyde, die in *overspuele* aldus te samen saten, die *Stadt* verbieden vyff jair lang, ende een myle van der *Stadt*. quamen sy oec weder in onser *Stadt* tenden der vyff jaren *voirscreven*, ende sy nyet van *malcanderen* gescheiden en waeren, off weder te samen quamen, zoe zoude men hem onse *Stadt* verbieden thien jair lang.

Voert hebben die *Rade* out ende nywe overdragen, dat alle die gene, die in *overspuele* aldus geseten hebben, ende gescheiden syn, die een in des anders *buys*, dair sy ynne wonen, nyet comen en sellen, by dage off by nachte, by den selven *koer* als *voirscreven* is.

1 4 3 8.

In den jare 1438. zyn tot *Regeerders* verkoren:

Schepenen.

Dirick van *Houdaen*.
Arnt van *Amerongen*, *Borgermeester*.
Rotert *Proys*.
Eerst van *Herdenbroec*.
Henric *Vranck*.
Johan *Sloyer*,

Jan

Jan Trinde.
 Jan die Coninc.
 Roetert van Landscroen.
 Herman van Lewenberch.
 Renier uten Ham.
 Jan van Jutfaes.

Raden.

Johan over die Vecht.
 Hüge van Gruenenberch.
 Dirc Willem Henrics zoens zoen.
 Dirc over Ryn.
 Jan van Cleve.
 Jan Grawert Wouters zoen, Viskoper.
 Louwrens Vranc Godeverts zoen.
 Voern van Kersberch.
 Johan de Wit.
 Peter van Abcoude.
 Ghisebrecht de Wolf van Hamelenberge.
 Willem van Snellenberch.
 Jan Grawert Hugen zoen.
 Simon van Teilingen.
 Ghisebrecht van Vlueten.
 Jonge Jan van Lichtenberch, Borgermeeſter.
 Eerſt Jans zoen.
 Johan Rwsch.
 Wemmer van Marſen.
 Renier Modde.
 Geryt van Hensberch.
 Wouter Schot.
 Henric van Gent.
 Jacop Tidemans zoen.

Ouder.

Oudermannen.

- Bertelmeus Soudenbalch. } Wantfnyders.
 Johan Foyt. }
 Jan Knyff. }
 Claes van Gruenenberch. } Snyders.
 Henric Hafert. }
 Pouwels Scrodekyn. } Backers.
 Geryt Pyl. }
 Evert Everts zoen. } Molenairs.
 Andries van Coten. }
 Claes Jans zoen van Monikendam. } Lynneweyers.
 Jan Dedel. }
 Vrederic Vrederix zoen. } Brouwers.
 Geryt Vrenc. }
 Gysbert Claes zoen. } Vischcopers.
 Geryt Jan Wessels zoens zoen. }
 Geryt Steffens zoen. } Louwers.
 Henric Jacob Dirix zoens zoen. }
 Wouter Stevens zoen. } Wolleweyers.
 Geryt van Zulen. }
 Lubbert de Waell. } Marsluden.
 Jan van Tyell. }
 Jan van der Meer. } Botterluden.
 Geryt de Haen. }
 Geryt de Veefe. } Cordewaniers.
 Jan van Ewyc. }
 Jan Gysberts zoen. } Oudecordewaniers.
 Boudekyn Wimkens zoen. }
 Geryt van Luttkenhuis. } Corencopers.
 Peter Huberts zoen. }
 Geryt Willems zoen. } Steenbickers.
 Henric Bloc. }
 Geryt Goes. } Oudewantfnyders.

Henric Jan Clyas zoen.	}	Graeuwerkers.
Jacob Dirckx zoen.		
Gysbert Louwe.	}	Ryemfniders.
Jacob Pot.		
Peter Stevens zoen.	}	Bylhouters.
Willem Arnts zoen.		
Aernt Oge.	}	Smeden.
Corskyn de Brwn.		
Geryt Mathys zoen.	}	Zadelairs.
Geryt van Nefse.		

Onder de ballingen was geen der minsten *Willem van Dorffchen*, gefproten uit eenen ouden Utrechtſchen Stam, van welke volgens het getuigeniſſe van Buchel (1) de *Dorffche Veenen*, gelegen by Overmeer, of den Hinderdam, hare benaminge hebben. Deze hadde het met *Sweder van Cuylenborch* tegens Biſſchop *Rudolph* gehouden, en daarom in den jare 1426. voor eeuwig hem de Stadt verboden zynde, zoo als ik hier boven bladz. 327. heb verhaald, hadde hy nochtans tegens zyne belofte en verband, by eenen oirveede brief gedaan, van tegens de Stadt noch deſzelfs borgers en onderſaten niets vyantlyks te zullen onderneemen, verſcheide tochten tegens de Utrechtſchenaars bygewoont, en met veel iever Biſſchop *Rudolph*, en die hem gunſtig waren, getracht nadeel toe te brengen, waarom ook geld op zyn lyf was gezet, zoo als ik hier boven bladz. 370. heb gemeld. Doch op dezen tydt door den Heer van Cuylenborch afgevaardicht zynde naar Holland, wierd hy door de Utrechtſchenaars op den weg gevangen en naar de Stadt gevoert, alwaar hy met den zweerde ter doot gebracht is, volgens dit Raadsbeſluit,

(1) Ad Hedam p. 289.

besluit, des Woensdags na Invocavit genomen: *Want Willam van Dorjchen boven ende tegens synre oirveden ons gedaen mit sinen eede, segell ende brieve, die by ons nyet gebouden en heeft, ende dairn tegens onse Stadt ende goede lude mit geweldde ende bloitstortinge toervallen mit vremden luden tot menigen tyden op reyse ende wegen dit te doen geweest heeft, dat God verbuet heeft, also by selver dat beliet heeft, ende syn belyenge mit syns selfs hant gescreven heeft, dairomme selmen dat rechten aen syn lyff.*

Des Donderdags na Margarete heeft de Raadt, overeenstemmig haare voorrechten ende vryheden, verstaan, *so wie enigen borger van Utrecht bespreken wil, dat sel by doen voor den Rade van der Stadt, ende nergens anders.* (1)

In dit jaar zyn 'er oneenigheden ontstaan tuschen den Bisschop en die van Emmeneste, welke zoo hoog geresen zyn, dat de Bisschop genootzaakt is geweest (dewyl die van Emmeneste weigerden de uitspraak daar van over te laten aan de drie Staten van den Lande) volk van wapenen by den anderen te doen komen, om hen tot reden te brengen. Waar over de geschillen geweest, en hoe dezelve geslist zyn, hebbe ik niet konnen nagaan, maar alleenlyk daar van gewag gemaakt gevonden in het Buurspraak-boek des Woensdags na Bartolomei in dezer voegen: *Want die van Emmeneste boer saken tegens onsen Heer van Utrecht niet bliven en willen aen den dryen Staten van den lande, so syn onse Rade out ende nye overdragen, dat onse Stat onsen Heer van Utrecht dien*

(1) Ziet hier van breeder Matth. de Nobilit. lib. II. cap. 14. en Utrechts Placcaatb. III. Deel, bladz. 277.

nen willen op die van Emmenesse, geliken by gebeden heeft (1), dairom waernt den Raet ende verbiet allen onsen borgeren ende ondersaten, dat nyemant daer in den velde, of anders tegens onsen Heer van Utrecht, of tegen onse Stat, Rade, ende luden goede, die van Emmenesse hulpe of bistant en doe, noch die van Emmenesse en voerstae in eniger wys, totter tyd toe, dat die van Emmenesse voirscreve boer saken tegens onsen Heer gebleven sijn den den drien Staten voirscreven. Ende waer yemant, die hieren tegens dede, die sel verbueren tien jaer die Stat, ende een mile van der Stat te wesen.

De Graaf van Meurs veel volks by den anderen verzamelende, om daar mede ter hulpe van zynen Broeder in het Neder-sticht te vallen, heeft de Raadt dezer Stadt, daar van kennisse gekregen hebbende, nevens de Steden Amersfoort en Rhenen, en het gantsche Gesticht, besloten, dezen aanval met alle hunne macht te helpen wederstaan, en ten dien einde des Donderdags na Lamberti opentlyk by klokluidinge den volke dit navolgende bekent gemaakt: *Die Rade van der Stadt oude*
ende

(1) *Gebeden heeft.* Dit moest de Bisschop doen, wilde hy bystant van de Stadt hebben, vermits dezelve niet verplicht was den Bisschop te dienen of te volgen buiten hare muren, ten ware zy het wilden doen met haren vryen wil, volgens de verklaringe van Bisschop Hendrik in den jare 1250. gedaan, te zien by Buchel ad Hedam p. 219. welk zonderling voorrecht Bisschop Ghye van Henegouwen in den jare 1302. nader bevesticht heeft. Ziet Buchel. ad Hedam p. 235. en wanneer de Stadt de Bisschoppen volk gaf om mede te velde te trekken tegens zyne vyanden, waren de Bisschoppen gewoon eenen brief aan de Stadt uit te leveren, waar by zy verklaarden, dat de Stadt zulks van rechte gunste en niet van eenig rechts wegen deden. Voorbeelden daar van konnen gezien worden by Matth. lib. III. de Nobil. cap. 1. en de Jure Gladij, pag. 128.

ende nywe waarnen ende laten weten allen onsen borgeren ende ondersaten, dat sy van lieven vrenden gewaernt syn, dat die Muersche bidden ende ben starken, om in onsen Stichte ende lande te comen, onse koern albier gewassen te verbernen, dat lant te beschadigen ende tovervallen mit geweld, dat onse alinge Stadt, die Stadt van Amersfoirde ende van Renen, mit alle onser ende bore machten, ende mit alingen den Gestichte, mitten clockenslage, by der genaden ende hulpe van Gode, weeren ende wederstaan willen, ende des Gestichtes palen beschermen. hier omme laet die Raet voerscreve out ende nywe weten, ende gebieden allen onsen borgeren ende ondersaten voirscreven, die twintich jair out syn, off dairn boven, ende van outheiden off anderen boren gebreken nyet binnen gescreven en syn te bliven, dat eenygelick van bem syn barnasch rede maken ende rede bebben, om als men die banclock slaet, dat eenygelic rede sy, ende onsen Oversten ende Flomans volge, dair sy mit onser Stadt ende volcke voirtrecken sellen, ende dat elc bem sel besaten tot provande tot drien dage: ende dat bem dair nyemant ynne en versueme off en verlegge by enen koer van vyftich ponden, ende dien koer nyemant te verdragen. ende dien koer sell eenygelic, die bem hier ynne verswimde, brengen op onser Stat kiste: ende waer yemant, die buten onser Stat toge, of wt waer, ende niet yn en quaem, ende mede toge die sel verbueren den selven koer.

Voirt gebiet die Raet alle den genen, die binnen onser Stat, ofte Stat vrybeiden wonen, die perden ende wagen bebben, dat sy die rede maken, boir perden voederen ende rede syn om onser Stat dair mede te dienen in der reysen voirscreven.

Ende des gelycx by beveel ons genedichs Heren
van

van Utrecht, synre raden ende vrienden, ende ons Raets voirscreve, selmen bieden, ende die Panders ende Boden dair omme wifenden overal in den lande, dat alle lantlude boir wagen ende perde rede maken, voederen ende rede hebben, ende binnen onser Stadt comen, ende onser Stadt ende gueden luden dienen, als men bem dat seggen sel.

Uit dit opmerkelyk besluit kan men opmaken het gezag des Raadts over hunne borgeren en ingezetenen, ter weeringe van alle vyandyke onderneemingen, niet alleen tegens de Stadt, maar zelfs tegens het platte landt, welke willig en zonder eenig tegenspreken aanstonts op het bevel hunner Regeerders bereit waren om den gemeenen vyand het hoofd te bieden.

Om dezen tegenstant ontzachelyker te doen zyn, hadden de Oversten dezer Stadt de Ridderfchap aangefproken, om het hunne toe te brengen ter wederstand van den gedreigden inval, welke hier op zich ook verbonden heeft om het Gesticht mede te helpen beschermen tegen alle vyandyk geweld. Dit heeft de Raadt des Sondags op S. Matheus dag opentlyk bekend gemaakt in dezer voegen: *Die Raet laet weten enen ygeliken, also die Ritterschap albier gebeden waeren by onsen Oversten te comen, om raets te nemen onse lant te beschutten, hebben die Ritterschap by onsen Oversten geweest, ende bem guetliken geantwoirt, dat sy dat Sticht mit bem gerne willen helpen bescudden voir die geweld.* En schoon op den zelve dag de Raadt gelast hadde, dat ieder zoude letten op het slaan der banklok, om, als die voor de derde reize gehoord wierd, uit te trekken, en dat alle, die met wagenen op ontboden waren, zich op de Neude zouden laten vinden, en dus alles bereit was tot den uittocht, zoo

vinde ik echter niet, dat dezelve van gevolg is geweest.

Eer ik hier van afscheide, moet ik noch aanmerken, dat, schoon ieder, die wagen en paerden hadde, verplicht was dezelve gereet te hebben, om in den uittocht te dienen, op een zeker gering loon, echter die alle niet mede te velde zyn getrokken; maar alleen zoo veele wagenen en paerden, als de Raadt nodig oordeelde tot den voorgenomen Veldtocht dienstig te zullen zyn, welke nevens der Gilden wagens het heir volgden; en indien de benoemden tot den uittocht met hunne wagenen en paerden ter bestemder tydt niet gereet waren, of dezelve tot eenig ander werk gebruikten, verbeurden zy vyftig ponden.

Eer ik tot het volgende jaar overga, moet ik kortelyk melden, dat *Jan van Treflong*, Canonik van Oudemunster, met bewilliging van het Capituel van Oudemunster, de aanzienelyke Heerlykheit van *Stein* by ter Goude gelegen, met alle zyne rechten, hoge en lage tienden, veerlaan, swaandreven, en renten, sprekende op de inwoonende Regulieren, aan de stede van ter Goude in erf-pacht den 15. April dezes jaars verkocht heeft voor 2800. Rhynsche guldens. (1)

1 4 3 9.

In den jare 1439. zyn deze volgende tot de Regeering der Stadt verkoren:

Sche-

(1) Ziet Walvis Beschryv. van ter Goude I. Deel. bladz. 43. en II. Deel bladz. 122.

Schepenen.

Pelgrim de Wael.

Willem van Winsen.

Godert Coninc, Borgermeester.

Steven van Nyenvelt.

Jan Proys van Lichtenberch.

Henric de Wit.

Reynier van Tetwyc.

Adriaen van Landscroen.

Jonge Vrederic van Drakenborch.

Jacob van Amerongen.

Timan Nypyfer.

Ghifebrecht van Ryfenberch de Jonge.

Raden.

Jan van Clarenborch.

Geryt Knyff.

Wouter van Cleve.

Jacob Martens zoen.

Henric Jacobs zoen.

Peter Call.

Johan Taets.

Braem van Luttikenhuys.

Jacob Proys, Borgermeester.

Jan Rwfch Peters zoen.

Jacob van Winsen.

Jacob Veen.

Dirc Hafert.

Jan van Hamersteyn.

Aernt Hoet.

Reyner Aernts zoen.

Geryt van Vlueten.

Roeloff Tymans zoen.

Gysbert de Gruter.

Jan Schot.

Willem Bloc.

Willam van Boelre.

Tymans Dedel.

Eerst Taets.

Oudermannen.

Braem van Lichtenberch.

Philips van Gruenevelt.

Claes Sys.

Henric Knoep.

Jacob Schrodekyn.

Willem Proest.

Willem van der Woirt.

Geryt Beernts zoen.

Faes van den Passche.

Dirc Gysberts zoen.

Henric van Loenresloit.

Dirc Tymans zoen.

Meyster Jan.

Gysbert Lichtenap.

Herman Claes Vranc zoen.

Geryt van der Ae.

Willam de Verwer.

Aernt Liborts zoen.

Lodewyck de Waell.

Godert Coninc van Voirde.

Aernt van Tyell.

Claes Rolufs zoen van Valkendael.

Roloff uten Elswert.

Jan van Hamelenberch.

} Wantfnyders.

} Sniders.

} Backers.

} Molenairs.

} Lynnewevers.

} Brouwers.

} Vifchkopers.

} Louwers.

} Wollewevers.

} Marsluden.

} Botterluden.

} Cordewaniers.

Hen

Henric Buddinc.	}	Oudecordewaniers.
Jacop Schout.		
Jacop Peters zoen.	}	Corencopers.
Daem Cloetinc.		
Albert Bertelmeus zoen.	}	Steenbickers.
Jan Noteboem.		
Tyman Dedel.	}	Oudewantfniders.
Willem van Blidenborch.		
Godscalc van Winsen.	}	Graeuwerkers.
Willem Schrodekyn.		
Geryt de Keyser.	}	Ryemfniders.
Willam van Gent.		
Evert Elyas zoen.	}	Bylhouwers.
Splinter Egberts zoen.		
Geryt van Boemel.	}	Smeden.
Willem Geryts zoen.		
Willem Jans zoen.	}	Zadelairs.
Sander van Heemsteden.		

Ik heb hier voor reets aangemerkt, dat de bor-
gers verplicht waren binnen de Stadt te woonen
op verbeurte van hun borgerrecht, op dat zy in
tyden van oorlog de Stadt zouden kunnen dienen
en helpen beschermen tegens alle vyandyke aan-
vallen. Het is echter wel gebeurt, dat hier van
afgegaan is, waar van ik een voorbeelt gevonden
heb in het begin van dit jaar, in 't welk op den
dertienden avont toegestaan is aan *Melis uten En-
ge* te woonen op zyn huis in Langbroek, en zyn
borgerschap te behouden, onder voorwaarden, dat
hy allen dienst aan de Stadt en zyn Gilde doen zal,
als of hy hier binnen woondé, en of hy t'eniger
tydt in de Stadt geeischt wierde, dat hy dan aan-
stonts komen en blyven, en de Stadt dienen zou-

de , als een borger schuldig is te doen. (1)

Op verzoek van Schepenen is voor der Schepenen bank gemaakt een bank , waar op twee mannen teffens konden staan , waar op in 't vervolg van tydt alle , die hun onschout voor Schepenen zouden doen , zich zouden vertoonen , op dat een iegelyk het afleggen hunner eeden zoude kunnen zien en hooren.

Ik heb hier boven bladz. 95. te voorschyn gebracht het goetvinden des Raads dezer Stadt , waar by zy hare borgeren verboden hadde zich in andere Heeren of Vrouwen dienst te begeven. Waar uit men licht kan opmaken , dat de borgers vrye luiden moettende blyven , ook zulks voor al plaats moest hebben by die geen , welke tot leeden van den Raad gekoren waren. Dit was ook

(1) Een aanmerkelyk voorbeeld hier van hebbe ik al gevonden in den jare 1403. zynde niet alleen *Vrederic van Drakenborch* , om dat hy op het verzoek van den Raad zyn huis *Drakensteyn* , aan het Gesticht hadde opgedragen , maar zyne nakomelingen , ja zelfs die daar na op het huis zouden wonen , vergunt hun borgerfchap te behouden. Al te merkwaerdig is des Raads besluit om het niet op te geven. *In 't jaer van XIIIIIIe ende drie op ten vyften dach in September wart overdragen mit out Raet ende mit nywe. Want Vrederic van Drakenborch zyn huys gheheten Drakensteyn , gheleghen in den wilden baen in den kerspel van Baarn , opdroech den Ghestichte van Utrecht , om dat wys aen hem begheerden , zo hebben wi hem weder gheconsentiert , ende gheoorloeft , dat hi of zyn nacomelinghen , ende die ghene die borgers t' Utrecht syn , ende op zine voerscreve huze ende lande woenen , hoer borgherscap verwaren ende behouden moghen. Maar zo wanneer dat zi daer af varen , zo zellen zi binnen jaers daer na binnen Utrecht comen mitter woene , ende en dade zi des nyet , zo waren zi hore borgherscap gwyt. In den Jare 1450. vrydags na Purificatio Mariae is Steven van Nyevelt , ook toegestaan op zyn huis te Vleuten te wonen , en zyn borgerfchap te behouden , ziet Matth. de Nobilit. lib. II. cap. 14.*

ook van oude tyden af in acht genomen, en zekerlyk een krachtig middel ter behoudinge hunner vryheit; 't welk zoo verre ging, dat luiden leenplichtig aan andere Heeren wordende, uit den Raadt geweerd wierden. Dus vinde ik in een oudt boek, *liber albus* genaamt, dit aangetekent: Om dat Haer Joban van Lewenberch, Henric van Lewenberch zyn broeder, Harman van den Rine, Joban Uterweerde ende Gbisebrecht Gbisebrechts Gunters sone, manne geworden syn des Graven van Holland, so syn si ewelic uter Stat Raed geleyt bi oud Raed ende bi nywe, ende bi gbemeenre morgensprake van allen gbilde. Dit geschiede in 't jaer 1424. Doch hier in eenige indracht gekomen zynde, en de Raadt willende dat zulks in het toekomende stiptelyk zoude worden nagekomen, heeft des vrydags na Viti & Modesti dit besluit genomen: *Also onse oude rechten ende goede gewoenten syn, ende over lange jaren geweest hebben, om onser Stat te vryer te mogen raden, ende die rechten te bet te vynden, dat geen man van onsen Rade, oude ofte nye, eniger Heer ofte Vrouwen, Jonker of Joncfrouwen, rade wesen, noch hoer clederen off caproen dragen en sellen, dat wylytys verdwaelt is geweest: so willen die Rade oude ende nywe die oude buer goede gewoente also houden, ende syn overdragen, dat van deser tyt voert geen man, die enicher Heeren, Vrouwen, Jonckeren of Joncfrouwen raden syn, ofte hoer clederen of caproen dragen, in onser Stad Rade voer Scepen, Rade, of voer Oudermanne niet comen en sellen: ende dit selmen een ygeliken vragen by sinen ede op onser Vrouwen Lichtmisse avont, als sy te rade gecoeren syn. (1)*

Zeer

(1) Dit besluit is ook door Matthacus aangehaalt lib. iv. de

Zeer zorgvuldig waren ook de Regenten van dezen tyd omtrent de rydinge van het brood, op dat het gemeen in deszelfs gewichte niet verkort zoude worden. En om niet alleen aan de twee Oudermannen, maar ook aan de Schepenen en Raden, welke uit der Bakkers gilde leeden des gemeenen Raads waren, alle gelegenheit te be-
neemen, om ten hunnen voordeel de rydinge te doen zetten, heeft de Raadt daar in voorzien door dit besluit in de maand Junius genomen: *Scepen, Rade ende Oudermans syn eendrachtelic overdragen, dat van dese tyt voert geen Scepen, Rade, Oudermans van den Backer gilde daer over, off daer by, wesen en sellen, noch vervolcb daer om doen en sellen, beimelic noch openbaer, daer die Rade geset totter rydinge van den brode, die rydinge den Backeren geven sellen, noch daer om bidden off schenken, off enige boer raet daer om doen, om die ridinge te setten, te lichten, off te beswaren by hem, off by yemant anders; mer der Backer Scepen, Rade ende Oudermans sellen boeren bode senden aen den Rade van der Stat totter rydinge geset, ende die Rade sellen der Backer bode die rydinge geven na der marcten. Ende enich Scepen, Raet, off Ouderman van den Backeren, die hiern tegens dede, die soude van diere tyt voirt wt onsen Stat Rade wesen, ende dair nyet te Rade comen binnen twee jaren dair naestcomende: ende hier sellen die Rade van der Stat die Rade totter rydinge geset om ede, of sy enige gebreke, ende aenwien, hier ynne weten off vernemen, om dat den gemene Rade by te brengen, also dicke als sys vermaent worden.*

de Nobilit. 25. en staat ook in het Utrechts Placcaatboek III. Deel. bladz. 72.

Ieverig waren ook de Regeerders, om in alle gelegenheden het recht hunner borgeren voor te staan, en niet toe te laten dat 'er eenige indracht in hunne voorrechten geschiede. Hier van word in dezen tydt een merkwaardig voorval gevonden in des Raadts dagelyks boek, in welke gewaagt wordt van zes van Emmenessse en vyf van Bunschoten, borgers dezer Stadt, aangeklaagt en te recht gedaagt voor den Bisschop over verbeurde keuren. Dit ter kennisse van den Raadt gekomen zynde, heeft zy des Maandags na S. Jacob eenparig besloten hunne Oversten te zenden ter plaatze, daar de Bisschop zynen rechte dag zoude houden, en hem te kennen te geven, dat die luiden borgers dezer Stadt waren, verzoekende hen ongemoeit te laten, en hunne zaken te brengen ter beslissinge en uitspraak van den Raadt, die goet recht over hen zoude doen: en waren de Oversten gelast, indien tegen dit verzoek eenige rechtsvordering op hen geschiede, te verklaren, dat de gemeene Raadt de *hoefsheer* van deze hunne borgers zoude zyn, dat is te zeggen, dat de Raadt hunne zake voor hare rekeninge nemen, het ongelyk deze aangedaan achten hen geschiet te zyn, en deze borgers beschermen zoude tegens alle recht-oeffeningen, die men strydig met hunne voorrechten ondernemen zoude. Ik twyffel niet, of de Bisschop zal hier in de meeninge des Raadts opgevolgt hebben, dewyl 'er in des Raadts boek geene vordere meldinge van gemaakt wordt, en zekerlyk de Raadt, indien de Bisschop aan dit verzoek niet voldaan hadde, de zaak vorder vervolgt zoude hebben, dewyl zy verplicht was de voorrechten hunner borgeren, die nergens dan voor den Raadt dezer Stadt in rechten konden betrokken worden, ongeschonden te bewaren.

Mogelyk zal iemand, dit lezende, denken, hoe kunnen deze luiden van Emmenesse en Bunschoten *Borgers* genaamt worden, daar ik hier voor hebbe aangetekent, dat de borgers, wilden zy hun burgerrecht behouden, binnen de Stadts muren moesten woonen? Doch men moet weten, dat in de Stadt Utrecht veele borgers waren, die landgoederen hadden, en die gewoon waren ten tyde des oogstes zich daar op te begeeven ter inzameling van koorn en granen, welke na dien tydt wederom Stadtwaerts trokken, alwaar zy hunne stedige, dat is vaste, woonplaatse hadden. En dus zullen deze borgers zich ten dien einde te Emmenesse en te Bunschoten te dezer tydt opgehouden hebben.

Ook is de Raadt zeer oplettende geweest om de rust in hare Stadt te bewaren, en voor te komen al't geen die zoude kunnen steuren. Ten dien einde heeft de Raadt gewild, dewyl de Geestelyken het niet zeer eens waren, en het te duchten was, dat die verschillen van gevolg zouden zyn, dat hare borgeren en ingezetenen zich daar mede niet bemoeien zouden, hier toe dit besluit des donderdags na Lamberti genomen hebbende: *By out Raet ende by nywen is eendrachtelic overdragen, also ons nyet dan ruste ende vrede in onse Stat sonderlinge mitten eerweerde ecclesien ende den geesteliken heeren te hebben en geboert (1), noch ons tonderwinden, dat in onsen bewinde nyet en is, zyn die Rade out ende nywe eendrachtelic overdragen, waert dat eenich opstaen ofte onlede gevele tusschen die ecclesien onderlinge, dat God verbuede, dat dan dair geen borger of ondersaet, off enich ander*

(1) Dat is, naar den styl van dien tydt, behoort.

weerlic persoen aen deen syde off aen dander syde, off yemant anders dair toegaen ofte senden en sellen, yemant van beyde syden te vorderen, off te helpen, te raden, off te binderen in enigwys, ende enich borger off ondersaet, die dit verbrake, die sel verboeren seven jaer onse Stat, ende een meyle van onse Stat te wesen: ende quaem by dairn binnen derwylen, ende die Raet dat ther waerheit vernam, soude men hem die Stat verbieden vyfich jair op syn lyff.

Om geene vyanden van buiten op haren hals te halen, heeft de Raedt Vrydags na assumptionis Mariae overdragen: Also ons, noch geenen gueden Steden, off den luden thoir te nemen, off dat van den onsen ofte van den boere te lyden, off dat geroefde goet te vercopen, off te bruken, en geboert, ende onse oude rechten dat oec verbieden, syn die Rade out ende nywe overdragen ende verbieden allen onsen borgeren ende ondersaten, mannen ende wiven, dat nyemant op ter Zee, off op enige andere Stromen ofte landen en rove, off den lude thoir en neme, noch hiern brengen, noch en vercopen, heymelic noch openbair, nochte hier en versteke in eniger wys. ende enich onse borger off ondersaet voirscreve, die dit verbrake op ter Zee, off op andere Stromen, off in enigen anderen Landen, den gueden hem guet roefden, namen, off enige geroefde gueden hier brochten off vercoften, die sal verboeren elc onse Stat, ende een mile van der Stat te bliven tien jaer lang.

Voirt enich man off wyff voirscreve, die dese geroefde gueden hier haelde, brochte, vercofte, costie, pangelde ofte badde, ende die Raet dat ther waerheit vande, off vername, die sellen elcx verboren vyf jaer onse Stadt, ende een myle van der Stadt te wesen.

Pontanus en Slichtenhorst verhalen , dat te dezer tydt die van Hattem , Elburg en Venlo hebben geklaagt aan den Hertog van Gelder over de schaden , hen door de Stichtſchen , en voor al door die van Deventer en Swol , zoo in de opentlyke Marktdagen als anderszins aangedaan. Of zommige Utrechtenaars hier mede deel in gehad , en dus gelegenheit gegeven hebben tot het nemen van het zoo even gemelde beſluit , dan of dit zal gezien hebben op den oorlog , die te dezer tydt tuſſchen de Hollanders , Zeeuwen en Vriefen , tegens de Oofterſche Steden te water gevoert wierd , en by welke gelegenheit ook de Vlaamsche kusten onveilig wierden gemaakt (waar van de Hollandsche Schryvers , en voor al Gouthoeven , bladz. 461. gewagen) en dat de Raadt niet gewild heeft , dat hunne borgeren en ingezetenen zich daar in zouden laten gebruiken , hebbe ik niet kunnen navorfchen. De voorge-noemde Schryvers , Pontanus en Slichtenhorst , voegen 'er ook by , dat de Geestelykheit van Walburg te Arnhem misnoegt geweest is op die van het Sticht , hebbende tegen de oude verdragen toegestopt de Lunterſche beek , door het leggen van eenen dam in dezelve , waar door het water , 't welk zich over de Stichtſche Landen pleegde te loozen , den Spakeler akker , hen toebehorende , overſtroomde.

Ook is in dit jaar eene groote ſterfte onder de menſchen in het Geſticht geweest , volgens het verhaal van Veldenaar , en getuigen de voorge-melde Gelderſche Schryvers , dat eene beſmettelyke peſt-ziekte veele menſchen in het graf geſleept heeft.

Ik moet niet vergeeten , eer ik tot het volgende jaar overgaa , te melden , dat in dit jaar gewag gemaakt wordt van toveryen , die binnen deze Stadt

in

in swang gingen, en gepleecht wierden van mannen en vrouwen, en dat de Raadt by klokluidinge het toveren heeft doen verbieden, onder verbeurte van een jaar uit de Stadt te zyn, met byvoeginge van deze reden, *want dat tegens het heilige geloof is.* Voorwaar eene geringe straffe, dewyl de Raadt erkende zulks te stryden tegens het heilige geloof, en in vergelykinge van die geene, welke in andere Landen en Steden geoeffent wierd, in welke veele beschuldigde, door wreede pynigingen gemartelt, bekend hebben verscheide Satans konstenaryen te hebben gepleecht, en jammerlyk om het leven zyn gebracht.

1440.

In het jaar 1440. heeft de Regeering bestaan uit deze navolgende perzonen:

Schepenen.

Dirc van Houdaen, Borgermeester.

Aernt van Amerongen.

Jan van Lichtenberch.

Eerft van Herdenbroec.

Jan Sloyer.

Jan Trinde.

Roetart van Lantscroen.

Jan over die Vecht.

Jan de Coninc.

Ghisebrecht van Vlueten.

Jan van Drakenborch.

Jan de Wael.

Raden.

Jan Zittert.
 Dirc de Jonge.
 Pouwels Scrodekyn.
 Rutger Claes zoen.
 Reynier Uten Hamme.
 Jan Grawert Wouters zoen.
 Vranc Goderts zoen.
 Willam Holl.
 Lubbert de Waell.
 Jan van der Meer.
 Gysbert de Wolff van Hamelenberch.
 Henric van Apcoude.
 Jan Woutman.
 Willem van Snellenberch.
 Reyner Modde.
 Dyrice Boll.
 Jacob Tymans zoen;
 Henric van Gent.
 Peter Stevens zoen.
 Eerst Jans zoen.
 Bertelmeus van Nyevelt.
 Henric de Hafe.
 Rotairt Proys, Borgermeester.
 Huge van Gruenenberch.

Oudermannen.

Bertelmeus Soudenbalch. } Wantfnyders.
 Herman Wonder. }
 Claes van Gruenenberch. } Snyders.
 Jonge Jan Knyff. }
 Henric Hafert. } Backers.
 Jan de Lange. }

Geryt

Geryt van Maerfen.	}	Molenaers.
Willam van Kriekenbeec.		
Henric de Wolff.	}	Lynnewevers.
Gysbert Godeverts zoen.		
Jan van Cleve.	}	Brouwers.
Jan Dedel.		
Gysbert Claes zoen.	}	Vifhcopers.
Jan van Raephorft.		
Lubbert van Gruenewoude.	}	Louwers.
Willam van Yngen.		
Henric Jacob Dirix zoens zoen.	}	Wollewevers.
Wouter Stevens zoen.		
Lambert van Zulen.	}	Marfluden.
Evert van Voirde.		
Jan van Tyel.	}	Botterfluden.
Bertelmeus van Dyell.		
Geryt de Haen.	}	Cordewaniers.
Jan Jans zoen.		
Aernt Egberts zoen.	}	Oudecordewaniers.
Geryt Schout.		
Diric Grawert Huge zoen.	}	Corencopers.
Huge Bertelmeus zoen.		
Evert Rwfch.	}	Steenbickers.
Jan van Zulen.		
Henric Bloc.	}	Oudewantfnyders.
Geryt Goes.		
Jacop Dirix zoen.	}	Graeuwerkers.
Simon van Teylingen.		
Gysbert Lauwerens zoen.	}	Ryemfnyders.
Jacob Pot.		
Willem Aernts zoen. (1)	}	Bylhouwers.
Jan van Jutfaes.		

Jan

(1) Deze word in des Raadtsboek vrydags na Pinxter dag, genoemt *Overfte Ouderman*.

Jan Rwfch.
 Willam Tielmans zoen. } Smeden.
 Geryt Matthys zoen. } Zadelaars.
 Jan Claes zoen.

Ik heb hier voor bladz. 366. opgegeven het goetvinden des Raads omtrent het ampt van der Schepenen Schryver, of Secretaris van het Gericht, waar na hy zich moeste schikken in het waarneemen van die bedieninge. In dit jaar heeft de Raad zich daar omtrent nader verklaard, en op S. Agnieten avont hem voorgeschreven, dat hy zich onder eede verbinden moest dit volgende na te zullen komen:

Is overdragen by out Raed ende by nywe op ten Scepen schryfsampt, dair die Clerk sinen eedt op doen sell in tegenwoirdicheit sRaets, dat also te houden ende te doen.

In den eersten, sell die Stadt hebben jairlix uten schryfsampt na der gewoente hondert pont Stat pay. (1)

Item dat hem die Clerc geen ding onderwinden en sell, noch geen dinctale maken, noch raet off daet dair toe geven in enigen saken, die der Scepen recht ruerende syn.

Item dair men erfpacht overgeven sel; dair sel men in den nywen brieff rueren den ouden erfpachts-brieff, ende die leste gbifte, die dat guet jair ende dach beseten hebben, ende die meer overgiste selmen wtlaten, ende schriuen dat in den nywen brieff, dat een mit allen rechte gecomen ende gevesticht is. dat is

(1) Hier van was dit ampt in den jare 1426. ontlast, ziet boven bladz. 323. in den jare 1454. is de Secretaris wederom van deze uitkeeringe ontheft.

is gemaect om die brieven te corten , ende der gemeenre gelt te sparen.

Item selmen van een plechte nemen van schrijven een butken , ende wat brieven dat meerre syn , dair sel men of geven van schrijven na der beloop , datter veel plechten ynne syn.

Item dat dese Clerc en geen erfnisse copen en sel , om voirt te vercopen , off tot yemants beboeff.

Item van alle plechten , die nyet langer en dueren dan XIII. dage , sell die Clerc hebben een wit van enen kromstairt , ende des gelycx van elker teykeninge in den banboec van den verwonnen ende vervolgden luden mitten banbrieven.

Item van alle brieven , die meerre syn dan een plechte , sell die Clerc off hebben voir syn schryfgelt also voel , als douste Scepen , die collacyt mit enen Scepen , die by by bem neemt , hem toefetten sellen.

Item zo en sell die Scepenclerc nyemants brieven doen segelen , dan by sinen wille ; mer den luden , des begerende , elc syn brieven geven onbesegelt om syn scryfgelt.

Item en sel die Clerc geen Scepen brieven schrijven , off doen schrijven buten den schryfscamer.

Item sell dese Clerc sinen eed hier op doen dat te houden ende te voldoen , sonder argelist van allen punten voirscreven , ende bem verwilkoeren , wairt dat by in enige punten voirscreven brokig worde , dat die Scepen , die in der tyd waren , bem dair op bevonden , so soude by des dienst qwyt wesen.

Schoon het uit de rekeningen der Stadts Camerears , in vorige tyden gedaan , blykt , dat de Raadt voorzien is geweest van een geheimfchryver , die Stadts Klerk genaamt wierd , zoo hebbe ik echter eerit in dit jaar gevonden den last des Raads ,

waar na hy gehouden was zyn ampt waar te nemen, hebbende op den zelve S. Agnieten avont haar goedvinden hier omtrent op deze wyze geuyt:

In den eersten van deser tyt voirt, so en sel geen man, die der Stat klerc wesen sel, nyemant anders dienen, dan alleen de Stat van Utrecht in geestelyken of in weerlyken saken.

Voirt so sel een klerc in der tyt op Hasenborch, boven of beneden, dair hem die Overste oude ende nywen wyfen sellen, een scryfstede maken, dair by, of syn knecht, dagelix zitten ende wesen zellen, den Oversten in der tyt, ende onsen borge ren, te dienen mit scryft van des sy beboeflic wesen zellen.

Voirt so en sel een Klerc in der tyt gheen brieven, scriften, noch boeken thuyt dragen, dan op die camer, dair men hem wyfen zell.

Voirt so sel een Klerc kofferen, ende der Stat dagelicksche boeken, dragen in syne scryscameren voirscreven, ende anders nergent.

Voirt alle stytinge, die de Raet slyt, et sy Scepen, Raet of Oudermans, die mach die Klerc teykenen in eenre lappe; mer terstont die selve stytinge in den boec scriven, ende collacien in tegenwoir dicheit des Raets, eer die Raet van den buse gaet, ende die lappe scueren.

Voirt sel een Klerc alle brieve, die by wtschrift aen Vorsten, Heren ende aen Steden een copyboek maken van jair te jair, ende wes antwoert datter weer of coemt, sel by leggen ende bewaren in synre scryscameren voirscreve, also dat by den Oversten in synre tyt dair antwoerde ende bescheyt van doen mach.

Voirt desgelyx enige brieven, die gescreven wor-
de

de van Vorsten, Heren of van Steden, aen der Stat van Utrecht, die sel by bebueden ende bewaren tot beboeff der Stat van Utrecht by goetduncke der Oversten, als voirscreven is.

Voirt alle boeken, privilegien, brieven ofte scriften der Stat van Utrecht aendragende, sel by in der voirscreve camer hebben ende leggen, tot beboef der Stat van Utrecht ende nergent anders.

Voirt sel een Klerc in der tyt den Oversten in der tyt geboersaem ende onderdanich wesen van des, dat sy hem te doen hebben ende bevelen sellen.

Voirt sel die Klerc hebben van eenen zendbrieff, die onse borgers te doen hebben van vorderscappen, ende van outs borgers geweest hebben, een stuver, ende die ander onse borger, die binnen thien jaren borgers geworden syn, ofte ondersaten syn, sell die Klerc hebben twee stuvers.

Ende alle dese punten voirscreven sel die Klerc houden ende nagaen by sinen eede, die by die Raet daer van doen sell.

Voirt so sell die Klerc alle jair een nywe boek maken.

Ik heb op het voorige jaar gemeld het wys Raadtsbesluit, waar door luiden in eens anders dienst zynde belet wierden deel in dezer Stadts Regeeringe te hebben, By 't zelve was wel geforgt, geene der verkorenen, aan een ander verbonden, in den gemeenen Raadt zittinge te verleenen. Maar zoude 'er voldaan worden aan het ware oogmerk, 't welk de Raadt met het vorig besluit bedoelde, zoo was het volstrekt nootzakelyk, dat alle de Leeden van den gemeenen Raadt, de twee jaren hunner bedieninge vrye luiden bleven, of anders zich ontheeden van het Stadts

bestier. De Regeerders van dien tydt, zeer opletende om hunne vryheit te bewaren, begrepen zeer wel, dat het gevaarlyk was, luiden, in eedt en dienst van machtige Heeren zynde, welke, jaloers over des Stadts welvaren, toeleg zouden kunnen maken op haar verderf en overheering, in hunnen Raadt te hebben; en dat uit dezelve geweert moesten worden alle, die niet onbelemmert alleen Stadts belangens voorstaan, en deszelfs welzyn met alle hunne vermogens bevorderen zouden. Hier om heeft de Raadt des Sondags na Pauli conversio niet alleen het besluit in het voorgaande jaar genomen, bevesticht, maar vorders gewilt, dat de gekorenen tot den gemeenen Raadt ook zouden zweeren, *dat sy binnen twee jaeren van dien onser vrouwen dage te Lichtmisse gheenre Heeren ofte Vrouwen, Jonckeren ofte Joncfrouwen, rade werden en sellen, noch boer clederen off boer caproen dragen en sellen; mer off sy boer rade wesen, cleder of caproen dragen willen, so sellen sy dat den Rade seggen, ende dan binnen den twee jaren niet te rade komen.* (1)

Holland, Zeeland en Vriesland hadden zedert den jare 1426. zich de gehoorzaamheit van Bischof *Rudolpb van Diepbolt* onttrokken, hebbende eerst *Sweder van Cuylenborch*, en naderhant *Walraven van Meurs* aangehangen. Doch in dit jaar hebben zy zich door toedoen van Hertog *Philips van Bourgondien* het geestelyk rechts-gebiet van *Rudolpb* onderworpen, en heeft Hertog *Philips* geoordeelt, dat deze scheuringe ondienstig voor zyne landen was, en daarom des zelfs onderdanen en ingezetenen, in Holland, Zeeland en

Vries-

(1) Ziet Utrechts Placcaatb. III. Deel bladz. 72, en Matth. xv. de Nobil. 25.

Vriesland woonende, bevolen, *Rudolph* voor hunnen geestelyken Herder te erkennen. (1)

Dezelve Hertog *Philips* heeft te dezer tydt, ter betere verzekeringe van den Diemer-Zeedyk toegestaan te maken een bolwerk in platinge aan den Dyk tot Ypesloot, en dat dezelve jaarlyks tweemaal, te weten op S. Odulphus en S. Lamberts dag, zoude geschouwt worden door een Waartsman uit Muiden, een uit Weesp, een uit Weesper-Carspel, een uit Loosdrecht, en een uit Loenen Cronenborchs Gerecht, met den jongsten Borgermeester uit Amsterdam: en wegens het Sticht, met een Waartsman uit Cortehoeven, een uit Breukelen, gezeten in het Gerecht van Nyenrode, een uit Abcoude, en een uit Nichtevecht. (2)

Ik vinde in het Buurspraak boek van dit jaar, dat de Raadt dezer Stadt hunne borgers en ingezetenen geboden heeft, schuppen, spaden en ander gereetschap te maken, om daar mede *de graft binnen de Stadt te graven en te maken*: en des Donderdags op S. Marie Magdalenen avont opentlyk by klokluidinge heeft doen afkondigen dit navolgende: *De Raet laet enen ygelicken weten, alle den genen die in onser Stat wonachtich zyn, die onder tzeftich en boven twyntich jaren zyn, dat zy in boren verendelen, daer sy in geschiet syn, in der greften arbeyen sellen, als hem in boren verendelen een weet gelaten wert, by enen koer van tien ponden; ende dese koren en sel men nyemant verdragen. ende bier en sel nyemant in verscoent wesen, et sy dat sy van den Rade syn, of der lude knechten, die om boer*
loen

(1) Ziet Gouthoeven bladz. 462. en Kemp Besch. van Gornichem bladz. 257.

(2) Ziet Utrechts Placcaatb. II. Deel bladz. 4.

loen dienen; mer die Raet die gunt bem, die dair selve niet in en willen, dat sy enen barden man in bore stat zetten.

Voirt so gebyet die Raet in den verendelen, daer men grevende is, dat men daer geen ambochten doen en sel, dat greven en is gedaen, by een koer van tien ponden, ende dese koren en selmen niemant verdragen.

Uit dit Raadsbesluit kan men opmaken het groot gezag des Raads over de inwoners dezer Stadt, om hen tot het vervaerdigen en maken van werken, tot gemeen gerief en welzyn geschikt, te gebruiken. Ook moet ik den Lezer berichten (dewyl in dezelve gewag gemaakt word van *vierendeelen*) dat de Stadt oudtyds verdeelt geweest is in vier deelen, welker eerste bepaald was van de Tollesteeg-poort tot de Smee-brug, het tweede van daar tot het Stadthuis, het derde strekte zich uit van het Stadthuis tot de Vie-brug, en het laatste van de gemelde brug tot de Weerd-poort, alle mer hunne stegen en dwarsstraaten, tot aan de Stadts wallen toe, zynde over ieder dier vierendeelen twee Hoofdmannen gestelt, welke *Hoofdmannen van de vier vierendeelen* genoemd wierden. En niet zonder goede redenen was deze verdelinge ingericht en zoo geschikt, op dat in tyden van brand, oploop, aannaderingen der vyanden voor de Stadt, en diergelyke voorvallen, op het luiden van de banklok, ieder weten zoude waar hy zich begeven moest, om de nadere bevelen van den Raad aldaar af te wachten en te helpen uitvoeren, waar van wy in het vervolg veele voorbeelden ontmoeten zullen.

Voorts heeft het zyne bedenkelijkheit, welke gracht wy hier te verstaan hebben, de oude of de
nieu-

nieuwe? Niet de *oude*, om dat die even na den zwaren brand, waar door de Stadt in het jaar 1148. voor de tweedemaal genoegzaam vernield was, gegraven is, om water in de Stadt te hebben ter blussing van branden, welke in het vervolg van tyden zouden mogen voorvallen, waar van Veldenaar, Jan van Leyden (1), Beka, en Heda in het leven van Bisschop Herebertus melding maken. Want schoon de laatste getuigt dat 'er te dier tydt *grachten* gemaakt zyn, zoo merkt echter de geleerde Heer Buchel daar op aan, dat 't zelve alleen maar verstaan moet worden van de oude gracht, dewyl de nieuwe langen tydt daar na eerst gegraven is. Ik wenschte wel, dat die oudheikundige Heer ons een recht bericht hadde nagelaten van den tydt, in welke deze gravinge voorgevallen is. In zyne aantekeningen op Beka stelt hy dezelve twee hondert jaren, en in die op Heda hondert en twintig jaren later dan die van de oude gracht, en schoon hy belooft te zyner tydt nader daar van te zullen handelen, zoo vinde ik echter niet, dat hy aan deze beloften voldaan heeft. Indien wy stellen, 't geen zeer waarschyneelyk is, dat de nieuwe gracht, om dezelve reden als de oude gracht, te weten ter gereeder blussing des brands, gegraven is, en wy het laatste gevoelen van Buchel aanneemen, zoo zal, indien wy voor hondert en twintig hondert en dertig jaren stellen, misschien daar toe gelegenheit gegeven hebben de groote brand, genaamt *Wyfkens brand*, voorgevallen in den jare 1279. waar door S. Pieters, S. Jans, de Buur, de Minrebroeders en S.

Ca-

(1) By Matth. tom. II. Analest. p. 313. Annales Novæcensæ apud Martene tom. IV. Collect. Veter. Script. p. 663. stellende dezen brandt op het jaar 1156.

Catharine Kerken , met een groot gedeelte der Stadt zyn verteert , waar van Heda en Veldenaar in het leven van Biffchop Jan van Nassau gewagen. Doch indien wy onze toestemminge geven aan het eerste , zal daar toe misschien aanleidinge gegeven hebben de brand op S. Odulphus nacht in het jaar 1372. ontstaan , op welken tydt , volgens het getuigenis van Veldenaar , in het leven van Biffchop Aernout van Hoorn , omtrent vier hondert huizen in de Stadt door de vlam vernield zyn. De Burgermeester Booth , een groot onderzoeker en zeer kundig in de oudheden dezer Stadt , verzekert ons in zyne korte beschryvinge der Stadt Utrecht , achter de Caart , door den grooten konstenaar Saftleven getekent , en in den jare 1648. gedrukt , en door den Heer van de Water in het begin van het derde deel van het Utrechts Placcaat-boek geplaatst , dat de gravinge dezer nieuwe gracht omtrent den jare 1300. begonnen , en omtrent hondert jaren daar na voltooit is. Uit eenen brief , door de Regeerders dezer Stadt aan het Capittel van Oudmunster in den jare 1391. uitgelevert (1) , blykt , dat derzelve voornemen geweest is , om binnen drie jaren eene gracht te graven , welke aan den Plompen toorn zoude uitkomen , waar toe het Capittel van Oudmunster , dewyl ze langs den Oudedelle (2) zoude lopen , een hondert en vyftig gul-

(1) Ziet dezelve by Matth. Fundat. Eccles. lib. 1. 2. p. 60. en tom. v. Analeft. p. 528.

(2) Ik heb hier voor bladz. 73. volgens het voorgeven van Buchel aangetekent , dat het gedeelte van de Stadt van de Tollesteegpoort tot de Wittevrouwenpoort , alzoo genoemd was. Doch met betrekking tot het Capittel van Oudmunster onder wiens beheeringe de Oudedelle lag , moet men hier begrypen de streek van S. Servaas af tot aan de Paulus bruggetoe , volgens het gevoelen van Matthaeus lib. 1. Fundat. Eccl. 26. p. 336. en 338.

guldens zoude leenen; doch indien het werk binnen dien bepaalden tydt niet vorder dan voor S. Pieters ameyde gebracht wierdt, zoo zoude het voorge- noemde Capittel maar een hondert guldens daar toe geven. Ik stelle vast, dat de gravinge op de- zen tydt begonnen, en door den Oudendelle ge- vordert is, om dat ik in het Roseboek gevonden hebbe eene overdrachte des Raads, genomen des Maandags na Palmdag, waar by de Verwers en Vulders verboden wordt te wonen *boven de Vye- brug bi der grafte, en in doudelle bi der grafte om daer boer ambocht te doen.* Hebbende de Raadt wyffelyk begrepen, dat alle, die zulke en dierge- lyke hanteeringen, door welke het water in de grachten vervuild wierd, oeffenden, in de benede, en niet in de boven Stadt, hunne woonplaatzen moesten hebben. Als ik nu lette op de woorden van het bovengemelde Raadsbesluit in dit jaer ge- nomen, komt het my waarschynelyk voor, dat de gravinge wel in vorige tyden begonnen, doch niet ten eenemaal voltooit geweest is, en op dezen tydt tot buiten den Plompen toorn eerst zyn volle be- slag zal gekregen hebben.

Eer ik een einde make van dit eerste Deel, moet ik kortelyk melden, dat de Bisschoppen, Capitte- len en de Raadt dezer Stadt beloofd hebben den Dykgraaf van den Lekkendyk benedendams by te staan in het invorderen der ingeleide penningen. (1)

(1) Ziet de brief in het Utrechts Placcaatb. II. Deel bladz. 108.

EINDE DES EERSTEN DEELS.

B L A D.

B L A D W Y Z E R

Van zoodanige

PERSOONEN EN ZAAKEN,

Van welke in dit EERSTE DEEL der Utrecht-
sche Jaarboeken gewaagt word.

A.

- A* (Alfer van der) Ouder-
man. 36. 52. 72. Hooft-
man te velde. 40. Sche-
pen. 90. 105. 118. Borger-
meester. 162. sweert de bal-
lingen niet te zullen begun-
stigen. 172.
- A* (Dirk van der) Raadt. 42. 63.
- A* (Eerst van der) Ouderman.
162.
- A* (Egbert van der) Ouder-
man. 427.
- A* (Jacob van der) Schepen.
261.
- A* (Jan van der) Ouderman.
150.
- A* (Ysbrand van der) Sche-
pen, 2. 42. 63. 98. Hooft-
man te velde. 39. Ouder-
man. 79. Borgermeester.
110. Sticht oproer. 130. ge-
bannen. 170. 179.
- Abcoude* open slot des Ge-
stichts. 82. komt aan Gaas-
beek. 87. 88.
- Abcoude* (Henrik van) Raadt.
514.
- (Jan van) onthooft.
247.
- (Peter van) Ouder-
man. 369. Raadt. 426. 467.
495.
- Acquoy* (Jan van) gevangen.
332.
- Ae* (Eerst van der) Schepen.
162. 234. Raadt. 302.
- Ae* (Geryt van der) Ouder-
man. 504.
- Ae* (Jan van der) Ouderman.
448.
- Aelbert* Hertog van Beyer-
en. maakt verbond met de
Stadt Utrecht. 5. 6. 7. be-
looft de Heerlykheden van
der Lede, Hagestein en E-
verstein wederom aan het
Sticht te brengen. 11. be-
looft Utrechts schade te
vergelden. 12. verleent ver-
scheide voorrechten aan
Utrecht. 14. 15. 16. 25. be-
zoent met het Sticht. 17.
18. 19. 20. 21. overleden.
52.
- Aelbrecht* Bertelmeus zoon
Ouderman. 400. 449. 468.
505.
- Ghisebrecht Geryts
zoons zoon de Stadt ver-
boden. 329.
- Aerde* (Ludewich van) Ou-
derman. 92.
- Aernhem* (te) Capittel gehou-
den. 348.
- Aernout* Hertog van Gelre be-
oorlogt de Stichtse. 337.
verliest het Hertogdom Gu-
lic. 340. bevredigt met het
Sticht. ziet *Vrede*. geeft tol-
vry.

B L A D W Y Z E R

- vryheid van wyn aan het Klooster te Bloemendaal. 491.
- Aernt*, ook *Arnt*, Claas zoon Ouderman. 262. 400.
- Dirks zoon Ouderman. 64. 92. overgegeven door die van Amersfoort. 199.
- Egberts zoon Ouderman. 351. 400. 428. 515.
- Heynen zoon onthalt. 247.
- Jans zoon Ouderman. 6. 71. 334. 481.
- Liborts zoon Ouderman. 504.
- Willems zoon Ouderman. 12. 36. 65. 72. 107. 149. 164. 202. 228. Raadt. 91. 119. 250. 270.
- Alendorp* (Willem van) Raadt. 34. Schepen. 50. 90. 118. 200. 249. 301. 333. 367. 421. Burgermeester. 70. 106. 161. 227. 270.
- Alert* Goefens zoon gera-brakt. 343.
- Alfen* (Hendrik van) Ouder-derman. 72.
- Alinge wake*. 252.
- Amadeus* Hertog van Savoyen tot Faus verkoren. 453.
- Aman* te Antwerpen. 197.
- Amerongen* verbrant. 257. 341.
- Amerongen* (Aernt van) Sche-pen. 162. 200. 225. 426. 447. 466. Raadt. 321. Hoof-t-man. 332. 340. Burgermee-ster. 340. 398. 494.
- (Dirk van) Ouder-man. 119. 163. 201.
- (Jacob van) Sche-pen. 234. 480. Raadt. 286. 438. 459.
- (Jan van) Sche-pen. 269. 301. 334. 437. 459. Raadt. 421. Ouderman. 481.
- (Volprecht van) Burgermeester. 2. 63. 98. 148. 218. Schepen. 42. 77. 110. 194. Raadt. 249.
- Amersfoorde* (Herman van) Ouderman. 4
- Amersfoort* verzoent met den Bisschop. 97. met den Her-tog van Gelre. 104. 117. be-legert. 242. 243. ingenomen door de Geldersche. 326. weergenomen door de U-trechtenaars. 332. hout het met Diepholt. 333. ver-geefs bestormt. 337. 338.
- (Heeren van) Hee-ren van Stoutenburch. 80.
- Amersfoordenaars* in wereld-sche zaken niet te recht te stellen voor den Officiaal. 56. kwalyk behandelt door de Geldersche. 107. wel borgers t'Utrecht te wor-den, doch niet in den Raadt tekomen. 108. komen voor Yselstein. 206. hoe zich voor Gornichem gedragen. 207. 208. hunne diensten erkent door Vrouw Jacoba van Beyeren. 208. 214. kla-gen over de Heeren van Egmond. 231. 232. in be-kommerlyke omstandighe-den. 236. doen een inval in de Veluwe. 257. tolvry in Holland. 266. hunne pri- vilegien bevestigt. 445. Vi-dimus gegeven. van hunne tolvryheids brieven. 458.
- Amersfoorts* bier zeer ver-maart. 337.
- Ameyde* ope slot des Ge-stichts.

B L A D W Y Z E R.

- stichts. 82.
Ampten van de Stadt Utrecht verkocht. 323.
Amsterdamers geslagen. 245. trachten de Eem te bezetten. 256.
Andries Alarts zoon Ouderman. 100. 120. 163.
 ——— *Arnts* zoon Raadt. 162.
 ——— *Claas* zoon ter doot gebracht. 173.
 ——— *Jans* zoon Ouderman. 350. 399. 438.
Antboni (Sint) patroon der beesten. 228.
Antwerpen bezwaarr de Utrechtenaars in den tol. 424. die van Utrecht vry van den tol. 197.
Arkel (Jan Heer van) verbitert op de Utrechtsche. 4. komt in oorlog met Holland en het Sticht. 5. beleget binnen Gornichem. 31. laat twee Utrechtenaars onthoofden. 40. in den ban gedaan. 57. uit Gornichem gesloten. 75. krygt Gornichem wederom in. 76. wil geen vrede met den Bisschop hebben. 193. gevangen. 204.
Arkel (Jan van) bastaart rooft in 't land van Vianen. 4.
Arkel (Jan van) Heer van Heukelom, tracht te vergeefs Utrecht te overvalen. 469.
Arkel (Jan van) Heer van Zoelen rooft in het Sticht. 31.
Arkel (Jan van) verleyt met Haastrecht. 333.
Arkel (Willem van) in den ban gedaan. 57. buiten Gornichem gesloten. 71. krygt Gornichem wederom in. 207. zyn doot. 208.
Armen hoe aalmoesen te bidden. 137.
Affendelft (Bartout van) door Vrouw Jacoba van Beyeren naar Utrecht gezonden. 343.
Affum (Hendrik Jacobs zoon van) Ouderman. 427.

B.

- Baarn* verbind zich met Amersfoort. 103. heeft geding met het Captttel van S. Jan over de Vuurst. 458.
Backer (Jacob) Raadt. 321.
 ——— (Steven) Ouderman. 99.
Baecx (Jan van) woont de belegeringe van Eversteyn by. 56.
Baers (Dirk) Ouderman. 93.
Bakerlude, (Werbout van) Ouderman. 220.
Bakkers Molensys te betalen. 202.
Ballingen by de inkomst van eenen Bisschop vry geleyde gegeven. 68. welke met den Bisschop mochten inkomen 314. niet in te komen met den Bisschop. 443. mogen de Stadt niet beklagen by vreemde Heeren. 135. zich niet te Vianen te onthouden. 374. noch hunne kinderen in den Raadt te komen. 445. zommige voor geld toegestaan in de Stadt te komen. 457.
Bank voor Schepensbank gemaakt. 506.

B L A D W Y Z E R

- Banklok* wanneer gebruikt. 69.
Banne (Te) te staan. 102.
Bannen een myl van de Stadt. 489.
Bannire en *Bannus*. 102.
Barbieren instructie. 452.
Barmaets. 240.
Barneveldt verbrant. 257.
Baudekim Wimkens zoon Ouderman. 335. 369.
Bedelaars (Ordonnantie op de) 137.
Beer (Huge die) Ouderman. 93.
 — (Pieter die) Raadt. 270.
 Ouderman. 287.
Beernt Jans zoon Ouderman. 99. 111.
Beesde (Hendrik van) Ouderman. 44. 65.
Begangenisse doen. 478.
Beke (Evert van der) Ouderman. 151.
Benscop (Geryt van) Ouderman. 251. 336. 428. 449.
 Raadt. 270. 302.
 — (Jan van) Raadt. 286.
 321. Ouderman. 351. 423. 461. 482.
Berge (Johan van den) gebannen. 329.
Bergemaker (Loef) gebannen. 179.
Bertelmus Andries zoon onthoofd. 343.
Bertout Bertouts zoon onthalt. 41.
 — Claas zoon. Ouderman. 227. 287. 399.
Bier rydinge op gemaakt. 49.
Bisschop stelde een Schout aan. 89. en een Tollenaar. 93. op den dag van de verkiezing de vreemden uit de Stadt te zyn. 282. sterven de vervallen alle zyne amptenaren van hunne ampten. 285. hoe in bezittinge gestelt. 304. hoe in de Stadt ontfangen. 312. mocht balingen by zyne inkomst in de Stadt brengen. 314.
Bisschops amptenaren by zyn overlyden leggen hunne ampten neder. 279. eedt. 312. verkiezinge hoe geschiedt. 282. 283. wildbaan waar gelegen. 267.
Blanckert (Gheryt) gebannen. 329.
Blankenbeim (Frederik van) Bisschop van Utrecht verklaart den oorlog aan den Heer van Arkel. 55. brengt de vervreemde goederen wederom aan het Bisdom. 57. voert oorlog tegen de Vriezen. 83. 138. overleden. 277. waar gestorven. 278. zyn graffschrift. 279.
Blidenberch, ook *Blidenberch* (Willem van) Ouderman. 439. 501. Raadt. 459.
Block (Hendrik) Ouderman. 449. 496. 515.
 — (Hendrik) Raadt. 443. 467.
 — (Roeloff) Ouderman. 111. gebannen. 128. Raadt. 194.
 — (Willem) Ouderman. 369. 422. 439. Raadt. 480. 504.
Boedelbarder geen Gerechts sloten te ontzegelen. 112.
Boetre (Claas van) Ouderman. 227.
 — (Willem van) Ouderman. 79. 107. 251. 271. 489.
 — (Meeſter Willem van) Ouderman. 481. Raadt. 504.
 L 1 Boe

B L A D W Y Z E R.

- Boemel** (Geryt van) Ouder-
man. 505.
- Bogemaker**, ook **Boeckmaker**
(Willem) Ouderman. 93.
120. 262. 287. 336. uit den
Raadt gezet. 127. Raadt.
201. 226.
- Bolk** (Sweder en Jan Roever
van) onthalt. 470.
- Boll** (Dyric) Raadt. 514.
— (Ghisebrecht) Raadt. 349.
- Bolle** (Gheryd) Ouderman. 3.
100. 202. 271. Raadt. 43.
64. 110. 225. 250. 302. 368.
421.
— (Jan) Raadt. 219. 235.
Ouderman. 262. 335. 449.
482.
- Bolleken** (Willem) Ouderman.
460.
- Bolre** (Willem van) de Jonge,
Ouderman. 460.
- Bonterek** (Henrik) Ouderman.
107.
- Borch** (Arnt van der) Raadt.
399. Ouderman. 428.
- Borchbrugge** (Overdracht van
den Raadt en het Capittel
van den Dom over de) 46.
47.
- Borgeren** ontborgert, die de
Homans te velde niet ge-
hoorzaamden. 49. in geen
andere Heeren dienst te
zyn. 95. 303. en waarom.
96. hoe veele klederen te
mogen geven. 96. die bui-
ten woonden, wat aan de
Stadt te geven en wat te
doen. 101. 121. 126. in de
Stadt te wonen. 121. 126.
233. 461. wanneer toege-
staan buiten de Stadt te
verblyven. 505. 506. wan-
neer ten geestelyken recht
- stonden. 102. een manslag
doende hoe gestraft. 121.
geene rechtsvorderinge op
hunne erven tusschen Noy-
de en Bodegraven te doen.
136. mogen Maarfschalken
en Tollenaars zyn. 197.
ontheft van den Molenfys.
202. noch hunne kinderen
uit te huwelyken aan bal-
lingen. 216. elders aange-
houden om wanbetalinge
der lyfrenten. 262. 430. al-
leen voor den Raadt te
recht te stellen. 272. 498.
509. mochten zelfs vrou-
wen. 300. wanneer te lote
mochten gaan. 443. niet
verplicht den Bisschop bui-
ten de Stadts muuren te vol-
gen. 499. zich niet te be-
moeyen met de oneenighe-
den tusschen de Geestely-
ken. 510. op de Zee niet
te roven. 511.
- Borgermeester** (Eerste) wan-
neer het Schoutamt waar-
neemt. 283.
- Borgerfchap** (hoe verkregen.)
440. 441. 442.
- Bojch** (Jacob van den) Ouder-
man. 302.
— (Jacop Martens zoon
van den) Raadt. 448.
- Bojfebe** (Johan van den) ge-
bannen. 128.
- Botte** (Aelbrecht) gebannen.
344.
- Boudekyn** Wimkens zoon Ou-
derman. 303. 449. 496.
- Bouderic** Wynants zoon Ou-
derman. 251.
- Bouwers** paerden en wagenen
te leveren. 348.
- Brabant** (Gheryd) Ouderman.
150. Braem

B L A D W Y Z E R.

- Braem* (Dirk) Ouderman. 336.
 — (Herman) Ouderman.
 351.
 — (Werner) Ouderman.
 120. 228. 251. 287. 322.
 Raadt. 162. 201. 399. 427.
Brant (Jan) Ouderman. 227.
 250.
Brandt voorvallende wat te
 doen. 134. 135. sware t'U-
 trecht. 423. 523. 524.
Brederode (Jan van) ontzet van
 de goederen van den Heer
 van Abcoude. 86. 87. 88.
 130.
 — (Walraven) oneens
 met den Bisschop, zyn hu-
 welyk en levens gedrag.
 130. 131. zyn doot. 208.
 — (Jonkheer van) ver-
 zocht t'Utrecht eene buit-
 engewoone rechtspleginge
 by te woonen. 470.
Breukeleveens grenscheidung-
 ge. 45.
Brienen (Hendrik van) Ou-
 derman. 106. 220.
St. Brigitta Clooster waar ge-
 sticht. 73.
Broederschap in het Bartholo-
 mei Gasthuis opgerecht. 73.
Brood (Rydinge op het) 508.
Brouwers in een Gilde ge-
 bracht. 433.
Brugge vonnist over aange-
 houde Utrechtsche borgers.
 428.
Brune ook *Bruyn* (Meyster
 Aernt de) Raadt. 71. 106.
 Ouderman. 93. 151. 351.
 — (Keesken de) Ouder-
 man. 428.
 — (Korskyn de) Ouder-
 man. 400. 497.
Bruninx (Marten) uit zyne bal-
 lingschap ontslagen. 177.
 183.
Brunt (Jan) Raadt. 91.
Budenbercb (Willem van) Ou-
 derman. 481.
Buedync, ook *Buddinc* (Hen-
 rik) Ouderman. 251. 287.
 322. 369. 422. 439. 460.
 481. 505.
Buer (Claes) Ouderman. 79.
 100. 111. 150. Raadt. 195.
 219.
Buin (Govert die) onthalt.
 490.
Bunjsboten ingenomen door
 de Hollanders. 337. afge-
 broken. 339.
Buren (Jan van) zoekt Bis-
 schop t'Utrecht te worden.
 281. doot. 363.
 — (Willem van) tracht
 Thiel te overrompelen. 364.
Busmeesteren ampt. 253. 489.
Butendyc (Willem) Ouder-
 man. 93. in 15-jaren in den
 Raadt niet te komen. 129.
Butenmeesteren. 339.
Buurkerks groote klok wan-
 neer te luiden. 69.
 — twee Costeryen.
 103.
 — Vicarye. 274.
 — goude beker, &c.
 geschonken. 490.
Bylair (Timan Rycouts zoon
 van) gebannen. 344.
Byleveldts Waterfchap hand-
 vesten verleent. 138.

C.

- Calle* (Peter) Ouderman. 227.
 250. 271. 350. 427. 460.
 481. Raadt. 303. 398.
Cameraars borgen. 44.

B L A D W Y Z E R.

- Cameraars rekeningen.* 95.
Campen leid veel in den oorlog. 263.
Canoniken die te Arnhem Cappittel houden. 348.
Capittelen wanneer de Godsdienst-oeffeningen op houden. 60. 61.
 — hoe verre vry van Wyn cyns. 198. 199.
 — wanneerde Prebenden vergeven. 463. 464.
Caproen. 95.
Casteleynen op Stichts Sloten Utrechtsche borgers te moeten zyn. 81.
Cathryne veld (op het) de behaalde buit gebracht. 339.
Cathryne poort, ziet *Katryne*.
Chirurgie wie te oeffenen. 452.
Claes Aelbrechts zoon. Ouderman. 460.
 — *Claes* zoon. Ouderman. 262.
 — *Everts* zoon, Ouderman. 196.
 — *Florens* zoon. Ouderman. 151. 202. 228. 251. 288. 323. 351.
 — *Geryts* zoon. Ouderman. 43. 64. 163. 227. 261. 322. 422. Raadt. 286.
 — *Ghifebrechts* zoon gebannen. 328.
 — *Hermans* zoon. Raadt. 34. 71. Ouderman. 93. 107. 151.
 — *Huberts* zoon. Ouderman. 3. 43.
 — *Jan Pouwelinx* zoon. Ouderman. 460.
 — *Jans* zoon. Ouderman. 271. 302. 350. 427.
 — *Marselis* zoon. Ouderman. 51. Raadt. 201.
Claes Martens zoon. Ouderman. 261. Raadt. 118. 427.
 — *Otten* zoon. Ouderman. 227. 250. 302. Raadt. 270. 426.
 — *Stevens* zoon. Ouderman. 52. 163. 250. 323. 350. 399. Raadt. 118. 427.
Clarenborch (Jacob van) woont de belegeringe van Eversteyn by. 56.
 — (Jacob van) Schepen. 200. 270.
 — (Jan van) Ouderman. 3. Schepen. 42. 105. Burgermeester. 118. gebannen. 127. weer in te komen. 177. 183.
 — (Jan van) Raadt. 438. 503. Schepen. 459.
Clerck van 't Gerecht. 323.
Clove (Aernt van) Ouderman. 79. 150. Raadt. 98. 110.
 — (Gerrit van) Mededinger tot het Utrechtsche Bisdome. 281.
 — (Henrik van) Raadt. 201. 226.
 — (Jan van) Ouderman. 439. 460. 515. Raadt. 495.
 — (Wouter van) Ouderman. 195. Raadt. 321. 503.
Clinkart (Claes, Willem en Daniel) met den Raadt verzoent. 33.
Cloetinc (Daem) Ouderman. 505.
 — (Willem) Ouderman. 220. 262. 287. 400. Raadt. 235. 334. 426.
Coeninc (Johan de) Ouderman. 220. 261.
Coenraet Jacobs zoon. Ouderman. 427.
Coninc, ook *Koninc* (Godevaert,

B L A D W Y Z E R.

vaert, ook Godert die)
Raadt. 78. 162. Schepen.
200. 226. 249. 269. 301.
367. 437. 479. Borgermee-
ster. 334. 421. 458. 503.
Bevelhebber van het Krygs-
volk. 340.

— (Jan de) Schepen. 34.
50. 91. 105. 149. 194. Ouder-
man. 71.

— (Jonge Jan de) Raadt.
234. Schepen. 320. 349.
398. 426. 447. 495. 513.
Ouderman. 468.

— van *Voerde* ook *Voirde*
(Godert) Ouderman. 481.
504.

Coten (Andries van) Ouder-
man. 496.

Cuylenborch Blokhuisen voor
gezet. 340. tolvryheden be-
vestigt. 363.

— (Peter van) ge-
vangen. 332.

— (Sweder van) door
den Paus voorzien met het
Utrechtsche Bisdóm. 290.
waarom niet aangenomen.
290. 291. erkent door de
Geestelykheit. 304. 305.
over een gekomen met de
Stadt Utrecht en Amers-
foort. 306. tot 311. komt
in de Stadt, hoe ontfangen
en doet eedt. 312. zyne af-
komst. 313. oproer by zyne
inkomst ontstaan. 314. geeft
daar toe oorzaak. 316.
318. komt in den haat. 324.
uit de Stadt Utrecht geflo-
ten. 325. 326. ingedaagt
verschynt niet. 330. doet
zyne tegenstanders in den
ban. 330. tracht te ver-
geefs de Stadt Utrecht te

bemachtigen. 343. 379. zyne
euveldaden. 345. en volg.
uitgesloten uit den vrede
tusschen het Sticht, Holland
en Gelderland. 365. vestigt
zynen Zetel te Arnhem. 394.
waneer overleden. 437.

D.

Daem (Evert van den) Ou-
derman. 202. 262.

Daem Jans zoon. Ouderman.
262.

Dam (Albert van) Ouderman.
400. Raadt. 427. 467.

— (Aelbert van den) Ou-
derman. 107. 336.

— ook *Damme* (Jan van
den) Ouderman. 65. 120.
164.

Damaßsche (Andries van)
Raadt. 162. Schepen. 447.

— (Gheryd van) Sche-
pen. 2. 42. Raadt. 78. 98.
Hoofdman te velde. 40. Ou-
derman. 111. sticht oproer.
130.

— (Gheryd van) Ghe-
ryds zoon. Schepen. 2.
Raadt. 63. Borgermeester.
149. zweerd de ballingen
niet te zullen begunstigen.
172. meinedig gebannen.
173. 179.

— (Jan van) Borger-
meester. 34. Ouderman. 51.

— (Jan van) Geryts
zoon. Schepen. 70. 118.
Raadt. 92. Ouderman. 192.
gebannen. 170.

Dedel (Claes) Lamberts zoon.
Ouderman. 428.

— (Gheryt) Raadt. 106.
261. 321. Ouderman. 163.

— (Jan) Ouderman. 468.
L 1 3 496.

B L A D W Y Z E R.

- Cameraars rekeningen.* 95.
Campen leid veel in den oorlog. 263.
Canoniken die te Arnhem Capittel houden. 348.
Capittelen wanneer de Godsdienst-oeffeningen op houden. 60. 61.
 — hoe verre vry van Wyn cyns. 198. 199.
 — wanneerde Prebenden vergeven. 463. 464.
Caproen. 95.
Casteleynen op Stichts Sloten Utrechtsche borgers te moeten zyn. 81.
Cathryne veld (op het) de behaalde buit gebracht. 339.
Cirurgie wie te oeffenen. 452.
Claes Aelbrechts zoon. Ouderman. 460.
 — *Claes* zoon. Ouderman. 262.
 — *Everts* zoon, Ouderman. 196.
 — *Florens* zoon. Ouderman. 151. 202. 228. 251. 288. 323. 351.
 — *Geryts* zoon. Ouderman. 43. 64. 163. 227. 261. 322. 422. Raadt. 286.
 — *Ghisebrechts* zoon gebannen. 328.
 — *Hermans* zoon. Raadt. 34. 71. Ouderman. 93. 107. 151.
 — *Huberts* zoon. Ouderman. 3. 43.
 — *Jan Pouwelinx* zoon. Ouderman. 460.
 — *Jans* zoon. Ouderman. 271. 302. 350. 427.
 — *Marfelis* zoon. Ouderman. 51. Raadt. 201.
Claes Martens zoon. Ouderman. 261. Raadt. 118. 427.
 — *Otten* zoon. Ouderman. 227. 250. 302. Raadt. 270. 426.
 — *Stevens* zoon. Ouderman. 52. 163. 250. 323. 350. 399. Raadt. 118. 427.
Clarenborch (Jacob van) woont de belegeringe van Eversteyn by. 56.
 — (Jacob van) Schepen. 200. 270.
 — (Jan van) Ouderman. 3. Schepen. 42. 105. Borgermeester. 118. gebannen. 127. weer in te komen. 177. 183.
 — (Jan van) Raadt. 438. 503. Schepen. 459.
Clerck van 't Gerecht. 323.
Clove (Aernt van) Ouderman. 79. 150. Raadt. 98. 110.
 — (Gerrit van) Mededinger tot het Utrechtsche Bisdome. 281.
 — (Henrik van) Raadt. 201. 226.
 — (Jan van) Ouderman. 439. 460. 515. Raadt. 495.
 — (Wouter van) Ouderman. 195. Raadt. 321. 503.
Clinkart (Claes, Willem en Daniel) met den Raadt verzoent. 33.
Cloetine (Daem) Ouderman. 505.
 — (Willem) Ouderman. 220. 262. 287. 400. Raadt. 235. 334. 426.
Coeninc (Johan de) Ouderman. 220. 261.
Coenraet Jacobs zoon. Ouderman. 427.
Coninc, ook *Koninc* (Godevaert,

B L A D W Y Z E R.

vaert , ook Godert die) Raadt. 78. 162. Schepen. 200. 226. 249. 269. 301. 367. 437. 479. Burgermeester. 334. 421. 458. 503. Bevelhebber van het Krygsvolk. 340.

— (Jan de) Schepen. 34. 50. 91. 105. 149. 194. Ouderman. 71.

— (Jonge Jan de) Raadt. 234. Schepen. 320. 349. 398. 426. 447. 495. 513. Ouderman. 468.

— van *Voerde* ook *Voirde* (Godert) Ouderman. 481. 504.

Coten (Andries van) Ouderman. 496.

Cuylenborch Blokhuiizen voor gezet. 340. tolvryheden bevestigt. 363.

— (Peter van) gevangen. 332.

— (Sweder van) door den Paus voorzien met het Utrechtsche Bisdom. 290. waarom niet aangenomen. 290. 291. erkent door de Geestelykheit. 304. 305. over een gekomen met de Stadt Utrecht en Amersfoort. 306. tot 311. komt in de Stadt, hoe ontfangen en doet eedt. 312. zyne afkomst. 313. oproer by zyne inkomst ontstaan. 314. geeft daar toe oorzaak. 316. 318. komt in den haat. 324. uit de Stadt Utrecht gesloten. 325. 326. ingedaagt verschynt niet. 330. doet zyne tegenstanders in den ban. 330. tracht te vergeefs de Stadt Utrecht te

bemachtigen. 343. 379. zyne euvel daden. 345. en volg. uitgesloten uit den vrede tusschen het Sticht, Holland en Gelderland. 365. vestigt zynen Zetel te Arnhem. 394. waneer overleden. 437.

D.

Daem (Evert van den) Ouderman. 202. 262.

Daem Jans zoon. Ouderman. 262.

Dam (Albert van) Ouderman. 400. Raadt. 427. 467.

— (Aelbert van den) Ouderman. 107. 336.

— ook *Damme* (Jan van den) Ouderman. 65. 120. 164.

Damassche (Andries van) Raadt. 162. Schepen. 447.

— (Gheryd van) Schepen. 2. 42. Raadt. 78. 98. Hoofdman te velde. 40. Ouderman. 111. sticht oproer. 130.

— (Gheryd van) Gheryds zoon. Schepen. 2. Raadt. 63. Burgermeester. 149. zweerd de ballingen niet te zullen begunstigen. 172. meineedig gebannen. 173. 179.

— (Jan van) Burgermeester. 34. Ouderman. 51.

— (Jan van) Geryts zoon. Schepen. 70. 118. Raadt. 92. Ouderman. 192. gebannen. 170.

Dedel (Claes) Lamberts zoon. Ouderman. 428.

— (Gheryt) Raadt. 106. 261. 321. Ouderman. 163.

— (Jan) Ouderman. 468.

B L A D W Y Z E R.

496. 515.
Dedel (Tideman) Ouderman. 150. 335. 369. 400. 449. 460. 505.
 — (Jonge Tyman) Ouderman. 468. 481. Raadt. 504.
Dekenen in Holland (Ordre op de) beraamd. 450.
Deputaten te kiezen. 101.
Dertiende dag waarom genoemd. 112.
Diemer Zeedyk hoe te beheeren. 273. 521.
Diepbolt (Rudolph van) vraagt het Utrechtsche Bisdrom. 281. verkooren tot Bisschop. 284. van den Paus verworpen. 288. voor Postulaat, Voogt en Momber des Gesichts aangenomen. 289. in den ban gebracht door Sweder van Cuylenborch. 319. komt te Utrecht. 326. tot Ruwaert verklaart. 329. 336. vergeeft die hem misdaan hebben. 331. neemt Amersfoort in. 332. zyne uittochten tegen de Hollanders en Gelderschen. 341. en volgende. in den ban gedaan door Paus Marten. 423. herstelt door Paus Eugenius. 435. 436. word ingewyt en komt te Utrecht. 443. bevesticht Stadts Privilegien. 444. beraamt ordre op de Proviforen en Dekenen in Holland. 450. belooft de kosten te Romem tegens Walraven van Meurs te voldoen. 473. in Holland, Zeeland en Vriesland als Bisschop erkent. 521.
Dirc Aernts zoon. Ouderman. 227. 261. 287. 322. uit den Raadt gezet. 328.
Dirc Dircs zoon, Ouderman. 36. 52. 69.
 — Ghisebrechts zoon. Ouderman. 235. 302. 369. 448. 481. 504.
 — Godevaerts zoon. Ouderman. 3.
 — Jans zoon. Ouderman. 43. 64. 79.
 — Jans zoon die Lyndrayer. Ouderman. 64.
 — Tymans zoon. Ouderman. 504.
 — Willams zoon. Raadt. 2. 64. Ouderman. 44.
 — Willem Henricx zoons zoon. Ouderman. 235. 302. 369. 448. 481. 504.
Doem (Evert van den) Raadt. 226.
 — (Jan van den) Raadt. 34.
Dole (Abraham) slicht een klooster. 117.
Domcapittel hoe haare timmeringe bezorgt. 164. of de aanstelling heeft van eenen Official, gedurende het ledig staan des Stoels. 280. verschil met de andere Cappittelen. 305.
Domskerk leent haare klok aan de Stadt. 69. de Moederkerk. 394.
Doodslagen hoe gestraft. 121. 122. hoe bezoent. 372. en vervolgens.
Doorn verbrand. 257.
Dorschen (Tyman van) Ouderman. 4. 44. 100. 112. 196. 236. 262. 287. Raadt. 64. 219. Overste Ouderman. 151. Borgermeester. 321. gebannen. 327. geld op zyn lyf gezet. 370.

Dor,

B L A D W Y Z E R.

- Dorſchen* (Willem van) Ouderman. 303. gebannen. 327. geld op zyn lyfgezet. 370. onthoof. 497.
- Drakenborch* (Jan van) woond de belegeringe van Everſtein by. 56.
- (Jan van) Schepen. 447. 479. 513.
- (Vrederic van) Schepen. 33. 50. 70. 90. 110. 149. 194. 218. 234. 260. 285. 349. Hoofdman te velde. 39. Ouderman. 370.
- (Vrederic van) de jonge, Schepen. 161. 301. 334. 398. 421. 437. 458. 503.
- Drentſ Landrecht*. 117.
- Droemt* geplondert. 342.
- Droom*, ook *Droem* (Jan) Ouderman. 100. 112. 220. Raadt. 149.
- (Tyman) Ouderman. 36. 65. 79.
- Duurſtede* ope Slot des Geſichts. 82.
- Dwingeland* (Gysbert) ter doot gebracht. 59.
- Dyell* (Bertelmeus van) Ouderman. 515.
- E.**
- Eck* geplondert. 342.
- Ede* verbrand. 257.
- Eduwart* Hertog van Gelre doet uitspraak over de geſchillen tuſſchen Hertog Aelbert, het Sticht en de Stadt Utrecht. 17. 18. 19.
- Eem* (aan de) een Blokhuis gemaakt. 256.
- (Henric van der) Ouderman. 111. 163.
- (Huis ter) waar geſtaan, afgebroken en verbrant. 81.
- Eemneſſe* (Jacob van) Ouderman. 35.
- Eerſt* Jans zoon. Ouderman. 336. Raadt. 399. 427. 448. 467. 495. 514.
- Egbert* Huberts zoon. Raadt. 64.
- Jacobs zoon. Schepen. 34. 260. Raadt. 50. 71. 91. 195. Ouderman. 160. 220. 235. 322.
- Egmont* (Jan en Willem van) veroordeelt lyfen goet verbeurt te hebben. 204. gehoorzamen niet aan dat vonnis. 205.
- (Jan van) gevangen. 214.
- Elburg* klaagt over ſchade door de Stichtſche aangedaan. 512.
- Elgber* (Claes) Raadt. 98. 110. Ouderman. 150.
- Elsweert* (Claes uten) Raadt. 426.
- (Roelof uten, ook van) Raadt. 42. 226. 438. 459. Ouderman. 202. 251. 271. 302. 335. 369. 422. 481. 504.
- Emeneſſe* (Jacob van) Ouderman. 64. 79.
- Emmeneſſe* oneenig met den Biſſchop. 498.
- Endoven* (Henric van) Raadt. 2. 63. 78. 98. 149. 195. 219. 286. 321. Ouderman. 44. 111. gebannen. 344.
- (Marten van) Raadt. 270. 301.
- Engbert* Aernts zoon Ouderman. 460.
- Erfbuiſmeesters* inſtructie. 474.
- Erler* ſlot verbrand. 257.

B L A D W Y Z E R.

Ermen verbrand. 257.

G.

Eugenius de vierde Paus heelt de scheuringe in de Utrechtſche kerk. 435. 446. afgezet door de Kerkvergaderinge te Bazel. 454. keurt goet het verdrag tufſchen den Prooſt en het Capittel van S. Pieter. 482.

Everſtein belegert, verovert en afgebroken. 55.

Evert Claas zoon. Raadt. 368. Ouderman. 423. 461.

— *Elyas* zoon. Ouderman. 505.

— *Everts* zoon. Ouderman. 496.

— *Geryts* zoon. Ouderman. 369. 423.

Ewich (Jan van) Ouderman. 460. 496.

Ewout Willems zoon. Ouderman. 271. 322. 399. 427.

F.

Felix de vyfde Paus wie geweest is. 453.

Floer (Ghefe) gebannen. 329.

Foek (Geryt) Raadt. 438. 459. 480.

Foeyte, ook *Foyt* (Gheryt) Raadt. 421.

— (Jan) Ouderman. 261. 369. 422. 496. Raadt. 334.

— (Peter) Raadt. 2. 42. 78. 98. 110. 219. 235.

270. Ouderman. 64. 150. 195. 302. 350. 399.

— (Volprecht) Raadt. 92. 105. 118. 200. 227. 321.

Ouderman. 163. 227. Schepen. 249.

Frenck (Gheryd) Ouderman. 442.

Gaesbeek (Jacob van) bekomt de goederen van den Heer van Abcoude. 87. 88. zyn verſchil met den Prooſt van S. Peter. 103. leenman van den Biſſchop. 116.

— (Jan van) vyand des Biſſchops en van Utrecht en Amersfoort. 241.

Galencoop (Jonge Ghifebrecht) Ouderman. 43. 64. 78. 99.

195. Raadt. 110. 149. 226.

Galle (Herman) Raadt. 194.

Gaſtbuis in den Oudelle niet uit te breiden. 73.

Gaſtbuizen niet te timmeren zonder oorlof van den Raadt. 324.

Geel (Tideman) gebannen. 329.

Geestelyke gebouwen niet te ſtellen. 72.

Geestelyke rechter wanneer over wereldſche te zeggen hadde. 102. 123.

Geestelyken niet te timmeren zonder kenniſſe van den Raadt. 324.

— (Aan) geene goederen te verkopen, of in aalmoes te geven. 73.

Gelderſche geſlagen. 342.

Gellincbem (Gelys van) Ouderman. 369. 449. 468.

Gelre (Henric van) Ouderman. 335. 422.

Gelds waarde en loop jaarlyks bepaalt. 41.

Geleyde hoe en aan wie geven. 152. 153.

Gemereren (Herman van) Ouder-

der.

B L A D W Y Z E R.

- derman. 92.
Generaal Capittel. 491.
Gerit Stevens zoon onthalt. 470.
Gerverskop te onderhouden de brug over Byleveld. 492.
Geryt, ook *Gberyt* Aelbrechts zoon. Ouderman. 92. 106. 221. 250. 369. 422. 449. Raadt. 162.
 — *Aernts* zoon. Ouderman. 422.
 — *Bearnts* zoon. Ouderman. 195. 235. 261. 322. 350. 438. 468. 504.
 — *Daems* zoon. Ouderman. 201.
 — *Geryts Boudens* zoons zoon. Ouderman. 351.
 — *Jans* zoon. Ouderman. 262. 400. 428.
 — *Jan Wessels* zoon. Ouderman. 399.
 — *Jan Wessels* zoons zoon. Ouderman. 449. 496.
 — *Loefs* zoon gebannen. 179.
 — *Matthys* zoon. Raadt. 448. Ouderman. 497. 516.
 — *Roedericx* de Stadt verboden. 329.
 — *Stevens* zoon. Ouderman. 271. 496.
 — *Willems* zoon. Ouderman. 449. 468. 496.
Gevangenen voor losgelt vrygelaten. 40. 214. op wat prys gestelt. 41. 240.
Geyn (Het) verbrand. 31.
Gbeel (Jan) Ouderman. 36. Raadt. 51. 71. 91. 106. 119.
Gbeer (Willem van der) woond de belegeringe van Everstein by. 56.
Gbeerlof Martens zoon Ouderman. 65. 202. 227.
Gbent, ook *Gent* (Henric van) Ouderman. 36. 72. Raadt. 448. 467.
 — (Henrick van) Ouderman. 400. 428. 449. Raadt. 495. 514.
 — (Willem van) Raadt. 106. 226. Ouderman. 120. 163. 202. 336. 461. 505. Schepen. 249. 311. 367. 437. 479.
Gbifebrecht Claes zoon. Raadt. 234. Ouderman. 261. 287. 322. 350. 399. 427. 468.
 — *Dircs* zoon. Ouderman. 99. 119. 163. 196. 227. 271. 287.
 — *Jans* zoon. Ouderman. 72. 92. 107. 120. 163. 202. 227. 322.
 — *Louwerens* zoon. Ouderman. 351. 428. Raadt. 399.
 — *Michiels* zoon. Ouderman. 196.
 — *Stevens* zoon. Ouderman. 227. 261.
 — *Uden* zoon. Ouderman. 250.
Gbifelmaer (Willam) Ouderman. 93.
Gilden niet in te loten te gaan, die met Stadts wimpel niet mede gegaan waren. 33. hoe te velde trokken. 38. 39.
Glazemaker (Bertholomeus) Raadt. 51. 78. 99.
Godewaert (ook *Godert*) Egberts zoon. Ouderman. 400. Raadt. 459. 480.
 — *Jans* zoon. Ouderman. 322. uit den Raadt ge-

B L A D W Y Z E R.

- zet. 328.
- Godevaert** Vrancken zoon. Ouderman. 35. 71. 106. 119. 235. Raadt. 50. 162.
- Goes** (Geryt) Ouderman. 496. 515.
- Gornichem** belegert. 31. aan den Hertog van Gelre overgegeven. 104. Holland ingelyft. 116. ingenomen door Willem van Arkel. 207. door Jacoba van Beyeren, en frydt aldaar voorgevalen. 208.
- Goude** (Ter) verkrygt de Heerlykheit van Stein. 502.
- Goudenberch** (Jan Valc van) Ouderman. 3.
- (Valc van) Ouderman. 79. 100. Raadt. 110. 149.
- Goutslager** (Dirc) Ouderman. 196. 221. 288.
- Goyer** (Dirk de) Henrix zoon. Ouderman. 350.
- (Dirk de) Willems zoon. Ouderman. 349. Raadt. 426.
- (Huge de) Raadt. 91. 105. 200. 226. 249. 270. 349. 398. 426. 467.
- Gracht** binnen Utrecht gegraven. 521.
- Grawaert** ook **Grawert** (Beernt) Schepen. 320. Ouderman. 439. 482. Raadt. 459.
- (Dirc) Ouderman. 107. 221. gebannen. 128. Raadt. 235. Schepen. 260. 320. Schout en Borgermeester. 285. Hoofdman. 332. Borgermeester. 349.
- (Dirc) Hugens zoon. Ouderman. 315.
- (Herman) Ouderman. 51. 106. 262. 286. 399.
- Raadt. 70. 91. 204. 260. 321. 349. 430. gebannen. 128.
- Grawaert** (Hughe) Raadt. 34. 149. 219. 270. 301. Ouderman. 111.
- (Jan) Raadt. 368. 448. Ouderman. 425. 468.
- (Johan) Hugens zoon. Ouderman. 422. Raadt. 495.
- (Jan) Wouters zoon. Ouderman. 449. Raadt. 495. 514.
- (Peter) gebannen. 128. Raadt. 250. 302. Ouderman. 272. Schepen. 480.
- (Wouter) Ouderman. 4. 44. 100. 228. Raadt. 64. woond de beleegeringe van Everstein by. 56. Borgermeester. 78. Overste Ouderman. 120. gebannen. 127.
- (Wouter) gevolmachtigt van Sweder van Cuilenborch, neemt bezitting van het Bisdom. 304. 305.
- Groenenberch** ook **Gruenenberch** (Claes van) Ouderman. 261. 286. 322. 350. 467. 496. 514. Raadt. 398. 426.
- (Egbert van) Ouderman. 35. 92. 235. 302. 335. 438. Raadt. 50. 71. 105. 118. 162. 200. 368. Schepen. 422.
- (Huge van) Raadt. 495. 514.
- Groenewoude**, ook **Gruenewoude** (Eerst van) Jans zoon, Borgermeester. 349. Raadt. 348. 426.
- (Jan van) Schepen. 50. 70. 90. 105. 118. uit

B L A D W Y Z E R.

H.

- uit den Raadt gezet en gebannen. 128. twee jaren uit de Stadt te blyven. 182. Raadt. 334. 438.
- Groenewoude* (Lubbert van) Ouderman. 515.
- Groningen* wederom aan het Bisdom gebracht. 57. 58. 59. ——— aangenomen voor de zesde hoofdstadt des Gestichts. 230.
- Grootenveld* (Jan, Dirk, Wouter en Steven van) onthalt. 470.
- Grote* (Lambert) Ouderman. 3.
- Gruenevelt* (Philips van) Ouderman. 480. 504.
- Gruter* (Evert die) gebannen. 344. ——— (Ghisebrecht de) Raadt. 368. 421. 438. 459. 480. ——— (Heyne de) Ouderman. 236. ——— (Jan de) Ouderman. 164. ——— (Willem de) Ouderman. 303.
- Gulik* gekomen aan den Hertog van Berge. 340.
- Gunter* (Arnt) Ouderman. 460. 481. ——— (Dirc) Schepen. 33.
- Guyterwyk* (Everwyn van) ontrouwen en gestraft. 217. 218.
- Gysbert*, ook *Ghisebert* Claes zoon. Ouderman. 496. 515. ——— Gerytszoon. Ouderman. 35. ——— Godevaerts zoon. Ouderman. 515. ——— Jans zoon. Ouderman. 36. 52. 449. 468. ——— Loefs zoon, gebannen. 179. ——— Lourens zoon. Raadt. 321. Ouderman. 449. 468. 515.
- Hack* (Arent) van Outheden, Ridder. 32.
- Haec*, ook *Haeck* (Henric) Raadt. 99. 110. 150. ——— (Jonge Jacob) Ouderman. 3. 64. 99. 111. 150. Raadt. 78. 219. 234. ——— (Johan) gebannen. 328. geld op zynlyf gezet. 371. ——— (Melys) gebannen. 328.
- Haen* (Gheryt de) Raadt. 34. 286. 350. 448. 467. Ouderman. 52. 72. 92. 107. 120. 196. 220. 236. 400. 449. 496. 515. uit den Raadt gezet. 128. ——— (Jonge Jan de) Schepen. 285. ——— (Tyman de) Ouderman. 36.
- Haerlem* (Claes van) Ouderman. 65. 107.
- Haese* ook *Hafe* (Henric de) Ouderman. 303. 428. 449. 469. Raadt. 334. 399. 514. ——— (Willam die) Ouderman. 423. 439. 461.
- Haesse* (Evert) Ouderman. 163.
- Hagestein* belegert en afgebroken. 55. aan het Bisdom gebracht. 69.
- Hamelenberg* (Johan van) Raadt. 334. 368. 421. 459. 480. Ouderman. 439. 504.
- Hamerstein* (Aelbert van) Ouderman. 262. Schepen. 320. ——— (Louwerens van) Raadt. 2. 42. 70. Schepen. 91. 105. 118. 226. uit den Raadt gezet en gebannen. 128. twee jaar uit de Stadt te blyven. 183. ——— (Tideman van) Raadt.

B L A D W Y Z E R.

- Raadt. 110. 195. 301. O-
verfte Ouderman. 151. Ou-
derman. 271. 423. 449.
- Hamme* (Willem van) ont-
half. 470.
- Harnaffen* wie in te mogen
verfchynen. 164.
- Haffelt* voorrechten verleend.
272.
- Hattem* door de Stichtfchen
benadeelt. 512.
- Haver* van S. Jan. 355. tot
363.
- Hazaert*, ook *Hazert* (Dirc)
Ouderman. 107. Raadt. 162.
448. 503.
- (Henric) Ouderman.
220. 235. 286. 322. 427.
467. 496. 514. Raadt. 260.
350. 398.
- (Loeff) Ouderman.
227. 302. 438. Raadt. 334.
368. 421. 459.
- (Peter) Ouderman.
43. 79. 99. Raadt. 60.
- (Tyman) Raadt. 2.
Ouderman. 120. 164.
- Haze* (Willam de) Ouder-
man. 4. 80. 120. Raadt. 162.
- Heemfchede* (Claes van) ge-
bannen. 328.
- Heemfchede* (Claes van) Ou-
derman. 287. Raadt. 321.
geld op zyn lyf gezet. 370.
- (Sander van) Ou-
derman. 482. 505.
- Heer* (Dirc) Raadt. 34. 63.
Ouderman. 79. 106. 481.
- (Ghifebrecht) Ouder-
man. 271. 300. 439. Raadt.
321.
- Heerkyn* (Jan) Raadt. 448.
- Heerman* (Jan) Ouderman.
460.
- Heeswyck* (Jan van) Ouder-
man. 163.
- Henric* Claes Venckuns zoons
zoon. Ouderman. 35.
- Henriks zoon. Sche-
pen. 421.
- Jacobs zoon. Ouder-
man. 51. 106. 302. 335. 351.
422. 439. 481. Raadt. 91.
226. 249. 270. 301. 368.
503. gebannen. 318.
- Jacob Dirck zoons
zoon. Ouderman. 399. 439.
460. 496. 515. Raadt. 448.
- Jacob Vrederix zoons
zoon. Ouderman. 119. 201.
in vyftien jaren in de Raadt
niet te komen. 129.
- Jans zoon. Ouderman.
42. 220. 287. 322. 460.
Raadt. 250.
- Jan Claes zoon. Ouder-
man. 439. 468. 497.
- Jan Elias zoons zoon.
Ouderman. 236. 261. 369.
- Pouwels zoon van Vre-
delant. Ouderman. 3. 43.
64. 79. 99. Raadt. 34. 51.
71. 91. 106. 119. 195. 219.
235. 261.
- Timans zoon. Ouder-
man. 72. 112. 221.
- Vrederick zoon. Ou-
derman. 36. Raadt. 51. 71.
91.
- Henricus Pauli* Secretaris van
den Raadt. 35. gebannen.
318.
- Hensbeec* (Gheryt van) Ou-
derman. 93. 120. 201. 322.
423. Raadt. 286. 350. 438.
495.
- Hensberck* (Dirc van) geban-
nen. 329.
- Herboert*, ook *Herboirt* (Ja-
cob) Ouderman. 3. 79. 111.
Raadt,

B L A D W Y Z E R.

- Raadt. 42. 98. 249. gebannen. 179.
- Herboert* (Jan) Raadt. 70. Ouderman. 92. 106.
- (Willam) Ouderman. 92.
- Herdenbroek* (Eerst van) Schepen. 200. 249. 270. 466. 494. 513. Raadt. 226.
- (Ghisebrecht en Ernst van) geboore borgers. 65.
- Herman* Claes Brants zoon. Ouderman. 302. 335. 422. 439. 460.
- Claes Vrans zoon. Raadt. 480. Ouderman. 504.
- Wessels zoon. Ouderman. 36. 52. 72. 120. 202. Raadt. 91. 106. 162. 226. 250. 270. 301.
- Wouters zoon. Ouderman. 3.
- Heusden* geplondert. 342.
- Hey* (Berent) gebannen. 329.
- Heynken* Bode van Amsterdam onthooft. 247.
- Heze* (Willem van) gelt op zyn lyf gezet. 53.
- Hierusalem's* Vrouweklooster gesticht. 231. afgebrant. 423.
- Hilbrant* Dircx zoon. Ouderman. 467.
- Hinderdamsche* sluys geleyt. 491.
- Hoeklem* (Jan) tot Stadts Heelmeester aangestelt. 74.
- Hoerbuizen* toegestaan. 36.
- Hoet* (Aernt) Ouderman. 202. 236. 369. 423. 439. 461. Raadt. 261. 334. 480. 503. gebannen. 318.
- Holl* (Dirk) Ouderman. 485.
- (Willem) Raadt. 467.
- Hollant* (Jacob van) uit zyne ballingschap ontflagen. 177. 183. Raadt. 201. Ouderman. 236.
- (Jan van) Ouderman. 52. 72. 196. in vyftien jaren in den Raadt niet te komen. 129.
- Holle* (Henrik) gebannen. 129.
- Homans* der Schutten jaarlyks rekening te doen. 49.
- Honbout* (Jacob) Raadt. 34. 51. Ouderman. 72.
- (Jan) Schepen. 1. 63. 77. 109. 161. 200. 225. 249. 269. Borgermeester. 42. 99. kwytt gefcholden 't geen hy Hertog Willem fchuldig was. 195.
- Homoet* (Henrik van) Ridder gevangen. 259.
- Hondertmerck* (Jacob) Coadjutor. 280.
- Hoofdman*nen der vier viendeelen. 522.
- Horft* (Ghisebrecht van der) Raadt. 226. 368. 421.
- (Ter) Stichts slot door wie gebouwt en vernield. 80.
- Houberch* (Henrik) Officiaal. 280.
- Houdaen* (Dirc van) Schepen. 91. 105. 118. 194. 234. 285. 398. 447. 494. Borgermeester. 219. 260. 426. 466. 513. gebannen. 318. Raadt. 321. 356.
- (Zweder van) Schepen. 2. 50. 70. Borgermeester. 91.
- Hout* (Thomas) Ouderman. 261.
- Houten* verbrand. 257.
- Hubert* Daniels zoon. Ouderman.

B L A D W Y Z E R.

- man. 36. 52. 72. 107. 220.
 236. 287. 400. Raadt. 91.
 118. 195. 261. 321. 427.
Hubert Egberts zoon. Raadt.
 34. 70. 105. Ouderman. 51.
 Overste Ouderman. 93.
 — (Peter) Daniels zoon.
 Ouderman. 251. 351. 423.
 — (Peter) Huberts zoons
 zoon. Ouderman. 428.
Huge (Aernt) Raadt. 71. 99.
 119. 162.
 — Bertelmeus zoon. Ou-
 derman. 515.
 — Lubberts zoon. Ouder-
 man. 448.
Huisgelt uitgeschreven. 39.
Huizen en Hoffleden. 228.
 — met harde daken te
 dekken. 30. 75.
- I.
- Jaar* wanneer begonnen. 53.
 54.
Jaarmarkten hoe veel en hoe
 gehouden. 292. tot 296.
Jacbt hoe verboden. 267. 425.
Jacob Beren zoon. Ouderman.
 51. 71. 92.
 — Dircks zoon. Ouderman.
 271. 322. 351. 369. 400.
 428. 468. 497. 515.
 — Egberts zoon. Ouder-
 derman. 3. 43. 64. 79. 99.
 119. 163. 201. 227. 250.
 271. 302.
 — Gheryts zoon. Ouder-
 man. 71. 92. 106. 119. 163.
 287. 422. Raadt. 219. 260.
 334.
 — Hubert Egbrechtszoons
 zoon. Ouderman. 195.
 — Martens zoon. Ouder-
 man. 438. Raadt. 480. 503.
- Jacob Mathys zoon onthalt.*
 247.
 — Peters zoon. Ouderman.
 439. 505.
 — Tymans zoon. Raadt.
 448. 467. 495. 514.
 — Vrederiks zoon. Raadt.
 2. 63. 149. 194. 219. 286.
 321. Ouderman. 47. 79. 99.
 111. 234. 261. 350. 368.
 Overste Ouderman. 80.
 112. 399.
 — Wouters zoon. Ouder-
 man. 422.
Jacoba van Beyerens Gravinne
 van Holland &c. 204. neemt
 Gornichem in. 207. 208.
 erkent de hulpe door U-
 trecht en Amersfoort ge-
 daan. 228. en volgende.
 zent volk tegen de Gelder-
 schen. 332.
Jagber (Reynerus) gebannen.
 318.
Jan van Beyerens maakt vre-
 de tusschen Holland en den
 Heer van Arkel. 32. han-
 delt trouwloos met Jacoba
 van Beyerens. 209. haat de
 Utrechters. 231. hoort
 hunne klachten niet. 232.
 233. 237. neemt Leyden in.
 238. 239. bevredigt met het
 Sticht. 263. 264. 265. be-
 vestigt Amersfoorts tolvy-
 heit. 266.
 — Aelberts zoon. Raadt.
 438.
 — Claas zoon. Ouderman.
 44. 111. 150. 516.
 — Dirks zoon Ouderman.
 111. 195. 271.
 — Egberts zoon. Ouder-
 man. 163.
 — Ewout Ghisebrechts
 zoon.

B L A D W Y Z E R

- zoon. Ouderman. 302.
- J**an Geryts zoon. Raadt. 201.
261. 350. Ouderman. 322.
400.
- Gheryd Gepels zoon.
Raadt. 2. 42. 78. 91. Ouderman. 72. 107. 120. 163.
227. 287.
- Ghiseberts zoon. Raadt.
2. 110. 350. Ouderman. 36.
65. 72. 150. 236.
- Ghisebrecht Andries
zoon. Ouderman. 439.
- Gysberts zoon. Ouderman. 468. 496.
- Jacob Egberts zoon.
zoon. Schepen. 110. 149.
Ouderman. 287.
- Jacobs zoon. Ouderman.
449. Raadt. 467.
- Jan Reyniers zoon.
zoon. Ouderman. 422.
- Jans zoon. Ouderman.
515.
- Lamberts zoon. Ouderman. 448.
- Lourens zoon. Ouderman. 3. 43. 79. 106.
- Mathys zoon. Ouderman. 93. 107. 202. 400.
Raadt. 270. 438. 459. 480.
- Meeus zoon. Ouderman.
272.
- Meynerts zoon. Ouderman. 236. 323.
- Peters zoon. Ouderman.
468.
- Reyners zoon. Ouderman. 72.
- Tullen zoon. Raadt. 368.
- Vrancken zoon. Ouderman. 44. 65. 163. Raadt. 78. 105. 118. 234. 350.
- Wessels zoon. Ouderman. 71. 92. 119. 196. 227.
250.
- J**an Wilgers zoon onthalt.
41.
- J**ans Kerkhof ontwyt. 59.
- J**ingen geplondert. 342.
- I**nterdikt waar in van den ban
verschilt. 344.
- J**oban Bisschop van Makon
afgezant des Paus, en zyne
verrichtingen. 435.
- J**oban Dirks zoon, en **J**oban
Gysberts zoon, onthalt.
470.
- J**ongbe (Dirc de) Ouderman.
52. Raadt. 448. 514.
- (Henric de) Ouderman. 3.
- (Lubbert de) Ouderman. 335. Raadt. 398.
- J**orden Wouters zoon. Raadt.
268. 421.
- J**uffrouw trouwende tegens
den wil harer voogden hoe
gestraft. 66.
- J**utfaes (Jacob van) Raadt.
42. 63.
- (Jan van) Raadt. 301.
334. 448. Schepen. 368.
495. Ouderman. 515.
- J**utfaes (Te) een tweede
Priester aangestelt. 73.

K.

- K**alle (Peter) Ouderman.
202. Raadt. 301.
- K**artbuiser Klooster begifticht.
45. gaat een Broederschap
aan met de kerk van S. Jan.
218.
- K**asteelen te bouwen belet,
en waarom. 83.
- K**at voor de Eem gelegd. 338.
- K**atryne poort een gevangens-
huis. 410.
- K**ersberch (Gheryt Vroen van)
Raadt.

B L A D W Y Z E R.

- Raadt. 368. 405. Schepen.
 421. 459.
Kestelen geplondert. 342.
Ketelaer ook *Keteler* (Claes)
 Raadt. 2. 63. 78. 98. 110.
 149. Ouderman. 43.
 — (Jan) Raadt. 286.
 350. 399.
Keurmeesteren plicht en eedt.
 109.
Keye (Jan) Ouderman. 111.
 uit den Raadt gezet. 128.
Keyser (Geryt de) Raadt. 201.
 301. 459. Ouderman. 228.
 251. 271. 336. 369. 439.
 481. 505.
 — (Ghifbrecht de) Ouderman.
 111. uit den Raadt gezet. 128.
 — (Henric de) Ouderman.
 220.
 — (Johan de) Ouderman.
 251. 272.
 — (Peter Jans zoons zoon)
 Ouderman. 52. 79.
Knapen wie. 493.
Knoep (Henric) Ouderman.
 448. 504.
Knwt (Jan) Raadt. 34. 63. 78.
 98. 110. 149.
Knyf (Gheryt) Ouderman.
 258. 335. 369. Raadt. 270.
 301. 421. 459. 480. 503.
 — (Jan) Ouderman. 35.
 64. 78. 111. 195. 235. 261.
 350. 399. 427. 448. 467.
 496. Raadt. 98. 219. 286.
 gebannen. 128. weer in te
 komen. 177. 183. Schepen.
 320.
 — (Jonge Jan) Ouderman.
 438. 514.
Koning, ziet *Coning*.
Koorn hoe te verkopen. 85.
vry in te brengen. 154.
- duurte hoe te voorkomen.
 257. 258. hoe te maalen. 431.
Kraen (Ghifbrecht de) Raadt.
 51. 70.
 — (Roelof de) Ouderman.
 3. 52. 322. Raadt. 78. 99.
 149. uit den Raadt gezet.
 328.
Krauwel (Gerit) onthooft.
 470.
Kreyenbroec (Peter van) Raadt.
 249. 270. 301.
Kriskenbeec (Willem van) Ouderman.
 515.
Kusboek (Florens van) Veldoverfte
 van den Bisschop. 245.
Kye (Willem van) Ouderman.
 72.
Kyfbboek (Floris van) door
 Vrouw Jacoba naar Utrecht
 gezonden. 343.
- L.
- Lambert* Biertapper onthooft. 343.
 — Claas zoon. Raadt.
 219.
 — Elias zoons zoon. Ouderman. 236.
 — Jans zoon. gerabraakt. 343.
 — Joris zoon gerabraakt. 343.
 — Meynsen zoon. Ouderman. 370. 423. 439. 461.
 482.
 — Peter Jans zoon zoon. Ouderman. 3. 64. 92. 106.
 119. 250. 301. Raadt. 42.
 Schepen. 161. gebannen.
 328. geld op zyn lyf gezet.
 370.
Lange (Jan de) Ouderman. 514.
Lange-

B L A D W Y Z E R.

- Langerak* (Jan van) verzocht eene buitengewone rechtspleging by te wonen. 470.
- Langevliet* uit te wateren in het Waterfchap van de A. 300.
- Langhe* (Tyman de) Raadt. 34. 111. 149. Ouderman. 99.
- Lanteerne* ieder voor zyne deur te hangen. 246.
- Lantrecht*. 127.
- Lantscroon* of *Lantscrone* (Adriaan van) Schepen. 226. 260. 285. 334. 367. 421. 437. 459. 479. 503.
- (Braem van) Raadt. 110. Item in zynen Gilde benomen. 155. Ouderman. 195. 235. Schepen. 219. 285. 320. 349. 398. 426. Borgermeester. 260.
- (Jan van) Schepen. 2. 42. 63. 77. 98. Hoofdman te velde. 39. woond de belegering van Everstein by. 56. Item in zynen Gilde benomen. 155.
- (Roertart van) Schepen. 447. 466. 495. 513.
- Lauwenrecht* afgebrand. 423.
- Lede* (de Heerlykheit van) aan het Sticht gebracht. 69.
- Ledebuur* (Henrik) Veld-overfte van den Biffchop. 245. 340.
- Lekkendyks* rekeningen. 153. waden te stoppen. 272. beneden dams Schouw-brief. 453.
- Lewe* (Godevaert die) Raadt. 63.
- Lewenbercb* (Herman van) Schepen. 466. 495.
- Leyden* belegert en ingenomen. 238. 239.
- Leyen* (met) de huizen te deken. 30.
- Libel* en *Libelmeefters*. 296. 297.
- Lichte* gezellen. 244.
- wyven waar te wonen. 37.
- Lichtenap* (Gofwin) Raadt. 34. 50.
- (Gysbert) Ouderman. 460. 504. Raadt. 480.
- (Henrik) Ouderman. 35. 64. 99. 297. Raadt. 78. 149.
- Lichtenbercb* (Alfer van) Raadt. 105. 194. Ouderman. 119. Item in zynen Gilde benomen. 155. Schepen. 194.
- (Braam van) Item in zynen Gilde benomen. 155. Ouderman. 368. 438. 460. 480. 504.
- (Jacob van) Raadt. 50. 70. 220. Ouderman. 92. 106. 202.
- (Jacob van) Prooft van St. Pieter de Stadt ontzeit. 128. een jaar uit te blyven. 183. Vicarius generalis. 280. 283. mishandelt van het oproerig volk. 319. verzoent met de Stadt. 477. vergelykt zich met het Capittel van S. Pieter. 479. 482.
- (Jan van) Ouderman. 35. 71. Borgermeester. 50. 90. 118. 269. 333. gebannen. 127. Schepen. 200. 285. 300. 420.
- (Jan van) Beernts zoon. Raadt. 105. uit den Raadt gezet. 128. gebannen. 129. weer in te komen. 177. 183. Schepen.

B L A D W Y Z E R.

219. *Borgermeester*. 225.
Lichtenbercb (Jan van) de jon-
 ge, Schepen. 234. 249. 260.
 513. gebannen. 318. Ouder-
 man. 428. *Borgermee-*
ster. 495.
 ————— (Jan van) *Proeys*
zoon. *Borgermeester*. 480.
 ————— van *Lantscroon*
 (Johan van) Schepen. 447.
Linden uitgeplondert. 342.
Linscboten (Herberen van) Ouder-
 man. 71. 99. 111. 150.
 220. 235.
Lit, ook *Litte* (Henric van)
 Ouderman. 35. 51. 92. 111.
 150. 195. 227.
Lochorst (Gysbert van) geban-
 nen. 179.
 ————— (Herman van) *Dom-*
deken, slicht oproer. 130.
 gebannen. 170. mishandelt.
 346. verschil met het *Ca-*
pittel. 433.
 ————— (Jacob van) *Sche-*
pen. 42. 63. Ouderman. 78.
 99. 111. gebannen. 170. 179.
 waar zich onthouden heeft.
 206.
 ————— (Jan van) woond de
 belegering van *Everstein*
 by. 56.
Loef Hendriks *zoon* geban-
 nen. 329.
Loendersloot open slot des *Ge-*
slichts. 82.
 ————— (Henric van)
*Raad*t. 226. 250. 270. 368.
 421. 438. 459. 480. Ouder-
 man. 335. 504.
 ————— (Huge van) be-
 houd zyn *borgerschap* op
Loendersloot woonende.
 66.
 ————— (Isabelle van)
- trouwt* tegens den zyn harer
Voogden. 66. 67.
Loeuderfloot (*Splinter* van)
 verzoent met den *Bisschop*.
 67.
Loenen (Claes van) Schepen.
 1. 78. 98. 110. 149. 194.
 260. *Raad*t. 70.
 ————— (Claes van) Ouder-
 man. 287. 322. *geld op zyn*
lyf gezet. 370.
 ————— (Claes van) *Jacobs*
zoon. Ouderman. 52. *Ca-*
stelein van het huis *Ter*
Horst. 81. Schepen. 219.
 234. 260.
 ————— (Dirk van) Ouder-
 man. 323.
 ————— (Johan van) *onthoof*t.
 346.
Longe (Adriaan Ter) door
Vrouw Jacoba naar *Utrecht*
gezonden. 343.
Loosdrechts *grens*scheidinge.
 45.
Louwe (Claes) Ouderman.
 335. 449. 468. *Raad*t. 398.
 ————— (Ghise ook *Ghisc-*
brecht en *Gysbert*) Ouder-
 man. 196. 220. 262. 497.
*Raad*t. 235. 286.
 ————— *Maas* *zoon*. Ouder-
 man. 52.
Lubbert *Barten* *zoon*. Ouder-
 man. 322.
Lubie (Jan) Ouderman. 287.
Lunterfche *beek* toegestopt.
 512.
Lupaert (Michiel) Ouderman.
 322.
Luttichenbuys (Braem van)
*Raad*t. 503.
 ————— (Gheryt van)
 Ouderman. 468. 496.
 ————— (Henric van)
*Raad*t.

B L A D W Y Z E R

- Raadt. 51. 71. 91. 106. 448.
 Schepen. 118. 161. 320.
- Lyeboert* Willams zoon. Ouderman. 163.
- Lyfrenten* in Holland kopen-
 de geen recht op te doen.
 260.
- M.
- Maachgeld*. 372.
- Maaltyden* door de Stadt
 Utrecht gegeven. 343. 395.
- Maarschalcken* door wie aange-
 stelt. 81. hoe recht te doen.
 124. 267. 268.
- Maelsede* (Cornelis van der)
 Ouderman. 271.
- Maersjen* ook *Mersjen* (Geryt
 van) Ouderman. 302. 335.
 369. 422. 468. 515.
- (Wemmer ook Wer-
 naer van) Ouderman. 228.
 262. 287. Raadt. 321. 350.
 399. 427. 495.
- (Willem van) Ouder-
 man. 36. 52. 107. 120. 163.
 202. Raadt. 71. 91.
- Maerten* (Sint) avont vrolyk
 doorgebracht. 259.
- Maet* (Daem van der) Ouder-
 man. 79. Raadt. 162.
- (Johan van der) geban-
 nen. 328.
- Malsen* geplondert. 342.
- Malsen* (Henrik van) Raadt.
 467.
- Man* twee wyven getrouwt
 hebbende, hoe gestraft. 248.
- Manderen* (Henrik van) Ou-
 derman. 44.
- Manewyc* (Willem van) Ou-
 derman. 250.
- Marie* Capittel (Sint) belet in
 het invorderen der Thinsen
 te Yffelstein. 284.
- Maricklooster* verbrand. 342.
- Marktdag* wanneer te houden.
 492.
- Marktplaats* van boter, melk
 en eieren waar. 469.
- Marten* Brunus zoon geban-
 nen. 129. Ouderman. 202.
- Mathys zoon. Ou-
 derman. 36. 79. 107. 220.
- Martens* (Gheerlof) Ouder-
 man. 111.
- Martin* (Vrederic) Raadt. 43.
 64. 99. Ouderman. 80. O-
 verste Ouderman. 112.
 Schepen. 149.
- Martinus* de vyfde Paus doot.
 434.
- Masch* (Gheryt van der) Ou-
 derman. 43.
- Maurik* uitgeplondert. 342.
- Meer* (Dirk van der) Ouder-
 man. 52. 93. 112. 151.
- (Jan van der) Ouder-
 man. 422. 460. 496. Raadt.
 514.
- Jan van der) Jans zoon.
 Schepen. 437.
- Meerlo* (Dirk van) Ouderman.
 36.
- (Jan van) Ouderman.
 65. 80. 100. 112. gebannen.
 179.
- Meern* (Willem van der) Ou-
 derman. 271. 303. 335. 369.
- Meerten* (Gelis Dirks zoon
 van) onthalf. 470.
- Melis* Dirck Willems zoons
 zoon. Raadt. 106. 119. 162.
- Melys* Aernts zoon. Raadt. 2.
- Mene* wyven wie en waar te
 wonen. 37.
- Ment* Brunincx zoon geban-
 nen. 328.
- Mergengeld* hoe betaald. 273.
- uitgeschreven. 349.

B L A D W Y Z E R.

- Merode** (Richard van) ont-
fangt erfpacht goederen.
397.
- Merwede** (Dirk van) Raadt
van Vrouw Jacoba. 343. ver-
zocht eene buitengewoone
rechtspleginge by te woo-
nen. 470.
- Meurs** (de Graaf van) dreigt
eenen inval te doen in het
Sticht. 499. hem te weder-
staan. 500.
- (Dirk van) komt t'U-
trecht, en waarom. 281.
- (Walraven van) tracht
het Bisdom te verkrygen.
281. verkoren van zommi-
ge Canoniken. 453. waar
zynen zetel vesticht. 455.
zyne verkiezinge afgekeurt
van den Paus. 456. onwet-
tig verklaart. 472.
- Meyer** en **Meyerlingen** wie
zyn. 385.
- Michelem** Ouderman. 271.
- Micbiel** Janszoon. Ouderman.
52. 107. 164. 202.
- Jordenszoon. Ouder-
man. 235.
- Thomaszoon. Ouder-
man. 4. 79. 100. Raadt. 43.
65. 110.
- Middendorp** (Johan van) zeit
het Sticht den Oorlog aan.
342.
- Minden** ook **Mynden** (Melis
van) Raadt. 110. Schepen.
149. 200.
- (Willem van) Sche-
pen. 1. 42. 63.
- Miffen** in het openbaar te
doen. 394.
- Modde** (Reynier) Raadt. 350.
495. 514. Ouderman. 400.
428. 468.
- Moerkem** (Henrik) Ouderman.
369.
- Moerkin** (Henrik) Raadt. 2.
42. Ouderman. 106.
- Molenaars** loon. 431. voor-
recht. 461.
- Mondwyc** (Willem van) Ou-
derman. 287. 335. 369.
- Monick** (Henrik de) Ouder-
man. 261.
- Monikendam** (Claes Janszoon
van) Ouderman. 496.
- Montfoort** (Jan Burggraaf van)
waarom misnoegt op den
Bisschop. 131. 132. zyne ge-
schillen met den Bisschop
vereffent. 193. verlyt met
Linschoten, Hekendorp en
den Weerd. 351. met van
den Veer en Polsbroek. 397.
- (Lodewyk van)
verflaat die van Oudewater.
252.
- (Sweer van) woond
de belegering van Ever-
stein by. 56. verlyt met het
Dykgraaffchap van den
Lekkendyk. 57.
- (Willem van) Veld-
overfte. 340.
- Mouwer** (Peter) Schepen. 118.
161.
- van Scharpenborch
(Timan) gebannen. 179.
- Mouweric** Henrikszoon. Ou-
derman. 65.
- Muntprys** onzeker. 41.

N.

- Naaldwyk** (Willem van) door
Vrouw Jacoba naar
Utrecht gezonden. 343.
- Nesse** (Geryt van) Ouderman.
497.

Nesse

B L A D W Y Z E R.

- Neffe* (Jacob van) Ouderman. 236.
- Nieuwe gracht* wanneer gegraven. 523.
- Noede* waar gelegen. 9.
- Noteboem* (Jan) Ouderman. 505.
- Nykerk* verbrand. 257.
- Nyenrode* (Gysbert van) Ruwaard van het Sticht. 280. verlyt met het huis te Amerongen. 458.
- (Otte van) woond de belegering van Everstein by. 56.
- Nyenvelt* open slot des Stichts. 82.
- Nyenvelt* (Bertelmeus van) Raadt. 467. 514.
- (Henrik van) Schepen. 426.
- (Steven van) Schepen. 421. 503. Borgermeester. 479.
- (Willem van) Borgermeester. 195. Raadt. 234. 261. Schepen. 285. 348. Ouderman. 399.
- Nymeghen*, ook *Nimagen* (Pouwels van) Ouderman. 3. 52.
- Nypyser* (Jan) Raadt. 250. 236. 334. 368.
- (Tideman) Raadt. 421. 438. 459. Schepen. 480. 503.
- O.
- Oemeren* (Herman van) Raadt. 34. Ouderman. 51. 119. 163.
- Oerveede* hoe gedaan. 85. 86. 87.
- Officiaal* wanneer over wereldsche recht oefende. 102.
103. 296. door wie aangestelt by het ledig staan des Bisschops stoel. 280.
- Oghe* ook *Oge* (Aernt) Ouderman. 272. 323. 351. 423. 461. 468. 497.
- Oijst* (Otto Gerritszoon van) onthalt. 470.
- Ommeren* uitgeplondert. 342.
- Oproer*. 314. 315. 316.
- Opstant* als voorvald wat te doen. 134.
- Otte* (Arnt) Ouderman. 439.
- Peters zoon Ouderman. 481.
- Oude gracht* wanneer gegraven. 523.
- Oudelle* waar gelegen. 73.
- Ouden Gbeyn* ope slot des Stichts. 82.
- Oudermannen* mede te velde getrokken. 39. 40. plicht in het verleenen van het borgerchap. 440. 441. 442. mede te waken. 489.
- Ouderroggbe* (Marten) Ouderman. 3. 43.
- Oudewater* (die van) geslagen. 252.
- (Herman van) Ouderman. 150.
- Overcamp* (Mouweric) Ouderman. 71.
- Over Ryn* ziet *Ryn*.
- Over de Vecht*, ziet *Vecht*.
- Overspel* hoe gestraft. 216 217. 490. 491.
- Oversten* bezetten Stadts ambachten. 49. borgen voor de Cameraars. 44.
- Overysjel* geene sterktens in te bouwen. 83. 84. in den ban gedaan door Sweder van Cuylenborch. 319.

B L A D W Y Z E R.

P.

- Paedse* (Jorys) Ouderman. 322. uit den Raadt gezet. 328.
- Paelvoet* (Egbrecht) Schepen. 98. 270. Raadt. 119. 162. 25c. 301. Ouderman. 335. 369. 427.
- (Gisbert) Raadt. 78.
- (Timan) Schepen. 194. 219. 234.
- Paep* (Andries) Ouderman. 3. 44. 65. Raadt. 99.
- Paeuwe* (Wouter) Ouderman. 106. 150.
- Parve* (Wouter) Ouderman. 71.
- Passaert* (Jacob) Ouderman. 3.
- Passche* ook *Passe* (Faes van den) Ouderman. 106. 119. 201. 261. 504.
- Paus* bullen &c. in de Stadt niet te brengen. 347.
- Pawe* (Dirk) Ouderman. 71.
- Peerden* hoe met te velde te gaan. 253. 254. 255. 502.
- Pestziekte*. 512.
- Peter Herman Mathys* zoon. Ouderman. 106.
- Hermans zoon gebannen. 329.
- Huberts zoon. Raadt. 270. 334. 467. Ouderman. 303. 369. 439. 496.
- Hubrecht Daniels zoon. Ouderman. 369. Raadt. 459. 480.
- Hugon zoon. Raadt. 51. Ouderman. 99. 111. 150. 196.
- Jacobs zoon. Raadt. 2. 98. 201. Ouderman. 79. 119. 163.
- Peter Jacobs zoon*. Ouderman. 202.
- Jan Kinkelaars zoon. Ouderman. 3. 43.
- Jans zoon. Ouderman. 35. 71. 150. Schepen. 50. 98. 109.
- Stevens zoon. Raadt. 195. 219. 235. 261. 321. 399. 427. 467. 514. Ouderman. 351. 449. 497.
- Picarden* geflagen. 364.
- S. Pieters* Capittel verkrygt de Ottenspoorsche Tienden. 487.
- Claustrale huizen door wie te bewoonen. 158.
- straat en steegje gemaakt. 112.
- Philips* Hertog van Bourgondien te onvreede op die van Utrecht en Amersfoort. 336. beoorloogt hen. 337. afgeslagen voor Amersfoort. 337. 338. bevredigt. Ziet *Vrede*. geeft eenen brief aan het Sticht. 417.
- Ploechmaker* (Herman) Ouderman. 428.
- Poelgeest* (Geryt van) door Vrouw Jacoba naar Utrecht gezonden. 343.
- Poorten* buiten de Tollensteeg. 298.
- wanneer te ontsluit. 154.
- Poortiers* zorge omtrent de Poorten. 155.
- omtrent de gevangenen. 451.
- Postulaet* en *Postulaets* guldens. 289. 291.
- Pot* (Aernt) Ouderman. 35.
- (Geryt) Raadt. 162. Ouderman. 336.

B L A D W Y Z E R.

- Pot* (Jacob) Ouderman. 322. 497. 515.
 — (Jan) Ouderman. 4. 44. Borgermeester. 77. 110. 234. 320. Schepen. 98. 149. 194. 218. 260. 348. 398. Raadt. 286. 426.
 — (Jan) Jans zoon. Raadt. 110. 149.
 — (Mattheus) Schepen. 34. 72. 105. 200. 269. Raadt. 51. 91. 250. 333. 368. 421. Borgermeester. 93. Ouderman. 120. 162. 228. 303. 439.
 — (Winant) Ouderman. 227.
Pot Overcamp (Jan) Ouderman. 3.
Pouskyn Ghisebrechts zoon, ook *Pouwel* Gysberts. Ouderman. 439. 468.
Proeff (Willem) Raadt. 480. Ouderman. 504.
Proeys (Aelbert) gebannen. 318. Schepen. 398.
 — (Aernt) gebannen. 318. verwekt oloop. 352. geld op zyn lyf gezet. 353. 354. 371. onthoof. 373.
 — (Beernt) Hoofdman. 26. woond de belegering van Everstein by. 56. Schout gestraft. 85. 86. 88. gebannen. 129. weer in te komen. 183. Raadt. 201. 226. 270. Borgermeester. 249. 301. zyne drift om Rudolph van Diepholt tot Bisschop te doen verkiezen. 283. vermoort. 315. 317. 319.
 — (Jonge Beernt) Schepen. 34. 50. 70. 92. 234. 260. 285. gestraft en waarom. 85. 116. gebannen. 129. 318. weer in te komen. 183. Ouderman. 221. 350.
Proeys (Jacob) gebannen. 318. Ouderman. 335. 369. 422. 439. 481. Borgermeester. 459. 503.
 — (Johan) Raadt. 334.
 — (Johan) Domdeken. 434.
 — (Roetairt) gebannen. 318. Ouderman. 449.
Proeys van Liechtenberch (Johan) gebannen 318. Borgermeester. 368. 438. 503. Schepen. 422. 458.
Provisoren in ordre gebracht. 450.
Pul, ook *Pyl* (Dirk) Raadt. 34. 51. 63. 71. 149. Ouderman. 100. 112. 196. 221.
 — (Geryt) Ouderman. 150. 220. 235. 271. 427. 460. 496.
 — (Simon) Ouderman. 52. 196.
 — (Tyman) Ouderman. 111. Raadt. 149.
Pyners wie. 39.

R.

Raaden mede te veld getrokken. 39. 40. niet te blyven zitten over hunner nabestaande zaken. 447. mede te waken. 489. niet alle ten Capittel te komen. 491. geen leenplichtige of in anders dienst te zyn. 506. 507. 519. 520.
Raadt wanneer verkoren. 1. stelt accynsen op en af. 203. geeft de borgers kennisse van de uitzettingen der schattingen, en waarom.

B L A D W Y Z E R.

272. 273. gezag in de Stadt.
 397. 501. 522. staat de rechten hunner borgeren voor.
 224. 509. kan niet bestaan zonder de trouwicheit der borgeren. 441.
- Rabanus* door den Paus tot Bifchop benoemt. 288, ziet 'er van af. 289. 290.
- Raepborst* (Ghifebreht van) Ouderman. 111. 163. 202. 322. 490. Raadt. 426.
 — (Johan van) Ouderman. 369. 515. Raadt. 448. 467.
- Ram* (Henrik) Ouderman. 251. 303. gebannen. 328. geld op zyn lyf gezet. 370.
 — (Henrik) Aernts zoon. Raadt. 149.
- Regiftergelt* bepaald. 267. 268.
- Reinout* Hertog van Gelre krygt Gornichem en het land van Arkel. 104. staat daar van af. 117. gunstig aan de Utrechenaars. 139. vyand van het Sticht. 232. tracht Amersfoort te overmeesteren. 241. 242. 243.
- Rekem* verbrand. 257.
- Reneffe* (Jan van) Heer van Wulven woond de belegering van Everstein by. 56. en zyn zoon borgerschap gegeven. 179. tot Ruwaard van het Sticht benoemt. 280. gebannen. 318. neemt de Stadt Utrecht in. 325.
- Reneffe van Baern* (Jan van) woond de belegering van Everstein by. 56.
- Reyner* Arnts zoon. Raadt. 334. 421. 503. Ouderman. 370. 439. 482.
 — Aernt Williams zoon. Ouderman. 221. 236. Raadt. 261. 286.
- Reyner* Koenen zoon. Ouderman. 202.
- Rhenen* verbind zich met de Staten tegens Walraven van Meurs. 473.
 — (Godefried van) Bouwer van het Kasteel Ter Horst. 80.
- Ridder* (Willem de) Ouderman. 335.
 — van Groenesteyn (Willem de) woond de belegering van Everstein by. 56.
- Ridderschap* wie in den Jare 1436. uitgemaakt hebben. 472.
- Rike* (Dirk die) Ouderman. 99. 111.
- Riqwyn*, ook *Kyqwyn* Jans zoon. Raadt. 34. 50. 91. 105. 118. 194. 219. 234. in vyftien jaren in den Raadt niet te komen. 129.
- Robbert* Jans zoon. Ouderman. 351.
- Rode toorn* een gevangenhuis. 450.
- Rodenburgerbrug* waar van genaamt. 325.
- Roedinck* (Geryt) Ouderman. 481.
- Roelof* Timans zoon. Raadt. 250. 270. 334. 368. 421. 459. 480. 504. gebannen. 318. Ouderman. 439.
- Rogge* (Brant) Ouderman. 111. 196. 235.
- Rofendael* verbrant. 257.
- Royen* (Dirk van) gevangen. 332.
- Rutger* Claes zoon. Raadt. 514.
- Egbrechts zoon. Ouder-

B L A D W Y Z E R.

derman. 423. 461.
Ruweel (Dirk van) Ouder-
 man. 220. 271.
Ruyfch, ook *Rmfch* en *Ruffche*
 (Claes) gebannen. 329.
 — (Dirk) Raadt. 2.
 — (Egbert) Ouderman.
 65.
 — (Evert) Ouderman.
 515.
 — (Jan) Raadt. 2. 26.
 448. 495. Ouderman. 262.
 287. 323. 516.
 — (Jan) Peters zoon.
 Raadt. 260. 286. 334. 368.
 421. 438. 459. 480. 503.
 — (Peter) Schepen. 34.
 50. 70. 91. 105. 421. Ou-
 man. 370. 468.
Rycke (Gofen van) gevangen.
 332.
Ryem (Lieboert) Raadt. 226.
 270. Ouderman. 250. 302.
 335.
Ryn hoe te schouwen. 491.
Ryn (Arnt over) Ouderman.
 427. 481.
 — (Dirck over) Raadt. 495.
 — (Ermbrecht over) Raadt.
 194. 219. 234. 286. 321.
 348. 421. 438. 459. Ouder-
 man. 481.
 — (Ghifebrecht van den)
 Ouderman. 150. 195. 220.
 235. 261. 286. 321.
 — (Jan van) gebannen. 68.
Ryningen (Otte van) Ouder-
 man. 460.
Ryfenberch (Ghifebrecht van)
 Schepen. 503.

S.

Sabel (Claes) Ouderman. 36.
 52. 72. 100. 150. Raadt. 111.

Sas (Henric) Raadt. 50.
Sawe (Dirck) Raadt. 91.
Scalowyck (Henrik van) Raadt.
 162. 201. 226. 249. 270. 301.
 334. 368. 421. 438. 480. Ou-
 derman. 460.
Scatter (Henric) Domdeken.
 434.
Scavaert, ook *Schavert* (Jan)
 Ouderman. 4. 65. 196.
 Raadt. 78. 99. 110. 148.
Schade, ook *Scade* (Ghife-
 brecht) Ouderman. 79. 102.
 — (Willem) Schepen.
 118. Ouderman. 201. 227.
 250. 270. 302. 350.
 — (Wouter) Ouderman.
 164.
Schade van Tulle (Willam)
 Schepen. 2. 77. 98. Ouder-
 man. 43. 64.
Schepenen te velde getrokken.
 39. 40. meede te waken.
 489.
 — Clerks instructie. 323.
 366. 516.
Scherpenborch (Marfelis van)
 Ouderman. 52. 72.
 — (Willem) Ou-
 derman. 228. 272. 428.
Scherprechter hoe genoemd.
 269.
Schillinc (Gheryt) Ouderman.
 202. 251. 303. 400.
Scholppe (Jan) Ouderman. 150.
Schot (Jan) Ouderman. 221.
 235. 439. 460. Raadt. 302.
 480. 504.
 — (Wouter) Ouderman.
 468. Raadt. 495.
Schout der Stadt gestraft door
 den Raadt. 85. 86. 88. 89.
 een gebore borger te zyn.
 89. waar te zitten. 125.
Schutter (Claes) Ouderman. 151.
 M m 5 *Schutz*

B L A D W Y Z E R.

- Schutters* wimpel in de achterhoede. 26.
 — hoe veele te zyn. 85.
Schuyr (Ter) verbrand. 257.
Scoute, ook *Scout* (Geryt) Ouderman. 303. 335. 439. 469. 515.
 — (Herman) Ouderman. 3. 65. 79. 100. 111. 196. 236.
 — (Jacob) Ouderman. 163. 262. 287. 369. 422. 449. 505.
 — (Jan) Ouderman. 92. 106. 119. 201. 250.
Scrodekyn (Jacob) Ouderman. 79. 111. 150. 195. 220. 235. 286. 369. 422. 438. 460. 481. 504. Raadt. 98. 260. gebannen. 318.
 — (Mattheus) Raadt. 34. 106. 119. 219. 235. Ouderman. 93. 196.
 — (Matheus Pouwels) Raadt. 201. Ouderman. 228. 251. 272.
 — (Michiel) Ouderman. 303.
 — (Paulus) Ouderman. 399. 496. Raadt. 427. 448. 467. 514.
 — (Peter) Raadt. 34. 99. 110. 149. 195. 219. Ouderman. 52. 80.
Seven Stolen (met) hoe den eigendom bewezen. 12.
Sigismund Keizer bevesticht de voorrechten der Kerke van Utrecht. 200.
Sleen (Steven van) Raadt. 2. 50. 70. Ouderman. 92. 202.
Sloten (ope) des Gestichts. 82.
Sloyer (Adriaen van) Ouderman. 461.
 — (Claes) Raadt. 2. 118. Borgermeester. 33. Schepen. 42. 77. Schout. 61. Ouderman. 65. 287.
Sloyer (Claes) Schepen. 320. gebannen. 327.
 — (Gysbert) Ouderman. 321.
 — (Henrik) Raadt. 105. 118. 162. 249. 421. Ouderman. 335.
 — (Jacob) Ouderman. 3. 64. 99. 261. 331. Raadt. 42. 91. 194. 219. 235. 286. 421. Schepen. 50. 70. 77. gebannen. 128.
 — (Jan) Schepen. 226. 301. 348. 398. 426. 447. 466. 494. 513.
 — (Timan) Ouderman. 262. 287. Raadt. 321. uit den Raadt gezet. 328.
Slufeman (Ghisebrecht) Ouderman. 302.
 — (Jan) Ouderman. 35. 51. 71.
Slubb (Splinter van der) Ouderman. 196.
Slyc (Gheryt van) Ouderman. 322.
 — (Splinter van der) Ouderman. 220.
Slyck (Henrik van den) Ouderman. 29. 227.
Slykborgers wie. 90.
Slyt (Henrik van den) Ouderman. 100. 119. 163. Raadt. 201.
Smalenvelt (Geryt van) gebannen. 329.
Snellenberch (Peter van) Raadt. 34. 51. 105. 118. 235. 261. 286. 321. Ouderman. 72. 92. Schepen. 348. 398. 426.
 — (Willem van) Raadt. 448. 495. 514.

B L A D W Y Z E R.

- Soelen* geplondert. 342.
Spaen (Otte) Ouderman. 36.
Spakenburger dyk gemaakt. 97.
 hoe te onderhouden. 446.
 466.
Spengen (Jan van) onthoof. 343.
Spiegel (Jan van den) Overste Ouderman. 35. Schepen. 50. 70. 90. 118. 161. Borgermeester. 105. sticht optoer. 130. gebannen. 170. tracht te vergeefs weer in te komen. 173.
 — (Vrederic van den) Ouderman. 78. Schepen. 98. 110. 148. gebannen. 170. 179.
 — (Tol Jans zoon van den) gebannen. 180.
Spiker, ook *Spyker* (Gerbrant) Ouderman. 71. 92. 111. 150. 227. 250. Raadt. 271. 302.
 — (Gerrit) Raadt, dootgeslagen. 317.
 — (Godevaert) Raadt. 2. 42. 79.
 — (Henric) Ouderman. 51. 74. 99. 119. 201. 250. 271. 335. Raadt. 162.
 — (Herberen) Ouderman. 369.
 — (Jacob) gebannen. 329.
Splinter Beren zoon, Ouderman. 43. 65.
 — (Claes) Ouderman. 4. Raadt. 43. 64. 78. 99.
 — Egberts zoon, Ouderman. 505.
 — (Henrik) gebannen. 329.
 — Loefszoon. gebannen. 179.
Spoel (Geryt van) gebannen. 179.
- Spreuck* (Vrederik) Ouderman. 236.
Spronck (Dirk) Ouderman. 202. 228.
Stadt verboden een myl van daar te blyven. 489.
Stadts Heelmeesters Instructie. 74.
 — Klerk vry van dienst. 75. Instructie. 518.
 — Wimpel in de voorhoede. 26.
Staecke, ook *Staeck* (Henrik) Ouderman. 150. 196. 220. 236. 481. Raadt. 270. 301.
Stamer (Henrik) Ouderman. 201. 227. 271. 302. 369. 422. 481. Raadt. 249. 334.
Stapel (Jacob) Ouderman. 35. 51.
Staten in de Stadt niet te zeggen. 273.
Stavert (Jan) Ouderman. 44.
Stediger woon. 462.
Steen (Jan) Ouderman. 427.
Steenre (Belye van) begifticht het Karthuizer Klooster. 45.
 — (Herman van) Castelein op Stoutenberch. 81. Raadt. 350. Borgermeester. 398. Schepen. 426.
 — (Vrederik van) Raadt. 368.
Steenwaarder wie, en zyn Ampt. 451.
Steenweg naar de Bilt hoe te gebruiken. 446.
Stekel (Willem van der) Raadt. 334.
Stemmen moest vry geschieden. 97.
Steven Ghisebrechts zoon. Ouderman. 71. 322.
 — Hubrechts zoon. Ouderman. 220. 235. 287. Raadt.

B L A D W Y Z E R.

- Raadt.** 260. gebannen. 328. *Tetwyck* (Reynier van) Schep-
 geld op zyn lyf gezet. 371. pen. 334. 367. 421. 437.
Steven Jans zoon. gebannen. 459. 479. 503.
 329. *Teylingen* (Simon van) Ouder-
 — Stevens zoon. Raadt. man. 461. 515. Raadt. 495.
 249. 270. Ouderman. 302. *Tideman* (Roelof) Overste
 335. 481. Ouderman. 303.
 — Zullen zoon. Ouder- *Tienboven* (Gheryt van) Raadt.
 man. 43. 195. 235.
Stout (Jan) Ouderman. 71. *Timan* ook *Tideman* en *Tyman*
Stoutenberch Stichts Slot. 80. Dirx zoon. Ouderman. 92.
Straten hoe breed te moeten 150.
 zyn. 113. — Henriks zoon. Ouder-
Strimoet ook *Strymoet* (Evert man. 236.
 van) Raadt. 78. 110. 438. — Henrik Pouwels zoons
 Ouderman. 100. 150. 196. zoon. Ouderman. 251.
 262. 322. 351. 460. 481. — Jacobs zoon. Ouder-
Strokim (Jacob) Ouderman. man. 448.
 335. — Ysbrants zoon. Ouder-
Stryp (Machelem van der) man. 3.
 Raadt. 219. Schepen. 320. *Tol* (Jan) de Stadt verboden.
Synodus jaarlyks gehouden. 329.
 153. *Tollenhaar* door wie aangestelt.
Sys (Claes) Ouderman. 427. 93. niet in Stadts Raadt te
 467. 504. zitten. 94. stond onder de
 beveelen des Raads. 94.

T.

- Taets** van Oudaan (Dirk, Cornelis, Ernst, Dirk en Willem) woonen de be-
 legering van Everstein by. 56.
Taets (Eerft) Raadt. 504.
 — (Jacob) Ouderman. 44.
 — (Jan) Ouderman. 251.
 303. 351. 422. Raadt. 438.
 459. 480. 503.
Taetsje (Aernt) Ouderman. 36.
 52.
Tegelen (met) de huizen te
 dekken. 30.
Terninc, ook *Terinc* (Peter)
 Ouderman. 287. Raadt. 349.
 398. *Toneelspeelen* vertoont. 221.
Tournoyspeelen alhier geviert.
 153. 203.
Toveryen hoe gestraft. 513.
Treslong verkoopt de Heerlyk-
 heit van Stein aan Ter
 Goude. 502.
Trinde (Henric) Schepen. 301.
 334. 367.
 — (Henric) Vrederiks
 zoon. Ouderman. 427.
 — (Jan) Schepen. 234.
 260. 285. 349. 426. 447. 466.
 495. 513. Ouderman. 322.
 399.
 — (Simon) doet vereerin-
 ge

B L A D W Y Z E R.

ge aan het Barbara Gasthuis.
158.

Trinde (Timan) Ouderman.
69. 196. 271. Raadt. 219.
— (Vrederic) Ouderman.

79. 163. 202.

Turf Syze op geleit. 203.

Tyell ook *Tiell* (Arnt van) Ouderman. 335. 369. 422. 439.
460. 481. 504.

— (Borre van) geld op zyn
lyf gezet. 33.

— (Jan van) Raadt. 43. 64.
149. Ouderman. 79. 100.
112. 196. 220. 251. 271.
287. 351.

— (Jan van) Otten zoon.
Raadt. 219. 321. 426. 448.
Ouderman. 236. 262. 400.
449. 468.

U.

Ude (Gerrit) gebannen. 344.

Uten Elsweert, ziet *Elsweert*.

Uten Gaerde (Jan) Ouderman.
3. 43.

— (Willem) ter doot
gebragt. 173.

Utenbam (Reynier) Schepen.
349. 398. 426. 466. 495. Ouderman. 449. Raadt. 514.

— (Vrederic en Peter)
verbinden zich met hun
huis niets vyandyks te
doen tegens den Bisschop
en het Sticht. 82.

Utrecht (de Stadt) komt in
oorlog met den Heer van
Arkel. 4. maakt verbond
met Hertog Aelbert en Willem van Beyeren. 5. 6. 7. 8.
9. 10. verkrygt veele voor-
rechten van dezelve. 14.

15. 16. 25. 53. 184. 185.
188. 189. 190. bezoent met
Holland. 17. 18. 19. 20. 21.
22. trekt op tegens den Heer
van Arkel. 26. tot 31. belet
het bouwen van sterke hui-
zen ten platten lande. 82.
83. verzoent met den Heer
van Arkel. 117. vereffent
hare geschillen met den Bis-
schop. 121. verzoent met
Hertog Willem van Beye-
ren. 174. tot 184. waarom
jaarlyks 400. schilden aan
Holland geeft. 186. 187.
met 150. man den Hertog
te dienen. 188. bezoent met
Jan van Beyeren. 221. 222.
in bekommerlyke omstan-
digheden hoe zich redt.
236. 237. 238. duurte en
sterfte. 258. 259. bevredigt
met Holland en Gelder-
land. 263. 264. 265. koopt
den vrede met geld. 299.
bevredicht met Gelderland.
379. en volg. appelleert te-
gens de voorzieninge van
Sweder van Kuylenborch.
290. 303. handelt met hem.
306. tot 311. verklaart
Diepholt tot Ruwaard. 329.
tracht de uitgeweekene
Geestelyken binnen te lok-
ken. 331. raakt in schulden.
348. 377. 378. leent geld van
de ingezetenen. 396. komt
veel te kort. 420. maakt een
zegel. 470. verdeelt in vier
vierendeelen. 522.

Utrecht (Staten van) geven
een Manifest uit tegens Swe-
der van Cuylenborch. 344.
tot 348. verbinden zich te-
gens Walraven van Meurs.
471. *Utrecht*

B L A D W Y Z E R.

- Utrechtnaars* waar geplaatst in het beleg van Gornichem. 31. willen geen vrede maken met den Heer van Arkel. 32. in wat ordre te velde trokken. 38. 39. 254. 255. hoe Tollen in Gelderland te betalen. 144. 145. 146. helpen Yffelstein inneemen en verwoesten. 206. 213. 224. 225. getrouw aan Vrouw Jacoba. 206. hunne dapperheit betoont in het veroveren van Gornichem. 207. dankelyk erkent door Vrouw Jacoba. 208. en volg. gehaat van de Heeren van Egmont. 239. doen verscheide uittochten tegens hunne vyanden. 245. eenige te Leyden onthoof en weerwraak daar over gebruikt. 246. worden ryker door den oorlog. 248. bemachtigen Amersfoort. 337. voeren oorlog tegens Hollanden Gelderland. 339. en volg. verslaan de Picarden. 364. toonen niet verarmt te zyn in den oorlog. 419.
- Utrechts* Inwooners de Stadt te dienen. 352. geboden ter Kerke te gaan. 354.
- Uurslotmaker* (Henrik) onthoof. 343.
- V.
- Vaartsche* Rhyu waar door byna onbruikbaar. 363.
- Vaelbuer* (Jacob) Ouderman. 322.
- Valkenburgs* Capel tot eene Parochiale Kerk verheven. 292.
- Vallendael* (Claes) Ouderman. 504.
- Vecht* hoe te schouwen. 491.
- Vecht* (Huge) verrader gestraft. 432.
- Vecht* (Ghysbert over die) Ouderman. 35. 52.
- (Jan) Raadt. 91. 234. 260. Schepen. 110. 149. 194.
- (Jan) Hermans zoon. Schepen. 285. 447. 495. gebannen. 344. Raadt. 398.
- Ouderman. 427. 467. 513.
- (Peter) Raadt. 334. 368. 437. 459. 480. Ouderman. 422.
- Vechtkeuren* verpacht. 108. nader bepaald. 474.
- Veelbier* (Willem) Ouderman. 449.
- Veen* (Henrik) Ouderman. 51. 119.
- (Jacob) Ouderman. 227. 251. 351. 422. 439. 460. 481. Raadt. 321. 503.
- Veer* (Peter de) Raadt. 321.
- Veeſe* (Geryt de) Ouderman. 496.
- Velde* (Gelys van den) Schepen. 320. Ouderman. 351. Raadt. 398.
- (Geryt van den) gebannen. 128.
- (Riqwyn van den) Ouderman. 44. 65. 100.
- Velp* verbrandt. 257.
- Veluwe* geplondert. 341.
- Venlo* door de Stichtſche benadeelt. 512.
- Verdrag* tusschen Jacoba en Jan van Beyerem. 221.
- Verkens* ordre op dezelve. 228. 229.
- van S. Anthoni en hunne privilegie. 228. 229. 230. *Ver-*

B L A D W Y Z E R.

- Verwer* (Aernt de) Ouderman. 196. 220. 303.
 — (Michiel de) Ouderman. 287. 335.
 — (Jonge Willem de) Ouderman. 35. 52. 64. 106. 119. 202. 227. 261. 271. Raadt. 78. 250. 334. 398. 427. 459. 481. 504. gebannen. 115.
 — (Oude Willem de) Ouderman. 43.
Vianen (Te) dagvaart gehouden. 251.
 — (Gysbert van) Ruwaard van het Sticht. 280.
Vierbaken (Aelbert) gebannen. 68.
Vleysbouwers geslagen. 325. 326. gild vernietigt. 433.
Vleysbuis (Oude) afgebroken. 432. een gevangenis. 450.
Vleysbuisen (nieuwe) getimmerd. 433. 440. gelyke banksteden te hebben. 471.
Vliegber (Henrik die) Ouderman. 65. 120.
Vlueten, ook *Vloeten* en *Vloten* (Ghisebrecht van) Schepen. 513.
 — (Geryt van) Raadt. 267. 438. 503. Ouderman. 303.
 — (Willem van) Ouderman. 4. 44. 100. 120. Raadt. 64. 78. voor tien jaren uit den Raad geleid. 128.
Voecht (Jacob de) Schepen. 194. 249. 269. 301. 367. 437. Raadt. 421.
Voecht van Rinevelt (Jacob de) Schepen. 226. 334.
Voet (Reynier) Ouderman. 111. 163.
Voirde (Evert van) Ouderman. 515.
Vollenbovens Ommelanden handvesten verleend. 69.
Voorthuyfen verbrand. 257.
Vos (Henric) Ouderman. 35. 71. 106. 119. 220. Raadt. 91. 162.
 — (Herman) Ouderman. 196. Raadt. 234. 260.
 — (Jan) Raadt. 201. 226.
 — (Jan die) Ouderman. 64. 271. Raadt. 321.
 — (Timan) Ouderman. 303. 351. Raadt. 398.
Voskulen, ook *Voskuyt* (Dirk) gebannen. 328.
 — (Evert van) Raadt. 350. 399. Ouderman. 428.
 — (Henric van) Ouderman. 262.
 — (Peter van) Ouderman. 100. 111. 196. Raadt. 149.
Vranck, ook *Vrenck*, Godevaerts zoon. Raadt. 260. 321. 398. 426. 448. 467. 514. Schepen. 349.
 — (Geryt) Ouderman. 496.
 — (Henrik) Schepen. 494.
 — Louwen Godevaerts zoon. Raadt. 495.
Vrede tusschen Hertog Aelbert en den Heer van Arkel. 32. tusschen het Sticht, Holland en Gelderland. 263. 264. 265. 364. 365. 379. tusschen het Sticht en Philips van Bourgondien. 401. en volg.
Vredebreuker hoe gestraft. 372. 377.
Vredenburg met welke steenen opgemetzelt. 80.
Vrederic Hubrechts zoon. Sche-

B L A D W Y Z E R.

- Schepen. 118. 161. 200. 226.
 Ouderman. 271. gebannen.
 328.
- Vrederic* Jacob Vrederiks
 zoons zoon. Ouderman. 35.
 ——— Vrederiks zoon.
 Raadt. 448. Ouderman. 468.
 496.
- Vreeland* Kasteel. 22. 23. ver-
 pand aan de Stadt. 81.
- Vreeswyk* verbrandt. 31.
- Vrencken*, ook *Vrenck* (Ghe-
 ryd) Borgermeester. 1. Sche-
 pen. 42. Raadt. 63. Ou-
 derman. 196. 220.
 ——— (Ghifebreucht) Ou-
 derman. 220. 235.
 ——— (Henrik) Raadt. 201.
 Schepen. 226. 249. 269. 301.
 367. 466.
- Vrenck van der Vliet* (Henrik)
 Schepen. 334.
- Vriesen* in oorlog met den Bis-
 chop. 83. bevredigt. 84.
- Vraede* (Herman de) Raadt. 42.
 91. 105. 118. 195. 219. 235.
 261. 286. 320. 350. Ouder-
 man. 71. 399. 427. in vyf-
 tien jaren in den Raadt niet
 te komen. 129.
 ——— (Jan de) Ouderman. 3.
- Vrouwen* Broederschap van de
 minder Kalender. 167.
- Vustinc*, ook *Vuystinc* (Huge)
 uitschryver van de wetten
 van het Domcapittel. 164.
 165.
 ——— (Jan) Ouderman. 251.
 303. 428. 481. Raadt. 350.
 399.
 ——— (Mechelum) Raadt.
 195. Ouderman 236.
- W.
- Wadenoyen* uitgeplondert.
 342.
- Wael* (Jacob de) Ouderman.
 439.
 ——— (Jan de) Ouderman. 35.
 50. Raadt. 70. 91.
 ——— (Jan de) Claas zoon.
 Ouderman. 460.
 ——— (Johan de) Schepen.
 426. 466. 513. Ouderman.
 448.
 ——— (Lodewyk de) Ouder-
 man. 235. 287. 351. 504.
 Schepen. 260. 320. 398.
 Raadt. 426. Borgermeester.
 467.
 ——— (Lodewyk de) Lubberts
 zoon. Raadt. 2. 33. 50. 70.
 105. 118. 219. 320. Sche-
 pen. 33. Ouderman. 43. 92.
 Overste Ouderman. 196.
 ——— (Lubbert de) Schepen.
 447. Ouderman. 496. Raadt.
 514.
 ——— (Pelgrim de) Schepen.
 34. 70. 105. 249. 367. 458.
 479. 503. Ouderman. 51.
 92. 119. 201. 227. 270. 302.
 335. 422. gebannen. 155.
 weer in te komen. 177. 183.
 Borgermeester. 437.
 ——— (Dirk van) Raadt. 447.
- Wagens* in de uittochten ge-
 bruikt. 502.
- Wageningen* ingenomen. 259.
 verbrand. 260.
- Walich* Rutgers zoon. Raadt.
 162.
- Walmer*, ook *Walmaer* (Ghe-
 ryt) Ouderman. 44.
 ——— (Huge) Ouderman.
 228. 251.
 ——— (Jan) Ouderman. 36.
 400. 481. Raadt. 427.
 ——— (Korskyn) Raadt.
 201. Ouderman. 228.
 ——— (Lambert) Ouder-
 man.

B L A D W Y Z E R

- man. 251. onthalt. 490.
- Walmer* (Peter) Raadt. 2. 43. 119. Ouderman. 72. 93. 107. 163.
- (Simon) Ouderman. 112.
- (Tyman) Ouderman. 4. 65. 79. 100. 151. 163. 220. Raadt. 43. Overste Ouderman. 80. 120.
- Wassenaar* (Dirk van) Prooft van St. Jan. 458.
- (Jan van) door Vrouw Jacoba naar Utrecht gezonden. 343.
- Wedde* (Jan van den) Ouderman. 99. 111. 150.
- Weegen* (binnen 's huis niet te) boven vyftien ponden. 68.
- Weelde* ook *Weel* en *Weele* (Jan van) Ouderman. 202. 227. 251. 271.
- (Willem van) Ouderman. 42. 106. 196. 220. 236. 262. 322. 351. 428. Raadt. 118. 286. 399. 497. in vyftien jaren in den Raadt niet te komen. 129.
- Weerde* (Jonge Jan uit den) Ouderman. 71.
- Weert* (Reymken die) onthalt. 470.
- Weide* van de Stadt verkocht. 440.
- Weldige* (Herman) Ouderman. 227. 250.
- Wels* (Jan) Raadt. 286.
- Wely* (Ywan van) Ouderman. 287.
- Wemmer* (Jacob) onthoof. 343.
- Wernaer* Bertouts zoon. Raadt. 51.
- Weje* (Alard van) onthoof. 470.
- Wefel* (Jan van) Ouderman. 150. 196. 220. 236. 262.
- Wessel* Jan Beren zoons zoon. Ouderman. 261. 287.
- Jan Jordens zoon gebannen. 329.
- Westkerke* (Roedolf van) Veldoverste van Philips van Bourgondiengeslagen. 369.
- Weyde* (Dirk van der) Raadt. 42. 194. Schepen. 63. 110. 219. Ouderman. 150.
- (Gysbrecht van der) Schepen. 33. Bürgermeester. 118.
- Wexel* (Herman van) Ouderman. 3.
- Wiel* (Pieter van) van zyn bannissement ontslagen. 177. 183.
- Wierze* (Gheryd van der) Raadt. 2. Ouderman. 44. 65. 151.
- Wilboert* Menten zoon gebannen. 328.
- Willam* (Dirk) Raadt. 43. Ouderman. 100.
- Willem* Hertog van Beyerem maakt een verbont met Utrecht. 8. 9. 10. neemt die van Utrecht in zyne bescherming. 53. Heer van Arkel gehuldigt. 76. maakt bestant met den Heer van Arkel. 77. met den Hertog van Gelre. 104. 116. neemt de Utrechtsche ballingen in zyne bescherming. 133. verzoent met Utrecht. 173. en volg. geen vrede te maken zonder Utrecht mede te bezoenen. 188. overleden. 203. 204.
- Willem* Aernts zoon. Ouderman. 400. 428. 449. 468. 497.

B L A D W Y Z E R.

497. 515.
Willem Arnt Willems zoon. Ouderman. 351.
 — Geryts zoon. Ouderman. 515.
 — Henriks zoon. Raadt. 34. 70. 118. 162. 200. 249. 301. Ouderman. 51. 92. 106. 226.
 — Jacobs zoon. Raadt. 34. 111. 421. 467. Ouderman. 150. 163.
 — Jans zoon. Ouderman. 36. 52. 126. 303. 336. 370. 449. 469. 505. Raadt. 70. 91. 105.
 — Tielmans zoon. Raadt. 162. 438. Ouderman. 336. 400. 516.
Wijfen (Godscalc van) Schepen 34. 70. 118. 218. 234. 368. 421. 437. 459. 479. Hoofdman te velde. 39. Borgermeester. 51. Ouderman. 505.
 — (Jacob van) Ouderman. 400. 439. Raadt. 459. 480. 503.
 — (Willem van) Schepen. 2. 42. 63. 98. 110. 161. 226. 269. 333. 420. 437. 458. 479. 503. Raadt. 78. Borgermeester. 249. 301. 367.
Wijfe Peters zoon gebannen. 329.
Wit ook *Witte* (Andries de) Ouderman. 3. Raadt. 43. 64. 78. 98. 110. 195.
 — (Florens de) Ouderman. 79.
 — (Henrik de) Ouderman. 3. 43. 220. 227. 302. Schepen. 63. 78. 98. 110. 269. Overste Ouderman. 250. Raadt. 286.
Wit (Henrik de) Schepen. 437. 503. Ouderman. 480. 485.
 — (Henrik de) Jans zoon. Ouderman. 64. 79. 99. 111. 150. 261. Schepen. 161. 269. 333. Raadt. 194. 301. uit den Raadt gezet. 328.
 — (Herman de) Ouderman. 351. 399. 427. 449.
 — (Jan de) Raadt. 2. Schepen. 42. 63.
 — (Jan de) Ghysberts zoon. Raadt. 2. Ouderman. 44.
 — (Jan de) Henriks zoon. Ouderman. 163. 227. 271. 302. Raadt. 250. gebannen. 327. geld op zyn lyf gezet. 370.
 — (Jan de) Vrancken zoon. Ouderman. 79.
 — (Johan de) Raadt. 495.
 — (Lambert de) Raadt. 34.
 — (Tyman de) Ouderman. 107.
 — (Vranc de) Schepen. 105. 118. 161. 200. 226. 249.
 — (Vrederic) Raadt. 119. 301. Ouderman. 236. 262. 287. Raadt. 301.
 — (Vreeswyc de) gebannen. 344.
 — (Willem de) gebannen. 129. weer in te komen. 177. 183. Ouderman. 202. 221. 227. Raadt. 249. 271. 302. gebannen. 327. geld op zyn lyf gezet. 370.
Witvoet (Jan) Raadt. 99. 110. 150.
Woerde (Dirc van der) Ouderman. 79.
Woert (Willem van der) Ouderman. 99. 119. 163. 201. 250.

B L A D W Y Z E R.

250. 271. 322. 350. 399.
438. 460. 481. 504.

Wolf (Henrik de) Ouderman.
468. 515.

— (Jacob de) Ouderman.
195.

Wolf van Hamelenberge (Ghi-
sebrecht de) Raadt. 495.
514.

Wonder (Herman) Raadt. 447.
Ouderman. 514.

Workum ingenomen door Wil-
lem van Ysendoorn. 54.

Woudegem (Alfer van) ter
doodt gebracht. 173.

Woudenberg verbrant. 341.

Wouter Claes zoon. geban-
nen. 328.

— (Dirk) Ouderman. 3.
43.

— Hermans zoon. Ou-
derman. 302. 369.

— Jan Reiners zoon.
onthalft. 470.

— Stevenszoon. Ouder-
man. 351. 468. 496. 515.
Raadt. 421. 438.

Woutman (Herman) ter doodt
gebracht. 155. 156. 170.

— (Jan) Raadt. 514.

— (Willem) Schepen.
91. 101. 118. 194. 219. 234.
Borgerschap ontnomen en
wedergegeven. 157.

Wybisfcbop bedient het vorm-
zel aan de armen om niet.
296.

Wyf twee mannen getrouwt
hebbende hoe gestraft. 248.

Wyn van de Stadt gegeven in
de procesfien. 478.

Y.

Yngen (Willem van) Ouder-
man. 515.

Torden Wouters zoon. Ouder-
man. 468.

Tsbrant Jans zoon. Ouder-
man. 422. 439. 468.

Tfeldyks waden te stoppen.
272.

Tfeldteyn ingenomen en ver-
woeft. 206. 222. 223. 225.

Tfeldteyn (Aelbert van) ont-
halft. 247.

Tfendoorn (Willem van) neemt
Workum in. 54. zyn huwe-
lyk. 67. gevangen. 68.

Z.

Zalm (Anfum) Ouderman.
44. 93.

— (Ghifebrecht) Ouder-
man. 44.

— (Michiel) Ouderman.
36. 72. 221.

Zanden (Claes van den) Ou-
derman. 220.

Zanten (Gheryt van) Raadt.
201.

Zantwyk uitgeplondert. 342.

Zaffe (Peter) Ouderman. 287.
335. 369.

Zeedyk ziet *Diemer zeedyk*.

Zinzelbier (Jan) Ouderman.
52. 72. 100. 151. 196.

Zittert (Herman) Raadt. 105.
200. 226. 270. 301. Ouder-
man. 119. 250.

— (Johan) Raadt. 349.
426. 467. 514.

Zoene van eenen doodtslag.
372. en volg.

Zoudenbalch (Bartelmeus) Sche-
pen. 261. Ouderman. 286.
305. 399. 457. 467. 496.
514. Raadt. 321.

— (Hubrecht) geban-
nen. 344.

B L A D W Y Z A E R

Zuermont (Egbrecht) Raadt. 162. 201. 249. Zuermont (Wessiel) Ouderman. 36. 65. 79. 100. 202. 449. Raadt. 118. 226. 467. Zulen (Dirk van) Ouderman. 92. 107. 120. gebanhen. 179. — (Geryt van) Ouderman. 468. 496. — (Jan van) Ouderman. 271. — (Jan van) Ouderman. 515. — (Lambert) Raadt. 194. 459. 480. Ouderman. 220. 235. 261. 302. 335. 369. 422. 439. 515. — (Michiel van) Ouderman. 151.	Zulen (Steven van) Ouderman. 335. 368. — (Steven van) Willems zoon. Ouderman. 438. 460. — (Tideman van) Ouderman. 112. Raadt. 195. 219. 235. 286. — (Willem van) Schepen. 149. 219. 320. Zutoort (Herman) Raadt. 162. Zuylen (Dirk van) woond de belegering van Everstein by. 56. Zuylen van Nievelt (Steven van) woond de belegering van Everstein by. 56. Zyl (Roelof van den) Ouderman. 251. 468. Raadt. 350.

